

DRAGI CITITORI,

„Biblioteca pentru toți” își alcătuiește în momentul de față un plan de apariții de 1.000 de numere. Pentru ca acest plan să reflecte dorințele dvs., vă rugăm să ne scrieți:

- ce titluri ați vrea să apară în următorii ani?
- ce cărți apărute în colecția noastră v-au plăcut mai mult?
- ce prefețe vi s-au părut mai interesante, care dintre ele au fost mai puțin utile și de ce?
- dacă tabelul cronologic vă ajută în sistematizarea datelor despre scriitorul respectiv?
- precum și orice alte propuneri pentru îmbunătățirea colecției noastre.

Scrieți-ne pe adresa:

EDITURA PENTRU LITERATURĂ

Redacția „Biblioteca pentru toți”

B-dul Ana Ipătescu nr. 39

Raionul 30 Decembrie — București

Lei 5

CEHOV

188

B
P
T

CEHOV

Un impresar sub divan.

188

BIBLIOTECA
PENTRU TOȚI

A. P. C E H O V

Un impresar sub divan

Schițe umoristice

1963.

B I B L I O T E C A P E N T R U T O T I
E D I T U R A P E N T R U L I T E R A T U R Ă

Traducere de : *Ana Boldur, Otilia Cazimir, Nicolae Gumă*
și *Xenia Stroe*

Prefață și tabel cronologic de *Tamara Gane*

Notă

Schițele cuprinse în volumul de față au fost reproduse după : A. P. Cehov, *Opere*, vol. I, II, III, IV, V și VI, apărute la Editura „Cartea Rusă”, între anii 1954—1957.

Pentru a ilustra unul din procedeele artistice de tipizare folosite de autor, care adeseori dă numelor proprii un anumit tîlc, am indicat în note de subsol cuvintele din limba rusă de la care derivă, precum și traducerea lor în limba română. Notele neurmărite de vreo mențiune specială au fost alcătuite în redacție.

PREFAȚĂ

Privită în perspectiva umorului, viziunea asupra vieții, ca și opera lui Cehov, în articulațiile ei cele mai intime, comportă o infinită diversitate de aspecte și variate ipostaze. Fără să fi fost un umorist prin definiție, în sensul strict al expresiei, fizionomia lui scriitoricească s-ar sustrage unei profilări cât mai exacte în afara acestei *componente esențiale* a talentului său de navelist și dramaturg, în egală măsură.

Latura așa-numită „umoristică“ a creației cehoviene, integrându-se în cuprinsul sferei largi a comicalului — ca unul din atributele derivate ale acestei categorii estetice — deși nu are aceeași intensitate și o factură identică în diferitele momente care marchează evoluția artistică și ideologică a scriitorului, se constituie totuși într-o permanență, într-o valoare intrinsecă, de natură să întregască coordonatele fundamentale, definitorii pentru realismul său.

Sub acest unghi de vedere, desprinderea începuturilor literare ale lui Antoșa Cehonte din perioada colaborării la diverse publicații cu profil umoristic de contextul general al operei lui A. P. Cehov apare forțată, convențională, în ultimă analiză, neîntemeiată. O evoluție și o gradație există, desigur. Se pot identifica modificări de substanță în factura umorului cehovian.

De cele mai multe ori, plin de blîndețe, schițînd un zîmbet reținut, îngăduitor, el se învecinează, alteori, cu amărăciunea, devine aspru și îndurerat, cu izbueniri de rîs și infiltrații de ironie usturătoare, care deseori frizează sarcasmul unui creator de tipuri satirice (clasicul și odiosul majur Prișibeev, slugarnicul Ociumelov din *Cameleonul*, închistatul Belikov — *Omul în carapace* — temător de orice fel de înnoire...).

În pofida unei prejudecăți de opinii, care a circulat cu stăruință și mai circulă încă, supralicitînd accentele de incomensurabilă tristețe din schițele și povestirile lui Cehov, răstălmăcite drept o expresie a pesimismului, rîsul atrăbate de la un capăt la altul opera acestui sensibil și delicat artist al cuvîntului. Este una din tonalitățile ei majore, una din seducțiile artei sale, o dovadă de vitalitate, manifestarea integrității morale, a robusteții sufletești, în măsură să îngăduie omului desprinderea degajată de trecut și întîmpinarea voioasă a viitorului.

Rîsul se naște din comic, care, în ultimele lui consecințe, are întotdeauna o bază obiectivă și un substrat social, generat fiind de contrastele izbitor ale realității, de contradicția dintre *esența* și *aparența* unor fenomene negative. Chiar și atunci cînd comicul rezultă din situații ridicole, posibile de a fi luate în deridere, el denunță stări de lucruri reale, conține o atitudine reprobativă față de inadvertențele și imperfecțiunile vieții (ceea ce se poate surprinde apînă și în schițele lui Cehov cu subiecte comice, în aparență atât de inofensive, cum sînt *Oratorul*, *Ghinion*, *Bucurie* sau *Chibritul suedez*).

Tot ce se învecinește în procesul dezvoltării sociale și trece în împărăția umbrelor, tot ce se perimează și e pe cale de dispariție, devenind anacronism, dobîndește o esență comică, evidentă atunci cînd respectivele fenomene se cramponează să-și păstreze pozițiile pierdute,

cînd exponenții lor se camuflează, conștient sau inconștient, în veșmintele noului, apărîndu-și dreptul la existență.

Se știe că Aristofan, desfășurînd în comediile sale un întreg tablou al vieții politice și spirituale din Atena secolelor V și VI î.e.n., practica comicul în timpul înversunatei lupte politice, într-o epocă de criză a democrației sclavagiste. Pornit să ridiculizeze pe urmașii decăzuți ai clasei odinioară puternice și glorioase a cavalerilor medievali, Cervantes a creat imaginea comică a cavalerului rătăcitor, care luptă cu morile de vînt. Nemuritorul Don Quijote oglindește cea din urmă fază a epocii cavaleresti, momentul strălucirii ei apuse și, ca atare, *comedia* ei, văzută de clasa burgheză în ascensiune, cu toate că celebrul personaj rămîne investit cu un tragism al viselor năruite, al naivității și încrederii înșelate de nemiloasa, cinica realitate. Lumea de umbre a feudalismului, coborînd în moemînt, fusese însoțită nu numai de sunetele triumfătoare ale *Marseillaise*-ei, dar și de rîsul sarcastic al lui Voltaire, de spiritul caustic al unui Beaumarchais, de ironia întepătoare a lui Heine; ca și de satira corosivă a lui Swift.

În cunoscutele sale *Scrisori din Franța și Italia*, referindu-se la finalitatea obiectivă a rîsului, A. I. Herzen remarcă pe bună dreptate că : „*Rîsul are în sine ceva revoluționar... Rîsul lui Voltaire a avut un efect mai nimicitor decît plînsul lui Rousseau.*”

Vorbînd de numeroasele faze prin care trece istoria atunci cînd „*înmormîntează o formă de viață veche*”, Karl Marx conferea comicului funcția de mediator, care înlesnește omenirii „*să se despartă cu voioșie de trecutul ei*” ¹.

¹ Karl Marx — Fr. Engels, *Despre artă și literatură*, E.S.P.L.P., 1953, pp. 139—140.

Într-o asemenea împrejurare esențială pentru existența umanității, când formele vechilor întocmiri sînt perimate, iar altele noi nu s-au conturat încă cu precizie, dincolo de resursele sale fiziologice și psihologice, rîsul devine eminent un act social. În consens cu binecunoscuta interpretare marxistă, comicul în artă reprezintă o formă emoțională specială a criticii, legată de opunerea activă a unui ideal estetic superior fenomenului ridiculizat. Acesta e și cazul lui Cehov, a cărui operă se situează în miezul unei epoci de criză, de adînci prefaceri, când destrămarea vechilor relații feudale în Rusia își atinsese apogeul, când strîmba ordine capitalistă, cu efectele ei deformante, mutila conștiința și personalitatea celor apăsați de mizeria și platitudinea vieții, iar noile orizonturi spre care se îndrepta lupta proletariatului revoluționar abia se puteau întrezări. În atmosfera sufocantă, dominată de arbitrarul ridicat la rangul de lege de către crîncenul exponent al autocrației, Pobedonostev, încă la sfîrșitul veacului trecut plutea fermentul viitoarelor primeniri. Pe bună dreptate afirma, vorbind despre Cehov, bunul său prieten, cunoscutul om de teatru N. S. Stanislavski : „*El a simțit, printre primii, inevitabilitatea revoluției*“. Era mai mult o presimțire vagă, o dorință nemărturisită de a vedea sfîrșitul „împărăției întunericului“, o incandescentă pasiune pentru frumos, aspirația scriitorului spre lumină, spre fericire. Așa se întîmplă că scriitorul, îndurerat de banalitatea ucigătoare a vieții mic-burgeze, de prostia sătulă a celor îmbuibăți, și-a îndreptat privirile spre viitor. Tematica povestirilor și a pieselor sale se îmbogățește, mesajul devine afirmatoriu, încărcat de optimism, exprimînd idealurile pozitive ale scriitorului. Tristețea de care nu erau lipsite nici schițele umoristice de la început, în subtextul cărora cititorul ghicea fondul de adevăr social, va fi din ce în ce mai stăruiitor compensată de credința într-un

viitor fericit : „...și dacă viața cuprinde un sens și un țel, acestea nu privesc cu nimic propria noastră fericire, ele ținesc ceva mult mai mareț, și mai înțelep...”

cugetă personajul Ivan Ivanîci din povestirea *Agrișul* (1898). Și tot el, în mod obiectiv, ca purtătorul de cuvînt al autorului, exprimă acest deziderat, a cărui împlinire nu era compatibilă cu parazitismul „cuiburilor de nobili”, cu inerția și banalitatea vieții mic-burgheze : „*Omului nu-i trebuie trei coți de pămînt, nu-i trebuie conacuri, ci întreg globul pămîntesc, natura toată, pentru a-și putea manifesta nestingherit aptitudinile și particularitățile unui spirit liber*”. Spre aceste tărîmuri necunoscute de scriitor, spre împlinirea plenitudinii rîvnite, a înaltelor năzuințe, pășesc cele mai iubite personaje ale sale. Așa este pictorul Sașa, sortit să moară de tuberculoză, și tînăra Nadia, care are curajul să se rupă din orașul de provincie, unde o așteaptă o logodnă și o căsătorie menite s-o cufunde în mlaștina vieții filistine (*Logodnica*, 1903), la fel și Ania din *Livada cu vișini* (1902), căreia, alături de studentul Petia Trofimov, îi sînt deschise drumurile spre o existență nouă, „cu sens și cu țel”, prefigurată în simbolul „minunatei grădini” a viitorului. Tot spre un viitor nedefinit își proiectează speranțele și doctorul *Astrov* (*Unchiul Vania*), care, în ciuda scepticismului său afișat cu ostentație, nu pierde încrederea că : „*Cei care vor trăi o sută, două sute de ani după noi și care ne vor disprețui pentru că ne-am trăit viața atît de searbăd și atît de prostește vor izbuti poate să găsească mijlocul să fie fericiți*”. În sfîrșit, Vershinin din *Trei surori*, dezamăgit de prezentul sumbru, de drama personală și a celor din jur, nevoiți să ducă o viață vegetativă, fără perspective, exclamă profetic într-un moment de supremă luciditate : „*Sînt încredințat că peste două-trei sute de ani lumea va privi înapoi spre vremurile noastre cu groază, cu batjocură. Viața noastră*

de azi li se va părea greoaie, apăsătoare și stranie... Ce viață frumoasă va fi atunci!... Se va naște o lume nouă... mai bună, din ce în ce mai bună...”

Dar, pentru înfăptuirea acestor visuri, pe care Cehov le vedea posibile într-un timp atât de îndepărtat, trebuiau înmormântate vechile plăgi sociale, trebuia găsită formula salutară pentru a înlătura moștenirea de veacuri, grea și apăsătoare — o formulă de regenerare a conștiințelor omenești, de trezire a gândirii încătușate în Rusia țaristă, în Rusia temnițelor, deportărilor, spânzurătorilor. Și dacă marele său prieten și admirator, Maxim Gorki, a găsit calea miltării active prin artă, care nu poate fi decît *pro* sau *contra* în lupta pentru înfăptuirea idealului socialist („arta este în esența ei o luptă pentru și contra; nu există artă indiferentă și nici nu poate exista, deoarece omul... nu se mulțumește să înregistreze realitatea, ci caută fie să o reliefeze, fie să o schimbe, să o distrugă”¹), Anton Cehov a pregătit terenul, a netezit calea pentru promovarea unui nou ideal etic și estetic în literatură — idealul omenerii muncitoare. A făcut-o conștient, afirmînd în nemărginita-i modestie: „Tot ce am scris va fi uitat peste cinci sau zece ani; dar calea pe care am netezit-o va rămîne întreagă și neștirbită — acesta e singurul meu merit”. Și cu aceeași probitate a unei înalte conștiințe scriitoricești („tocmai de aceea literatura poartă numele de artă, pentru că zugrăvește viața, așa cum e în realitate. Menirea ei este adevărul necondiționat și cinstit”²), a procedat asemenea unui medic al societății (cum a și fost, de altfel), chemat să lecuiască omeneria în suferință. De oam a început să minuiască condeiul, încă de pe băncile Facultății de medicină din Moscova,

¹ Gorki despre literatură Ed. Cartea Rusă, 1956, p. 682.

² A. P. Cehov, Despre munca literară, Ed. Cartea Rusă, „Mica bibliotecă critică”, 1957, p. 28.

Îl preocupau menumăratele mizerii morale și materiale ale societății contemporane. Pentru fiecare a găsit un diagnostic, fixînd, cu migală omului de știință, cu ochiul pătrunzător și sensibil de mare artist, manifestările cele mai particulare ale diverselor „maladii” de care suferea societatea vremii sale. (Chiar dacă n-a rostit în fața și răspicat condamnarea, verdictul, intențiile lui se reliefa din umbră, ca sub lumina unui proiector, erau sugerate de acel „curent subteran” atât de caracteristic manierei sale artistice, se desprindeau din stîlcul ascuns al dialogurilor rezalii, al întâmplărilor de un comic irezistibil.

Whehementa, acuzarea și declarația directă nu-i erau proprii lui Cehov (cu toate că asemenea momente există într-o serie de povestiri și nuvele: *Salonul nr. 6*, *Agrișul*, *Viața mea*, de asemenea în piese ca *Unchiul Vania*, *Trei surori*). Dar aici indiferentismul nu-l caracterizează pe acest scriitor care și-a exprimat atât de limpede corezul: „*Urăsc minciuna și silvicia, oricum s-ar manifesta ele...*”¹. „*Dacă sînt scriitor, trebuie să trăiesc în mijlocul poporului... Ne trebuie măcar o fărîmă de viață abstească și politică, o fărîmă cît de mică; viața între patru pereți, fără natură, fără oameni, fără patrie... nu este propriu-zis viață.*”²

Într-o altă scrisoare, către fratele său, A. P. Cehov recomandă: „...*Trebuie să fii cît mai cinstit: să dispari de pretutindeni, să nu te vîri pe tine în eroii romanului, să renunți la persoana ta măcar pentru o jumătate de oră... Subiectivitatea este un lucru îngrozitor.*”³ (Cu toate că s-a străduit „să dispară de pretutindeni”, prezența lui Cehov se face simțită în fiecare rînd al operei sale, fără ostentație, fără aere doctorale de moralizator. Detesta sentimentalismul dulceag al ace-

¹ A. P. Cehov, *op. cit.*, p. 6.

² Idem, *Scrisoarea către A. S. Suvorin*, p. 19.

³ A. P. Cehov, *op. cit.*, pp. 22—23.

lor confrăți contemporani care „nu știu decît să se lamenteze și să se smiorcăie...”¹

În permanență Cehov era preocupat de ecoul pe care operele sale îl trezeau în conștiința cititorilor („trebuie să știi ce scrii și pentru cine scrii... să ai un scop precis în față”).

Așadar, „un scop precis”, dar fără „subiectivitate”, e tocmai ce se cere unui umorist, unui ironist, unui satiric. Întreagă această gamă a comicalului, care generează rîsul înviorător sau biciuitor, este într-o anumită doză proprie talentului cehovian. O delimitare strictă nu e cu putință, și nici nu și-ar avea rostul. Îl găsim prezent într-o cromatică fin nuanțată, cu modulații și rezonanțe surprinzătoare chiar și în operele grave, serioase ale marelui scriitor, însoțind adesea ca un corolar, aproape nelipsit, fenomenul tragic, întîmplarea plină de dramatism, zguduitoare prin implicațiile ei în destinul personajelor. De multe ori umorul, rezultat dintr-un comic de caractere sau situații, devine tragic. Așa cum se petrece în viață, elementul comic se întrețese, se întrepătrunde cu tragicul acolo unde contrastele sînt izbitoare, cînd contradicțiile sociale sînt îneluctabile. Subliniind substratul dialectic al acestei corelații contradictorii, V. G. Bielinski releva că „...există puncte de contact unde comicalul se întîlnește cu tragicul, provocînd în acest caz nu numai un rîs ușor, plin de veselie, dar și unul dureros, încărcat de amărăciune”².

Plecînd de la aceste considerații, este interesant de stabilit : ce semnificații are comicalul în opera lui Cehov și cum anume se manifestă ? În ce raport se constituie umorul și ironia, sarcasmul și satira — ca fiind atitudini diferite, uneori contrarii și în tot cazul cu nuanțe

¹ A. P. Cehov, *op. cit.*, *Scrisoarea către D. V. Grigorovici*, p. 30.

² V. G. Bielinski, *Opere*, în 3 volume, Moscova, 1953, vol. II, p. 615.

distincte — față de comic? Care sînt valențele umorului, și dacă se poate vorbi de un specific al umorului cehovian? Sînt cîteva întrebări care se formulează de la sine ori de cîte ori realizăm un contact direct cu nuvelistica sa și îndeosebi cu acele admirabile „miniaturi” — un adevărat șirag de nestemate ale genului scurt, al cărui neîntrecut maestru a fost.

★

Umorul nu este un simplu element component, un procedeu sau o modalitate stilistică în opera lui Cehov, ci o coordonată a ei esențială, am spune o atitudine a artistului față de fenomenele vieții, mai precis față de comicul din realitate. Simțul umorului, după expresia uzuală, era o însușire de caracter, o înclinație care s-a manifestat la Cehov încă din adolescență și nu l-a părăsit pînă în ultimele clipe ale vieții.

După relatările fratelui său Mihail, liceanul Antoșa avea un dar remarcabil de a înveseli cercul de prieteni ce se adunau în casa lor din Taganrog, „*prin travestiuri și scenete năstrușnice, pline de haz*”, imitînd de preferință „*grandomania polițaiului în exercițiul funcțiunii de păzitor al ordinii publice...*”, sau se complăcea în rolul unui pseudoerudit, folosind în cuvîntările prezumțioase, pline de emfază, exact limbajul care a intrat apoi aproape textual în cea dintîi schiță umoristică, *Scrisoarea către un vecin savant*.¹ De la un coleg de școală aflăm de excelenta interpretare a rolului unei bătrîne într-un vodevil pe-atunci la modă, pus în scenă de cercul de amatori.

De atunci se conturează tipologia multor personaje cehoviene. Așa, în trăsăturile profesorului de greacă

¹ M. Cehov despre A. P. Cehov, *Amintiri*, în culegerea *Novoie slovo*, 1907, vol. I.

Belikov era ușor de recunoscut, prototipul „omului în carapace“ în persoana faimosului inspector școlar Diakonov de la liceul din Taganrog.

Mai semnificative ne par amintirile soției sale, Olga Knipper-Cehova, cu atât mai mult cu cât se referă la ultimii ani ai vieții scriitorului, când boala de plămâni ce-l măcina și experiența amară a ocoenirilor cu strîmbele întocmiri imprimaseră chipului, ca și operei sale, o tristețe sfișietoare. „În general, lui Anton Pavlovici îi plăcea foarte mult umorul. Asculta cu plăcere istorioare hazlii, stînd într-un colț, sprijinindu-și capul în mină și mîngîindu-și barba. Adesea izbucnea într-un rîs atît de molipsitor, încît de multe ori nici nu-l mai ascultam pe povestitor și mă făceam ecoul impresiei pe care o producea asupra lui Anton Pavlovici... Improviza deseori și cu mult umor, ceea ce, de altfel, era o trăsătură caracteristică a familiei Cehov.“¹

Și e cu totul concludentă pentru structura spirituală și profilul etic al marelui scriitor umanist emoționanta relatare care urmează : „Chiar și numai cu cîteva ore înainte de a muri, Anton Pavlovici mi-a provocat rîsul cu o istorioară hazlie. Ne aflam la Badenweiler. După trei zile grele, pline de zbucium, spre seară s-a simțit mai bine... a început atunci să improvizeze povestirea, descriind o localitate balneară la modă, vizitată de bancheri grași și ghiftuiți și de englezi și americani, niște vlăjgani zdraveni și rumeni, obișnuiți să mănînce cît zecă. Într-o seară, unii vin dintr-o excursie, alții de la vreo plimbare, oălare sau pe jos, într-un cuvînt, fiecare se întoarce la hotel gîndindu-se la o masă gustoasă și copioasă după oboseala din timpul zilei. Și, ca să vezi, toemai cînd așteaptă masa cu mai mare nerăbdare, ei află că bucătărul dispăruse și că nici qînd nu era de

¹ Cehov în: *amintirea contemporanilor*, E.S.P.L.A. — Cartea Rusă, 1960, pp. 435—436.

cină. Și urmează descrierea efectului pe care îl face asupra lor... lovitura dată în stomac... Ședeam ghemuită pe divan, obosită după zbuciumul ultimelor zile, dar rîzînd cu poftă. Nici nu-mi trecea prin minte că peste cîteva ore mă voi afla în fața corpului neînsuflăit al lui Cehov! ¹

Este, desigur, la mijloc acel „sentiment al demnității proprii”, despre care vorbește N. G. Cernișevski atunci cînd se referă la efectele comicalui provocînd rîsul legitim, reprobarea sau indignarea, dar întotdeauna situîndu-l „pe cel ce rîde deasupra fenomenului ridiculizat” ². Această postură era în cel mai înalt grad proprie lui Cehov — omul și scriitorul. Era investit în egală măsură cu simțul ridicolului, ceea ce explică proverbiala lui modestie și simplitate.

Genial lucid al artistului respingea orice sentimentalisme, înduioșări inutile, situații melodramatice. „...El de cerea scriitorilor subiecte obișnuite din viață, simplitate în expunere și ocolirea figurilor de efect”, își amintea confratele său, A. I. Kuprin. „De ce să scrii — se întreba el nedumerit — că cineva s-a îmbarcat pe un submarin și a plecat spre Polul Nord, să caute nu știu ce împăcare cu oamarii, în timp ce iubita lui, cu un strigăt dramatic, se aruncă de pe clopotniță? Toate astea sînt minciuni; în realitate nu așa se petrec lucrurile. Trebuie scris simplu: cum s-a însurat Piotr Semionovici cu Maria Ivanovna. Atîta tot. Și apoi, pentru ce toate subtilitățile astea: studiu psihologic, tablou, năvelă? Toate astea sînt inutile. Pune un titlu mai simplu, indiferent care, ce-ți vine în minte, și nimic mai mult. Folosește de asemenea mai puține ghilimale,

¹ Cehov în amintirea contemporanilor, E.S.P.L.A. — Cartea Rusă, 1960, pp. 436—437.

² N. G. Cernișevski, Opere filozofice alese, Gospolitizdat. Moscova, 1953, vol. I, p. 293.

sublinieri și liniuțe — ele lasă impresia de manierism."¹

Dușman al oricăror artificii, efecte ietfine sau născociri ieșite din comun, el a cultivat cu măsură grotescul și paradoxul ca procedee implicite ale satirei, căci dincolo de umor, dincolo de hazul în aparență indulgent și inofensiv, transpare în cele mai multe schițe-miniat-uri ale sale tîlcul amar al înfierării satirice.

Urmărind în evoluție desfășurarea comicului — fie că este vorba de un comic de situație, de limbaj sau de caractere — se pot discerne trei etape principale, marcate prin modificări de structură în nuvelistica lui Cehov.

Prima etapă (1880—1887) coincide cu perioada cea mai grea a teroarei reacționare, perioada de impas, de „dezorientare ideologică” în care s-a cufundat o bună parte a intelectualității ruse, renunțînd la orice opoziție activă, îmbrățișînd teoria confortabilă a „faptelor mărunte”. În anii aceștia, tînărul Cehov și-a făcut intrarea în literatură prin intermediul unor reviste umoristice la modă, cu preocupări minore, în care apăreau așa-numitele sale „mărunțișuri”, precum *Temperamente*, *Viața în întrebări și exclamații*, *O fire enigmatică*, *Tragedianul*, *Calomnie*, *Chibritul suedez*, *Chirurgia*, *Grasul și slabul*, *Sîcîiala*, *Ultima mohicană* și altele.

Cea de a doua etapă (1887—1895) este legată de înviorarea vieții sociale sub impulsul noilor tendințe și orientări, cînd mișcarea narodnicistă degenerase într-un liberalism de factură burgheză, iar tradițiile revoluționare au fost preluate și duse mai departe de proletariat. În evoluția lui Cehov ea reprezintă o cotitură: începutul orientării spre problemele mari, fundamentale ale vremii. Scriitorul caută cu febrilitate acea „*idee de*

¹ A. P. Cehov, *Despre munca literară*, Ed. Cartea Rusă, „Mica bibliotecă critică”, 1957, pp. 87—88.

ansamblu" — cum spune bătrînul profesor din *O po-
reste banală* — o concepție clară și unitară despre
lume. Cu toate că nu va izbuti s-o găsească, s-o for-
muleze, cuprins de scepticism și deznădejde („*sînt un
învîns... oriunde m-ar duce gîndurile... în dorințele
mele... lipsește ceva comun, care să le închege pe toate
înt-un singur tot*"), personajul cehovian în momentul
suprem dinaintea morții își exprimă convingerea că
„*știința e lucrul cel mai de seamă, cel mai minunat și
cel mai necesar din viața omului, că totdeauna a fost
și va fi expresia cea mai sublimă a iubirii, și că numai
prin iubire omul va birui și natura, și se va birui pe
sine însuși*"¹.

În căutarea unui ideal de viață pozitiv, scriitorul își
extrage substanța povestirilor și nuvelilor sale din îm-
prejurările tragice ale vieții celor apăsăți. O fetiță de
vreo 13 ani, Varka-dădaca, hărțuită peste puteri
în timpul zilei de către stăpîinii ei, omoară noaptea
copilul din leagăn, care „*i-a pus cătușe la mîini și la
picioare*", pentru a putea, în sfîrșit, dormi în voie (*De-ar
putea dormi!*). Cazul doctorului Kirilov, smuls noaptea,
de la căpătiul copilului său mort, de către moșierul
Aboghin, pentru a-i consulta soția, care între timp
fugise cu un amant, este încă o dramă a oamenilor
umili, lăsați la cheremul dezmățului și nepăsării celor
avuți (*Dușmanii*). Un decăzut se trezește la o viață
conștientă datorită generozității unei femei simple, gata
să îndeplinească în locul lui corvezile unei munci pen-
tru care el era răsplătit (*Cerșetorul*). Contrastul aici se
degajă din subtext, al cărui sens constă în opoziția
dîntre falsa filantropie a domnului Skvorțov și omenia
autentică a bucătăresei sale, Olga.

Viziunea scriitorului se lărgeste, capătă noi dimen-
siuni, mai cu seamă după călătoria în insula Sahalin.

¹ A. P. Cehov, *Opere*, Ed. Cartea Rusă, 1958, vol. 7, p. 36.

Voia să cunoască viața celor mai năpăstuiți, a oenașilor și deportaților politici. Impresiile acestei călătorii, care i-a pus la grea încercare sănătatea, le consemnează în cartea *Insula Sahalin*; o serie de aspecte vor intra în țesătura unor povestiri și nuvele de profund dramatism (*Hoții, Gusev, În surghiun, Din Siberia*). Cadrul epic se amplifică (*Stepa, Trei ani, Povestea unui necunoscut*), eroii sînt înfățișați în perspectiva unui strict determinism social, se constituie ca tipuri (*Principesa, Nevastă-mea, Zvăpăiata, Salonul nr. 6, Profesorul de literatură*). Detaliul psihologic dobîndește mai mult relief.

Toate aceste trăsături care definesc realismul marelui scriitor democrat culminează spre o desăvîrșită sinteză artistică în cea de-a treia etapă a creației (1895—1904), cînd diapazonul social al operelor sale în proză (de la *Viața mea, Mujicii, Agrișul, Ionîci, În rîpă pînă la Logodnica*) și în dramaturgie (de la *Pescărușul pînă la Livada cu vișini*) se amplifică considerabil, fabulația devenind mai consistentă. Era momentul cînd în atmosferă se acumulasem premisele apropiatelor zguduiri revoluționare (1905), iar Cehov, deși a rămas străin idealurilor proletariatului și nu i-a înțeles rolul, nu putea să ignore sfîșietoarele contradicții ale vieții.

Dacă în schițele primilor ani de activitate critica umorului era parțială, fără grave implicații, în etapa maturizării ea va fi impregnată de gustul amar al ironiei, uneori al sarcasmului. Cu cît ochiul scriitorului va pătrunde mai adînc cruda realitate, va descoperi în „cazurile diverse“ de odinioară adevăratele drame omenesti. Nota de tristețe se amplifică, compensînd veselie spontană, directă a umorului, ca una din resursele pline de prospețime ale comicului popular. În timp ce umorul derivă dintr-un optimism fundamental, și sensul lui final e încrederea în bine, ironia, ca fenomen de cultură, este mai cerebrală, mai intransigentă, și de cele

mai multe ori se rezolvă într-o satiră neiertătoare, distrugătoare. Perspectiva ironiei este mai lucidă, ea reprezentând de obicei un joc de sensuri și dispunând de o mai mare putere de ierarhizare a fenomenelor comice din realitate. Ironia pe care o minuieste autorul satiric exprimă, în general, o atitudine depreciativă; ea desființează obiectul satirizat.

Nu este de mirare că de la consemnarea „cioburilor vieții moscovite“, Cehov va păși la ironizarea și satirizarea unor fenomene incompatibile cu idealul lui etic și social, urmărindu-le pînă în ultimele lor consecințe. Așa s-a născut o întreagă tipologie a viciilor sociale și omenеști: „*Omul în carapace*“, selav al rutinei și inerteiei, cu nelipsitul lui leit-motiv: „*Să nu iasă vreun bucluc*“; doctorul Starțev (*Ionîci*), care, sub influența ucigătoare a platitudinii și banalității mic-burgeze provinciale, se transformă dintr-un tînăr entuziast într-un filistin, avid de înavuțire, respingător în cinismul lui animalic. Umorul cedează locul ironiei, din care nu lipsește nici sarcasmul biciuitor.

Stabilind distincția dintre umor și ironie — cele două extremități ale gamei atît de variate a comicului — T. Vianu conchide: „*Umoristicul este și el o demascare, dar una care ajunge să descopere o valoare înaltă sub aparențele umile sau stîngace care o ascund. Rîdem în ambele prilejuri, dar în primul caz, pentru a pedepsi, și în cel de al doilea, pentru a răscumpăra. Veselia noastră are în fiecare din aceste împrejurări o altă semnificație.*“¹ Dincolo de postura comică a lui Don Quijote, de pildă, de ale cărui slăbiciuni aparente rîdem, se deslusește un fond adînc de umanitate, de suferințe ce nasc stima. Acesta este și cazul multor personaje ale lui Dickens, a cărui operă rămîne un prototip al umorului tandru, plin de înțelegere față de

¹ T. Vianu, *Estetica*, ediția a III-a, București, 1945, p. 473.

inadaptabilitatea omului naiv, încrezător (fierarul Joe Gargery din *Marile speranțe*, de pildă, sau Mr. Micawber din *David Copperfield*), iar ridicolul de situații în care surprindem asemenea personaje nu face decît să ne sporească respectul și admirația. La fel e și umorul gogolian din *Serile în cătunul de lîngă Dikanka*, spusos și sclipitor de voie bună, cînd este vorba de oameni din popor, pigmentat cu ironie corosivă atunci cînd vizează forțele adverse în persoana primarului, a bătrînei vrăjitoare Soloha sau a despoticei Hivrea.

Există nenumărate afinități și tangențe între umorul plin de îngăduință al lui Cehov și seninătatea, voioșia molipsitoare a umorului gogolian. Dar evoluînd spre povestirea de factură satirică, îi recunoaștem anume accente și o notă specific scedriniană, uneori de nuanță caragialescă, vădită nu numai în *Carasul îndrăgostit*, *Cazuri de mania grandiosa*, *Despre pești și pescuit*, *Tai-fas de gînsaci* sau *Ridichea*, unde alegoria promovează o critică la adresa moravurilor politice, dar și în *Poveste fără titlu* (fuga călugărilor dintr-o mănăstire, după ce află de atracțiile dezmățate și atît de condamnabile ale orașului), în *Tașca* (falsa solidaritate a artiștilor, care ajung să se ucidă reciproc), sau în *Prost dispus* (obtuzitatea și incultura unui pretor enervat peste măsură de versurile lui Pușkin, recitate de fiul său, de unde și răzbunarea absurdă, inconștientă, împotriva acestuia).

Rîsul lui Cehov are întotdeauna inflexiuni de umor și ironie, și în afara unor cazuri unde comicul lunecă pe suprafața faptelor puțin semnificative, se asociază cu o sentință de condamnare. După cum s-a observat cu justete: „*Rîde inteligent și justificat cel care are de partea lui dreptatea și superioritatea morală. Rîde sincer și deschis cel care are conștiința curată.*”¹ De

¹ Vera Călin, *Funcția risului în literatura secolului nostru*, în revista *Secolul 20*, nr. 7—8, 1961, p. 128.

aici decurge și funcția de judecător al rîsului, care are întotdeauna un subiect serios, grav, fiind stîrnit de contradicțiile, de contrastele ireconciliabile din realitate.

De remarcat că, în ciuda unor definiții limitate și unilaterale, filozofii și teoreticienii artei au legat întotdeauna, într-un fel sau altul, comicul de contradicție, de opoziția dintre urît și frumos (Aristotel), bicisnic și înălțător (Kant, Lipps), dintre absurd și rațional (Jean Paul, Schopenhauer), încătușat și liber (Ast, Schulze), dintre ceea ce e automatizat și ceea ce este viu (Bergson), dintre pretenția unei nonvalori de a i se recunoaște valoarea inexistentă (Volkelt). Din modalitățile comicului, Bergson însă exclude emoția. Or, tocmai reflectarea comicului în artă este o formă specifică a emoției. Ea presupune întotdeauna o atitudine față de realitate și un discernămint. O repudiare, care sugerează prin opoziție alte forme, superioare, de viață, transmițînd în același timp emoția omului îndurerat de stările de lucruri existente, cum se întîmplă în cazul lui Cehov.

Surprinderea contrastelor și relevarea lor într-o formă laconică (de preferință dialogul), prin cîteva trăsături de detaliu, constituie una din laturile esențiale ale măiestriei umoristului Cehov. Schița *Grasul și slabul* poate fi luată ca model. Întîlnirea într-o gară a celor doi prieteni din copilărie, dintre care unul „consilier secret“ (grasul), iar celălalt doar un biet asesor de colegiu, împovărat de familie (slabul), sugerează în egală măsură deprecierea autorului față de slugărnicia funcționarului mărunț, ca și față de îngîmfarea celui parvenit. Aflînd cît de sus, pe scara onorurilor, a ajuns fostul lui coleg de școală („decorat cu două stele“...), „pirpiriul păli deodată și încremeni, apoi fața i se schimonosi într-un zîmbet mîeros... Trupul i se sfriji, se gîrbovi și parcă i se făcu și mai puțintel... Geamantaneele, boccelele și cutiile de carton se sfrijiră, se zbîrciră

și ele"... Iar la despărțire: „...pe fața pipirului se putea citi alita venerație, slugărnicie și aureolă respectuoasă... îi strînse trei degete, își frînse înainte tot trupul și începu să rîdă subțire...”

În fond, „slabul” este frate bun cu Cerveakov din *Moartea unui slugbaș*, al cărui profil apare creionat cu mai multă zgîrcenie, în schimb, finalul, la fel de laconic, trage fără nici un comentariu cortina peste asemenea jalnice fapte, sortite pieirii. După ce intervențiile lui sîcîitoare pe lângă persoana marcantă, căreia îi cere iertare și îngăduință pentru vina de a-i fi strănutat drept în cheile, se soldează cu eșec total (e dat afară din birou), *ajuns acasă, se întinse pe divan fără să-și scoată uniforma și... muri*”.

Dar nu spre asemenea ființe se îndreaptă compasiunea scriitorului. Prieten al oamenilor simpli, al „obscurilor eroisme fără emfază” (Gesar Petrescu), Cehov este îndurerat de soarta unor eroi ca Dimov din *Zeăpăiata*; om de știință valoros, dar total dezarmat în candida lui încredere față de o soție nedemnă, Dimov este pînă la urmă strivit de trivialitatea cotidiană a vieții. Ar fi de-ajuns să amintim de umorul cald și plin de înțelegere în care este învăluită figura țăranului neștiutor Denis Grigoriev, *Răufăcătorul* fără voie, învinuit pentru o crimă iluzorie de niște judecători insensibili, sau chiar jalnica figură a *Bombonicai*, căreia, în ciuda situațiilor hilare, nu-i putem refuza un anumit dramatism interior dacă ne gîndim la o totală depersonalizare a omului lipsit de opinii proprii, care se mulțumește doar să repete cu candoare platitudinile altora, respectiv ale celor trei parteneri de viață. Este aceeași candoare izvorîită din nevoia unei adorații absurde, proprie fapturilor șterse, neluate în seamă de nimeni, de tipul eroinei Félicité din nuvela *O inimă simplă* de G. Flaubert — o inimă încărcată însă de suferință profund omenească.

Putea fi oare indiferent scriitorul, atât de receptiv la neajunsurile vieții, suferind profund, pentru degradarea demnității omului, putea oare să înregistreze cu nepăsare aspectele hidoase ale realității, abuzurile, silnicia, incultura și întregul lanț de anomalii sociale care generau psihologia de sclav a Gerveakovilor, Ociumentovilor, parvenitismul pseudoliteratilor, automatizarea unor Prișibeewi sau Belikovi, pentru a nu mai vorbi de venalitatea tagmei funcționărești, ce-i populează cu prisosință opera? Bătrînul profesor, oare reflectează pe tot parcursul nulei *O poveste banală*, exprimă de fapt cu limpezime gîndul autorului : „*Se spune că filozofii și adevărații înțelepți sînt nepăsători. Nu-i adevărat : nepăsarea e paraliză sufletească; e moartea prematură.*“

Cu toată „obiectivitatea“ lui voită, Gheov a participat intens la suferințele „omului mic“, la durerile celor „umiliți și obidiți“, față de oare umorul său se colorează cu simpatie. În schimb, a fost neorutător față de numeroși consilieri titulari, față de palavrăgii îngîmfați și impostori, găunoși pe dinăuntru și lipsiți de sentimente umane. Scriitorul i-a adunat ca într-o „menajerie de fosile“ ale istoriei pe toți cei de teapa lui Piatigorov (*Masca*), Kolpakov (*Corista*), Dolbonosov (*Scara onorurilor*), Siusim (*Ginicul*), Kashadov (*O bombonă de liberal*), pe toți cei care își exercează tirania pentru a menține „reputația neamului“, precum Olimpiada Egorovna Hlikina (*Ultima mohicană*), sau sfidează „durerile multe și neștiute“, preocupați de propria lbr persoană, ca „preonorabilul domn“ (absența numelui propriu îi acordă o mare forță de generalizare), pe a cărui „nutră imbuibată, lustruită... se citea un phetis de moarte“ (*Boul și domnișoara*).

Dincolo de comicul de curiozitate (Un nume care vine de la cal, de pildă, sugerînd asocieri cu schița lui Caragiale, *Intim-club*), sau de situații, se întrevădă și un

comic de caractere, căci, dacă le căutăm în artă, cele trei modalități nu există într-o stare pură. La Cehov ele se întretes aproape pretutindeni. În *Bucurie*, de pildă, se reliefează nu numai ridicolul unei situații, dar și gravitatea ei. Mîndria modestului arhivar de colegiu Kuldarov, atunci cînd anunță familiei („*nemaiîncăpîndu-și în piele de bucurie...*“) că va fi cunoscut „în toată Rusia“ datorită unei notițe apărute într-un ziar în care e citat numele lui („...în stare de ebrietate... a alunecat... sub cal... etc.), dezvăluie setea oamenilor mărunți de a ieși din anonim, de a dobîndi cu orice preț o „glorie“ răsunătoare. Pe aceeași linie a tendințelor „hlestakoviste“ se înscriu și alte schițe umoristice, precum *Nunta cu generalul*, *O fire enigmatică* etc.

Caracteristică pentru morala și banalitatea vieții mic-burgheze este povestirea *Chibritul suedez*. Dar ceea ce reține atenția aici nu este atît intriga propriu-zisă, cît măiestria compoziției. Refractor la orice efecte senzaționale lipsite de semnificație, Cehov urmărea un singur efect — *efectul surprizei*. Finalurile sînt în general *neașteptate*, și, prin aceasta, *surprinzătoare*. Cadavrul ofițerului de gardă Mark Ivanovici Kleauzov este căutat cu înfrigurare. Toate dovezile pledează pentru o crimă. Nesfîrșitele discuții în jurul „*chibritului suedez*“, ca principalul corp delict, dezvăluie psihologia profesională a judecătorului de plasă Ciubikov și a grefierului Dinovski. Pînă la urmă, spre stupefacția și dezamăgirea tuturor, presupusul cadavru este descoperit dormind în casa Olgăi Petrovna, tînăra nevastă a șefului de poliție („*Trupul scotea un sforăit ușor...*“). Concluzia este revelatoare. Divagațiile doctorului Tiutiaev, care filozofează în gol pe marginea situației internaționale, fără a spune de fapt ceva precis, constituie încă un *act de acuzare* la adresa unei asemenea vieți lipsite de sens.

La fel de neprevăzut este finalul din *O ședință de hipnotism* sau din *Poveste fără titlu*. Te așteptai ca

vorbele pline de groază ale bătrînului tîrgoveţ despre „ororile” oraşului să-i impresioneze pe călugări. Finalul vine, cu laconismul specific lui Cehov, să destrame această iluzie : „*A doua zi de dimineaţă, cînd ieşi din chilie, nu mai găsi în toată mănăstirea nici un călugăr : fugiseră cu toţii la oraş*”.

Cu atît mai paradoxale prin finalurile lor surprinzătoare sînt scurtele povestiri cu un adînc substrat vizînd problemele artei şi ale literaturii, precum *Drama* sau *Taşca*.

De altfel, Cehov s-a anunţat ca umorist prin nenumăratele schiţe, scenete-miniaturi, reportaje sau simple notiţe-statistici, care se refereau la situaţia ingrată a scriitorului, la multitudinea producţiilor literare minore, la mediocritatea talentelor, la moravurile ce domneau în publicistica vremii, la renegaţii din rîndurile intelectualităţii, care se complăceau în lumea măruntelor lor interese. Şirul acestora ar putea constitui un capitol aparte în opera umoristică a lui Cehov : *Gîndurile unui cititor de ziare şi reviste, Maria Ivanovna, Vodevilul, Drama, Despre dramă, O cîrpă, Comanda, Moartea unui actor, Taşca, Cioroiul, Concurs, Dramaturgul, Rara avis, Un impresar sub divan* şi atîtea altele.

Dintre cele dintîi pe această temă sînt schiţele *Ce se întîlneşte de cele mai multe ori în romane, nuvele etc.* şi *Doi ziarişti*. Enumerarea temelor şi a personajelor care invadează literatura la modă este concludentă, iar spiritul incisiv al lui Cehov are o virulenţă proprie unui scriitor cu viziune bine cristalizată.

Destinul tragic al ziaristului Rîbkin (*Doi ziarişti*) — „*colaborator la ziarul «Vă rîd în nas»*” — este un prilej de prosperitate pentru colegul său mai descurăreţ, Şliopkin. După ce Rîbkin, scîrbit de platitudinea articolelor pe care era obligat să le scrie, de goana după senzaţii ieftine, „*îşi petrecu laţul după gît şi se spînzură cu multă plăcere... Şliopkin se aşeză la masă şi, în*

cîteva clipe, scrise o notiță despre sinuciderea lui Ribkin, necrologul lui, o casetă cu privire la dese sinucideri, un articol de fond despre înăsprirea pedepselor pentru sinucigași și încă vreo cîteva articole pe aceeași temă. Cînd s'înrîșî, puse hîrțile în buzunar și alergă vesel la redacție, unde-l așteptau răsplata, gloria și cititorii."

'Concis și sóbru' („conciziunea este soră bună cu talentul"), 'Céhov, în schițele sale de cîteva pagini numai („știu să mă exprim pe scurt despre lucruri de durată"), a creat sute de tipuri care, alăturate într-un mozaic multicolor, reconstituie tabloul complex al epocii. Redarea amănuntului (cu rigurozitate științifică aproape), a detaliului celui mai semnificativ, conferă operelor lui Céhov tonalități atît de variate: umor și duioșie, ironie și sarcasm, compasiune, melancolie și mai cu seamă multă, multă amărăciune.

El poate cel mai complex dintre scriitorii care au valorificat rîsul, investit cu funcțiile comicului denunțator. Dar a făcut-o fără ostentație, discret și uneori cu o anume jenă, plină de delicatețe. În gama bogat nuanțată de la umor la satiră, opera lui Céhov nu se definește printr-o polarizare netă și precisă. Ea aduce însă un specific inedit în aria largă a rîsului care răsună de veacuri în fondul satiric al literaturii universale, în care discernem atîtea pălete: ironia subtilă a lui Erasmus de Rotterdam, în strălucitul său „elogiu al nebuniei", hohotele de rîs homerice ale lui Rabélais, sarcasmul plin de înțepături al lui Swift, surîsul înțelept al lui Voltaire și umorul scripitor al lui Beaumarchais, ironia de factură romantică a lui Heine, gluma spirituală a lui Béranger, rîsul printre lacrimi al lui Gogol, zîmbetul blind al lui Dickens, sau un rîs atît de sumbru ca al autorului „comediei umane", scepticismul ironic al lui Anatole France, umorul frust al lui Mark Twain, spiritul ironiei corosive al lui Bernard Shaw, șfichiui-

tul satirei nimicitoare al lui Saltîkov-Scedrin, risul triumfător al lui Maiakovski, satira optimistă a lui Gorki, veselie plină de savoare a satiricului Iaroslav Hašek, umorul subtil, de nuanță sentimentală, al lui Priesley, risul tonic, de esență populară, al lui Șolohov... Și în această bogăție și varietate de manifestare a comicalului în diferitele lui ipostaze își au locul lor durabil: Shakespeare și Molière, Lope de Vega și Goldoni, Fonvizin și Krilov, Griboedov și Ostrovski, Caragiale și Cehov, care, cu zîmbetul lui trist, cu acel umor plin de lirism, pune parcă peste decenii și veacuri ultimul punct de încheiere, pecetluind un trecut pentru totdeauna apus.

După Pușkin, Gogol și Turgheniev, alături de Lev Tolstoi și Dostoievski, de bună seamă, A. P. Cehov a fost unul dintre scriitorii ruși cu cea mai largă circulație în România.¹

Dintre traducătorii lui Cehov la începutul veacului nostru pot fi citați cu deosebire nume de scriitori ca: Sofia Dobrogeanu-Gherea, N. Dunăreanu², Titus Hotnog, Liviu Rebreanu³.

¹ Conform datelor statistice publicate în Buletinul informativ al U.N.E.S.C.O. cu prilejul centenarului Cehov (1960), între anii 1896—1960 au apărut în România 1.150 de titluri traduse din navelistica lui Cehov în diferite publicații periodice și cotidiene, la care se adaugă 35 de ediții separate (20 din ele apărute după 23 august 1944), totalizând un tiraj global de aproape 500.000 de exemplare.

² *Nuvele alese* de A. P. Cehov, trad. din rusește de N. Dunăreanu, București, „Socec”, 1908.

³ *Gura femeii*, schițe și povestiri de A. P. Cehov, traducere de Liviu Rebreanu, București, Ed. Librăriei „Steinberg” (1918), Biblioteca „Căminul”, nr. 10.

Prezența motivelor cehoviene în literatura română este sugerată de G. Călinescu atunci când vorbește despre o „afinitate sufletească și geografică” între Cehov și scriitorii români (printre care sînt menționați Caragiale, Slavici, Bassarabescu, Delavrancea, Gîrleanu, M. Sadoveanu), pentru a conchide că : „Cehov cu lumea lui fiind mai aproape de noi decît impasibilul și mizantropul Maupassant”¹.

Se pot face desigur paralele, apropieri și analogii pe plan tematic și tipologic între lumea mărunță a lui Cehov și lumea „miticilor” lui Caragiale, dar nu fără a ține seama de diferența specifică de ordin temperamental, ca și sub raportul viziunii artistice, în ultima analiză determinată de *forma diferită* de manifestare a orînduirilor social-politice, care au avut un rol hotărîtor atît în configurarea personalității, cît și în cea a materialului uman din care și-a tras substanța opera celor doi scriitori.

În fond, între Rusia „întunecatului” deceniu 1880—1890, în care s-a format ca scriitor A. P. Cehov, și România lui Carol I de Hohenzollern, în care, în aceeași perioadă, începea să-și publice momentele și schițele I. L. Caragiale — deosebirea era că în prima dictatura claselor conducătoare se manifesta pe față prin regimul de teroare al lui Pobedonostev, în timp ce în al doilea, ea apărea mai camuflată, deși nu întotdeauna, sub goala frazeologie liberalistă. Așa se face că, precum Cehov în literatura rusă, Caragiale a fost în literatura română creatorul genului „plebeu”, poetul indulgent sau sarcastic al „oamenilor mărunți”, al micilor slujbași, profesori, băieți de prăvălie, într-un cuvînt, al micului orășean. Caragiale rîde de iluziile și pretențiile de parvenire ale micului burghez, dezmințite la fiecare pas de realitate, e îngăduitor cu eroii săi cînd sînt striviți,

¹ G. Călinescu, *Studii și conferințe*, E.S.P.L.A., 1956, p. 233.

dar știe, ca și Cehov, să fie nemilos cu ei cînd nu sînt decît niște instrumente ale claselor stăpînitoare. În opera celor doi mari scriitori apar dese puncte de interferență.

Este oare caragialescă exasperarea în fața prostiei și platitudinii mic-burgheze care-l face pe scriitorul din *Dramă* s-o suprima pe „*distinsa doamnă*“, autoare a unei interminabile și anoste melodrame, sau cehoviană mînia care-l împinge pe Caragiale să-l arunce pe fereastră trenului pe Bubico, spre disperarea „mamițichii“ sale? E cehovian Pristanda, cu al său candid „*curat murdar, coane Fănică*“, sau e caragialesc comisarul Ociumelov din *Cameleonul*, care zîmbește înduioșat cînd se dumerește că „*javra*“ destinată hingherilor e de fapt un „*cățeluș*“ nostim, pentru că aparține „*fratelui domnului general*“? E caragialesc destinul lui Cerviakov din *Moartea unui slujbaş*, sau cehovian cel al lui nenea Anghelache din *Inspecțiune*, și el obsedat de o teroare fără obiect, și el victimă, în fond, a despotismului și cruzimii birocratice?

„*Ființa fără apărare*“ din schița cu același nume a lui Cehov și „*domnul*“ din *Petițiunea* lui Caragiale sînt rude bune prin insistența stupidă cu care se vîră peste tot. Asemenea afinități mai pot fi găsite, multe, între personajele cehoviene și cele caragialești, sugerînd analogii pe linia tematică, de conflicte, situații și mai cu seamă sub raport tipologic.

Propunînd anumite paralele și înrudiri de subiect între schița lui Caragiale *Urgent* și a lui Cehov *Multă hîrtie*, între *C.F.R.* și *Ea era!*, între *Două loturi* și *Lozul cîștigător* cehovian, Cezar Petrescu releva: „*Aceeași rapiditate a dialogului, aceeași prezentare succintă a personajelor, același zîmbet în aparență indulgent și înveselit, pentru a te lăsa să descoperi mai apoi tilcul amar al satirei. Ba chiar descoperi și analogiile debuturilor în jurnalistică umoristică la foile și*

almanahurile efemere. Debuturi ușuratece la prima vedere, care au evoluat mai târziu spre o artă egal de sobră și de stăpînă a mijloacelor scriitoricești pentru amîndoi."¹

Punînd însă față în față *Lozul cîștigător* și *Două loturi*, putem constata că în schița lui Cehov comicul rezultă din discrepanța între visele eroilor și realitate, între ceea ce sînt și ceea ce par a fi relațiile lor; este un comic de caracter și se desfășoară mai des în planul analizei, la fel ca în multe alte schițe și povestiri de A. P. Cehov. *Două loturi* de L. L. Caragiale este construită, în cea mai mare măsură; pe limbaj și situații burlești, de tipul comediei dell' arte. D-l Lefter Popescu (pînă și numele indică mediocritatea personajului) a cîștigat lozurile cele mari la ambele loterii, dar nevasta a dat, în schimbul unor farfurii, haina în care se găseau biletele. Furia domnului Lefter împotriva farfuriilor se manifestă atunci teatral și totuși foarte caracteristic pentru structura personajului. Pînă la urmă, după ne-numărate peripeții, nemaiputînd suporta șocul final (numerele au ieșit într-adevăr cîștigătoare, dar invers), sufletul său banal se descarcă în cel mai pur stil „miticist“, într-o diatribă incoerentă, încărcată cu toate locurile comune ale presei vremii...

Bufoneria aceasta, de fel superficială, mai degrabă ne înduioșează decît ne face să rîdem. Domnul Lefter, cu volubilitatea sa meridională, pare un mare manechin purtat de colo-colo, la voia întîmplării, dar un manechin care suferă, și suferința lui este umană. Caragiale a surprins esența dramei sale mic-burghize *prin alte mijloace* decît Cehov în *Lozul cîștigător*, și, ceea ce este mai important, dintr-o altă perspectivă. Motivul de bază al schiței cehoviene este *plictiseala*: banalitatea din care

¹ Cezar Petrescu, *Insemnări de călător. Reflecții de scriitor*, Ed. Cartea Rusă, 1958, pp. 248—249.

este alcătuită iremediabil existența burgheză. Ivan Dmitrici are preferințe pentru visarea deșertă, de factură „manilovistă”. Proiecte irealizabile, perspectiva unei călătorii în străinătate... și constatarea că nu-și mai du-bește nevasta („...pentru prima oară în viață își dădu seama că nevasta lui a îmbătrânit, s-a urîțit și mironse toată a bucătărie”), iată care este esența tipologică a personajului cehovian.

În satira caragialescă — clasică în substanța ei — corespondența dintre idee și imagine, intenție și expresie este numaidecât sesizabilă; satira cehoviană e adesea înfășurată într-o atmosferă de umbre și șoapte nelămurite — se produce deplasarea sensului imaginilor artistice de la modelele reale către aluzia alegorică și simbol. La Cehov surprindem un regret, o aspirație nemărturisită, un oftat sau o tresărire de minie, repede îngropate în tăcere — tăcerile cehoviene, grele de înțelesuri, mai mult poate decît ale oricărui alt scriitor!...

Maxim Gorki a surprins tocmai semnificațiile acestui curent subteran al „subtextului” cehovian: „...în fiecare din schițele umoristice ale lui Anton Pavlovici se aude suspinul mîlcem și adînc al unei inimi curate, plîns de umanitate, un suspin deznădăjduit de compasiune pentru ceea ce nu știu să țină la demnitatea lor de om...”¹

Cît de singuratici și de tăcuți sînt eroii lui Cehov, spre deosebire de cei ai lui Caragiale... Dacă pe aceștia din urmă îi definește, cum s-a spus undeva, „agorafilia”, plăcerea de a se afla în stradă, în piață, la safaenea, oriunde se adună mai mulți oameni, și zbîrnîie prin aer roiuri de cuvinte, agorafobia caracterizează cu tot atîta pregnanță personajele cehoviene.

¹ Maxim Gorki, *Despre literatură*, Ed. Cartea Rusă, 1956, p. 39.

Umorul lui Caragiale este, poate, mai cerebral și, c
atare, mai sec, întotdeauna asociat cu biciul satirei, în
timp ce la Cehov lirismul și blîndețea atenuează d
multe ori virulența.

Cele două personalități se definesc sub această latură
În timp ce Caragiale rămîne un mare ironist, biciuito
și intransigent, obiectul ridiculizării la el fiind cu pre
cădere politicianismul burghez cu tarele lui binecunos
cute, la Cehov ironia trece prin filtrul unui umor nu
lipsit de indulgență față de slăbiciunile omului mărunt
aspectul politic fiind simțitor atenuat.

Interesantă ni se pare filiația bazată pe „afinități
elective“ dintre Cehov și Liviu Rebreanu, mai cu seamă
în perioada începuturilor literare ale scriitorului român.
Înclinat mai degrabă spre o viziune tragică asupra vieții
(de unde și o anume influență dostoevskiană care se
resimte la autorul *Pădurii spînzuraților*) decît spre
umor, Rebreanu a fost atras de opera lui Cehov, așa
cum o dovedesc cîteva traduceri și adaptări, tocmai de
ceea ce-i lipsea : de accentul umoristic, spumos și ușor
care răzbate din schițele din tinerețe. În interpretarea
lui Rebreanu intervine însă un colorit sumbru : comedia
se preschimbă în tragedie. *Pe întuneric* de Cehov nu
este altceva decît o glumă inofensivă ; la Rebreanu în
Divorțul confuzia iscată printr-o întorsătură mai gravă
se dezvoltă pînă la proporțiile unei drame conjugale.

Tot atît de caracteristică este nuvela *Norocul*, în care
Rebreanu a avut curajul să parafrazeze *Lozul cîștigător*
al lui Cehov (dar și *Două loturi* de Caragiale și 75.000
de Șalom Alehem). Nu mai avem de a face cu „un
om cu venituri mijlocii“, ca Ivan Dmitrici, și nici măcar
cu un Lefter Popescu, modest, dar care-și permite la
ocazii să dea șperțuri și să spargă farfurii „de zeci de
mii de lei“. Eroul nuvelei, Ion Mititelu (și aici e de
reținut simbolul onomastic), „...era copist. Avea nouă
ani de serviciu, cinci copii și multă sărăcie. S-a lăsat

și de tutun ca să poată plăti lozurile.“ Plasînd acțiunea într-un cadru mizer, Rebreanu exclude de la început posibilitatea umorului, și din manifestările lui Mititelu este evidentă predilecția scriitorului pentru procesele sufletești obscure, care răzbesc tîrziu la suprafață în teribile explozii de mînie.

În unele schițe ale lui Rebreanu identificăm „poante“ cehoviene, încadrate într-un context anecdotic nou. Strănutul lui Cerviakov din *Moartea unui slujbaş* este transformat în *Strănutarea* unei domnișoare, Didi, care se compromite în fața unui donjuan cunoscut. Aceeași povestire de A. P. Cehov i-a inspirat probabil lui Rebreanu, la un plan de creație superior, nuvela *Ocrotitorul*, al cărui erou, Filibaș, om modest, necăjit, hărțuit de viață, se înrudește cu multe personaje cehoviene.

O paralelă mai directă leagă *Răzburarea* lui Rebreanu de schița cu același nume aparținînd lui Cehov, pe care, de altfel, scriitorul român a și tradus-o, prelucrînd-o și localizînd-o apoi. Tot el a tradus *Bucătăreasa se mărită*, al cărui motiv esențial îl regăsim în *Bibi, poveste de copii mici pentru oameni mari*.

Comparațiile se cer amplificate și adîncite, desigur, cînd ar fi să' confruntăm lumea „durerilor înăbușite“ la Cehov și Sadoveanu, banalitatea apăsătoare a „tîrqurilor de provincie“ în viziunea celor doi scriitori. Notele diferențiale apar însă mai accentuat dacă ne referim la umorul blajin și îndurerat din cele mai bune nuvele ale lui Brătescu-Voinești, în care mișună un întreg univers de „învinși și inadptabili“ (*În lumea dreptății, Microbul, Niculăiță Mintiună*). Mai apropiată, prin jovialitatea cuceritoare a umorului, este admirabila schiță *Călătorului îi șade bine cu drumul*, în care se pot stabili analogii foarte strînse pe linia subiectului cu *Perpetuum mobile* de A. P. Cehov. Dar și în eventuala ipoteză a unei inspirații directe, așa cum este cazul schiței *Blana lui Isaia* de același autor român,

sugerată de *Mantaua* lui Gogol, valoarea operei rămîne neatinsă: În general, dacă nu poate fi vorba cu certitudine, în cazul de față, de înfrîurirea lui Cehov, nu e mai puțin adevărat că apropierea lui Brătescu-Voinești de marele scriitor rus ne permite a vedea mai limpede măsura în care talentul său, eliberat de prejudecăți burgheze și de obsesia moralizării cu orice preț, a izbutit să genereze opere de valoare.

Cititorul va fi îndemnat să desprindă singur ceea ce este specific umorului cehovian, din care nu lipsește încrederea scriitorului în valorile cele mai trainice ale umanității, drama oamenilor mărunți, alcătuind principala axă a operei lui A. P. Cehov — „*artist incomparabil... pictor al vieții*“ —, cum l-a apreciat marele său contemporan, Lev Tolstoi.

„*Nimeni n-a înțeles cu atîta finețe și claritate ca Anton Cehov aspectul tragic al nimicurilor vieții, nimeni n-a știut pînă la el să pună sub ochii oamenilor, cu atîta neînduplecată sinceritate, tabloul rușinos și trist al existenței lor în haosul întunecat al mediocrității mic-burgheze*“¹, scria Maxim Gorki.

În numele unui ideal etic superior, pe care îl căuta zadarnic în societatea vremii sale, el a dezvăluit „*zguditor de simplu și convingător*“ apăsătoarea existență a oamenilor striviți de „*mărunțișurile vieții*“ și a făcut-o, după expresia criticului marxist V. Vbrovski, „*cu zîmbetul amar și dureros al unui medic care descrie istoria maladiei unui bolnav incurabil*“.

Dar și tristețea cehoviană, învăluită în zîmbet, umorul lui de factură lirică reprezintă în ultima analiză o formă sublimată a protestului, a reprobării. Dzacordul scriitorului și totodată pasionatul lui îndemn: „*Așa nu se mai poate trăi*“ răzbate din țesătura întregii sale opere. Pentru remedierea acelor „maladii“ ale trecu-

¹ Maxim Gorki, *op. cit.*

tului, pentru înlăturarea lor definitivă, Cehov nu, a propus soluții, dar nici nu a pierdut încrederea în progres, în perfectibilitatea omului și a rînduicilor sociale : „*Dorința de a contribui la prosperitatea generală trebuie să fie o necesitate a sufletului, o condiție a fericirii personale*“.

La fel de actual, de o prospețime mereu nouă, este și dezideratul unei dezvoltări multilaterale și armonioase a omului, pus în gura personajului Astrov din piesa *Unchiul Vania* : „*La om totul trebuie să fie frumos : și chipul, și îmbrăcămintea, și sufletul, și gîndurile*“.

Afirmarea idealului pozitiv, de multe ori prin intermediul simbolului, are în opera lui Cehov aceeași pondere ca și stigmatizarea aspectelor urâte, reprobabile, prin arma umorului și a ironiei. Sugestia unor existențe frînte, mutilate, a unor suferințe omenești ignorate, pecetluite de tragism și care, prin ele însele, acuză inumanitatea întregului edificiu social, plutește pretutindeni în opera acestui mare artist al cuvîntului.

Tochmai în această perspectivă percepem, peste decenii, perenitatea creației cehoviene, semnificația durabilă a mesajului ei profund democratic — mesaj de o înaltă ținută etică și umană, întreaga-i moștenire de valori artistice inegalabile.

TAMARA GANE

TABEL CRONOLOGIC

1860 17 (29) ianuarie, la Taganrog (port pe țărmul Mării de Azov), în familia unui mic negustor, proprietar al unei băcănii (Pavel Egorovici Cehov), s-a născut viitorul scriitor Anton Cehov. („*Bunicul și tatăl meu au ieșit din rîndul iobagilor.*“)

1867 Este înscris la școala grecească parohială din localitate, unde urmează cursul pregătitor.

1868 Începe să studieze la liceul clasic din Taganrog, care — după mărturia scriitorului Tan-Bogoraz — „*reprezenta, de fapt, un fel de batalioane de deținuți* sui generis“.

1873 Concomitent cu liceul, urmează școala de meserii, învățînd croitoria. A participat pentru prima dată la o reprezentație teatrală.

Urmează ani grei, cînd adolescentul Cehov era obligat de tatăl său să cînte în corul bisericii, să stea ore nesfîrșite la tejgheaua băcăniei, cu firma „Ceai, zahăr, cafea, săpun, salam și alte coloniale“. („*În copilăria mea eu n-am avut copilărie*“, își va aminti mai tîrziu, cu amărăciune, scriitorul.)

1875 Frații mai mari — Alexandr și Nikolai — pleacă la Moscova pentru studii, cel din urmă înscriindu-se la Școala superioară de arte plastice.

1875—1876

Se îndeletnicește cu redactarea revistei manuscrite *Bîlbîitul*, pe care o trimitea fraților săi la Moscova.

1876 Tatăl lui Cehov dă faliment; pentru a scăpa de creditori, pleacă la Moscova. Curînd e urmat de soția, Evghenia Iakovlevna, și cei doi copii mai mici: Maria și Mihail. Casa familiei este vîndută pentru acoperirea datoriilor.

1876—1879

Pînă la terminarea liceului, Anton Cehov rămîne la Taganrog, împreună cu fratele său cel mai mic, Ivan, întreținîndu-se din lecții particulare. Participă la redactarea revistei liceale *Răgaz*. De atunci datează primele încercări literare (schițele *Din viața seminarială*, *Scene după natură* și scenele dramatice *Colac peste pupăză*, *Nu degeaba a cîntat găina*), care nu s-au păstrat.

Frecventa deseori teatrul, lua parte la spectacole de amatori. Era un vizitator nelipsit al bibliotecii orașului. În primăvara anului 1877 face pentru prima dată o călătorie la Moscova. Din toamna aceluiași an trimite fratelui său Alexandr, care colabora la reviste satirice, cîteva „anecdote” (*Care sex se sulimenește cu precădere* și altele), spre a fi publicate în *Budilnik* (*Deșteptătorul*).

1879 După absolvirea liceului, pleacă la Moscova, unde se înscrie la Facultatea de medicină, avînd ca profesori pe renumiții savanți N. N. Sklifosovski, G. D. Zaharin, F. F. Erisman etc.

1880 Apar în revista *Strekoza (Libelula)* primele schițe umoristice : *Scrisoarea moșierului de pe Don, Ștefan Vladimirovici N. către vecinul său, savantul dr. Friedrich* (ulterior, cu titlul modificat, *Scrisoare către un vecin savant*), *Ce se întîlnește de cele mai multe ori în povestiri, nuvele, romane etc. și altele.*

1880—1886

Perioada în care Cehov colaborează intens la publicațiile umoristice din Moscova și Petersburg, precum : *Strekoza, Budilnik, Oskolki (Cioburi), Zritel (Spectatorul), Svet (Lumina), Sverciok (Greiercele)* și altele.

Semnează cu diferite pseudonime : Antoșa Cehonte, Ance, Antonson, Baldastov, Fratele fratelui meu, Omul fără o lacrimă, Ruver, Ulisse etc.

1882 Locuiește în satul Voskresensk (unde fratele său Ivan Pavlovici era învățător), dînd consultații bolnavilor la spitalul zemstvei.

Începe colaborarea permanentă la *Oskolki* (redactor N. A. Leikin). Publică : *Correspondentul, Medicin satului, Idilă, Răzbunare, Cucoana, Marfă vie, Flori întîrziate* etc.

1883 La Moscova se întîlnește cu scriitorul N. S. Leskov. Inaugurează în revista *Oskolki* rubrica *Cioburi ale vieții moscovite*, publicînd sistematic timp

de trei ani. Au apărut: *Boul și domnișoara*, *Triumful cuceritorului*, *Moartea unui slujbaş*, *Fiica Albionului*, *Grasul și slabul*, *Chibritul suedez* etc.

1884 Termină studiile Facultății de medicină. Lucrează ca medic la spitalul din Zvenigorod. Apare prima culegere de povestiri, *Poveștile Melpomenet*, semnată: Antoșa Cehonte. Cea dintîi apreciere critică substanțială în revista *Teatralnîi mir* (*Lumea teatrală*), nr. 25.

Se manifestă primele simptome ale bolii de plămîni (ftizie).

Publică: *Examen pentru înaintarea în grad*, *Chirurgia*, *Cameleonul*, *Masca*, *Stridii* etc.

1884—1885

Ani de muncă asiduă în domeniul istoriei medicinei, cînd Cehov cercetează problema *Dezvoltării științei medicale în Rusia*. Pe tărîm filologic, întocmea liste bibliografice, cerceta textele vechilor letopisețe, culegeri de folclor (cîntece și proverbe), lucrări de istorie etc.

1885 Locuiește în satul Babkino (lîngă Moscova), unde leagă o strînsă prietenie cu pictorul I. I. Levitan. Începe să publice în *Peterburgskaia gazeta* (*Gazeta Petersburgului*). Cenzura interzice publicarea cîtorva opere, dintre care *Majurul Prișibeev*. Apar: *La baia de aburi*, *Un nume care vine de la cal*, *Răufăcătorul*, *Durere*, *Diplomatul* etc.

1886 Acceptă să colaboreze la revista *Novoie vremea* (*Timपुरi noi*), la propunerea redactorului prin-

cipal, cunoscutul publicist reacționar A. S. Su-
vorin.

O înfrîurire binefăcătoare au avut asupra lui discuțiile și corespondența cu scriitorul D. V. Gri-
gorovici, care îi dădea îndrumări, admirîndu-i
talentul („*un talent autentic*”). Apare a doua cu-
legere, intitulată : *Povestiri peștrițe*.

Familia Cehov se stabilește la Moscova.

Publică : *Tristete, Vidma, O glumă. Coșmarul, Mlaștina, Visuri, Oratorul, Varka, În drum, La moară* etc.

1887 Sub impresia călătoriei pe care o face la Tagan-
rog, scrie capodopera *Stepa*. Apar culegerile : *În
amurg* și *Cuvîntări inofensive*. Termină piesa
Ivanov, care stîrnește discuții aprinse după prima
reprezentare la Teatrul lui Korș din Moscova.
Se apropie de scriitorii : V. G. Korolenko, Gleb
Uspenski și N. K. Mihailovski. Publică : *Șam-
panie, Cerșetorul, Dușmanii, Volodea, Fericirea,
Sirena, O sărutare, Băieții, Într-o societate eru-
dită* (mai târziu cu titlul schimbat în *Kaștanka*)
etc.

1888 Începe să colaboreze la reviste mari. Publică
Stepa în *Severnii vestnik* (*Mesagerul Nordului*),
elogios apreciată de M. E. Saltikov-Scedrin și
V. M. Garșin. Scrie vodevilul *Ursul*. Apare vo-
lumul *Povestiri* (care a numărat, pînă în 1899,
treisprezece ediții). Locuiește un timp cu familia
în Ucraina. I se atribuie jumătate din premiul
„Pușkin“ de către Academia de Științe pentru
culegerea *În amurg*. La Petersburg face cunoștință
cu compozitorul P. I. Ceaikovski, al cărui admi-

rator a fost („dacă e vorba să stabilim ranguri, în arta rusă el ocupă locul al doilea, primul fiind de mult ocupat de către Lev Tolstoi“). Publică: *Dacă-ar putea dormi, Ghinion, Onomastica* etc.

1889 Este cooptat ca membru în Societatea iubitorilor de literatură rusă de pe lângă Universitatea din Moscova. Începe să semneze cu numele adevărat („pseudonimul «A. Cehonte» de acum înainte l-am lichidat“, scrie lui N. A. Leikin). La apariția romanului lui Paul Bourget *Discipolul*, condamnă această carte, numind-o „un atac pretentios împotriva orientării materialiste... În afară de materie, nu există nici experiență, nici cunoștință și nici adevăr.“

E adînc zguduit de moartea fratelui său, pictorul Nikolai Cehov, răpus de tuberculoză. La Odesa are loc prima întâlnire cu trupa de actori a Teatrului Mic. Termină nuvela *O poveste banală*.

1890 Pleacă la Petersburg, unde se documentează cîteva luni la biblioteca publică, în vederea călătoriei pe insula Sahalin. Vizitează pe celebrul pictor I. G. Repin în atelierul său de lucru. Intervine pe lângă Direcția generală a închisorilor, pentru a obține aprobarea de a pleca în Sahalin, „cu scopuri literare și științifice“.

Apare culegerea *Oameni posomorîți*, dedicată lui Ceaikovski. Pleacă la 19 aprilie 1890 spre insula Sahalin, pe itinerariul: Moscova—Iaroslavl—Nijni-Novgorod—Kazan—Perm—Ecaterinburg—Tomsk—Acinsk—Krasnoiarsk—Irkutsk—

Blagoveščensk—Nikolaevsk—Sahalin, călătorind cu trenul, în căruță, cu vaporul). În timpul călătoriei scrie ciclul de schițe-reportaje *Din Siberia*. Din cauza greutăților călătoriei, sănătatea scriitorului e zdruncinată. În schimb, entuziasmul nu-i scade. Scrie din drum prietenilor : „Doamne, cât de bogată este Rusia în oameni de treabă ! Dacă n-ar fi gerul, care îi răpește Siberiei vara, și dacă n-ar exista funcționăria, care pervertește pe țărani și pe deportați, Siberia ar fi ținutul cel mai bogat și cel mai fericit.”

Rămîne pe insula Sahalin de la 11 iulie pînă la 13 octombrie, în care timp studiază amănunțit viața deportaților („...n-a rămas nici un ocnăș și nici un deportat pe Sahalin cu care să nu fi stat de vorbă”). Se întoarce în Rusia pe calea maritimă prin Oceanul Indian, Marea Roșie, vizitînd Honkong și Singapur.

Publică : *Hotii, Gusev, Din Siberia*.

1891 Pleacă la 18 martie în străinătate, vizitînd (pînă la 2 mai) Viena, Veneția, Bologna, Florența, Roma, Neapole, Nisa, Paris. L-a încîntat în-deosebi frumusețea Italiei. Întors în patrie lucrează la cartea *Insula Sahalin* și la nuvela *Un duel*. Termină povestirile *Soția* și *Zvăpăiața*.

Desfășoară o intensă activitate de ajutorare a celor sinistrați de pe urma secetei în gubernia Nijni-Novgorod. În culegerea *Ajutorarea înfomețaților*, editată de *Russkie vedomosti* (*Analele rusești*), apare un capitol din *Insula Sahalin* (*Fugarii din Sahalin*).

1892 Se deplasează succesiv la Nijni-Novgorod și în gubernia Voronej, în aceeași acțiune (campania împotriva foametei).

Achiziționează casa de la Melihovo, unde se retrage pentru a-și îngriji sănătatea foarte șubrezită. Scrie câteva schițe umoristice „în spirit cioburist“. Creează nuvelele mari : *Salonul nr. 6*, *Vecini*, *Povestea unui necunoscut*.

În timpul epidemiei de holeră, e numit medic al districtului Melihovo. Cutureieră satele, cătunele și fabricile, dând ajutor medical („din august pînă la 15 octombrie am consultat aproximativ 1.000 de bolnavi“) și ținînd o serie de conferințe științifice de popularizare.

După publicarea schiței *Spaime în Novoie vremea*, Cehov rupe legăturile cu această revistă („vechiul edificiu s-a zdruncinat și e pe cale de a se dărîma...“) și cu Suvorin personal („mi-e silă de asemenea publiciști...“). Publică : *În exil*, *Salonul nr. 6* etc.

1893 Termină *Insula Sahalin* și predă cartea redacției revistei *Russkaia mîsl* (*Gîndirea rusă*). Scrie nuvela *Călugărul negru*. Din nou lucrează ca medic de district pentru lichidarea epidemiei de holeră. Se ocupă de problemele practice ale învățămîntului pentru popor. Printre numeroșii săi prieteni și admiratori care îl vizitau deseori la Melehovo era și L. S. Mizineva (Lika) pentru care Cehov nutrea o caldă prietenie.

Publică : *Povestea unui necunoscut*, *Volodea cel mare* și *Volodea cel mic* etc.

1894 Se află la Yalta (Crimeea). Scrie povestirea *Studentul*. Călătorește pe Volga. Vizitează orașul natal Taganrog. La 14 septembrie pleacă în străinătate prin Odesa, oprindu-se la Viena, Milano, Genua, Nisa, Paris. La întoarcere (în octombrie) lucrează la nuvela *Trei ani*. E numit efor al școlii

din satul Telej de lângă Melihovo. Apare culegerea *Nuvelé și povestiri*, cuprinzînd : *Călugărul negru*, *Împărăția femeiască*, *Vioara lui Rotschild*, *Profesorul de literatură*, *Insula Sahalin*.

- 1895 Prima vizită la Iasnaia Poliana, unde se întreține îndelung cu L. N. Tolstoi. („*O impresie admirabilă... Mă simțeam ușor, în largul meu, ca acasă, și discuțiile noastre erau la fel de plăcute...*“)
Scrie piesa *Pescărușul* („*mă delectează «Pescărușul», deși contravine în mod nepermis condițiilor scenice*“). Publică *Frunte albă*, *Ordinul Anna*, *Omorul*, *Ariadna* etc

- 1896 Începe să lucreze la nuvela *Viața mea*. Inițiază înființarea unei biblioteci publice în orașul Taganrog. Ia parte activă la construirea școlii în satul Telej, suportînd toate cheltuielile. Călătorește în Caucaz și Crimeea. Din Taganrog pleacă la Feodosia prin Kislovodsk, Novorosiisk.

Participă la repetițiile piesei *Pescărușul* la Teatrul „Alexandrinsk“ din Petersburg. Eșecul primei reprezentatii se datorează faptului că publicul nu a înțeles caracterul inovator al piesei.

Publică : *Casa cu mezanin*, *Pescărușul*, *Viața mea*. (În legătură cu publicarea acestei nuvele, Cehov scria : „*Ce a putut să facă cenzura din nuvela mea ! E groaznic, pur și simplu îngrozitor ! Sfîrșitul nuvelei e complet răvășit...*“)

- 1897 Participă la recensămîntul populației din ținutul Serpuhovo. Dă ajutor medical țăranilor. Inițiază construirea unei școli în satul Novoselki.

Starea sănătății scriitorului se înrăutățește. Are dese hemoptizii. Este internat în spital, unde îl

vizitează L. N. Tolstoi („Am avut o discuție interesantă. Am vorbit despre nemurire...”). Are loc o polemică între revista marxistilor legali *Novoie slovo* (Cuvînt nou) și publicația narodnicistă *Rus-skoie bogatstvo* (Tezaurul rus) în jurul nuvelei *Mujicii*. Apare prima culegere de piese, inclusiv *Unchiul Vania*.

La Melihovo, pictorul I. G. Braz îi face portretul pentru Galeria „Tretiakov”.

La 1 septembrie pleacă în străinătate pentru tratament medical, stabilindu-se la Nisa. Urmărește cu înfrigurare „afacerea Dreyfus”, manifestîndu-și indignarea împotriva odioasei înscenări.

1898 Cehov își exprimă admirația față de curajul lui Emile Zola, care, la 1 ianuarie, a publicat cunoscuta scrisoare deschisă către președintele Faure, Acuz. („Zola este un suflet nobil, și eu... sînt entuziasmat de gestul lui.”) Stigmatizează campania desfășurată în paginile revistei *Novoie vremea* împotriva lui Zola („în cazul Zola, «Novoie vremea» s-a comportat într-un mod infam”). De atunci întrerupe orice relații cu Suvorin.

La Nisa, pictorul Braz îi continuă portretul.

În drum spre patrie, Cehov se oprește la Paris, unde ia contact cu sculptorul M. M. Antokolski, în vederea instalării unui monument al lui Petru I în orașul Taganrog.

La Melihovo găsește scrisoarea lui V. I. Nemirovici-Dancenko, care îl anunță despre înființarea

Teatrului de Artă, cerîndu-i asentimentul să inaugureze repertoriul cu reprezentarea *Pescăruşului*. Cu acest prilej, în cadrul repetiţiilor, se stabilesc strînse ilegături de prietenie între Gheorghe şi actorii teatrului.

Rămîne un timp la Yalta pentru tratament. Este profund mîhnit de vestea morţii fratelui său, Pavel. Se stabileşte definitiv la Yalta, unde, cu sprijinul prietenilor, cumpără o vilă (azi Muzeul „Gheorghe”), unde este îngrijit de sora sa, Maria Pavlovna. Începe o corespondenţă animată cu M. Gorki, care îi trimite un volum de *Schife şi povestiri*, cu dedicaţie, mărturisindu-i în scrisoare profundul său ataşament şi propunîndu-i totodată să colaboreze permanent la revista *Jizn* (*Viaţa*).

Iniţiază o colecţie publică pentru ajutarea copiilor înfometaţi din gubernia Samara. Reprezentaţia *Pescăruşului* la Teatrul de Artă se bucură de un succes durabil.

• Publică nuvelă: *Om în carapace, Agrişul, Despre dragoste, Amici, Un caz din practică.*

1899 Constrîns de nevoi materiale, încheie cu editorul A. F. Marks un contract prin care îi cedează în condiţii total neavantajoase toate drepturile (contra unui procent fix) asupra editării operelor sale pînă la sfîrşitul vieţii. Se deplasează deseori la Moseova, unde pregăteşte ediţia de *Opere complete*. Au loc cîteva întîlniri cu Lev Tolstoi, care îl aprecia în cel mai înalt grad, atît ca om, cît şi ca scriitor.

La 1 mai are loc la Teatrul „Paradis” un spectacol închinat (special pentru autor) cu *Pescăruşul*, în distribuţia Teatrului de Artă. Se abate pe la

Melihovo, unde cîteva zile se află în ospetia familiei Cehov actrița O. L. Knipper, viitoarea lui soție. Termină construirea școlii primare la Melihovo. La Yalta, prietenul său pictorul Levitan realizează celebrul tablou *O căpiță de fin în noaptea cu lună*.

Publică : *Bombonica, Doamna cu cățelul* etc.

1900 Cumpără o căsuță în Gurzuf (Crimeea). Organizează un ajutor permanent bolnavilor de plămîni. La 8 ianuarie e ales membru de onoare al Academiei Ruse, secția literară.

În revista *Jizn* nr. 1 apare nuvela *În rîpă*, pe care o recenzează M. Gorki, subliniind semnificația ei socială. În același timp Gorki îi dedică lui Cehov un exemplar din romanul său *Foma Gordeev*. Cei doi scriitori se cunosc personal la Yalta.

Teatrul de Artă din Moscova dă cîteva reprezentații la Sevastopol și Yalta cu *Unchiul Vania*, *Pescărușul*. Îl vizitează deseori la Yalta scriitorii : M. Gorki, A. I. Kuprin, D. N. Mamin-Sibiriak, I. A. Bunin, V. V. Veresaev, S. I. Elpatievski etc., precum și oamenii de teatru : Stanislavski și Nemirovici-Dancenko. Face în luna mai o călătorie, împreună cu Maxim Gorki, în Caucaz. Lucrează asiduu la piesa *Trei surori*. Pleacă în luna decembrie în străinătate, oprindu-se la Nisa.

M. Gorki publică povestirea *O carte buclucașă*, legată de profilul scriitoricesc al lui Cehov.

1901 De la Nisa pleacă în Italia, pe ruta Pisa, Florența, Roma. Se întoarce la Yalta, unde scrie povestirea *Arhiereul*.

La 25 mai are loc căsătoria lui A. P. Cehov cu O. L. Knipper, după care cei doi soți întreprind o călătorie la Nijni-Novgorod, pentru a se întâlni cu M. Gorki. În septembrie, împreună cu Gorki, îl vizitează descori pe Lev Tolstoi, care se afla bolnav la Gaspra.

Reprezentarea piesei *Trei surori* la Teatrul de Artă are un succes deplin. Apare prima ediție de *Opere* în zece volume.

1902 Boala de plămâni progresează. Cehov întreține strânse legături cu Lev Tolstoi și M. Gorki, care a fost ales în rândul membrilor de onoare ai Academiei Ruse. Curînd după revocarea acestei numiri (din ordinul țarului Nicolae al II-lea), pentru „*activitate politică suspectă*“, A. P. Cehov și V. G. Korolenko adresează Academiei Ruse o scrisoare, prin care, în semn de protest împotriva excluderii lui Gorki, anunțau refuzul lor de a mai figura printre membrii de onoare ai acestei academii.

1903 O pleurită acută îi înrăutățește starea sănătății. Refuză cu demnitate suma de 5.000 de ruble, oferită de editorul Marks pentru a pleca în străinătate. Medicii îi recomandă șederea în împrejurimile Moscovei. Cehov refuză propunerea lui S. P. Deaghilev de a colabora la revista simboiștilor *Mir iskusstva* (*Lumea artelor*).

Lucrează la piesa *Livada cu vișini*, publică nuvela *Logodnica*. Apare ediția de *Opere* în 16 volume.

1904. Maxim Gorki, împreună cu Leonid Andreev, adresează din partea unui grup de scriitori o scrisoare editorului Marks, cu rugămintea să renunțe la contractul de editare a operelor lui Cehov, care îl prejudicia atât de mult materialmente. Cehov, aflând despre această scrisoare, insistă să nu fie expediată.

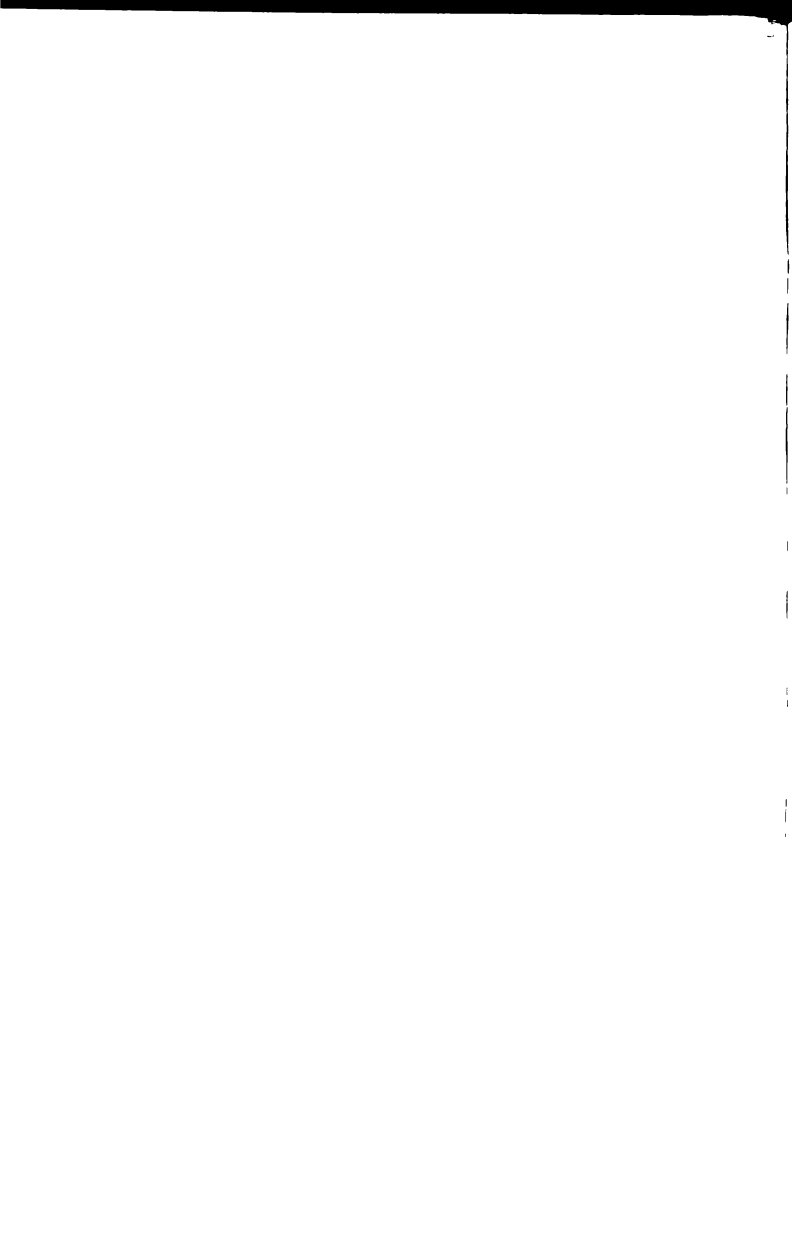
La 17 ianuarie, cu ocazia celei de a 44-a aniversări a lui Cehov, Teatrul de Artă pune în scenă *Livadă cu vișini*, în prezența autorului. Cu acest prilej, se sărbătorește un sfert de veac de activitate literară a scriitorului. În cuvântul său omagial, Nemirovici-Dancenko spunea: „*Teatrul nostru este în așa măsură îndatorat talentului tău, inimii tale oinstite, încât pe bună dreptate poți să-l numești: «Teatrul meu, teatrul lui Cehov»*“.

În ultimul an al vieții Cehov a frecventat cenaclul literar „Sreda“ („Miercurea“) organizat de N. D. Teleșov, unde se întruneau scriitorii realiști din grupul *Znanie (Știința)*, în frunte cu M. Gorki.

Pe la mijlocul lunii februarie Cehov pleacă la Yalta, cu sănătatea complet zdruncinată. Se interesează de evenimentele legate de intensificarea mișcării sociale. („*Să-mi decupezi articole din ziare sau să-mi trimiți ziarele nedecupate*“, scrie el soției).

La 1 mai vine la Moscova pentru tratament. La începutul lunii iunie pleacă, împreună cu soția sa, Olga Knipper-Cehova, în străinătate, stabilindu-se în stațiunea climaterică Badenweiler (Germania, Schwarzwald); unde, la 2/15 iulie, ora 3 noaptea, încetează din viață. Aproape simultan

apare în Rusia, în ediție separată, piesa *Livada cu vișini*, sugestiv denumită de Nemirovici-Dancenko „*cîntecul lui de lebădă*“. Scriitorul a fost înhumat la Moscova, în cimitirul „Novodevicie“, în fața a numeroși prieteni și admiratori anonimi. Printre alții, M. Gorki a rostit un emoționant cuvînt, în memoria „*marelui și atît de subtilului artist Cehov*“.

CE SE ÎNTÎLNEȘTE DE CELE MAI MULTE ORI
ÎN ROMANE, NUVELE ETC.!

Un conte, o contesă cu urme de îndepărtată frumusețe, un baron — vecin de moșie — un scriitor liberal, un nobil scăpătat, un muzician străin, slugi îndobitocite, dădace și guvernante toante, un administrator de moșie neamț, un *esquire* și o moștenire în America. Chipuri urâte, dar simpatice și atrăgătoare. Un erou, gata să-și arate la prima ocazie puterea pumnilor și care o scapă de la moarte pe eroină, al cărei cal a luat-o razna.

Înaltul cerului, depărtarea nesfârșită, de necuprins... de neînțeles, într-un cuvânt : natura !!!

Prieteni blonzi și dușmani cu păr roșcat.

Un unchi bogat, liberal sau conservator, după împrejurări. Pentru eroul principal, moartea unchiului este mai de folos decît sfaturile lui.

O mătușă la Tambov.

Un doctor cu fața îngrijorată, care te lasă să nădăjduiești că e vorba de o criză ; adesea doctorul poartă baston cu măciulie și e chel. Și unde-i doctor, acolo-i și reumatism căpătat din muncă cinstită, migrene, encefalită și, bineînțeles, îngrijirile date unui rănit în duel, și sfatul nelipsit de a merge la o stațiune de ape minerale.

Un servitor care slujește demult în familie și e gata să facă orice pentru stăpînii săi de acum, chiar să se arunce în foc. Deosebit de spiritual.

Un cîine, care doar că nu vorbește, un papagal și o privighetoare.

O vilă în împrejurimile Moscovei și o moșie ipotecată în sudul țării.

Electricitate, al cărei rost în roman este de cele mai multe ori cu totul de neînțeles.

O servieră din piele rusească, porțelanuri chinezești, o șă englezească, un revolver căruia nu i se întîmplă să ia foc, o decorație la butonieră, ananas, șampanie, trufe și stridii.

O întîmplătoare tragere cu urechea la ușa, care prilejuiește descoperiri senzaționale.

O armată nenumărată de interjecții și o seamă de încercări de a folosi, la locul lui, un termen tehnic.

Aluzii mărunte la împrejurări considerabile.

Foarte des lipsa unui sfîrșit.

Cele șapte păcate capitale la început și o nuntă la sfîrșit.

Sfîrșit.

1880

Traducere de Anda Boldur

TĂTICUL

În biroul tăticii, gras și rotund ca un cărăbuș, intră mămica, sfrijită ca o scrumbie de Olanda, și tușește. La intrarea ei, fata din casă sare de pe ge-

nunchii tătucului și o zbughește după perdele; mămica nu dă acestui fapt nici o atenție, fiindcă a avut tot timpul să se deprindă cu micile slăbiciuni ale tătucului, pe care le privește prin prisma unei soții înțelepte, înțelegătoare față de civilizatului ei bărbat.

— Pompicule, spune ea, așezându-se pe genunchii tătucului, am venit la tine ca să ne sfătuim, dragul meu. Șterge-ți buzele, vreau să te sărut.

Tătucul începe să clipească și își șterge buzele cu mîneca.

— Ce vrei? Întreabă el.

— Uite ce-e, tătucule. Ce să ne facem cu băiatul nostru?

— Dar ce s-a întîmplat?

— A, nu știi? Doamne! Ce nepăsători sînteți voi, tații! Ei groaznic! Pompicule, hotărăște-te odată să fii măcar tată, dacă nu vrei, dacă nu poți să fii soț!

— Iar începi? Am mai auzit de o mie de ori povestea asta...

Tătucul face o mișcare de nerăbdare și mămica e cît praci să cadă de pe genunchii lui.

— Voi, bărbații, sînteți toți la fel; nu suportați să vi se spună adevărul.

— Ai venit să-mi vorbești de adevăr sau de băiat?

— Bine, bine, gata... Pompicule, băiatul nostru a venit iar cu note proaste de la liceu...

— Ei, și?

— Cum „ei, și”? N-o să fie primit la examen și n-o să treacă în clasa a. patra!

— N-are decît să nu treacă. Atîta pagubă. Numai să meargă la școală și să nu facă năzbîtii acasă.

— Dar are cincisprezece ani, tătucule! Ei cu puțință să mai fie în clasa a. treia la vîrsta asta? În-

chipuiește-ți că nemernicul de profesor de aritmetică iar i-a pus un doi... E admisibil ?

— Dacă o să-i tragi ștregarului vreo câteva nuiele — n-o să mai fie.

Mămica își plimbă un degețel pe buzele grase ale tăticului, și încruntă — drăgălaș crede ea — din sprâncene.

— Nu, pompicule, să nu-mi vorbești de pedepse... Copilul nostru nu-i vinovat... La mijloc trebuie să fie o persecuție... Fiul nostru — de ce să facem exces de modestie — e atît de inteligent, încît nu se poate să nu știe, ia acolo, o tîmpită de aritmetică oarecare. El le știe pe toate foarte bine, de asta sînt convinsă !

— Degeaba îl aperi, fiindcă-i un chiulangi, asta e ! Ar trebui să se zbenguie mai puțin și să învețe mai mult... De ce nu stai tu, pe scaun, mămico ? Nu cred să fie prea comod pe genunchii mei.

Mămica coboară de pe genunchii tăticului și se îndreaptă spre fotoliu cu grații de lebădă — crede ea.

— Doamne, cîtă nepăsare ! șoptește dînsa așezîndu-se și închizînd ochii. Nu, nu-ți iubești copilul ! Fiul nostru care e atît de drăguț, de deștept, de frumos... E persecutat, pot să jur că e persecutat. Nu, nu trebuie să rămîna repetent, n-am să admit așa ceva.

— Ba o să trebuiască să admiți, dacă nemernicul nu se ține de carte... Of, voi, mamele !... Și acum, du-te frumușel, că eu mai am ceva... treabă !

Tăticul se apleacă pe birou, își bagă nasul în niște hîrtoage și trage cu coada ochiului spre perdea, așa cum se uită cățelul la farfurie.

— Nu plec, tăticule... nu plec ! Văd eu că te necăjesc, dar ai și tu un pic de răbdare... Tăticule, trebuie să te duci la profesorul de aritmetică și să-i

dai ordin să pună fiului nostru o notă bună... Trebuie să-i spui că fiul nostru știe bine aritmetică, dar că-i timid și că de aceea nu poate să strălucească chiar de fiecare dată. Silește-l pe profesor. Cum poate un băiat de vârsta lui să fie în clasa a treia? Dă-ți toată silința, pompicule! Sofia Nicolaevna a găsit că fiul nostru seamănă cu Paris¹, închipuiește-ți!

— Mă simt foarte măgulit, dar nu mă duc! N-am timp de pierdut.

— Ba da, tăticule, ai să te duci!

— Nu mă duc... cînd am spus un lucru, așa rămîne... Acum lasă-mă, drăguțo... Mai am ceva treabă...

Mămica se scoală și ridică glasul.

— Ai să te duci!

— Nu mă duc!

— Ba ai să te duci! strigă mămica. Dacă n-ai să te duci, dacă n-o să-ți fie milă de unicul tău fiu, atunci...

Mămica scoate un țipăt ascuțit și, cu gestul unui tragedian înfuriat, arată perdeaua... Tăticul roșește, se fîstîcește, începe tam-nesam să fredoneze, își scoate haina... Întotdeauna se fîstîcește și se prosteste cu desăvîrșire cînd mămica arată spre perdeaua. Se predă. Este chemat fiul, căruia i se cere să-și dea cuvîntul că se va îndrepta. Fiul se supără, se încruntă, se bosumflă și declară că el știe aritmetică mai bine decît profesorul și că nu este vinovat că pe lumea asta nota cinci nu o obțin decît elevele de pension, bogătașii și lingușitorii. Începe să plîngă cu hohote și se grăbește să indice cît mai exact adresa profesorului. Tăticul se bărbierește, își trece

¹ Fiul lui Priam, regele Troiei, renumit pentru frumusețea sa.

de câteva ori cu pieptenele peste chelie, se îmbracă mai îngrijit și se duce să-și „manifeste mila de unicul său fiu“.

Potrivit obiceiului mai tuturor tăticilor, intră la profesorul de aritmetică fără să se anunțe. Cîte lucruri poți să vezi și să auzi cînd intri fără să te fi anunțat ! Tăticul îl aude, de pildă, pe profesor spunînd nevastei sale : „Mă coști foarte scump, Ariadna !... Capriciile tale n-au margini !“ Și o vede pe nevastă aruncîndu-se de gîtul soțului și spunînd : „Iartă-mă ! Tu nu mă coști decît puțin, dar te prețuiesc mult !“ Tăticul găsește că nevasta profesorului este tare nostimă și că, dacă n-ar fi atît de sumar îmbrăcată, nu ar avea atîta farmec.

— Bună ziua ! spune el, apropiindu-se foarte degajat de cei doi soți și înclinîndu-se. Profesorul se fîstîcește o clipă, iar nevastă-sa se aprinde la față și dispare, cu iuțeala fulgerului, în odaia vecină.

— Iartă-mă, începe tăticul zîmbind, poate că te-am cam... deranjat... Ești sănătos ? Am onoarea să mă recomand... Precum vezi, nu sînt chiar un necunoscut... Sînt și eu funcționar de stat... Ha-ha-ha ! Dar nu te osteni, te rog !

Domnul profesor zîmbește ușor, din bunăcuviință, și arată cu mîna un scaun. Tăticul se răsucește pe un picior și ia loc.

— Am venit, continuă el, jucîndu-se cu ceasul său de aur, pentru a-l arăta domnului profesor ; am venit să stau de vorbă cu dumneata... Mda... Ai să mă ierți, bineînțeles... Nu prea știu să mă exprim savant. Îmi place să spun lucrurilor pe nume. Ha-ha-ha ! Ți-ai făcut studiile la universitate ?

— Da, la universitate.

— Așaa !... Ei, dar... ce vreme frumoasă e astăzi... Dumneata, Ivan Feodorîci, ai plasat băiețașului meu

o serie de doiuri... Mm... da... Dar n-are a-face... Fiecare capătă ce i se cuvine... Orice bir este bir, și o învățătură de mînte e o învățătură de mînte. He-he-he!... Totuși, e... cum să-ți spun?... neplăcut. Oare fiul meu nu pricepe bine aritmetica?

— Ce să vă spun? N-aș zice că nu pricepe, dar nu învață. Da, nu știe materia.

— Și de ce n-o știe?

Profesorul holbează ochii.

— Cum de ce? spune el. Fiindcă nu știe și nu-și dă silința.

— Vai de mine, Ivan Feodorîci! Fiul meu își dă multă osteneală. Mă ocup chiar eu de el... Muncește și nopțile... Știe totul foarte bine... Faptul că mai face cîte o strengărie... Ce vrei, e vîrsta! Care dintre noi n-a fost tînăr? Nu te-am deranjat?

— Vai de mine!... Vă sînt chiar foarte recunoscător... Dumneavoastră, părinții, sînteți musafiri prea rari la noi, dascălii... De altfel, lucrul acesta dovedește încrederea pe care o aveți în noi; și lucrul principal în toate este încrederea.

— Bineînțeles... Principalul e că nu me amestecăm... Va să zică, fiul meu n-o să treacă în clasa a patra?

— Nu, fiindcă nu are numai la aritmetică media anuală doi.

— Aș putea să mă duc și la ceilalți. Dar ce facem cu aritmetica? Hm!... Cum să facem, ca să-i îndreptăm nota?

— Nu pot! (Profesorul zîmbește.) Nu pot!... Doream ca fiul dumneavoastră să treacă, mi-am dat toată osteneala, dar nu învață, și e și obraznic pe deasupra... Am avut de mai multe ori neplăceri cu el.

— E un copil. Ce să-i faci?! Îndreaptă-i nota, pune-i măcar un trei!

— Nu pot !

— Ei, fleacuri !... Ce tot vorbești ? Ca și cum eu n-aș ști ce se poate și ce nu se poate. Îți spun că se poate, Ivan Feodorîci !

— Nu se poate ! Ce vor spune ceilalți cu nota doi ? Nu-i drept, oricum ați întoarce lucrurile. Zău că nu pot !

Tăticul îi face cu ochiul.

— Poți, Ivan Feodorîci ! Ce să mai pierdem timpul cu vorba ! Nu-i o treabă atît de importantă, ca să ne tocmim trei ceasuri... Spune-mi, ce socotești drept în cugetul dumitale de om învățat ? Știm și noi ce înseamnă dreptatea dumneavoastră. He-he-he ! Mai bine mi-ai vorbi deschis, Ivan Feodorîci, fără ascunzișuri. I-ai pus dinadins nota doi... Atunci, unde-i dreptatea ?

Profesorul deschide ochii mari și se mulțumește cu atît ; de ce nu se arată jignit — asta va rămîne pentru mine totdeauna o taină a sufletului de dascăl.

— Ai făcut-o dinadins, continuă tăticul. Așteptai un musafir. He-he-he !... Ce să zic ! Poftim !... Sînt de acord... orice bir este bir... Înțeleg viața, precum vezi... Oricît am progresa... mda... obiceiurile din vechime rămîn totuși mai bune, mai folositoare... Cît am, atîta dau.

Suflînd zgomotos, tăticul scoate portofelul din buzunar și întinde spre mîna profesorului o hîrtie de douăzeci și cinci de ruble.

— Poftim !

Profesorul roșește, își bagă capul între umeri și... nimic mai mult. De ce nu arată tăticului ușa, iată încă ceva care va rămîne pentru mine întotdeauna o taină a sufletului de dascăl.

— Nu te rușina... — continuă tăticul, te înțeleg foarte bine. Acel care spune că nu ia — ia totuși...

Cine refuză în ziua de astăzi ? Nu se poate să nu iei, frate dragă... Pesemne că nu te-ai obișnuit încă... Poftim !

— Nu, pentru Dumnezeu...

— E prea puțin ? Ce vrei, mai mult nu pot să dau... Ei, haide !

— Vai de mine, pentru nimic în lume !...

— Cum vrei... îndreaptă-i totuși nota doi !... Nu te rog atîta eu, cît mama... Plînge mereu, vezi dumneata... Are bătaî de inimă și așa mai departe.

— Îmi pare sincer rău de soția dumneavoastră, dar nu pot.

— Dacă fiul meu nu trece în clasa a patra... nu mai am trai în casă ! Serios ! Așa că... Hai, trece-l !

— Aș face-o bucuros, dar nu pot... Doriți o țigară ?

— *Grand merci*¹... mai bine făgăduiește-mi să-l treci... Ce grad ai ?

— Consilier titular... Totuși, îndeplinesc o funcție care corespunde gradului superior. Hm !...

— Așa... Ei, atunci ne vom înțelege sigur... O singură trăsătură de condei, ce zici ? Hai, zi da.

— Nu pot, o dată cu capul !...

Tăticul tace nițel, se gîndește și pornește din nou la ofensivă împotriva domnului profesor. Ofensiva ține foarte mult. Profesorul este nevoit să repete de vreo douăzeci de ori invariabilul său „nu pot“. În cele din urmă, i se face lehamite, fiindcă tăticul a depășit orice limită. Vrea să-l pupe, îl roagă să fie examinat chiar *el* la aritmetică, povestește cîteva anecdote porcoase și la un ton familiar. Profesorului i se face silă.

— Vania, e timpul să pleci ! strigă din odaia vecină nevasta profesorului.

¹ Corect : *grande merci* — îți mulțumesc mult (fr.).

Tăticul pricepe aluzia și taie cu trupul său masiv drumul spre ușă. Profesorul se simte sleit de puteri și începe să se tînguie. În cele din urmă, i se pare că a născocit un lucru genial.

— Iată ce e, spune el tăticului. Voi îndrepta media anuală a fiului dumneavoastră dacă și ceilalți colegi ai mei îi vor pune nota trei la materiile lor.

— Pe cuvînt de onoare?

— Da, îi voi îndrepta nota dacă o îndreaptă și ei.

— Așa mai zic și eu. Bate palma! Ești o bomboană. Am să le spun că ai și îndreptat-o. Va să zică, ne-am înțeles! Îți datorez o sticlă de șampanie. Și cînd pot să-i găsesc acasă?

— Chiar acum.

— Bine! Va să zică, rămînem prieteni? Ai să vii odată pe la noi, fără fasoane?

— Cu multă plăcere. Mergeți sănătos!

— *Orevuar*¹! He-he-he!... Of, tinere, tinere! La revedere!... Bineînțeles că trimiți un salut domnilor colegi ai dumitale? Am să li-l transmit. Spune soției dumitale un *résumé* respectuos din partea mea... Și vino să ne vezi!

Tăticul face o plecăciune, își pune pălăria pe cap și dispăre.

„Ce om cumsecade, gîndește domnul profesor, uitîndu-se în urma tăticului. Simpatice chiar. Ce-are în gușă și-n căpușă. După cum se vede, e simplu și bun... Îmi plac oamenii ca el.”

În aceeași seară mămica șade din nou pe genunchii tăticului (pe care după aceea are să se așeze fata în casă). Tăticul o asigură că fiul lor va trece și că

¹ Corect: *au revoir* — la revedere (fr.).

pe intelectuali mai ușor îi îndupleci cu o purtare plăcută și cu un fel politicos de a le pune piciorul în prag decît cu bani.

1880

Traducere de Anda Boldur

JUDECATA

Acasă la băcanul Kuzma Egorov. E o căldură înăbușitoare. Muștele și blestemații de țîțari mișună roi pe lîngă ochi și urechi și nu-ți dau pace o clipă... Fumul de tutun e gros, să-l tai cu cuțitul — și totuși nu miroase a tutun, ci a peste sărat. Aerul, chipurile oamenilor și bîzîitul țîțarilor au ceva jalnic.

O masă mare; pe masă, o farfurioară cu coji de nucă, un foarfece, un borcănaș cu alifie verde, sticle de votcă goale și mai multe șepci. În jurul mesei șed: Kuzma Egorov în persoană, primarul, felcerul Ivanov, țîrcovnicul Teofan Manafuilov, basul Mihailo din corul bisericesc, cumătrul Parfenti Ivanîci și jandarmul Fortunatov, sosit de la oraș și care a tras la mătușă-sa Anisia. La o depărtare respectuoasă de masă stă în picioare fiul lui Kuzma Egorov, Serapion, care face slujbă la o frizerie din oraș, și care a venit acasă de sărbători. Nu se simte de loc la îndemîină și își răsucește mereu mustăcioara cu degete tremurătoare. Casa lui Kuzma Egorov este vremelnic închiriată dispensarului și în antret așteaptă bolnavii. Chiar acum a fost adusă de undeva o femeie cu o coastă ruptă... Stă

întinsă, geme și așteaptă ca felcerul să se hotărască să-i acorde atenția lui binevoitoare. Sub fereastră se îmbulzește lumea venită să asiste la chelfăneala pe care i-o va trage Kuzma Egorov fiului său.

— Îi tot dai zor că mint, spune Serapion, și de asta nici n-am de gând să mă tocmesc mult cu dumneata. În secolul al XIX-lea nu faci nici o scofală cu vorba, tată, fiindcă, așa cum știi și dumneata, teoria fără practică nu face doi bani.

— Gura! se răstește Kuzma Egorov. Nu mai bate cîmpii și spune-ne verde: ce-ai făcut cu banii mei?

— Banii? Hm... Ești destul de deștept, ca să înțelegi singur că nu m-am atins de banii dumitale. Doar nu pentru mine îți strîngi carboavele... Să nu-ți faci păcate cu mine...

— Vorbește deschis, Serapion Kuzmici, spuse dascălul. De ce crezi că te descoasem noi? Vrem să te luminăm, să te îndreptăm pe calea binelui... Tăticul dumitale nu-ți vrea și el decît binele... De aceea ne-a rugat și pe noi să... Spune drept... Tot omul păcătuiește! Mărturisește: ai luat sau nu de la tatăl dumitale cele douăzeci și cinci de ruble pe care le avea în scrin?

Serapion scuipă într-o parte și tace.

— Vorbește odată! strigă Kuzma Egorov, bățînd cu pumnul în masă. Spune: le-ai luat sau nu le-ai luat?

— Cum vrei... să admitem...

— Adică, să zicem, îl corectează jandarmul.

— Bine, să zicem că eu le-aș fi luat... Să zicem și așa! Numai că degeaba țiți la mine, tată! Și nici n-ai de ce să bați în masă. Oricît ai bate, tot n-ai să bagi masa în pămînt. Nu m-am atins nici-odată de banii dumitale, și chiar dacă am luat vreodată, a fost de nevoie... Sînt o ființă umană,

un substantiv însuflețit și am nevoie de bani. Nu-s de piatră !...

— Du-te și câștigă-i, dacă ai nevoie de bani, dar nu mă jefui pe mine. Nu ești singur la părinți, sînteți șapte pe capul meu !

— Asta o știu eu și fără să mi-o spui dumneata : atîta că, din pricina sănătății mele plăpînde, nu pot, prin urmare, să-mi câștig viața, după cum prea bine o știi și dumneata. Și dacă-mi scoți acum pe nas bucata de pîine pe care o mănînc, de asta ai să răspunzi înaintea Domnului-Dumnezeu...

— Sănătate plăpîndă !... Ai o meserie ușoră : tunzi oamenii — și atîta tot. Dar pînă și de la asta te dai înapoi.

— Care meserie ? Asta-i meserie ? Asta e doar o intenție. Unde pui că gradul meu de cultură nu-mi îngăduie să fac o astfel de meserie.

— Judeci greșit, Serapion Kuzmici, spune dascălul. Îndeletnicirea dumitale e onorabilă, intelectuală, fiindcă o faci într-un oraș-capitală de gubernie ; tunzi și razi oameni nobili, intelectuali. Nici generalii nu ocolesc meseria dumitale.

— Dacă-i vorba de generali, pot și eu să-ți vorbesc despre ei.

Felcerul Ivanov e un pic afumat.

— După părerea noastră medicală, spune el, ești un fel de terebentină, și atîta tot.

— Știu eu cîte parale face medicina dumitale... Dă-mi voie să te întreb cine a fost cît p-aci să facă anul trecut autopsia unui dulgher beat, crezînd că e mort ? Dacă nu s-ar fi trezit omul la timp, i-ai fi spintecat burta. Și cine amestecă uleiul de ricină cu uleiul de cîneapă ?

— În medicină nu se poate fără asta.

— Și cine-a trimis-o pe Malania pe lumea cealaltă ? I-ai dat purgativ, apoi constipant, apoi iar

purgativ, pînă a dat femeia ortul popii. Dumneata n-ar trebui să îngrijești oameni, ci cîini, pardon de expresie.

— Pe Malania, Dumnezeu s-o ierte, spuse Kuzma Egorov, și ușoară să-i fie țărîna. Dar nu de ea e vorba, că doar n-a luat ea banii... Mai bine spune un lucru... i-ai dus sau nu Alionei?

— Cum Alionei?... Măcar față de cler și de domnul jandarm ar trebui să-ți fie rușine!

— Tu atîta să-mi spui: ai luat sau nu banii?

Primarul iese de după masă, aprinde un chibrit, frecîndu-l de genunchi, și îl apropie respectuos de luleaua domnului jandarm.

— Tff... se supără jandarmul. Mi-ai umplut nasul de pucioasă!

După ce și aprinde luleaua, jandarmul se scoală de la masă, se apropie de Serapion și, privindu-l mînios drept în față, strigă cu glas pătrunzător:

— Cine ești tu, mă? Și cum de nu ți-a fost rușine? Așa faci tu? Ce înseamnă asta? De ce nu răspunzi? Răzvrătitele! Să iei banii altuia? Taci din gură! Răspunde! Vorbește! Răspunde!

— Dacă...

— Gura!

— Dacă... Nu țipa la mine! Dacă... Degeaba, că tot nu mi-e frică! Prea te crezi grozav. Ești un tîmpit și asta-i tot. Dacă tata vrea să mă schingiuiască, sînt gata... Chinuiți-mă! Bateți-mă!

— Gura! Nu discuta! Te știu eu, că ești din ăia cu idei. Și pe deasupra, ești și hot! Cine ești tu? Gura! Unde te trezești? Să nu crîcnești!

— Trebuie neapărat pedepsit, spune dascălul și oftează. Dacă nu vrea să-și ușureze vina prin mărturisire, trebuie neapărat să-i tragi o bătaie, Kuzma Egorîci. Așa socotesc eu: trebuie neapărat!

— Trage-i-o, spune și basul Mihailo, cu un glas atît de adînc, încît toți tresar speriați.

— Te întreb pentru ultima oară : ai luat sau nu banii ? întreabă Kuzma Egorov.

— Crede ce vrei !.. Să zicem că da... Schingiuieste-mă ! Sînt gata...

— Trebuie bătut ! hotărăște Kuzma Egorov și iese de după masă cu fața stacojie.

Cîțiva gură-cască de afară se agață de pervazul ferestrelor. Bolnavii se îmbulzesc la uși și lungesc gîturile. Chiar și femeia cu coasta ruptă ridică de pe căpătîi capul.

— Întinde-te, spune Kuzma Egorov.

Serapion scoate haina, își face semnul crucii și se întinde smerit pe bancă.

— Poftim, schingiuieste-mă, spune el.

Kuzma Egorov își scoate cureaua, se uită un timp la public, așteptînd parcă să-l ajute careva, apoi începe...

— Una, două, trei ! numără Mihailo cu vocea lui gravă de bas. Opt, nouă !

Dascălul stă în colț cu ochii plecați și răsfoiește o carte...

— Douăzeci ! Douăzeci și unu !

— Ajunge ! spune Kuzma Egorov.

— Mai dă-i ! îi șoptește jandarmul Fortunatov. Mai dă-i ! Mai dă-i ! Așa !

— Cred că i-ar mai trebui vreo cîteva, își dă cu părerea dascălul, ridicînd ochii de pe carte.

— N-a scos nici măcar un chițcăit ! se miră publicul.

Bolnavii se dau la o parte și în odaie intră nevasta lui Kuzma Egorov, foșnindu-și fustele scrobite.

— Kuzma ! se adresează ea bărbatului ei. Ce bani am găsit la tine, în buzunar ? Nu cumva sînt ăia pe care îi căutai deunăzi ?

— Ba... mi se pare că da... Scoală, Serapion ! S-au găsit banii. Îi pusesem ieri în buzunar și am uitat...

— Mai dă-i, spune printre dinți Fortunatov, Trage-i !

— S-au găsit banii ! Scoală !

Serapion se scoală, își îmbracă haina și se așază la masă. Tăcere lungă. Dascălul nu se simte la-nde-mână, își suflă nasul în batistă.

— Iartă-mă, bolborosește Kuzma Egorov. Nu erai tu... Dracu putea să știe că o să-i găsesc ? Iartă-mă...

— Nu-i nimic. Nu-i întâia dată... Nu te necăji. Sînt întotdeauna gata să îndur orice chin.

— Trage o dușcă... O să-ți treacă...

Serapion golește un pahar, își ridică în sus nasul vînat și iese voinicește din casă. Iar jandarmul Fur-tunatov se mai plimbă un timp prin curte, roșu la față, cu ochii cît cepele și mormăie îndesat printre dinți :

— Dă-i ! Mai dă-i ! Trage-i !

1881

Traducere de Anda Boldur

„ÎNTILNIREA A AVUT LOC, DAR...”

Ieșind de la examenul trecut cu succes, Gvozdkov sări în tramvaiul cu cai și, cu șase copeici (lua întotdeauna bilet „la etaj”), ajunse la barieră. Distanța de la barieră pînă la vilă, adică vreo trei verste, o stră-bătu pe jos. La poartă fu întîmpinat de stăpîna vilei,

o cuconiță tânără. Gvozdikov 'dădea lecții de aritmetică băiețușului ei și, în schimb, primea masă, casă și cinci ruble pe lună.

— Ei, ce-ai făcut ? Îl întrebă stăpîna, întinzîndu-i mîna. A mers bine ? Ai reușit la examen ?

— Da, am reușit.

— Bravo, Egor Andreevici ! Și ai luat o notă mare ?

— Cinci... Ca de obicei... Hm...

Gvozdikov nu luase cinci, ci numai trei plus, dar... dar de ce să nu tragă o minciunică, dacă se putea ? Cei care-și trec examenele mint cu aceeași plăcere, ca și vînătorii. În camera lui, Gvozdikov găsi pe masă o scrisorică, pecetluită cu un fel de capsulă trandafirie. Scrisorica mirosea a rezeda. Gvozdikov rupse plicul, înghiți capsula și citi următoarele :

„Fie. Vino la ceasurile opt fix lîngă șanțul în care ieri ți-a căzut pălăria. Te aștept pe banca de sub copac. Și eu te iubesc, dar nu mai fi așa de stîngaci. Trebuie să te arăți mai dezghețat. Aștept cu nerăbdare să vină seara. Te iubesc teribil.

A dumitale S.

P.S. Maman e plecată și ne vom putea plimba pînă la miezul nopții. Ce fericită sînt. Bunica va dormi și nu va observa nimic.“

Gvozdikov citi scrisoarea, zîmbind cu gura pînă la urechi, sări într-un picior și începu să se plimbe triumfător prin cameră.

— Sînt iubit ! Sînt iubit ! Sînt iubit !!! Ah, ce fericit sînt ! O-ho-ho ! Tra-la-la !

Gvozdikov reciti scrisoarea, o sărută, o împături cu grijă și o ascunse în cartea de anatomie. I se aduse prînzul. Transportat de scrisoare și uitînd de tot ce-i pe lume, dădu pe gît în neștire, supă, carnea și pîinea. După ce mîncă, se întinse pe pat

și începu să se gîndească la tot felul de lucruri plăcute : la prietenie, la dragoste, la carieră... Chipul Soniei îi plutea mereu înaintea ochilor.

„Ce păcat că n-am ceas ! gîndi el. Dacă aș avea un ceas, aș putea să socotesc cît mai e pînă seara. Parcă dinadins timpul trece atît de groaznic de încet.“

Plictisindu-se să stea întins și să viseze, se sculă, se plimbă un pic prin odaie, apoi o trimise pe bucătăreasă după bere.

„Pînă una alta, să beau ceva, se gîndi el. Timpul o să treacă astfel mai repede.“

I se aduse berea. Gvozdkov se instalează la masă, alinie în fața lui cele șase sticle și, privindu-le galeș, începu să bea. După trei pahare i se păru că cineva îi aprînse în cap și în piept cîte un bec electric ; se simțea copleșit de căldură, de lumină, de mulțumire sufletească.

„Sonia o să mă facă fericit ! se gîndi el, destupînd a doua sticlă. E... tocmai ființa la care visam... O, da !“

După a doua sticlă, simți că becul din cap se stinsese și că în minte se făcuse cam întuneric. În schimb, ce vesel era ! Bine-i de trăit pe lumea asta, după a doua sticlă ! Trecînd la a treia, Gvozdkov jură că nu există pe lume om mai fericit ca el. Jurămîntul și-l făcu lui însuși, și îl crezu fără puțință de apel.

— Știu ce i-a plăcut la mine ! mormăi el. Știu ! I-a plăcut omul care iese din comun ! Asta e ! Știe ea pe cine să iubească și pentru ce să iubească... Un om care iese din comun ! Nu sînt un terchea-berchea oarecare... Sînt Gvoz... Eu...

Destupînd a patra sticlă, exclamă :

— Da ! Nu sînt un om ca oricare altul ! S-a îndrăgostit de... geniul din mine ! De geniu ! De

geniul universal ! Cine sînt eu ? Și ce sînt ? Credeți, poate, că sînt Gvozdikov ? Da, sînt Gvozdikov, dar ce fel de Gvozdikov ? Asta e !

Ajungînd la jumătatea celei de a patra sticle, lovi cu pumnul în masă, își ciufuli părul și strigă :

— Am să le arăt eu cine sînt ! Numai să-mi sfîrșesc studiile ! Lăsați-mă să-mi desăvîrșesc învățătura ! Sînt un sacerdot al științei... Ea, de preotul științei s-a îndrăgostit ! Și am să dovedesc că am avut dreptate. Nu mă credeți ? În lături ! Nici ea nu crede ? Ea ? Sonia ? În lături și cu ea, în cazul acesta ! Am s-o dovedesc ! Chiar acum mă pun pe învățătură. Numai să-mi golesc paharul... Sînteți cu toții niște nemernici !

Gvozdikov se mînie, goli paharul, luă de pe raft un curs, îl deschise și începu să citească, de pe la mijloc :

„Cau... cauza luxației maxilarului inferior poate fi și că... căderea, o lo... lovitură primită în timp ce gura este deschisă...”

— Ce prostii ! Maxilar... Lovitură... Fleacuri !... Prostii !

Gvozdikov închise cursul și destupă a cincea sticlă. După ce o bău și pe a cincea, și pe a șasea, se întristă și începu să se gîndească la nimicnicia universului, în general, și a omului, în particular... Adîncit în gînduri, așeza, în mod mecanic, dopul pe gîtul sticlei, ochea și, dîndu-i un bobîrnac, încerca să lovească cu el cercul verde care-i juca înaintea ochilor. Dar cum nimerea cu dopul pata verde, alte pete, negre, verzi și albastre începeau să-i joace în fața ochilor. Una din ele, cafenie-roșcată, cu ace verzi, se apropie, zîmbind, de ochii lui și-i picură ceva ce semăna a clei... Gvozdikov simți că pleoaple i se lipesc...

„Mi s-a băgat în ochi cineva... care chițăie într-una ! gîndi el. Trebuie să ies la aer, altfel orbesc. Trebuie să mă... să mă plimb... Aici e înăbușeală. Încing toate sobele. Mă... măgari !! Chițăie și încing sobele ! Dobitocii !“

Gvozdikov își puse pălăria pe cap și ieși. Afară se lăsase noaptea. Trecuse de ora nouă. Pe cer licăreau stelele. Nu era lună și noaptea făgăduia să fie întunecoasă. Gvozdikov simți adierea prospețimii de mai a pădurii. Îl întâmpină toată recuzita unui „rendez-vous“ : și șoapta tainică a frunzișurilor și cîntecul privighetorii, și chiar și... „ea“, a cărei siluetă se contura în întuneric. Fără să știe nici el cum, Gvozdikov ajunsese la locul arătat în scrisoare.

Sonia se sculă de pe bancă și îi ieși înainte.

— Georges ! spuse ea, cu răsufarea tăiată. Sînt aici...

Gvozdikov se opri, ciuli urechea și începu să privească în sus, spre vîrfurile copacilor. I se păruse că numele lui fusese rostit undeva, pe sus.

— Eu sînt, Georges ! repetă Sonia, apropiindu-se și mai mult de el.

— Hai ?

— Eu sînt.

— Cum ? Cine-i ? Pe cine cauți ?

— Eu sînt, Georges... Haide, vino... Să stăm jos ! Georges se frecă la ochi și se uită aiurit la ea...

— Ce vrei dumneata ?

— Ce ciudat ești ! Nu mă recunoști ? Se poate să nu vezi nimic din pricina întunericului ?

— A-a-a-a... Dă-mi voie... Cu ce drept te plimbi... noap... noaptea într-un pa...rc străin, domnule ? Răspunde, domnule, că de nu, îți trrrrag... una...

Georges întinse mîna și o apucă de umăr. Sonia începu să rîdă cu hohote.

— Ce hazliu ești ! Ha-ha-ha... Ce bine știi să te prefaci ! Hai să mergem... Să stăm puțin de vorbă...

— Să stăm puțin ?... Unde ?... De ce ?... Dumneata ?... Cu mine ?... Vrei să-ți bați joc !

Sonia începu să rîdă și mai tare, își trecu brațul pe sub al lui și îl îmbie să o urmeze. Gvozdikov se trase însă înapoi. Ai fi zis că era un cal rotaș, nărăvaș și îndărătnic, iar Sonia, un lăturaș focos, zbătîndu-se să tragă înainte.

— Mi-e... somn... Dă-mi drumul, bolborosi el. N-am poftă de fleacuri...

— Ei, gata, ajunge... De ce ai întîrziat cu o jumătate de oră ? Ai avut de învățat ?

— Da, am studiat... Studiez mereu... Ca...u... za luxației maxilarului inferior poate fi o cădere sau o lovitură primită în timp ce gura-i deschisă. Maxilarele se scrîntesc de cele mai multe ori în birturi, la cîrciumi... Vreau bere... Marca „Trei dealuri“.

Ajunseră cu greu pînă la bancă și se așezară. Gvozdikov își propti obrajii în pumni și coatele pe genunchi și scoase un sforăit. Pălăria îi alunecă de pe cap și căzu la picioarele fetei. Sonia se aplecă și îl privi în față.

— Ce-i cu tine ? Întrebă ea, în șoaptă.

— Nu-i treaba dumitale, nu te privește... Nimeni n-are dreptul să se amestece în treburile mele... Toți sînt niște dobitoci... și voi sînteți... dobitoci.

După o clipă de tăcere, Gvozdikov adăugă :

— Și eu sînt un dobitoc...

— Ai primit scrisoarea mea ? Întrebă ea.

— Am primit-o... De la Soni... ka... De la Sonia... Dumneata ești... Sonia ? Ei și ? E stupid... „Nerăbdare“ nu se scrie cu „a“, ci cu „ă“. Of, știutori de carte ! Dracu să vă ia pe toți !...

— Nu cumva ești beat ?

— Nnnu... dar sînt drept ! Ce dr-r-rept ai dumneata să... Cu bere nu poți să te înrbeți... Cum ? Care ?

— Dacă nu ești beat, de ce vorbești prostii, neobrazatule ?

— Nnnu... Nominativul e : pe mine, genitivul e : pe tine, dativul... *Processus condyloideus et musculus sterno-cleido-mastoideus...*¹

Gvozdkov începu să rîdă cu hohote și își lăsă capul pe genunchi...

— Dormi ? îl întrebă Sonia.

Nici un răspuns. Fata se porni pe plîns și începu să-și frîngă mîinile.

— Dormi, Egor Andreevici ? repetă ea.

Drept răspuns, se auzi un sforăit puternic, răgușit. Sonia se sculă în picioare.

— Nemernicule ! Ticălosule ! De ăștia-mi ești ? Ți-arăt eu ție ! Na, na !

Și Sonia îi trase vreo cinci pumni cu mîna ei micuță ! Apoi piciorușele ei începură să joace pe pălăria lui. Răzbunătoare mai sînt femeile !

A doua zi, Gvozdkov trimise Soniei o scrisoare cu următorul conținut :

„Te rog să mă ierți. N-am putut să vin aseară, fiindcă am fost groaznic de bolnav. Dă-mi o altă oră, bunăoară diseară. Egor Gvozdkov, care te iubeste“.

Răspunsul la această scrisoare fu următorul : „Pălăria dumatăle se găsește aruncată pe jos, lângă boschet. Poți s-o iei de acolo. E mai plăcut să bei bere

¹ Condilul (care unește maxilarul inferior cu cel superior) și mușchiul sterno-leido-mastoidian (lat.) (n. trad.).

*deci să rubești ; bea deci mai departe. Nu vreau să
te stînjenesc. S... care nu mai e a dumitale.*

P.S. Nu-mi răspunde. Te urăsc."

1882

Traducere de Anda Boldur

ESCUAPI RURALI

Un spital al zemstvei. E dimineată.

În lipsa doctorului, plecat la vînătoare cu șeful poliției de plasă, bolnavii sînt examinați de felcerii Cuzma Egorov și Gleb Glebîci. Pacienții sînt cam vreo treizeci la număr. Așteptînd să se isprăvească înscrierea bolnavilor în registru, Cuzma Egorov șade în sala de consultații și bea cafea de cicoare. Gleb Glebîci, care nu s-a spălat și nu s-a pieptănat de cînd l-a făcut mama, șade cu registrul în față, cu pieptul și cu burta lățite pe masă, și înscrie, morocănos, bolnavii. Înscrierea se face pentru statistică. Se notează numele de botez, numele tatălui, numele de familie, profesiunea, domiciliul, dacă bolnavul știe carte sau nu, vîrsta, apoi, după examinare, boala și doctoria prescrisă.

— Afurisite penițe, dracu să le ia ! se burzuluiește Gleb Glebîci, trăgînd în registrul uriaș și pe niște foi volante litere monstruoase de o șchioapă. Și ce fel de cerneală e asta ? Asta nu-i cerneală, e catran ! Mă mir de zemstvă ! Ne dă ordin să înscriem bolnavii și trece-n buget două copeici pe an pentru cerneală ! Hai, faceți-vă încoa ! le strigă el bolnavilor.

Se apropie doi inși : un țăran cu capul îmbrobodit și „basul“ Mihailo.

— Cum te cheamă ?

— Ivan Miculov.

— Ai ? Cum ? Vorbește rusește !

— Ivan Miculov.

— Ivan Miculov ! Nu pe tine te întreb ! Dă-te la o parte ! Tu, ălălalt ! Numele !

Mihailo zîmbește.

— Ce, nu știi ? Întreabă el.

— De ce rînjești ? Lua-v-ar dracu ! Noi nu mai dovedim cu timpul, și lor le arde de glume ! Te întreb cum te cheamă !

— Parcă nu știi ! Ori ești țicnit la cap ?

— Știu, dar trebuie să te întreb, că așa-i forma... Și de ce, mă rog, să fiu țicnit la cap ?... Nu-s bețiv, ca milostivirea-ta. Nu beau de sting... Numele și pronumele ?

— De ce să ți le spun, dacă le știi și tu ? De cinci ani le știi... Sau, poate, le-ai uitat acum, în al șaselea ?

— N-am uitat nimic, dar așa cere forma ! Înțelege ? Sau nu știi rusește ? Forma !

— Ei, dacă așa-i forma, atunci fie, dracu să te ia ! Scrie ! Mihailov Feodotîci Iz mucenco...

— Nu Iz mucenco, ci Iz mucencov.

— Fie și Iz mucencov... Scrie cum vrei, numai să mă lecuiești... Poți să scrii și Ivan Pehlivan... Tot una-i...

— Meseria ?

— Bas.

— Vîrsta ?

— De unde vrei să știu ? N-am fost la botez.

— Patruzeci ?

— Poate să fie, poate să nu fie. Pune cum vrei.

Gleb Glebîci, se uită lung la Mihailo, stă pe gînduri și scrie 37. Apoi, după ce se mai gîndește, șterge 37 și scrie 41.

— Știi carte ?

— Ai mai văzut cîntăreț de biserică să nu știe carte ? Mă, da' deștept mai ești !

— De față cu lumea s-ar cădea să-mi spui „dumneata” și să nu zbieri în halul ăsta. Următorul ! Cine ești ? Cum te cheamă ?

— Nichifor Pugolov din Haplova.

— Pe ăi din Haplova nu-i îngrijim noi. Următorul !

— Fiți atît de milostiv... înălțimea-voastră ! Am făcut mai bine de douăzeci de verste pe jos...

— Nu-i îngrijim pe ăi din Haplova ! Următorul ! Dă-te la o parte ! Și nu fuma aici !

— Nu fumez, Gleb Glebîci !

— Atunci ce-ai în mînă ?

— Mi-e degetul oblojit, Gleb Glebîci !

— Vezi să nu fie țigară ! Pe ăi din Haplova nu-i îngrijim noi ! Următorul !...

Gleb Glebîci a sfîrșit cu înscrierea. Cuzma Egorov și-a băut cafeaua și consultația începe. Cel dintîi ia asupra sa partea farmaceutică și trece la farmacie, iar celălalt — partea terapeutică, și își pune un șort de mușama.

— Maria Zaplaxina ! strigă, după registru, Cuzma Egorov.

— Aici sînt, taică !

În camera de consultație intră o băbuță măruntă, cu fața boțită și pe care parcă a turtit-o soarta vitregă. Se închină, apoi trage o plecăciune adîncă celui ce face pe Esculap.

— Hm... Închide ușa !... Ce te doare ?

— Capul, taică.

— Așa... Tot capul sau numai jumătate ?

— Tot, taică... tot, zău așa...

— De ce te înfofolești așa?... Scoate cîrpa asta ! Capul trebuie să stea la răcoare, picioarele la căldură, iar trupul la o climă temperată... Suferi de stomac ?

— Sufăr, taică...

— Așa... Ia trage-ți pleoapa de jos ! Bine, ajunge. Ai anemie... Am să-ți dau niște picături... Cîte zece picături dimineța, la prînz și seara.

Cuzma Egorov se așază pe scaun și scrie rețeta.

„Rp. Liquor ferri 3 gr., din ăl de-i pe prichiciul ferestrei, că la ăl de pe raft nu dă voie Ivan Iaclovici să umblăm în lipsa lui, cîte zece picături, de trei ori pe zi, Mariei Zaplaxina.“

Băbușca întreabă cu ce să ia picăturile, face o plecaciune și iese. Cuzma Egorov aruncă rețeta la farmacie, prin ferestruica tăiată în perete, și cheamă pe bolnavul următor :

— Timofei Stucotei !

— Prezent !

În camera de consultații intră Stucotei, subțirel și înalt, cu capul mare, aducînd aidoma, de departe, cu un baston cu măciulie.

— Ce te doare ?

— Mă doare la inimă, Cuzma Egorîci.

— În ce loc ?

Stucotei arată sub lingurică.

— Așa... Demult ?

— Încă din săptămîna mare... Deunăzi, am mers pe picioare și a trebuit de vreo zece ori să stau jos... Mă ia cu frig, Cuzma Egorîci... Apoi mă apucă fierbințelile.

— Hm... Și unde te mai doare ?

— Ca să spun drept, toate mă dor, Cuzma Egorîci, dar dumneavoastră căutați-mă numai la inimă ; de celelalte, nu vă îngrijiți... Pe alelalte, să le mai

caute și babele... Dați-mi niscaiva spirt, să nu mi se mai aplece mereu la inimă. Parcă mi se tot urcă ceva pe dinăuntru spre gât, se tot urcă și, când mă apucă, uite aici, în locul ăsta... când mă apucă, apoi... îmi zic că s-a isprăvit cu mine... Mă împunge și în spinare... Capul mi-e ca un pietroi... Mai și tușesc...

— Poftă de mîncare ai ?

— Ferească Dumnezeu...

Cuzma Egorov se apropie de Stucotei, îl apleacă și îl apasă cu pumnul sub lingurică.

— Te doare ?

— Văleu... văleu... vvv... Doare !

— Dar acum te doare ?

— Vvv... Mor, nu altceva !!!

Cuzma îi mai pune cîteva întrebări, cade pe gînduri și îl cheamă în ajutor pe Gleb Glebîci. Începe consultul.

— Scoate limba ! poruncește Gleb Glebîci bolnavului.

Bolnavul deschide o gură cît toate zilele și scoate limba.

— Scoate-o mai mult !

— Mai mult nu pot, Gleb Glebîci !

— Totul se poate pe lumea asta !

Gleb Glebîci se uită un timp la bolnav, se gîndește, chinuit, la ceva, dă din umeri și iese din camera de consultație, fără să scoată o vorbă.

— Cred că-i catar !... strigă el apoi din farmacie.

— Dă-i „olei ricini“ și „ammonii caustici“ ! strigă Cuzma Egorov. Să se frece pe burtă dimineța și seara ! Următorul !

Bolnavul iese din sala de consultație și se îndreaptă spre ferestruica ce dă din farmacie pe coridor. Gleb Glebîci umple o treime de pahar cu ulei de ricin și îl întinde lui Stucotei. Acesta îl bea pe

îndelete, își linge buzele, închide ochii și face un semn glumeț, că ar vrea și de mâncare, ca după băutură.

— Și ăsta-i spirtul ! strigă Gleb Glebîci, întinzîndu-i o sticlă de amoniac. Freacă-te pe burtă cu o cîrpă de lînă, dimineața și seara... Sticluța s-o aduci înapoi ! Nu te rezema de fereastră ! Dă-te la o parte !

De ferestruică se apropie Pelagheia, bucătăreasa părintelui Grigori, zîmbind pînă la urechi și acoperindu-și gura cu broboada.

— Ce doriți ? o întrebă curtenitor Gleb Glebîci.

— Lisaveta Grigorievna vă trimite salutări, Gleb Glebîci, și vă roagă să-i dați niște pastile de mentă.

— Cu plăcere ! Sînt gata să fac orice pentru persoane frumoase de sex feminin !

Gleb Glebîci ia de pe raft borcanul cu pastilele de mentă și toarnă o jumătate de borcan în broboada Pelagheiei.

— Spune-i, adaugă el, că Gleb Glebîci zîmbea cu mult sentiment, în timp ce-ți dădea pastilele. A primit scrisoarea mea ?

— A primit-o și a rupt-o. Lisaveta Grigorievna nu se ocupă cu dragostea.

— Ce cochetă e ! Spune-i că e o cochetă !

— Mihailo Iz mucencov ! strigă Cuzma Egorov.

În camera de consultații intră „basul“ Mihailo.

— Salut Mihail Feodotîci ! Plecăciune ! Ce te doare ?

— Gîtul, Cuzma Egorîci ! La drept vorbind, am venit la dumneata mai mult... ca să binevoiești să-mi dai un sfat pentru sănătatea mea... Nu că mă doare tare, dar îmi pricinuiește pagubă... Din cauza bolii, nu pot să cînt și dirijorul corului îmi scade patruzeci de copeici de liturghie. Pentru priveghiul de ieri, mi-a scăzut douăzeci și cinci de copeici. Astăzi a fost parastas la boieri, au dat trei ruble pentru cor,

dar din cauza bolii, mie nu mi-a venit mai nimic. Cu voia dumitale, pot să-ți declar, în privința gât-lejului meu, că hîrîie tare și mă rîcîie rău. Să juri că am în gît un motan, care mă tot zgîrie cu ghearele... Hîr, hîr...

— Asta, va să zică, de la băuturile alcoolice ți se trage...

— Nu pot să-ți spun, propriu-zis, de unde mi se trage boala, dar cu voia dumitale, pot să-ți exprim că băuturile alcoolice n-au efect decît la tenori; la bași, n-au de loc. De pe urma băuturii, basul se face mai plin, Cuzma Egorîci, mai impunător... La bași, are mai mult efect răceala.

La fereștruică se ivește capul lui Gleb Glebîci.

— Ce să dau babei? Întreabă el. Fierul de pe fereastră s-a isprăvit. Am să-l deschid pe cel de pe raft.

— Nu, nu! Ivan Iacovlici nu ne dă voie. O să se facă foc!

— Atunci ce să-i dau?

— Aia!

În limbajul lui Gleb Glebîci, „aia“ înseamnă „bicarbonat“.

— N-ar trebui să bei băuturi alcoolice!

— N-am mai băut de trei zile... La mine, totul se trage din răceală... E drept că votca produce și bașilor răgușeală, dar, după cum știi, Cuzma Egorîci, octava se face mai bună de pe urma răgușelii... Noi nu putem fără votcă... Ce fel de cîntăreț ar fi ăla, care n-ar bea votcă? N-ar fi cîntăreț, ci, iartă-mi expresia, o curată ironie!... De n-aș avea îndeletnicirea asta, nici n-aș lua-o în gură, blestemata de ea! Votca este sîngele satanei...

— Uite ce e... Am să-ți dau un praf... Dizolvă-l într-o sticlă cu apă și clătește-ți gîtul dimineța și seara.

— Pot să și înghit ?

— Poți.

— Foarte bine... Te apucă ciuda, când nu e voie să înghiți ceva... Îți clătești gura, ți-o tot clătești, și apoi scuipi... Păcat ! Acum, uite ce vreau eu, propriu-zis, să te întreb... Dat fiind că sînt cam slab de mațe și că, din pricina asta, mi se ia sînge în fiecare lună și beau niște ierburi, aș vrea să știu, cu voia dumitale, dacă pot să mă însor ?

Cuzma Egorov se gîndește un timp, apoi spune :

— Nu, nu te sfătuiesc !

— Îți mulțumesc din toată inima... Strașnic tă-măduitor mai ești, Cuzma Egorîci ! Mai bun ca orice doctor ! Zău așa ! Cîtă lume nu se roagă lui Dumnezeu pentru dumneata ! I-ha-a !... Multă de tot !

Cuzma Egorov pleacă modest ochii săi mici și prescrie, sigur de el, „natri bicarbonici“, adică bicarbonat de sodiu.

1882

Traducere de Anda Boldur

URITĂ PĂȚANIE !

O întîmplare ce aduce a roman

Povestea a început încă din iarnă.

Balul era în toi. Muzica tuna, policandrele aruncau văpăi, dansatorii erau neobosiți și domnișoarele găseau viața minunată. În saloane se dansa, în saloanele rezervate fumătorilor și în camerele de lucru ale gazdelor se jucau cărți, la bufet băuturile cur-

geau gîrlă, iar în bibliotecă se făceau declarații de dragoste înfocate.

Totuși Liolia Aslovscăia, o blondă durdulie cu obraji rumeni, ochi mari albaștri, păr neobișnuit de lung și cifra 26 în buletinul de identitate, ședea de o parte și fierbea, supărată pe toți, pe lumea întreagă și chiar pe sine. Bărbații se purtau cu ea mai rău ca niște porci. Mai ales în ultimii doi ani purtarea lor ajunsese de-a dreptul revoltătoare. Nici unul nu o mai băga în seamă. Nici să danseze cu ea nu le mai plăcea. Mai mult. Cînd treceau prin fața ei, nemernicii abia îi aruncau în treacăt o privire, ca și cum ar fi încetat să mai fie o frumusețe. Iar dacă totuși se întîmpla ca vreunul să tragă mai mult cu ochiul la ea, n-o făcea din admirație platonice, ci așa cum se uită cineva, înainte de masă, la o tavă cu nisetrul sau la o friptură de purcel.

Și cînd te gîndești că altădată...

— Acum, la fiecare serată, la fiecare bal... e la fel ! Își spunea revoltată Liolia, mușcîndu-și buzele. Și știu de ce nu vor să mă mai bage în seamă, știu ! Se răzbună ! Se răzbună fiindcă-i disprețuiesc ! Dar... dar atunci cînd o să mă mai mărit ? E drept că în condițiile astea e greu să te măriți ! Și timpul trece, nu așteaptă ! Ce nemernici !

În seara de care vorbim, soarta se îndură însă de Liolia. În loc să danseze cu ea al treilea cadrul, după cum fusese vorba, locotenentul Nabrîdlov se îmbătă criță și, trecînd prin fața ei, plescăi disprețuitor din buze, voind să-i arate astfel, ca un bădăran ce era, că nu dă doi bani pe ea. Liolia nu mai putu răbda o asemenea jignire. Toate au o limită. Ochiul albaștru i se înnegurară și i se umeziră, buzele începură să-i tremure și mai-mai să o pîdidească plînsul. Pentru ca vulgul să nu-i vadă lacrimile, Liolia se îndreptă spre ferestrele întunecate, aburite și — o, clipă mi-

nunată, iată-te sosită ! — zări lângă una din ele un tânăr frumos, care nu-și mai lua ochii de la ea. Tabloul acesta înduioșător, îi merse drept la inimă. Ținuta tânărului era de un „șic“ nebun, fața-i era tristă și privirea plină de dragoste, de uimire, de întrebări și de răspunsuri anticipate. Liolia se învioră ca prin farmec. Luă aerul convenit și cu coada ochiului începu la rîndul ei cercetarea convenită. Această operație îi dovedi că tânărul n-o privea din întâmplare, numai așa, într-o doară, ci literalmente n-o slăbea din ochi și părea că vederea făpturii ei îl încîntă, îl răpește chiar.

„Doamne ! își spuse Liolia. De i-ar trece cuiva prin cap să mi-l prezinte ! Ce înseamnă un bărbat proaspăt sosit ! M-a și ochit !“

Curînd, tânărul începu să caute în dreapta și în stînga, umblînd prin saloane, și șoptind ceva cînd unuia, cînd altuia dintre bărbați.

„Vrea să mă cunoască ! Și îi roagă să-mi fie prezentat“, își spuse Liolia, sugrumată de bucurie.

Așa și era. Peste vreo zece minute, un actorăș-amator, cu fața rasă și cu o privire strengărească se lăsă înduplecat de rugămințile tânărului și îl prezentă Lioliei cu o plecăciune de bonton. Liolia află că tânărul era Nogtev, pictorul „nostru“ atît de talentat. De vreo 24 de ani, brun, cu ochi focosi de georgian, cu mustăcioară frumoasă și față palidă, Nogtev nu picta niciodată nimic ; totuși era pictor. Avea păr lung, un cioculeț sub buza de jos, o mică paletă de aur atîrnată de lanțul ceasului, palete de aur în chip de butoni de manșetă, mănuși pînă aproape de cot și la ghetete tocuri nemaivăzut de înalte. Era băiat bun, dar tont ca un gînsac. Tatăl său era nobil, mama la fel și avea și o bunică bogată. Era holtei. Strînse sfios mîna Lioliei, se așeză și mai sfios lângă ea și începu să o soarbă cu ochii lui mari. Conver-

sația se legă anevoie. Liolia cirpea, iar el nu spunea decît : „da... nu... vedeți că...” vorbea aproape în șoaptă, răspundea anapoda și, foarte intimidat, își freca mereu ochiul stîng. Liolia aplauda în gînd. Hotărîse în sinea ei că pictorul se îndrăgostise lulea de ea și în culmea fericirii se simțea biruitoare.

A doua zi după bal, Liolia ședea în odaia ei la fereastră și privea triumfătoare în stradă. Cu un aer rătăcit Nogtev se plimba în sus și în jos prin fața casei, trăgînd cu coada ochiului la geamuri. Privea de parcă ar fi tras să moară : trist, duios și totodată galeș și cu foc. A treia zi la fel. A patra zi ploua și Nogtev nu era sub fereastră (cineva îl încredințase că nu i-ar sta bine cu umbrelă). A cincea zi făcu ce făcu și veni să se prezinte părinților Lioliei. Cunoștința se legă ca un nod gordian : atît de bine încît era cu neputință să mai fie dezlegată.

După vreo patru săptămîni avu loc un nou bal (vezi începutul).

Nogtev stătea lîngă o ușă, cu umărul proptit de ușor, și o sorbea pe Liolia din priviri. Voind să-l facă gelos, Liolia cocheta la o oarecare depărtare de el cu locotenentul Nabrîdlov, care era beat, dar nu chiar criță, ci așa, un pic, ca de schimbul întîi.

Tatăl Lioliei se apropie pe la spate de Nogtev.

— Tot mai pictezi ? îl întrebă el. Te ocupi cu arta ?

— Da.

— Așa... E o ocupație foarte frumoasă... Să dea Dumnezeu, să dea Dumnezeu... hm... va să zică Căldes-sus te-a înzestrat cu darul ăsta... Așa... Fiecare cu darul lui...

Aslovski tăcu un timp, apoi continuă :

— Uite, ce e, tinere, știi ce ar trebui să faci dacă... cum să-ți spun... dacă pictezi ? Ar trebui să vii la primăvară, la noi, la țară. Avem acolo locuri încîn-

tătoare ! Niște priveliști de-ți stă mintea în loc ! Nici Rafael n-a avut prilejul să picteze peisaje atît de frumoase. Noi am fi fericiți... Fata, ea s-a împrietenit și ea cu dumneata... Ei... hm... Of, tinerețea, tinerețea ! He-he-he...

Pictorul făcu o temenea și în ziua de întîi mai își făcu bagajele și plecă la moșia Aslovschilor. Bagajele lui constrau dintr-o cutie cu culori, cu totul de prisos, dintr-o vestă de pichet, o tabacheră goală și două cămăși. Fu primit cu brațele cît mai larg deschise. I se puseră la dispoziție două odăi, doi servitori, un cal și tot ce ar mai fi dorit, numai și numai să îndreptățească așteptările. Nogtev profita cît putea mai din plin de noua sa situație : mîncă și bea de stîngea, dormea pînă tîrziu, se arăta vrăjit de priveliști și nu-și lua ochii de la Liolia, care era mai mult decît fericită. Îl simțea apropiat, era tînăr, frumos, sfios... și o iubea atît de mult ! Sfiala sa mergea pînă acolo, încît nici nu îndrăznea să se apropie de Liolia, ci o privea mai mult de departe, de după o perdea sau de după o tufă.

„Ce dragoste timidă !“ ofta ea...

Într-o dimineată, minunată, tatăl Lioliei și Nogtev stăteau de vorbă pe o bancă în grădină. Tatăl tot aducea vorba despre farmecul fericirii casnice, iar pictorul îl asculta cu răbdare, trăgînd pe furis cu privirea la bustul Lioliei.

— Ești singur la părinți ? îl întrebă Aslovschi printre altele.

— Nu... Mai am un frate, Ivan... Bun băiat ! O minune de om ! Nu-l cunoașteți ?

— Nu, n-am avut plăcerea...

-- Păcat că nu-l cunoașteți ! E atît de spiritual, atît de vesel, o grădină de om ! Se ocupă cu literatura. Toate redacțiile vor să-l atragă. El colaborează însă la revista *Sut*. Zău, că e păcat că nu-l cunoaș-

teți. Ar fi așa de fericit să vă cunoască... Știți ce? N-ați vrea să-i scriu să vină? Ce ziceți? Zău așa! Ar fi mai vesel!

La această propunere, tatălui Lioliei i se păru că cineva îi strîngea inima într-o menghine, dar — ce să facă! — nu putu să răspundă altceva decît: „Cu multă plăcere!”

Nogtev își manifestă bucuria sărind în sus și trimise numaidecît o invitație fratelui său. Acesta nu zăbovi să se arate. Nu veni însă singur, ci însoțit de prietenul său, locotenentul Nabrîdlov și de o gogeamite javră bătrînă și știrbă, pe care-o chema Turcu. Explică gazdelor că luase cîinele cu el ca să nu fie atacat în drum de hoți și „ca să aibă cu cine bea”. Li se puseră la dispoziție trei odăi, doi servitori și un cal pentru amîndoi.

— Nu vă bateți capul cu noi! spuse Ivan gazdelor. Nouă nu ne trebuie nimic! N-avem nevoie nici de saltele de puf, nici de sosuri, nici de pianе! Dacă însă ne veți milostivi cu bere și cu votcă, ei... atunci e altceva!

Închipuți-vă un vlăjgan de vreo treizeci de ani cu o față mare și lată, cu ochi bulbucați, cu o barbă rară, cu o haină de pînză și o cravată veșnic fugită într-o parte, și mă veți scuti de descrierea lui Ivan. Era omul cel mai nesuferit de pe lume.

Cînd era treaz, mai era cum mai era: stărea lungit pe pat și nu scotea o vorbă. Dar cînd se îmbăta era tot atît de plăcut ca un scai pe trupul gol. Nu-i mai tăcea gura o clipă, suduia într-una, fără să se sinchisească de prezența femeilor sau copiilor. Vorbea de păduchi, de ploșnițe, de nădragi și de dracu mai știe ce. Nu cunoștea alte subiecte, mai inedite. Aslovski, nevastă-sa și Liolia roșeau și rămîneau trăsniți cînd Ivan începea să facă spirite în timpul mesei.

Din păcate, în tot timpul șederii sale la moșia Aslovșchilor, nu izbuti o singură zi să fie treaz. Cît despre Nabrîdlov — un locotenent pipernicit și foarte puțin arătos — se silea din răspuțeri să semene cît mai mult cu Ivan.

— Noi doi nu sîntem artiști ! spune el. Nici nu năzuim la așa ceva ! Sîntem niște țărănoi !

Primul lucru pe care Ivan și Nabrîdlov îl făcură fu să se mute din casa boierească, a cărei atmosferă li se părea înăbușitoare, în dependințe și anume la vechil, care era întotdeauna gata să tragă o dușcă cu oameni mai subțiri. După aceea își lepădară vestoanele, luînd obiceiul să umble fără ele prin curte și prin parc. Lioliei i se întîmpla mereu să dea în parc peste Ivan sau peste locotenent, tolăniți în *deshabillé* sub un copac. Atît fratele cît și locotenentul beau și mînceau vîrtos, își hrăneau cîinele numai cu ficat, făceau glume pe socoteala gazdelor, alergau prin curte după bucătărese, făceau un tărăboi de pomină cînd se îmbătau, dormeau duși și binecuvîntau soarta care-i adusese din întîmplare în acel loc unde se putea trăi ca în sînul lui Avram.

— Ia ascultă, mă ! spuse într-o zi Ivan pictorului, făcînd cu un ochi tulbure de beție în direcția Lioliei. Dacă i-ai pus gînd rău... te lăsăm în pace ! Nu ne atingem de ea. Tu ai început, tu să-i iei caimacul. Nimic de zis, ție ți se cuvine locul ! Noi ne purtăm ca niște adevărați cavaleri... Îți dorim succes !

— N-o să încercăm să ți-o suflăm, fii pe pace ! întări Nabrîdlov. Ar fi o porcărie din partea noastră.

Nogtev strînse din umeri și își aținti privirea la comă asupra Lioliei.

Cînd te saturi de senin, ți se face poftă de furtună ; cînd ți-e lehamite să te tot porți cuviincios și elegant, îți vine să te destrăbălezi. Curînd Liolia

se plictisi de această dragoste sfioasă și începu să-și piardă răbdarea. Dragostea sfioasă nu ține de cald. Spre marea ei ciudă, în luna iunie, pictorul rămase tot atât de sfios cum fusese și în mai. În casă, cusătoresele lucrau de zor la pregătirea trusoului, Aslov-schi făcea zi și noapte planuri cum să obțină un împrumut în vederea nunții ; dar raporturile dintre cei doi tineri tot nu luaseră încă o formă bine definită. Liolia îl târa cu de-a sila pe pictor și-l ținea zile întregi la pescuit. Dar nici mijlocul acesta nu fu de vreun ajutor. Stătea cu undița în mână, tăcea sau se bîlbîia, nu-și lua ochii de la ea și atîta tot. Nici un cuvînt dulce, tulburător ! Nici o mărturisire.

— Spune-mi... îi spuse într-o zi Aslovski. Spune-mi... Iartă-mă... că te tutuiesc. O fac fiindcă mi-ești drag... Spune-mi „tăticule“... Mi-ar face plăcere...

Din prostie, pictorul începu să-i spună tatălui Lioliei „tăticule“, dar nici asta nu folosi la nimic. Rămase, ca și înainte, mut pînă și în împrejurări în care ar fi trebuit să se mînie împotriva zeilor, că nu i-au dat omului decît o singură limbă, în loc de zece. Ivan și Nabrîdlov observară repede tactica lui Nogtev.

— Dracu să te mai priceapă ! Începură ei să mîrîie. Nici tu nu te înfrupți, dar nici pe alții nu-i lași ! Mare bou mai ești ! Înfulecă odată bucățica, dobito-cule, dacă ți se vîră singură în gură ! Dacă nu, o înghițim noi ! Ține minte !

Dar toate au un sfîrșit pe lumea asta. La fel și povestirea noastră. Veni și ziua cînd raporturile dintre pictor și Liolia se limpeziră.

Deznodămîntul romanului se produsese pe la mijlocul lunii iunie.

Era o seară liniștită. Văzduhul era plin de miresme. Privighetoarea cînta cît o ținea gîtlejul. Copacii șușoteau între ei. Ca să ne exprimăm în

limbajul hiperbolic al beletristilor ruși, prin înalturi pluteau dezmierdări... Firește, era și lună. Pentru ca poezia să fie cu adevărat paradisiacă nu lipsea decât domnul Fet¹, care să declame, pitit după o tufă, versurile sale încântătoare.

Liolia ședea pe o bancă și privea printre copaci la pîrîu. Își acoperise cu un șal umerii înfiorați de răcoarea înserării.

„Oare dau eu impresia că nu se poate apropia omul de mine?” se gîndea ea și, în închipuire, se și vedea măreață, mîndră, trufașă chiar... Fu smulsă din gînduri de tatăl ei, care veni să se așeze lângă ea.

— Ei, cum merg lucrurile? o întrebă el. Aceeași situație?

— Da, nici o schimbare.

— Hm... Drace... Și cînd se va termina aiureala asta?... Pe mine mă costă cam scump să hrănesc trei trîntori! Cincisute de ruble pe lună! Asta-i glumă? Numai ficatul pentru javră mă ține treizeci de copeici pe zi! Dacă are de gînd să te ceară în căsătorie, s-o facă odată, iar dacă nu, să se ducă dracului cu frate, și cu cîine cu tot! Dar cel puțin face vreo aluzie? A vorbit ceva cu tine? Ți-a făcut vreo declarație?

— Nu. E atît de timid, papa!

— Timid... Las'că le cunoaștem noi timiditatea! E numai de ochii lumii. Stai că ți-l trimit chiar acum. Și fă în așa fel să se pronunțe. N-are nici un rost să umbli cu fasoane... E timpul să se sfîrșească odată... Fă bine și pune-l pe roate... Nu mai ești nici tu așa de tînără... Știi cum trebuie să-l iei!

Papa plecă. Peste vreo zece minute se ivi pictorul, strecurîndu-se sfios printre tufele de liliac.

¹ *Șenșin Afanasi Afanasievici Fet*, (1820—1892) poet liric rus.

— M-ai chemat ? o întrebă el pe Liolia.

— Da, te-am chemat. Vino mai aproape ! De ce fugi mereu de mine ? Stai aici, lângă mine.

Pictorul se apropie încetișor de Liolia și se așează sfios pe marginea băncii.

„Ce frumușel e în întuneric !“ se gândi ea, apoi gînguri :

— Spune-mi ceva ! De ce ești atît de închis, Feodor Panteleici ? De ce taci mereu ? De ce nu-ți deschizi niciodată inima ? Merit eu o asemenea neîncredere din partea dumitale ? Zău că mă simt jignită... S-ar zice că nu sîntem prieteni... Haide, vorbește !

Pictorul tuși, scoase un scurt oftat, și bîlgui.

— Am să-ți spun multe, foarte multe !

— Și ce te oprește ?

— Mi-e frică ; mă tot tem să nu te jignesc. Spune, n-ai să te superi, Elena Timofeevna ?

Liolia rîse încetișor.

„A sosit clipa ! gîndi ea. Cum tremură ! Doamne, cum tremură ! Ai căzut în capcană, dragul meu !“

Liolia simți că și pe ea o apucă tremuriciul. Inima începu să-i zvîcnească puternic, așa cum îi place oricărui romancier.

„În zece minute, încep îmbrățișările sărutările, jurămintele... Ah !...“ se avîntă închipuirea ei și, pentru a mai turna gaz peste foc, îl atinse ușor pe picior cu brațul ei gol, fierbinte.

— Despre ce-i vorba ? îl întrebă ea. Nu sînt chiar atît de neînduplecată cum crezi... (Pauză). Vorbește !... (Pauză). Hai, dă-i drumul !!

— Știi, Elena Timofeevna... Nimic nu mi-e mai scump pe lume ca pictura... ca arta... Prietenii mei găsesc că am talent și că voi ajunge un bun pictor...

— O, asta-i sigur ! *Sans doute* ¹ !

— Ei bine... Iată... Sînt îndrăgostit de arta mea... Vreau să spun că... Îmi place mai ales genul intim, nudul, Elena Timofeevna ! Artă... Artă, vezi dumneata... Ce noapte minunată !

— Da, o noapte rară ! șopti Liolia și, mlădiindu-și trupul, ca un șarpe, se ghemui în șal și închise pe jumătate ochii. (Strașnic se mai pricep femeile cînd e vorba de amănuntele scenelor de dragoste, oh, strașnic !)

— Dacă ai ști de cînd vreau să-ți vorbesc, continuă Nogtev, frîngîndu-și degetele albe — dar... nu îndrăzneam. Credeam că ai să te superi... Dar dacă o să mă înțelegi... n-ai să te superi. Și dumitale ți-e dragă arta !

— Ei da, sigur... Cum să nu ! Doar e artă !

— Elena Timofeevna ! Știi de ce sînt aici ? Nu ghicești ?

Liolia se rușină cît putu mai mult și își puse, ca din întîmplare, mîna pe brațul lui...

— E drept, continuă Nogtev după o scurtă tăcere, că printre pictori sînt și porci... Asta-i adevărat... Lor puțin le pasă de pudicitatea feminină... Dar eu... eu nu sînt din ăia ! Am prea multă delicateță. Pudicitatea feminină este... o pudicitate pe care nu poți s-o nesocotești !

„De ce mi-o fi înșirînd toate astea ?“ se întrebă Liolia și își ascunse brațele în șal.

— Nu, eu nu sînt ca ei... Pentru mine, femeia e ceva sfînt ! Așa că nu ai de ce să te temi... Fiindcă nu sînt ca ei, n-am să-mi permit niciodată să-mi dau în petec... Elena Timofeevna ! Îmi dai voie ? Ascultă-mă ! Îți jur că sînt sincer, fiindcă nu mă gîndesc

¹ Fără îndoială (fr.) (n. trad.).

la mine, ci la artă ! Eu pun, întotdeauna, pe planul
întîi arta, nu satisfacerea unor instincte animalice !

Nogtev o luă de mînă. Ea se trase puțin mai
aproape de el.

— Elena Timofeevna ! Îngerul meu ! Fericirea
mea !

— Ce e ?

— Pot să te rog ?

Liolia rîse iarăși încetișor. Buzele ei se întredes-
chiseră pentru primul sărut.

— Pot să te rog ? Te implor ! Îți jur că-i pentru
artă ! Mi-ai plăcut din prima clipă atît de mult,
atît de mult ! Ești tocmai făptura de care aveam ne-
voie ! Să le ia dracu pe toate celelalte ! Elena Timo-
feevna ! Draga mea ! Vrei să-mi fii...

Liolia își potrivea trupul, gata să-i cadă în brațe.
Inima începuse să-i zvîcnească nebunește.

— Vrei să-mi fii...

Pictorul o apucă și de mîna cealaltă.

Ea își plecă smerit căpșorul pe umărul lui. Pe
gene îi luciră lacrimi de fericire...

— Draga mea ! Vrei să-mi fii... model ?

Liolia ridică dintr-odată capul.

— Ce-ai spus ?

— Vrei să-mi pozezi pentru nuduri ?

Liolia sări în picioare.

— Cum ? Ce să fac ?

— Să-mi fii model... Te rog !

— Nu te înțeleg.

— Mi-ai face un mare serviciu ! Mi-ai da puțința
să pictez un tablou... și ce tablou !

Liolia păli. Lacrimile ei de dragoste se prefăcură
dintr-odată în lacrimi de deznădejde, mînie și alte
sentimente urâte.

— Va să zică asta era ? bolborosi ea, tremurând din tot trupul.

Bietul pictor ! O lumină ca de incendiu, roșie ca focul, îmbujoră dintr-odată unul din obrajii lui albi, când pocnetul unei palme răsunătoare se auzi în toată grădina întunecată, contopindu-se cu propriul ei ecou. Nogtev își frecă obrazul, apoi înlemni. Rămase nemișcat, parcă lovit de catalepsie. Simți că îl înghite pământul și că se afundă tot mai adânc, tot mai adânc... În fața ochilor, începură să-i joace fulgere...

Scuturată de friguri, amețită, palidă ca moartea, Liolia făcu un pas și se clătină. Se simțea parcă strivită de o roată. Adunându-și toate puterile, se îndreptă spre casă împleticindu-se ca un om bolnav. Picioarele i se muiau, ochii îi aruncau scînteii, mîinile i se ridicau spre păr simțind nevoia să se înfigă în el...

Nu-i mai rămăseseră decît cîtiva stînjeni de străbătut pînă în casă, cînd îi fu dat să mai lovească odată. În calea ei, lîngă chioșcul năpădit de viță sălbatică, stătea cu brațele larg deschise, Ivan, beat, nepieptănat, cu fața-i lătărășă schimonosită, și cu jiletca descheiată. O privea pe Liolia sardonice, drept în față și pîngărea văzduhul cu un hohot de rîs mefistofelic. Cînd trecu pe lîngă el o apucă de mîină.

— Nu mă atinge ! îi strigă ea cu glas șuierător, ca de șarpe, și îi trase și lui o palmă.

Urîtă pățanie !

O VIZITA RATATA

Un sclivisit dă buzna într-o casă în care nu mai fusese niciodată. A venit în vizită... În antret, îi iese în cale o fetișcană de vreo șaisprezece ani, în rochie de stambă, cu șorț alb.

— Ai dumitale sînt acasă ? o întreabă el familiar pe fetișcană.

— Da, sînt acasă.

— Mm... Piersico ! Și conița-i acasă ?

— Da, răspunde fetișcana roșind.

— Phii... faină bucățică ! Unde să-mi pun pălăria, ștrengărițo ?

— Unde vreți... Dar... dați-mi drumul ! Ce-nseamnă asta ?

— De ce roșești ? Las-că nu te mănînc !

Și sclivisitul bate ușor cu mînușa peste mijlocul fetișcanei.

— He-he-he ! Și ce gropițe !... E nostimă de tot ! Du-te și anunță-mă...

Roșie ca macul, fetișcana o zbughește.

— Hm, încă crudă... își spune sclivisitul și intră în salon, unde îl întîmpină gazda. Se așază și stau de vorbă...

Peste vreo cinci minute, prin salon trece repede fetișcana cu șorț.

— Fiica mea cea mare ! spune gazda, arătînd spre rochia de stambă.

Tablou.

RAZBUNAREA

Era în ziua reprezentației date în folosul ingenuiei noastre.

Nu era nici zece dimineța, când comicul trupei se afla la ușa ei. Trăgea cu urechea și bătea în amîndouă canaturile cu pumnii lui mari. Avea neapărată nevoie să o vadă. Trebuia cu orice preț ca ingenua să iasă de sub plapumă, oricît de somn i-ar fi fost.

— Deschide odată, ce dracu ! Mult o să mai îngheț în curentul ăsta ? Dacă ai ști că aici, pe sală, sînt douăzeci de grade sub zero, nu m-ai face să aștept atît de mult ! Sau n-ai pic de inimă ?!

La zece și un sfert, comicul auzi un oftat adînc. După oftat, urmă un scîrțîit de teluri și după scîrțîit, un lipăit de papuci.

— Ce vrei ? Cine ești ?

— Eu sînt...

Comicul n-avea nevoie să-și spună numele. Putea fi recunoscut cu ușurință după glasul lui şuierător și dogit ca al unui bolnav de difterie.

— Așteaptă puțin să mă îmbrac...

După trei minute, ușa se deschise. Intră, sărută mîna ingenuiei și se așeză pe pat.

— Am venit la dumneata cu o treabă, încep eu el, aprinzîndu-și o țigară de foi. Eu nu vin la oameni decît cu treburi și las pe seama domnilor trîntori grija de a face vizite. Dar să revin la ceea ce mă aduce aici... Astăzi joc în piesa dumitale pe conte... Desigur că știi acest lucru ?

— Da.

— Rolul bătrînului conte... În actul al doilea apar pe scenă în halat. Sper că știi și asta... Nu-i așa ?

— Da.

— Buun... Dacă n-aş apărea în halat, aş contra-veni adevărului. Şi pe scenă, ca şi în viaţă, lucrul cel mai important este adevărul, nu-i aşa ? De altfel, *mademoiselle*, parcă trebuie să-ţi mai spun asta ? În fond sînt om, iar omul nu este creat decît pentru a tinde spre adevăr...

— Da, aşa-i...

— Prin urmare, după toate cele spuse, vezi că halatul îmi este absolut necesar. Dar n-am un halat demn de un conte. Dacă m-aş arăta publicului în halatul meu de stambă, scena ar pierde foarte mult, iar spectacolul dumitale şi-ar rata succesul.

— Şi crezi că eu pot să te ajut cu ceva ?

— Da. De la prietenul dumitale ţi-a rămas un minunat halat albastru cu guler de catifea şi cu o cingătoare cu ciucuri roşii. Un halat grozav, nemaipomenit !

Ingenua noastră roşi pînă în albul ochilor care începură să clipească şi prinseră a scînteia ca nişte mărgele scoase la soare.

— Împrumută-mi acest halat pentru reprezenta-
ția de astăzi...

Ingenua începu să se plimbe prin odaie. Părul despletit i se împrăştiase în neorînduială pe faţă şi pe umeri... Îşi muşca buzele şi îşi frîngea mîinile.

— Nu, asta nu ! spuse ea.

— Cum aşa ?... Pot să ştiu şi eu de ce ?

— De ce ? Doamne, dar e foarte uşor de înţeles ! Fiindcă simt că n-aş putea ! Nu !... Nu ! Nici-odată ! E-adevărat că s-a purtat urît cu mine, deşi n-avea nici un drept s-o facă... S-a purtat cu mine ca ultimul dintre nemernici... Recunosc : m-a părăsit numai şi numai fiindcă nu am o leafă destul de bună şi nu mă pricep să buzunăresc bărbaţii ! Ar fi vrut să-i dau lui banii aceia spurcaţi pe care i-aş fi luat de la ceilalţi ; da, asta voia ! E un lucru

urât, josnic ! Numai un nerușinat lipsit de conștiință poate avea asemenea pretenții.

Ingenua se prăbuși în fotoliul pe care își pusese cămașa proaspăt călcată și își acoperi fața cu palmele. Comicul zări printre degetele ei mici stelute strălucitoare : era fereastra care se oglindea în lacrimile ei...

— M-a jefuit ! urmă ea, plângînd încet. N-avea decît să mă jefuiască, dar de ce să mă părăsească ? De ce ? Ce i-am făcut ? Ce i-am făcut ? Ce ?

Comicul se sculă și se apropie de ea.

— Nu plînge, spuse el. Lacrimile înseamnă lipsă de curaj. Unde pui că poți găsi în orice clipă o mîngîiere... Consolează-te !... Arta e o mîngîiere radicală !

Dar mîngîierea radicală nu avu nici un efect.

După plîns, urmă o criză de nervi.

— O să-i treacă ! își spuse comicul. Am să aștept.

Așteptînd ca ingenua să se liniștească, începu să se plimbe prin odaie, apoi căscă și se întinse pe pat. Patul, era un pat de femeie, dar departe de a fi la fel de moale ca paturile în care dorm ingenule teatrelor mari. Pe comic îl împunse în coastă un tel, iar pe chelie simți zgîrietura unor pene, ale căror vîrfuri priveau sfios prin fața de pernă roz. Marginile patului erau reci ca gheața. Dar toate acestea nu-l împiedică pe neobrăzat să-și întindă cu voluptate brațele. Ce ți-e și cu paturile astea de muieră : miros atît de plăcut !

Stătea tolănit și se tot întindea, în timp ce ingenua hohotea de plîns. Văzînd cum îi tresaltă umerii, cum pieptul i se zbuciumă slobozind gemete întretăiate de suspine, cum degetele i se frîng nervos, sfîșiiind la piept bluzița de flanelă, comicul își aminti una dintre cele mai nefericite pagini ale unuia dintre cele mai nefericite romane trăite de

dînsul. Criza de nervi ţinu vreo zece minute. Potolindu-se, ingenua îşi aruncă părul pe spate, se uită de jur împrejur prin odaie şi începu din nou să vorbească.

Nu se cade să stai lungit pe pat cînd îţi vorbeşte o doamnă. Buna-creştere înaintea de toate. Comicul tuşi scurt, se sculă şi se aşeză în capul oaselor.

— S-a purtat necinstit cu mine, continuă ea, dar asta nu înseamnă că trebuie să-ţi dau halatul. Cu toată fapta lui mîrşavă, eu tot îl mai iubesc. Şi halatul este singurul lucru care mi-a rămas de la el ! Cînd văd halatul, mă gîndesc la el şi... plîng...

— N-am nimic împotriva acestor sentimente lăudabile, spuse comicul, dimpotrivă, în afurisitul ăsta de secol practic, al realităţii în care trăim, e plăcut să întâlneşti o fiinţă cu o astfel de inimă şi cu un astfel de caracter. Şi înţeleg foarte bine că a-mi da halatul, fie şi pentru o singură seară, este pentru dumneata un sacrificiu... Dar gîndeşte-te cît de înălţător e să faci sacrificii pentru artă !

După o clipă de gîndire, comicul oftă şi adăugă :

— Cu atît mai mult cu cît am să ţi-l dau înapoi chiar mîine...

— Pentru nimic în lume !

— Dar de ce ? Doar nu-l mănînc ; şi-l dau înapoi ! Nu te înţeleg, zău aşa...

— Nu, nu ! Pentru nimic în lume !

Ingenua începu să umble repede prin odaie, dînd din mîini.

— Pentru nimic în lume ! Vrei să-mi iei singurul lucru la care ţin ! Mai bine mor, decît să-l dau ! Fîndcă... eu încă îl mai iubesc pe omul acela.

— Toate bune, dar ceea ce nu înţeleg eu, doamnă, este cum poţi să refuzi un halat cînd este vorba de artă ?... Doar eşti artistă !

— Pentru nimic în lume ! Nici să nu mai vorbim de asta !

Comicul se înroși de necaz și începu să se scarpine pe chelie. Tăcu câteva clipe, apoi începu iar :

— Și, zi, nu mi-l dai ?

— Pentru nimic în lume !

— Frumos... N-am ce zice. Nu prea ești colegială... Așa se poartă colegii între ei ?

Oftă și continuă :

— Păcat. Dracu să ne ia ! Mare păcat că nu sîntem colegi decît în vorbe și nu în fapte. De altfel, nepotrivirea dintre vorbă și faptă e un lucru caracteristic pentru secolul nostru ! Dovadă, literatura ! Păcat ! Mai ales, pe noi, artiștii, ne omoară lipsa de solidaritate, de adevărată colegialitate... Da, ne omoară ! Dar la drept vorbind, asta nu face decît să dovedească un lucru : că nu sîntem artiști, adevărați oameni ai artei. Sîntem slugi, nu artiști. Scena nu ne e dată decît pentru a ne arăta publicului brațele și umerii goi... pentru a-i arunca ochiade... pentru a gîdila instinctele galeriei... Va să zică, nu mi-l dai ?

— Cu nici un preț !

— E ultimul dumentale cuvînt ?

— Da...

— Foarte bine...

Comicul își puse căciula pe cap, se înclină ceremonios în fața ingenuiei și ieși din odaie. Coborî în stradă. Roșu ca racul, tremurînd de mînie și înjurînd printre dinți, o porni de-a dreptul spre teatru. Mergea lovind cu bastonul caldarîmul înghețat. Cu cîtă desfătare ar fi tras în țepă, în acest baston noduros, pe toți ticăloșii lui de colegi. Și dacă ar fi putut să străpungă întreg pămîntul cu același baston de slujitor al artei, ar fi fost și mai bine ! Păcat că nu era astronom, ca să le dovedească tu-

turor că pământul e cea mai păcătoasă dintre planete !

Teatrul se afla la capătul străzii, la trei sute de pași de pușcărie. Era vopsit într-o culoare cărămizie. Dar vopseaua nu reușise să ascundă crăpăturile mari, care trădau că pereții lui erau de lemn. Pe timpuri, fusese un hambar, în care se țineau saci cu făină și care se văzuse înălțat la rangul de teatru nu pentru merite excepționale, ci pentru simplu fapt că era cea mai înaltă șură din oraș.

Comicul se duse la casă, unde, la o masă murdară de lemn de tei, ședea casierul Stamm, bunul lui prieten, un neamț care se dădea drept englez. Casierul era cam chior, prost și surd, ceea ce nu-l împiedica să-și asculte tovarășii cu luarea-aminte ce li se cuvenea.

Comicul intră, se încruntă și se opri în fața neamțului, cu atitudinea unui boxer care-și încrucișează brațele pe piept. Rămase câteva clipe fără a rosti un cuvânt, clătînind din cap, apoi izbucni :

— Cum să le zici unor oameni ca ăștia, *mister Stamm* ?

Trînti cu pumnul în masă și se lăsă, indignat, pe o bancă de lemn. Nu un șuvoi, ci un ocean întreg de cuvinte turbate, otrăvite, deznădăjduite țîșni din gura lui înconjurată de o zonă de multă vreme nerasă. Măcar casierul să se înduioșeze de soarta lui. O fetișcană, o miorlăită sentimentală, nu ascultase rugămintea omului fără de care nenorocita asta de șură de mult s-ar fi prăbușit ! Să nu-i facă ea o plăcere (nu mai vorbesc de serviciu) primului comic, care acum zece ani fusese poftit să joace la un teatru din capitală ! Revoltător !

În șura transformată în teatru, era mai mult decât frig : era o adevărată ghețarie. Nici într-o cușcă de câine n-ai fi tremurat mai rău ! Bătrînul casier

făcea foarte bine că stătea în șubă și în cizme de pîslă și galoși. Geamul era înghețat, iar pe dușumea se plimba în voie un vînt pe care l-ar fi putut invidia însuși Polul Nord. Ușa se închidea prost și marginile ei erau albe de chiciură. Ce mizerie ! Era chiar prea frig ca să te mai superi.

— O să mă țină minte ! își încheie comicul filipica.

Își puse picioarele pe bancă, acoperindu-le cu poalele șubei moștenită acum doisprezece ani de la un prieten actor, mort de oftică. Se înfășură mai strîns în ea, tăcu și, cu gulerul ridicat, începu să sufle sub șubă ca să-și încălzească pieptul.

Gura îi tăcea, în schimb creierul îi era în plină activitate. Se străduia să găsească un mijloc de răzbunare. Fiindcă trebuia, în orice caz, să se răzbune pe fetișcana aceea obraznică, lipsită de respect !

Comicul nu-și acoperise și ochii cu șuba, ci îi lăsase liberi, să privească în voie... Ce bine că ochii nu îngheață ! La casă însă nu era nimic interesant de văzut. Lîngă peretele de scînduri se afla o masă ; în fața mesei o bancă și, pe bancă, bătrînul casier cu șubă de blană de cîine și cizme de pîslă. Totul era cenușiu, banal, arhicunoscut. Pînă și murdăria era acolo de cînd lumea. Pe masă se afla un carnet de bilete, virgin. Publicul nu se grăbea. Abia spre prînz avea să înceapă să vină. Afară de masă, de bancă, de bilete și de maldărul de hîrtii din colț, nu se mai vedea nimic. O sărăcie și o plictiseală înfiorătoare.

Îmi cer însă iertare ; la casă se afla totuși și un obiect de lux. Acest obiect zăcea sub masă, laolaltă cu cocoloașele de hîrtie ce nu mai foloseau la nimic și pe care, din pricina frigului, nu le mătura nimeni. De altfel și mătura se prăpădisese cine știe pe unde.

Sub masă era aruncată o bucată mare de carton, prăfuită și ruptă. Casierul o călca cu pîslarii lui și scuipa pe ea, fără să se sinchisească. Obiectul de lux era chiar acest carton pe care stătea scris cu litere de-o șchioapă : „*Pentru reprezentafia de astăzi, toate biletele sînt vîndute*“. De cînd exista, nu-i fusese dat să atîrne vreodată deasupra ghișeului casei, și nici un spectator n-ar fi putut spune că-l văzuse. Cartonul era bun, dar perfid. Păcat că nu-și găsea întrebuițare. Publicului nu-i place, în schimb artiștii sînt cu toții îndrăgostiți de el !

Rătăcind pe pereți și pe dușumea, privirea comicului nu putea să nu se izbească și de acel obiect de valoare. Comicul nu avea o minte ageră, dar do data aceasta îl străfulgeră un gînd ! Zărind cartonul, se lovi cu palma peste frunte și strigă :

— O idee ! Minunat !

Se aplecă și trase spre el cartonul cu basmul biletelor vîndute.

— Minunat ! Unic ! Asta o s-o coste mai scump decît halatul albastru cu ciucuri roșii !

Zece minute după aceea, cartonul atîrna pentru prima și ultima oară în existența lui deasupra ghișeului... mințind.

Mințea, dar lumea îl crezu. Seară, ingenua noastră zăcea în camera ei și plîngea cu hohote, de o auzea tot hotelul.

— Publicul nu mă iubește ! gemea ea.

Numai vîntul își dădea osteneala să-i plîngă de milă ! Bun la suflet, se tînguia prin horn și prin gurile de ventilație, pe mai multe voci și, poate, sincer. În aceeași seară, comicul ședea la berărie și bea bere. Bea bere, și atîta ră-

COȚCARI DE NEVOIE

Glumă de Anul nou

La Zahar Kuzmici Diadecikin e petrecere. Se face revelionul și se sărbătorește onomastica gazdei, Melania Tihonovna.

Sînt mulți musafiri. Numai fețe cinstite, onorabile, serioase și cu judecată. Nici o pușlama. Pe chipul tuturor se citește mulțumire, bunăvoie și toți par pătrunși de simțul propriei lor demnități. În salon, pe o canapea mare de mușama, stă Gusev, proprietar de apartamente, și Razmahalov, băcanul de la care Diadecikinii cumpără pe datorie, cu carnețel. Se discută despre fetele de măritat și partidele ce li se oferă.

— În ziua de azi, spune Gusev, e greu să găsești un om. Adică... unu care să nu bea și să fie cu bună rînduială în toate... un om cu scaun la cap... Tare greu !

— Lucrul principal în casă e buna rînduială, Alexei Vasilici ! Și așa ceva nu se poate, dacă în casă nu-i ăla... care... care s-o facă...

— Cînd nu-i rînduială în casă, atunci... totul merge... pe dos. S-a cam păcătoșit lumea asta... cum vrei să fie rînduială ? Hm...

În apropierea lor, șed trei băbuțe, care se uită înduioșate în gura lor. În privirile bătrînelor se poate citi uimirea față de „deșteptăciunea” bărbaților. Într-un colț, cumătrul Guri Marcovici cerce-tează cu luare-aminte icoanele. În iatac e larmă. Domnișoarele și cavalerii joacă loto. Miza e o copeică. Kolea, elev în clasa întâia de liceu, stă lîngă masă și plînge. Ar vrea să joace și el loto, dar nu-i dau

voie să se așeze la masă. Ce-i de vină el dacă-i mic și n-are o copeică ?

— Nu mai plînge, prostule ! Îl sfătuiesc ceilalți. De ce plîngi ? Vrei să-ți tragă mama cîteva ?

— Cine plînge acolo ? Kolka ? se aude din bucătărie glasul mamei. Obraznicule ! Se vede că nu te-am bătut destul !... Trage-l de ureche, Varvara Gurievna !

Pe patul gazdelor, acoperit cu o cuvertură de stambă spălăcită, șed două domnișoare în rochii roz. În fața lor stă un tînăr de vreo 23 de ani. Se numește Copaiski și e funcționar la o societate de asigurare. Privit *en face*, seamănă grozav cu un motan. Le face curte domnișoarelor.

— N-am de gînd să mă însor, spune el, fandosindu-se și trecîndu-și degetul pe sub gulerul înalt, scrobît, care îi taie gîtul. Femeia e un punct luminos în mintea omului, dar ea îl și poate nenoroci. E o ființă rea !

— Da' parcă bărbații... Un bărbat nu poate să iubească. Face fel de fel de infidelități.

— Ce copile sînteți ! Nu sînt nici cinic, nici sceptic, dar socotesc totuși că bărbatul va sta întotdeauna pe o treaptă mai înaltă din punct de vedere sentimental.

Diadecikin și fiul lui mai mare, Grișa, se plimbă din colț în colț ca niște lupi în cușcă. Le arde sufletul. Au băut mult la prînz și acum simt o nevoie cumplită „să se dregă“... Diadecikin se duce la bucătărie. Gazda tocmai presară cu zahăr o plăcintă.

— Malașa, îi spuse Diadecikin, ar trebui să dai un aperitiv. Musafirilor le-ar prinde bine...

— N-au decît să aștepte... Dacă beți și mîncăți totul acum, n-o să vă mai servesc la miezul nopții ! Ai răbdare. Pleacă de aici. Nu mai sta pe capul meu.

— Numai un păhăruț, Malașa... N-o să ai deficit din cauza asta... Se poate?

— Mare pacoste mai ești și tu! Pleacă odată, dacă-ți spun! Mai stai și tu cu musafirii! Ce te-nfigi la bucatărie?

Diadecikin oftează adânc și iese din bucatărie. Se duce să se uite la pendulă. Minutarele arată unsprezece și opt minute. Până la clipa mult dorită mai sînt încă cincizeci și două de minute. Îngrozitor! Așteptarea băuturii e cea mai grea dintre toate așteptările. Mai bine aștepți un tren cinci ore, pe un ger năprasnic, decît să aștepți cinci minute să bei... Diadecikin se uită cu ură la pendulă și, după ce se mai plimbă un pic, împinge acul cel mare cu cinci minute înainte... Dar Grișa? Dacă nu i se dă numai decît de băut, Grișa e hotărît să se ducă la cîrciumă și să bea acolo. N-are nici un chef să moară de mîhnire și de dor...

— Mămico, spune el, musafirii se supără că nu servești aperitivele! E inadmisibil... să lași lumea să moară de foame și de sete! Ar trebui să servești cite un păhăruț!

— Așteptați... Nu mai e mult... Acuși se face douăsprezece... Ce cauți la bucatărie?

Grișa trîntește ușa și se duce pentru a suta oară să se uite la pendulă. Acul cel mare e fără milă! Aproape că nu s-a mișcat.

— Rămîne în urmă! Își spune el ușurat și cu degetul arătător împinge acul cu șapte minute înainte.

Kolea trece în fugă pe lîngă pendulă. Se oprește în fața ei și începe să socotească... Ar vrea să vină cît mai curînd clipa în care se va striga „Ura“. Acul îi străpunge inima cu nemișcarea lui. Se cațără pe un scaun, se uită sfios în jur și șterpelește veciei cinci minute.

— Du-te și vezi, *cheleretil*¹? spune una dintre domnișoare lui Copaiski. Mor de nerăbdare. Gîndește-te, un an nou! Noroc nou!

Copaiski se închină afectat și se duce glonț să se uite la pendulă.

— Ei drăcia dracului! mormăie el, privind acele. Ce mult a mai rămas! Și mi-e o foame, de nu văd cu ochii!... Cînd s-o striga „ura“, o sărut neapărat pe Katka.

Copaiski dă să plece dar, se oprește... După o scurtă șovăială, se întoarce și scurtează vechiul an cu șase minute.

Diadecikin a băut două pahare cu apă, dar... tot îi arde sufletul! Se plimbă, se plimbă, se plimbă... Nevastă-sa îl alungă mereu din bucătărie. Sticlele aliniate pe pervazul ferestrei îi sfîșie inima. Ce-i de făcut! Nu mai are putere să rabde! Recurge iar la mijlocul suprem. Pendula îi stă la dispoziție. Se furișează în odaia copiilor, unde se află pendula și dă de un spectacol neplăcut inimii sale de părinte: Grișa stă în fața pendulei și mișcă acul.

— Ce... ce... ce faci? Ai? De ce ai mișcat acul? Neghiobule! Cum poți să faci una ca asta? Ai?

Diadecikin tușește, se codește, își încrețește fruntea și dă din mîină.

— Și acu ce stai? Mișcă-l odată, să crape, afurisitul! și dîndu-l la o parte pe fiul său, împinge acul înainte.

Pînă la Anul Nou mai rămîn unsprezece minute. Tatăl și Grișa se duc în salon și încep să pregătească masa.

— Malașa! strigă Diadecikin. Acuși e Anul Nou! Melania Tihonovna iese în fugă din bucătărie și se

¹ Corect: *quelle heure est-il?* — cît e ceasul? (Fr.)

duce să-și controleze soțul... Se uită lung la pendulă : soțul n-a mințit.

— Ce să mă fac ? șoptește ea. Mazărea pentru șuncă nu-i încă fiartă. Mare pacoste ! Cum s-o servesc ?

Și, după cîteva clipe de gîndire, cu o mină tremurătoare, Melania Tihonovna dă acul cel mare înapoi. Anul vechi recapătă douăzeci de minute.

— Să mai aștepte ! spune stăpîna casei și dă fuga în bucătărie.

1882

Traducere de Anda Boldur

OGLINDA CARE ARĂTĂ STRÎMB

Povestire de sărbători

Am intrat cu nevastă-mea în salon. Încăperea mirosea a mușchi și a igrasie. Cînd am lumînat pereții, care de un veac nu mai cunoscuseră decît bezna, mii de șoareci și guzgani au prins a fugi care-ncotro. Am tras ușa în urma noastră și ușoara adiere stîrnită a făcut să foșnească hîrțiile ce zăceau maldăr prin unghere. Apropîindu-ne cu lumînarea, am văzut că erau manuscripte vechi și gravuri medievale. Pe pereții înverziți de vreme, atîrnau portretele strămoșilor. Privirea lor trufașă, aspră, părea să-mi spună :

„Ar trebui să-ți rupem urechiile, băiete !”

Pașii noștri răsunau în toată casa. Și tusea mea trezea același ecou care trebuie să fi răspuns odinioară și strămoșilor mei...

Vîntul gema și urla. În hornul căminului părea că plînge cineva, și-n plînsul acela era ceva deznădăjduit. Picături mari de ploaie răpăiau pe geamurile întunecate, care-și pierduseră luciul, și răpăiala lor te umple de jale.

„Ei, strămoșilor, strămoșilor ! am oftat eu cu tîlc. Dacă aș ști să mînuiesc condeiul, cîte n-aș scrie, privindu-vă portretele ! Cînd te gîndești că fiecare dintre bătrînii aceștia a fost odată tînăr și că fiecare din ei, bărbat sau femeie, a trăit un întreg roman !... și încă ce roman ! Iată bunăoară bătrînica asta, străbunica mea : așa cum e, urîță, slută chiar, își are și ea povestea ei — o poveste cît se poate de interesantă...”

— Vezi oglinda care atîrnă în colțul acela ? am întrebat-o pe nevastă-mea.

Și i-am arătat o oglindă mare, cu ramă de bronz înnegrită, atîrnată în ungherul cel mai apropiat de portretul străbunicii mele.

— Oglinda aceasta are puteri vrăjite : a adus-o la pieire pe străbunica mea, care o plătise cu bani grei și care nu s-a mai despărțit de ea, cît a trăit. Se privea zi și noapte, se privea neîncetat, chiar și cînd mîncea sau bea. Cînd se culca, o lua alături în pat, iar cînd i-a sunat ceasul, a rugat să-i fie pusă în sicriu. Dorința ei n-a fost însă împlinită, fiindcă oglinda n-a încăput acolo.

— Era atît de cochetă ? m-a întrebat nevastă-mea.

— Poate. Dar mai erau și alte oglinzi. De ce i-o fi plăcut atît de mult tocmai asta, și nu alta ? Avea doar oglinzi mai bune. Nu, draga mea, aici se ascunde o taină mare. Asta-i sigur. Oamenii povestesc că în oglindă ar sălăslui un duh necurat și că străbunica avea o slăbiciune pentru diavoli. Bineînțeles că toate astea sînt prostii, dar rămîne totuși neîndoielnic că oglinda cu ramă de bronz are o putere tainică.

Am șters ușor praful de pe oglindă, m-am uitat în ea și m-am pornit pe un râs cu hohote. Rîsul meu a trezit un ecou înfundat. Oglinda arăta strîmb, așa că fața mea se schimonosise caraghios : nasul mi se mutase pe obrazul stîng, iar bărbia mi se despicase în două și trăgea într-o parte.

— Ciudate gusturi mai avea străbunica mea ! am blîguit eu.

Nevastă-mea s-a apropiat șovăitoare de oglindă și s-a privit. Atunci s-a petrecut ceva înfricoșător. A îngălbenit, a început să tremure din toate măduarele și a dat un țipăt. Sfîșnicul i-a scăpat din mîini, s-a rostogolit pe parchet și lumînarea s-a stins. Ne-a învăluit întunericul. În aceeași clipă am auzit prăbușindu-se ceva greu : era nevastă-mea care își pierduse cunoștința.

Vîntul a prins să geamă și mai jalnic, guzganii să alege din nou și șoarecii să foșnească prin hîrtii. Și cînd s-a mai desprins un oblon și s-a prăbușit în grădina, părul mi s-a făcut măciucă. În fereastră s-a arătat luna...

M-am aplecat, am ridicat-o pe nevastă-mea și am scos-o pe brațe din sanctuarul strămoșilor. Nu s-a trezit decît a doua zi spre seară.

— Oglinda ! Dați-mi oglinda ! a strigat ea îndată ce și-a revenit în simțiri. Unde-i oglinda ?

O săptămînă întreagă n-a băut, n-a mîncat și n-a dormit, rugîndu-se într-una să i se aducă oglinda. Plîngea cu hohote, își smulgea părul din cap, nu-și găsea loc și, în cele din urmă, după ce doctorul mi-a spus că ar putea să moară de inanție și că starea ei e cît se poate de îngrijorătoare, mi-am biruit frica, am coborît din nou la etajul de jos și i-am adus oglinda străbunicii. Cum a văzut-o, a început să rîdă de

lacurie, a apucat-o mărăbdătoare, a sărutat-o și și-a afundat privirea în ea.

Și iată că de atunci au trecut mai bine de zece ani, și nevastă-mea tot se mai uită în oglindă, fără să-și poată desprinde nici o clipă privirea de pe ea.

— Eu sînt oare ? șoptește ea, și pe față i se răspindește o gingașă îmbujorare și o expresie de fericire și de extaz. Da, eu sînt ! Toate celelalte oglinzi mint ! Și lumea minte, și bărbatul meu minte ! Dacă m-aș fi văzut mai devreme, dacă aș fi știut cum arăt în realitate, nu m-aș fi măritat cu omul acesta ! Nu e demn de mine ! La picioarele mele ar trebui să cadă cei mai minunați, cei mai nobili cavaleri !

Într-o zi, stînd în spatele nevastei mele și uitîndu-mă din întîmplare în oglindă, am descoperit înfricoșătoarea taină. Oglinda arăta o femeie de o frumusețe răpitoare, cum nu mai văzusem niciodată în viață. Era o minune a firii, o desăvîrșită îmbinare de frumusețe, de grație și de feminitate. Dar cum ? Ce se întîmplase ? De ce oare nevastă-mea, atît de urîță și lipsită de farmec, părea în oglindă tîminunată ? De ce ?

Fiindcă, arătînd strîmb, oglinda trăsese în toate părțile fața ei hîdă și în urma acestei totale răvășiri a trăsăturilor, chipul i se făcuse din întîmplare dumezeesc. Minus cu minus dăduse plus.

Și acum, amîndoi, nevastă-mea și cu mine, stăm în fața oglinzii și ne privim în ea, fără să ne putem desprinde măcar o clipă privirea din apele ei : nasul mi s-a deplasat pe obrazul stîng, bărbia mi-e despicată în două și trage într-o parte, dar chipul nevastei mele este fermecător și eu mă simt cuprins de o patimă îndîrjită, nebună.

— Ha-ha-ha ! rîd eu sălbatic.

Iar nevastă-mea șoptește cu glas pierdut, abia auzit :

— Ce minunată sînt !

1883

Traducere de Anda Boldur

BUCURIE

Era douăsprezece noaptea.

Înfierbîntat la culme, cu părul vîlvoi, Mitia Culdarov se întoarse val-vîrtej acasă, la locuința părinților săi și începu să umble de colo-colo ca un zănatic. Bătrînii tocmai se culcau. Întinsă în pat, soră-sa isprăvea de citit ultima pagină a unui roman. Frații lui, elevi de liceu, dormeau.

— De unde vii, ce-i cu tine ? se mirară părinții.

— Nu mă întrebați ! Mi s-a întîmplat un lucru neașteptat ! Dar absolut neașteptat !... Formidabil !

Mitia se porni pe un rîs cu hohote și se trînti într-un jilt, incapabil să se mai țină pe picioare de fericire.

— E de necrezut ! Nici nu vă puteți închipui ! Ia uitați-vă !

Soră-sa sări din pat și, aruncîndu-și pătura pe umeri, se apropie de el. Liceenii se treziră și ei.

— Ce-i cu tine ? De ce ești în halul acesta ?

— De bucurie, mamă ! Acum mă știe toată Rusia ! Toată ! Pînă astăzi, numai voi știați că pe lumea asta există un arhivar cu numele de Dmitri Culdarov. Acum însă o știe toată țara ! Mamă ! Doamne !

Mitia sări în picioare, începu iar să alerge de colo-colo, apoi se așează din nou.

— Dar ce s-a întîmplat ? Vorbește odată, omule !

— Voi trăiți ca niște sălbăticiuni ! Nu citiți gazetele, puțin vă pasă ce scrie în ele ! Dar în gazete se găsesc atîtea lucruri de seamă ! Cum se întîmplă ceva, pe loc ai și aflat ; nimic nu rămîne neștiut. Sînt în culmea fericirii ! Doamne ! Cînd te gîndești că gazetele, care nu vorbesc decît despre oamenii celebri, au scris astăzi și despre mine !

— Nu mai spune ! Unde ?

Tatăl său se îngălbeni. Maică-sa se întoarse spre icoane și-și făcu semnul crucii. Elevii de liceu săriră ca arși și se apropiară de fratele lor mai mare, așa cum erau, în cămăși scurte, de noapte.

— Da ! S-a scris despre mine ! Acum mă știe toată Rusia ! Mamă, pune bine ziarul ăsta și păstrează-l ca amintire. Să-l mai citim din cînd în cînd. Ia priviți ! Și scoțînd din buzunar un ziar, Mitia îl întinse tatălui său și-i arată cu degetul cîteva rînduri însemnate cu creion albastru.

— Citește !

Tatăl își puse ochelarii.

— Ei hai, citește odată !

Mama își mai întoarse o dată privirea spre icoane și-și mai făcu o dată cruce. Tatăl își drese glasul și începu să citească :

„În ziua de 29 decembrie, la orele unsprezece seara, arhivarul Dmitri Culdarov...”

— Vedeți, vedeți ? Mai departe !

— „...arhivarul Dmitri Culdarov, ieșind din berăria de pe strada Malaia Bronnaia, din casa Cozihin, și aflîndu-se în stare de ebrietate...”

— Eram cu Semion Petrovici... Totul e descris pînă în cele mai mici amănunte ! Citește mai departe ! Ascultați !

— „...și aflîndu-se în stare de ebrietate, a alunecat și a căzut sub calul birjarului Ivan Drotov, țăran din

satul Durîchina, județul Iahnov, care tocmai oprise acolo. Sperîndu-se, calul a sărit peste Culdarov, lovindu-l și a pornit în goană, trăgînd după el sania în care se afla Stepan Lucov, negustor de rangul doi din Moscova ; calul abia a putut fi oprit de niște portari. Culdarov, care își pierduse cunoștința, a fost dus la comisariatul de poliție și cercetat de medic. Lovitura pe care o primise în ceafă...”

— M-a lovit huluba, tată. Mai departe, citește mai departe !

— „...pe care o primise în ceafă, a fost declarată ușoară. Drept care s-a încheiat un proces-verbal. Accidentatul a primit îngrijiri medicale...”

— Mi-au spus să-mi pun mereu apă rece la ceafă. Ei, ați citit ? Ce ziceți ? O să se ducă vestea în toată Rusia ! Dați gazeta înapoi !

Mitka apucă ziarul, îl împături și-l băgă în buzunar.

— Dau o fugă pînă la Macarov, să le arăt și lor. Trebuie să le spun și Ivanițchilor, Nataliei Ivanovna, lui Anisim Vasilici... Am șters-o ! La revedere !

Mitka își puse pe cap șapca cu cocardă și, nemai-încăpîndu-și în piele de bucurie, se repezi triumfător în stradă.

1883

Traducere de Anda Boldur

SPOVEDANIE

Era o zi geroasă... Inima îmi era plină de voie bună, și mă simțeam fericit, ca un birjar căruia i s-a dat din greșală o monedă de aur în locul

ungia de douăzeci de copeici. Îmi venea să plîng, să rîd, să mă rog lui Dumnezeu... Eram în al şaptelea cer : eu, căn ca toţi oamenii, fusesem numit casier ! Nu mă bucuram că mi se oferea prilejul să bag în buzunar. Pe atunci nu eram încă hot şi l-aş fi făcut bucăşele pe col care mi-ai fi prezis că în curînd voi începe şi eu să şterpelesc... Alta mi-era bucuria : fusesem înaintat şi mi se mărise cît de cît salariul ; atîta tot.

La drept vorbind! mă mai bucura încă ceva. Din clipa în care am aflat că sînt casier, am simţit parcă pe nas nişte ochelari trandafirii. Şi dintr-odată lumea a început să mi se pară schimbată — pe cuvînt de cînstel ! În primul rînd, oamenii îmi apăreau acum mai buni. Sluţii se făcuseră frumoşi, răii blînzi, trufaşii smeriţi, mizantropii filantropi. Parcă mi s-ar fi luat un vâl de pe ochi. Începeam să descopăr în om însuşiri minunate pe care nici nu le-aş fi bănuţ pînă atunci. „Ciudat lucru ! îmi spuneam eu privind în jurul meu şi frecîndu-mă la ochi. Sau s-a întîmplat ceva cu ei, sau eu am fost un năring şi nu mi-am dat pînă acum seama de toate însuşirile lor. Ce oameni minunaţi !”

În ziua numirii mele s-a schimbat dintr-o dată şi Z.M. Kazusov, unul dintre membrii consiliului nostru de administraţie, un om mîndru, fudul, care nici nu se uită la cei mărunţi. S-a apropiat de mine şi — ce-o fi păm oare ? — a început să mă bată pe umăr zîmbind prieteneşte.

— Te ţii prea mare pentru vîrsta dumitale, dragul meu. Nu-ţi bine ! De ce nu vii niciodată pe la noi ? Îmi pare rău, scumpe domn ! La mine se adună deseori tineret, se petrece... Fetele mele mă întrebă mereu : „De ce nu-l poftesci pe Grigori Kuzmici, tată ? E un om atît de drăguţ !” Dar parcă poţi să-l îndupleci ? Am să încerc totuşi, le-am spus, şi

am să-l poftesc... Nu te lăsa prea mult rugat, dragul meu și vino !

Nu mai pricep nimic ! Ce-i cu el ? N-o fi înnebunit ? Pînă acum era un adevărat căpcăun și deodată... poftim !

Întorcîndu-mă acasă în ziua aceea, am rămas uimit. Mama pregătise pentru masă nu două feluri ca de obicei, ci patru. Seara ne-a dat la ceai dulceață și cozonac. A doua zi, iarăși patru feluri și iarăși dulceață. Au fost și musafiri, au băut ciocolată. A treia zi la fel.

— Mamă ! i-am spus eu. Ce-i cu dumneata ? De ce te-ai făcut deodată atît de risipitoare, draga mea ? Doar nu mi s-a dublat salariul. Sporul e o nimica toată.

Mama m-a privit mirată.

— Și, mă rog, ce ai de gînd să faci cu banii ? Vrei să-i pui la ciorap ? Sau ce ?

Dracu să-i înțeleagă ! Tata și-a comandat o blană, și-a cumpărat o căciulă nouă și a început să facă o cură de ape minerale și de struguri (iarna ? !), iar peste vreo cinci zile am primit o scrisoare de la fratele meu. Fratele ăsta al meu nu mă putea suferi. Ne certasem din pricină că aveam vederi cu totul deosebite ! Mă socotea un egoist, un trîntor, credea că nu sînt în stare să mă jertfesc pentru alții, și de aceea mă ura. Scrisoarea suna în felul acesta : „Scumpul meu frate ! Îmi ești nespus de drag și nici nu poți să-ți închipui ce groaznice muștrări de cuget îmi pricinuieste neînțelegerea noastră. Hai să ne împăcăm ! Să ne dăm mîna și — trăiască pacea ! Te rog din suflet ! În așteptarea răspunsului, rămîn al tău frate Evlampi, care te iubește, te strînge la piept și te sărută.” Dragul de el ! I-am răspuns plin de bucurie, că-l sărut și eu. Peste o săptămînă am primit de la el o telegramă : „Mulțumesc. Fericit.

Trimite o sută de ruble. Mare nevoie. Te îmbrățișez E." I-am trimis o sută de ruble.

Pînă și ea s-a schimbat ! Înainte nu mă iubea. Îndrăznind într-o zi să-i dau o înțelege că inima mea nu-și mai află liniștea din pricina ei, m-a făcut obraznic și mi-a rîs în nas. Dar la o săptămînă după numirea mea, întîlnindu-mă, mi-a zîmbit, a făcut gropițe în obraz și s-a fîstîcit...

— Ce-i cu dumneata ? m-a întrebat privindu-mă galeș. Te-ai făcut băiat frumos. Și asta într-un timp atît de scurt. Hai să dansăm...

Drăguța de ea ! Peste o lună, maică-sa îmi era și soacră — atît de frumos mă făcusem ! Pentru nuntă a fost nevoie de bani, și am luat din casă trei sute de ruble. De ce să nu iei, dacă știi că îi pui la loc la prima leafă ? Cu același prilej am mai luat o sută de ruble și pentru Kazusov... Mă rugase să-l împrumut... Lui nu se poate să nu-i dai. E mare ștab la noi și poate în orice clipă să-ți facă vînt... (*Gă-sind că povestirea este cam lungă, începînd de aci, redactorul a șters, în dauna drepturilor de autor, optzeci și trei de rînduri*)

O săptămînă înainte de arestarea mea, la stăruințele tuturor, am dat o serată. Dracu să-i ia ! N-au decît să înfulece și să se îndoape, dacă li-e așa poftă ! N-am numărat cîți inși au fost la mine în seara aceea, dar îmi aduc aminte că toate cele nouă încăperi erau ticsite. Au fost și oameni suspuși, și alții mai mărunței... Au fost chiar și din cei în fața cărora pînă și Kazusov își îndoia spinarea. Fetele lui Kazusov (după cea mai mare mi se scurgeau ochii) orbeau lumea cu toaletele lor... Numai florile, cu care erau împodobite din cap pînă-n picioare mă costaseră peste o mie de ruble ! A fost mare bairam.

Orchestra cânta neconținut, policandrele scilipeau în mii de focuri, șampania curgea în valuri... S-au rostit cuvântări lungi și toasturi scurte... Un ziarist mi-a închinat o odă, altul o baladă...

— La noi în Rusia, lumea nu știe să prețuiască oamenii de felul lui Grigori Kuzmici ! a strigat Kazusov în timpul cinei. Păcat ! Păcat de Rusia !

Toți ăștia, care strigau, care mi se închinau, care mă pupau, șușoteau între ei și îmi dădeau cu tifla când întorceam capul... Vedeară zîmbetele, tiflele, auzeam șușotelile...

— A furat, ticălosul ! își șopteau ei, rînjind răutacios.

Nici tiflele, nici șușotelile nu i-au împiedicat însă să mănînce, să bea și să petreacă.

Nici lupii, nici diabeticii nu mănîncă atît cît au mîncat ei în seara aceea... Nevastă-mea, strălucind de juvaericale, s-a apropiat de mine și mi-a spus la ureche :

— Unii vorbesc că... ai fi furat. Dacă-i așa apoi... bagă de seamă ! Să știi că eu nu trăiesc cu un hoț ! Să știi că plec !

Vorbind astfel, își netezea rochia, care costase cinci mii de ruble... Dracu să-i mai înțeleagă ! În aceeași seară Kazusov m-a ciupit de cinci mii... Tot atît a luat cu împrumut și Evlampi...

— Dacă ce se vorbește e adevărat — mi-a spus, vîrînd banii în buzunar, fratele meu, care-i om cu principii — apoi... bagă de seamă ! Nu admit să fiu frate cu un hoț !

După bal i-am dus pe toți cu troica afară din oraș...

Trecuse de ora cinci dimineața cînd cheful s-a sfîrșit... Istoviți de vin și femei au dormit în sănii tot drumul de întoarcere... Cînd troicile au pornit, mi-au strigat :

— Mîine e inspecție... *Merci!*

Stimați domni și stimate doamne! Am pățit-o!... Da, am pățit-o, sau, ca să vorbesc mai pe înțeles: ieri eram om cumsetade; cînsur, pupat de toată lumea; iar astăzi sînt un pungaș, un eseroc, un hoț... Strigați, ocăriți-mă, faceți tărăboi, mirați-vă; judecați-mă, deportați-mă, scrieți articole de fond; dați cu pietre în mine dar numai... nu toți, vă rog, nu toți!

1883

Traducere de Anda Bokdur

O ȘEDINȚĂ DE HIPNOTISM

Sala mare scînteia de lumini și era ticsită de lume. În mijlocul ei trona hipnotizatorul. Cu toată înfățișarea lui palidă, anemică, era strălucitor, scripitor, scînteietor. Toți îi zîmbeau, îl aplaudau, i se supuneau... Toți păleau în fața lui.

Și drept este că înfăptuia adevărate minuni. Pe unul îl adormea, pe altul îl înșepenea, pe al treilea îl așeza cu ceafa pe un scaun și cu călcîrele pe altul... Pe un ziarist, lung și subțire, îl răsuci ca pe o spirală. Într-un cuvînt, făcea fel de fel de drăcovenii. O putere deosebit de mare avea mai ales asupra cureauelor.

Picau sub privirile lui ca muștele. Ah, nervii femeilor! Pără ei ar fi tare plicticos să trăiești pe lumea asta!

După ce își încercă măiestria diavolească asupra tuturor, hipnotizatorul se apropie și de mine.

— După cît mi se pare, aveți o fire foarte maleabilă, îmi spuse el. Sînteți atît de nervos, de sensibil... Nu doriți să fiți adormit ?

— De ce nu ? Poftim, dragul meu, încearcă.

Mă așed pe un scaun în mijlocul sălii. Hipnotizatorul se așează pe un altul în fața mea, îmi apucă mîinile și își înfige în sărmanii mei ochi privirea lui pătrunzătoare, ca de șarpe.

Lumea se îngrămădește în jurul nostru.

— Sst !... Domnilor ! Sst... Mai încet !

Se face liniște... Stăm și ne holbăm unul la altul... Trece un minut, trec două... Simt cum mă furnică pe șira spinării, cum îmi bate inima din ce în ce mai tare, dar de somn nici pomeneală...

... Trec cinci minute, șapte minute.

— Nu se lasă ! spune cineva. Bravo ! Tare bărbat !

Stăm nemișcați și ne privim... dar degeaba... nu-mi vine de loc nici măcar să moțâi... Dacă s-ar fi citit procesul-verbal al unei ședințe de consiliu municipal sau de zemstvă, cu siguranță că de mult aș fi adormit, pe cînd așa... Publicul începe să șușotească, să chicotească... Hipnotizatorul se fîstăcește și începe să clipească... Bietul de el ! Cui îi place să dea chix ? Salvați-l, spiritelor, trimiteți-l pe Morfeu să-mi coboare pleoapele !

— Nu se lasă ! spune același glas. Ajunge, nu mai stărui degeaba ! Am spus eu că toate astea nu-s decît șmecherii !

Dar în clipa în care, îndemnat de glasul din sală, dau să mă ridic, simt în mîină un obiect străin... Apelînd la simțul pipăitului, recunosc în acel obiect o bancnotă. Tatăl meu era medic și medicii au darul să identifice bancnotele după pipăit. Potrivit teoriei lui Darwin, moștenisem de la tata, o dată cu numeroase alte însușiri, și pe aceasta. Îmi dau,

aşadar, seama că hîrtiuţa este o bancnotă de cinci ruble şi, recunoscînd-o, adorm pe loc.

— Bravo, hipnotizatorul !

Doctorii aflaţi în sală se apropie de mine, se succesc, se învîrtesc şi în cele din urmă constată :

— Mda... a adormit...

Mulţumit de succes, hipnotizatorul îşi flutură mîinile deasupra capului meu, iar eu adormit fiind, încep să păşesc prin sală.

— Tetanizează-i mîna ! propune cineva.

— Înţepeneşte-i-o ! Să vedem dacă poţi !

Hipnotizatorul (care nu e om lipsit de îndrăzneală) îmi ia mîna dreaptă, mi-o întinde şi începe manipulaţiunile de rigoare : o freacă, suflă pe ea, o bate uşor. Dar mîna mea nu ascultă. Atîrnă moale ca o cîrpă şi nici gînd să se înţepenească.

— Înseamnă că nu poţi să-l tetanizezi ! Ajunge ! Trezeşte-l, altfel te pomeneşti că-i vine rău... Nu vezi ce slăbuţ e... ce nervos...

În clipa aceea mîna mea stîngă simte în palmă o altă hîrtie de cinci ruble... Senzaţia se transmite prin reflex de la mîna stîngă la cea dreaptă, care înţepeneşte pe loc.

— Bravo ! Priviţi ce tare şi ce rece îi e mîna ! Ca a unui cadavru !

— Anestezie totală, cu scăderea temperaturii şi slăbirea pulsului, raportează hipnotizatorul.

Doctorii încep să-mi pipăie mîna.

— Da, pulsul e mai slab, observă unul dintre ei.

— Adevărată tetanizare ! Temperatura e mult scăzută...

— Cum se explică asta ? Întrebă o doamnă.

Doctorul dă din umeri, oftează şi declară :

— N-avem decît manifestările ! Explicaţii, din păcate, nu există...

Voi aveți manifestările, iar eu două hîrtii de cinci ruble. Ale mele-s mai de preț... Îi sînt recunoscător hipnotismului și pentru atîta, iar de explicații n-am nevoie...

Biet hipnotizator ! De ce ți-ai pus mintea cu o viperă ca mine ?

P.S. Ceasul rău ! Mare belea pe capul subsemnatului...

Abia acum am aflat că cel care-mi strecurase în mîină hîrțiile de cinci ruble nu era hipnotizatorul, ci Piotr Feodorîci, șeful meu...

— Am făcut-o, mi-a spus el, ca să văd cît de cîstit ești !

...Auzi dumneata !

— Să-ți fie rușine, băiete... Nu-i frumos... Nu mă așteptam...

— Dar am copii, excelență... Am nevastă... mamă... Cu scumpetea din ziua de azi !...

— Ha! !... Și mai ai pretenția că scoți un ziar... Lăcrămezi cînd ții discursuri pe la banchete... Rușine... Te credeam om cîstit și cînd colo, ești un coșcar...

Am fost nevoit să-i înapoiez cele două hîrtii de cinci ruble... Ce puteam face ? Reputația face mai mult decît banii.

— Pe tine nu mă supăr ! a adăugat șeful. Dracu să te ia, se vede că așa ți-e firea... Dar ea ! Ea ! Să-ți stea mintea în loc, nu altceva ! Ea, bunăta-tea, nevinovăția, sfiiciunea întruchipată... Cine ar fi crezut ? Și ea s-a lăsat ispitită de bani ! A adormit și ea !

Ea era Matriona Nicolaevna, nevastă-sa.

A PLECAT

Abia se sculaseră de la masă. În regiunea stomacului simțeau o fericire tihnită; gura li se deschidea mereu într-un căscat și o dulce piroteală le îngreua pleoapele. Soțul aprinse o țigară de foi, își întinse mădularele și se lungi pe canapea. Soția se așază la căpățiul lui și începu să toarcă ca o pisică... Amândoi erau fericiți.

— Povestește ceva, căscă bărbatul.

— Ce să-ți povestesc? Mm... Ah, da! Ai auzit? Sofi Okurkova s-a măritat cu... zi-i pe nume... cu von Tramb! E scandalos!

— Și ce vezi tu scandalos în asta?

— Ce? Dar Tramb ăsta e un ticălos! Un nemernic... Un om fără scrupule! Lipsit de principii! Din punct de vedere al moralității un monstru! A fost administrator la un conte, a făcut avere și acum a intrat la calea ferată unde fură de stinge... Până și pe soră-sa a jefuit-o... Într-un cuvânt, e un nemernic și un escroc! — Asta-i om pe care să-l iei de bărbat? Să trăiești cu el? Mă mir! O fată cu un suflet atît de cinstit, și poftim... Pentru nimic în lume n-aș fi luat un individ ca ăsta! Să fi fost milionar, să fi fost frumos ca un zeu, și tot nu m-aș fi uitat la el! N-aș putea accepta niciodată ca bărbatul meu să fie un ticălos!

Soția sări în picioare și, roșie de indignare, începu să se plimbe prin odaie... Ochișorii i se aprinseră de mînie. Se vedea că e adînc convinsă de ceea ce spusese.

— Acest Tramb e o canalie! Ah, ce proaste, ce josnice sînt femeile care se mărită cu asemenea domni!

— Aşa-i... fireşte... tu nu l-ai fi luat... M-da... Dar dacă ai afla, de pildă, că şi eu sînt... un nemernic?... Ce ai face?

— Eu? Te-aş părăsi imediat! N-aş mai rămîne nici o clipă lîngă tine! Nu pot să iubesc decît un om cinstit! Dacă aş afla că ai făcut numai a suta parte din ceea ce a făcut Tramb... aş pleca imediat! *Adieu!*

— Zău?... Nu mai spune! N-aş fi crezut... He-he-he... Minte de îngheaţă apele şi nici nu roşeşte măcar!

— Eu nu mint niciodată! Încearcă numai să faci vreo ticăloşie şi ai să vezi!

— Ce să mai încerc? Parcă tu nu ştii? Eu sînt mai dihai ca von Tramb al tău!... Tramb e un prunc nevinovat pe lîngă mine. Ce te uiţi aşa? Mai e nevoie să-ţi explic?... (Pauză) Ce leafă am eu?

— Trei mii pe an.

— Şi cît costă colierul pe care ţi l-am cumpărat săptămîna trecută? Două mii... Nu-i aşa? Şi rochia de ieri, cinci sute... Vila, două mii... He-he-he. Ieri n-am reuşit să scap de papa al tău pînă nu i-am dat o mie de ruble...

— Dar, Pierre, veniturile suplimentare...

— Echipajul... Medicul casei... Notele modistelor. Alaltăieri ai pierdut la cărţi o sută de ruble...

Soţul se așeză în capul oaselor, îşi propti bărbia în pumni şi rosti un întreg rechizitoriu. Apoi se duse la biroul său şi-i arătă nevastei sale cîteva probe materiale...

— Acum vezi bine, draga mea, că von Tramb al tău e un fleac, un biet hoţ de buzunare în comparaţie cu mine. *Adieu!* Du-te şi nu mai condamna pe nimeni de azi înainte!

Asta-i tot. Poate că cititorul mă va întreba :

— Și, a plecat de la bărbatul ei ?

— Da, a plecat... în odaia de alături.

1883

Traducere de Anda Boldur

CUIUL

Un grup de registratori de colegiu și de secretari de gubernie mergeau alene pe Nevski Prospect întorcându-se de la serviciu. Îi poftise la el acasă Strucikov¹, care își sărbătorea în ziua aceea onomastica.

— Ce-o să mai înfulecăm noi acum, fraților ! visa cu glas tare sărbătoritul. Strașnic o să fie ! Nevastă-mea ne-a pregătit o plăcintă pe cinste. Chiar eu i-am adus aseară făina. Aven și coniac... și votcă „Voronțov“... Ne-o fi așteptînd de mult cu masa !

Strucikov locuia la dracu-n praznic. Merseră cît merseră și, în cele din urmă, ajunseră. Un miros plăcut de plăcintă și de gîscă friptă le gîdila nările de cum intrară în vestibul.

— Simțiți ? întrebă Strucikov și chicoti de plăcere. Scoateți-vă șubele, domnilor ! Puneți-le pe cufăr ! Dar unde-i Katia ? Hei, Katia ! Am sosit cu toată trupa ! Akulina, ajută-i pe domni să se dezbrace !

— Dar asta ce-i ? întrebă cineva arătînd în sus.

În perete era înfapt un cui mare, iar în cui atîrna o șapcă cu cozoroc strălucitor și cu rozetă. Funcționarii se priviră unul pe altul și păliră.

— E șapca lui ! șoptiră ei. E... aici ! ? !

¹ Strucioc — păstaie, teacă.

— Da, e aici! bolborosi Strucikov. A venit la Katia... Hai să ieșim, domnilor! Ne ducem și noi la un birt, și așteptăm acolo pînă pleacă.

Prietenii își încheiară șubele, ieșiră și se îndreptară alene spre birtul cel mai apropiat.

— La tine miroase a gîscă fiindcă ai un gînsac în casă! îndrăzni să comenteze ajutorul de arhivar. Dracu l-a adus! Oare stă mult?

— Ași! Nu stă niciodată mai mult de două ceasuri. Și mi-e o foame, de n-am ochi să te văd! Întîi și întîi bem un păhăruț de votcă și luăm cîte o scrumbioară... Apoi mai tragem un rînd de băuturică... După al doilea păhăruț trecem la plăcintă. Altfel ne pierd pofta de mîncare... Nevastă-mea e mare meșteră la plăcinte. Avem și ciorbă...

— Dar sardele ai cumpărat?

— Două cutii. Patru feluri de salam... Cred că și nevesti-mi trebuie să-i fie foame... Dracu l-a adus tocmai acum!

Stătură vreun ceas și jumătate la birt, băură de formă cîte un pahar de ceai, apoi se duseră din nou la Strucikov. Intrară în vestibul. Mirosea și mai îmbietor ca adineauri. Prin ușa întredeschisă a bucătăriei, zăriră o gîscă și o oală de castraveți. Akulina scotea ceva din cuptor.

— Iar avem ghinion, fraților!

— Cum așa?

Stomacurile conțopiștilor se strînseră de jale. Erau lihniți de foame, dar în blestematul de cui atîrna acum o căciulă de jder.

— Asta-i căciula lui Prokatilov, spuse Strucikov. Hai să ieșim, domnilor! Să așteptăm undeva... Asta nu stă mult!...

— Și un prăpădit ca ăsta să aibă o nevastă atît de drăguță! se auzi din salon un glas răgușit de bas.

— Prost să fii, noroc să ai, excelență ! îi răspunse un glas de femeie.

— Să ieșim ! gemu Strucikov.

Se duseră iarăși la birt. Cerură bere.

— Prokatilov e cineva ! începură prietenii să-l mîngîie pe Strucikov. Stă el un ceas la nevastă-ta, în schimb... zece ani de zile nu te doare capul. Ai mare noroc, frate ! De ce te necăjești ? Nu trebuie să te necăjești.

— Știu și fără voi că nu trebuie. Dar nu-i vorba de asta : mi-e ciudă fiindcă mi-e foame !

Peste un ceas și jumătate se duseră din nou la Strucikov. Căciula de jder era tot în cui. Fură nevoiți să bată iar în retragere.

Abia pe la ceasurile opt seara cuiul se eliberă și putură să atace și ei plăcinta. Dar... plăcinta era uscată, ciorba abia călduță, gîsca prea friptă. Și de vină era numai cariera lui Strucikov ! Ceea ce nu-i împiedică totuși să mănînce cu poftă.

1883

Traducere de Anda Boldur

O FEMEIE FARA PREJUDECAȚI

Roman

Maxim Kuzmici Saliutov este un om înalt, lat în umeri, impunător ; statura lui poate fi socotită pe drept cuvînt athletică. E deosebit de puternic : îndoaie o monedă de douăzeci de copeici, smulge din pămînt copaci tineri cu rădăcină cu tot, ridică cu dinții greutatea mari și jură că nu se află om pe

lume care să îndrăznească să se măsoare cu el. E curajos și cutezător. Nu s-a pomenit să-i fi fost vreodată frică de ceva. Dimpotrivă, toți se tem de el și fac fețe-fețe când îl văd mîniindu-se. Bărbați și femei țipă de durere și roșesc când le strînge mîna, și ți-e cu neputință să ascuți frumosul lui glas de bariton, deoarece te asurzește. Într-un cuvînt, Maxim Kuzmici este întruchiparea forței. Nu cunosc un altul ca el.

Și totuși, această forță uriașă, neasemuită; de taur, se reducea la zero, iar Maxim Kuzmici începea să semene cu o curcă plouată îndată ce se apuca să-i vorbească de dragoste Elenei Gavrilovna! În clipa când gura lui mare trebuia să rostească „te iubesc” roșea, pălea, tremura, și nu se mai simțea în stare să ridice nici măcar un scaun; îi pierdea toată vîlaga și trupul lui uriaș nu mai era decît un gogeamite burduf gol.

Declarațiile de dragoste i le făcea de obicei la patinaj. Elena Gavrilovna zbura pe gheață ușoară ca un fulg, iar el, abia ținîndu-se după ea, tremura, se pierdea cu firea, bîlguia vorbe fără șir, în timp ce chipul lui exprima o adevărată suferință... De cîte ori trebuia să execute vreo figură mai complicată, picioarele lui îndemînatice, iuți, se muiau, se împleteau... Credeți cumva că se temea de vreun refuz? Cîtuși de puțin. Elena Gavrilovna îl iubea și abia aștepta ca el să-i ofere mîna și inima... Ea — o brunetă micuță, drăgălașă — ardea toată de nerăbdare... Maxim Kuzmici trecuse de treizeci de ani, nu ocupa cine știe ce post, bani nu prea avea, în schimb era frumos, spiritual, îndemînat! Dansa minunat, trăgea la țintă fără greș... iar de călărit, nimeni nu călărea mai bine ca el. Odată, plimbîndu-se cu ea, sărise un șanț pe care cu greu l-ar fi sărit chiar și un cal englez pursînge!...

Cum să nu iubești un asemenea bărbat ?

Știa că e iubit, era convins de aceasta. Dar un gând nu-i dădea pace... Acest gând îl înnebunea, îl făcea să plîngă, să turbeze, nu-l lăsa să mănînce, să bea, să doarmă... Îi otrăvea viața. Nu-l slăbea nici cînd îi vorbea de dragoste ; chiar și atunci îi sfredelea creierul, îi ciocănea în tîmple.

— Fii soția mea ! îi spunea el Elenei Gavrilovna. Te iubesc ! Te iubesc ca un rebun !

Și în același timp gîndea :

„Am oare dreptul să fiu bărbatul ei ? Nu, n-am acest drept ! Dacă ar ști de unde mă trag, dacă cineva i-ar povesti trecutul meu, nici nu s-ar mai uita la mine ! Rușinos, nenorocit trecut ! Ea, o fată distinsă, bogată, cultă, mi-ar întoarce spatele, dacă ar ști cine sînt !“

În ziua în care Elena Gavrilovna i se aruncă de gît, jurîndu-i că-l iubește, Maxim Kuzmici în loc să se bucure, se întristă.

Gîndul necruțător otrăvise totul... Întorcîndu-se acasă de la patinaj, își mușcă buzele, spunîndu-și :

„Sînt un ticălos ! Dacă aș fi fost un om cinstit, i-aș fi mărturisit totul, totul ! Trebuia înainte de toate să-i împărtășesc taina mea ! De vreme ce n-am făcut-o, sînt un nemernic, un ticălos !“

Părinții Elenei Gavrilovna se învoiră ca fiica lor să se mărite cu Maxim Kuzmici. Atletul le plăcea ; era un băiat respectuos și un funcționar care îndreptătea speranțe mari. Elena Gavrilovna se simțea în al nouălea cer. Era fericită. În schimb, bietul atlet era departe de a fi fericit. În așteptarea nunții, același gând chinuitor îi otrăvea zilele.

Îi mai otrăvea zilele și un prieten, care-i cunoștea trecutul ca și pe-al său, și căruia, ca să tacă, îi dădea aproape toată leafa.

— Azi am chef să mănânc la Țermitaj ! spunea prietenul. Poștește-mă ! De nu, spun tot ce știu... Și împrumută-mă și cu douăzeci și cinci de ruble pe deasupra.

Bietul Maxim Kuzmici slăbi, se sfriji... Obrajii i se traseră, pumnii i se uscară. Gîndul blestemat îl îmbolnăvi. Dacă n-ar fi fost femeia iubită, și-ar fi zburat creierii...

„Sînt un ticălos, un netrebnic ! Își repeta el. Trebuie să-i mărturisesc totul înainte de nuntă. Fie ce-o fi !”

Dar pînă la urmă nu-i mărturisi nimic, fiindcă nu avu curajul.

Iar gîndul că după spovedanie va fi nevoit să se despartă de femeia iubită era pentru el mai chinuitor ca orice...

Veni și seara nunții. Tinerii se cununară, primiră felicitări... Toată lumea era înduioșată de fericirea lor. Bietul Maxim Kuzmici primea felicitările, bea, dansa, rîdea, dar se simțea groaznic de nenorocit.

„Trebuie neapărat să-i mărturisesc, bestie ce sînt ! Deși ne-am cununat, nu-i prea tîrziu ! Mai e timp să ne despărțim !”

Și îi mărturisi...

Cînd sosi ceasul mult așteptat și tinerii fură conduși în iatacul lor, conștiința și cinstea biruiră... Galben, tremurînd, nemaîștiind pe ce lume se află, Maxim Kuzmici se apropie sfios de soția sa și, luîndu-i mîna, îi spuse, cu suflarea întretăiată :

— Înainte de a ne dărui unul altuia, trebuie... Trebuie să-ți mărturisesc ceva...

— Ce-i cu tine, Max ? Ești... palid ! În ultima vreme arăți rău, pari preocupat... Ești bolnav ?

— Trebuie... să-ți spun totul, Liolia... Hai să ne așezăm... Am să te îngrozesc, am să-ți otrăvesc fe-

ricirea... Dar ce să fac ? Datoria înainte de toate...
Vreau să-ți povestesc trecutul meu...

Liolia făcu ochii mari și zîmbi.

— Bine, povestește... Dar mai repede. Și nu mai tremura așa.

— M-am nă... născut la Tam... la Tam... bov...
Părinții mei nu erau de neam mare și erau foarte săraci... Trebuie să-ți spun cine sînt. Ai să te îngrozești. Stai... să vezi... Eram sărac lipit pămîntului...
În copilărie, vindeam mere... pere...

— Tu ?

— Te-nspăimînt, nu-i așa ? Și asta încă nu-i nimic, draga mea. De-ai ști cît sînt de nefericit ! Ai să mă blestemi cînd ai să afli !

— Ce anume ?

— La vîrsta de douăzeci de ani... am fost... am fost... iartă-mă. Nu mă alunga ! Am fost clown la circ !

— Tu ? ! ? Clown ?

În așteptarea palmei, Saliutov își acoperi cu mîinile fața albă ca varul. Era mai-mai să leșine...

— Tu... clown ?

Și Liolia se rostogoli de pe canapea... sări în picioare și începu să alerge prin odaie, ținîndu-se cu mîinile de burtă... Deodată iatacul se cutremură de rîsul ei hohotitor, aproape isteric...

— Ha, ha, ha !... Tu, clown ? Tu, Maximka ? Dragul meu ! Dă-mi o reprezentație ! Dovedește-mi că într-adevăr ai fost ! Ha-ha-ha ! Scumpul meu !

Se repezi la Saliutov și-l îmbrățișă...

— Dă-mi și mie o reprezentație ! Dragul meu ! Scumpul meu !

— Rîzi, sărmana de tine ? Mă disprețuiești ?

— Arată-mi și mie ! Știi chiar să umbli pe sîrmă ?
Haide !

Acoperi obrazul soțului ei cu sărutări, se lipi de el, începu să se alinte... nu părea cîtuși de puțin supărată... Fericit, fără să mai înțeleagă nimic, Maxim Kuzmici se lăsă înduplecat.

— Bravo, Max ! Bis ! Ha-ha ! Dragul meu, încă-o dată !

Max se legănă, sări, așa cum era, pe podea și începu să umble în mîini.

Dimineața, părinții Lioliei se arătară foarte mirați.

— Cine bocăne acolo sus ? se întrebară ei. Tinerii dorm încă... Se vede să servitorii își fac de cap... Auzi, ce tărăboi ! Nemernicii !

Tatăl se duse sus, dar nu găsi nici urmă de servitor.

Spre marea lui nedumerire zgomotul venea din odaia tinerilor... Se apropie de iatacul lor, rămase cîteva clipe ascultînd, apoi întredeschizînd ușa, aruncă o privire înăuntru, holbă ochii și fu cît pe ce să moară de uimire : în mijlocul camerei Maxim Kuzmici descria prin văzduh un teribil *salto mortale*, iar Liolia stătea lîngă el și îl aplauda. Chipurile amîndorura străluceau de fericire.

1883

Traducere de Anda Boldur

SFATUL

Ușa, din cele mai obișnuite, ca la orice odaie. E făcută din lemn, vopsită în culoare albă și e prinsă în balamale, ca orice altă ușă, dar... de ce e oare atît de impunătoare ? Din ea se desprinde o măreție

olimpică. Dincolo de ea se află... Dar asta nu-i treaba noastră.

Dincoace stau doi inși și discută :

— *Merci !*

— Asta-i pentru dumneata, ca să le cumperi lapte copilașilor. Pentru osteneala dumată, Maxim Ivanîci. Că doar sînt trei ani de zile de cînd cu pricina mea ! Glumă-i asta ? Iartă-mă, e cam puțin... Da' mai dă-ți și dumneata osteneală, taică ! (Pauză.) Aș vrea, dragul meu, să-i mulțumesc și lui Porfiri Semionîci... El e al mai mare binefăcător al meu și de dumnealui atîrnă totul... N-ar strica să-i dau și lui un plocon... vreo doi-trei sutari...

— Lui... sutari ? Nu ți-e bine ? Ai căpiat, scumpul meu ? Fă-ți semnul crucii ! Porfiri Semionîci nu-i omul care...

— Nu ia ? Păcat... I-aș fi dat din tot sufletul, Maxim Ivanîci... Asta nu-i mită... Asta-i prinosul unui cuget curat... pentru toată strădania... Doar nu-s nesimțitor, înțeleg munca pe care o depune... Cine își ia, în ziua de azi, o asemenea greutate pe cap numai pentru leafă ? Hm... Asta nu înseamnă mită, ci a luat legal, ca să zic așa...

— Nu, nu se poate, Porfiri Semionîci ! E un om... un om !

— Îl cunosc, Maxim Ivanîci ! E un om minunat ! Are inimă bună, e un suflet filantropic... umanitar... așa de blînd... Se uită la tine și-ți răscolește toată psihologia... Mă rog pentru dumnealui ziua și noaptea... Numai că, vezi, prea se tărăgănează pricina mea... În sfîrșit, nu-i nimic... Și pentru toate virtuțile astea aș vrea să-i mulțumesc... Vreo trei sute de ruble, bunăoară...

— Nu le ia ! El e altfel de fire ! Cu el nu giu-mești ! Nici să nu încerci !... Muncește, are grijă de toate, nu doarme nopțile, dar cînd e vorba de dovezi

de recunoștință, sau de altele de felul ăsta, nici nu vrea să audă... Așa sînt principiile lui. Apoi, ce să facă cu banii dumitale? E și el milionar!

— Ce păcat!... Și eu, care aș fi vrut atît de mult să-i arăt mulțumirea mea! (Încetîșor :) Că poate s-o urni și pricina mea... Că prea trăgănează! De trei ani de zile, taică! Trei ani! (Tare :) Nici nu știu ce să mai fac... Mă apucă deznădejdea, scumpul meu... Ajută-mă, taică! (Pauză :) Vreo trei sute aș putea... Nu glumesc!... Uite chiar și acum!...

— Hm... Da... Ce-i de făcut (Pauză :) Iată ce sfat pot să-ți dau! Dacă vrei și vrei să-i mulțumești pentru binefacerile și osteneala sa, poftim, am să-i spun eu... Am să-i raporteze. Pot să-l sfătuiesc...

— Te rog, taică! (Pauză îndelungată.)

— *Merci...* Cred că mă va asculta... dar să nu-mi vii cu trei sute de ruble... nici să nu încerci cu o sumă atît de nenorocită... Pentru el asta-i zero, nimic... ca și cum n-ar fi... Dă-i o mie...

— Două mii! rostește cineva de partea cealaltă a ușii.

Cortina cade. Să nu care cumva să gîندی ceva rău despre toate acestea.

1883

Traducere de Anda Boldur

UN OM RECUNOSCĂTOR

Schiță psihologică

— Na-ți trei sute de ruble! spuse Ivan Petrovici, întinzîndu-i lui Mișa Bobov, secretarul său, care îi era în același timp și rudă îndepărtată, un teanc de banc-

note. Hai, ia-le... Nu voiam să ți le dau, dar... ce să fac? Ia-le... Să știi însă că-i pentru ultima oară! Neveste-mi să-i mulțumești. Dacă n-ar fi fost ea, nu mai vedeai tu bani... Ea m-a înduplecat.

Mișa luă banii și începu să clipească din ochișorii lui mici. Nu găsea cuvinte pentru a-și exprima recunoștința. Ochiul i se înroșiră și i se umeziră. L-ar fi îmbrățișat pe Ivan Petrovici, dar... nu prea se cade să-ți îmbrățișezi șefii!

— Să-i mulțumești nevastei mele, spuse iar Ivan Petrovici. Ea m-a înduplecat... Ai mișcat-o cu mutra ta plângăreață... Da, ei să-i mulțumești!

Mișa ieși de-a-ndaratele din birou; apoi se duse să-i mulțumească rudei sale îndepărtate, nevastei lui Ivan Petrovici. Ea, o blondă micuță, drăgălașă, ședea în buduar pe o canapeluță și citea un roman. Mișa se opri în fața ei și rosti:

— Nici nu știu cum să-ți mulțumesc!

Soția lui Ivan Petrovici zîmbi cu îngăduință, lăsă cartea și îi indică binevoitoare un loc lângă ea. Mișa se așeză.

— Cum să-ți mulțumesc? Cum? În ce fel? Învață-mă, Maria Semionovna! Mi-ai făcut mai mult decît un bine! Cu banii ăștia am să mă însor cu draga, cu scumpa mea Katia!

Pe obrazul lui Mișa se prelinse o lacrimă. Glasul îi tremura.

— Îți mulțumesc din tot sufletul!

Se aplecă și sărută mîna mică și plinuță a Mariei Semionovna.

— Ești atît de bună! Și ce om bun e și Ivan Petrovici al dumitale! Ce bun și ce îngăduitor! Are o inimă de aur! Trebuie să fii recunoscătoare cerului că ți-a dat un asemenea soț! Iubește-l, draga mea! Te rog din suflet, iubește-l!

Mișa se aplecă și îi sărută amîndouă mînuțele de-

odată. Lacrimile i se prelinseră și pe celălalt obraz. Un ochi i se făcu mai mic.

— E bătrîn, e urît, dar în schimb ce suflet are ! Un suflet ca al lui nici nu găsești ! Nu găsești ! Iubește-l, deci ! Voi, nevestele tinere, sînteți atît de ușurate ! Voi prețuiți la un bărbat în primul rînd înfățișarea... impresia pe care o face... Te implor, iubește-l !

Mișa îi apucă amîndouă brațele și le strînse spasmodic. În glas îi tremurau hohote de plîns.

— Să nu-l înșeli ! A înșela un om ca el înseamnă a înșela un înger ! Stimează-l, apreciază-l ! A iubi un om atît de minunat, a-i aparține... asta-i adevărata fericire ! Sînt multe lucruri pe care nu vrei să le înțelegi, voi, femeile... multe... Te iubesc cu înflăcărare, la nebunie, pentru faptul că-i aparții lui ! Sărut odorul sfînt, care-i aparține... Sărutul meu e un sărut sfînt... Nu te teme, sînt logodit... Nu-i nimic...

Tremurînd, înecîndu-se, Mișa ajunse de la urechea ei la obrăjior, de care se atinse cu mustața.

— Să nu-l înșeli, scumpa mea ! Doar îl iubești ! Spune ! Nu-i așa, că-l iubești ?

— Da.

— Ce încîntătoare ești !

Cîteva clipe, Mișa, înduioșat și extaziat, o privi în adîncul ochilor, și în adîncul acestor ochi el citi expresia unui suflet nobil...

— Ești o făptură încîntătoare... urmă el, întinzînd mîna spre mijlocul ei. Îl iubești... pe acest înger... Pe acest om minunat... Cu inimă de aur... de aur...

Ea încercă să se desprindă din brațele lui, se răsuca, dar se simți și mai încătușată... Căpșorul ei — prost se stă pe aceste canapele ! — se lăsă fără voie pe pieptul lui Mișa.

— Sufletul lui... inima lui... Unde poți să mai găsești un om ca el ? Să-l iubești... Să ascuți bătăile inimii lui... Să mergi cu el mînă în mînă... Să suferi... să-i împărtășești bucuriile... Înțelege-mă ! Înțelege-mă !...

Din ochii lui Mișa țîșniră lacrimi... Capul i se mișcă spasmodic și se lăsă pe pieptul ei. Începu să plîngă cu hohote și o strînse pe Maria Semionovna și mai tare în brațe...

Groaznic de prost se mai stă pe canapelele astea ! Ea ar fi vrut să se desprindă din îmbrățișarea lui, să-l mîngîie, să-l liniștească... E un tînăr atît de nervos ! Ar fi vrut să-i mulțumească pentru sentimentele pe care le nutrea față de bărbatul ei... Dar nu izbuti cu nici un chip să se scoale !

— Iubește-l... Nu-l înșela... Te implor ! Voi... femeile... sînteți atît de ușuratică... nu înțelegeți...

Mișa nu mai spuse nici un cuvînt... Limba lui încercă zadarnic să mai rostească ceva așa că în cele din urmă amuți...

Peste cinci minute Ivan Petrovici intră în buduar... Nefericitul ! De ce nu venise mai devreme ? Cînd văzură fața stacojie a șefului, pumnii lui strînși, cînd auziră glasul lui înfundat, parcă sugrumat, săriră în picioare...

— Ce-i cu tine ? Întrebă Maria Semionovna, pălind.

Întrebase, fiindcă, oricum, trebuia să spună ceva !

— Dar... eu... excelență... cu toată sinceritatea ! bolborosi Mișa. Pe cuvînt de onoare că cu toată sinceritatea !

COLECȚIA

Zilele acestea am trecut pe la prietenul meu, ziaristul Mișa Kovrov. Ședea pe divan, își curăța unghiile și bea ceai. Îmi oferî și mie un pahar.

— Fără pîine nu beau, i-am spus. Trimite după pîine !

— Pentru nimic în lume ! Unui dușman i-aș oferî pîine, dar unui prieten, niciodată.

— Serios ?... Și de ce, mă rog ?

— De ce ?... Vîno să vezi.

Mișa mă duse la o măsuță și trase un sertar.

— Privește !

M-am uitat în sertar și n-am văzut absolut nimic.

— Nu văd nimic... Niște resturi. Cuie, bucățele de cîrpă, capete de sfoară...

— Tocmai la gunoaiile astea îți spun să te uiți ! Zece ani am adunat aceste peticuțe, sfricele și cuișoare ! E o colecție grozavă !

Și Mișa adună cu mîna toate resturile acelea și le întinse pe o foaie de ziar.

— Vezi chibritul ăsta pe jumătate ars ? spuse el, arătîndu-mi un chibrit obișnuit, ușor carbonizat. E un chibrit interesant. Anul trecut l-am găsit într-un covrig cumpărat de la brutăria lui Sevastianov. Era cît pe-acî să mă înec cu el. Noroc că nevastă-mea era acasă și m-a bătut după ceafă, altfel îmi rămînea chibritul în gît. Vezi unghia asta ? Acum trei ani a fost găsită într-un pesmet cumpărat de la brutăria lui Filippov. Pesmetul, precum vezi, n-avea nici mîini, nici picioare, dar avea unghii. Un capriciu al naturii ! Această peticuță verde sălășluia acum cinci ani într-un cîrnat cumpărat de la unul din cele mai bune magazine din Moscova. Libarca asta uscată se îmbăia într-o ciorbă,

pe care am mîncat-o la restaurantul unei gări, iar cuiul ăsta zăcea într-o pîrjoală luată în aceeași gară. Această codiță de guzgan și această bucățică de safian au fost găsite într-o singură pîine cumpărată tot de la Filippov. Peștișorul ăsta, din care n-au mai rămas decît oscioarele, l-a găsit nevastă-mea într-un tort primit la onomastică. Acest animal, numit urechelniță, mi-a fost oferit într-o halbă la o berărie germană... Iar această bucățică de guano, era cît p-aci s-o înghit, mîncînd o plăcintă cu pește la un birt... Și așa mai departe, dragul meu.

— Minunată colecție !

— Da. Cîntărește cam un funt și jumătate fără să mai pun la socoteală tot ce-am înghițit din nebăgare de seamă și am digerat între timp. Cu siguranță că au fost vreo cinci-șase funți...

Mișă ridică cu băgare de seamă foaia de ziar, își admiră cîteva clipe colecția și o răsturnă înapoi în sertar. Am luat paharul cu ceai și am început să beau, fără să-l mai rog pe prietenul meu să trimită după pîine.

1883

Traducere de Anda Boldur

ÎN SECOLUL NOSTRU PRACTIC, CÎND... ș.a.m.d.

Un om cu nasul vînat se apropie de clopot și îl trage alene. Călătorii, pînă atunci liniștiți, încep să alerge și să se agite... Pe peron trec huruind cărucioarele cu bagaje. Deasupra vagoanelor se trage frînghia. Locomotiva se apropie șuierînd. O ata-

șează la vagoane. De prea mult zor, cineva, undeva, sparge o sticlă... Răsună cuvinte de bun rămas, suspine, glasuri de femei...

Lângă un vagon de clasa a doua stăteau un tânăr și o fată. Își luau și ei rămas bun și plîngeau.

— Drum bun, îngerul meu ! spunea tînărul, sărutînd căpșorul blond al fetei. Drum bun ! Sînt atît de nefericit ! Mă lași singur o săptămînă întreagă ! Pentru o inimă care iubește e o veșnicie ! Drum bun ! Șterge-ți lacrimile... Nu plînge...

Din ochii fetei se rostogoleau lacrimi ; un strop căzu pe buza tînărului.

— Drum bun, Varia ! Salută-i pe toți !... Ah ! da ! Să nu uit... Dacă-l vezi pe Mrakov¹, dă-i aceste... aceste... Nu plînge, scumpo... Dă-i aceste douăzeci și cinci de ruble...

Tînărul scoase din buzunar o hîrtie de douăzeci și cinci de ruble și o întinse Variei.

— Fii drăguță și dă-i-le... I le datoram... Of, grea e despărțirea !

— Nu plînge, Petea. Sîmbătă mă întorc... neapărat... Să nu mă uiți pînă atunci...

Căpșorul blond se lăsă pe pieptul lui Petea.

— Pe tine ? Pe tine să te uit ? Crezi că ar fi cu putință ?

Răsună al doilea semnal de clopot. Petea o strînse pe Varia în brațe, începu să clipească și izbucni în plîns, ca un băiețaș. Varia i se atîrnă de gît și începu să suspine. Se urcară amîndoi în vagon.

— La revedere ! Scumpa mea ! Îngerul meu ! Peste o săptămînă !

Tînărul o sărută pe Varia o ultimă dată și coborî din vagon. Se opri în fața ferestrei și scoase o batistă din buzunar, gata s-o fluture... Varia își aținti privirea umedă asupra chipului drag...

¹ *Mrac* — întunecime.

— Pofțiți în vagoane! strigă conductorul. Al treilea clopot! Vă ro-og!

Răsună al treilea semnal. Petea începu să-și fluture batista. Dar deodată față i se lungi... Se lovi cu palma peste frunte și sări ca un nebun în vagon.

— Varia! spuse el gîfîind. Ți-am dat douăzeci și cinci de ruble pentru Mracov... Draga mea... Dă-mi o chitanță! Hai repede! O chitanță, scumpa mea! Cum de-am uitat!

— Prea tîrziu, Petea! A pornit trenul!

Trenul pornise. Tînărul sări din vagon, începu să plîngă amarnic și să fluture batista.

— Trimite-mi chitanța prin poștă! strigă el căpșorului blond care îi făcea semne.

„Ce dobitoc sînt! gîndi el, cînd trenul se pierdu în zare. Dau bani fără chitanță! Phii! Ce nesocotință, ce copilărie! (Un oftat.) Draga de ea! Nu mai are mult și ajunge!“

1883

Traducere de Anda Boldur

O POVESTIRE CARE IA E GREU SĂ-I GĂSEȘTI UN TITLU

Într-o zi de sărbătoare, pe la prînz, ședeam vreo douăzeci de inși la o masă mare și ne bucuram de viață. Ochii noștri, cam tulburi de băutură, se desfătau la vederea icrelor moi, strașnice, a homarilor proaspeți, a somnului minunat și a nenumeratelor sticle, înșirate aproape pe toată lungimea mesei. În stomacurile noastre domnea o căldură plăcută, sau cum

spun arabii : răsarca soarele. Mîncam și o luam din nou de la capăt. Duceam discuții liberale... Vorbeam despre... Pot să contez pe discreția dumatăle, cititorule ? Nu vorbeam de căpșuni și nici de cai... nu ! Rezolvam probleme. Discutam despre mujic, despre uriadnic ¹, despre rublă... (vezi să nu mă dai în vileag, dragul meu !) Unul dintre noi scoase din buzunar o mică foaie de hîrtie și ne citi niște versuri în care preconiza cu mult haz să se perceapă de la cetățeni zece ruble, cînd se uită cu amîndoi ochii, și cinci ruble cînd nu se uită decît cu unul singur, iar de la cei orbi să nu se perceapă nimic. Liubostiajev ² (Feodor Andreici), un om de obicei potolită și respectuos, se lăsă de data aceasta furat de în-suflețirea generală și începu să strige : „Excelența sa Ivan Prohorîci e un lungan... încă ce lungan !“ După fiecare frază noi urlam : „percat“ ³. Pîna și pe chelneri îi abăturăm de pe drumul cel drept, silindu-i să bea pentru *fraternité* ⁴... Toasturile erau șuierătoare, mușcătoare și chiar revoltătoare. Eu, bunăoară, am ridicat paharul pentru înflorirea știin... — pot să contez pe discreția dumatăle?... — științelor naturale !

Cînd s-a servit șampania, l-am rugat pe secretarul de gubernie, Ottiagaev ⁵ — Renan ⁶ și Spinoza ⁷ al nostru — să țină o cuvîntare. Ottiagaev făcu nazuri, dar în cele din urmă se învoi și, aruncînd o privire în spate, spre ușă, spuse :

— Prieteni ! Pentru noi nu există mari și mici ! Eu, bunăoară, secretar de gubernie, nu simt nici cea

¹ Funcționar inferior din poliția rurală a Rusiei țariste.

² *Linboŭsteajatelstvo* — lăcomie de bani, arghirofilie.

³ Să piară (lat.) (n. trad.).

⁴ Fraternitate (fr.) (n. trad.).

⁵ *Otteaghiwati* — a trăgăna, a amîna.

⁶ Ernest Renan (1823—1892), scriitor și istoric francez.

⁷ Baruch Spinoza (1632—1677), filozof olandez, idealist.

mai mică dorință de a face caz de puterea pe care o am asupra registratorilor de colegii care stau la masa aceasta și totodată trag nădejdea că nici pe mine consilierii titulari și consilierii de curte, aci prezenți, nu mă privesc ca pe un terchea-berchea. Prin urmare, dați-mi voie... Mmm... Da, dați-mi voie... Dar uitați-vă în jurul dumneavoastră ! Ce vedeți ?

Ne-am uitat în jurul nostru și am văzut mutrele chelnerilor, care zîmbeau respectuos.

— Vedem — urmă oratorul, trăgînd cu ochii la ușă — atîtea chinuri, atîtea suferințe... Peste tot furturi, jafuri, hoții, pungășii, mituiri... Bețivi cu nemiluita... Asupriți la fiecare pas... Cîte lacrimi ! Cîți martiri ! Să ne fie milă de ei și... să plîngem... (Oratorul începe să lăcrămeze.) Să plîngem și să bem pentru...

În clipa aceea ușa scîrțîi și intră cineva. Am întors capul și am văzut un omuleț mărunț cu chelie mare și cu un zîmbet de mentor pe buze. Îl cunoșteam atît de bine pe acest omuleț ! Intră și se opri ca să asculte sfîrșitul toastului.

— ...să plîngem și să bem — urmă oratorul, ridicînd glasul — în sănătatea șefului nostru, a ocrotitorului și binefăcătorului nostru, Ivan Prohorîci Halciadaev ! Urraaa !

— Urraaaa ! strigară toate cele douăzeci de gătlejuri, și prin toate douăzeci șampania se prelinse într-un dulce suvoi...

Bătrînelul se apropie de masă și ne făcu semne prietenoase cu capul. Se vedea că era încîntat.

UN CAZ DIN PRACTICA JUDICIARĂ

Lucrul s-a petrecut la judecătoria de ocol din orașul N., la una din ultimele sesiuni.

Pe banca acuzaților se afla Sidor Șelmețov¹, un târgoveț din N., de vreo treizeci de ani, cu o față vioaie de țigan și cu ochi șireți. Era învinuit de furt prin spargere, de înșelăciune și substituire de persoană. Ultimul delict se mai complica și cu însușirea de titluri prin fraudă. Acuzarea era susținută de către substitutul de procuror. Numele acestuia îl întîlnești pe toate drumurile. Persoana sa nu are nici una din însușirile care asigură popularitatea și un onorar solid : este asemenea oamenilor săi. Fonfaie, nu pronunță litera „k” și își suflă mereu nasul.

În schimb acuzatul era apărat de un avocat dintre cei mai vestiți și cu mare faimă. Toată lumea îl cunoaște. Minunatele lui pledoarii sînt îndelung comentate și numele lui e rostit cu evlavie.

În romanele ieftine, care se sfîrșesc cu achitarea acuzatului și cu aplauzele publicului, avocatul joacă un rol însemnat. În aceste romane i se dă un nume din familii de cuvinte ca : tunet, trăsnet și alte elemente nu mai puțin impunătoare.

După ce substitutul de procuror dovedi cu prisosință că Șelmețov e vinovat și nu merită nici un fel de îngăduință, după ce explică, convinge și anunță : „am terminat”, se ridică apărătorul. Toată lumea ciuli urechile. Se făcu tăcere. Avocatul începu să vorbească și... nervii publicului din N. începură să vibreze ! Apărătorul își întinse gîtul smead, își lăsă capul într-o parte, fulgeră cu ochii, repezi o mîină în sus, și un balsam amețitor se revărsă în urechile încordate ale asistenței. Glasul lui începu să cînte

¹ *Șelma* — pungaș, ticălos.

pe nervi ca pe strunele balalaicii... Chiar după primele două-trei fraze, cineva scoase un geamăt și o doamnă, galbenă la față, fu scoasă pe brațe din sala de ședințe. După câteva minute, președintele se văzu nevoit să pună mîna pe un clopoțel și să sune de trei ori. Grefierul, cu nas stacojiu, începu să se frămînte pe scaun și să privească amenințător spre sala captivată. În așteptarea pătimașă a frazelor ce aveau să urmeze, toți ochii priveau cu pupilele mărite, toate chipurile erau palide, trase... Iar inimile... Ce să mai vorbim ? !

— Sîntem oameni, domnilor jurați, să judecăm deci omenește ! spunea, între altele, apărătorul. Înainte de a se prezenta în fața dumneavoastră, acest om a îndurat un arest preventiv de șase luni. Timp de șase luni, nevastă-sa a fost lipsită de soțul ei, atît de iubit, iar lacrimile din ochii copiilor n-au secăt o clipă la gîndul că scumpul lor tată nu se află lîngă ei ! O, dacă i-ați fi văzut pe acești copii ! Sînt flămînzi fiindcă n-are cine să-i hrănească, plîng fiindcă sînt adînc nenorociți... Priviți-i ! Își întind mînuțele spre dumneavoastră, rugîndu-vă să le redați părintele ! Nu sînt aici, dar vi-i puteți închipui. (Pauză.) În concluzie... Hm... A fost așezat alături de hoți și de ucigași... El ! (Pauză.) E de ajuns să ne închipuim chinurile sufletești pe care le-a îndurat în închisoare, departe de nevastă și de copii pentru a... Dar ce să mai vorbim ? !

În public răsunară sughițuri de plîns !... O tînră, cu o broșă mare în piept, începu să plîngă. Apoi se porni să scîncească vecina ei, o băbuță.

Apărătorul vorbea, vorbea... Ocoala faptele, stăruiind mai mult asupra psihologiei.

— A cunoaște sufletul lui înseamnă a cunoaște o lume deosebită, o lume aparte, plină de mișcare. Personal am studiat această lume... Studiind-o, am studiat pentru prima oară omul, o mărturisesc fără înconjur. Am înțeles omul... Fiecare mișcare a sufletului său arată că am cinstea să apăr în clientul meu un om ideal...

Grefierul încetă să privească amenințător și băgă mîna în buzunar, căutîndu-și batista. Din sală mai fură scoase pe brațe încă două doamne. Președintele uită de clopoțel și își puse ochelarii ca să nu i se vadă lacrima ivită în ochiul drept. Toată lumea își căuta batistele. Procurorul, această inimă de piatră, acest sloi de gheață, cel mai nesimțitor dintre organisme, începu să se frămînte neliniștit în jîlțul său roșu și își coborî privirea sub masă... Prin ochelarii lui se zăreau strălucind lacrimi.

„Trebuia să renunț la acuzare! se gîndea el. Să dau eu un asemenea chix?”

— Uitați-vă la ochii lui! continuă apărătorul (bărbia îi tremura, glasul îi tremura și ochii lui oglindeau suferința). Oare acești ochi blînzi, duioși, ar putea privi cu nepăsare o crimă? O, nu! Ochii aceștia plîng! Sub acești pomeți de kalmîc se ascund nervi gingași! În acest piept butucănos și siut bate o inimă care e departe de a fi criminală! Și dumneavoastră, oameni buni, ați îndrăzni să spuneți că-i vinovat?

Aci, nici acuzatul nu mai fu în stare să rabde. Îi veni și lui rîndul să plîngă. Clipi din ochi, se porni pe plîns și începu să se frămînte pe scaun...

— Sînt vinovat! izbucni el, întrerupîndu-i pe apărător. Sînt vinovat! Îmi recunosc vina! Am jefuit și am înșelat! Sînt un blestemat! Bani i-am

luat din ladă, iar blana furată i-am dat-o cumnatei mele s-o ascundă... Mă căiesc ! Îs vinovat de toate !

Și acuzatul poveste de-a fir-a-păr cum se petrecuseră lucrurile, și... fu condamnat.

1883

Traducere de Anda Boldur

O FIRE ENIGMATICĂ

Un compartiment de clasa întâi.

Pe canapeaua îmbrăcată în catifea zmeurie, stă pe jumătate întinsă o cuconiță frumoșică. Evantaiul scump, cu franjuri, troznește în mînuța ei, care-l strînge cu înfrigurare, *pince-nez*-ul îi alunecă mereu de pe năsulul drăgălaș, broșa din piept se ridică și se lăsă într-una, ca o barcă pe valuri. Cuconița este vădit tulburată... Pe canapeaua din fața ei stă atașatul special de pe lîngă cabinetul guvernatorului, un tînăr scriitor debutant, care publică în buletinul guberniei schițe cu subiecte din viața mondenă. pe care le intitulează „*novelle*“... Acum se uită în ochii ei, se uită țintă, cu un aer de cunoscător. Observă, studiază, prinde taina firii ei excentrice, enigmatice, o descifrează... Îi vede ca în palmă sufletul și întreaga psihologie, cu toate ascunzișurile ei.

— Cum vă înțeleg ! îi spuse el, sărutîndu-i mîna deasupra brățării. Sufletul dumneavoastră sensibil, cald, caută o ieșire din labirintul său... Da ! Duceți o luptă îngrozitoare, titanică, dar... nu trebuie să vă pierdeți curajul ! Veți ieși biruitoare ! Da !...

— Descrie-mă, Voldemar ! spune cuconița zîmbind trist. Viața mea e atît de plină, atît de bogată, atît de complexă... Dar ce folos : sînt atît de nefericită ! Sînt o martiră în genul lui Dostoievski... Descrie lumii sufletul meu, Voldemar, înfățișază-i acest biet suflet ! Ești psiholog. N-a trecut nici un ceas de cînd stăm de vorbă în acest compartiment și m-ai și înțeles, m-ai descifrat !

— Vorbiți ! Vă implor, destăinuiți-mi totul !

— Ascultă. M-am născut într-o familie de funcționari săraci. Tata era om cumsecade... bun la suflet, deștept, dar... mentalitatea epocii și a mediului... *vous comprenez*¹... nu-l învinuiesc, bietul de el. Bea, juca cărți... lua mită... Cît despre mama... Dar ce să mai vorbesc ! Sărăcia, lupta pentru o bucată de pîine, conștiința nimicniciei... Ah, nu mă sili să-mi aduc aminte ! M-am văzut nevoită să-mi croiesc singură calea... Educația monstruoasă primită la pension, romanele stupide, greșelile tineretii, prima dragoste sfioasă... Dar lupta cu mediul ? Groaznic ! Dar îndoielile ? Dar chinurile neîncrederii crescînde în viață, în tine însuți ?... Ah ! Ești scriitor și ne cunoști pe noi, femeile. Ai să înțelegi !... Din nenorocire, sînt o fire generoasă... Așteptam fericirea, și încă ce fericire ! Ardeam de dorința de a fi om ! Da ! A fi om, în asta vedeam eu fericirea !

— Minunată făptură ! murmură scriitorul, sărutîndu-i iar mîna deasupra brățării. Nu mîna dumneavoastră o sărut, minunată făptură, ci însăși suferința umană ! Vă amintiți de Rascolnicov² ? Așa

— Ah, Voldemar ! Aveam nevoie de glorie... de zgomot, de strălucire, ca orice fire care... de ce-aș săruta el.

¹ Înțelegeți... (fr.) (n. trad.).

² Personaj din romanul *Crimă și pedeapsă* de F. Dostoievski.

face exces de modestie? — care iese din comun. Doream ceva neobișnuit... nefeminin! Și iată... iată că... mi-a ieșit în cale un general bătrîn și bogat... Mă înțelegi, Voldemar! A fost o jertfire de sine, o renunțare... Încearcă să mă înțelegi! Nu puteam să fac altfel. Mi-am îmbogățit familia, am început să călătoresc, să fac bine în jurul meu. Dar cît mă chinuiam, cît de josnice și respingătoare mi se păreau îmbrățișările acestui om care, trebuie s-o recunosc, la vremea lui luptase vitejește. Am trăit clipe... clipe groaznice! Dar mă mîngîiam cu gîndul că bătrînul va muri curînd, că voi putea trăi cum visasem, că mă voi dărui unui om drag, că voi fi fericită... Și închipuiește-ți că am întîlnit un asemenea om, Voldemar! Dumnezeu mi-e martor că l-am întîlnit.

Drăgălașa cuconiță își mișcă și mai tare evantaiul. Fața ei se schimonosește ca și cum ar fi gata să plîngă.

— Și iată că bătrînul a murit... Mi-a lăsat ceva avere, sînt liberă ca o pasăre. Acum aș putea să trăiesc fericită... Nu-i așa, Voldemar? Fericirea îmi bate în geam. Ar fi de-ajuns s-o las să intre, dar... nu! Ah, Voldemar, ascultă-mă, te implor, ascultă-mă! Acum aș putea să mă dăruiesc omului drag, să-i fiu tovarășă, sprijinul, inspiratoarea idealurilor lui, să fiu fericită, să mă odihnesc... Dar în lumea asta lucrurile iau întorsături atît de stupide, de urîte, de grosolane. Ce josnic e totul, Voldemar! Sînt nefericită, nefericită, nefericită! În calea mea s-au ivit alte piedici! Din nou simt că fericirea mea este departe, departe! Ah, ce chinuri îndur! Dacă ai ști! Ce chinuri!

— Dar de ce? Ce s-a ivit în calea dumitale? Spune-mi — te implor — ce?

— Un alt bătrîn bogat...

Evantaiul rupt acoperă fața drăgălașă. Scriitorul

Își proptește în pumn capul plin de gânduri, oftează și începe să cugete cu aerul unui psiholog încercat. Locomotiva fluieră și gâfâie, perdelele de la geamuri se rumenesc de razele apusului.

1883

Traducere de Anda Boldur

GUSTAREA

O amintire plăcută

Noaptea învierii. Prietenii veniseră să mă ia cu un ceas înainte de slujbă. Erau în frac și cu cravată albă.

— Ați picat tocmai la țanc, domnilor, le-am spus eu. O să mă ajutați să pun masa... Sînt holtei ; sexul slab n-are ce căuta în casa mea... puneți și voi mîna, prietenește. Plumbov, hai să tragem masa mai la o parte !

Prietenii mi-au dat o mîna de ajutor și vreo cinci minute după aceea, masa mea oferea un tablou din cele mai îmbietoare. Șuncă, purcel în aspic, cîrnați, votcă, vinuri... Cînd totul fu gata, ne luarăm jobenurile : era timpul să plecăm. Dar socoteala de acasă nu se potrivește cu cea din tîrg... Cineva sună la intrare.

— E acasă ? auzirăm noi un glas răgușit care adăugă : Intră, Ilia, nu te teme !

În odaie intră Prekrasnovkusov ¹. În urma lui pășea sfios un omuleț pipernicit. Amîndoi purtau cîte o geantă subțioară...

¹ *Prekrasnii vcus* — gust excelent.

— Ssst ! le-am spus eu prietenilor. Țineți-vă gura !

— Vă prezint pe Ilia Drobiskulov¹, rosti Prekasnovkusov arătînd spre omulețul pipiriu. A intrat doar de cîteva zile la noi : face acum și el parte din tagma noastră... Nu te sfii, Iliușa ! E timpul să te obișnuiești ! Ne făceam rondul pe stradă și ne-am gîndit să trecem și pe la dumneavoastră. Hai să intrăm, mi-am zis eu, să ne luăm bănișorii de sărbători, ca să nu-l mai tulburăm mîine.

Am strecurat fiecăruia în mînă cîte o hîrtie de cinci ruble. Drobiskulov s-a rușinat.

— Așa-i, vorbi mai departe Prekrasnovkusov, trăgînd cu coada ochiului la hîrtia din palmă, dumneavoastră erați pe plecate ? Nu-i cam devreme ? Hai să mai stăm oleacă... să ne odihnim. Stai jos, Ilia, nu te sfii, nu fi așa rușinos ! Și ce de gustări, ce de gustări ! Ah, ce de gustări ! Șunca asta mi-aduce aminte de o anecdotă...

Și sorbind din ochi gustările mele, Prekrasnovkusov ne povesti o anecdotă pipărată. Trecu un sfert de ceas. Pentru a scăpa de musafiri, l-am trimis pe Andriușka al meu în stradă să strige „ajutor“. Andriușka ieși și răcni vreo cinci minute, dar musafirii mei tăcură chitic... Nici nu luară în seamă strigătul, ca și cum nu i-ar fi privit pe ei dacă cineva striga „Ajutor !“

— Nu mai avem mult pînă să ciocnim ouă roșii ! oftă Prekrasnovkusov. Acuma, încă e păcat ! Altfel, Iliușa și cu mine, am da pe gît cîte un păhăruț... Și ce-ar fi, domnilor, dacă i-am trage, totuși, cîte unul ? Votca-i doar de post ! Ce ziceți ? Hai !

Ideea le plăcu prietenilor mei. Se apropiară de masă, umplură păhăruțele și le dădură pe gît. Apoi luară cîte o felie de scrumbie ; la mîncărurile de fruct se uitară numai. Prekrasnovkusov laudă votca și,

¹ *Drobit skul'* — a sfărîma fălcile.

vrînd să se dumirească din ce distilerie era, își mai turnă un păhăruț. Iliușa se rușină, dar vru și el să se dumirească... Băură, dar nu se dumiriră.

— Bună votcă ! spuse Prekrasnovkusov. Unchiul meu a avut o distilerie a lui... Tocmai la el, adică la unchiul meu, s-a întîmplat, ca să zic așa...

Și se apucă să ne povestească cum avusese cu amica unchiului său o întîlnire în foișorul de pază. Prietenii mei se strînseră în jurul lui și îl rugară să le mai povestească ceva... Mai băură cu toții cîte un păhăruț. Drobiskulov apucă cu o îndemînare nemaivăzută o bucățiță de cîrnaț, o făcu să alunece în batistă și, prefăcîndu-se că-și suflă nasul, o băgă pe furiș în gură. Prekrasnovkusov luă o bucată de pască cu brînză de vaci.

— Aoleo, am uitat că-i de frupt ! se scuză el, înghițind cu poftă. Trebuie să beau ceva după ea...

Se spune că la miezul nopții s-ar fi tras clopotele de Paști, dar nu le-am auzit, fiindcă la miezul nopții ne plimbam în jurul mesei întrebîndu-ne : „Ce să mai bem... ceva așa, mai deosebit ?“ Drobiskulov sedea într-un colț și, sfios nevoie mare, înfuleca din purcelul în aspic. Prekrasnovkusov bătea cu pumnul în servieta lui și spunea :

— Voi nu mă iubiți, dar eu vă... i-iubesc ! Pe cuvînt de c-cinste și onoare, vă i-iubesc ! Sînt un uliu, un lup, o gaie, o pasăre de pradă, dar am totuși destulă inimă și destulă minte ca să-mi dau seama că nu merit să fiu iubit. Bunăoară, astă seară mi-am luat banii de sărbătoare... Nu-i așa că i-am luat ? Și mîine am să viu și am să spun că nu i-am luat... Poa' să mă mai iubească cineva după asta ?

După ce isprăvi cu purcelul, Drobiskulov, biruindu-și sfiiciunea, spuse :

— Dar eu ? Eu mai pot fi iubit ?... Sînt un om cult... M-am apucat de o meserie care nu-i de mine.

Nu-i de mine ! N^u simt nici un fel de chemare... O fac numai așa, *pur manjé*¹. Eu sînt... poet... M-da... Cînd sînt beat, închei procese-verbale în versuri. Mi-e dragă și presa. Singurul lucru care nu-mi place la ziare e că-s prea părtinitoare. Eu nu m-aș uita care-i conservator, care-i liberal. Nepărtinirea — în primul rînd ! Conservatorul a făcut una boacăna — dă-i la moacă ! Liberalul a scrîntit-o — mută-i fălcile ! Croiește-i pe toți ! Visul meu e să scot un ziar. He-he... Aș sta la mine în redacție, m-aș umfla în pene și aș desface plicurile. Iar în plicuri găsești de toate... de toate... He-he-he... Aș desface plicurile, aș citi și... haț ! un colaborator ! Spuneți, n-ar avea haz ?

La ora trei musafirii își luară servietele și plecară la birt să descopere neorînduieli.

Din gustarea mea nu mai rămăseseră decît cuțitele, furculițele și două linguri : celelalte șase pieriseră...

1883

Traducere de Anda Boldur

SOACRA-AVOCAT

Lucrurile s-au petrecut într-o dimineață, exact la o lună după nunta lui Michel Puzîriov² cu Liza Mamunina³. Michel își băuse cafeaua cu lapte și gata să plece la serviciu, își căuta cu ochii pălăria, cînd soacră-sa intră la el în birou.

¹ Corect : *pour manger* — pentru a mânca (fr.).

² *Puzîr* — balon, bășică

³ Mamunina — a mămişii (tata mamei).

— Michel, am să te rețin câteva minute, spuse ea. Nu te încrunta, dragul meu... Știu că ginerilor nu le place să stea de vorbă cu soacrele, dar mi se pare că noi... ne înțelegem destul de bine. Nu sîntem ginere și soacră, Michel, ci doi oameni inteligenți... Avem multe lucruri comune... Nu-i așa ?

Soacra și ginerele luară loc pe divan.

— Cu ce pot să-ți fiu de folos, *Mütterchen* ? ¹

— Ești un om deștept, Michel, foarte deștept ; și nici eu nu sînt... proastă... Sper că ne vom înțelege. De mult voiam să stau de vorbă cu dumneata, *mon petit*...² Spune-mi sincer, pe conștiința ta... ce ai de gînd cu fata mea ?

Ginerele făcu ochii mari.

— Firește că sînt de acord... De ce nu ? Învățătura e lucru bun, fără literatură nu se poate... Doar e poezie ! Înțeleg ! E plăcut cînd femeia e cultă... Și eu am primit educație, înțeleg... Dar de ce să cazi în extreme, *mon ange* ?³

— Adică cum ? Nu prea înțeleg ce vrei să spui...

— Nu pricep purtarea dumitale față de Liza mea ! Te-ai însurat cu ea, dar parcă îți este soție, prietenă ? E victima dumitale ! De dimineată pînă seara numai studiu, cărți, fel de fel de teorii... Toate astea-s lucruri foarte bune, dar nu uita că-i fiica mea, dragul meu ! Nu admit ! E carne din carnea mea ! O omori ! Nici n-a trecut o lună de la nunta voastră, și a slăbit ca un țîr ! Stă ziua întreagă cu cartea în mînă, citește prostiile alea de reviste ! Scrie, copiază !... Asta-i treabă de femeie ? N-o scoți în lume, n-o lași să trăiască ! Nu iese în lume, nu dansează ! E inadmisibil ! În tot timpul ăsta n-a fost nici o singură dată la bal ! Nici o sin-gu-ră dată !

¹ Mămică (germ.) (n. trad.)

² Micuțul meu (fr.) (n. trad.).

³ Ingerul meu (fr.) (n. trad.).

— N-a fost la bal fiindcă n-a vrut. Vorbește cu ea... Ai să afli ce părere are despre balurile și dansurile dumitale. Nu, *ma chère*. Trîndăvia voastră o dezgustă ! Dacă stă ziua întreagă cu cartea în mînă sau la lucru, crede-mă că o face din propria ei convingere... De aceea o și iubesc... Acestea fiind zise, am onoarea să te salut și te rog să nu te mai amesteci de azi înainte în relațiile noastre. Liza o să-mi spună și singură dacă are să simtă nevoia să spună ceva...

— Da-a ? Asta s-o crezi dumneata ! Nu vezi ce supusă și ce mută e ? Dragostea i-a legat limba ! Dacă n-aș fi eu, ai pune șaua pe ea, stimate domn ! Asta-i ! Ești un tiran, un despot ! Binevoiește să-ți schimbi chiar de astăzi purtarea !

— Nici nu vreau să aud...

— Nu vrei ? N-ai decît ! Atîta pagubă ! Nici nu m-aș fi gîndit să stau de vorbă cu dumneata dacă n-ar fi fost Liza ! Mi-e milă de ea ! Ea a stăruit și m-a înduplecat să-ți vorbesc !

— Ei, de data asta minți... Recunoaște că-i o minciună...

— Minciună ? Bine, ai să vezi, suflet grosolan ce ești !

Soacra sări în picioare și smuci clanța ușii. Ușa se deschise și Michel dădu cu ochii de Liza lui. Stătea în prag, își frîngea mîinile și plîngea. Mutrișoara ei drăgălașă era scăldată în lacrimi. Michel se repezi la ea...

— Ai auzit ? Spune-i tu ! Fă-o tu să-și înțeleagă fiica !

— Mama... mama spune adevărul, începuse să hohotească Liza. Nu mai pot îndura viața asta. Mă chinuiesc...

— A... va să zică așa ! Nemaipomenit !... Dar de ce nu mi-ai spus tu singură toate astea ?

— Eu... eu... ca să nu te superi...

— Dar chiar tu critikai trîndăvia ! Spuneai că mă iubeşti numai pentru convingerile mele, că te dezgustă felul de viaţă din mediul tău ! De aceea te-am şi iubit ! Înainte de nuntă dispreţuiai, urai această viaţă deşartă ! Cum se explică asemenea schimbare ?

— Atunci mi-era teamă că n-ai să te însori cu mine... Dragă Michel ! Hai să mergem astăzi la *jour-fix*-ul Mariei Petrovna !... Şi Liza căzu la pieptul lui Michel.

— Ei vezi ! Te-ai convins acum ? spuse soacra şi, triumfătoare, ieşi din birou...

— Ah, dobitocule ! oftă Michel.

— Cine-i dobitoc ? întrebă Liza.

— Cel care s-a înşelat !...

1883

Traducere de Anda Boldur

DELEGATUL SAU CUM S-A POMENIT DESDEMONOV FĂRĂ 25 DE RUBLE

Dedicată lui L. I. Palmin

— Ssst ! Hai la portar ; aici nu-i bine... Poate să ne audă...

Intrară în odăiţa portarului. Pe Makar, portarul, se grăbiră să-l trimită la administraţia financiară, ca să nu tragă cu urechea şi pe urmă să-i pîrască. Makar luă condica de expediţie, îşi puse şapca pe cap, dar nu se duse la administraţia financiară, ci se ascunse sub scară : simţise el că bătea un vînt de răzvrătire... Cel dintîi vorbi Kaşalotov, apoi Desdemonov şi după el Zracikov... Urmă o adevărată dezlănţuire de patimi

primejdioase ! Chipurile stacojii se schimonoseau, pumnii loveau în piepturi...

— Trăim în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, și nu dracu știe când, pe timpuri antediluviene ! Începu Kașalotov. Astăzi nu li se mai poate îngădui burtoșilor ăstora să-și facă de cap ca altădată. La urma urmei ne-am săturat ! A trecut vremea când... etc... etc...

Desdemonov îi ținu isonul tunînd și fulgerînd. Zracikov trase chiar cîteva înjurături urîte... Se iscă o larmă cumplită. Printre ei se găsi însă și unul mai cu scaun la cap. Făcînd o mutră îngrijorată, acesta își șterse fața cu o batistă în care își suflase nasul și spuse :

— Fraților, merită oare ?! Hai să zicem... că aveți dreptate. La ce bun ? O să vi se plătească cu aceeași monedă : și împotriva voastră vor fi răzvrătiri când veți ajunge șefi. Ascultați ce vă spun : tot vouă vă faceți rău...

Dar înțeleptul nu fu ascultat. Nici nu-l lăsară să isprăvească și-l îmbrînciră spre ușă. Văzînd că nu face nimic cu înțelepciunea, omul lăsă deoparte înțelepciunea și începu și el să cîrtească.

— La urma urmei e timpul să-l facem să priceapă că sîntem și noi oameni ca și el ! spuse Desdemonov. Repet : nu sîntem nici lachei, nici plebei ! Și nici gladiatori ! N-o să ne lăsăm batjocoriți de el ! Te tutuiește, nu răspunde la salut, întoarce capul în altă parte cînd îi prezînti raportul, înjură... În ziua de astăzi nu se cade să tutuiești nici măcar sluga din casă, darmite niște domni ca noi. Așa să-i spunem !

— Deunăzi mă întrebă : „Cu ce te-ai mînjit pe bot ? Du-te la Makar să te șteargă cu peria de frecat pe jos !“ Frumoasă glumă ! Iar altă dată...

— Într-o zi eram pe stradă cu nevastă-mea, îl întrerupse Zracikov, și ne-am întîlnit cu el... „Mă

buzatule, îmi spune, umbli cu pupeze, chiar și ziua-namiaza mare!“ „Sînt cu nevastă-mea, excelență!“... i-am răspuns eu. Iar el nici măcar nu și-a cerut scuze, a plescăit doar din limbă! Din pricina acestei batjocuri, nevastă-mea a bocit trei zile în șir. Ea nu-i pupază, ci dimpotrivă... doar o știți și voi...

— Într-un cuvînt, domnilor, nu se mai poate trăi așa! Ori noi, ori el; împreună nu mai putem în nici un caz face serviciu! Sau pleacă el, sau plecăm noi! Mai bine rămîi fără post decît să-ți lași *renomé*¹-ul batjocorit în halul ăsta! Trăim în secolul al XIX-lea. Orice om are demnitatea sa! Deși sînt un om modest, nu-s un terchea-berchea oarecare, am și eu genul meu! Nu permit! Așa să i se și spună! Să se ducă unul din noi la el și să-l facă să înțeleagă că așa nu mai merge! S-o facă în numele nostru. Hai! Cine se duce? Să-i spună de la obraz! Nu vă temeți, n-are ce să vi se întîmple! Care se duce? Ptiu... drace... am răgușit de tot...

Porniră la alegerea unui delegat. După multă vorbă și ceartă, Desdemonov fu decretat cel mai deștept, cel mai meșter la vorbă și cel mai înfipt. E înscris la bibliotecă, scrie frumos, cunoaște domnișoare culte — prin urmare e om cu cap și are să știe ce să spună și cum să spună. Cît despre îndrăzneală, nici nu mai încape vorbă. Toată lumea știe cum într-o zi a pretins comisarului de poliție să-i ceară scuze pentru că îl luase la club drept fecior; comisarul nici n-a apucat să se încrunte la auzul acestei pretenții și s-a și dus vestea despre îndrăzneala sa, stîrnind mare vîlvă...

— Du-te, Senea! Nu te teme! Spune-i verde în față! Poftim, înghite! Ți-ai găsit nașul, excelență!

¹ Corect: *renommée* — reputație, faimă, renume (fr.).

Crezi că așa merge ? Caută-ți alte slugi, că noi nu mai sîntem proști ca alții, excelență, știm și noi să facem pe grozavii. Degeaba vrei să ne legi la ochi ! Asta-i... Du-te, Senea, du-te frate... Numai piaptă-nă-te, mai întîi... Nu uita să-i spui...

— Domnilor... eu sînt cam iute din fire : te pome-nești că întrec măsura. Cred că mai bine ar fi să meargă Zracikov !

— Nu, Senea, tu să mergi... Zracikov e grozav doar la el acasă și asta numai cînd e beat... E un bleg, pe cînd tu, oricum... Hai, du-te, băiatule !...

Desdemonov se pieptănă, își încheie jiletca, tuși în pumn și se duse... Ceilalți rămaseră să-l aștepte cu sufletul la gură. Intrînd la șef, Desdemonov se opri lîngă ușă și își trecu mîna tremurătoare peste frunte ; cum să înceapă ? Cînd zări chelia cu negul cel negricios atît de cunoscut, simți că îl ia cu frig și i se păru că cineva îl strînge parcă într-o chingă... Se zgribuli, înfiorat... Dar aceasta n-avea nici un fel de importanță ; așa ceva se întîmplă oricui, din lipsă de obișnuință ; numai curajul să nu ți-l pierzi... Hai, curaj !

— Ei... ce vrei ?

Desdemonov făcu un pas înainte, mișcă buzele, dar nu scoase nici un sunet : ceva i se încurcase în gură. Și delegatul simți că încurcătura nu era numai în gură, ci și mai jos, în măruntaie... Din inimă curajul îi trecu în stomac, ghiorțai nițel acolo, coborî de-a lungul coapselor spre călcîie și se opri în ghetete... Dar ghetetele erau cam rupte... Mare bucluc !

— Ei... ce vrei ? Ești surd ?

— Hm... Nimic... Am venit doar așa. Mi s-a spus, excelență... am auzit că...

Desdemonov vru să-și stăpânească limba, dar limba nu-l asculta și continuă :

— Am auzit că excelența sa, soția dumneavoastră a organizat o loterie pentru vânzarea unui cupeu... Aș lua și eu un bilet, excelență... Hm... excelență...

— Un bilet ? Bine... Mi-au mai rămas cinci bilete... Le vrei pe toate cinci ?

— N...n... nu, excelență... Un bilet... Îmi ajunge.

— Te întreb dacă le vrei pe toate cinci ?

— Prea bine, excelență !

— E șase ruble unul... Dar ție ți le fac cu cinci ruble... Iscălește aici... Ți doresc să ai norocul să câștigi...

— Hî... — hî — hî... *Merți*, excelență... Hî... Sînt foarte bucuros...

— Du-te !

Un minut după aceea, Desdemonov stătea în odăița portarului și, roșu ca racul, cu lacrimi în ochi, se ruga de prieteni să-l împrumute cu douăzeci și cinci de ruble.

— I-am dat douăzeci și cinci de ruble, fraților, și banii nu erau ai mei ! Mi-i dăduse soacră-mea, să-i plătesc chiria... Dați-mi, domnilor ! Vă rog !

— Dar de ce plîngi ? Ai să te plimbi în cupeu...

— Ce cupeu ?... Ce să fac cu el, să sperii lumea ? Nu sînt față bisericească ! Și unde să-l țin dacă îl câștig ? Unde ?

Vorbiră mult timp, și pe cînd vorbeau, Makar (care știa carte) însemna pe hîrtie tot ce spuneau pentru ca, după aceea... și așa mai departe. E o poveste lungă, domnilor ! În orice caz, morala e limpede : să nu te răzvrătești !

CUM M-AM ÎNSURAT

Scurtă povestire

După ce s-a băut *punch*-ul, părinții au mai schimbat câteva vorbe în șoaptă și ne-au lăsat singuri.

— Dă-i drumul ! mi-a spus la ureche tatăl meu, înainte de a ieși. Nu te sfii !

— Dar cum să-i fac declarații de dragoste, am șoptit eu, dacă n-o iubesc ?

— Nu-i treaba ta... Ești un nătărău, nu pricepi nimic...

Tatăl meu mă măsură cu o privire mâniată și ieși din pavilion. O mină de bătrână se furișă prin deschizătura ușii și șterpeli lumînarea de pe masă. Am rămas în întuneric.

„De ce ți-e scris nu scapi !“ m-am gândit eu și, după ce mi-am dres glasul, mi-am luat inima în dinți și am început :

— Împrejurările îmi sînt prielnice, Zoia Adreevna. Sîntem în sfîrșit singuri și întunericul mă ajută fiindcă ascunde rușinea care-mi împurpurează obrazul... Această rușine se datorează sentimentelor care mă mistuie...

Aci însă, auzind cum bătea inima Zoiei și cum îi clănțăneau dințișorii, m-am oprit. Întreaga ei ființă era cuprinsă de un tremur, pe care-l simțeam și-l auzeam, deoarece pînă și banca pe care ședeam tremura sub noi. Biata fată nu mă iubea. Mă ura, cum urăște cîinele ciomagul, și mă disprețuia — dacă se poate presupune că cei mărginiți sînt în stare să disprețuiască. Astăzi arăt ca un urangutan ; sînt urît foc, cu toate că sînt împodobit cu titluri și cu decorații ; atunci însă, semănam cu toate dihăniile pămîntului ; eram fâlcos și umflat de pe urma unui

guturai cronie și a băuturii. Și nici măcar un urs n-ar fi putut să mă pizmuiască pentru sprinteneala mea. Cît despre însușirile suflerești, mai bine să nu vorbim de ele. Pînă și de la Zoia storsesem niște bani pe vremea cînd încă nici nu era vorba să-mi fie logodnică. Și acum mă oprisem fiindcă mi se făcuse milă de ea.

— Hai să ieșim în grădină, i-am spus eu. Aci e înăbușitor...

Am ieșit și am pornit pe o alee. La ivirea noastră, părinții care trăgeau cu urechea în dosul ușii au zbughit-o prin tufișuri. Lumina lunii juca pe chipul Zoiei. Cît eram de nătărău pe atunci! Totuși am știut să citesc pe acest chip toată gingășia supunerii! Am oftat și am continuat:

— Privighetoarea cîntă și-l desfată pe alesul inimii ei... Dar eu pe cine aș putea desfăta, singur cum sînt?

Zoia a roșit și și-a lăsat ochișorii în pămînt. I se poruncise să joace teatru. Ne-am așezat pe o bancă, cu fața la rîu. Dincolo de rîu se vedea biserica albă, iar în spatele bisericii se înălța casa domnului conte Kuldarov, în care locuia Bolnișîn, secretarul contelui, omul îndrăgit de Zoia. Cum s-a așezat pe bancă, Zoia și-a ațintit privirea asupra acelei case... Inima mi s-a strîns și mi s-a sugrumat de milă. Doamne Dumnezeule! Fie-le țărîna ușoară părinților noștri... dar... ar trebui să stea măcar o săptămîină în iad!

— Toată fericirea mea atîrnă de o singură ființă, am urmat eu. Nutresc pentru această ființă sentimente de amor... O iubesc, și dacă ea nu mă iubește, înseamnă că sînt pierdut... mort... Această ființă ești dumneata... Poți să mă iubești? Spune? Mă iubești?

— Te iubesc! a șoptit ea.

Mărturisesc că am înmărmurit auzind aceste cuvinte... Pînă atunci gîndisem că se va încăpăţîna şi mă va refuza devreme ce iubea din toată inima pe un altul. Grozav mai nădăjduiam acest lucru, şi iată că lucrurile ieşeau pe dos... Nu se simţea în stare să se opună unei forţe imperioase.

— Te iubesc ! a repetat ea începînd să plîngă.

— Asta nu se poate ! am izbucnit eu, tremurînd din tot trupul şi fără să-mi dau prea bine seama de ceea ce vorbesc. Oare-i cu putinţă ? Nu mă crede, Zoia Andreevna, draga mea, zău nu mă crede. Nu te iubesc ! Fire-aş să fiu afurisit, dacă te iubesc ! Şi nici dumneata nu mă iubeşti ! Toate astea sînt mof-turi...

Am sărit în picioare şi am început să alerg în jurul băncii.

— Nu trebuie să faci una ca asta ! Toate astea nu-s decît o comedie ! Părinţii vor să ne căsătorească cu de-a sila, Zoia Andreevna, din pricina intereselor de avere ; nici vorbă de dragoste ! Mai uşor mi-ar veni să mi se lege o piatră de gît, ca unui măgar, decît să te iau pe dumneata ; asta-i ! Ce dracu ! Cu ce drept sîrveran fac ei aşa ceva ? Ce sîntem noi pentru ei ? Robi ? Cîini ? Să nu ne căsătorim ! Să le facem în ciudă ! Nemernicii ! Destul le-am făcut pe plac ! Mă duc chiar acum să le spun că nu vreau să te iau de nevastă şi basta !

Zoia se opri deodată din plîns şi lacrimile i se zvîntară într-o clipită.

— Mă duc chiar acum să le spun, am continuat eu. Şi dumneata ai să le spui la fel. Ai să le spui că nu mă iubeşti de loc şi că-l iubeşti pe Bolniţîn. Şi eu am să ţin partea lui Bolniţîn... Ştiu cu cîtă patimă îl iubeşti !

Zoia a rîs de bucurie și am pornit alături pe alee.

— Dar și dumneata iubești pe altă, mi-a spus ea, șireată. O iubești pe *madmoazel* Debe.

— Da, am răspuns eu, pe *madmoazel* Debe. Cu toate că nu-i pravoslavnică și nu-i bogată, o iubesc pentru mintea ei și pentru însușirile sufletului ei plin de calități... N-au decît să mă blesteme, dar am s-o iau de nevastă. Țin la ea poate mai mult decît la propria-mi viață ! Nu pot să trăiesc fără ea ! Dacă nu mă însor cu dînsa, nici nu vreau să mai trăiesc ! Chiar acum mă duc... Hai să mergem să le vorbim de la obraz caraghioșilor ăstora... Îți mulțumesc, draga mea... Nici nu știi ce piatră mi-ai luat de pe suflet.

Mă simțeam cuprins de o mare fericire. Eu îi mulțumeam Zoiei, iar Zoia îmi mulțumea mie. Și, fericiți, recunoscători, ne-am tot sărutat mîinile unul altuia, fiecare lăudînd noblețea de suflet a celuilalt... Eu îi sărutam mîna, iar ea mă săruta pe părul meu cel aspru. Mi se pare chiar că am îmbrățișat-o, uitînd de etichetă. Și pot să vă spun că ne simțeam mai fericiți de această mărturisire de ne iubire decît de orice declarație de dragoste. Veseli, radioși, și cu inima ușoară, am pornit spre casă, ca să aducem la cunoștința părinților voința noastră. Mergînd, ne tot îndemnau unul pe celălalt.

— N-au decît să ne ocărăscă, spuneam eu, să ne bată, să ne alunge chiar : în schimb o să fim fericiți

Cînd am intrat în casă, părinții stăteau lîngă ușă, așteptînd. Ne-au privit și, văzîndu-ne fericiți, au făcut feciorului un semn cu mîna. Feciorul s-a apropiat cu șampania. Am început să protestez, să dau din mîini, să bat din picior... Zoia plîngea, țipa... S-a făcut tărăboi, larmă, și șampania nu s-a mai bătut.

Cu toate acestea, ne-au căsătorit...

Astăzi ne serbăm nunta de argint. Am trăit împreună un sfert de veac ! La început era înspăimîntător. O ocăram, o mai și plesneam, apoi mă apucam s-o iubesc cu necaz... Tot de necaz am avut și copii... După aceea... a mers... ne-am obișnuit... În clipa de față, ea, Zoiecika, stă în spatele meu și, sprijinindu-și mînuțele pe umerii mei, mă sărută pe chelie.

1883

Traducere de Anda Boldur

FIICA ALBIONULUI *

La scara conacului moșierului Griabov se opri o minunată trăsură cu roți cauciucate, cu perine îmbrăcate în catifea, și cu un vizitiu plesnind de gras ce era¹. Din trăsură sări Feodor Andreici Otțov, mareșalul nobilimii din județ. În vestibul îl întâmpină un fecior somnoros.

— Boierii sînt acasă ? întrebă mareșalul

— Nu, vă rog. Conița s-a dus cu copiii într-o vizită, iar conașul prinde pește cu domnișoara guvernantă ; au plecat dis-de-dimineață.

Otțov stătu o clipă pe gînduri, apoi se îndreptă spre rîu, să-l caute pe Griabov. Îl găsi la vreo două verste de casă. Privind de pe malul înalt și zărindu-l, pe Otțov îl pufni rîsul... Griabov, bărbat voinic, gras, cu un cap foarte mare, ședea turcește pe nisip

* Denumirea străveche a Angliei.

¹ În vechea Rusie, la echipajele elegante vizitiul trebuia neapărat să fie gras (n. trad.).

cu picioarele sub el și pescuia cu undița. Pălăria îi alunecase pe ceafă, iar cravata îi fugise într-o parte. Lîngă el, stătea o englezoaică înaltă, subțire, cu ochii bulbucăți, ca de rac și cu un nas mare, ca un cioc de pasăre, aducînd mai mult a cîrlig decît a nas. Purta o rochie albă, de muselină, prin care i se vedeau umerii uscățivi, galbeni. La brîu îi atîrna un mic ceas de aur. Pescuia și ea. În jurul lor domnea o tăcere mormîntală. Amîndoi stăteau nemișcați, ca și undele pe care moșăiau plutele undițelor lor.

— Pofta-i mare, dar soarta-i crudă ! spuse rîzînd Otțov. Bună ziua, Ivan Cuzmici.

— A-a... tu erai ? exclamă Griabov, fără să-și ia ochii de la plută. Ai venit ?

— Precum vezi... Tot te mai ții de fleacurile tale ? Nu te-ai lăsat încă de patima asta ?

— Pe dracu !... Pescuiesc de dimineată pînă seara. Astăzi însă, nu prea merge. N-am prins nimic, nici eu, nici caraghioasa asta. Stăm, stăm și nu se prinde nici dracu ! Îți vine să urli de necaz.

— Dă-l naibii de pescuit. Hai să bem o vodcă !

— Mai stai un pic... Poate că tot prindem ceva. Spre seară peștele mușcă mai bine... Stăm aici, frate dragă, din zori ! Nu pot să-ți spun cum mă plictisesc. Naiba m-a pus să cad în patima pescuitului. Știu că-i o prostie și totuși stau. Stau ca un ticălos, ca un ocnaș, și mă tot uit la apă ca un tîmpit ! Ar trebui să mă duc la cosit, și eu pescuiesc. La Haponievo a slujit ieri preasfințitul și nu m-am dus, am stat tot aici cu scrumbia... cu zgripturoaica asta.

— Ce ai... ai înnebunit ? spuse Otțov, trăgînd stîngerit cu coada ochiului spre englezoaică. Înjuri în fața unei doamne... și o înjuri chiar pe ea...

— Dracu s-o ia ! Nu pricepe nici o boabă ru-sește. Ori o lauzi, ori o ocărăști, ei tot una îi e ! Uită-te la nasul ei ! Ți se face rău numai cînd îl

vezi ! Pescuim zile întregi împreună și nu scoate un cuvînt ! Stă ca o momîie, cu ochii holbați la apă.

Englezoaica căscă, schimbă viermușorul și aruncă din nou undița.

— Dacă ai mai văzut așa ceva, continuă Griabov. De zece ani, frate dragă, stă toanta asta în Rusia și nu știe o iotă rusească... Orice boiernaș de-al nostru, dacă se duce la ei, învață cît ai zice pește să trîncănească în limba lor, pe cînd ăștia... dracu să-i priccapă ! Uită-te la nasul ei ! Uită-te la nas !

— Încetează odată... Mă pui într-o situație penibilă... Lasă femeia în pace !

— Nu-i femeie, e fată... Te pomenești că visează la logodnici, păpușa dracului. Și miroase a mucegai... Nu pot s-o sufăr ! Mi-e destul s-o văd, ca să-mi ies din pepeni ! Cînd se holbează la mine cu ochii ei cît cepele, mă trec fiorii, de parcă m-aș fi lovit cu cotul de o balustradă. Îi place și ei să pescuiască. Uită-te la ea : e solemnă, de parcă ar sluji în biserică ! Toate le privește cu dispreț... Stă aci, canalia, și se umflă în pene că-i și ea ființă omenească, deci rege al naturii. Și știi cum o cheamă ? Wilca Charlesovna Twice. Ptiu !... Nici nu pot să-i pronunț numele.

Auzindu-și numele, englezoaica întoarce încet nasul spre Griabov și îl măsură cu o privire disprețuitoare. De la Griabov, își ridică privirea asupra lui Otțov și îl împrășcă și pe el cu același dispreț. Totul în tăcere, fără grabă și cu un aer grav.

— Ai văzut ? Îl întrebă Griabov rîzînd cu hohote. Cu alte cuvinte, nu merităm mai mult ! Caraghioasa ! Numai de dragul copiilor țin tritonul ăsta. Dacă n-ar fi ei, n-aș lăsa-o să se apropie nici la zece verste de moșia mea. Are un nas de uliu... Dar talia ? Păpușa asta aduce cu un piron. Îmi vine s-o iau și s-o înfig în pămînt. Stai ! Parcă mișcă pluta...

Griabov sări în picioare și ridică undița. Stôara se întinse... Griabov mai trase o dată, dar nu putu să scoată cârligul din apă.

— S-a agățat de ceva ! spuse el încruntându-se. Se vede că s-a prins de o piatră... Drace !

Pe față i se întipări o adevărată suferință. Oftînd, sucindu-se neliniștit cînd la dreapta, cînd la stînga și blestemînd pe înfundate, începu să tragă scurt de sfoară. Dar fără nici un rezultat. De supărare se îngălbeni.

— N-am ce face ! Trebuie să mă bag în apă.

— Ia mai lasă prostiile !

— Nu se poate... Spre seară se pescuiește bine... Phii !... Mare ghinion ! Trebuie neapărat să mă bag în apă. N-am încotro ! Dacă ai ști ce lene mi-e să mă dezbrac ! Trebuie să-i fac vînt englezoaicei... Nu-mi vine să mă despoi în fața ei. Onicum, e o doamnă.

Griabov își scoase pălăria și cravata.

-- *Miss... e-e-e...* ! se adresă el englezoaicei, *Miss Twice ! Je vu pri*¹... Ei, cum să-i spun ? Cum să-ți spun ca să înțelegi ? Ascultă... Încolo ! Cară-te de-aici ! Auzi ?

Miss Twice îl împrășcă pe Griabov cu dispreț și scoase un sunet nazal.

— Cum ? Nu înțelegi ? Îți spun să te cari de aici ! Trebuie să mă dezbrac, păpușa dracului ! Du-te acolo ! Acolo !

Griabov o trase pe *miss* de mîneacă, îi arătă niște tute și se așeză pe vine, vrînd să-i spună să se ducă după tufe și să se ascundă acolo... Mișcînd energic din sprîncene, englezoaica rosti repede o frază lungă pe englezește. Moșierii izbucniră în rîs.

¹ Corect *je vous prie* — vă rog (fr.) (n. trad.).

— E prima dată în viață că-i aud glasul !... Frumos glăscior, n-am ce zice ! Nu înțelege ! Ce să mă tac cu ea ?

— Las-o baltă ! Hai să bem o vodcă !

— Nu se poate, trebuie să pescuiesc... E seară... Ce vrei să fac ? Mare pacoste ! Am să fiu nevoit să mă dezbrac în fața ei...

Griabov își scoase vestonul și jiletca și se așează pe nisip pregătindu-se să-și scoată ghetetele.

— Ascultă, Ivan Cuzmici, spuse mareșalul nobilimii, rîzînd pe înfundate. Asta e bătaie de joc, dragul meu, zău că e curată batjocură.

— Cine o pune să nu înțeleagă ? Lasă, să le fie de învățătură străinilor ăstora !

Griabov își scoase ghetetele, pantalonii, cămașa și se pomeni în costumul lui Adam. Otțov se ținea de burtă. Se făcuse stacojiu atît de rîs, cît și de rușine. Englezoaica ridică sprîncenele și începu să clipească... Pe fața ei gălbuie alunecă un zîmbet mîndru, disprețuitor.

— Trebuie să aștept să mi se răceasca puțin trupul, spuse Griabov, bătîndu-se cu palma peste coapse. Spune-mi, te rog, Feodor Andreici, de ce am eu în fiecare vară un fel de spuzeală pe piept ?

— Bagă-te odată în apă sau acoperă-te cu ceva Nerușinatule !

— Cel puțin dacă i-ar fi rușine, ticăloasa ! spuse Griabov, intrînd în apă și făcîndu-și semnul crucii. Brr... da' rece e apa... Uită-te la ea cum mișcă din sprîncene ! Da' de plecat tot nu pleacă... Se consideră deasupra vulgului ! He-he-he... Nici nu ne socoate oameni !

Intrînd în apă pînă la genunchi și întinzîndu-și trupul uriaș, Griabov făcu cu ochiul și spuse :

— Ce să-i faci, dragul meu, aici nu e Anglia !

Miss Twice schimbă cu sînge rece viermușorul, căscă și aruncă din nou undița. Otțov întoarce capul. Griabov se afundă o clipă, desprinsе cîrligul și ieși din apă. Două minte după aceea, ședea iar pe nisip și pescuia.

1883

Traducere de Anda Boldur

INFORMAȚIA

Era pe la amiază. Moșierul Voldîreov, un bărbat înalt, vînjos, cu capul tuns și ochii bulbucați, își scoase paltonul, își șterse fruntea cu o batistă de mătase și intră cu oarecare șovăială la grefă. Nu se auzea decît scîrțîitul penițelor.

— Unde pot să cer o informație? se adresă el ușierului, care tocmai aducea din fundul sălii o tavă cu pahare. Am nevoie de o informație, trebuie să scot o copie de pe o hotărîre.

— Poftiți acolo. Iaca, la domnul care șade lîngă fereastră, spuse ușierul, arătînd cu tava spre fereastră din fund.

Voldîreov tuși și se îndreptă spre fereastră. Acolo, la o masă verde, plină de pete, ca un bolnav de tifos exantematic, ședea un tînăr cu patru caiere zburlete pe cap, cu un nas lung plin de puncte negre și o tunică ieșită de soare. Scria, cu nasul lui lung vîrît în niște hîrtoage. Ca să alunge musca ce i se plimba pe lîngă nara dreaptă își scotea înainte buza de jos și își sufla sub nas, cu cea mai mare gravitate.

— Pot să-ți cer o informație ? i se adresă Voldîreov. Aș vrea să scot o copie după hotărîrea din 2 martie... Eu sînt Voldîreov...

Funcționarul își muie penița în călimară și cercetă dacă nu cumva luase prea multă cerneală. Încredințîndu-se că penița nu-i va face nici un bucluc, începu să scîrțîie iarăși cu ea pe hîrtie. Buza de jos i se lungi din nou în afară, dar nu mai era nevoie să sufle : musca i se așezase pe ureche.

— Pot să-ți cer o informație ? repetă după vreun minut Voldîreov. Sînt moșierul Voldîreov.

— Ivan Alexeici ! strigă funcționarul spre sală, ca și cum Voldîreov nici nu ar fi existat. Spune negustorului Ialicov, cînd mai dă pe aici, să legalizeze la poliție copia de pe declarația lui. I-am spus de o mie de ori !

— E vorba de procesul meu cu moștenitorii prințesei Gugulina, bolborosi Voldîreov. Afacerea e cunoscută. Te rog foarte mult, ocupă-te și de mine.

Continuînd a nu lua în seamă pe Voldîreov, funcționarul prinse musca care i se așezase pe buză, o privi cu luare-aminte, apoi o aruncă. Moșierul tuși și își suflă zgomotos nasul în batista lui cu pătrățele. Dar și încercarea aceasta fu de prisos. Funcționarul tot nu se hotăra să-l ia în seamă. Tăcerea ținu vreo două minute. Voldîreov scoase din buzunar o hîrtie de o rublă și o puse în fața funcționarului, pe un registru deschis. Funcționarul își încreți fruntea, trase registrul spre el, ca și cum n-ar fi văzut nimic și îl închise.

— O mică informație... Aș vrea numai să știu pe ce bază moștenitorii prințesei Gugulina... Pot să te tulbur ?

Pierdut în gîndurile sale, funcționarul se ridică și, scărpinîndu-se în cot, se duse la dulap. Întorcîndu-se

după o clipă la masa lui de scris, puse iar mîna pe registrul pe care se afla altă hîrtie de o rublă.

— Nu am să-ți răpesc decît cîteva clipe... Îmi trebuie o mică informație, atît...

Funcționarul păru că nu aude și începu să copieze ceva.

Voldîreov se încruntă și aruncă o privire deznădăjduită asupra întregii tagme de scîrțîitori din peniță.

„Scriu ! gîndi el oftînd. Scriu, lua-i-ar dracu !“

Se îndepărtă de masă și se opri amărît în mijlocul încăperii, cu brațele atîrnîndu-i neputincioase. Se vede că uşierul, care trecea din nou cu tava cu pahare, observă mutra lui jalnică, fiindcă se apropie de el și îl întrebă în şoaptă :

— Ei, ce-ați făcut ? Ați cerut informația ?

— Am cerut-o, dar nu vrea să stea de vorbă cu mine.

— Dați-i trei ruble... șopti portarul.

— I-am dat două.

— Mai dați-i una.

Voldîreov se întoarse și puse pe registru deschis o hîrtie de trei ruble.

Funcționarul trase din nou registrul spre el, începuse să-l răsfoiască și deodată, ca din întîmplare, ridică ochii asupra lui Voldîreov. Nasul lui lucios roșu și se zbîrci într-un zîmbet.

— Ce doriți ? întrebă el.

— Voiam să cer o informație în legătură cu procesul meu... Sînt Voldîreov.

— Încîntat ! În afacerea Gugulina ? Foarte bine ! Ce anume doriți ?

Voldîreov îi arătă ce dorea.

Funcționarul prinse viață, și începu să se sucească de parcă ar fi fost prins într-un vîrtej. Dădu informația cerută, porunci să se scoată o copie, oferi

moșierului un scaun, totul într-o clipită. Vorbi chiar despre vreme și îl întreabă de recoltă. Când Voldîreov plecă îl însoți pe scară pînă jos, zîmbind îndatoritor și respectuos, cu aerul că e gata în orice clipă se se închine pînă la pămînt în fața lui. Fără să-și dea bine seama de ce, Voldîreov se simți stîmjenit și, ascultînd de o pornire lăuntrică, scoase din buzunar o hîrtie de o rublă și o întinse funcționarului. Acesta, care tot mai saluta și zîmbea, o prinse din zbor, făcînd-o nevăzută.

„Ce oameni !...” gîndi moșierul și, ieșind în stradă, se opri și își șterse fruntea cu batista.

1883

Traducere de Anda Boldur

ÎN LANDOU

Kitty și Zina, fiicele consilierului de stat Brindin, se plimbau în landou pe Nevski Prospekt. Cu ele se afla și verișoara lor, Marfușa, o fată mărunțică, de vreo șaisprezece ani, o provincială-moșierică, sosită de cîte zile la Piter să-și viziteze rudele simandicoase și să vadă „minunile orașului”. Alături de ea ședea baronul Dronkel, un domnișor proaspăt ieșit din baie, ferchezuit din cale afară, cu un palton albastru și pălărie la fel. Legănate de landou, cele două surori se uitau din cînd în cînd pieziș la verișoara lor. Făceau haz de ea, dar se și temeau să nu le facă de rîs. În naivitatea ei, fetișcana, care niciodată în viața ei nu se mai plimbase în landou și nu auzise larma capitalei, se minuna de căptu-

șeala trăsurii, de jobenul cu galoane al lacheului, și scotea câte un țipăt de fiecare dată când întâlneau tramvaiul cu cai... Întrebările pe care le puneau erau și mai copilărești, și mai caraghioase...

— Ce leafă primește Porfiri al vostru? Întrebă ea între altele, arătînd cu capul spre lacheu.

— Patruzeci de ruble pe lună, pare-mi-se...

— Nu mai spune! Fratele meu Serioja, care-l învătător, nu primește decît treizeci! Oare la voi la Petersburg munca e chiar atît de prețuită?

— Nu mai pune astfel de întrebări, Marfușa, îi șopti Zina, și nu te mai uita așa în toate părțile. Nu se cade. Ah, ia priviți — dar numai cu coada ochiului, că nu-i frumos — ce ofițeraș caraghios! Ha-ha! Ce mutră! Parcă ar fi băut oțet! Dumneata, baroane, arăți la fel cînd faci curte Amfiladovei.

— Dumneavoastră, *mesdames*, ciripiți și puțin vă pasă! Dar pe mine mă mustră conștiința, spuse baronul. Astăzi, colegii mei de la minister fac un parastas pentru Turgheniev și, din pricina dumneavoastră, eu nu m-am dus. Oricum, nu se face... E o comedie, firește, totuși ar fi trebuit să mă duc, să arăt că simpatizez și eu... cu ideile... *Mesdames*, spuneți-mi sincer, cu mîna pe inimă, vă place Turgheniev?

— O, da... desigur! Doar e Turgheniev...

— Ei, poftim... Pe cine întreb, îmi răspunde la fel, dar mie... nu înțeleg! Ori nu am destul creier, ori sînt un sceptic fără leac, dar mi se pare exagerată, dacă nu chiar ridicolă, toată această vîlvă stîrnită în jurul lui Turgheniev! Nu tăgăduiesc că-i un scriitor bun... Scrie curgător, pe alocuri stilul lui e chiar viguros, are umor, dar... nu-i nimic deosebit... Scrie ca toți scriitorășii ruși... Ca și Gri-

gorovici¹, ca și Kraevski²... Ieri am luat înadins din bibliotecă *Insemnările unui vânător*, le-am citit din scoartă în scoartă și n-am găsit absolut nimic deosebit... Nici un fel de proces de conștiință, nimic despre libertatea presei... nici o idee! Cît despre vânătoare, zero. Totuși nu e rău scris!

— Nu e rău de loc! E un scriitor foarte bun! Și mai ales cum scrie despre dragoste! oftă Kitty. Mai bine ca toți!

— Scrie bine despre dragoste, dar alții au scris și mai bine. Jean Richepin³, bunăoară. Ce minunăție! Ați citit romanul lui *Lipiciul*? Cu totul altceva! Citești și simți cum tot ce scrie el se întâmplă și în realitate! Pe cînd Turgheniev... ce a dat? Numai idei... dar ce idei sînt în Rusia? Totul e luat de la străini! Nimic original, nimic al tău!

— Dar cum descria natura!

— Nu-mi place să citesc descrieri de natură. Sînt niște peltele care nu se mai isprăvesc... „Soarele a apus... Păsările au început să cînte... Pădurea freamătă...” Eu sar întotdeauna peste aceste splendori. Turgheniev e un bun scriitor, nu contest, dar nu găsesc că era în stare să facă minuni, așa cum strigă astăzi toată lumea. Se tot dă zor că ar fi contribuit la trezirea conștiinței, că ar fi zgîndărit nu știu ce conștiință politică în poporul rus... Nu văd nimic din toate acestea... Nu înțeleg...

— Dar romanul *Oblomov*, l-ai citit? Întrebă Zina. În el Turgheniev se ridică împotriva iobăgiei!

¹ Dmitri Vasilievici Grigorovici (1828—1899), scriitor rus care deși s-a preocupat în lucrările sale de viața grea a poporului, a rămas străin de ideile revoluționare ale vremii.

² Andrei Alexandrovici Kraevski (1810—1889), publicist și editor rus.

³ Jean Richepin (1849—1926), poet și prozator francez, autorul unor lucrări de o calitate îndoieală.

— E adevărat... Dar și eu sînt împotriva iobăgiei ! Înseamnă oare asta că trebuie să se facă zarvă și în jurul numelui meu ?

— Pentru Dumnezeu ! Roagă-l să tacă din gură ! șopti Marfușa Zinei.

Zina se uită mirată la fata cea naivă și sfioasă. Privirea provincialei rătăcea neliniștită de la unul la altul, și ochii ei, în care se aprinsese o lucire dușmănoasă, păreau să caute pe cine să-și verse ura și disprețul. Buzele-i tremurau de mînie.

— Ai lacrimi în ochi, Marfușa, îi șopti Zina. Nu-i frumôs !

— Se pretinde chiar că Turgheniev ar fi avut o mare înrîurire asupra dezvoltării societății noastre, continuă baronul. Dar unde se vede o astfel de înrîurire ? Eu, păcătosul de mine, nu o văd nicăieri. În tot cazul asupra mea nu a avut nici una.

Landoul trase la scara casei Brîndinilor.

1883

Traducere de Anda Boldur

GRASUL ȘI SLABUL

Doi prieteni se întîlniră într-o gară de pe linia Nicolaevskaia. Unul era rotofei, celălalt pirpiriu. Cel gras tocmai luase masa la restaurantul gării și buzele, încă unsuroase, îi luceau ca niște vișine coapte. Mi-rosea a vin de „Xeres“ și a „Fleur d'Oranger“¹. Slabul abia coborîse din vagon și era încărcat de gea-

¹ Parfum la modă pe vremuri (n. trad.).

mantane, boccele și cutii de carton. Mirosea a șuncă și a drojdie de cafea. În spatele lui venea nevastă-sa, o femeie firavă, cu bărbia ascuțită, și fiul său, elev de liceu, un băiat înalt, cu o pleopă puțin lăsată pe un ochi.

— Porfiri ! strigă rotofeiul, zărindu-l pe pirpiriu. Tu ești ? Dragul meu ! Nu ne-am văzut de un car de ani !...

— Doamne ! se minună acesta. Mișa ! Prietenul meu din copilărie ! Ce cauți aici ?

Prietenii se îmbrățișară și se măsurară unul pe altul cu ochii umezi. Amândoi erau buimăciți, dar încântați.

— Dragul meu ! începu cel slab după ce se mai îmbrățișară o dată. Nu mă așteptam de loc ! Ce surpriză ! Ia să te văd mai bine ! Ai rămas tot așa frumos cum erai, tot așa de îngrijit și de fercheș. Doamne-Dumnezeule ! Ei, cum o duci ? Ești bogat ? Ești însurat ? Eu, precum vezi, m-am însurat... Asta-i nevastă-mea, Luiza, născută Wanzenbach... e luterană... Iar ăsta e fiul meu, Nafanail, elev în clasa treia. Nafania, domnul e prietenul meu din copilărie ! Am fost colegi de liceu !

Nafanail stătu o clipă pe gânduri, apoi își scoase șapca.

— Am fost colegi de liceu ! repetă pirpiriul. Îți aduci aminte, Mișa, cum ne porecliseră băieții ? Pe tine, Erostrat¹, fiindcă arseseși cu țigara o carte a liceului, iar pe mine Efialt², fiindcă îmi plăcea să pîrăsc. Ha-ha-ha... Eram copii ! Nu te teme, Nafania ! Vino mai aproape.... Și asta e nevastă-mea, născută Wanzenbach... e luterană...

¹ Cetățean din Efes care, pentru a deveni celebru a incendiat Artemisionul (templul Artemisei), în noaptea când s-a născut Alexandru cel Mare (356) (n. trad.).

² Trădătorul care i-a condus pe Perși la Termopile (n. trad.).

După o clipă de gândire, Nafanail se ascunse după tatăl său.

— Ei, și ia spune-mi, cum o duci, dragul meu prieten ? Întrebă rotofeiul, privind-și încântat fostul coleg. Ai o slujbă undeva ? Ai un post bun ?

— Da, dragul meu, am o slujbă bună. Sînt de doi ani asesor de colegiu ¹ și am „Stanislav“ ²-uli. Leafa e cam mică... dar ce are a-face ! Nevastă-mea dă lecții de muzică, eu fac în orele libere tabachere de lemn. Tabachere foarte bune ! Le vînd cu o rublă bucata. Dacă cineva ia zece bucăți sau mai multe, fac reducere. Ne descurcăm, de bine, de rău. Am lucrat înainte la un minister, și acum sînt mutat aici, ca șef de birou... Am să fac serviciul aci. Dar tu ? Nu cumva ai și ajuns consilier de stat ³ ? Ai ?

— Nu, dragul meu, caută ceva mai sus, răspunse grăsanul. Sînt consilier intim ⁴... Sînt și decorat. Am două stele.

Pirpiriul păli deodată și încremeni, apoi fața i se schimonosi într-un zîmbet mieros ; ai fi zis că toate trăsăturile începuseră să i se topească. Trupul i se sfriji, se gîrbovi, și parcă i se făcu și mai puțintel... Geamantanele, boccelele și cutiile de carton se sfrijiră și se zbîrciră și ele... Bărbia lungă a nevestei sale se lungi, și mai mult ; Nafanail luă poziția de drepti și își încheie toți nasturii tunicii...

— Eu, excelență... sînt încântat ! Un prieten din copilărie, ca să zic așa, să ajungă la o situație atît de înaltă ! Hi-hi-hi.

¹ Grad civil mic, corespunzînd gradului de locotenent în armata țaristă (n. trad.).

² Una din cele mai mici decorații din Rusia țaristă.

³ Grad civil ce corespundea cu gradul de colonel (n. trad.).

⁴ Grad civil ce corespundea cu gradul de general de divizie (n. trad.).

— Ia lasă prostiile ! se încruntă grăsanul. Ce înseamnă tonul ăsta ? Sîntem doar prieteni din copilărie ; ce rost are respectul ăsta față de grad ?

— Vai de mine... Se poate ?... continuă să rîdă stînjenit pirpiriul, împuținîndu-se și mai mult. Atenția binevoitoare a excelenței-voastre... e ca un fel de vlagă dătătoare de viață... Excelență, acesta e fiul meu, Nafanail... Soția mea Luiza, e luterană, întrucîtva...

Grasul voi să spună ceva, dar pe fața pirpiriului se putea citi atîta venerație, slugărnicie și acreală respectuoasă, încît consilierului intim i se făcu silă. Își întoarse capul într-o parte și îi întinse slăbănogului mîna de rămas bun.

Pirpiriul îi strînse trei degete, își frînse înaintea tot trupul și începu să rîdă subțire, ca un chinez : „hi-hi-hi“. Nevastă-sa zîmbi. Nafanail făcu o temenea și scăpă șapca din mînă. Tustrei erau buimăciți, dar încîntați.

1883

Traducere de Anda Boldur

TUTORELE

Mi-am biruit sfiala și am intrat în biroul generalului Șmîgalov¹. Generalul ședea la masa de lucru și făcea pasiența *caprice des dames*²

— Ce vrei, dragul meu ? mă întrebă el prietenos, arătîndu-mi cu capul un jilt.

¹ Șmîgati — a se strecura, a se furișa.

² Capriciul doamnelor (n. trad.).

— Am venit la dumneavoastră într-o chestiune, excelență, am spus eu, așezându-mă și încheindu-mi, nu știu de ce, surtucul. Am venit la dumneavoastră într-o chestiune cu caracter personal, nu de serviciu. Am venit să cer mîna nepoatei dumneavoastră, Varvara Maximovna.

Generalul întoarse încet capul spre mine, mă cercetă atent cu privirea și scăpă cărțile jos. Mișcă îndelung din buze și articulă :

— Dumneata... Ce, nu ți-e bine ? Ai înnebunit ? Răspunde-mi : ai înnebunit ? Cum de îndrăznești ? suieră el, făcîndu-se stacojiu. Cum de îndrăznești ? Mucosule ! Țîngăule ! Îți arde de glume... ai ?

Și bătînd din picior, Șmîgalov zbieră atît de tare încît și geamurile zăngăniră :

— Ridică-te ! Uiți cu cine vorbești ? Te poftesc să te cari de aici și să nu te mai arăți în ochii mei ! Marș ! Afară !

— Dar vreau să mă însor, excelență !

— Poți să-ți cauți nevastă oriunde, dar nu la mine ! Nu ești încă de nasul nepoatei mele, domnule ! Nu ești o pereche pentru ea ! Nici averea, nici situația dumitale socială nu-ți dau dreptul să-mi propui o asemenea... propunere ! E o obrăznicie din partea dumitale ! Te iert, mucosule, dar te rog să nu mă mai plictisești !

— Hm... V-ați descotorosit pînă acum de cinci pețitori în felul acesta... Dar de al șaselea nu veți izbuti să scăpați. Cunosc pricina acestor refuzuri. Iată ce e, excelență... Vă dau în modul cel mai solemn cuvîntul meu de onoare că, o dată însurat cu Varia, n-am să vă cer nici o copeică din banii pe care i-ați irosit, în calitate de tutore al Variei. Vă dau cuvîntul meu de onoare !

— Repetă ce ai spus ! rosti generalul cu un glas nefiresc, strident, și se repezi la mine cu pași mă-

runți, ca un gînsac atîțat. Repetă ! Repetă, nemernicule !

Am repetat. Generalul s-a făcut stacojiu și a început să alerge prin odaie.

— Asta mai lipsea ! tună el cu glas dogit, ridicîndu-și brațele spre cer. Asta mai lipsea : ca subordonații mei să-mi aducă în propria-mi casă insulte grave, prejudicioase ! Doamne, ce am ajuns să trăiesc ! Mi-e... rău !...

— Dar vă asigur, excelență ! Nu numai că n-am să vă cer niciodată nimic, dar nici n-am să pomenesc vreodată cuiva că, din slăbiciune, ați irosit banii Variei ! Am să poruncesc și Variei să tacă ! Pe cuvîntul meu de onoare ! De ce vă înfierbîntați și spargeți scrinul ? N-am să vă dau în judecată !

— Un băiețas de nimic, un țîngău... un sărăntoc... îndrăznește să-mi spună în față asemenea ticăloșii ! Te rog să ieși afară, tinere, și bagă-ți în cap că asta n-am s-o uit niciodată ! M-ai insultat groaznic ! De altfel... te iert ! Ai spus această obraznicie din ușurință, din prostie... Stai, nu te atinge, te rog, de lucrurile de pe masă, dracu să te ia ! Nu te atinge de cărți ! Du-te, sînt ocupat !

— Nu mă ating de nimic ! Vi s-a părut. Vă dau cuvîntul meu de onoare, domnule general ! Vă dau cuvîntul că nici n-am să pomenesc ! Și pe Varia am s-o opresc să vă ceară banii ! Ce mai vreți ? Zău dacă vă înțeleg !... Ați irosit cele zece mii de ruble pe care i le lăsase tatăl ei... Ei și ? Zece mii nu-i cine știe ce sumă... Se poate ierta...

— N-am irosit nimic... asta-i ! Am să ți-o dovedesc îndată ! Chiar acum... am să ți-o dovedesc !

Generalul trase cu mâini tremurătoare un sertar, scoase un teanc de hîrtii și, roșu ca racul, începu să le răsfoiască. Le răsfoi îndelung, încet și fără rost. Sărmanul, era groaznic de tulburat și de rușinat.

Spre norocul lui, feciorul intră în birou și anunță că prînzul e servit.

— Bine... După prînz am să-ți dovedesc ! Începu să blîguie generalul, strîngînd hîrtille. O dată pentru totdeauna... spre a zădărnici orice bîrfeală... Așteaptă să isprăvim cu masa... și ai să vezi ! Cînd te gîndești că un țîngău oarecare, iartă-mă Doamne... un marțafoi... care mai are caș la gură... Hai la masă ! După masă... am să-ți...

Ne-am dus la masă. La primul și la al doilea fel generalul tăcu încruntat. Își săra cu înverșunare supă, mugea ca tunetul în depărtare și se foia zgomotos pe scaun.

— De ce ești așa de înfuriat astăzi ? îi spuse Varia. Nu-mi place cînd ești așa... zău...

— Cum îndrăznești să spui că nu-ți plac ! se oțărî și la ea generalul.

La felul al treilea și cel din urmă, Șmîgalov oftă adînc și clipi din ochi. Avea expresia unui om lovit, doborât... Părea tare jignit, tare nenorocit ! Pe frunte și pe nas, îi luceau broboane mari de sudoare. După masă mă pofti în biroul lui.

— Dragul meu ! Începu el, frămîntînd între degete pulpana surtucului meu. Ia-o pe Varia, îmi dau consimțămîntul... Ești un om cumsecade, bun la suflet... Mă învoiesc... Vă binecuvîntez... pe ea și pe tine, îngerașilor... Să mă ierți că înainte de masă te-am ocărit... m-am supărat... Am făcut-o doar din dragoste... ca un părinte... Numai că vezi... cum să ți-o spun... N-am cheltuit zece mii, ci șaisprezece. Și banii pe care i-a lăsat mătușa Natalia i-am prăpădit la cărți... Dar acum, de bucurie, hai să-i tragem cu niște șampanie... M-ai iertat ?

Și generalul aținti asupra mea ochii săi cenușii, ochi gata să plîngă, dar totodată plini de bucurie.

L-am iertat și de cele șase mii și m-am însurat cu Varia.

Povestirile bune se sfîrșesc întotdeauna cu o nuntă !

1883

Traducere de Anda Boldur

ȘEFUL DE GARĂ

Pe șeful gării „Tândări“¹ îl chema Stepan Stepanîci, iar numele lui de familie e Soptinov². Vara trecută a avut o pățanie. Neînsemnată la prima vedere, pățania l-a costat foarte scump. De pe urma ei și-a pierdut șapca nouă-nouță de șef de gară și încrederea în omenire.

Vara, trenul nr. 8 trecea prin gara lui noaptea la ora 2 și 40. E o oră cît se poate de neplăcută. În loc să doarmă, Stepan Stepanîci trebuie să se plimbe pe peron și să rămîna lîngă telegrafistă aproape pînă dimineața.

Ajutorul său, Aleutov, pleca în fiecare vară undeva cu gîndul să se însoare, și bietul Soptinov era nevoit să rămîna mereu de serviciu. Mare porcărie din partea soartei ! Altfel, nu se plictisea el chiar așa de rău. Uneori, noaptea, venea la el la gară, Maria Ilinișna, soția lui Nazar Kuzmici Kuțapetov³, administratorul moșiei unui prinț din vecinătate. Această doamnă nu era nici prea tînără, nici prea

¹ Drebezghi în textul rus.

² Septati — a șușoti.

³ Cușii — scurt de coadă.

frumoasă, dar pe întuneric, domnilor, poți lua și un stîlp de telegraf drept sergent de stradă, și apoi, în treacăt fie zis, plictiseala ca și foamea, te face să înghiți orice ! Cînd Kușapetova sosea la gară, Soptinov o lua de braț, cobora cu ea de pe peron și se îndrepta spre vagoanele de marfă. Acolo, lîngă vagoane, în așteptarea trenului nr. 8, își începea declarațiile de dragoste și nu înceta pînă ce nu auzea fluieratul locomotivei.

Și așa, într-o noapte, stătea cu Maria Ilinișna lîngă vagoane și aștepta trenul. Luna luneca încet, ușor, pe cerul senin. Scâlda în lumina ei gara, cîmpia și depărtările, cît vedeai cu ochii... În jur era liniște, tihnă... Soptinov o ținea pe Maria Ilinișna de mijloc și tăcea. Și ea tăcea. Amîndoi erau cuprinși de o uitare dulce, blîndă, ca și lumina lunii...

— Ce noapte minunată, ofta din cînd în cînd Soptinov. Nu ți-i frig ?

Drept răspuns, ea se lipea și mai strîns de tunica lui.

La ora 2 și 20 șeful de gară se uită la ea și spuse :

— Trebuie să vină trenul... Hai, Mașa, să ne uităm la linie... Primul dintre noi care va zări luminile trenului îi va fi celuilalt mai multă vreme credincios... Hai să ne uităm...

Își ațintiră privirea în depărtare... Pe linia, ce părea că n-are sfîrșit, licăreau ici-colo cîteva luminițe. Trenul nu se vedea încă... Cercetînd depărtarea, Soptinov zări însă altceva... Zări două umbre lungi ce păseau peste traverse... Veneau drept spre el, creșteau, se făceau din ce în ce mai mari... Una era umbra unui trup omenesc, cealaltă — a unui ciomag lung, pe care-l ținea omul în mînă.

Umbra se apropia. Curînd o auziră fluierînd ceva din *Madame Angot* ¹.

— Care umblă pe șine? Este interzis... strigă Soptinov. Jos de pe șine!

— Mai lasă ordinele, mizerabile! se auzi răspunsul.

Văzîndu-se astfel insultat, Soptinov vru să se re-peadă spre umbră, dar Maria Ilinișna îl apucă de veston.

— Pentru Dumnezeu, Stiopa! șopti ea. E bărbatul meu! E Nazarka!

Nici n-avu bine timpul să sfîrșească și Kuțapetov se și afla în fața șefului de gară. Soptinov cel insultat scoase un țipăt, se lovi cu capul de ceva metalic și se aruncă sub un vagon. După ce ieși de sub vagon tîrîndu-se pe burtă, o luă la fugă de-a lungul liniei. Sărind peste traverse, împiedicîndu-se de șine, alergă spre pompa de apă ca un nebun, ca un cîine cu o tinichea de coadă.

„Ce gogeamite ciomag are!“... gîndea el, gonind de-i sfîrîiau călcîile.

Ajuns la pompa de apă, se opri să mai răsufle, dar auzi în urmă pași, întoarse capul și văzu umbra omului și a ciomagului alergînd pe urmele lui. Îngrozit, o luă din nou la fugă.

— Hei, oprește, auzi el în spate glasul lui Kuțapetov. Stai! Ferește! Trenul!

Soptinov privi înainte și văzu în fața sa trenul cu o pereche de ochi înspăimîntători, de foc... Părul i se făcu măciucă... Inima începu să-i bată nebu-nește și deodată i se opri... Soptinov își adună toate puterile și sări la întîmplare... Timp de vreo patru secunde zbură în gol, apoi căzu pe ceva tare, încli-

¹ E vorba de opereta *Fuca doamnei Angot* de compozitorul francez Charles Lecocq.

nat, și se rostogoli la vale, încercînd zadarnic să se agațe de niște ciulini.

„Terasamentul, gîndi el. N-are a-face. Mai bine pentru nu om de viță nobilă să cadă de-a dura de pe terasament, decît să fie ciomăgit de un țopîrlan.“

Peste cîteva clipe o cizmă mare, grea, călcă într-o băltoacă lîngă urechea lui dreaptă. Niște mîini începură să se plimbe pe spinarea lui...

— Dumneata ești ? auzi el glasul lui Kuțapetov. Dumneata, Stepan Stepanîci ?

— Îndurare ! gemu Soptinov.

— Ce-i cu dumneata dragul meu ? Ce te-a speriat în halul ăsta ? Eu sînt Kuțapetov ! Nu m-ai recunoscut ? Am alergat după dumneata... Te-am strigat... Era cît p-aci sa nimerești sub tren, dragul meu... Cînd am văzut cum ai luat-o la goană, Mașa s-a speriat și ea și acum zace leșinată pe peron... Te-ai speriat poate fiindcă te-am făcut mizerabil ? Nu te supăra... Te-am luat drept acar...

— Of, nu-ți mai bate joc de mine... Dacă vrei să te răzbuni, răzbună-te cît mai repede... Sînt în mîinile dumitale... gemu Soptinov. Bate-mă... cotoțește-mă, schilodește-mă...

— Dar ce te-a apucat, nene ? Vino-ți în fire ! Veneam la dumneata cu o treabă, ca să-mi faci un bine ! Am alergat după dumneata ca să-ți vorbesc.

Kuțapetov tăcu cîteva clipe și urmă :

— E o treabă importantă... Mașa mea mi-a spus că dumneata ai binevoit să te încurci cu ea din plăcere. În privința asta n-am nimic de zis, fiindcă, la drept vorbind, de pe urma Mariei Ilinișna eu nu mă aleg cu mare lucru. Dar dacă judecăm după bună dreptate, te rog să binevoiești să faci o învoială cu mine, deoarece, oricum, sînt soțul, capul... după Scriptură. Prințul Mihailo Dmitrici, cînd era încurcat cu ea, îmi dădea două hîrtii de cîte două-

zeci și cinci de ruble pe lună. Dumneata cît ai să-mi dai? Buna înțelegere face mai mult ca banul. Dar de ce nu te ridici...

Soptinov se ridică în picioare. Frînt, zdrobit, o luă încetișor spre linie...

— Cît vrei să-mi dai? urmă Kuțapetov. De la dumneata n-am să iau decît o hîrtie de douăzeci și cinci de ruble... A, încă ceva: voiam să te rog, nu cumva ai vreo slujbuliță pentru nepotul meu?...

Fără să vadă sau să audă ceva, Soptinov se tîrî cu chiu cu vai pînă la gară și se trînti pe pat. A doua zi de dimineață cînd se trezi, văzu că pierduse șapca de la uniformă și un epolet.

Și astăzi îi mai crapă obrazul de rușine.

1883

Traducere de Anda Boldur

CALOMNIA

Profesorul de caligrafie Serghei Capitonîci Ahineev¹ își mărita fiica, Natalia, cu profesorul de istorie și geografie Ivan Petrovici Loșadinîh.

Totul mergea ca pe roate și veselie era în toi. În salonul cel mare se cînta din gură și la pian, și se dansa. Prin celelalte încăperi alergau nebunește în toate părțile feciori aduși anume de la club, cu fracuri negre și cravate albe, stropite cu sosuri. Casa era plină de freamăt și de larmă. Profesorul

¹ *Abineia* — nerozie, prostie, ineptie.

de matematică Tarantulov¹, francezul Pasdequoi² și subvizorul curții de control Egor Venedictîci Mzda³ ședeau toți trei pe un divan și, întrerupîndu-se unul pe altul, povesteau care mai de care cazuri de morți înmormîntați de vii și își dădeau fiecare părerea despre spiritism. Nici unul dintre ei nu credea în spiritism, dar admiteau cu toții că sînt multe lucruri pe lumea asta care niciodată nu vor putea fi cuprinse de mintea omenească. Într-o altă odaie, profesorul de literatură Dodonschi lămurea musafirilor cazurile în care o sentinelă are dreptul să tragă în trecători. După cum vedeți, temele conversațiilor erau înfricoșătoare, totuși foarte plăcute. Din curte, se uitau pe ferestre oameni care, din pricina situației lor sociale, nu aveau dreptul să intre înăuntru.

La miezul nopții, gazda, Ahineev, se duse la bucatărie, să vadă dacă totul era gata pentru cină. În bucatărie, de la dușumea pînă la tavan, pluteau aburi, în care se împleteau miresme de gîște, de rațe fripte și de multe alte bunătăți. Pe două mese erau așezate, într-o înghesuială artistică, cele trebuincioase gustărilor și băuturilor. În jurul meselor, trebăluia bucătăreasa Marfa, o femeie roșie la față, cu două rînduri de burți, gîtuite de șorț.

— Arată-mi nisetrul, drăguță! spuse Ahineev, frecîndu-și mîinile și lingîndu-și buzele. Ce miros odorant! Aș mîncea toată bucătăria! Hai, arată-mi nisetrul.

Marfa se apropie de una din lavițe și ridică cu băgare de seamă o foaie de ziar pătată de grăsime. Sub această foaie, un nisetru mare, în aspic, presărat cu capere, măslina și morcovi, se lăfăia pe o

¹ *Tarantul* — paianjen mare, otrăvitor.

² N-ai de cî, n-ai pentru ce.

³ *Mzda*. — răsplată.

tavă uriașă. Când Ahineev văzu peștele, se luminează la față de bucurie, dădu ochii peste cap și scoase un „ah“ prelung. Apoi se aplecă și scoase din buze un sunet de roată neunsă. După ce mai stătu câteva clipe locului, plezni din degete, de plăcere, și plescăi încă o dată din buze.

— Ehei ! Un sărut, și încă ce sărut !... Cu cine te pupi, Marfușă ? se auzi un glas din odaia vecină, și în deschizătura ușii se ivi capul tuns al lui Vankin, ajutorul de pedagog. Cu cine ești ? A-a-a... îmi pare foarte bine ! Cu Serghei Capitonîci ! Halal tată socru, n-am ce zice ! În tete-à-tete cu sexualitatea feminină !

— Nu o pup de loc, se fîstîci Ahineev, ce ți s-a năzărit, dobitocule ? Am... cum să zic... am plescăit din buze, văzînd... ei da... mi-a lăsat gura apă la vederea peștelui...

— Ei, lasă, lasă, nu mai vinde tu castraveți grădinarului !

Capul lui Vankin, vîrît prin deschizătura ușii, zîmbi larg, apoi se retrase. Ahineev roși.

„Frumoasă pățanie ! se gîndi el. Nemernicul e în stare să umple tot orașul. O să mă facă de rîs, boul...”

Se întoarse, stîngenit, în salonul cel mare și trase cu coada ochiului să vadă unde era Vankin. Vankin stătea lîngă pian și, îndoindu-și grațios mijlocul, șoptea ceva cumnatei inspectorului, care rîdea.

„Îi vorbește de mine ! se gîndi Ahineev. Sigur că de mine, usca-i-s-ar limba ! Și ea crede... crede totul ! Rîde ! Doamne ! Nu, nu pot să las lucrurile așa... Trebuie să fac astfel, ca lumea să nu-l creadă... Am să le povestesc eu tuturor ce s-a întîmplat și, pînă la urmă, tot el o să iasă caraghios... Bîrfitorul... Tîmpitul...”

Ahineev se scărpină la ceafă și, din ce în ce mai puțin în largul lui, se apropie de Pasdequoi.

— Am fost chiar acum la bucătărie, să dau ordine pentru cină, spuse el franțuzului. Știu că-ți place peștele ; am un nisetru, dragul meu, uite-așa de mare ! Zău, are aproape un metru și jumătate ! He-he-he... Da *à propos*, era să uit... În bucătărie, s-a întâmplat, din pricina acestui nisetru, o chestie foarte nostimă ! Am intrat înăuntru și am vrut să văd mîn-carea... M-am uitat la nisetru și, de plăcere... de bun ce era, am plescăit din buze ! Tocmai atunci a intrat dobitocul ăsta de Vankin care, ce crezi c-a spus ? ...Ha-ha-ha... A spus : „A-a-a ! Vă pupați ?” Auzi, cu Marfa, cu bucătăreasa ! Auzi ce-i trece prin cap, tîmpitul ! Femeia e slută ca dracul, o ade-vărată pocitanie, și el... vorbește de pupat ! Caraghiosul !

— Cine-i caraghios ? întrebă Tarantulov, care tocmai se apropia de ei.

— Vankin ăsta ! Am fost chiar acum la bucătărie... Și-i spuse și lui povestea cu Vankin. M-a făcut să rîd, caraghiosul ! Că drept să vă spun, mai degrabă mi-aș pupa dulăul decît s-o pup pe Marfa, adăugă Ahineev, și, privind în jur, zări la spatele lui pe Mzda. Vorbeam de Vankin, se întoarse Ahineev spre el. Tare-i caraghios ! A intrat în bucătărie, m-a văzut lîngă Marfa și a început să scornească fel de fel de bazaconii. Cică ne pupam. I s-a părut. Era beat. I-am spus că mai curînd m-aș pupa cu un curcan decît cu Marfa. „Uiți că am nevastă, dobitocule”, i-am mai amintit eu. Zău m-a făcut să rîd !

— Cine te-a făcut să rîzi ? întrebă părintele, profesor de religie, apropiindu-se și el de Ahineev.

— Vankin. Să vedeți, stăteam în bucătărie și mă uitam la nisetru...

Și așa mai departe. După vreo jumătate de oră, toți musafirii cunoșteau povestea cu nisetrul și cu Vankin.

„Acum, poate să le povestească cât o vrea ! Își zise Ahineev, frecându-și mâinile. N-are decît. Va fi des-tul să deschidă gura și toți îi vor spune : «Ia mai lasă prostiile, tîmpitule ! Știm totul !»“

Ahineev se liniști și, de bucurie, dădu pe gît vreo patru-cinci păhăruțe. La sfîrșitul mesei, după ce-i însoți pe tinerii căsătoriți în iatacul lor, se retrase în camera sa și adormi ca un prunc nevinovat. A doua zi, nici nu-și mai amintea de povestea cu nisetrul. Dar vai ! Omul propune și Dumnezeu dispune. Gurile rele își făcuseră datoria și toată șiretenia lui Ahineev nu folosisese la nimic ! Taman după o săptămînă, și anume miercuri, după ora a treia, în timp ce se afla în mijlocul cancelariei, discutînd despre înclinările vicioase ale elevului Vîsechin, directorul se apropie de el și îl luă de o parte.

— Uite ce-i Serghei Capitonîci, îi spuse dînsul. Te rog să mă ierți... Nu mă privește, dar trebuie totuși să-ți atrag atenția ! E de datoria mea... Vezi dumneata, circulă zvonuri cum că ai trăi cu... cu bucătăreasa... Nu-i treaba mea, dar... Trăiește cu ea, pup-o... fă ce vrei, numai, pentru numele lui Dumnezeu, nu te mai afișa ! Te rog ! Nu uita că esti profesor !

Ahineev îngheță. Se duse acasă, ca pișcat de un roi întreg de albine, ca opărit cu apă clocotită. Mergînd pe străzi, i se părea că tot orașul se uită la el, de parcă ar fi fost uns cu catran... Acasă îl aștepta altă pacoste.

— De ce nu mănânci ? îl întreabă nevastă-sa, la masă. De ce stai pe gânduri ? Te gîndești la amorezele tale ? Ți s-a făcut dor de Marfușca, hai ? Toate le știu, Mahomet ce ești ! Oameni cumsecade au avut grijă să-mi deschidă ochii ! O-o-o... barbarule !

Și-l plezni peste obraz !... Ahineev se sculă de la masă și, așa cum era, fără pălărie și fără palton, se duse glonț la Vankin, nemaisimțind pămîntul sub el. Vankin era acasă.

— Ești un ticălos ! îi strigă Ahineev intrînd. M-ai împroșcat cu noroi în fața lumii întregi. M-ai calomniat ! De ce ?

— Eu, să te calomniez ? Ce ți-a venit ?

— Dar cine a umplut orașul, cum că m-aș fi pupat cu Marfa ? Vrei să spui, poate, că nu tu ? Dar atunci cine, banditule ?

Vankin începu să clipească des, un tremur trecu prin toate fibrele feței sale obosite. Ridică ochii la icoană și spuse :

— Să mă bată Dumnezeu ! Să-mi crape ochii, să mor, dacă am spus măcar un singur cuvînt despre dumneata ! Afurisit să fiu, iadul să mă-nghiță, dacă mint !

Sinceritatea lui Vankin nu putea fi pusă la îndoială. Era vădit că nu el bîrfise.

„Dar atunci cine ? Cine ? începu să-și spargă capul Ahineev, gîndindu-se pe rînd la toți cunoscuții lui, bătîndu-se în piept... Cine ?“

— Cine ? vom întreba și noi pe cititor...

DECORAȚIA

Lev Pusteakov¹, profesor la gimnaziul militar și registrator de colegiu, era vecin cu prietenul său locotenentul Ledenețov². În dimineața Anului Nou, Pusteakov se înființă la ușa acestuia.

— Uite ce e, Grișa, îi spuse el după obișnuitele urări, n-aș fi venit să te supăr dacă nu m-aș găsi într-o situație foarte neplăcută. Împrumută-mi, rogu-te, pentru astăzi „Stanislav“-ul tău. Sînt poftit la masă la Spicikin³. Tu îl știi pe păcătosul ăsta de negustor : e mort după decorații și, dacă cineva nu poartă agățat la gît sau pe piept așa ceva, aproape că nici nu-l bagă în seamă. Unde mai pui că are două fete... Pe Nastia și pe Zina... Cred că mă înțelegi, dragul meu ?! Îți vorbesc ca unui prieten... Așa că dă-mi decorația, fă-mi serviciul ăsta !

Pusteakov îngăimă toate acestea roșind și privind mereu cu un aer încurcat spre ușă. Locotenentul trase o înjurătură, dar se învoi.

La ceásurile două după-amiază, Pusteakov luă o birjă și porni spre locuința lui Spicikin. Pe drum, își desfăcea din cînd în cînd șuba și își admira pieptul pe care străluceau aurul și smaltul „Stanislav“-ului împrumutat.

„Te simți alt om cînd ai așa ceva“, se gîndea profesorul tușind ușor. În fond e un fleac, o nimica toată, nu costă decît vreo cinci ruble, dar totuși îi dă gata pe toți !“

Ajuns la locuința lui Spicikin, coborî din birjă, își desfăcu șuba și plăti pe îndelete trăsura. I se păru că birjarul rămăsese cu gura căscată văzîndu-i

¹ *Pusteac* — fleac.

² *Ledenet* — acadea.

³ *Spicica* — chibrit.

epoleții¹, nasturii de metal și „Stanislav-ul. Tuși încântat și intră în casă. În timp ce-și scotea șuba în antret, aruncă o privire spre salonul cel mare, unde vreo cincisprezece persoane sedeau în jurul unei mese lungi și mâncau. Vocile mesenilor amestecate cu clinchetul tacîmurilor, ajungeau pînă la el.

— Cine a sunat? Întrebă gazda. A, Lev Nikolaici! Poftim, poftim. Ai cam întîrziat dar n-are a face... Abia am început să mîncăm.

Pusteakov își scoase pieptul înainte, înălță capul și, frecîndu-și mîinile, intră în salon. Aici însă îi fu dat să vadă un lucru îngrozitor. La masă, alături de Zina, ședea colegul lui, Tremblant², profesorul de franceză. Să se arate franțuzului cu „Stanislav“-ul însemna să stîrnească o seamă de întrebări din cele mai neplăcute, să se facă de rușine pe toată viața și să ajungă de rîsul lumii... Primul lui gînd fu să-și smulgă din piept decorația sau să fugă; dar fuga nu mai era cu putință, iar decorația fusese bine cusută. Acoperindu-și „Stanislav“-ul cu mîna dreaptă, Pusteakov se cocoșă, salută cu stîngăcie pe toată lumea și, fără să întindă nimănui mîna, se lăsă greoi pe un scaun liber, drept în fața colegului său.

„Se vede treaba că-i băut!“ își spuse Spicikin, văzîndu-l atît de încurcat.

I se puse în față o farfurie cu supă; Pusteakov apucă lingura cu mîna stîngă dar, aducîndu-și aminte că într-o societate aleasă nu se cade să mînînci cu stînga, declară că luase masa și că îi era peste putință să prînzească din nou.

— Vedeți... eu... am mîncat... *Merçi...* bolborosi el. M-am dus să fac o vizită unchiului meu, protoiereul Eleiev³, care m-a rugat să... să iau masa cu el.

¹ În Rusia țaristă funcționarii publici purtau uniformă.

² *Trembler* — a tremura (fr.).

³ *Elei* — mir.

Și Pustekov se simți copleșit de un amestec de jale, ciudă și chiar mînie, căci supa răspîndea un miros nespus de înbietor, iar rasolul de nisetru făcea pur și simplu să-i lase gura apă. Încercă să-și libereze mîna dreaptă și să acopere decorația cu stînga, dar în cele din urmă renunță.

„Or să bage de seamă... Cum să stau cu brațul întins, așa, de-a curmezișul pieptului, de parcă m-aș pregăti să cînt? Nu se poate... Doamne, de s-ar isprăvi odată cu masa asta că de mîncat, am să mănînc la birt!”

După felul al treilea Pustekov ridică sfios ochii spre franțuz. Din cine știe ce pricină Tremblant trăgea și el cu ochiul la colegul său, cu un aer tot atît de încurcat și nici el nu mîncă. După ce se cercetară unul pe altul, chiorîș, se fîstîcîră și mai tare și își coborîră amîndoi privirile în farfuriile goale.

„Mî-a văzut decorația, nemernicul, își spuse Pustekov. Simt după mutra lui că mi-a văzut-o! Și dobitocul ăsta e o mare cutră. Mare lucru să nu mă pîrască directorului!”

Gazdele și oaspeții isprăviră felul al patrulea, apoi, cu voia lui Dumnezeu, și pe al cincilea...

Un domn înalt, cu nări largi, păroase, cu nas coroiat și ochi pe jumătate acoperiți de pleoape grele, se ridică în picioare. Își netezi cu mîna creștetul și rosti cu glas răsunător :

— E...e... eu propun să bem pentru prosperitatea doamnelor aci prezente.

Toți se ridicară cu zgomot și înălțară cupele. Un „ura” puternic răsună prin toate odăile. Doamnele și domnișoarele zîmbiră și întinseră paharele să ciocnească. Pustekov se sculă și el și ridică cupa cu mîna stîngă.

— Lev Nikolaici, fii bun și dă-i acest pahar Nastasiei Timofeevna : îl rugă un domn, întinzându-i paharul. Fă-o să bea !

Spre marea lui groază Pustekov fu nevoit să se folosească și de mîna dreaptă. „Stanislav“-ul, cu panglicuța roșie, mototolită, văzu în sfîrșit lumina zilei și prinse a străluci. Profesorul se îngălbeni, lăsă capul în jos și aruncă o privire desnădăjduită spre franțuz. Acesta se uita la el cu ochi mirați, întrebători. Apoi un zîmbet șiret i se ivi pe buze și stînghereala i se șterse încet-încet de pe față.

— Iuli Avgustovici, se adresă gazda franțuzului, trece te rog sticluta asta mai departe !

Tramblant întinse șovăind mîna dreaptă spre sticlă și... vai, fericire ! Pustekov zări și pe pieptul lui o decorație. Și ce decorație ! Nu un „Stanislav“, ci o coșcogeamite „Anna“¹ ! Așadar franțuzul făcuse și el aceeași șmecherie ! De bucurie Pustekov începu să rîdă și se tolăni pe scaun... Acum nu mai avea de ce să-și ascundă „Stanislav“-ul ! Amîndoi erau la fel de vinovați și deci n-avea cine să denunțe și să facă de rîs pe celălalt...

— O-o-o !... muși Spicikin, zărind decorația pe pieptul profesorului.

— Ciudat, nu-i așa ? se adresă Pustekov franțuzului. Cînd te gîndești, Iuli Avgustovici, puține propuneri pentru decorare s-au făcut la noi înainte de sărbători ! Sîntem atît de numeroși și totuși la instituția noastră numai dumneata și cu mine am fost decorați. Fo-ar-te ciudat !

Tremblant încuviință vesel din cap și își scoase pieptul înainte ; pe reverul stîng al hainei strălucea în toată frumusețea ei o „Sfîntă Anna“ clasa a III-a.

¹ „Sfînta Anna“ — decorație în Rusia țaristă, mai mare ca „Sfîntul Stanislav“.

După-masă Pusteakov se plimbă prin toate odăile arătându-le domnișoarelor decorația. I se luase o piatră de pe inimă și se simțea la largul lui, cu toate că îi cam chiorăiau mâțele de foame.

„Dacă aș fi știut, își zicea el, uitându-se cu invidie la Tremblant care discuta cu Spicikin despre decorații, mi-aș fi trântit pe piept un «Vladimir»¹. Cum naiba de nu mi-a dat prin cap?”

Era singurul lucru care-l mai sîcîia. Încolo, se simțea pe deplin fericit.

1884

Traducere de Anda Boldur

CONDICA DE RECLAMAȚII

Condica cu pricina se află într-un birou al unei gări, anume destinat pentru aceasta. Cheia biroului „se găsește în păstrarea jandarmului gării”; de fapt însă nu e nevoie de nici o cheie, deoarece biroul e întotdeauna descuiat. Răsfoiți condica și iată ce veți găsi :

„Stimate domn ! Îmi încerc și eu pana !“

Sub aceste cuvinte este desenată o mutră cu nas lung și coarne. Dedesubt e scris :

„Eu sînt portretul chipului tău ;

Eu sînt deștept, iar tu — nătărău ”

„Apropiindu-mă de această stație și privind natura prin fereastră, mi-a zburat pălăria. I. Iarmokin.”

¹ „Sfîntul Vladimir” — una dintre cele mai înalte decorații din Rusia țaristă.

„Cine-o fi scris, eu nu știu, zău,
Dar că citesc, timpit sînt eu.“

„Las spre amintire și mă iscălesc : șeful biroului
de plîngeri, Kolovroev.“

„Adresez autorităților plîngerea mea împotriva
conducătorului Kucikin ¹ pentru moșicia față de ne-
vastă-mea. Nevastă-mea n-a făcut de loc scandal,
ci dimpotrivă și-a dat toată silința ca să ție cît
mai încet. Așijderea în ceea ce-l privește pe jan-
darmul Kleatvin ², care m-a apucat grosolan de umăr.
Domiciliesc la moșia lui Andrei Ivanovici Ișceev,
care cunoaște felul meu de a mă purta. Funcționarul
Samolucișev ³.“

„Nikandrov e socialist !“

„Fiind încă sub impresia proaspătă a faptei re-
voltătoare... (șters). Trecînd prin această gară, am
fost revoltat pînă în adîncul sufletului de următoa-
rele... (șters). Sub ochii mei s-a petrecut următorul
eveniment revoltător, care ilustrează în culori vii
ordinea ce domnește la căile noastre ferate... (mai de-
parte totul este șters, afară de iscălitură). Alexei
Zudiev ⁴, elev în clasa a VII-a la liceul din Kursk.“

„Așteptînd plecarea trenului, am inspectat figzo-
nomia șefului gării și am rămas foarte nemulțumit
de ea. Fac cunoscut acest lucru pe traseu. Un vile-
giaturist vesel.“

„Știu cine a scris rîndurile de mai sus. Le-a
scris M. D.“

„Domnilor ! Telțovski este un trișor !“

„Jandarmereasa a fost ieri dincolo de rîu cu bu-
fetierul Kostka. Le dorim toate cele bune. Nu te
pierde cu firea, jandarmule !“

¹ *Kucika* — grămăjoară.

² *Kleatva* — jurămînt.

³ *Samoe lucișee* — cel mai bun.

⁴ *Zudeti* — a pisa, a plictisi.

„Trecînd prin gară, fiindu-mi foame și gîndindu-mă ce aş putea mânca, n-am putut găsi mîncare de post. Diaconul Duhov.“

„Halește ce se nimerește!“

„Cine va găsi o tabachere de piele s-o dea la casă, lui Andrei Egorîci.“

„Dat fiind că mă dă afară din slujbă, sub cuvînt că sînt bețiv, declar că sînteți toți niște potlogari și niște hoți. Telegrafistul Kozmodemianski.“

„Împodobiți-vă cu virtutea.“

„Katenka, te iubesc la nebunie!“

„Rog a nu scrie în condica de reclamații lucruri străine de ea. Pentru șeful gării, Ivanov al șaptelea.“

„Ai fi tu al șaptelea, dar tot dobitoc rămîi.“

1884

Traducere de Anda Boldur

ALBUMUL

Consilierul titular Kraterov, un om lung și subțire ca săgeata Amiralității¹, făcu un pas înainte și spuse adresîndu-se lui Jmîhov :

— Excelență ! Tulburați și mișcați pînă în adîncul sufletului de îndelungata dumneavoastră șefie și de grija pîrintească pe care ne-o purtați...

— De mai bine de zece ani... îi suflă Zakusin.

— De mai bine de zece ani, noi, subalternii dumneavoastră, oferim excelenței-voastre în această zi atît de însemnată pentru noi... drept semn al stimei și

¹ Clădirea Amiralității din Petersburg avea în vîrf o tijă lungă și foarte subțire, ca o săgeată.

al profundeii recunoștințe ce vă purtăm, acest album cu portretele noastre, dorind ca în tot cursul însemnatei dumneavoastră vieți, adică încă mulți, mulți ani, pînă la ultima dumneavoastră suflare, să nu ne părăsiți...

— Prin felul părintesc în care ne-ați îndrumat pe calea adevărului și a progresului... adăugă Zakusin, ștergîndu-și fruntea de sudoarea care-l năpădise deodată. (Se vedea că moare să vorbească și, după toate probabilitățile, pregătise și el un discurs.) Și să fîl-fîie încă mult timp steagul dumneavoastră pe tărîmul geniului, al muncii și al conștiinței obștești ! isprăvi el.

O lacrimă se prelinse pe obrazul stîng, zbîrcit, al lui Jmîhov.

— Domnilor ! răspunse el cu glasul tremurînd de emoție. Nu mă așteptam, nici nu-mi închipuiam măcar că veți sărbători modestul meu jubileu... Sînt mișcat... chiar... foarte... Nu voi uita această clipă pînă în mormînt și credeți-mă... credeți-mă, prieteni, că nimeni nu vă dorește atît de mult binele, cît vi-l doresc eu... Iar dacă, poate, au fost vreodată între noi mici neînțelegeri, au fost tot spre folosul vostru.

Și Jmîhov, consilier activ de stat, îl sărută pe consilierul titular Kraterov care, surprins de o asemenea onoare, păli de încîntare. Șeful făcu apoi cu mîna un gest, vrînd să arate că emoția îl împiedică să vorbească și începu să plîngă, ca și cum nu i s-ar fi dăruit, ci, dimpotrivă, i s-ar fi luat un album scump... După ce se liniști puțin, Jmîhov mai rosti cîteva cuvinte bine simțite, lăsă pe toată lumea să-i strîngă mîna și, în urale puternice, coborî scara, se urcă în trăsură și plecă, însoțit de binecuvîntări. În trăsură, simți în piept afluxul unei emoții pe care nu-i fusese încă dat să o cunoască și mai trase un ropot de plîns.

Acasă îl așteptau noi bucurii. Familia, prietenii și cunoscuții îi făcură o primire atît de entuziastă încît i se păru că adusese într-adevăr mult folos patriei și că, de n-ar fi fost el, acesta s-ar fi aflat poate la ananghie. Prînzul jubiliar se scurse de la început pînă la sfîrșit în toasturi, cuvîntări, îmbrățișări și lacrimi. Într-un cuvînt, Jmîhov n-ar fi crezut nici-odată ca meritele lui să fie atît de apreciate.

— Domnilor! spuse el înainte de desert, acum două ore am fost răsplătit pentru toate suferințele pe care le are de îndurat un om care se află — ca să zic așa — în slujba datoriei, și nu a formei, nu a literei. În tot timpul serviciului meu m-am călăuzit neîncetat după principiul: nu publicul este acel care există pentru noi, ci noi existăm pentru public. Și astăzi am primit cea mai înaltă răsplată cu putință! Subalternii mei mi-au oferit un album. Iată-l! Nici nu știți cît m-a mișcat...

Fetele festive se aplecară asupra albumului și începură să-l răsfoiască.

— O, ce frumos e! spuse Olia, fata lui Jmîhov. Trebuie să fi costat vreo cincizeci de ruble. E minunat! Dă-mi-l mie, tăticule. Auzi? Am să ți-l păstrez cu grijă... E așa de frumos!

După-masă, Oliacika duse albumul în odaia ei și-l încuie în sertar. A doua zi îl luă, îi scoase pe funcționari, îi aruncă pe jos, iar în locul lor puse fotografiile prietenelor ei de la pension. Fracurile de uniformă cedară locul micilor pelerine albe. Kolea, băietelul excelenței-sale, îi culese pe funcționari de pe jos și le coloră hainele în roșu. Celor fără mustață, le făcu mustăți verzi, iar celor fără barbă, bărbi cafenii. Cînd nu mai avu ce colora, îi decupă, le scoase ochii cu un ac, îi făcu soldați și începu să se joace cu ei. După ce-l decupă din fotografie și pe consilierul titular Kraterov, îl prinse pe o cutie

de chibrituri goală și se duse să-l arate tatălui său în birou.

— Parcă-i o statuie ! Ia uită-te, tăticule !

Îmîhov rîse cu hohote, apoi, înduioșat, se aplecă și sărută apăsător obrăjiorul lui Kolea.

— Drăcușorul ! Du-te și arată-l mamei. Să-l vadă și ea...

1884

Traducere de Anda Boldur

S-A CERTAT CU NEVASTA

• *Fapt divers*

— Dracu să vă ia ! Te întorci acasă de la slujbă flămînd ca un lup și-ți dă să mămînci naiba știe ce... Încearcă numai să spui ceva ! Nici n-ai deschis bine gura și-au și început bocetele, lacrimile. Fire-aș de trei ori blestemat că m-am însurat !

Spunînd acestea, bărbatul azvîrli lingura în furie, sări în picioare și plecă din odaie trîntind mînios ușa. Nevasta se porni pe un plîns cu hohote, își ascunse obrazul în șervet și plecă și ea. Prînzul se sfîrșise.

Bărbatul intră în biroul său, se aruncă pe divan și își înfundă capul în pernă.

„Dracu te-a pus să te însori ! gîndi el. Plăcută-i viața «de familie», n-am ce zice ! Abia te-ai însurat și îți vine să te împuști !”

După un sfert de ceas, se auziră dincolo de ușă pași ușori...

„Bineînțeles, nici nu se putea altfel... Mă jignește, mă face cu ou și cu oțet și pe urmă îmi dă tîrcoale ; vrea să ne împăcăm... Pe dracu ! Mai bine mă spînzur decît să mă împac !”

Ușa se deschise cu un scîrțîit ușor și nu se mai închise. Cineva intră și se îndreptă cu pași sfioși spre divan.

„N-ai decît ! Poți să-ți ceri iertare, să te rogi, să plîngi !... Ai să aștepti mult și bine ! Te-ai lins pe bot ! Poți să mori și nu scoți un cuvînt de la mine... Iac-așa ! Dorm și n-am chef de vorbă !”

Soțul își afundă și mai adînc capul în pernă și începu să sforăie ușor. Dar bărbatii sînt tot atît de slabi ca și femeile. E ușor să-i moi și să-i îmbunezi. Simțind în spatele lui un trup cald, se lipi îndărătnic de speteaza divanului și-și trase piciorul.

„Sigur !... Acum te bagi în mine, te alinți, vrei să-mi intri sub piele... Parcă văd că începi să mă săruți, să cazi în genunchi. Nu pot să sufăr giuguile astea ! Și, totuși... trebuie s-o iert.”

Chiar deasupra urechii lui, trecu, încet, un oftat adînc. După el altul, și încă unul... Bărbatul simți pe umăr atingerea unei mînuțe.

„Ei hai, fie ! O iert, pentru ultima oară. Destul am chinuit-o, sărăcuța de ea ! Cu atît mai mult cu cît vinovatul sînt eu ! Am făcut scandalul din cauza unui fleac...”

— Hai, ajunge, puiule !

Bărbatul întinse mîna și cuprînse trupușul cald de lîngă dînsul.

— Ptiu !

Alături de el se cuibărise cîinele lui, Dianka.

SPIRITELE SÎNT ÎN MARE FIERBERE

Din letopiseşul unui oraş

Afară era iadul pe pămînt. Soarele de după-amiază dogorea cu atîta îndîrjire, încît chiar şi „Réaumur“-ul din biroul accizarului se zăpăcise şi, ajuns la 35,8°, se oprise nemaştiind ce să facă... Locuitorii oraşului asudau ca nişte dobitoace muncite peste măsură, dar, de lene, nici nu-şi mai ştergeau năduşala, ci o lăsau să se zvînte.

În piaţa cea mare, prin faţa caselor cu obloanele trase, treceau doi cetăţeni : administratorul financiar Poceşihin şi avocatul Optimov care totodată era şi un străvechi corespondent al ziarului *Sîn Otecestva*¹. Mergeau tăcuţi, moleşiţi de atîta zăpuşală. Optimov i-ar fi înjurat pe cei de la primărie pentru praful şi murdăria de pe uliţe, dar, cunoscînd firea împăciuitoare şi opiniile moderate ale tovarăşului său de drum, tăcea.

În mijlocul pieţei, Poceşihin se opri deodată şi începu să privească în sus.

— La ce te uiţi, Evpl Serapionîci ?

— La stolul acela de grauri. Sînt curios unde or să se așeze. Vezi ce mulţi sînt ? Un adevărat nor ! Mă gîndesc că dacă ai trage în ei, la grămadă, şi dacă apoi i-ai aduna... şi dacă... Hait ! S-au aşezat în grădina părintelui protoiereu !

— Nicidecum, Evpl Serapionîci. Nu le părintele protoiereu, ci la părintele diacon Vratoadov. Iar dacă ai trage în ei de aici n-ai omorî nici unul. Alicele-s mici, şi pînă să ajungă la ţintă, şi-ar pierde puterea. Şi, la urma urmei, de ce să-i omori, spune şi dumneata ! E drept că păsările astea cam strică

¹ *Fiul patriei.*

fructele, dar și ele sînt ființe, vietăți. Graurul, de pildă, cîntă... Și pentru ce cîntă el oare, te întreb ? Pentru ca să aducă laude. Toată suflarea îl laudă pe Domnul. Dar... mi se pare că tot la părintele protoieru s-au așezat !

Pe cînd cei doi prieteni stăteau astfel de vorbă, trecură încetișor pe lîngă ei trei băbuțe, în opinci și cu niște boccele în spinare. Se uitară mirate la Poceșihin și Optimov, care își țineau ochii ațintiți spre casa părintelui protoieru, apoi își încetiniră mersul și, după ce mai făcură cîtiva pași, se opriră, se mai uitară o dată la cei doi prieteni și începură și ele să privească în partea aceea.

— Da, ai avut dreptate, la părintele protoieru s-au așezat, urmă Optimov. În grădina lui s-au copt vișinele. Sigur, că s-au dus acolo să ciugulească !

Pe porțița grădinii protoieriei ieși însuși părintele protoieru Vosmistișiev însoțit de dascălul Evstighnei. Văzînd că oamenii se uită cu luare-aminte spre protoierie și neînțelegînd despre ce e vorba, începură și ei să privească într-acolo.

— Se vede că părintele Paisi se duce la vreo slujbă, spuse Paceașihin. Dumnezeu să-l ajute !

Prin piață trecură mai mulți muncitori de la fabrica negustorului Purov care se întorceau de la scăldat. Văzîndu-l pe părintele Paisi privind țintă spre cer și pe băbuțe, nemișcate, zgîndu-se în sus, se opriră și începură să se uite și ei. Același lucru îl făcu și un băiețaș care ducea de braț un cerșetor orb, și un mujic care căra un butoiăș de scrumbii stricate pentru a-l goli, desigur, în piață.

— Pesemne că s-a întîmplat ceva, spuse Paceașihin. O fi vreun foc ? Dar nu, nu se vede fum niciăieri ! Hei, Kuzma ! îi strigă el mujicului care se opri. Ce s-a întîmplat ?

Mujicul răspunse ceva, dar nici Poceșihin, nici Optimov, nu auziră ce. În toate ușile dughenelor se iviră vânzători somnoroși. Zugravii care văruiau hambarul negustorului Fertikulin coborîră de pe scări și se alăturară muncitorilor. Pompierul, care se învîrtea, desculț, pe platforma foișorului de foc, se opri și, după ce se uită cîteva clipe jos, coborî. Foișorul de foc rămase pustiu, ceea ce păru suspect.

— Te pomenești că arde undeva ? Ia nu mă-m-brînci, porcul dracului !

— Unde vedeți că arde ? Unde arde ? Împrăștiati-vă, domnilor ! Vă rog cu tot respectul !

— S-o fi aprins pe dinăuntru !

— Ne roagă cu tot respectul și ne dă brînci cu pumnii ! Să nu dai brînci ! Ai fi tu șef, dar nu ai nici un drept să dai brînci !

— M-ai călcat pe bățatură ! Călca-te-ar dracu !

— Cine a fost călcat ? Oameni buni, a fost călcat un cetățean !

— De ce s-a adunat atîta lume ? Ce s-a întâmplat ?

— A fost călcat un om, înălțimea-voastră !

— N-auziți ? Împrăștiati-vă ! Domnilor, vă rog cu tot respectul ! Te rog cu tot respectul, dobitocele !

— Îmbrîncește-i cît vrei pe mujici, dar nu-ți permit să te atingi de persoanele cu vază ! Să nu pui mîna pe mine !

— Oameni sînt ăștia ? Parcă înțeleg, blestemații, cu frumosul ? Diavolilor ! Sidorov, dă fuga după Akim Danilîci ! Repede ! De ce nu vreți să înțelegeți, domnilor, că pînă la urmă tot în capul dumneavoastră o să se spargă ! Dacă vine Akim Danilîci, o s-o pățiți ! Și tu ești aici, Parfen ? ! Și doar ești orb, omul lui Dumnezeu ! Eu îi vorbesc și el habar n-are ! Smirnov, notează-l pe Parfen !

— Am înțeles, să trăiți ! Ordonati să notez și pe muncitorii lui Purov ? Țsta cu obrazul umflat e de-al lui Purov !

— Pînă una alta, nu nota pe oamenii lui Purov... Mîine e ziua lui onomastică !

Graurii se ridicară ca un nor întunecat deasupra grădinii părintelui protoiereu, dar Poceșehin și Optimov nu-i mai vedeau ; stăteau, privind mereu în sus, încercînd să înțeleagă de ce se adunase atîta popor și la ce se uitau cu toții. Curînd apăru și Akim Danilîci. Mestecînd ceva și ștergîndu-și buzele, scoase un urlat și intră în mulțime ca un bolid.

— Pompieri, fiți gata ! Împrăștiati-vă ! Domnule Optimov, împrăstie-te, că tot dumneata ai s-o pățești pînă la urmă ! Decît să scrii în ziare fel de fel de critici despre oamenii cumsecade, ai face mai bine să încerci să te porți dumneata însuși mai substanțial ! Din ziare nu putem învăța nimic bun !

— Te rog să nu te atingi de publicistică ! sări Optimov ca ars. Sînt literat și nu-ți dau voie să te atingi de publicistică, cu toate că, din datorie cetățenească, te stimez ca pe un părinte și un binefăcător.

— Pompieri, apă !

— N-avem apă, înălțimea-voastră !

— Vorr-ba ! Duceți-vă după apă ! Marș !

— N-avem cu ce merge, înălțimea-voastră. Domnul maior a plecat cu caii pompieriei să însoțească o mătușă a dumisale.

— Împrăștiati-vă ! Dă-te înapoi, dracu să te ia... Ce stai ? Mai vrei una ? Ia notează-l și pe diavolul ăsta !

— Am pierdut creionu, înălțimea voastră...

Mulțimea creștea într-una, creștea mereu... Dumnezeu știe cît ar mai fi crescut, dacă în cîrciuma lui Greșkin nu i-ar fi dat cuiva prin cap să încerce

noua flanșetă, primită abia de câteva zile de la Moscova. Auzind cîntecul *Vinătorășul*, mulțimea tresări și dădu buzna în cîrciumă. Nimeni nu a aflat niciodată de ce se adunase atîta popor iar Optimov și Poceșehin uitară de grauri — adevărații vinovați. Peste un ceas orașul zăcea din nou în amorțire și nu se mai putea vedea decît un singur om : pompierul care se plimba pe platforma foișorului de foc...

În aceeași seară, Akim Danilîci ședea în băcănia lui Fertikulin, bea limonadă gazoasă cu coniac și scria : „ *Pe lîngă raportul oficial, îmi permit, excelență, să adaug și de la mine un oarecare supliment. Părintele și binefăcătorul nostru ! Numai datorită rugăciunilor soției dumneavoastră, plină de virtute, care stă într-o vilă din apropierea orașului nostru, afacerea nu a ajuns la limitele extreme ! Am suferit atîtea în ziua aceea, încît nici nu pot să vă descriu. Spiritul de inițiativă și dîrzenia lui Krușenski și a maiorului de pompieri Portupeeuv nu pot găsi o calificare demnă de ele. Mă mîndresc cu acești destoinici slujbași ai patriei ! În ceea ce mă privește, am făcut tot ce poate face după puterile lui un om care nu dorește nimic altceva afară de binele aproapelui, și, aflîndu-mă acum în mijlocul căminului meu familiar, mulțumesc cu lacrimi în ochi Acelui care nu a lăsat lucrurile să ajungă la vărsare de sînge. Din lipsa unor dovezi suficiente, cei vinovați stau deocamdată închiși, dar am de gînd să le dau drumul peste o săptămînă. Au călcat porunca din neștiință !*”

1884

Traducere de Anda Boldur

VODEVILUL

Prînzul se sfîrşise. Bucătăreasa primi poruncă să strîngă cît mai încetişor masa, să nu facă zgomot cu farfuriile şi să nu tropăie... Copiii fură trimişi în mare grabă la pădure... Toate acestea fiindcă Osip Feodorovici Klocikov¹, stăpînul vilei, un om uscăţiv, tuberculos, cu ochii duşi în fundul capului şi nasul ascuţit, scosese din buzunar un caiet şi, dregîndu-şi ruşinat glasul, începuse să le citească musafirilor un vodevil scris de el. Vodevilul avea un subiect simplu, era scurt şi pe planul cenzurii. Iată-l ! Funcţionarul Iasnoserdţev² dă buzna în scenă şi-şi anunţă nevasta că dintr-o clipă într-alta vor primi vizita şefului său, consilierul de stat Kleşcirov³, care o simpatizează pe fiica lor Liza. Urmează un lung monolog al lui Iasnoserdţev pe tema : ce plăcut e să fii socrul unui general ! „Are pieptul plin de decoraţii... lampas roşu la pantalon... iar tu, stai lîngă el şi pare foarte firesc ! Ca şi cum n-ai fi doar un firicel de praf în vîltoarea universului !” Cufundat în visare, viitorul socru îşi dă deodată seama că prin odăi se simte un miros puternic de gîscă friptă. E neplăcut să primeşti un musafir de seamă cînd miroase urît în odăi, şi Iasnoserdţev începe să-şi mustre nevasta. „Niciodată nu poate omul să-ţi facă pe plac !” îi răspunde nevasta izbucnind în plîns. Viitorul socru se ia cu mîinile de cap şi-i porunceşte să isprăvească o dată cu bocetele, căci nu se cade să primeşti un şef cu ochii plînşi : „Toanto ! Şterge-ţi obrazul... Mumie, Irodiadă⁴ necioplită ce eşti !” Pe nevastă o apucă iste-

¹ *Klocik* — smoc, petic.

² *Iasnoe serdţe* — inimă curată.

³ *Kleşci* — căpuşă.

⁴ Nepoata lui Irod Antipa, regele iudeilor, cea care a cerut unchiului său capul lui Ioan Botezătorul.

ricalele. Fiica declară că nu mai poate răbda niște părinți atît de nevricosi și se îmbracă să plece. Dar o nenorocire nu vine niciodată singură. Pînă la urmă, distinsul oaspe găsește pe scenă un doctor, care-i pune soțului comprese cu apă de plumb la cap, și un comisar care încheie un proces-verbal de tulburare a liniștii publice. Atîta tot! În acțiune se amestecă și logodnicul Lizei, Granski, licențiat în drept, un om pare-se, în vodevil, principiul binelui.

Citind, Klocikov trăgea mereu cu coada ochiului la ascultători să vadă dacă rîd. Spre bucuria lui, musafirii își puneau mîna la gură și se uitau uniți la alții.

— Ei? Ce ziceți? Își ridică Klocikov privirea asupra lor cînd isprăvi de citit. Cum vi se pare?

Drept răspuns, cel mai în vîrstă dintre musafiri, Mitrofan Nicolaievici Zamazurin¹, cărunț și chel ca o lună, se sculă în picioare și, îmbrățișîndu-l cu lacrimi în ochi, îi spuse:

— Mulțumesc, dragul meu! A fost o adevărată desfătare... Ai scris așa de bine chestia asta, că m-au podidit lacrimile... Vino să te mai strîng în brațe!...

— Minunat! Remarcabil! se amestecă în vorbă Polumrakov². Ai talent, mare talent! Știi ce, frate dragă: Lasă-te de serviciu și apucă-te de scris! Zău, neapărat! Ar fi o crimă să-ți îngropi talentul!

Începură felicitările, izbucnirile entuziaste, îmbrățișările... Se trimise după șampanie rusească.

Klocikov, roșu, emoționat, beat de fericire, începu să se plimbe în jurul mesei:

— Simt de mult în mine această chemare! Începu el, tușind și gesticulînd. Încă din copilărie... Mă exprim literar, sînt spiritual... Scena o cunosc — ce

¹ Zamazura — nespălat.

² Polumrak — semiobscuritate, penumbră.

vreți — zece ani și mai bine, am fost artist amator... Ce-mi mai lipsește? Să lucrez nițel pe acest tărâm, să mai învăț câte ceva... Și cu ce aș fi mai prejos ca alții?

— Așa-i, să mai înveți! Își dădu cu părerea Zamazurin. Bine ai zis... Numai că vezi, scumpul meu... Iartă-mă, dacă îți spun, dar mie-mi place să spun adevărul, adevărul mai presus de orice... Iată: înfățișezi în piesă pe un oarecare Kleșcirov, consilier de stat... Cred că nu faci bine, dragul meu, să vorbești de o excelență. În fond, n-are mare importanță, dar... cum să-ți spun... e o chestiune delicată... Așa că mai bine, lasă-te păgubaș. Te pomenești că *al nostru* se mai supără, crezînd că l-ai vizat pe el... O să se simtă jignit, moșul... Și el nu ne-a făcut decît bine... Dă-o-ncolo!

— Că bine zici, se sperie Klocikov. Trebuie să mai schimb pe ici, pe colo... Am să pun peste tot „înălțimea-voastră“... Sau nu! N-am să mai pun nici un rang sau titlu... Pur și simplu „Kleșcirov“...

— Și mai e ceva, adăugă Polumrakov. Nu-i decît un fleac, dar, oricum, e neplăcut... bate la ochi... Logodnicul ăla al tău, Granski, îi spune Lizei că, dacă părinții nu se învoiesc la căsătoria lor, el o va lua împotriva voinței acestora. Poate că nu-i mare lucru... poate că, de multe ori, părinții sînt într-adevăr niște porci în tirania lor, dar, în timpurile noastre, cum să zic... mă tem să n-o pățești!

— Da, prea le spui pe șleau! fu de părere și Zamazurin. Mai schimbă și tu nițel pasajul ăsta... Și ai face bine să scoți și considerațiunile privitoare la plăcerea de a fi socrul șefului. Spui că e plăcut, și totuși ironizezi... Cu lucrurile astea nu trebuie să te joci, frate dragă... *Al nostru* a luat și el o fată săracă: înseamnă, deci, că a făcut rău? Asta vrei să spui? Crezi că asta nu l-ar putea jigni? Să admitem că se

duce la teatru și vede piesa ta... Crezi că o să-i facă plăcere? Doar te-a sprijinit atunci când, o dată cu Salaleev, ai cerut un ajutor bănesc... „E un om bolnav, a spus el, are mai multă nevoie de bani decât Salaleev...” Ei, vezi?

— Mărturisește că ai făcut aici o aluzie la el! făcu cu ochiul Buliaghin.

— Nici prin cap nu mi-a trecut! protestă Klocikov. Să mă bată Dumnezeu dacă am vrut să fac aluzie la cineva!

— Lasă-lasă... Adevărul e că-i cam place să alerge după fuste... Asta ai prins-o bine la el... Și-apoi, mai e ceva... Dă-l încolo de comisar... Ce nevoie ai de el?... Și pe Granski să-l scoți... Face pe eroul, dracu știe cu ce se ocupă, vorbește fel de fel de bazaconii... Dacă l-ai dezaproba, ar mai merge, dar tu, dimpotrivă, îl simpatizezi... Poate că-i om de treabă, dar... dracu să-l pieptene! Se poate crede orice...

— Și știți cine-i Iasnoserdțev? E Eniakin al nostru... La el face aluzie Klocikov... E consilier titular, se ciorovăiește veșnic cu nevastă-sa, are o fiică... Chiar el e... Bine-mi pare, dragul meu! Așa-i trebuie, nemernicul! Prea face pe grozavul!

— Să-l luăm, bunăoară, pe acest Eniakin... oftă Zamazurin. E un om de nimic, un ticălos, dar te pofteste mereu la el acasă, ți-a botezat-o pe Nastia... Nu-i frumos, Osip! Scoate-l! Și, dacă vrei să știi părerea mea... zău, ar fi mai bine să te lași... Să te lași de treaba asta... Or să înceapă îndată vorbe: „Cine, cum, ce fel?...“ Ai să-ți aprinzi paie-n cap!

— Așa-i!... îl susținu Polumrakov. Joacă-joacă, dar din jocul ăsta poate să iasă vreo istorie că n-o mai dregi nici zece ani la rînd... Nu faci bine, Osip... Asta nu-i treabă pentru tine... Să vrei cu tot dinadinsul să ajungi un Gogol sau un Krîlov... Aștia au fost cu adevărat oameni învățați. Pe cînd tu, ce

școală ai? Ești un biet vierme, un nimic! Orice muscă poate să te strivească... Lasă-te, frate! Dacă află *al nostru*, e jale... Așa că lasă-te!

— Rupe-l! șopti Buliaghin. Noi o să tăcem chitic... Dacă ne întreabă cineva, spunem și noi... că ne-ai citit ceva, dar că n-am înțeles nimic.

— De ce să spunem? Nu-i nevoie să spunem, încuviință Zamazurin. Dacă întreabă, n-o să putem minți. Vorba ceea; frate-frate, dar brânza-i pe bani. Așa sînteți voi, faceți fel de fel de bazaconii, și după aceea, alții să scoată tăciunii din foc în locul vostru! Pentru mine, asta-i mai rău ca orice! Pe tine, un biet bolnav, n-o să te tragă la răspundere, dar de noi o să se agățe... Și zău că n-am poftă!

— Mai încet, domnilor!... Vine cineva... Ascunde-l, Klocikov!

Klocikov păli, ascunse repede caietul, se scărpină în cap și căzu pe gânduri.

— Da, așa-i... oftă el. Or să înceapă vorbe... O să se interpreteze în fel și chip... Poate chiar că sînt în vodevilul meu lucruri pe care noi nu le vedem, dar pe care alții o să le vadă... Am să-l distrug! Iar voi, fraților... să nu spuneți nimănui... vă rog...

Se aduse șampanie rusească... Musafirii băură și plecară pe la casele lor...

1884

Traducere de Anda Boldur

EXAMEN DE ÎNĂINTARE ÎN GRAD

Profesorul nostru de geografie, Galkin, are pică pe mine: parcă văd că mă trîntește astăzi la examen, spunea asudînd și frecîndu-și nervos mîinile Efim Zaha-

rîci Fendrikov, împiecat la oficiul poștal din orașul X, om cărunt, bărbos, cu o chelie respectabilă, și o burtă cît toate zilele. N-am să trec... Asta-i sigur... Și cînd te gîndești că e supărat pe mine pentru niște fleacuri. Odată a venit la ghișeuul meu o scrisoare recomandată, a dat pe toată lumea la o parte și mi-a cerut să primesc întîi scrisoarea lui și numai după aceea pe celelalte. Îți dai seama că asta nu se poate... O fi făcînd el parte din pătura cultă, dar nu înseamnă să nu-și aștepte rîndul ca toți ceilalți. I-am atras atenția în mod respectuos : „Așteptați să vă vină rîndul, domnule.” Da' el, ce crezi ? S-a făcut foc și de atunci mă urmărește precum Saul¹... Lui Egorușka, băiatul meu, îi pune mereu nota unu, iar mie îmi scornește fel de fel de porecle, pe care le împrăștie prin tot orașul. Bunăoară, într-o zi cînd treceam prin dreptul birtului lui Kuhtin, a apărut la fereastră cu tacul de biliard în mîna și, beat cum era, a strigat de s-a auzit în toată piața : „Priviți, domnilor, trece o marcă boțită !”

Profesorul de limbă rusă, Pivomedov, care stătea cu Fendrikov în vestibulul școlii județene din X, fumînd cu condescență țigara oferită, ridică din umeri și-i dădu un răspuns liniștitor :

— Fii pe pace. Încă nu s-a pomenit la noi ca un funcționar ca dumneata să fi fos trîntit la examen. Totul se face de formă.

Fendrikov se liniști, dar nu pentru mult timp. În vestibul se ivi Galkin, un tînăr cu bărbuță rară, jumulită parcă, îmbrăcat cu pantaloni de pînză și frac albastru nou-nouț. El îi aruncă lui Fendrikov o privire severă și trecu înainte.

După aceea se răspîndi zvonul că sosește inspec-

¹ Primul rege al iudeilor (a domnit aproximativ între 1115—1055 î.e.n.) ; i-a urmărit cu înverșunare pe ammoniți, moabiți, sirieni și mai ales pe filistenii care atacaseră țara.

torul. Fendrikov simți cum îi ia cu frîg și începu să aștepte, cuprins de teamă, ca un inculpat sau ca un elev care se prezintă pentru prima oară la examen. Hamov¹, episcopul titular al școlii județene, străbătu în fugă vestibulul și se repezi în stradă. După el se grăbi să iasă în întâmpinarea inspectorului părintele Zmiejalov², profesorul de religie, cu camilafcă pe cap și cruce pe piept. În urma lui pășiră și ceilalți profesori. Inspectorul de învățămînt primar Ahahov le dădu cu glas tare bună ziua, își exprimă nemulțumirea pentru faptul că pe stradă era atîta praf și intră în localul școlii. Peste cinci minute începură examenele.

Mai întîi fură examinați doi fii de popă, pentru postul de învățător rural. Unul reuși, celălalt nu. Cel trîntit își suflă nasul într-o batistă roșie, rămase un timp locului, se gîndi ce se gîndi și plecă. Apoi fură examinați doi voluntari cu termen redus, din categoria a treia. După aceea îi sună ceasul și lui Fendrikov...

— Unde faci dumneata serviciul? i se adresă inspectorul.

— Sînt funcționar al oficiului poștal local, însărcinat cu primirea corespondenței, înălțimea-voastră, răspunse el, luînd poziție de drepti și silindu-se să-și ascundă tremurul mîinilor. Fac serviciul de douăzeci și unu de ani, înălțimea-voastră, iar acum s-au cerut relații pentru avansarea mea la gradul de registrator de colegiu, în care scop îndrăznesc să mă prezint la examenul pentru obținerea primului grad din ierarhia civilă.

— Bine... Scrie o dictare.

Pivomedov se sculă, tuși, și începu să dicteze cu un glas de bas, gros și pătrunzător, silindu-se să

¹ Ham — bădăran.

² Zmiennoe jalo — limba viperai.

încurce pe cel examinat cu cuvinte care se scriu altfel decât se pronunță : „*harașa halodnaia vada, kagda bocîta pit*“¹ și altele.

Dar oricîta silință își dădu ingeniosul Pivomedov dictarea ieși bine. Viitorul registrator de colegiu nu făcu decât puține greșeli, cu toate că acordase mai multă atenție rotunjirii literelor decât ortografiei. Scrise „înecat“ cu doi de „n“, scrise „egzact“ în loc de „exact“, iar cu cuvîntul „exhibiție“ trezi un zîmbet pe fața inspectorului, deoarece scrisese „eschibiție“ ; dar toate acestea nu erau la drept vorbind decât chichițe.

— Dictarea este satisfăcătoare, spuse inspectorul.

— Îndrăznesc să aduc la cunoștința înălțimii-voastre, începuse Fendrikov, încurajat de cuvintele inspectorului, dar trăgînd cu coada ochiului la dușmanul său Galkin ; îndrăznesc să vă raportez că am studiat geometria după manualul lui Davîdov, iar în parte am învățat-o de la nepotul meu, Varsonofi, care a venit în vacanță de la seminarul Vifan, de lîngă lavra Troițe-Serghievskaia. Am învățat și planimetria și stereometria... toate le-am învățat...

— Programul nu prevede stereometria.

— Nu prevede ? Și eu care am muncit o lună întreagă la ea... Ce păcat ! oftă Fendrikov.

— Dar să lăsăm deocamdată geometria la o parte. Să ne ocupăm mai bine de o știință care trebuie să-ți fie dragă, dat fiind că ești funcționar la poștă : geografia, știința poștașilor.

Toți profesorii zîmbiră respectuos. Fendrikov nu prea era de acord cu afirmația că geografia ar fi știința poștașilor (nicăieri nu se pomenea de acest lucru,

¹ Expriarea fonetică a unor cuvinte din limba rusă, care se scriu corect în felul următor : *boroșa holodnaia voda, kogda hocetsia piti*, care în limba romînă înseamnă : *cînd ti-e sete este bună apa rece*.

nici în regulamentele poștale, nici în circularele pe regiune), dar pentru a nu se arăta nerespectuos spuse : „Desigur“. Tuși nervos și începu să aștepte întrebările cu groaza în suflet. Galkin, dușmanul lui, se lăsă pe speteaza scaunului și, fără să-l privească, întrebă tă-răgănat :

— Ei... ia să-mi spui, te rog, ce formă de guvernă-mînt are Turcia ?

— Ce guvernămînt poate să aibă... Unul turcesc...

— Hm !.. turcesc... E o noțiune cam vagă. Turcia are o formă de guvernămînt constituțională. Și ce afluenți ai Gangelui cunoști dumneata ?

— Am studiat geografia după manualul Smirnov și, iertați-mă, nu am reținut-o tocmai bine... Gangele este râul care curge în India... și vine de se varsă în Ocean.

— Răspunde la ceea ce te întreb eu. Ce afluenți are Gangele ? Nu știi ? Dar Araxul unde curge ? Nici asta nu știi ? Cum se poate?... În ce gubernie este Jitomirul ?

— Șoseaua principală 18, localitatea 121.

Fruntea lui Fendrikov se îmbrobonă de o sudoare rece. Începu să clipească des și înghiți în sec cu atîta putere încît o clipă i se păru că-și înghițise limba.

— Vă spun ca în fața lui Dumnezeu cel adevărat, înălțimea-voastră, începu el să bolborosească. Părin-tele protoiereu mi-e martor... Douăzeci și unu de ani mi-am văzut de serviciu și acum asta... care... O viață întreagă am să mă rog lui Dumnezeu pentru dumneavoastră...

— Bine, să lăsăm geografia. Ce ai pregătit din aritmetică ?

— Nici aritmetica n-am prea reținut-o bine... Pă-rintele protoiereu mi-e martor că... O viață întreagă am să mă rog lui Dumnezeu... Încă de la Pocroave tot învăț și învăț... dar fără folos... Sînt prea bătrîn

pentru intelectualitatea asta... Fiți atît de bun, înălțimea-voastră, o viață întreagă am să mă rog pentru dumneavoastră.

Pe genele lui Fendrikov apărură lacrimi.

— Am servit cinstit și fără pată... Mă spovedesc la biserică an de an... Părintele protoiereu mi-e martor... Fiți mărînimos, înălțimea-voastră.

— N-ai pregătit nimic ?

— Toate le-am pregătit, dar nu-mi mai aduc aminte de nimic... Curînd împlinesc șaizeci de ani, înălțimea-voastră, cum să mă mai țin în pas cu științele ? Fiți atît de bun !

— Și-a comandat chiar șapca de uniformă cu coardă... spuse zîbind protoiereul Zmieljalov.

— Bine, du-te !... hotărî inspectorul.

O jumătate de oră după aceea, Fendrikov se îndrepta triumfător împreună cu profesorii spre birtul lui Kuhtin, să bea ceai. Fața îi strălucea, ochii îi rîdeau în cap, și totuși faptul că se scărpină mereu la ceafă arăta că-l muncește un gînd.

— Ce păcat ! mormăia el. Mare nătărău am fost.

— Da' ce s-a întîmplat ? îl întrebă Pivomedov.

— Cine m-a pus să învăț stereometria, dacă nu se mai cere ? O lună întreagă m-am chinuit cu ea ! Ce păcat !

1884

Traducere de Anda Boldur

CHIRURGIE

Un spital al zemstvei. În lipsa doctorului, plecat să se însoare, bolnavii sînt primiți de felcerul Kiriatin, un grăsun de vreo patruzeci de ani, cu un veston de

șantung ponosit și pantaloni de flanelă jerpeliți. Are înfățișarea omului mulțumit, pătruns de simțul datoriei. Între degetul arătător și cel mijlociu al mâinii stîngi ține o țigară de foi, care răspîndește un miros urît.

În sala de așteptare intră dascălul Vonmiglasov, un bătrîn înalt, voinic, cu o rasă cafenie, încins cu un brîu lat de piele. La ochiul drept are albeață și îl ține pe jumătate închis, iar pe nas are un neg, care de departe pare o muscă mare. Cîteva clipe dascălul caută cu privirea o icoană, dar, negăsind-o, își face semnul crucii în fața unei sticle cu fenol, după care scoate dintr-o batistă roșie o prescură, pe care o pune cu o plecăciune înaintea felcerului.

— A-a-a... respectele mele ! spune acesta căscînd.
Cu ce ocazie pe la noi ?

— Îți urez o duminică plăcută, Serghei Kuzmici... Chiar la dumneata veneam... Drept și adevărat, iartă-mă, zice psaltirea : „Băutura mea am amestecat-o cu lacrimi“. Aseară m-am așezat cu bătrîna mea la ceai și — ce să-ți spun ? Nimic, nici o picătură, nici un strop n-am putut lua în gură ; îmi venea să mă întind jos și să mor, nu alta... Cum luam în gură o înghițitură de ceai cum simțeam că mă apucă leșinul ! Și să nu crezi că numai măseaua mă durea : toată falca ! Îmi zvîcnea înfiorător ! Durerea îmi răspundea în ureche, iartă-mă, parcă mi se înfipsea în ea un cui, sau cine știe ce drăcie și mă-mpungea, mă-mpungea ! Se vedea că am căzut la păcat, că am făcut vreă nelegiuire... „Încărcatu-mi-am sufletul cu păcate rușinoase și în trîndăvie trăitu-mi-am traiul“... M-a pedepsit Dumnezeu pentru că sînt un păcătos, Serghei Kuzmici ! După liturghie, părintele m-a mustrat : „Te-ai făcut fonf și sîsîit, Efime. Nu se înțelege nimic din ceea ce cîntî“. Dar judecă și dumneata, Serghei Kuzmici : mai poate fi vorba de cîntat, cînd

nici nu pot să deschid gura de umflată ce mi-e, iartă-mă că-ți spun, și când n-am închis ochii toată noaptea ?

— M-da... Ia loc, să văd... Deschide gura !

Vonmiglasov se așează și deschide gura.

Kuriatin se încruntă, se uită în gura pacientului și printre dinții îngălbeniți de vreme și de tutun zărește o măsea blagoslovită cu o gaură cât toate zilele.

— Părintele diacon a poruncit să-i pun votcă cu hrean, da' tot degeaba. Glikeria Anisimovna, Dumnezeu să-i dea sănătate, mi-a dat o ață de la Muntele Athos, ca s-o port la deget și mi-a spus să-mi clătesc gura cu lapte cald ; ața mi-am pus-o ; cât despre lapte, mărturisesc că n-am îndrăznit ; sînt om cu frica lui Dumnezeu, și acum sîntem în post.

— Asta e o prejudecată... (Pauză.) Efim Miheici, măseaua trebuie scoasă !

— Dumneata știi mai bine, Serghei Kuzmici. Că de aceea ai învățat, ca să te pricepi la treaba asta, ca să știi ce trebuie scos și ce nu, ce poate fi leuit cu picături, sau cu altceva... De aceea sînteți puși aici, binefăcătorilor ; Dumnezeu să vă dea sănătate ; o să ne rugăm pentru voi zi și noapte, ca pentru niște părinți buni... pînă la sfîrșitul vieții...

— E o nimica toată... face felcerul pe modestul, apropiindu-se de dulăpior și scotocind prin instrumente. Chirurgia e un fleac... Îți trebuie numai obișnuință și mîină sigură... Cît ai scuipa în palmă, și gata... Mai zilele trecute a venit aici, ca și dumneata, moșierul Alexandr Ivanîci Eghipetski... Tot pentru o măsea... E om cult, mă întreba de toate, voia să știe despre toate, cum și ce. Mi-a dat mîina, mi-a vorbit frumos... A stat șapte ani la Petersburg, pe toți profesorii i-a încercat... Mult am mai discutat. Mă ruga în numele lui Dumnezeu : scoate-mi-o, Serghei Kuzmici ! De ce să n-o scot dacă se poate scoate ?

Numai că, vezi dumneata, la treaba asta trebuie să te pricepi, altfel nu merge... Sînt dinți și dinți : unul îl scoti cu cleștele, altul cu pîrghia, altul cu cheia... Fiecare e cu socoteala lui.

Felcerul ia în mînă pîrghia, se uită cîteva clipe la ea cu un aer întrebător, apoi o pune la loc și ia cleștele.

— Acum deschide gura cît poți de mare... spune el, apropiindu-se de dascăl. Las', că îi venim noi de hac... Cît ai scuipa în palmă... Crestăm puțin gingia... exercităm o tracțiune pe direcția axului vertical... și gata... (face o incizie în gingie) și gata...

— Sînteți binefăcătorii noștri... Noi, proștii, nu înțelegem nimic, dar pe voi v-a luminat Dumnezeu...

— Nu mai cugeta cu gura deschisă... Măseaua asta e ușor de tras ; cîteodată se întîmplă să fie numai bucăți de rădăcină... La asta, cît ai scuipa în palmă... (Prinde măseaua cu cleștele.) Stai, nu te smuci... Stai liniștit... Într-o clipită... (Începe să tragă.) Principalul este s-o apuci cît mai de jos (continuă să tragă)... ca să nu i se rupă coroana...

— Doamne-Dumnezeule !... Maică Precistă... A-a-a...

— Nu... nu... Nu-mi ține mîna ! Lasă mîinile jos ! (Trage din nou.) Nu mai e mult... Acuși, acuși... Să nu crezi că-i treabă ușoară...

— Dumnezeu... sfinte... mare... (Țipă :) Heruvimilor ! Văle-e-u... Smucește-o, smucește-o odată ! Cît ai să tragi de ea ?

— Asta-i... chirurgie... Nu se poate dintr-o dată... Așa, așa.

Vonmiglasov, cu ochii cît cepele, ridică genunchii pînă la piept, își zgîrcește într-una degetele și gîfîie... Pe fața lui stacojie se ivesc broboane de sudoare, ochii i se umplu de lacrimi. Kuriatin, aplecat peste gura dascălului, suflă zgomotos, se mută mereu

de pe un picior pe celălalt, și trage, trage... Trece o jumătate de minut chinuitoare și... cleștele alunecă de pe măsea. Dascălul sare în picioare, bagă degetele în gură, pipăie și descoperă măseaua tot la locul ei.

— Ai scos-o, ai ? spune el cu glas plângăreț și totodată batjocoritor. Scoate-te-ar dracii pe lumea cealaltă ! Apăi mulțumesc ! Dacă nu te pricepi să scoți un dinte, nu te apuca ! Nici nu mai văd cu ochii...

— De ce nu-ți ții mâinile la un loc ? se supără felcerul. Eu trăgeam, și tu mă tot împingeari și spuneai fel de fel de prostii... Tîmpitul !

— Tu ești tîmpit !

— Ce crezi, bădărane, că așa se scoate o măsea ? Cît ai bate din palme ? Poftim, încearcă tu ! Asta-i altceva decît să te urci în clopotniță și să tragi clopoțele de mîntuială. Auzi dumneata : „Nu te pricepi, nu te pricepi !” S-a găsit cine să mă învețe. I-am scos măseaua domnului Alexandr Ivanîci Eghipetski și n-a spus nici pîs... E un om mai ceva ca tine, da' și-a ținut mîinile la un loc... Stai jos ! Stai jos, cînd îți spun !

— Nu văd cu ochii !... Lasă-mă să-mi vin în fire... Of ! (Se așază pe scaun.) Numai să nu tragi de ea cu încetul : smucește-o odată și gata. Auzi, să nu tragi, să smucești... Dintr-o dată !

— Nu te mai apuca să înveți pe un învățat ! Doamne, ce lume incultă ! Dacă stai mai mult cu oamenii ca ăștia, poți să înnebunești ! Deschide gura... (Apucă măseaua cu cleștele.) Chirurgia nu-i un fleac, măi frate... E altceva decît să spui rugăciuni în străină... (Începe să tragă.) Nu te mișca... Măseaua e bătrînă, se vede că are rădăcini adînci... (Trage.) Nu te mișca... Așa... așa... Stai liniștit... Ei, ei... (se aude un pîrîit.) Vezi ? ! Știam eu !

Timp de un minut Vonmiglasov șade nemișcat, de parcă l-ar fi lovit cineva în moalele capului. E

amețit... Privește îndobitocit în gol și sudoarea îi șiruie pe fața albă ca varul.

— Trebuie să iau pîrghia... mormăie felcerul. Ei, drăcia dracului!

Venindu-și în fire, dascălul bagă degetele în gură, și în locul măselei bolnave, găsește doi colți ascuțiți.

— Afurisitule!... geme el. V-ați aciuiat aici spre pieirea noastră, irozilor!

— Bine-ți mai stă să înjuri... mormăie felcerul, punînd cleștele la loc în dulăpior. Necioplitul... Pesemne că nu te-au bătut îndeajuns cît ai fost seminarist... Domnul Alexandr Ivanîci Eghipetski a stat șapte ani la Petersburg... Asta zic și eu cultură... numai hainele de pe el fac o sută de ruble... și uite că n-a înjurat... Pe cînd tu... Te stropșești ca un curcan! Lasă, nu-i nimic, n-ai să crăpi!

Dascălul își ia prescura de pe masă și pleacă acasă, ținîndu-și mîna la falcă

1884

Traducere de Anda Boldur

DURERI NEȘTIUTE

Povestire

— Acum, stimabililor, n-ar fi rău să putem cina! spuse Rebrotiosov¹, comandantul cercului de recrutare, un locotenent-colonel înalt și subțire ca un stîlp de telegraf, ieșind cu un grup de prieteni de la club, într-o noapte întunecoasă de august. În orașele mai

¹ *Tesati riobra* — a rupe coastele.

răsăritene, la Saratov, bunăoară, ți se servește oricînd supeul la club, dar în nenorocitul nostru Cerviansk nu capeți, afară de votcă și de ceai cu muște, nici pe dracu ! Și nu e nimic mai rău decît să nu poți lua o gustare, cînd ești băut !

— Da, n-ar fi rău să îmbucăm ceva ! Își dădu cu părerea și Ivan Ivanîci Dvoetociev¹ inspectorul școlii consistoriale, înfășurîndu-se mai strîns în pai-tonul său cam jerpelit. Dar s-a făcut ora două, birturile-s închise... Și cînd te gîndești ce-ar mai merge acum o scrumbioară... sau niște hribișori... sau ceva așa... știți voi...

Inspectorul făcu un gest sugestiv cu mîna și mimica lui aminti de un fel de mîncare, pesemne tare gustoasă, fiindcă toți își linseră buzele, privindu-l. Ră-maseră locului, pe gînduri. Dar degeaba își puseră cu toți mintea la contribuție : din frămîntarea lor nu ieși nimic de înfulecat. Astfel că fură nevoiți să se mulțumească cu închipuirea.

— Strașnic curcan am mai mîncat ieri la Golopiosov² ! oftă Prujina³ — Prujinski, ajutorul șefului de poliție. Dar ia spuneți-mi... ați fost vreodată la Varșovia, domnilor ? Acolo se face așa... se iau niște carași obișnuiți, încă vii... dar cu adevărat vii... și se bagă în lapte... îi lași, afurisiții, să înoate o zi întreagă în laptele acela și apoi îi frigi cu smîntînă într-o tigaie încinsă. După aceea, frate dragă, fie și ananas și nu-ți mai trebuie. Zău așa... Mai ales dacă mai bei un păhăruț-două. Uiți că mănînci... te unge la inimă, nu alta... mori de plăcere numai miro-sindu-i...

— Și dacă mai pui și un castravecior murat... adăugă Rebrotiosov, pe un ton plin de tîlc... Cînd

¹ *Dvoe tocie* — două puncte.

² *Golii pios* — cîine golaș.

³ *Prujina* — are, tel.

eram în garnizoană, în Polonia, țin minte că la o singură masă dădeam gata vreo două sute de colțunași de-ai lor, cu carne... Îți umpleai cu ei furturia vîrf, puneai piper, îi presărai cu mărar și cu pătrunjel și... n-am cuvinte să vă spun ce era !

Rebrotiosov se opri deodată și rămase pe gînduri. Îi venise în minte o ciorbă de cegă, pe care o mîncase la mînăstirea Troițkaia, în 1856. Amintirea acelei ciorbe era atît de savuroasă, încît comandantul cercului de recrutare simți deodată în nări mirosul de pește, începu să mestece în neștire și nici nu băgă de seamă că intrase pînă peste galoși într-o băltoacă.

— Nu, nu pot ! spuse el. Nu pot să mai rabd ! Mă duc acasă să-mi astîmpăr pofta ! Șiti ce, domnilor ? Veniți și voi la mine ! Zău ! Bem cîte un păhăruț și îmbucăm ce-om găsi. Un castravecior, un cîrnăcior... punem samovarul... ai ? Luăm o gustărică, mai discutăm despre holeră, ne aducem aminte de altădată... Nevastă-mea doarme, dar nici nu-i nevoie s-o trezim... umblăm încetișor... Hai să mergem !

E de prisos să descriu entuziasmul cu care fu primită această invitație. Voi spune numai că niciodată Rebrotiosov nu avu prieteni mai buni ca în noaptea aceea.

— Am să-ți rup urechile ! se răsti comandantul cercului de recrutare la ordonanță, introducîndu-i pe musafiri în vestibulul cufundat în întuneric. De o mie de ori ți-am spus, nemernicule, cînd dormi în vestibul, să aprinzi hîrtie aromată ! Hai, pregătește samovarul, dobitocule, și spune Irinei să... să aducă din pivniță castraveți și ridichi... Și curăță niște scrumbii... Pune-le ceapă verde, tăiată mărunt, presară-le cu mărar... Știi tu, mai taie și cartofi, așa în rondele... Și sfecla, la fel... Apoi pune oțet și untdelemn, știi tu cum ; pune și muștar... Presară-le pe deasupra cu piper... Într-un cuvînt, fă o garnitură... Ai înțeles ?

Rebrotiosov arată cu degetul cum să amestece salata și adăugă, prin pantomimă, la garnitură, ceea ce nu izbutise să adauge prin viu grai... Musafirii își lepădară galoșii și intrară, prin întuneric, în salon. Gazda aprinse un chibrit, care răspîndi miros de pucioasă și luminează pereții împodobiți cu reproduceri oferite ca premii de revista *Niva*¹, cu vederi din Veneția, cu portretul scriitorului Lajecnikov², și cel al unui general cu ochii foarte mirați.

— Acușica ! șopti gazda, ridicînd încetișor aripile mesei pentru a o prelungi. Pun totul pe masă și ne așezăm... Mașa mea nu se simte tocmai bine astăzi. O s-o ierați... O chestie femeiască. Doctorul Gusin³ pretinde că-i din pricina mîncării de post... Se prea poate ! Eu îi spun mereu : „Suflețelule, nu-i de vină mîncarea ! Nu contează ceea ce intră, ci ceea ce iese pe gură... Mănînci de post, dar te superi, ca și înainte... Decît să-ți chinuiești trupul, ar fi mai bine să nu te superi, să nu rostești fel de fel de vorbe...” Nici nu vrea să mă audă ! Cică „așa-s deprinsă din copilărie”.

Ordonanța intră și, întinzînd gîtul, șopti ceva la urechea gazdei. Rebrotiosov încruntă sprîncenele.

— M-da... mormăi el înfundat. Hm... așa... nu face nimic... Domnilor, mă iertați... În cîteva clipe sînt înapoi... Știți, Mașa a încuiat pivnița și dulapurile, din pricina servitorilor, și a luat cheile la ea. Trebuie să mă duc să le iau...

Rebrotiosov se ridică, deschise încetișor ușa și se duse în vîrfurile picioarelor la nevastă-sa care dormea.

¹ *Ogorul* — revistă săptămînală ilustrată, editată la Petersburg între anii 1870—1919, care se adresa în special cititorului din mediul mic-burghez.

² *Ivan Ivanovici Lajecnikov*, scriitor rus care a trăit între anii 1792—1869.

³ *Gus* — gînsac.

— Mașenka ! Îi șopti el, apropiindu-se cu băgare de seamă de pat. Trezește-te, Mașunia, numai o clipă !

— Cine-i ? Tu ești ? Ce vrei ?

— Uite de ce am venit, Mașenka... Dă-mi cheile, îngherașule, și nu-ți strica somnul... Dormi înainte... Mă descurc eu și singur... Am să le dau câte un castraveci, nimic mai mult... Să mă bată Dumnezeu... Sînt cu Dvoetociev, știi tu, Prujina-Prujinski, și alți cîțiva... Niște oameni minunați... stimați de societate... Prujinski are chiar ordinul „Sfîntul Vladimir“, clasa a IV-a... Te stimează așa de mult...

— Unde te-ai îmbătat ?

— Ei, poftim ! Vezi cum ești ? De ce te superi ?... Am să le dau câte un castraveci și atîta tot... Acuși pleacă... Mă descurc eu și singur ; pe tine n-o să te supărăm de loc... Stai culcată, păpușico... Cum te mai simți ? A venit Gusin în lipsa mea ? Hai, dă-mi mînuța să ți-o sărut... Musafirii mei te respectă foarte mult... Știi că Dvoetociev e un om cu frica lui Dumnezeu... Prujina și administratorul financiar, la fel... Toți au pentru tine... Îmi spun mereu : „Maria Petrovna nu-i o femeie, e ceva... de neînțeles... E steaua județului nostru !“

— Hai, culcă-te și lasă tîmpeniile ! Te îmbeți la club cu scandalagii tăi și după aceea nu-ți mai tace gura toată noaptea ! Ar trebui să-ți fie rușine ! Ai copii !

— Copii am eu... dar nu te enerva Manecika... nu te supăra... Te prețuiesc și te iubesc... Am să-i căpățuiesc și pe copii, cu voia lui Dumnezeu... Pe Mitea am să-l dau la liceu... Dar gîndește-te ! Nu pot să-i dau afară... Oricum, e greu... Au venit să mă vadă și mi-au cerut de mîncare. Mi-au spus : „Dă-ne să gustăm ceva...“ Dvoetociev, Prujina-Prujinski... sînt toți oameni așa de cumsecade... Te simpatizează și te admiră foarte mult. Am să le dau câte un castrave-

cior, cîte un păhăruț și... n-au decît să plece... Mă descurc eu și singur...

— Doamne, ce pacoste pe capul meu ! Ai înnebunit sau ce-i cu tine ? Oaspeți la ora asta ? Să le fie rușine, golani dracului, că tulbură oamenii în toiul nopții ! Unde s-a mai pomenit să faci vizite noaptea ?... Ce-i aici, cîrciumă ? Aș fi o tîmpită dacă ți-aș da cheile ! N-au decît să se dezmeticească și să vină mîine !

— Hm !... Atunci de ce nu spui așa din capul locului ?... N-aș fi apucat să mă mai înjosesc în fața ta... Înseamnă că nu ești o adevărată tovarășă de viață, că nu ești mîngîierea bărbatului tău, după cum spune în Scriptură, ci... mi-e rușine s-o spun... scorpie ai fost, scorpie ai rămas...

— A-a-a... Va să zică mă și insultă, ciumă !

Soția se ridică în capul oaselor și... comandantul cercului de recrutare își frecă obrazul, apoi urmă :

— *Merci...* Înseamnă că-i adevărat ce am citit odată despre neveste într-o revistă : „În lume — înger neîntinat ; acasă — drac împielit !” Asta e !... Satană ai fost, satană ai rămas...

— Na, ține !

— Dă-i, dă-i !... Bine că ai bărbat, ca să-l bați ! Te rog în genunchi... Te implor... Manecika !... Iartă-mă !... Dă-mi cheile ! Manecika ! Îngerașule ! Ființă fără suflet, nu mă face de rîs în fața lumii ! Pînă cînd ai să mă chinuiești, barbaro ? Dă-i... Bate-mă... *Merci...* Dar te rog din suflet...

Soții mai discută încă mult timp în felul acesta... Rebrotiosov se puse în genunchi, plîns de două ori, înjură, frecîndu-și într-una obrazul... Pînă la urmă, nevastă-sa se sculă furioasă și spuse :

— Văd eu că n-o să se isprăvească niciodată chinul ăsta ! Dă-mi rochia de pe scaun, faraonule !

Rebrotiosov îi întinse cu grijă rochia, își netezi părul ciufulit și se întoarse la musafiri. Musafirii stăteau în fața generalului din portret, se uitau la privirea lui mirată și căutau să rezolve problema : cine e mai de seamă : generalul sau scriitorul Lajecinikov ? Dvoetociev ținea partea lui Lajecinikov, dându-i zor cu nemurirea. Prujinski îl contrazicea :

— E scriitor bun, nimic de zis... are și hăz, și duioșie, dar ia trimite-l la război ; n-o scoate la capăt nici cu comanda unei companii, pe cînd generalului poți să-i încredințezi și un corp de armată și se descurcă...

— Mașa mea vine îndată... le întrerupse discuția gazda intrînd în salon. Acușica !

— Zău, vă deranjăm... Dar ce-i cu obrazul dumitale, Fiodor Akîmici ? Doamne, ai și o vînătaie sub ochi ! Ce-ai pățit ?

— Obrazul ? Care obraz ? se rușină gazda. A, da ! Adineauri mă furișam tiptil la Manecika, voiam s-o sperii și, deodată, prin întuneric, m-am lovit de pat ! Ha-ha !... Uite-o și pe Manecika... Ce ciufulită ești, Maniunia ! Curat Louise Michel¹ !

Maria Petrovna intră în salon, ciufulită, somnoasă, dar numai zîmbet și voie bună :

— Ce drăguț din partea voastră că ați trecut pe la noi ! Începu ea. Dacă nu veniți ziua, îi sînt recunoscătoare bărbatului meu că măcar noaptea izbuștește să vă aducă... Dormeam, cînd am auzit glasuri... Cine să fie, m-am gîndit eu... Fedea mi-a spus să-mi văd de somn, să nu mă scol, dar nu m-a răbdat inima...

Maria Petrovna se duse în fugă al bucătărie și cina începu...

¹ Revoluționară franceză participantă la Comuna din Paris ; a trăit între anii 1830—1905.

— Bine-i să fii însurat ! oftă Prujina-Prujinski, ieșind, după un ceas, cu tot grupul de prieteni din casa comandantului cercului de recrutare. Măninci când vrei, bei când îți vine poftă... Știi că există o ființă care te iubește... Îți mai cîntă și ceva la pian... Fericit e Rebrotiosov !

Dvoetociev tăcea. Ofta și se gîndea. Ajuns acasă, în timp ce se dezbrăca, oftă atît de zgomotos, încît își trezi nevasta.

— Nu tropăi așa cu ciubotele, nesimțitule ! se răsti ea. Nu mă lași să dorm ! Te îmbeți la club și după aceea mai faci și tărațoi, pocitanie !

— Nu știi decît să ocărăști, oftă inspectorul. Să fi văzut cum trăiesc Rebrotiosovii ! Doamne, ce bine se-nțeleg ! Când îi vezi, îți vine să plîngi de înduioșare. Numai eu am avut ghinionul să iau o zgrițuroaică. Hai, fă-mi loc !

Inspectorul se acoperi cu plapuma și, blestemîndu-și în gînd soarta, adormi.

1884

Traducere de Anda Boldur

DIN LAC ÎN PUȚ

Avocatul Kaleakin ¹ venise la Gradusov, dirijorul corului catedralei ; ședea pe un scaun și, tot sucind în mîină o citație trimisă de judecătorul de pace, îi spunea :

— Orice ai zice, Dosifei Petrovici, ești vinovat. Am pentru dumneata toată stima și prețuiesc bunele sen-

¹ *Caleacati* — a pălăvrăgi.

timente pe care le manifesti față de mine dar, cu părere de rău, trebuie să-ți spun că n-ai avut dreptate. Da, nu ai avut dreptate ! Ai insultat pe clientul meu Dereveaşkin... Pentru ce l-ai insultat ?

— Dracu l-a insultat ! izbucni ca un vulcan Gradusov, un bătrîn înalt, cu o frunte îngustă ce nu făgăduia prea mult, cu sprîncene groase și cu o mică medalie de bronz la butonieră. I-am făcut doar morală și atîta tot. Proștilor trebuie să le bagi mințile în cap pentru că altfel nu mai poți trăi de răul lor.

— Bine, Dosifei Petrovici, dar ce-ai făcut dumneata n-a fost morală. Așa cum a declarat clientul meu în jalba pe care a înaintat-o, nu numai că l-ai tutuit în public, dar l-ai făcut măgar, ticălos și cîte altele. Ba, la un moment dat, ai ridicat și mîna ca și cum ai fi fost gata să-l jignești și cu fapta.

— Păi cum să nu-l bat dacă merită ? Ei uite, asta n-o înțeleg.

— Da' prcoepe odată că nu ai nici un drept să faci așa ceva !

— Nici un drept ? Ba să mă ierți, domnule meu. Asta s-o spui lui mutule ! Pe mine te poftesc să nu mă protestezi. După ce i-au făcut vînt din corul episcopiei, a stat zece ani în corul meu. Așa că dacă vrei să știi, eu sînt binefăcătorul lui. E supărat că l-am dat afară și de la mine. Dar cine-i de vină ? L-am gonit fiindcă făcea pe filozoful. Cînd ești om cult, cînd ai fost la universitate, poți să faci și pe filozoful, dar cînd ești un nătărău, un neghiob, stai în colțul tău și ține-ți gura. Taci și ascultă la cei mai înțelepți. Dar pe el, dobitocul, îl tot trăgea așa să spună te-miri-ce. În timpul repetițiilor, ba chiar în timpul slujbei, îi dădea zor cu Bismark sau cu diferiți Gladstoni¹. Închipuiește-ți că ticălosul ăsta era abonat la un ziar !

¹ *William Gladstone* (1809—1898), om politic englez.

Dac-ai ști de câte ori l-am pocnit pentru războiul ruso-turc ! În loc să cînte, se apleca spre tenori și începea, de pildă, să povestească cum ai noștri au aruncat în aer cu dinamită crucișătorul turc Lufti-Gelîl. Păi asta-i treabă ? Firește, e bine că ai noștri au învins, da' ăsta nu-i motiv să nu cînți. Ai tot timpul să pălăvrăgești după liturghie. Mă rog, ce mai tura-vura, e un porc.

— Va să zică și înainte îl insultai ?

— Înainte nu-i sărea țandăra. Își dădea seama că o făceam spre binele lui. Era conștient. Știa că e un păcat să-i contrazici pe mai-mari și pe binefăcători. Dar de cînd a intrat conțopist la poliție, s-a isprăvit cu el ; i s-a urcat la cap, a încetat să mai înțeleagă acest lucru. „Eu nu sînt cîntăreț, zice, ci funcționar. Am să dau examen de registrator de colegiu.“ „Ești un dobitoc ! zic eu. Las-o mai moale cu filozofia, zic, și mai bine suflă-ți mai des nasul decît să te gîndești la înaintare. Nu ești făcut pentru măriri, ci pentru nimicnicie.“ Da' el, nici să n-audă. Păi, vezi dumneata și povestea asta de acum ! Pentru ce m-a dat în judecată ? Spune și dumneata dacă nu-i un porc de cîine. Mă dusesem la bodega lui Samopliuev¹ să beau un ceai cu epitropul bisericii noastre. Bodega era înțesată. Nici un loc liber. Mă uit — stă la o masă cu alți conțopiști și se umflă cu bere. Face pe grozavul, vorbește cu nasul pe sus, dă din mîini... Trag cu urechea : pălăvrăgește despre holeră. Ei, ce zici de asta ? Iarăși filozofie. M-am stăpînit și n-am scos o vorbă. „Dă-i înainte, dă-i înainte ! mi-am spus eu în gînd. Te mănîncă limba !“ Și tocmai atunci pianul mecanic a început să cînte un marș. Asta i-a dat damf mitocanului. S-a sculat în picioare și a început să zbiere : „Prieteni, să bem pentru propă-

¹ *Pliniot* — scuiță, *na samovo sebea* — pe sine însuși.

şire ! Sînt un bun fiu al patriei mele şi un slavofil al ţării. Am un singur piept şi pe ăla îl dau ! Duşmanii, aliniaţi-vă ! Dacă cineva nu-i de părerea mea, să binevoiască să se arate." Şi a izbit cu pumnul în masă. Ce vrei, nu m-am mai putut ţine ; mi-a sărit ţandăra. M-am apropiat de el şi l-am luat pe departe, delicat : „Ascultă, Osip... dacă nu-nţelegi nimic, mai bine taci şi nu-ţi mai răci gura de pomană. Un om cult poate să facă pe deşteptu, dar tu, neisprăvitule, lasă-te păgubaş. Ce eşti tu ? Un vierme, un nimic !" Eu ziceam o vorbă, el zece. Şi dă-i şi dă-i. Eu îi făceam, bineînţeles, morală spre binele lui şi el îmi răspundea ca prostul. Pînă la urmă s-a supărat şi m-a dat în judecată.

— Vezi, asta e ! oftă Kaleakin. E rău... V-aţi luat din nimica toată şi a ieşit un bucluc întreg. Eşti tată de familie, Dosifei Petrovici, lumea te respectă. Ia aici e vorba de proces, de fel de fel de vorbe şi de bîrfeli, de arestare... Trebuie să isprăvim cu povestea asta. Am găsit un mijloc cu care Dereveaşkin e de acord. Vino cu mine azi la şase la bodega lui Samopliuev, cînd sînt adunaţi acolo conţopişti, actori şi toţi cei faţă de care l-ai insultat. Cere-i scuze şi Dereveaşkin o să-şi retragă plîngerea. Ai înţeles Dosifei Petrovici ?... Te sfătuiesc prieteneşte să consimţi. Ai insultat pe Dereveaşkin, l-ai făcut de rîs şi, mai ales, ai pus la îndoială sentimentele lui demne de laudă. Mai mult : le-ai profanat. Ştii că astăzi aşa ceva nu merge. Trebuie să fii mai cu băgare de seamă. S-a dat vorbelor dumitale o nuanţă care, cum să-ţi spun, în timpurile astea, într-un cuvînt, nu prea... Acum e şase fără un sfert. Vii cu mine ?

Gradusov făcu energic din cap că nu, dar cînd Kaleakin îi descrie în culori vii ce anume „nuanţă" se dăduse vorbelor lui şi urmările ce ar putea să aibă, o lăsă mai moale şi se învoi.

— Ia bine aminte ! îl dăscălea avocatul pe drum. Cere-ți scuze cum trebuie, în toată regula. Apropie-te de el, spune-i „dumneata“, „iartă-mă“, „îmi retrag cuvintele“ și așa mai departe.

Cînd ajunseră la bodegă, găsiră un adevărat sobor : negustori, obișnuita „adunătură“ care venea în fiecare seară să bea ceai sau bere. Dereveaşkin stătea la o masă înconjurat de toți colegii lui. Era un om de vîrstă nehotărîtă, fără barbă, cu ochii mari fieși, cu nas teșit și cu păr atît de aspru că, văzîndu-l, îți venea să-ți lustruiești cizmele cu el. Chipul lui fusese plămădit în așa fel încît din prima clipă te lăsa să ghicești totul : că Dereveaşkin era bețiv, că avea o voce de bas, că era prost dar nu pînă-ntr-atît încît să nu se creadă foarte deștept. Cînd îl văzu pe dirijor intrînd, se sculă și își zburli mustățile ca un motan. Stiind pesemne dinainte că o să aibă loc o căință publică, lumea dimprejur luă aminte.

— Iată, spuse Kaleakin de cum intră, domnul Gradusov este de acord.

Dirijorul dădu bună ziua în dreapta și în stînga, își suflă zgomotos nasul, se făcu roșu ca racul și se apropie de masa lui Dereveaşkin.

— Scuză-mă, mormăi el fără să-l privească, vîrîndu-și batista în buzunar. Îmi retrag cuvintele în fața întregii societăți.

— Te scuz ! spuse Dereveaşkin cu vocea lui de bas și se așeză aruncînd o privire triumfătoare celor dimprejur. Mi s-a dat satisfacție... Domnule avocat, te rog să retragi plîngerea mea !

— Da, îți cer scuze... continuă Gradusov. Scuză-mă. Nu-mi plac daraverile... Dacă tu ții neapărat să-ți spun „dumneata“, ei bine, fie, am să-ți spun „dumneata“. Dacă vrei tu să te socot om deștept, n-ai decît... Ce-mi pasă mie ? Eu nu port pică nimănui. Dracu să te ia !

— Dă-mi voie ! Ai venit să te scuzi sau să mă insulti ?

— Cum, iar vrei să mă scuz ? Vezi bine că m-am scuzat. Dacă nu ți-am spus „dumneata“ e doar fiindcă am uitat. La urma urmei, ce ? Vrei să-ți cad în genunchi ? Mă scuz și aduc chiar mulțumiri Domnului că ți-a dat atîta bun simț ca să oprești afacerea. N-am timp de umblat pe la judecăți. În viața mea n-am avut un proces și nu vreau să încep acum... și nu te sfătuiesc nici pe tine, adică pe dumneata...

— Bineînțeles. Și acum hai să bem pentru pacea de la San-Stefano ¹ !

— Să bem ? De ce nu ?... Vorba e, frate Osip, că tot porc ai rămas... Nu spun asta ca să te insult, ci așa... ca să dau un exemplu : da, frate Osip, ești un porc ! Îți aduci aminte cum te tîrai la picioarele mele cînd ți-au făcut vînt de la corul episcopiei ? Și acum îndrăznești să-ți dai în judecată binefăcătorul ? Măi, boule, măi ! Nu ți-e ție rușine ? Nu-i e lui rușine, domnilor ?

— Dă-mi voie ! Asta se cheamă că iar mă insulti.

— Cine te insultă ? Îți spun toate astea numai ca să-ți deschid ochii. Acum ne-am împăcat și ți-o spun pentru ultima oară : nici prin gînd nu-mi trece să te insult. Ce, crezi că o să mai îmi pun mintea cu o vită ca tine, după ce am văzut că ești în stare să-ți dai în judecată binefăcătorul ? Dracu să te ia ! Nici nu vreau să mai stau de vorbă cu tine ! Și dacă mi s-a întîmplat acum fără voia mea să te fac porc, apăi să știi că ești și rămîi un porc. Auzi dumneata, în loc să te rogi Domnului toată viața să-l țină sănătos pe binefăcătorul tău care te-a hrănit zece ani și te-a învățat să citești notele, îl chemi la judecată

¹ Pace încheiată între Rusia și Turcia la 3 martie 1878.

pentru o tâmpenie și trimiți la el acasă niște neisprăviți de avocați.

— Dă-mi voie, Dosifei Petrovici, interveni Kaleakin jignit, nu ți-a trimis nici un neisprăvit că doar eu am venit la dumneata. Așa că te rog, ia seama ce spui...

— Da' ce, parcă de dumneata vorbesc? N-ai decît să vii cît îți place. Altceva nu pot eu pricepe: cum se poate ca dumneata, care ești un om cult, care ți-ai luat o licență, să aperi pe caraghiosul ăsta în loc să-i faci morală. În locul dumitale l-aș băga la pușcărie și l-aș lăsa să zacă acolo. Nu vād de ce te superi. La urma urmei mi-am cerut scuze. Așa că ce mai vreți de la mine? Nu înțeleg! Sînteți martori domnilor — se întoarce el către public — sînteți martori că mi-am cerut scuze. Și aflați că nu sînt de loc dispus să mă înjosesc încă o dată în fața unui dobitoc.

— Dumneata ești dobitoc! strigă răgușit Osip, bătîndu-se cu pumnii în piept de indignare

— Eu dobitoc, eu? Și îndrăznești să-mi spui tu mie asta? Gradusov se făcu stacojiu și începu să tremure. Îndrăznești? continuă el. Ei, stai că-ți arăt eu. Na! Și pe lîngă palma asta, am să te dau și în judecată, ticălosule! Am să te-nvăț eu minte să mai insulti oamenii. Domnilor, îmi sînteți martori. Ei, dumneata, domnule comisar, ce stai și te uiți? Vezi că sînt insultat și stai cu brațele încrucișate? Leafă știi să primești, dar cînd e vorba să menții ordinea, te faci că nu-i treaba dumitale, hai? Crezi că nu se află judecători și pentru voi?

Comisarul se apropie de Gradusov și — dandana — începu.

Săptămîna următoare, Gradusov apărea în fața judecătorului de pace pentru insulte aduse lui De-

reveaşkin, avocatului şi comisarului — acesta din urmă fiind în exerciţiul funcţiunii. La început, Gradusov nu înţelegea dacă era reclamant sau inculpat, dar când judecătorul de pace îl condamnă cu „cumul“ la două luni închisoare, surîse amar şi bombăni :

— Hm... eu am fost insultat şi tot eu sînt trimis la puşcărie ! Mare minunăţie ! Domnule judecător, trebuie să judecaţi după lege, nu după capul dumneavoastră. Varvara Sergheevna, răposta dumneavoastră mamă — fie-i ţărîna uşoară — porunceă ca oamenii de felul lui Osip să fie bătuţi cu nuiiele, iar dumneavoastră le acordaţi îngăduinţă. Unde o să ajungem ? Dumneavoastră îi achitaţi pe ticăloşi, şi un altul îi va achita şi el... Atunci cui să te mai plîngi ?

— Termenul de apel este de două săptămîni şi te rog să nu discuţi. Poţi să te retragi.

— Păi, sigur ! mormăi Gradusov, făcînd cu ochiul. Azi nu mai poate trăi nimeni numai din leafă. Ce să-i faci ? Dacă vrei să ai ce mîncea trebuie să bagi nevinovaţi la beci. Asta e... Şi nici nu poţi să-i învinuieşti...

— Ce ai spus ?

— Nimic... Vorbeam de unul singur despre şperţari. Ce credeţi dumneavoastră, că dacă purtaţi lanţ de aur¹ sînteţi mai presus de legi ? Fiţi pe pace. Am să scot eu la lumină chestia asta...

S-a făcut caz de „ultrajul judecătorului“, dar a intervenit protoiereul catedralei, şi afacerea a fost cu chiu, cu vai muşamalizată.

Făcînd apel, Gradusov era încredinţat nu numai că va fi achitat, dar chiar că Osip va fi băgat la

¹ Magistraţii purtau un colan de aur la uniformă (n. trad.).

închisoare. Și a rămas încredințat de aceasta pînă în ziua procesului. În fața instanței de apel, în tot timpul ședinței a stat liniștit, fără să spună lucruri de prisos. Numai o singură dată, cînd președintele l-a poftit să șadă, a răspuns jignit :

— Este oare scris în lege că un dirijor de cor trebuie să stea alături de coristul său ?

Auzind însă la sfîrșitul procesului că hotărîrea judecătoreiei de pace a fost confirmată, Gradusov închise ochii pe jumătate și strigă :

— Cum ? Ce ? N-am auzit eu bine, domnilor ? Despre cine e vorba ?

— Instanța de apel a confirmat hotărîrea judecătorului de pace. Dacă nu sînteți satisfăcut, puteți face recurs.

— Așa ? Vă sîntem foarte recunoscători, excelență, de această judecată sumară și „dreaptă“. Sigur că da, nu poți trăi numai din leafă, înțeleg foarte bine ; numai că, s-avem iertare : o să găsim noi și un tribunal incoruptibil.

N-am să citez toate cîte a înșirat Gradusov magistraților. În prezent el este judecat pentru ultrajul adus instanței de apel și nici nu vrea s-audă cînd cunoscuții încearcă să-i dovedească că e vinovat. E încredințat de nevinovăția lui și e sigur că mai devreme ori mai tîrziu o să i se aducă chiar mulțumiri pentru că a reușit să descopere aceste abuzuri.

— Nu-i nimic de făcut cu dobitocul ăsta ! spune episcopul catedralei, ridicînd desnădăjduit brațele. Nu înțelege și pace.

ECLIPSA DE LUNA

Domniile de provincie

Circulară

În ziua de 22 septembrie, la ora 10 seara, urmează să aibă loc o eclipsă a planetei luna. Dat fiind că un asemenea fenomen al naturii nu numai că nu este dăunător ordinii publice, ci chiar folositor, avînd în vedere că dovedește că pînă și planetele se supun adesea legilor naturii, vă recomand, cu scop de stimulare, să dați dispoziții ca în seara aceea să se aprindă, în sectorul dumneavoastră, toate felinarele de pe străzi, pentru ca întunericul serii să nu împiedice autoritățile și pe locuitori să observe eclipsa sus-menționată și de asemenea, vă rog, stimate domn, să vegheați cu asprime să nu se producă cu această ocazie pe străzi, adunări, strigăte de bucurie și alte perturbațiuni. Vă rog să-mi raportați despre persoanele care vor interpreta tendențios sus-menționatul fenomen al naturii și dacă s-au găsit astfel de persoane (ceea ce de altfel mă tem că nu va fi cazul, cunoscînd înțelepciunea locuitorilor orașului nostru).

*Gnilodușin*¹

pentru conformitate : Secretarul *Triasnov*²

Drept răspuns la adresa înălțimii-voastre cu nr. 1032, am onoarea a vă declara că în sectorul meu nu există felinare de stradă, din care cauză eclipsa planetei luna a avut loc într-o întunecime completă, dar că, cu toate acestea, a fost urmărită de multă lume cu claritatea cuvenită. Nu au fost

¹ *Gnilaia dușa* — suflet putred.

² *Treastisi* — a tremura, a dîrdîi.

tulburări ale ordinii publice, interpretări tendențioase sau manifestări de nemulțumire, cu excepția medicului Amfilohi Babelmandebski, fiul diaconului, care, răspunzând întrebării unui locuitor în ce constă cauza acestei întunecări a planetei luna, a început să dea o interpretare lungă, ce tindea vădit la dărîmarea noțiunilor bunului simț. Nu am înțeles însă în ce consta interpretarea lui, deoarece domnia-sa, dînd explicații în materie de știință, folosea, în vorbele sale, numeroase expresii străine.

*Ukust-Kalancevski*¹

Drept răspuns la adresa înălțimii-voastre cu nr. 1032, am onoarea a vă raporta că în sectorul ce îmi este încredințat nu a fost eclipsă de lună, cu toate că pe cer s-a petrecut de fapt un fenomen oarecare al naturii constînd în întunecarea luminii lunii, dar nu pot să afirm cu certitudine dacă aceasta a fost eclipsa. După cercetări minuțioase, s-au dovedit a fi în sectorul meu numai trei felinare de stradă, care au fost aprinse după spălarea geamurilor și curățirea lor pe dinăuntru, dar toate aceste măsuri nu au adus folosul cuvenit, deoarece întunecarea sus-menționată a avut loc cînd felinarele se stinseseră în urma bătăii vîntului și a pătrunderii lui prin geamurile sparte și, prin urmare, n-au putut lumina întunericul menționat în adresa înălțimii-voastre. Adunări nu au fost, deoarece toți locuitorii dormeau, cu singura excepție a pisarului zemstvei, Ivan Avelev, care ședea pe gard și, privind prin pumn la întunecare, zîmbea suspect și spunea : „Despre mine ar putea să nu fie lună de loc... Puțin îmi pasă !” Cînd i-am făcut însă observația că aceste vorbe sînt ușuratece, mi-a declarat obraznic : „Dar tu, mormolocule, de ce ții partea

¹ *Ucûsit* — a mușca, *kalancea* — foișor de foc.

lunei? Te pomenești că de sărbători te-ai dus și la ea cu plocon?“ Cu acest prilej a adăugat o expresie imorală, în sensul unei înjurături populare, despre ceea ce am onoare a vă raporta.

Glotalov

Conform cu originalul : *Omul fără splină*

1884

Traducere de Anda Boldur

MASCA

La clubul din orașul X... se dădea în scop de binefacere un bal mascat sau — așa cum spuneau domnișoarele din localitate — un *bal-paré*¹.

Era ora douăsprezece noaptea... Intelectualii — cinci cu toții — care nu dansau și nu se mascaseră, ședeau în sala de lectură la o masă mare și, cu nasul și barba cufundate în ziare, citeau, moțăiau sau — după expresia corespondentului local al gazetelor din capitală, un domn cu concepții foarte liberale — „reflectau“.

Din salonul cel mare veneau sunetele cadrilului „Viuška“. Prin fața ușii se auzeau tropăind lacheii clubului, care treceau mereu în goană, purtând tăvi încărcate cu farfurii și pahare. În sala de lectură domnea însă o liniște adâncă.

— Cred că aici o să ne fie mai comod! răsună deodată o voce înfundată de bas, care părea să iasă deadreptul din sobă. Veniți! Veniți încoace, fetelor!

¹ Bal în ținută de seară (fr.).

Ușa se trînti de perete și în sala de lectură intră un bărbat lat în umeri și îndesat, costumat în vizitiu, cu mască și pălărie cu pene de păun. În urma lui se iviră două dudui, mascate și ele, și un lacheu cu o tavă, pe care se aflau : o sticlă pîntecoasă de lichior, vreo trei sticle de vin negru și cîteva pahare.

— Așaa ! Aici e mai răcoare ! spuse bărbatul. Pune tava pe masă. Sedeți, *mamzelelor. Jevupri ala trimontran !* Iar dumneavoastră, domnilor, faceți-ne puțin loc. Prea v-ați întins.

Omul cu masca se clătină pe picioare și mătură cu dosul palmei cîteva reviste de pe masă.

— Pune tava aici, băiete ! Hei, domnilor cititori, n-auziți ? Faceți loc ; acum nu-i vreme de ziare și de politică ! Mai dați-le-ncolo !

— V-aș ruga să faceți mai puțin zgomot spuse unul dintre intelectuali, uitîndu-se peste ochelari la omul cu mască. Aici e sală de lectură, nu bufet. Aici nu se bea.

— Și de ce nu ? Se cufundă masa ? Cade tava-nul ? Uite, drace ! Dar nu-i vreme acum de palavre. Lăsați ziarele... Ați citit destul, vă ajunge. Nu vă mai stricați ochii degeaba, sînteți deștepți și așa. Și apoi, ce mai calea-valea, așa vreau eu și basta !

Lacheul puse tava pe masă, își aruncă șervetul pe braț și rămase nemișcat lîngă ușă. Cele două dudui începură să bea cu poftă vin negru.

— Cum se face că sînt pe lume oameni atît de deștepți, încît să le placă mai mult ziarele decît băutura ? exclamă omul cu pene de păun la pălărie, turnîndu-și lichior. Vreți să vă răspund tot eu, stima-bililor ? Vă plac ziarele fiindcă n-aveți cu ce bea ! N-am dreptate ? Ha, ha, ha ! Uite-i cum stau și citesc ! Spuneți-mi și mie, încaltea, ce naiba scrie acolo ? Ei, dumneata de colo, cel cu ochelari, ce

citești ? Ha, ha ! Ei, haide, lasă fandosele ! Mai bine ia și bea un păhărel !

Omul cu pene de păun se întinse peste masă și smulse ziarul din mâinile domnului cu ochelari. Acesta se făcu întâi galben, apoi roșu și se uită la ceilalți intelectuali, care îl priviră la rîndul lor cu aceeași uimire.

— Te cam întreci cu gluma, domnul meu ! se aprinse el. Prefaci sala de lectură în cîrciumă ! Îți permiți să faci scandal, să smulgi ziare din mîină !... Nu-ți dau voie ! Nu știi poate cu cine ai de-a-face, stimate domn ! Eu sînt Jestiakov, directorul băncii !

— Ei și ! Mult îmi pasă mie că ești Jestiakov ! Uite ce fac eu cu ziarul duminical !

Omul cu masca ridică ziarul pe care-l aruncase pe jos și îl rupse în bucăți.

— Ce-i asta, domnilor ? bîlgui Jestiakov încremenit. E...ste ne...nemaipomenit, fa...fantastic.

— Poftim ! S-a supărat ! rise mascatul. Ce-ai rămas așa ? Te-au apucat... bîțîielile ? Uite ce-i, stimabililor ; să lăsăm gluma. N-am vreme de pierdut cu voi. Eu am poftă să rămîn aici singur cu *mamzelele* mele și să-mi fac în tihnă chef. Așa că, vă rog, să nu mă contraziceți și să vă luați tălpășița. Hai, fără multe fasoane ! Ei, domnule Belebuhin, ce stai ? Întinde-o !... La naiba ! Ce te holzezi așa ? Dacă am spus s-o întinzi, apăi întinde-o ! Hai, mai repede, că de nu, te pomenești că-ți mai și ard vreo cîteva.

— Dar ce-nseamnă asta ! ? izbucni Belebuhin, casierul consiliului de tutelă, făcîndu-se stacojiu. Nu mai înțeleg nimic. Dă buzna peste noi un neobrăzat oarecare și își permite asemenea lucruri !

— Ce-ai spus ? Un neobrăzat ? strigă omul cu pene și izbi cu pumnul în masă atît de tare, încît paharele săltară pe tavă. Cu cine vorbești ? Ce, crezi

că dacă sînt mascat poți să-mi spui orice ? Neisprăvitule ! Șterge-o cînd îți spun ! Ieși afară și tu, domnule director... pînă nu-mi sare muștarul ! Afară cu toții ! Să nu mai rămîna aici picior de ticălos. Hai, la naiba cu voi !

— Vedem noi acuși, îndată, replică Jestiakov, căruia pînă și ochelarii îi asudaseră de emoție. Îți arăt eu dumitale ! Chemați numaidecît aici pe delegatul de serviciu al comitetului.

Peste cîteva clipe, delegatul, un roșcovan pirpiriu, cu panglică albastră la butonieră, își făcu apariția gîfîind de atîta dans.

— Vă rog să părăsiți imediat încăperea ! se rățoi el. Aici nu se bea. Pofțiți la bufet.

— De unde mai răsăriși și tu ? îl întrebă omul cu mască. Te-am chemat eu ?

— Vă rog să nu mă tutuiți și să pofțiți imediat afară.

— Uite ce e, draguță, îți dau termen un minut. Dacă ești delegat și cu adevărat „cineva“, ia-i de guler și scoate-i de aici pe toți „artiștii“ ăștia. *Mamzelelor* mele nu le place să fie cu lume străină. Se jenează și, pentru banii mei, le vreau în stare naturală.

— Se vede că despotul ăsta se crede într-un grajd ! strigă Jestiakov. Chemați-l pe Evstrat Spiridonîci.

— Evstrat Spiridonîci ! Unde-i Evstrat Spiridonîci ? se auzi prin tot clubul.

Evstrat Spiridonîci, un bătrîn în uniformă de poliție, nu întîrzie să apară.

— Vă rog să ieșiți de aici ! spuse dînsul cu o voce răgușită, holbînd niște ochi înfricoșători și tremurîndu-și mustățile cînite.

— Ei, dar știi că m-ai speriat ! exclamă omul cu mască și se înveseli atît de tare încît izbucni în

hohote de rîs. Zău că m-ai speriat ! Bată-te să te bată, că multe minunății se mai văd pe lumea asta ! Mustăți de cotoi, ochi de broscui ! Ha, ha, ha !

— Te rog să nu discuți ! strigă din toate puterile Evstrat Spiridonîci și începu să tremure. Ieși afară ! Altfel dau ordin să te scoată pe sus.

În sala de lectură se produse o zarvă de neînchipuit. Roșu ca racul, Evstrat Spiridonîci vocifera și bătea din picior. Jestiakov răcnea. Belebuhin urla. Toți intelectualii țipau, dar întreg corul lor era acoperit de vocea de bas, plină și puternică, a omului cu mască. Din pricina zarvei generale, dansul încetase și publicul din salon dăduse buzna în sala de lectură.

Pentru a-și întări autoritatea, Evstrat Spiridonîci chemă pe toți polițaii care se aflau în club și se așază la masă să dreseze cuvenitul proces-verbal.

— Scrie, scrie ! spunea mereu omul cu mască, bătînd cu arătătorul pe hîrtia din fața polițaiului. Ce-am să pătesc acum, sărăcan de mine ! Vai și amar de capul meu ! De ce mă nenorociți, biet orfan ce sînt ? Ha, ha, ha ! Ei, gata procesul-verbal ? L-ați iscălit cu toții ? Bine ! Acum uitați-vă ici... una, două, trei !!!

Necunoscutul se ridică în picioare, își îndreptă trupul și își smulse masca. După ce-și descoperi fața aprinsă de beție și-i privi pe toți pe rînd pentru a gusta din plin efectul produs, se trînti într-un fotoliu, hohotind de rîs. Și trebuie să recunoaștem că într-adevăr efectul întrecu orice așteptare. Intelectualii se uitau unii la alții buimaci și galbeni la față. Unii dintre ei începură să se scarpine nehotărîți în cap. Evstrat Spiridonîci se înecă de emoție, ca tot omul care a făcut o boacănă.

În scandalagiu recunoscuseră cu toții pe milionarul Piatigorov, mare industriaș, cetățean de onoare

ereditar¹, renumit prin scandalurile, operele lui de binefacere și — așa cum scria ziarul local — prin interesul ce-l purta vieții culturale.

— Ei, acum ieșiți sau nu? întrebă Piatigorov după un minut de tăcere.

Fără să spună un cuvânt, intelectualii ieșiră unul câte unul, în vârful picioarelor, din sala de lectură și Piatigorov încuie ușa în urma lor.

— Iar tu, ticălosule, se răsti cu jumătate de glas Evstrat Spiridonici, zgâlțîindu-l de umăr pe lacheul care adusese tava în sala de lectură, tu știai că este Piatigorov. De ce-ai tăcut?

— Mi-a poruncit să nu spun nimic.

— „Mi-a poruncit să nu spun nimic“! Când am să te bag o lună la beci, neisprăvitule, atunci ai să te înveți minte să mai umbli cu „Mi-a poruncit să nu spun nimic“. Afară!!! Iar dumneavoastră domnilor, se adresează el intelectualilor, sînteți de neiertat. Ați provocat o adevărată revoluție pentru te-miri-ce. Nu puteați să ieșiți zece minute din sala de lectură? Acum, descurcați-vă! Singuri v-ați făcut-o! Ei, domnilor, domnilor... nu-mi place, zău așa!

Intelectualii începură să se plimbe prin club abătuți, îngrijați, simțindu-se vinovați, șușotind între ei de parcă ar fi planat asupra-le cine știe ce nenorocire. Soțiile și fiicele lor, aflînd că Piatigorov fusese „jignit“ și că este „foc“, se făcură mici de tot și începură să plece acasă. Dansul încetase.

La ora două, Piatigorov ieși din sala de lectură. Era beat criță și abia se ținea pe picioare. Intră buimac în salonul cel mare, se așeză lîngă orchestră

¹ În Rusia, cetățenii care nu aveau titluri de noblețe primeau, în unele cazuri, titlul de cetățeni de onoare, atribuit atît personal cît și cu dreptul de a fi transmis moștenitorilor.

și începu să moțăie legănat de muzică ; apoi își lăsă melancolic capul pe speteaza jilțului și se porni pe sforăit.

— Nu mai cîntați ! făcură semne disperate delegații comitetului, spre cei din orchestră. Sst, sst ! Egor Nilîci doarme...

— Nu doriți să vă ducem acasă, Egor Nilîci ? întrebă Belebuhin, aplecîndu-se la urechea milionarului.

Piatigorov mișcă buzele, ca și cum ar fi vrut să sufle o muscă de pe obraz.

— Nu doriți să vă ducem acasă ? repetă Belebuhin. Sau să poruncim să tragă trăsura la scară ?

— Ai ? Cum ?

— Să vă ducem acasă. E timpul să faceți nani...

— Acasă ? Bine, d-d-duceți-mă...

Fața lui Belebuhin se luminează de plăcere. Încercă să-l ridice singur, dar îi săriră în ajutor și ceilalți intelectuali și, zîmbind măguliți, îl puseră în picioare pe cetățeanul „de onoare ereditar” și îl duseră cu băgare de seamă la trăsură.

— Ca să-ți rîzi, așa, de o întreagă societate, trebuie să fii un mare artist ! Un mare talent ! spunea radios Jestiakov instalîndu-l pe milionar în trăsură. Sînt literalmente uimit, Egor Nilîci. Îmi vine și acum să rîd, ha, ha, ha ! Și cînd te gîndești că noi ne pierdusem capul și ne enervam, ha, ha, ha ! Te rog să mă crezi că la nici un teatru n-am rîs atîta. Totul a fost de un comic admirabil. Am să-mi aduc aminte toată viața de seara asta minunată.

După ce îl conduseră pe Piatigorov, intelectualiilor le mai veni inima la loc și se mai înseninară.

— Mi-a dat mîna la plecare, spuse Jestiakov foarte satisfăcut. Înseamnă că nu e supărat.

— Să dea Dumnezeu ! oftă Evstrat Spiridonîci. E un netrebnic, un ticălos, dar un mare filantrop. Așa că... ce să-i faci...

1884

Traducere de Anda Boldur

DESPRE DRAMĂ

Sceneta

Doi prieteni, judecătorul de pace Poluehtov și colonelul de stat major Fintifleev¹ ședeau la o gustare și discutau despre artă.

— Am citit pe Taine², pe Lessing³... cîte n-am citit ? spune Poluehtov, turnînd prietenului său vin de Kahetia. Mi-am petrecut tinerețea printre artiști, am scris și eu ceva și înțeleg multe... Știi ? Nu sînt artist, dar simt, am nas ! Am suflet ! Numaidecît văd dacă ceva e fals sau nefiresc. Pe mine nu mă poți înșela chiar dacă ai fi Sarah Bernhardt⁴ sau Salvini⁵ ! Prind îndată dacă e ceva... cumva... un truc... ca să zic așa. Dar de ce nu mănînci ? Să știi că n-am altceva să-ți ofer...

¹ *Fintifliușca* — fleac.

² *Hyppolite Taine* (1828—1893), cunoscut istoric și critic francez.

³ *Gottbold Efraim Lessing* (1729—1781), poet, critic și dramaturg german.

⁴ *Sarah Bernhardt* (1844—1921), vestită actriță franceză, care a întreprins numeroase turnee, printre care unul și în Rusia.

⁵ *Tomaso Salvini* (1829—1914), actor italian de prestigiu, unul dintre interpreții de frunte ai personajelor shakespiariene.

— M-am săturat, dragul meu, îți mulțumesc... E adevărat că drama noastră a decăzut, cum spui tu... A decăzut mult !

— Firește ! Judecă și tu, Filea ! Atît dramaturgul cît și actorul de astăzi se silesc... cum să spun ca să mă înțelegi mai bine... se silesc să fie cît mai aproape de realitate, cît mai firești... Pe scenă vezi ceea ce vezi și în viață... Dar oare de asta avem nevoie ? Ne trebuie expresie, efect ! De viață și așa ești sătul, o cunoști prea bine, te-ai obișnuit cu ea ; îți trebuie ceva... cum să spun... ceva care să facă să-ți zbîrnîie nervii, să-ți răscolească măruntaiele. Altădată actorul vorbea cu un glas cavernos, nefiresc, se bătea cu pumnul în piept, zbiera, se înălța în slăvi, se prăbușea în adîncuri, dar era expresiv ! Pînă și vorbele lui aveau expresie ! Vorbea de datorie, de omenie, de libertate... În fiecare acțiune vedeai jertfă, iubire de oameni, suferință, patimă nebună ! Dar astăzi ? Astăzi, trebuie să recunoști că ne trebuie apropiere de viață... Te uiți pe scenă și ce vezi ?... Ptiu !... Vezi cîte un neisprăvit... cîte un pungaș, un amărît în pantaloni rupți, care îndrugă la prostii... Un Șpajinski, sau un Nevejîn, l-or fi socotind ei pe un netrebnic ca ăsta crou, dar eu — zău că mi-e și ciudă ! — dacă l-aș prinde la mine în sala de ședințe, i-aș trînti aces-tei pușlamale, conform articolului 119 și din convingere personală, vreo trei-patru luni...

Se auzi sunînd la ușă... Poluehtov, care tocmai se ridicase cu gîndul să se plimbe nervos dintr-un colț într-altul, se așeză din nou... În odaie intră un elev de liceu cu obrajii rumeni, în manta de școlar și cu ghiozdanul pe spate... Se apropie sfios de masă, făcu o plecăciune și îi întinse lui Poluehtov o scrisoare.

— Mama îți trimite salutări, unchiule, zise el, și mi-a spus să-ți dau această scrisoare.

Poluehtov desfăcu plicul, își puse ochelarii, pufni pe nas și începu să citească.

— Numai decît, drăguțule ! spuse el, isprăvind de citit scrisoarea și ridicîndu-se. Hai cu mine... Iartă-mă, Filea, te las singur cîteva clipe.

Poluehtov luă băiatul de mîină și, strîngîndu-și pulpanele halatului, îl duse în odaia de alături. Peste cîteva clipe, colonelul auzi niște sunete ciudate. Un glas de copil se ruga fierbinte... Curînd, rugămintele se preschimbară în țipete ascuțite, apoi în urlete sfîșietoare.

— N-am să mai fac, unchiule ! auzi colonelul. Nu mai fac !... Ai-ai-a-a-a-i ! Zău că nu mai fac !

Sunetele ciudate mai ținură vreo două minute... După aceea totul amuți, ușa se deschise și Poluehtov intră în odaie. În urma lui venea elevul de liceu cu fața plînsă. Își încheia paltonul și căuta să-și stăpînească suspinele. După ce și-l încheie, băiatul făcu iarăși o plecăciune, își șterse cu mîneca ochii și ieși. Se auzi ușa închizîndu-se...

— Ce s-a întîmplat ? îl întrebă Fintifleev.

— Soră-mea m-a rugat în scrisoare să-i trag o bătaie băiatului... A luat un doi la limba greacă...

— Și cu ce îl bați ?

— Cu o curea... E cel mai bun sistem... Dar unde... rămăsesem ?... A, da ! Pe timpuri ședea în fotoliu, priveai pe scenă și trăiai intens ! Inima îți vibra, îți ciocotea ! Auzai vorbe inimoase, vedeai fapte de omenie... într-un cuvînt, frumosul și... ai să mă crezi ? Plîngeam ! De cîte ori nu mi s-a întîmplat să plîng la teatru ca un tîmpit. „De ce plîngi, Petea ?” mă întreba cîteodată nevasta. Dar nici eu nu știam de ce plîng... În general, scena are asupra mea o acțiune educativă... Și, sincer vor-

bind, cine nu se simte înduioşat de artă? Pe cine nu-l înobilează arta? Cui, dacă nu artei, îi datorăm noi prezenţa în inima noastră a unor sentimente înalte, pe care sălbaticii nu le cunosc, cum nu le cunoşteau nici strămoşii noştri? Simt şi acum lacrimi în ochi... Sînt lacrimi nobile şi nu mi-e ruşine de ele! Hai să bem, frate dragă! Să înflorească arta şi omenia!

— Să bem... Deie Domnul ca şi copiii noştri să poată simţi aşa cum... simţim noi.

Prietenii îşi goliră paharele şi începură să vorbească despre Shakespeare.

1884

Traducere de Anda Boldur

CHIBRITUL SUEDEZ

Nuvelă politică

În dimineaţa zilei de 6 octombrie 1885, un tânăr bine îmbrăcat intră în biroul şefului poliţiei sectorului doi din Judeţul X şi declară că stăpînul lui, sublocotenentul de cavalerie în retragere, Marc Ivanovici Cliauzov¹, fusese asasinat. Tânărul era galben la faţă şi părea foarte tulburat. Mîinile îi tremurau, iar ochii îi erau plini de groază.

— Cu cine am onoarea să vorbesc? îl întrebă şeful poliţiei.

— Psecov, administratorul lui Cliauzov. Agonom şi mecanic.

¹ Cliauza — birfeală, intrigă, pîră.

Sosind la fața locului cu Psecov și cu martorii aduși pentru a fi de față la constatare, șeful poliției văzu îmbulzindu-se în fața aripii conacului locuită de Cliauzov, lume multă. Vestea omorului făcuse ocolul împrejurimilor cu iuțea fulgerului și, fiind și zi de sărbătoare, oamenii din toate satele învecinate dăduseră fuga la conac. Era o hărmălaie de nedescris. Ici-colo se vedeau fețe palide și plânse. Ușa iatacului lui Cliauzov era încuiată pe dinăuntru. Cheia rămăsese în broască.

— Răufăcătorul trebuie să fi intrat pe fereastră, își dădu cu părerea Psecov.

Fereastra dădea în grădină. Se duseră s-o cerceteze. Geamurile erau întunecate, sinistre. Pe dinăuntru fusese trasă o perdea verde, ieșită de soare. Dar pe sub un colț al perdelei, care era ușor dat la o parte, se putea arunca o privire în iatac.

— S-a uitat cineva dintre dumneavoastră pe fereastră? Întrebă șeful poliției.

— Nu, să trăiți, înălțimea-voastră, spuse grădinarul Efrem, un moșneguț mărunț, cu păr cărunt și înfățișare de plutonier major la pensie. Parcă-ți mai arde să te uiți, când tremuri ca varga!

— Eh, Marc Ivanîci, Marc Ivanîci! oftă șeful poliției privind spre fereastră... Îți spuneam eu că ai s-o sfârșești rău! Ți-o spuneam, sărăcuțul de tine, dar nu mă ascultai! Uite unde duce desfrîul!

— Noroc de Efrem! spuse Psecov, fără el nu ne-am fi gândit. Lui cel dintâi nu i-a mirosit a bine. A dat pe la mine azi dimineață și mi-a spus: „De ce nu s-o fi trezind boierul nostru de atîta timp? E o săptămînă încheiată de cînd nu mai iese din iatac!” Am rămas ca trăsnet. Și dintr-o dată mi-a fulgerat prin minte: de sîmbăta trecută nu l-a mai văzut nimeni, și astăzi e duminică! Șapte zile, nu-i glumă!

— Da, săracul !... oftă încă o dată șeful poliției. Era băiat deștept, cu carte, bun la inimă. Pot să spun că, în societate, era omul cel mai simpatic. Dar mare desfrînat, Dumnezeu să-l ierte ! La orice te puteai aștepta din partea lui ! Stepane, se adresă el unuia dintre martori, du-te chiar acum la mine acasă și trimite-l pe Andriușca la ispravnic, să-i raporteze cazul ! Spune că Marc Ivanîci a fost omorît ! Treci și pe la plutonierul de jandarmi ; să mai lase trîndăveala și să vină încoace ! După aceea du-te și la judecătorul de instrucție, Nicolai Ermolaici, și poștește-l și pe el să vină aici ! Stai o clipă să-i scriu cîteva rînduri...

Șeful poliției orîndui paznici în jurul casei, scrise judecătorului de instrucție o scrisoare și se duse la administrator să bea ceai. După vreo zece minute ședea pe un scăunel, sugea o bucată de zahăr și își sorbea tacticos ceaiul, care frigea ca focul.

— Așa-i... îi spuse el lui Psecov. Așa-i... Nobil, om bogat... un adevărat răsfățat al zeilor, cum zicea Pușkin, și unde a ajuns ? Nimic nu s-a ales de el ! Se ținea de chefuri, trăia în desfrîu și... pof-tim... l-au omorît.

După vreo două ceasuri sosi judecătorul de instrucție. Nicolai Ermolaici Ciubicov (așa îl chema pe magistrat) era un bătrîn înalt și trupeș, de vreo șaizeci de ani, care deținea această funcție de un sfert de veac. Tot județul îl respecta, știindu-l om cu frica lui Dumnezeu, deștept, energic și pasionat de meserie. Împreună cu el, sosi la fața locului și nelipsitul lui tovarăș de drum, grefierul Diukovski, un tînăr înalt, de vreo douăzeci și șase de ani.

— E adevărat ce-am auzit, domnilor ? începu Ciubicov, intrînd în odaia lui Psecov și strîngînd la repezeală mîna tuturor. E adevărat ? Marc Ivanîci omorît ? Nu, asta nu se poate ! Nu-se-poate !

— Ei, ce vreți... oftă șeful poliției.

— Doamne, Dumnezeu! Dar l-am văzut vine-rea trecută la iarmarocul din Tarabankovo! Să-mi fie cu iertare, dar am băut votcă cu el!

— Ei, ce vreți... oftă încă o dată șeful poliției.

Mai oftară o dată cu toții, se cutremurară, băură cîte un pahar cu ceai, apoi se îndreptară spre casă.

— La o parte! strigă către mulțime plutonierul de jandarmi.

Intrînd în casă, judecătorul de instrucție procedă în primul rînd la cercetarea ușii iatacului. Se constată că ușa era de brad, vopsită în galben și nevătămată. Nu se descoperi nici un semn deosebit care ar fi putut folosi drept indiciu. Se apucară să spargă ușa.

— Rog, domnilor, ca cei de prisos să se înde- părteze! spuse judecătorul de instrucție cînd, după îndelungate pocnituri și trosnituri, ușa cedă topo- rului și daltei. Vă fac această rugăminte în interesul instrucției... Plutonier, nu lăsa pe nimeni să intre!

Ciubicov, grefierul și șeful poliției împinseră ușa și, unul cîte unul, intrară șovăind în iatac. Înaintea ochilor li se înfățișă următoarea priveliște: Lîngă fețeastră — singura — se afla un pat mare, cu o uriașă saltea de puf. Pe salteaua mototolită, o pă- tură făcută ghemotoc. Perna, cu fața de stambă, foarte mototolită și ea, zăcea pe podea. Pe măsuta de lîngă pat era un ceas de argint, o monedă de douăzeci și cinci de copeici și cîteva chibrituri cu cap de pucioasă. Afară de pat, măsută și un singur scaun, în iatac nu se mai găsea nici o altă mobilă. Aruncînd o privire sub pat, șeful poliției văzu vreo două duzini de sticle goale, o pălărie veche de paie și o litruță de votcă. Sub măsută zăcea o cizmă prăfuită. După ce-și plimbă privirea prin odaie, ju-

decătorul de instrucție se încruntă și se făcu roșu la față.

— Nemernicii ! mormăi el, strângînd pumnii.

— Dar unde-i Marc Ivanîci ? întrebă încet Diucovski.

— Te rog să nu te amesteci, se răsti la el Ciubicov. Fă bine și cercetează podeaua ! Este al doilea caz de acest fel în practica mea, Evgraf Cuzmici, se adresează el șefului poliției, coborînd glasul. În anul 1870 am avut un caz asemănător. Probabil că îți aduci și dumneata aminte... Omorul negustorului Portretov. Tot așa s-a întîmplat. Tîlharii l-au omorît și au scos cadavrul pe fereastră...

Ciubicov trase perdeaua și împinse cu băgare de seamă fereastra, care se deschise.

— Se deschide, deci nu era închisă... Hm !... Urme pe pervazul ferestrei ! Le vezi ? Iată urma unui genunchi... Cineva a intrat pe aici... Va trebui să cercetăm cu de-amănuntul fereastra.

— Pe podea nu se vede nimic deosebit, spuse Diucovski. Nici pete, nici zgîrieturi. N-am găsit decît un chibrit suedez ars. Iată-l ! După cît îmi aduc aminte, Marc Ivanîci nu fuma, și pentru casă folosea chibrituri cu cap de pucioasă, nicidecum chibrituri suedeze. Chibritul acesta poate fi un indiciu...

— Mai taci odată, te rog ! spuse judecătorul de instrucție, făcînd un gest plictisit cu mîna. Îi tot dai zor cu chibritul. Nu pot suferi oamenii pripîți ! Decît să cauți chibrituri, ai face mai bine să cercetezi patul !

După cercetarea patului Diucovski raportă :

— Nu sînt nici pete de sînge, nici de altă natură... Nu sînt nici rupturi proaspete. Pe pernă se văd însă urme de dinți și pătura e stropită cu un lichid, avînd mirosul și gustul berei... Aspectul ge-

neral al patului ne îndreptăţeşte să credem că pe el a avut loc o luptă.

— Ştiam şi fără dumneata că a fost o luptă ! Nu te întreb de asta. Decît să cauţi urme de luptă, ai face mai bine să...

— O cizmă e aici, cealaltă lipseşte.

— Şi ce are a-face ?

— Înseamnă că a fost sugrumat în timp ce îşi scotea cizmele... N-a avut timpul s-o scoată şi pe cealaltă, şi...

— Iar ai luat-o razna !... Din ce deduci că a fost sugrumat ?

— Pe pernă sînt urme de dinţi. Perna este foarte mototolită şi aruncată la o distanţă de aproape doi metri de pat.

— Uitaţi-vă la el cum bate cîmpii ! Hai să mergem în grădină. Decît să scotoceşti pe aici, ai face mai bine să cercetezi grădina. Asta am s-o fac şi fără dumneata.

În grădină, instrucţia procedă în primul rînd la examinarea ierbii. Sub fereastră, era călcată. Se mai constată că tufa de brusture crescută chiar lîngă zid, era atinsă şi ea. Diucovski izbuti să descopere cîteva rămurele rupte şi o bucăţică de vată. Pe florile de sus ale brusturelui, găsi nişte firişoare subţiri de lînă albastră.

— Ce culoare aveau hainele cu care a fost văzut ultima dată ? Întrebă Diucovski pe Psecov.

— Galbene ; erau de dril.

— Foarte bine. Înseamnă că unul dintre asasini purta haine albastre.

Cîteva flori de brusture fură tăiate şi învelite cu grijă în hîrtie. Tocmai atunci sosi şi ispravnicul Arţîbaşev-Svistacovski, cu doctorul Tiutiev. Ispravnicul dădu bună ziua şi începu pe nerăsuflăte să pună tot soiul de întrebări, ca să-şi astîmpere curio-

zitatea, iar doctorul, un om înalt și din cale afară de uscățiv, cu ochii duși în fundul capului, un nas lung și o bărbie ascuțită, se așază pe o buturugă și, fără să dea bună ziua nimănui sau să întrebe ceva, oftă și spuse :

— Sîrbii au început iar să se agite ! Eu nu înțeleg ce vor ! Of, Austrie, Austrie ! Numai tu ești de vină !

Cercetarea ferestrei pe dinafară nu dădu absolut nici un rezultat ; în schimb cercetarea ierbii și a tufelor mai apropiate de fereastră furniză instrucției multe indicii folositoare. Diucovski izbuti, bunăoară, să deslușească pe iarbă o dîră de pete de culoare închisă, care pornea de la fereastră și se prelungea pe o distanță de vreo zece metri spre fundul grădinii. Dîra se isprăvea sub una din tufe de liliac, cu o pată mai mare de culoare cafenie, aproape neagră. Sub aceeași tufă se găsi o cizmă, care se dovedi a fi perechea cizmei găsită în iatac.

— Asta-i sînge vechi ! spuse Diucovski, cercetînd petele.

La cuvîntul „sînge“, doctorul se ridică alene și apropiindu-se, aruncă o privire scurtă spre pete.

— Da, e sînge, mormăi el.

— Dacă-i sînge, înseamnă că n-a fost sugrumat ! spuse Ciubikov, uitîndu-se batjocoritor la Diucovski.

— A fost sugrumat în iatac, iar aici, de teamă să nu-și revină cumva în fire, l-au lovit cu un obiect ascuțit. Pata de sub tufă dovedește că a zăcut aici un timp, pînă ce ucigașii au găsit mijlocul să-l scoată din grădină.

— Și cizma ?

— Cizma aceasta întărește și mai mult presupunerea mea că a fost omorît în timp ce se descălța, înainte de culcare. A apucat să-și scoată o cizmă, iar pe cealaltă, adică pe asta, n-a mai avut timp s-o

scoată decît pe jumătate. A fost cărat apoi pe jos și, din pricina hurducăturilor, cizma scoasă pe jumătate i-a ieșit singură din picior.

— Ia te uită ce perspicacitate ! îl zeflemisi iar Ciubicov. Și cum îi mai merge gura... ca o morișcă ! Cînd ai să te dezbari de obiceiul ăsta de a te vîrî în toate cu raționamentele dumitale ? Decît să vorbești verzi și uscate, ai face mai bine să iei puțină iarbă cu sînge, pentru analiză !

După cercetarea și întocmirea unei schițe a locului, instrucția se transportă la administrator, pentru a încheia procesul-verbal și a lua masa. În timp ce mîncau, anchetatorii se porniră să discute despre crimă.

— Ceasul, banii și toate celelalte sînt neatinse, începu Ciubicov, va să zică e limpede ca lumina zilei că mobilul crimei n-a fost jaful.

— Și a fost săvîrșită de un intelectual, se amestecă Diucovski.

— Ce te face să crezi asta ?

— Chibritul suedez, care nu este încă cunoscut de țărani de pe aici. Asemenea chibrituri nu sînt folosite decît de moșieri, și nici măcar de toți. În treacăt fie zis, omorul n-a fost săvîrșit de un singur om, ci de cel puțin trei : doi țineau victima și al treilea o sugruma. Cliauzov era puternic și nu se poate ca asasinii să nu fi știut acest lucru.

— La ce îi putea sluji puterea, dacă, să zicem, dormea ?

— Asasinii l-au surprins în timp ce-și scotea cizmele. Și de vreme ce-și scotea cizmele, înseamnă că nu dormea.

— Lasă fantezia ! Mai bine mănîncă !

— După cît mă duce și pe mine capul, înălțimea voastră, spuse grădinarul Efrem, punînd samovarul

pe masă, mîrșăvia asta n-a făcut-o nimeni altul decît Nicolașca.

— Se prea poate, încuviință Psecov.

— Și cine-i acest Nicolașca ?

— Valetul boierului, înălțimea-voastră, răspunse Efrem. Cine altul ar fi putut s-o facă decît el ? E un bandit, înălțimea-voastră ! Un bețiv și un desfrînat, cum nu s-a mai pomenit ! Aducea întotdeauna boierului votcă și îl ajuta să se dezbrace... Nu-i altul decît el ! Apoi, mai îndrăznesc să raporteze înălțimii-voastră, că ticălosul ăsta s-a lăudat odată, la cîrciumă, că-i va face de petrecanie boierului. Toată daravela a pornit de la Aculka, de la o muiere... Nevasta unui soldat. Îi era ibovnică... Femeia i-a plăcut boierului, care i-a luat-o. Lui Nicolașca, se înțelege, nu i-a venit la socoteală... Acum e la bucatărie, beat turtă. Plînge... și minte că-i pare rău de boier...

— E drept că din pricina Aculkăi poți să-ți ieși din minți, spuse Psecov. E nevastă de soldat, femeie simplă, dar... Nu degeaba a poreclit-o Marc Ivanîci, „Nana”¹. Are în ea ceva ce amintește de Nana... ceva ațîțător...

— O știu... am văzut-o... spuse judecătorul de instrucție, suflîndu-și nasul într-o batistă roșie.

Diucovski roși și lăsă ochii în jos. Șeful poliției începu să bată darabana cu degetele în farfurie. Ispravnicul tuși și începu să caute ceva în servietă. Doctorul fu singurul asupra căruia evocarea Aculkăi-Nana nu produse nici o impresie. Judecătorul de instrucție porunci să fie adus Nicolașca. Acesta, un flăcău deșirat, cu nas mare, ciupit de vărsat, și cu pieptul scofîlcit, îmbrăcat cu o haină veche a bo-

¹ Nana — eroina romanului cu același nume de Emile Zola (n. trad.).

ierului, intră în odaie și se înclină pînă la pămînt în fața judecătorului. Fața-i era umflată și plînsă. Abia se ținea pe picioare de beat ce era.

— Unde ți-e boierul ? îl întrebă Ciubicov.

— A fost omorît, înălțimea-voastră.

Spunînd asta, Nicolașca clipi și începu să plîngă.

— Asta o știm și noi. Dar unde-i acum ? Unde-i cadavrul lui ?

— Se spune că l-ar fi scos pe fereastră și l-ar fi îngropat în grădină.

— Hm !... Rezultatele anchetei au și ajuns să fie cunoscute la bucătărie... Foarte rău. Ia spune-mi, unde erai în noaptea crimei ? Adică sîmbătă ?

Nicolașca înălță cît putu capul, lungi gîtul și rămase pe gînduri:

— Nu pot să știu, înălțimea-voastră, spuse el. Eram cam băut și nu-mi aduc aminte de nimic.

— Alibi ! șopti Diucovski zîmbind ironic și frecîndu-și mîinile.

— Bine. Dar de ce-i sînge sub fereastra boierului ?

Nicolașca ridică capul și rămase iar pe gînduri.

— Gîndește-te mai repede ! spuse ispravnicul.

— Acuși-acuși. Sîngele e de la un fleac, înălțimea-voastră : am tăiat o găină. Am tăiat-o așa, ca de obicei, dar ea s-a smuls din mîinile mele și a dat să fugă... De-aia e sînge...

Efrem recunoscă că Nicolașca într-adevăr tăia zilnic găini, cam pe unde se nimerea, dar nimeni nu văzuse o găină pe jumătate tăiată alergînd prin grădină, lucru care însă nici nu se putea nega sută la sută.

— Alibi, zîmbi din nou Diucovski. Și încă ce alibi tîmpit !

— Ai fost în vorbă cu Aculka ?

— Am avut păcatul ăsta.

— Și ți-a luat-o boierul ?

— Nu, înălțimea-voastră. Pe Aculka mi-a luat-o dumnealui, domnul Psecov, Ivan Mihailîci, așa că boierul — lui Ivan Mihailîci i-a luat-o, nu mie. Așa s-au fost petrecut lucrurile...

Psecov se tulbură și începuse să-și frece ochiul stîng. Diucovski își aținti privirea asupra lui, îi citi în ochi tulburarea și tresări. Văzu că administratorul purta pantaloni albaștri, amănunt pe care nu-l băgase de seamă pînă atunci. Pantalonii aceștia îi aduseră aminte de firele de lînă albastră, găsite pe brustur. Ciubicov se uită la rîndul lui cu suspiciune la Psecov.

— Poți să te duci ! îi spuse el lui Nicolașca. Și acum, domnule Psecov, dă-mi voie să-ți pun o întrebare. Desigur că ai fost aici în noaptea de sîmbătă spre duminică ?

— Da, la ora zece am cinat cu Marc Ivanîci.

— Și după aceea ?

Psecov se tulbură și se sculă de la masă.

— După aceea... după aceea... Zău că nu mi-aduc aminte, bolborosi el. Am băut mult atunci... Nu-mi aduc aminte unde și cînd am adormit... De ce vă uitați cu toții așa la mine ? Ca și cum eu l-aș fi omorît !

— Unde te-ai trezit ?

— M-am trezit în bucătăria servitorilor, pe cup-tor... Toți îmi sînt martori. Dar cum am nimerit acolo, nu știu...

— Fii calm... Ai cunoscut-o pe Aculina ?

— Nu-i nimic extraordinar în asta...

— Și de la dumneata a trecut la Cliauzov ?

— Da... Efrem, mai servește-ne ciuperci ! Mai luați un ceai, Evgraf Cuzmici ?

Se așternu o tăcere grea, apăsătoare, care ținu vreo cinci minute. Diucovski tăcea și nu-și mai des-prindea ochii sfredelitori de pe fața lui Psecov, care

se îngălbenise. Tăcerea fu întreruptă de judecătorul de instrucție.

— Va trebui, spuse el, să mergem și să stăm de vorbă cu Maria Ivanovna, sora defunctului. Poate ne dă ea unele lămuriri.

Ciubicov și ajutorul lui mulțumiră pentru prînz și se îndreptară spre clădirea principală a conacului, unde o găsiră pe Maria Ivanovna, sora lui Cliauzov, o fată bătrînă, de 45 de ani, rugîndu-se la icoane. Zărind în mîinile anchetatorilor serviete și șepci cu rozetă, Maria Ivanovna păli.

— În primul rînd, să ne iertați că tulburăm re-culegerea dumneavoastră în rugăciune, dacă pot să mă exprim astfel — începu Ciubicov curtenitor, înclinîndu-se. Dar am venit la dumneavoastră cu o rugăminte. Firește că ați și auzit... sînt bănuieli că fratele dumneavoastră ar fi fost ucis într-un chip oarecare... Ce vreți, voința Celui-de-sus... Nimeni nu scapă de moarte, nici împărații, nici plugarii. N-ați putea să ne ajutați cu vreo indicațiune, vreo lămurire...

— Ah, nu mă întrebați ! șopti Maria Ivanovna, pălind și mai mult și acoperindu-și fața cu mîinile. Nu pot să vă spun nimic ! Absolut nimic ! Vă implor ! Nu pot... Ce știu eu ? Ah ! nu, nu... nici un cuvînt despre fratele meu ! Chiar de-ar fi să mor, n-aș spune nimic !

Maria Ivanovna izbucni în lacrimi și dispăru în odaia vecină. Instructorii se uitară unul la altul, dădură din umeri și se retraseră.

— A dracului muiere ! înjură Diucovski, ieșind din casă. Știe sigur ceva, dar nu vrea să spuie. Și pe fața fetei în casă am citit ceva... Dar lăsați pe noi, drăcoaicelor ! Le descurcăm noi pe toate...

Seara, Ciubicov și grefierul se întorceau acasă luminați de o lună gălbuie. Șezînd alături în trăsură,

Își făcea în minte bilanțul zilei. Deopotrivă de osteniți, tăceau amândoi. Lui Ciubicov nu-i plăcea să vorbească la drum, iar guralivul de Diucovski tăcea, ca să-i facă pe plac moșneagului. Spre sfârșitul drumului, grefierul nu mai putu să rabde și începu :

— *Non dubitandum est*¹ că Nicolașca e amestecat în afacerea asta, spuse el. N-ai decît să-l privești ca să-ți dai seama ce poamă e... Alibiul lui ni-l dă legat de mîini și de picioare. Dar sînt convins că nu el e inițiatorul. El n-a fost decît o unealtă neroadă. Sînteți de acord ? Iar prefăcutul de Psecov joacă de asemenea un rol important în toată povestea asta. Pantalonii albaștri, tulburarea lui, faptul că, după omor, de groază, s-a culcat pe cuptor, alibiul lui, Aculka...

— Vorbești să n-adormi ! Va să zică, după părerea dumitale, asasinul este cel care a avut de-a-face cu Aculka ? Pripit mai ești, băiete ! Ție ți-ar trebui un biberon de supt, nu o crimă de descurcat ! Și dumneata ai făcut curte Aculkăi : înseamnă prin urmare că ai fost părtaș la omor ?

— Dacă-i vorba pe așa, Aculka a stat și la dumneavoastră o lună de zile, ca bucătăreasă... Dar, eu nu spun nimic. Fiindcă în noaptea de sîmbătă spre duminică, am jucat cărți împreună, deci știu ce ați făcut ; altfel m-aș fi legat și de dumneavoastră. Așa că nu de femeie e vorba, ci de pornirea urîtă, josnică, mîrșavă a acestui tînăr de condiție modestă, care nu s-a putut împăca cu gîndul că n-a rămas el cel mai tare pe poziție. Ambiția, cum s-ar zice... A vrut să se răzbune. De altfel buzele lui groase îi trădează senzualitatea. Amintiți-vă cum plescăia din buze, asemuind-o pe Aculka cu Nana... Nu mai încape îndoială că nemernicul era mistuit de o patimă cumplită ! Prin urmare : amor propriu jîgnit și

¹ Nu poate fi îndoială (n. trad.).

patimă nesatisfăcută. Deajuns pentru a se făptui un omor. Doi sînt, aşadar, în mîinile noastre ; dar cine-i al treilea ? Nicolaşca şi Psecov l-au ținut pe Cliauzov. Cine l-a sugrumat ? Psecov e sfios, ruşinos şi, ce mai calea-valea, un fricos. Iar oameni ca Nicolaşca nu se pricep să înăbuşe un om cu o pernă ; ei lucrează cu toporul sau cu ciomagul... Deci, de sugrumat, l-a sugrumat un al treilea... Dar cine ?

Diucovski îşi trase pălăria pe ochi şi căzu pe gînduri. Tăcu pînă cînd trăsura se opri în faţa locuinţei judecătorului de instrucţie. Intrară în casă.

— Evrica ! strigă deodată grefierul în timp ce-şi scotea paltonul. Evrica, Nicolai Ermolaici ! Nu înţeleg cum nu mi-a venit în cap mai devreme. Ştiţi cine-i al treilea ?

— Ia slăbeşte-mă, te rog ! Cina-i gata ! Hai să mîncăm !

Judecătorul de instrucţie şi Diucovski se așezară la masă. Diucovski îşi umplu un păhăruţ cu votcă. Deodată se ridică în picioare, îşi îndreptă trupul şi spuse cu ochi scînteietori :

— Să ştiţi că al treilea, care lucra mîină în mîină cu nemernicul de Psecov şi care l-a sugrumat pe Cliausov — era o femeie ! Da ! Şi anume Maria Ivanovna, sora victimei !

Ciubicov se înecă cu votcă şi se holbă la Diucovski.

— Eşti în toate minţile ? Capul ți-e... teafăr ? Nu te doare cumva ?

— Sînt sănătos tun ! Dar să admitem că aş fi înnebunit ; totuşi cum puteţi explica tulburarea ei la ivirea noastră ? Cum explicaţi refuzul ei de a da lămuriri ? Veţi spune că şi astea sînt fleacuri ; fie şi așa. Dar amintiţi-vă de raporturile dintre ei ! Îşi ura fratele ! Ea e de credinţă veche, iar el era un desfrînat, un om fără nimic sfînt... De aci, ura ei ! Se

pare că izbutise s-o convingă, prin faptele lui, că este omul Satanei. A făcut spiritism în fața ei !

— Ei și ?

— Nu pricepeți ? E o bigotă care și-a omorât frațele din fanatism ! Nu numai că a distrus o buruiană rea, că a ucis un desfrînat, dar a scăpat lumea de un anticrist, și asta constituie în ochii ei un merit, o faptă religioasă plină de măreție ! Eh, dumneavoastră nu le cunoașteți pe fetele astea bătrîne, nu știți cît sînt de fanatice ! Citiți-l pe Dostoievski ! Sau pe Leskov-Pecerski¹... Ea e ucigașa, numai ea. Să-mi tăiați capul dacă nu-i așa. Ea l-a înăbușit cu perna. O, muiere perfidă ! Sînt convins că a îngenuncheat la icoană, cînd am intrat, numai ca să ne înșele ! Ce și-a zis ? Hai să mă fac că mă rog lui Dumnezeu, și ei vor crede că sînt liniștită, că nu-i aștept. Asta-i metoda tuturor criminalilor începători. Scumpe Nicolai Ermolaici ! Încredințați-mi mie afacerea asta ! Lăsați-mă să o duc eu, personal, la capăt ! Eu am început-o, tot eu am s-o descurc !

Ciubicov clătină din cap și se încruntă.

— Ne pricepem și noi la descurcatul afacerilor complicate, spuse el. Iar treaba dumitale e să nu te bagi unde nu-ți fierbe oala. Să scrii cînd îți dictez eu și-atîta tot !

Diucovski se roși și ieși din odaie, trîntind ușa.

— E deștept, hoțul ! mormăi Ciubicov, uitîndu-se în urma lui. E ta-re deștept ! Atîta că e cam pripit. Am să-i cumpăr la iarmaroc o tabacheră, să i-o fac cadou...

A doua zi de dimineață, fu adus în fața judecătorului de instrucție un flăcău din Cliauzovca, cu cap mare și buză de iepure, care spuse că-i ciobanul Danilka, și dezvălui lucruri foarte interesante.

¹ *Neculai Semionovici Leskov-Pecerski*, scriitor rus care a trăit între anii 1831—1895.

— Eram cam băut, spuse el, și zăbovisem cam pînă pe la miezul nopții la cumătra mea. În drum spre casă, de beat ce eram, m-am băgat în rîu ca să mă îmbăiez. Cum mă bălăceam în apă, ce să văd ? Pe iezătură treceau doi inși, ducînd ceva negru. Le-am strigat tare : „Hu-o-o !” S-au speriat și au rupt-o la fugă cît îi țineau picioarele spre grădina de zarzavat a lui Macarie. Să mă bată Dumnezeu dacă cel pe care-l cărau nu era boierul.

În aceeași zi, spre seară, Psecov și Nicolașca fură arestați și trimiși sub escortă în orașul-reședință de județ unde fură închiși la arestul preventiv.

II

Trecură douăsprezece zile.

Într-o dimineață, judecătorul de instrucție Nicolai Ermolaici ședea la biroul său cu postav verde și răsfoia „afacerea Cliauzov” ; Diucovski se plimba neliniștit dintr-un colț dintr-altul al încăperii ca un leu în cușcă.

— Sînteți convins de vinovăția lui Nicolașca și a lui Psecov ? spunea el, trăgîndu-se nervos de umerii bărbii abia crescute. De ce nu vreți să vă convingeți și de vinovăția Mariei Ivanovna ? Nu vă ajung probele ?

— Nu zic că nu sînt convins. Sînt convins, dar parcă nu-mi vine a crede... Probe materiale nu există ; totul e un fel de speculație filozofică... Fanatism și cîte și mai cîte...

— Vreți cu orice chip să vedeți topor și cearșafuri pline de sînge !... Of, juriștii ăștia ! Am să vă aduc eu probe cu argumentele mele. Și nu o să mai priviți cu atîta dispreț latura psihică a afacerii ! Maria Ivanovna a dumneavoastră nu va scăpa de Siberia ! Am să dovedesc ! Dacă nu vă ajunge spe-

culația filozofică, am la mână o dovadă palpabilă... Vă voi arăta cât de justă este filozofia mea ! Lăsați-mă numai să mă duc unde vreau...

— Unde anume, și pentru ce ?

— Chibritul suedez... L-ați uitat ? Eu nu l-am uitat ! Am să aflu cine l-a aprins în camera victimei ! Nu l-a aprins nici Nicolașca, nici Psecov, asupra cărora nu s-au găsit chibrituri la cercetare, ci un al treilea, adică Maria Ivanovna. Și am s-o dovedesc !... Lăsați-mă să mă plimb puțin prin județ, să culeg informațiuni...

— Bine, fie, dar stai jos... Să procedăm deocamdată la interogatoriu.

Diucovski se așeză la măsuța sa și își vîrî nasul lung în hîrtoage.

— Să fie introdus Nicolai Tetehov ! strigă judecătorul de instrucție.

Nicolașca fu introdus. Era galben și slab ca un tîr. Tremura tot.

— Tetehov, începu Ciubicov, în anul 1879 ai fost judecat de judecătoria sectorului întâi pentru furt și condamnat la închisoare. În anul 1882 ai fost judecat a doua oară tot pentru furt și iar ai fost la închisoare... Știm totul...

Pe fața lui Nicolașca se întipări o nespusă mirare. Atotștiința judecătorului de instrucție îl minuna. Curînd însă, pe chipul lui mirarea făcu loc unei deznădejdi fără margini. Începu să plîngă cu hohote și ceru voie să se ducă să se spele și să se liniștească. Fu scos din cameră.

— Să fie introdus Psecov ! porunci judecătorul de instrucție.

Psecov fu adus. În decursul ultimelor zile, tînărul se schimbase mult la înfățișare. Și el slăbise, se gălbejise și se trăsese la față. În privire i se citea un fel de îndobitocire.

— Ia loc, Psecov, spuse Ciubicov. Sper că astăzi ai să fii mai înțelept și n-ai să mai minți, cum ai făcut în celelalte dăți. Până acum ai tăgăduit mereu că ai luat parte la omorul lui Cliauzov, cu tot numărul mare de dovezi care vorbesc împotriva dumitale. Nu-i o purtare înțeleaptă. Mărturisirea ușurează vina. Astăzi stau pentru ultima oară de vorbă cu dumneata. Dacă nu mărturisești, mâine va fi prea târziu. Hai, spune-ne cum a fost...

— Nu știu nimic... Nu cunosc dovezile dumneavoastră, șopti Psecov.

— Nu faci bine! Dacă-i așa, dă-mi voie să-ți povestesc eu cum s-a petrecut. Sîmbătă seară, te găseai în iatacul lui Cliauzov și beai cu el votcă și bere (Diucovski își aținti privirea asupra feței lui Psecov și nu și-o mai desprinsese în tot timpul monologului). Vă servea Nicolai. După miezul nopții, Marc Ivanîci ți-a spus că vrea să se culce. Se culca întotdeauna după orele douăsprezece. Pe cînd își scotea cizmele și-ți dădea ordine privitor la gospodărie, dumneata și Nicolai, la un semn stabilit dinainte între voi, ați pus mîna pe stăpînul vostru, amețit de băutură, și l-ați trîntit pe pat. Unul dintre voi i s-a așezat pe picioare, celălalt pe cap. În timpul acesta a intrat în tindă femeia în negru pe care o știi și care se înțelese mai dinainte cu dumneata în privința participării ei la această operă criminală. A luat perna și a început să-l înăbușe. În timpul luptei, lumînarea s-a stins. Femeia a scos din buzunar o cutie de chibrituri suedeze și a aprins lumînarea. Nu-i așa? Văd după fața dumitale că spun adevărul. Dar să mergem mai departe... După ce l-ați înăbușit și v-ați încredințat că nu mai răsuflă, dumneata și Nicolai l-ați scos pe fereastră și l-ați așezat lîngă tufa de brusture. Temîndu-vă să nu-și revină, l-ați lovit cu

ceva ascuțit. Apoi l-ați dus mai departe și l-ați lăsat o vreme sub tufa de liliac. După ce v-ați odihnit și v-ați socotit cum să procedați mai bine, l-ați ridicat din nou... L-ați trecut peste gard... Apoi ați luat-o la drum... În apropiere este o iezătură. Pe iezătură v-a speriat un mușic. Dar ce-i cu dumneata ?

Alb ca varul, Psecov se ridică în picioare, clătinându-se.

— Mă înăbuș ! spuse el. Bine... fie... Numai dați-mi voie să ies... vă rog.

Psecov fu scos din cabinet.

— În sfârșit, a mărturisit ! spuse Ciubicov, întinzându-și cu plăcere mădularele. S-a trădat ! Bine l-am mai luat ! L-am coplesit.

— Nu tăgăduiește nici amestecul femeii în negru ! rîse Diucovski. Chibritul suedez mă muncește totuși groaznic ! Nu pot să mai îndur ! La bună vedere. Plec.

Diucovski își puse șapca pe cap și se urcă în trăsură. Ciubicov luă interogatoriul Aculkăi. Femeia declară că nu știe nimic.

— N-am trăit decît cu dumneavoastră, cu nimeni altul ! spuse ea.

Diucovski se întoarse pe la ceasurile șase seara. Era emoționat ca niciodată. Mîinile îi tremurau atît de tare, încît nici nu fu în stare să-și descheie paltonul. Obrajii îi ardeau. Se cunoștea că nu se întorsese fără noutăți.

— *Veni, vidi, vici !*¹ spuse el dînd buzna în biroul lui Ciubicov și căzînd într-un fotoliu. Vă jur pe ce am mai scump că încep să cred că sînt genial ! Ascultați-mă, dracu să vă ia pe toți ! Ascultați și minunați-vă ! E caraghios și jalnic totodată ! Aveți în mîinile dumneavoastră trei inși... Nu-i

¹ Am venit, am văzut, am învins ! (n. trad.).

asa ? Și iată, am găsit un al patrulea, sau mai bine zis, o a patra, căci și ea este femeie. Și ce femeie ! Aș da zece ani din viață numai ca să-i ating o singură dată umerii ! Dar... ascultați. M-am dus la Cliauzovca și am început să dau tîrcoale în jurul satului. Am vizitat toate dughenele, toate cîrciumile, toate debitele de tutun, cerînd peste tot chibrituri suedeze. Peste tot mi se spunea : „n-avem“. Am umblat pînă mai adineauri. De douăzeci de ori mi-am pierdut nădejdea și tot de atîtea ori am recîștigat-o. Am hoinărit toată ziua și numai acum un ceas am găsit ceea ce căutam. La trei verste de aici mi s-a dat un pachet de zece cutii. O cutie lipsea... Am întrebat imediat : „Cine a cumpărat această cutie ?“ „Doamna cutare... i-au plăcut... că fac pș-ș-t cînd se aprind.“ Dragul meu, Nicolai Ermolaici ! Vezi ce-i cîteodată în stare să facă un om eliminat de la școala teologică și care l-a citit pe Gaboriau ¹. Nici nu-ți vine să crezi ! Cu începere de astăzi încep că mă stimez pe mine însumi !... U-ufff... Hai, să mergem !

— Unde ?

— La ea, la a patra... Trebuie să ne grăbim, că altfel... Altfel mă voi mistui pe picioare de nerăbdare ! Știi cine-i ? N-ai să crezi : tînăra nevastă a șefului nostru de poliție, a bătrînului Evgraf Cuzmici, Olga Petrovna, iată cine e ! Ea a cumpărat cutia de chibrituri.

— Dumneata... tu... dumneata... te-ai scrîntit de-a binelea !

— Deducția mea este foarte logică : În primul rînd, Olga Petrovna fumează. În al doilea rînd, a fost îndrăgostită turtă de Cliauzov, care n-a vrut să știe de ea, pentru o Aculkă oarecare. Iar dum-

¹ *Gaboriau Emile* (1835—1873), scriitor francez, autor de romane polițiste (n. trad.).

neaci s-a răzbunat. Acum îmi aduc aminte că într-o zi i-am surprins în bucătărie, după un paravan. Ea îi făcea declarații, iar el fuma țigara ei și îi sufla fumul drept în față. Dar să mergem... Mai repede, că vine noaptea... Haideți odată !

— Nu sînt nebun să deranjez noaptea o femeie atît de nobilă și cinstită, de hatîrul unui puști ca dumneata !

— Nobilă, cinstită ! Sînteți o cîrpă dacă spuneți așa, și nu un judecător de instrucție ! N-am îndrăznit niciodată să nu vă respect, dar acum mă siliți ! O cîrpă ! Un mototol, scumpe Nicolai Ermolaici, vă rog !

Judecătorul de instrucție făcu un gest de oboseală cu mîna și scuipă.

— Vă rog ! Nu pentru mine, ci în interesul justiției ! Vă implor ! Faceți-mi măcar o dată în viață pe plac !

Diucovski căzu în genunchi.

— Nicolai Ermolaici ! Fiți atît de bun ! Dacă mă înșel în privința acestei femei n-aveți decît să mă faceți ticălos, netrebnic, cum vreți... Gîndiți-vă ce afacere ! Ce afacere ! Un adevărat roman ! O să vă meargă faima în toată Rusia ! Veți fi însărcinat numai cu instruirea cazurilor ! Înțelegeți odată, bătrîn neînțelegător ce sînteți !

Judecătorul se încruntă și întinse nehotărît mîna spre pălărie.

— Ei, fie, dracu să te ia ! spuse el. Hai, să mergem...

Se făcuse întuneric cînd trăsura judecătorului de instrucție trase la scara casei șefului de poliție.

— Ce nesimțiți sîntem ! spuse Ciubicov, apăsînd pe sonerie. Tulburăm oamenii la ora asta.

— Nu-i nimic, nu-i nimic... nu vă pierdeți curajul... vom spune că ni s-a rupt un arc.

Ciubicov și Diucovski fură întâmpinați în prag de o femeie înaltă, trupeșă, de vreo douăzeci și trei de ani, cu sprâncene negre ca smoala și buze cărnoase, roșii. Era chiar Olga Petrovna.

— Ah... îmi pare foarte bine! spuse ea cu un zîmbet larg. Ați venit tocmai la timp pentru cină. Evgraf Cuzmici al meu nu-i acasă... S-a încurcat la popa... Nu-i nimic, mîncăm și fără el... Stați jos! Veniți de la o cercetare?..

— Da... Ni s-a rupt un arc, începu Ciubicov, intrînd în salon și instalîndu-se într-un jîlt.

— Luați-o repede... amețiți-o! șopti Diucovski, Amețiți-o!

— Un arc... Md... da... și iată că am trecut pe la dumneavoastră.

— Amețiți-o, dacă vă spun! Dacă tărăgănați, va ghici totul!

— Ei, atunci fă cum știi, dar pe mine scuteș-re-mă! mormăi Ciubicov, sculîndu-se și ducîndu-se spre fereastră. Nu pot! Tu ai pus de ciorbă, tu mănînc-o!

— Da, un arc... începu Diucovski, apropiindu-se de nevasta șefului de poliție și încrețindu-și nasul lui lung. Am trecut pe aici nu pentru a... hm... a lua cina și nici pentru a-l vedea pe Evgraf Cuzmici. Am venit stimată doamnă, pentru a vă întreba unde se găsește Marc Ivanîci, pe care dumneavoastră l-ați ucis!

— Cum? Care Marc Ivanîci? bolborosi femeia și fața ei rotundă se făcu dintr-o dată, într-o singură clipă, stacojie. Nu... nu înțeleg.

— Vă întreb în numele legii! Unde-i Cliauzov? Știm totul!

— De la cine? întrebă ea în șoaptă, neputînd susține privirea lui Diucovski.

— Binevoiți a ne indica unde se găsește ?

— Dar de unde ați aflat ? Cine v-a spus ?

— Știm totul ! V-o cer în numele legii !

Încurajat de încurcătura nevestei șefului de poliție, judecătorul de instrucție se apropie și el de ea și stăruie :

— Indicați-ne locul, și vom pleca. Altfel va trebui să...

— Ce nevoie aveți de el ?

— Ce rost au aceste întrebări, doamnă ? Vă rugăm să ne dați indicații ! Tremurați, sînteți tulburată... Da, Marc Ivanîci a fost ucis de dumneavoastră ! Complicii dumneavoastră v-au trădat.

Femeia păli.

— Să mergem, spuse ea încet, frîngîndu-și mîinile. E ascuns la mine în baie. Dar, pentru numele lui Dumnezeu, să nu-i spuneți ceva bărbatului meu ! Vă implor ! N-ar suporta !

Soția polițaiului luă de pe perete o cheie mare și își duse musafirii, prin bucătărie și tindă, în curte. Afară era întuneric beznă și burnița mărunț. Femeia o luă înainte. Ciubicov și Diucovski o urmară prin iarba înaltă, izbiți de mirosul cînepei sălbătice și al lăturilor care le fleșcăiau sub picioare. Curtea era mare. Curînd lăturile încetară și anchetatorii simțiră sub picioare pămînt arat. Prin întuneric apărură siluete de copaci, iar printre copaci — o căsuță joasă cu hodgeac strîmb.

— E baia, spuse Olga Petrovna. Dar, vă implor, să nu spuneți nimănui !

Apropiindu-se de baie, Ciubicov și Diucovski văzură pe ușă un lacăt uriaș.

— Pregătește un muc de lumînare și chibrituri ! șopti judecătorul de instrucție grefierului.

Femeia descuie lacătul și-i lăsă să intre. Diucovski scăpără un chibrit și luminează antretul băii. În mijlocul

antretului se găsea o măsuță pe care se afla un mic samovar burtos, un castron cu ciorbă sleită și o farfurie cu urme de sos.

— Mai departe !

Intrară în odaia următoare, adică în baie. Și acolo era o masă. Pe masă o tavă mare cu șuncă, o sticlă de votcă, farfurii, cuțite, furculițe.

— Dar unde-i ?... Unde-i mortul ? Întrebă judecătorul de instrucție.

— E pe lavița de sus ! șopti femeia, albă la față și tremurând toată.

Diucovski luă în mână mukul de lumânare și se cățără pe lavița de sus unde dădu peste un trup lung, nemișcat, întins pe o saltea mare de puf. Trupul scotea un sforăit ușor...

— Ei, drăcie ! Asta-i mistificare ! strigă Diucovski. Nu-i el ! Aci doarme un dobitoc viu. Hei, cine ești, lua-te-ar dracu ?

Trupul trase, șuierînd, aer în piept și se mișcă. Diucovski îl înghionti în coaste. Trupul ridică mâinile spre tavan, se întinse și înălță capul.

— Cine nu-mi dă pace nici aici ? Întrebă un glas de bas, somnoros și răgușit. Ce vrei ?

Diucovski apropie mukul de lumânare de fața necunoscutului și scoase un țipăt. În nasul stacojiu, în părul vîlvoi, în mustața neagră ca smoala — cu unul din vîrfuri răsucit voinicește și privind obraznic în sus spre tavan — grefierul recunoscuse pe locotenentul Cliauzov.

— Dumneata... Marc... Ivanîci ?! Nu se poate !

Judecătorul de instrucție privi în sus și înmărmuri...

— Da, eu sînt... Ah, dumneata ești, Diucovski ! Ce dracu cauți aici ? Și colo, jos, cine mai e și mutra aia ? Doamne, ia te uită, judecătorul de instrucție ! Ce întîmplare v-a adus încoace ?

Cliauzov sări jos și-l îmbrățișă pe Ciubicov. Olga Petrovna o zbughi pe ușă.

— Prin ce minune ? Drace ! Hai să bem ! Tra-ta-ti-to-tom... Să bem ! Cine v-a adus aici ? De unde ați aflat ? Dar asta n-are nici o importanță. Să bem !

Cliauzov aprinse lampa și umplu trei pahare cu votcă.

— Stai, frate, că nu te-nțeleg, spuse judecătorul de instrucție făcînd un gest de uimire cu brațele. Ești sau nu ești tu ?

— Ei, isprăvește... Nu cumva vrei să-mi faci morală ? Nu te osteni ! Tinere Diucovski, golește-ți paharul ! Să petre-e-cem, prie-e-teni, că... Ce vă holbați așa la mine ? Hai, noroc !

— Să mă bată Dumnezeu dacă înțeleg ceva ! spuse judecătorul de instrucție, golindu-și mecanic paharul. De ce stai aici ?

— De ce să nu stau, dacă mă simt bine ?

Cliauzov își goli paharul și luă o bucată de șuncă.

— Stau la nevasta șefului poliției, precum vezi. În maghernița asta, departe de oameni, ca un duh al casei. Hai, beți ! Mi s-a făcut milă de ea, frate dragă ! Și fiindcă mi s-a făcut milă, stau aici, într-o baie părăsită, ca un pustnic... și mă îndop. Dar săptămîna viitoare, am de gînd s-o șterg... M-am plictisit...

— De neînțeles ! spuse Diucovski.

— Ce să fie de neînțeles ?

— De neînțeles ! Spune-mi, pentru Dumnezeu, cum a nimerit cizma dumitale în grădină ?

— Care cizmă ?

— Am găsit una din cizmele dumitale în iatac și cealaltă în grădină.

— Și de ce vrei să știi ? Ce-ți pasă ?... Hai, bea odată, dracu să te ia. M-ai trezit, acum bea. A fost o poveste tare hazlie cu cizma asta, frate. Eu nu

vream să merg la Olea. Eram prost dispus, și cam cherchelit... Ea a venit la fereastră și a început să mă ocărase... Știi cum îs muierile... Eu, de beat ce eram, am aruncat cu cizma în ea... Ha-ha-ha... Chipurile, s-o fac să tacă. Atunci ea a sărit pe fereastră, înăuntru, a aprins lampa și a început să dea în minc. Eu abia mă țineam pe picioare. Mi-a tras o bătaie bună, m-a scos afară, m-a dus pe sus până aici și m-a încuiat. Acum mă ține aici și mă ghiftuiește... Dragoste, votcă și mîncare. Dar unde plecați ? Ciubicov, unde te duci ?

Judecătorul de instrucție scuipe și ieși din baie. După el ieși și Diucovski, cu capul în pămînt. Se urcară, tăcuți, în trăsură și porniră. Niciodată drumul nu li se păruse atît de plicticos și de lung ca de data aceasta. Nu scoteau o vorbă. Tot timpul drumului Ciubicov tremura de furie, iar Diucovski își ascundea obrajii în guler, ca și cum s-ar fi temut ca întunericul și ploaia să nu-i citească rușinea pe față.

Sosind acasă, judecătorul de instrucție găsi la el pe doctorul Tiutuiev. Doctorul ședea la o masă și răsfoia revista *Niva*, oftînd adînc.

— Cîte lucruri se mai întîmplă în lume ! spuse el, întîmpinîndu-l pe judecător cu un zîmbet trist. Austria își face din nou mendrele !... Și Gladstone la fel...

Ciubicov își aruncă pălăria sub masă și începu să tremure din tot trupul.

— Scheletul dracului ! Slăbește-mă odată ! De o mie de ori ți-am spus să nu-mi mai bați capul cu politica ta ! De politică îmi arde mie acum ? Iar tu, se adresează Ciubicov lui Diucovski, amenințîndu-l cu pumnul, ție... n-am să ți-o iert în vecii vecilor !

— Dar... chibritul suedez ! Cum puteam să știu ! ?

— Să-ți stea în gât chibritul tău afurisit ! Piei din fața mea, că altfel, dracu știe ce mai pățești ! Să nu te mai prind pe aici.

Diucovski oftă, își luă pălăria și ieși.

— Mă duc să mă îmbăt ! bombăni el, ieșind pe poartă, și îndreptându-se cu nasul în jos spre birt.

Intrînd în casă, Olga Petrovna își găsi bărbatul în salon.

— De ce a trecut pe aici judecătorul de instrucție ? o întrebă el.

— A venit să spună că a fost găsit Cliauzov. Închipuiește-ți că l-au găsit la nevasta altuia !

— Of, Marc Ivanîci, Marc Ivanîci oftă șeful poliției, ridicînd privirea spre tavan. Îți spuneam eu că desfrîul nu duce la nimic bun ! Ți-o spuneam și tu nu mă ascultai !

1884

Traducere de Anda Boldur

O NOAPTE DE GROAZĂ

Ivan Petrovici Parastasov¹ se îngălbeni la față, coborî fitilul lămpii și începu cu glas tulburat :

— Era în anul 1883, în noaptea de ajun. O pîclă deasă și întunecoasă învăluia pămîntul în timp ce mă întorceam acasă venind de la un prieten, astăzi decedat, cu care zăbovisem, împreună cu alții, la o ședință de spiritism. Nu știu de ce, dar ulicioa-

¹ *Panibidin*, în textul rus.

rele prin care treceam nu erau de loc luminate, astfel că eram nevoit să merg aproape bîjbîind. Locuiam la Moscova, lîngă biserica Adormirea Maicii Domnului, în casa funcționarului Cadavrov¹, și deci într-unul din colțurile cele mai pustii ale Arbatului². Eram frămîntat de gînduri negre, apăsătoare...

„Viața ta se apropie de sfîrșit... Căiește-te...”

Aceasta era fraza pe care mi-o spusese în timpul sedinței Spinoza, al cărui spirit reușisem să-l invoc. Îl rugasem să repete și farfurioara nu numai că repetase, dar adăugase chiar : „În noaptea asta”. Nu cred în spiritism, dar gîndul morții, și chiar o simplă aluzie la ea, mă umple de jale. Moartea nu poate fi ocolită, domnilor, ea este ceva inerent, și totuși ideea ei este contrară firii omului... Și cum mergeam învăluit în întunericul rece, de nepătruns, fără să văd în jur țipenie sau să aud grai omenesc, biciuit de picăturile de ploaie ce-mi jucau nebunește înaintea ochilor, împins de vîntul care gemea jalnic deasupra capului meu, simțeam o groază nelămurită și inexplicabilă ce **punea, treptat, stăpînire** pe mine. Eu, omul lipsit de superstiții, iuțeam pasul, temîndu-mă să întorc capul și să privesc în lături. Mi se părea că dacă aș fi făcut-o, aș fi zărit cu siguranță năluca morții.

Parastasov trase aer în piept, bău un pahar cu apă și continuă :

— Această groază nelămurită, pe care nu se poate să n-o înțelegeți, nu m-a slăbit nici în timp ce urcam la etajul patru al casei Cadavrov și nici cînd am intrat în odaia mea. Modesta-mi locuință era cufundată în beznă. Vîntul se tînguia în horn și bătea din cînd în cînd în porțița răsufătoarei, ca și cum s-ar fi rugat să-l lase să intre la căldură.

¹ *Трупов*, în textul rus.

² Cartier din Moscova (n. trad.).

„Dacă ar fi să-i dau crezare lui Spinoza, am zîmbit eu, ar însemna să mor la noapte în tovărăşia acestor bocete. E cam sinistru, n-am ce zice !“

Am dat să aprind un chibrit... O răbufneală ne-bună de vînt trecu alergînd pe acoperiş. Plînsul înfundat din sobă răsună ca un urlet mînios. Undeva, jos, bufni un oblon pe jumătate smuls de vînt, iar porţiţa răsuflătoarei scînci jalnic, cerînd parcă ajutor...

„E rău de cei fără adăpost pe o noapte ca asta“, mi-a trecut prin gînd.

Dar nu era vreme să mă las furat de asemenea cugetări. În timp ce gămălia de sulf a chibritului meu ardea cu o flacără albăstruie, am aruncat o privire prin odaie şi am fost izbit de o privelişte neaşteptată, înfiorătoare... Păcat că vîntul nu mi-a stins în clipa aceea chibritul ! Poate că atunci n-aş fi zărit acel lucru care a făcut să mi se ridice părul în cap. Am scos un ţipăt, am făcut un pas îndărăt, spre uşă şi, am închis ochii...

În mijlocul odăii se afla un sicriu.

Mica flacără albăstruie nu arsesese mult, dar de ajuns ca să-l văd aşa cum arăta... Brocartul trandafiriu, sclipind mărunţ, crucea de firet de aur de pe capac... Există lucruri, domnilor, care îţi rămîn înţipărite în minte, cu toate că nu le-ai văzut decît în străfulgerarea unei clipe. Aşa a fost şi cu sicriul acesta. L-am zărit doar o secundă, dar îmi aduc aminte de el în cele mai mici amănunte. Era un sicriu pentru un om de statură mijlocie şi, judecînd după culoarea lui trandafirie, destinat unei fete tinere. Brocartul scump, picioarele, mînerul de bronz — totul dovedea că defuncta fusese bogată.

N-am mai stat să chibzuiesc ; cuprins de o groază de nedescris m-am năpustit ca un bezmetic afară

din odaie și am zbughit-o în jos pe scară. Scara era cufundată în întuneric ; coridorul de asemenea. Picioarele mi se încurcau în poalele șubei și mare minune că nu mi-am frînt gîtul. Trezindu-mă în stradă, m-am sprijinit de un felinar ud și am încercat să-mi vin în fire. Inima îmi bătea năucă și abia îmi mai trăgeam sufletul...

Una dintre interlocutoare înălță ceva mai sus fitilul lămpii și se trase mai aproape de povestitor. Acesta urmă :

— Nu m-aș fi mirat dacă mi-aș fi găsit odaia în flăcări, dacă aș fi descoperit acolo un hoț sau chiar un câine turbat... Nu m-aș fi mirat dacă ar fi căzut tavanul, dacă s-ar fi prăbușit podeaua, dacă s-ar fi surpat pereții. Toate acestea sînt firești, inteligibile. Dar un sicriu ? Cum ajunsese acolo ? Cine îl adusesese ? De unde apăruse ? Ce căuta, în odaia sărăcăcioasă a unui mic funcționar, sicriul acela scump, de femeie, destinat pesemne unei tinere aristocrate ? Era gol sau adăpostea înăuntrul lui un cadavru ? Și cine era ea, tînăra bogătașă care părăsise viața înainte de vreme și care-mi făcea o vizită atît de ciudată, atît de îngrozitoare ? Chinuitor mister !

„Dacă nu-i minune, e de bună seamă crimă la mijloc“, mi-a fulgerat prin minte.

Mă pierdeam în presupuneri. Cît lipsisem de acasă ușa fusese încuiată și locul unde lăsam de obicei cheia nu era cunoscut decît de prietenii mei cei mai apropiați. Doar nu ei aduseseră acolo sicriul ! Îmi spuneam de asemenea că acesta fusese poate transportat la adresa mea din greșala unor antreprenori de pompe funebre. Se putea întîmpla ca ei să se fi înșelat, să fi încurcat etajul sau ușa și să fi dus sicriul altundeva decît acolo unde trebuia. Cine nu știe însă că domnii aceștia nu părăsesc

odaia înainte de a-și primi plata muncii lor sau cel puțin un bacșiș?

„Spiritele mi-au prezis moartea, gîndeam eu. Să fie oare tot ele cele care și-au dat osteneala să-mi furnizeze și sicriul?”

Nu cred și nu credeam în spiritism, domnilor, dar o asemenea coincidență putea să cufunde într-o criză de misticism chiar și un filozof.

„Toate acestea sînt prostii, iar eu sînt fricos ca un iepure, mi-am zis. A fost o halucinație și atîta tot! Cînd am ajuns acasă, eram într-o stare de spirit atît de funebră încît nici nu e de mirare că nervii mei obosiți au văzut un sicriu... A fost cu siguranță o halucinație! Fiindcă ce altceva ar fi putut fi?”

Ploaia îmi biciuia fața, iar vîntul lovea mînios în poalele șubei mele, în căciulă... Mă pătrunsese frigul și umezeala pînă la piele. Trebuia să mă duc undeva, dar... Unde? Înapoi acasă ar fi însemnat să mă supun riscului de a zări încă o dată sicriul, și aceasta era peste puterile mele. Să stau singur, fără tipenie de om în apropiere și fără să aud grai omenesc, față în față cu un sicriu în care zăcea poate un cadavru, însemna să înnebunesc. Dar nici în stradă, în frigul și ploaia aceea torențială, nu mai puteam rămîne.

M-am hotărît să mă duc să petrec noaptea la prietenul meu Colivov¹, care, nu mult după aceea, precum știți și dumneavoastră s-a împușcat. Locuia în camerele mobilate ale negustorului Scheletov² din fundătura Mortii³.

Parastasov își șterse sudoarea rece care-i îmbrobonea fruntea palidă și, după un oftat adînc, continuă:

¹ *Upokoiev*, în textul rus.

² *Cerepov*, în textul rus.

³ *Fundătura Miortnii*.

— Nu mi-am găsit însă prietenul acasă. După îndelungate bătăi în ușa, înțelegînd că era plecat, am dibuit cheia pe pervaz, am deschis și am intrat înăuntru. Mi-am aruncat șuba udă pe podea și m-am așezat să mă odihnesc. Era întuneric... Vîntul șuiera jalnic în roțița de ventilație a ferestrei. În sobă un greier țîrîia monoton. La Kremlin începuseră să bată clopotele pentru utrenia Crăciunului. M-am grăbit să aprind un chibrit. Dar lumina nu m-a izbăvit de starea de spirit apăsătoare în care mă aflam ci dimpotrivă; o groază ucigătoare, de nedescris, a pus din nou stăpînire pe mine... Am scos un țipăt, m-am clătinat și fără să-mi dau seama ce fac, m-am repezit afară din cameră...

În odaia prietenului meu văzusem același lucru ca și la mine — un sicriu !

Sicriul acesta însă era aproape de două ori mai mare ca al meu și avea o culoare castanie care îi dădea un aer cu totul lugubru. Cum ajunsese aici ? Nu mai încăpea nici o îndoială că eram victima unor halucinații... Doar nu putea să se afle în fiecare odaie cîte un sicriu ! Aveam desigur halucinații, eram bolnav de nervi. Oriunde m-aș fi dus în clipa aceea aș fi dat cu ochii de sălașul înfricoșător al morții. Îmi pierdusem deci mințile, mă îmbolnăvisem de un fel de „sicriomanie” și nu era nevoie să caut departe ca să aflu cauza acestei scrînteli : era de ajuns să-mi aduc aminte de ședința de spiritism și de cuvintele lui Spinoza...

„Sînt pe cale de a înnebuni ! mi-am zis eu în culmea deznădejdiei, luîndu-mă cu mîinile de cap. Doamne, ce mă fac ? !”

Urechile îmi vîjîiau, picioarele mi se muiaseră... Turna cu găleata, vîntul mă pătrundea pînă la oase și nu mai aveam nici șubă, nici căciulă. Să mă întorc în cameră după ele, mi-ar fi fost peste puteri...

Groaza mă cuprinsese în îmbrățișarea ei de gheață. Părul mi se ridicase vîlvoi, pe frunte mi se prelingeau broboane reci, deși eram ferm încredințat că totul nu fusese decît o halucinație.

— Ce puteam să fac? continuă Parastasov. Înnebuneam și riscam să răcesc groaznic. Din fericire, mi-am adus aminte că în apropiere de fundătura Morții locuia doctorul Țintirimov¹, tînăr absolvent al Facultății de medicină și bun prieten al meu, cu care în noaptea aceea fuseseam împreună la ședința de spiritism. M-am grăbit să mă duc la el... Pe atunci nu era încă însurat cu negustoreasa cea bogată și locuia cu chirie la etajul cinci, în casa consilierului de stat Cimitirin². Dar se vede că nervii mei erau sortiți să îndure o nouă lovitură fiindcă în timp ce urcam spre apartamentul lui Țintirimov un zgomot de nedescris mi-a izbit auzul: sus, la ultimul etaj, cineva alerga tropăind și trîntind cu putere ușile.

— Ajutor! am auzit eu, și țipătul mi-a pătruns în creier ca un sfredel. Ajutor! Paznic!

O clipă mai tîrziu o siluetă neagră, cu șubă și cilindru, cobora scara valvîrtej spre mine...

— Țintirimov! am exclamat eu, recunoscîndu-mi prietenul. Dumneata ești? Ce-ai pățit?

Ajuns în dreptul meu, Țintirimov s-a oprit și m-a apucat convulsiv de mîină. Era alb ca varul, gîfția și tremura din tot trupul. Avea o privire rătăcită, pieptul i se zbuciuma furtunos...

— Parastasov, dumneata ești? m-a întrebat el cu glas sugrumat. Sigur că ești dumneata? De ce ești atît de palid... parcă ai fi o stafie!... Nu cumva ești o halucinație?... Doamne... ce groaznic...

— Dar ce-ai pățit? Ești descompus!

¹ Pogostov, în textul rus.

² Kladbișcenski, în textul rus.

— Uf, lasă-mă să-mi vin în fire, dragul meu... Sînt bucuros că te văd, dacă ești într-adevăr dumneata și nu o nălucă. Blestemată ședință de spiritism... Mi-a zdruncinat nervii în așa hal încît închipuiește-ți că, întorcîndu-mă adineauri acasă, am văzut în odaia mea... un sicriu !

Nu-mi venea să-mi cred urechilor. L-am rugat să mai spună o dată.

— Un sicriu, un sicriu adevărat ! a repetat doctorul, așezîndu-se istovit pe o treaptă. Nu sînt fricos din fire, dar și dracul s-ar speria dacă după o ședință de spiritism ar da prin întuneric de așa ceva.

I-am povestit atunci, bîlbîindu-mă și încurcîndu-mă în vorbe, de sicriele pe care le văzusem și eu.

Timp de cîteva clipe ne-am uitat unul la altul, cu ochi holbați și gura căscată. Apoi am început să ne ciupim ca să ne convingem că nu avem halucinații.

— Simțim amîndoi durerea, a conchis doctorul, prin urmare nu dormim în momentul de față și nu ne vedem unul pe altul în vis. Deci sicriele, al meu și cele două ale dumatule, nu sînt o iluzie optică, ci un fapt real. Ce-i de făcut, nene ?

După ce am înghețat o oră întreagă pe scara rece, pierzîndu-ne în fel de fel de presupuneri și ipoteze, ne-am hotărît să ne biruim lașitatea, să trezim servitorul de la etaj și să ne ducem tustrei în camera doctorului. Zis și făcut. Intrînd în odaie, am aprins o lumînare și am văzut într-adevăr un sicriu, îmbrăcat în brocart alb, cu franjuri și ciucuri de aur. Servitorul și-a făcut evlavios semnul crucii.

— Acum putem afla, a spus doctorul, galben la față și tremurînd ca varga, dacă acest sicriu este gol... sau locuit !

După o lungă șovăială, lesne de înțeles, doctorul s-a aplecat cu dinții încheștați și a smuls capacul de pe sicriu. Ne-am uitat înăuntru și...

Sicriul era gol...

Nu se afla în el nici un cadavru : în schimb am găsit o scrisoare cu următorul conținut :

„Dragă Țintirimov ! Tu știi că afacerile socrului meu merg cât se poate de prost. S-a înglodat în datorii pînă peste cap. Mîine sau poimîine urmează să i se pună sechestrul pe avere, și aceasta va neno- roci definitiv atît familia lui cît și a mea, pătîndu-ne onoarea, care pentru mine e lucrul cel mai de preț. La consiliul de familie de ieri am hotărît să ascun- dem tot ce avem mai bun și mai valoros. Dat fiind că întreaga avere a socrului meu constă în sicrie (după cum știți, el este cel mai vestit meșter de sicrie din oraș), am hotărît să ascundem sicriile cele mai scumpe. Mă adresez ție, ca unui adevărat prieten. Ajută-ne, salvează-ne averea și onoarea ! În speranța că ne vei ajuta să ni le păstrăm intacte, îți trimit, dragul meu, un sicriu, pe care te rog să-l ascunzi la tine și să-l ții pînă ce ți-l voi cere. Fără ajutorul cunoscuților și prietenilor noștri sîntem pier- duți. Sper că nu mă vei refuza, mai ales că sicriul nu va rămîne la tine mai mult de o săptămînă. Am trimis tuturor celor pe care îi socotesc prieteni ade- vărați cîte unul și îmi pun toată nădejdea în mă- rinimia și noblețea lor sufletească. Cu drag, Ivan Tidvov¹.“

După întîmplarea asta mi-am tratat timp de vreo trei luni nervii zdruncinați, pe cînd prietenul nos- tru, ginerele meșterului de sicrie, și-a salvat onoa- rea și averea și a deschis o antrepriză de pompe fu- nebre, monumente și lespezi funerare. Afacerile nu prea îi merg strălucit și de aceea în fiecare seară

¹ Celiustin, în textul rus.

cînd mă întorc acasă mă tem să nu zăresc în mijlocul odăii vreun monument de marmoră albă sau vreun catafalc.

1884

Traducere de Anda Boldur

PROST DISPUS

Pretorul Semion Ilici Pracikin¹ se plimba dintr-un colț într-altul al camerei, silindu-se să-și înăbușe un simțămînt neplăcut. În ajun trecuse, într-o chestiune de serviciu, pe la comandantul cercului de recrutare și, așezîndu-se din greșală la o partidă de cărți, pierduse opt ruble. Era, desigur, o sumă neînsemnată, un fleac, dar diavolul lăcomiei și al cupidității se aciuse în urechea pretorului și-i imputa că era prea risipitor.

— Opt ruble nu-i mare lucru ! își spuse Pracikin căutînd să-i înăbușe glasul. Unii pierd sume și mai mari și nu se întîmplă nimic. Și apoi banii se cîștigă... Mi-e de ajuns să mă duc o dată la fabrică sau la cîrciuma lui Rîlov² și, poftim, opt ruble, dacă nu chiar mai mult !

— „E iarnă... Bucuros, săteanul...”³ învață pe de rost în odaia de alături Vanea, fiul pretorului. „Bucuros, săteanul spre codru-i face iarăși drum...”

¹ Pracica — spălătoreasă.

² Rîlo — mutră ; hoț.

³ Acest vers și următoarele sînt din *Evgjeni Oneghin* de A. S. Pușkin ; (Vezi A. S. Pușkin, *Evgjeni Oneghin*, în traducerea lui G. Lesnea, Ed. „Cartea Rusă”, 1955.)

„Unde mai pui că pot să mă și refac la joc... Cum adică, *«bucuros, săteanul»*?”

— „*Bucuros, săteanul spre codru-și face iarăși drum... iarăși drum....*”

— „Auzi, *«bucuros, săteanul...*” își urmează și-rul gândurilor Pracikin. Dacă i s-ar trage vreo zece bețe zdravene, nu i-ar mai arde să fie bucuros. Decît să fie bucuros, mai bine ar face să-și plătească regulat impozitele... Ce, e mult opt ruble? Nu-s opt mii, le pot recîștiga oricînd.”

— „*Căluțul său, simțind troianul... simțind troianul, o ia la trap, el știe cum...*”

— Asta ar mai lipsi s-o ia la galop! Auzi dumneata ce mai trăpaș! Gloaba, tot gloabă rămîne... Dar mujicul, nehibzuit cum e, la beție e în stare să-și mîie calul ca nebunul, chit că apoi alunecă într-un ochi de gheață sau într-o rîpă. Și atunci să vezi bătaie de cap! Nu dă Dumnezeu să prind vreunul de aștia care își mîină caii nebunește; i-aș trage o chelfăneală, să mă țină minte toată viața... Dar nu-nțeleg ce mi-a venit să joc serios cartea cea mai mică... Dacă jucam asul de treflă, nu cădeam de două ori...”

— „*Tăind nămeți pe calea largă, chibitca sprintenă alcargă...*”

— „*«Tăind nămeți... Tăind nemeți...*” Auzi ce prostie! Și le dă voie, Doamne iartă-mă, să scrie asemenea năzdrăvănii! Și cînd te gîndești, numai decarul e de vină! Dracu mi l-a scos în cale!”

— „*Prin curte-un băiețaș gonește... un băiețaș gonește, în săniuță-i pus Grivei... în săniuță-i pus Grivei...*”

„Prin urmare e cu burta plină, dacă-i arde de zbenguială... Dar pe părinții lui nu-i duce capul să-l pună la treabă. Decît să-și plimbe potaia, ar face

mai bine să spargă lemne sau să citească *Sfînta Scriptură*... Şi javrele astea !... Prea s-au înmulţit în ultima vreme ! Nici nu mai ai unde să te mişti de răul lor ! Nu trebuia să mă aşez la masa de joc... Era mai bine dacă plecam imediat după cină..."

— „*Un degeţel îi amorteşte, îl doare, dar îl vezi rîzînd ; stă mama-n geam ameninţînd...*”

„Ameninţă-l, ameninţă-l !... Ți-e lene să ieşi în curte să-l înveţi minte... Ar trebui să-i ridici cojocul şi să-i tragi vreo cîteva ! E mult mai bine decît să-l ameninţi prin geam... Altfel, mîine-poimîine, te trezeşti cu el că bea de stinge...”

— Ia spune-mi, cine a scris asta ? Întrebă Pracikin cu glas tare.

— Puşkin, tăticule.

— Puşkin ? Hm ! Mare caraghios ! Domnii ăştia scriu, scriu, dar ce, nici ei nu ştiu ! Numai scris să fie !

— Tăticule, a venit un mujic şi a adus nişte făină ! strigă Vanea.

— Să se ia în primire !

Dar nici făina nu-l înseninează pe Pracikin. Cu cît caută mai mult să se mîngîie, cu atît mai simţitoare îi pare pierderea suferită. E atît de necăjit de cele opt ruble, atît de necăjit, de parcă ar fi pierdut cel puţin opt mii. Cînd Vanea îşi isprăveşte lecţia şi tace, Pracikin se duce la fereastră şi, peste măsură de amărît, îşi aţinteşte privirea întunecată asupra troienelor de zăpadă. Dar priveliştea lor nu face decît să-i zgîndăre şi mai mult rana din suflet. Îi aduce aminte de vizita din ajun la comandantul cercului de recrutare. Tot sîngele i se urcă în cap ; un nod i se opreşte în gît... Nevoia de a-şi vărsa

năduful cu orice chip e acum atît de imperioasă încît nu mai suferă amînare.

— Vanea ! strigă el. Vino-ncoa, să-ți trag o bătaie pentru geamul pe care l-ai spart ieri !

1884

Traducere de Anda Boldur

ORDIN SCRIS

Din viața tîrgurilor uitate de lume

Avînd în vedere că se apropie sărbătoarea solemnă a Nașterii Domnului nostru Isus Hristos și luînd în considerare că la sărbătorile mari se produce în sala de așteptare o mare aglomerație de oameni veniți să prezinte urări, vă reamintesc că aveți îndatorirea să vegheați în chipul cel mai strict ca, în timp ce așteaptă să le vină rîndul, cei veniți cu urări să nu se îmbulzească, să nu fumeze și să nu producă zgomote de natură să tulbure ordinea cuvenită, și de asemenea să nu verse arpacaș, mazăre, făină și alte produse alimentare nici pe scară, nici în sala de așteptare ; de asemenea vă mai reamintesc îndatorirea dumneavoastră de a pune în vedere celor veniți cu urări — pe cît posibil în mod politicos și amabil — că viețuitoarele domestice aflate cu ei să se prezinte în stare neînsuflețită, pentru ca vizitatorii să nu tulbure cu țipete de porci, gîște și alte animale cuvenita liniște și tăcere. Contravenienții

vor fi trași la o aspră răspundere, în conformitate cu legile în vigoare.

Consilier ministerial și cavaler : *M. Paukov*¹

Secretar : *Ehidov*²

Conf. cu origin : *Omul fără splină*

1884

Traducere de Anda Boldur

LA MAREȘĂLEASA NOBILIMII

În fiecare an, la întâi februarie, de sfântul muce-nic Trifon, la moșia văduvei lui Trifon Lvovici Zavzeatov³, fostul mareșal al nobilimii din județ, e mare forfotă. În ziua aceea, ziua numelui fostului mareșal — Liubov Petrovna, văduva lui, face un parastas pentru răposat și, după parastas, o slujbă de mulțumire Domnului. La parastas se adună tot județul. Acolo îl poți întâlni pe Hrumov⁴, actualul mareșal al nobilimii, pe Marfutkin, președintele zemstvei, pe Potrașkov⁵, membru permanent al zemstvei, pe amândoi judecătorii de pace, pe ispravnicul Krinolinov, doi șefi de poliție de plasă, pe Dvorneaghin⁶, medic al zemstvei, care miroase a iodoform, pe toți moșierii mari și mici și mulți alții. În total, se adună vreo cincizeci de inși.

¹ *Pauk* — păianjen.

² *Ehidnii* — veninos, perfid.

³ *Zavzeatii* — pasionat, înfocat, înrăit.

⁴ *Hrumkati* — a clefăi.

⁵ *Potrabi* — măruntaie, potroace.

⁶ *Dvorneaga* — căpel de curte.

La amiază, la orele 12 punct, musafirii își iau pe cît pot un aer întristat și se îndreaptă din toate odăile spre salonul cel mare. Pe jos sînt așternute covoare și zgomotul pașilor nu se aude, dar solemnitatea clipei îi face pe toți, instinctiv, să calce în vârful picioarelor și să se cumpănească cu brațele în timpul mersului. În salonul cel mare, totul e pregătit. Părintele Evmeni, un bătrînel mărunt cu camilafcă înaltă, ieșită de soare, își pune odăjdiile negre. Diaconul Konkordiev, roșu ca racul, îmbrăcat și el mai din vreme în odăjdii, răsfoiește fără zgomot molitvelnicul și bagă hîrtiuțe printre foi. Lîngă ușa ce dă în vestibul, dascălul Luka suflă în cădelniță, umflîndu-și obrajii și holbînd ochii. Încet-încet, salonul se umple de un ușor fum albăstrui, străveziu, și de miros de tămîie. Învățătorul Ghelikonski, un tînăr cu surtuc nou care-i cade ca un sac și cu coșuri mari pe mutra lui speriată, împarte în dreapta și în stînga lumînări de ceară așezate pe o tavă de nichel. Gazda, Liubov Petrovna, stă în față, lîngă măsuța cu colivă, și își duce de pe acuma batista la ochi. Cîte un oftat tulbură din cînd în cînd liniștea. Chi-purile tuturor sînt încordate, solemne.

Parastasul începe. Fumul albastru se înalță ușor din cădelniță, unduind într-o rază piezișă de soare; lumînările aprinse sfîrșie slab. Cîntarea, la început aspră și asurzitoare, se face curînd lină și armonioasă, pe măsură ce cîntăreții se adaptează treptat condițiilor acustice ale încăperii... Motivele sînt triste, tărăgănate... Puțin cîte puțin, musafirii se lasă furați de atmosfera de melancolie și cad pe gînduri. Își aduc dintr-odată aminte cît de scurtă e viața, cît de trecător e tot ce îi înconjoară, și cît de deșartă e lumea... Și li se pare că-l văd și pe răposatul Zavzeatov, un om trupeș, cu obrajii rumeni, care golea pe nerăsuflete o sticlă de șampanie și

spărgea oglinzile cu fruntea. Iar cînd se cîntă *Cu sfinții odihnește, Hristoase* și se aud hohotele înăbușite de plîns ale gazdei, musafirii, abătuți, încep să se mute de pe un picior pe altul. Cei mai emotivi simt un gîdilat în gîtlej și pe sub pleoape. Dorind să-și biruie această senzație neplăcută, Marfutkin, președintele administrației zemstvei, se apleacă spre ispravnic și îi șoptește la ureche :

— Am fost ieri la Ivan Feodorîci... Am făcut cu Piotr Petrovici un șlem mare la fără de atu... zău că da... Olga Andreevna s-a înfuriat așa de tare, că i-a sărit din gură dintele fals.

Dar iată că se cîntă *Veșnica pomenire*. Ghelikon-ski adună respectuos lumînările și parastasul se isprăvește. Urmează cîteva clipe de forfotă, se schimbă odăjdiile și începe slujba de mulțumire. După slujbă, în timp ce părintele Evmeni își scoate odăjdiile, musafirii își freacă mîinile și tușesc, iar gazda povestește cît de bun era răposatul Trifon Lvovici.

— Pofțiți să luați o gustare, domnilor, își încheie ea, oftînd, povestirea.

Musafirii se grăbesc spre sufragerie, dîndu-și si-lința să nu se îmbrîncească și să nu se calce unul pe altul pe picioare. În sufragerie îi așteaptă prînzul, un prînz atît de îmbelșugat încît, privindu-l, diaconul Konkordiev în fiecare an socotește de datorita sa să facă cu brațele un gest de nedumerire, să clatine uimit din cap și să spună :

— E nemaipomenit ! Părinte Evmeni, asta nu mai e hrană pentru oameni, ci o jertfă adusă zeilor.

Prînzul întrece într-adevăr toate așteptările. Pe masă se vede tot ce poate oferi flora și fauna. Nemaipomenit este însă faptul că pe masă se găsesc de toate, afară de... băutură. Liubov Petrovna s-a legat în fața icoanelor să nu țină în casă cărți de joc și băuturi alcoolice, cele două lucruri care i-au

nenorocit bărbatul. De aceea pe masă nu se găsesc decît sticle cu oțet și untdelemn, parcă spre batjocura și pedeapsa invitaților, care sînt cu toții niște cheflii și bețivani fără de pereche.

— Mîncăți, domnilor ! îi îmbie mareșăleasa. Dar, să mă iertați, votcă n-am... Nu țin în casă...

Musafirii se apropie de masă și atacă fără prea multă tragere de inimă plăcinta cu carne.

Dar mîncarea nu prea merge. În felul în care se înfig furculițele, se taie și se mestecă bucăturile, se simte un fel de lene, de nepăsare... Se vede că lipsește ceva.

— Parcă aș fi pierdut ceva... șoptește unul dintre judecătorii de pace celuilalt. Am simțit exact același lucru cînd a fugit nevastă-mea cu inginerul... Nici nu pot să înghit !

Înainte de a începe să mănînce, Marfutkin se scoțosește îndelung prin buzunare, căutîndu-și batista.

— Ei, comedie, batista-i în șubă și eu o caut în buzunar ! își amintește el în gura mare și pornește spre vestibul, unde sînt atîrnate șubele.

Se întoarce cu privirea aburită și, cu o poftă neașteptată, se năpustește asupra plăcintei cu carne.

— Așa-i că nu lunecă pe gît fără udătură ? îi șoptește el părintelui Evmeni. Du-te și dumneata în antret, părințele, am o sticlă în șubă... Dar umblă cu băgare de seamă, să nu faci zgomot !

Părintele Evmeni își aduce aminte că trebuie să-i dea lui Luka nu știu ce poruncă și se îndreaptă cu pași mărunți spre vestibul.

— Părinte ! Stai ! Am să-ți spun două cuvinte... între patru ochi ! îl prinde din urmă Dvorneaghin.

— Strașnică șubă de ocazie mi-am cumpărat, domnilor ! se laudă deodată Hrumov. Face o mie și n-am dat pe ea decît... n-o să mă credeți... decît două sute cincizeci ! Atîta tot !

În orice altă împrejurare, musafirii ar fi primit această noutate cu nepăsare, acum însă se arată cu toții uluiți și nu vor să-i dea crezare. În cele din urmă, năvălesc buluc în vestibul să vadă șuba, și se uită, se tot uită, pînă cînd Mikeșka, feciorul doctorului, scoate pe ascuns din vestibul cinci sticle goale... Cînd se servește nisetrul rasol, Marfutkin își aduce aminte că și-a uitat tabachera în sanie și se duce la grajd. Fiindu-i urît să se ducă singur, îl ia cu el și pe diacon, care, gînd la gînd cu bucurie, tocmai voia să vadă ce-i face calul...

În seara aceleiași zile, Liubov Petrovna stă în biroul ei și scrie unei vechi prietene din Petersburg :

„Astăzi, ca în toți anii din urmă, îi povestește ea între altele, am făcut un parastas pentru răposatul. La parastas au fost toți vecinii mei. Sînt oameni simpli, cam grosolani, dar ce suflete ! I-am ospătat pe cînte, dar, firește, ca și în ceilalți ani, fără pic de băutură. De cînd mi-a murit bărbatul de prea multă băutură, mi-am jurat să introduc în județul nostru un regim de cumpătare, ca astfel să-i răscumpăr păcatele. Campania pentru cumpătare am început-o chiar în casa mea. Părintele Evmeni e încîntat de țelul pe care mi l-am propus și mă ajută cu vorba și cu fapta. Ah, ma chère¹, dacă ai ști ce dragă le sînt acestor urși ! După dejun, Marfutkin, președintele administrației zemstvei, mi-a luat mîna, a ținut-o mult timp lipită de buzele sale și, dînd caraghios din cap, a început să plîngă : are multă simțire, dar nu știe să se exprime ! Părintele Evmeni, acest minunat bătrînel, s-a așezat lîngă mine și, privindu-mă cu ochi înlăcrămați, a bolborosit mult timp ceva, ca un copil. N-am înțeles ce voia să spună,

¹ Dragă mea (n. trad.).

dar știu să prețuiesc un sentiment sincer. Ispravnicul, bărbatul acela frumos de care-ți scriam deunăzi, s-a lăsat în genunchi în fața mea, a vrut să declame versuri originale (e poetul nostru), dar... nu l-au ajutat puterile... s-a clătinat și a căzut lat... Uriașul acesta a avut o criză de nervi... Poți să-ți închipui entuziasmul meu ! E drept că n-au lipsit și unele incidente. Sărmanului Alalîkin¹, președintele adunării judecătorilor de pace, un om dolofan și apoplectic, i-a venit rău și a rămas două ceasuri lungit pe divan în stare de leșin. A trebuit să-l stropim cu apă pe obraz... Bine că era de față doctorul Dvorneaghin, care a adus din farmacia sa o sticlă de coniac și l-a fricționat pe tâmplă. Grație acestui tratament, Alalîkin și-a revenit curînd și a fost dus acasă...^a

1885

Traducere de Anda Boldur

CRONOLOGIE VIE

Salonul consilierului de stat Saramîkin e cufundat într-o penumbră plăcută. O lampă mare de bronz cu abajur verde colorează într-un verzui *à la Noaptea ucrainiană* pereții, mobila, chipurile... Cînd și cînd, din cămin, unde mocnește o buturugă, țîșnește o flacăra scurtă, care proiectează fugar asupra chipurilor luciri de incendiu, fără să strice armonia culorilor. Cum spun artiștii, tabloul e plin de atmosferă.

¹ *Alalica* — peltic, cepeleag.

În jilțul din fața căminului, șade, cu înfățișarea unui om abia ridicat de la o masă bună, Saramîkin în persoană, un domn în vîrstă, cu favoriți cărunți de funcționar și cu ochi albaștri, blînzi. Pe față îi stăruie o expresie de duioșie și pe buze îi flutură un zîmbet trist. Alături de el, pe un scăunăș jos, întinzîndu-și alene mădularele și încălzindu-și picioarele la cămin, șade vice-gubernatorul Lopnev¹, un bărbat arătos, de vreo patruzeci de ani. Lîngă pian se joacă copiii lui Saramîkin : Nina, Kolea, Nadia și Vanea. Prin ușa întredeschisă ce dă în biroul doamnei Saramîkina, se strecoară sfioasă o rază de lumină. Dincolo de ușă la masa ei de scris, stă nevasta lui Saramîkin, Anna Pavlovna, președinta comitetului local de cucoane, o femeiușcă vioaie și picăntă, de vreo treizeci și ceva de ani... Ochișorii ei negri, ageri, aleargă prin *pince-nez* pe paginile unui roman franțuzesc. Sub roman zace o dare de seamă, cam zdrențuită, a comitetului, pe anul trecut.

— Pe timpuri orașul nostru era mai fericit în privința asta, spune Saramîkin, privind sclipirile jarului din cămin, cu ochii lui blînzi, pe jumătate închiși. Nu era iarnă să nu ne viziteze vreo celebritate. Ne-au vizitat și actori, și cîntăreți vestiți. Astăzi însă... e curată batjocură ! În afară de scamatori și de flașnetari, nu mai vine nimeni. N-ai nici o desfătare estetică... Trăim ca într-o pădure. Da, da... Vă aduceți aminte, excelență, de tragedia-nul acela italian, cum Dumnezeu îi spunea ?... Un brunet înalt... Zi-i pe nume !... Aha ! Da ! Luigi Ernesto de Ruggiero... Un talent excepțional... Ce forță ! Cînd rostea un cuvînt, se cutremura tot teatrul. Aniutocika mea s-a interesat mult de acest talent. Ea a stăruit să i se pună teatrul la dispoziție, tot ea i-a

¹ *Lopnuti* — a plesni (fig. : a da faliment).

plasat biletele pentru vreo zece reprezentații... În schimb, el îi dădea lecții de declamație și de mimică. Ce suflet mare ! A venit în orașul nostru... să nu mint... acum vreo doisprezece ani... Ba nu, mint... mai puțin... Să fie vreo zece ani... Câți ani are Nina noastră, Aniutocika ?

— Merge pe zece ! strigă Anna Pavlovna din biroul ei. Dar de ce ?

— Nimic, mămico, întrebam așa... Veneau și cântăreți buni... Vă aduceți aminte de *tenore di grazia*¹ Prilipcin² ? Ce suflet și ăsta ! Ce înfățișare ! Blond... un chip expresiv, maniere pariziene... Și ce glas, excelență ! Păcat de un lucru numai : unele note le cânta din stomac, iar pe „re“ îl scotea parcă pe nas. Altfel, totul era minunat. Spunea că studiasse cu Tamberlick³... Aniutocika și cu mine am intervenit să i se dea sala clubului public și, în semn de recunoștință, el venea la noi și ne cânta zile și nopți întregi... Dădea și lecții de canto Aniutocikăi... A sosit în orașul nostru, după cât îmi aduc aminte, în postul cel mare. Acum vreo doisprezece ani. Ba nu, mai mult... Ce memorie proastă am, Doamne iartă-mă ! Câți ani are Nadecika noastră, Aniutocika ?

— Doisprezece !

— Doisprezece... dacă adăugăm zece luni... Ei da, chiar așa, treisprezece !... Pe timpuri parcă era și mai multă viață în orașul nostru... Să luăm, bunăoară, seratele de binefacere. Ce serate se mai dădeau înainte ! O minunăție ! Se cânta, se jucau piese, se recita... Îmi aduc aminte cum, după război, când erau cantonați aci prizonierii turci, Aniutocika a organizat o serată în folosul răniților. S-au adunat o

¹ Tenor liric (n. trad.).

² *Prilipcivii* — lipicios, cu lipici.

³ *Enrico Tamberlick*, mare cântăreț italian care a trăit între anii 1820—1889.

mie și o sută de ruble... Îmi aduc aminte că ofițerii turci erau de-a dreptul vrăjiți de glasul Aniutocikăi și îi sărutau într-una mîna. He, he... Or fi ei asiatici, dar sînt o nație recunoscătoare. Serata a fost atît de izbutită, încît — poate n-aveți să mă credeți — dar am pomenit de ea și în jurnalul meu intim. Asta a fost, parcă văd și acum, în anul... șaptezeci și șase... greșesc! șaptezeci și șapte... Ba nu! Dați-mi voie, cînd au fost cantonați la noi turcii? Ce vîrstă are Kolecika al nostru, Aniutocika?

— Am șapte ani, tată! spune Kolea, un băiețandru negricios, cu chipul oacheș și părul negru ca pana corbului.

— Da, am îmbătrînit, nu mai avem aceeași energie!... Încuviință și Lopnev, oftînd. Din asta se trag toate... Bătrînețea, taică! Azi nu mai sînt oameni de inițiativă, iar cei care au fost — au îmbătrînit... Nu mai au focul de odinioară. Cînd eram mai tînăr, nu-mi plăcea ca societatea să se plictisească... Eram primul aghiotant al Annei Pavlovna a dumitale... Fie că era vorba să dăm o serată în scop de binefacere, fie să organizăm o loterie, fie să ajutăm vreo celebritate în trecere pe la noi, îmi lăsam toate treburile baltă și începeam demersurile necesare. Îmi aduc aminte cum, într-o iarnă, mă trudisem atît de mult cu toate aceste demersuri și alergături, încît m-am și îmbolnăvit... N-am să uit niciodată iarna aceea!... Îți mai aduci aminte ce reprezentație am născocit cu Anna Pavlovna a dumitale în folosul sinistraților de pe urma incendiului?

— Dar în ce an a fost asta?

— Nu-i chiar atît de mult... în anul șaptezeci și nouă... Ba nu, în anul optzeci, pare-mi-se! Dă-mi voie, ce vîrstă are Vanea al dumitale?

— Cinci! strigă din birou Anna Pavlovna.

— Prin urmare, acum șase ani... Da-a, taică, alte vremuri erau ! Acum nu mai e același lucru ! Nu mai avem focul de altădată !

Lopnev și Saramîkin cad pe gînduri. Buturuga aruncă o ultimă flacără și începe să prindă o poșghiță de cenușă

1885

Traducere de Anda Boldur

CARE MAI DE CARE

—... Și treceți neapărat pe la baroneasa Scheppling (cu doi „p“), *mes enfants*¹... stăruî pentru a zecea oară soacră-mea, însoțindu-ne pe mine și pe tînăra mea soție, pînă la cupeu. Baroneasa e o veche prietenă a mea... Treceți și pe la generăleasa Jerebkova²... S-ar simți jignită dacă nu i-ați face o vizită...

Ne-am urcat în cupeu și am pornit să ne facem vizitele de după nuntă. Nevastă-mea avea, după cîte mi se părea, un aer solemn ; iar eu eram melancolic și prost dispus. Între nevastă-mea și mine existau multe deosebiri, dar nici una nu-mi pricinuia atîta suferință ca deosebirile dintre cunoscuții și prietenii fiecăruia dintre noi. Pe lista cunoscuților nevestei mele figurau numai neveste de colonei, de generali, baroneasa Scheppling (cu doi „p“), contele

¹ Copiii mei (n. trad.).

² Jerebeț — mînz.

Derzai-Certovșcinov¹ și o droaie de boieroaice, colege de pension, iar la mine totul era de un *move-ton*² înfiorător: un unchi pensionar, fost director de închisoare, o verișoară cu un atelier de mode, colegii — niște funcționari bețivi și cheflii (nici unul dintre ei nu avea, de altfel, grad mai mare de consilier titular), un negustor pe nume Plevkov ș.a.m.d. Îmi venea să nu mai dau de loc pe la cunoscuții mei, dar acest lucru mi-ar fi atras o mulțime de impurtări și de neplăceri. În cel mai rău caz, puteam s-o șterg pe verișoara mea de pe listă, dar de vizita la unchiul meu și la Plevkov, nici vorbă să scap. Bani pentru cheltuielile de nuntă îi luasem de la primul, iar celui de al doilea îi rămăsesem dator pentru mobilă.

— Suflețelule, am început eu să pregătesc terenul, ca s-o îmbunzez pe nevastă-mea, mergem întâi la unchiul meu Pupkin³. E de neam boieresc, străvechi... vărul lui e vicar la o eparhie, dar e un mare original și trăiește ca un porc; adică nu vicarul trăiește ca un porc, ci el, Pupkin... Te duc la el ca să-ți dau prilejul să rîzi un pic... E un caraghios fără de pereche.

Cupeul s-a oprit în fața unei căsuțe cu trei ferestre, cu obloane cenușii, ruginite. Ne-am dat jos și am sunat... Se auzi un lătrat sonor, urmat de un impunător „marș de aici, blestematule!”, de un scheunat și de un tropăit grăbit în dosul ușii... După multă forfotă, ușa s-a deschis și am intrat în vestibul... Ne întâmpină verișoara mea, Mașa, o fetiță, îmbrăcată cu jacheta mămici și cu nasul murdar.

¹ *Derzati* — a îndrăzni, a cuteza; *certovșcina* — drăconerie.

² Prost-gust (fonetic, în limba franceză. Corect: *mauvais ton*) (n. trad.).

³ *Pup* — buric.

M-am prefăcut că n-o recunosc și m-am îndreptat spre cuier unde, alături de blana de vulpe a unchiului, spînzurau o pereche de pantaloni ai nu știu cui și o fustă scrobită. În timp ce-mi scoteam galoșii, am aruncat o privire sfioasă în salon. Unchiul meu, în halat și în papuci pe picioarele goale, stătea la o masă. Speranța că nu-l voi găsi acasă mi se spulberă... Cu privirea încordată și suflînd zgomotos pe nări, de se auzea în toată casa, scotea cu o sîrmă niște coji de portocală dintr-o carafă de votcă. Avea o înfățișare preocupată și concentrată, de parcă inventa un aparat de telefon. Am intrat... Zărindu-ne, Pupkin s-a rușinat, a scăpat sîrma din mînă și, ridicîndu-și poalele halatului, a zbughit-o din salon...

— Mă întorc acuși !... strigă ei.

— A dat bir cu fugiții... am rîs eu către nevas-tă-mea, mort de rușine și fără să îndrăznesc s-o privesc. Nu-i așa că-i caraghios, Sonia ? E un mare original !... Și uită-te ce mobilă ! O masă în trei picioare, un pian paralytic, un ceasornic cu cuc... parcă n-ar locui aici oameni, ci mamuți...

— Ce înfățișează picturile astea ? întrebă nevas-tă-mea, examinînd tablourile înșirate pe pereți, printre fotografii.

— Țsta-i starețul Serafim, hrănind un urs la schitul Sarovskaia, iar ăsta-i portretul vicarului pe cînd era încă inspector al seminarului... Precum vezi, are „Sfînta Anna“... E o persoană respectabilă... Eu... (îmi suflai nasul).

De nimic însă nu mi-era atît de rușine ca de miros... Trăsnea a votcă, a portocale fermentate, a terebentină, cu care unchiul se apăra de molii, a drojdie de cafea, și totul se împletea într-o duhoare pătrunzătoare, acră... Verișorul meu, Mitea, un elev de liceu cu urechi mari, clăpăuge, intră și se înclină...

După ce adună cojile de portocală, luă de pe divan o pernă, ștersă cu mîneca praful de pe pian și ieși... Fusesse, desigur, trimis să „deretice“.

— Iată-mă și pe mine ! spuse, în sfîrșit, unchiul, intrînd și el în salon și încheindu-și jiletca. Iată-mă și pe mine ! Sînt foarte bucuros... foarte ! Luați loc, vă rog ! Numai să nu vă așezați pe divan : piciorul dinapoi e rupt. Stai jos, Senea !

Ne-am așezat... Se așternu o tăcere în timpul căreia Pupkin se mîngîia cu palma pe genunchi, iar eu mă sileam să nu-mi privesc nevasta și muream de rușine.

— Mda... Începu unchiul, aprinzîndu-și o țigară de foi (cînd avea musafiri, fuma întotdeauna țigări de foi). Prin urmare, te-ai însurat... Așa... Pe de o parte e bine... Ai lîngă tine o ființă iubită, ai dragoste, romanță... Dar pe de altă parte, e rău... Stai să înceapă copiii ; abia atunci ai să vezi ! Unuia îi trebuie ghete, altuia pantalonăși, altuia trebuie să-i plătești taxa la liceu... să te ferească Dumnezeu ! Mie, slavă Domnului, jumătate din copii mi i-a născut nevastă-mea morți.

— Cum o mai duci cu sănătatea ? Îl întrebai eu, ca să schimb vorba.

— Prost, frate dragă ! Deunăzi, am stat toată ziua în pat... Mă durea pieptul, mă lua cu frig, aveam fierbințeli... Nevasta îmi tot spunea : ia chinină și nu-ți mai face nervi... Dar cum să nu te enervezi?... De dimineață poruncisem să se curețe zăpada la intrare, da' ți-ai găsit ! Nici unul din casă nu se mișcă, nemernicii... doar n-am s-o curăț eu ! Sînt un om suferind, fără putere. Îmi umblă prin trup niște hemoroizi ascunși.

Îmi venea să intru în pămînt și începui să-mi suflu tare nasul.

— Sau, poate, toate astea vin din pricina băilor de aburi... continuă unchiul, privind îngândurat spre fereastră. Poate ! Am fost joi la baie... Am stat vreo trei ceasuri la aburi. Dar de pe urma aburilor, hemoroizii prind și mai tare damf... Doctorii spun că băile de aburi nu-s bune pentru sănătate... Asta-i greșit, doamnă... Eu îs obișnuit cu ele de mic copil, fiindcă tatăl meu ținea la Kiev, pe Kreșciatik, o baie publică... Mi se întâmpla să stau toată ziua la aburi... tot nu plăteam.

Nemaiputînd să îndur atîta rușine, m-am ridicat și, bîlbîindu-mă, am început să-mi iau rămas bun.

— Unde pleci așa repede ? se miră unchiul, apucîndu-mă de mîneacă. Acuși vine și mătușa ta ! Luăm și noi, colo, o gustărică, bem un păhăruț de lichior cu fructe !... Avem puțină carne sărată. Mitea s-a dus după cîrnat... Lăsați mofturile, zău așa. Te-ai făcut fudul, Senea ! Nu-i frumos ! N-ai comandat rochia de nuntă la Glașa ! Fiica mea ține un atelier de croitorie, doamnă... Știu că v-ați făcut rochia la *madame* Stepanide... Dar se poate măsura Stepanidoaia cu noi ? V-am fi luat și mai ieftin...

Nu-mi mai aduc aminte cum mi-am luat rămas bun de la unchiul meu, cum am ajuns la cupeu... Mă simțeam nimicit, călcat în picioare și așteptam, din clipă în clipă, să aud rîsul disprețuitor al nevestei mele, fostă elevă de pension...

„Și ce *move-janr*¹ ne așteaptă la Plevkov mă gîndeam eu cu groază. Măcar de-am scăpa mai repede, dracu să-i ia pe toți ! Ce ghinion, să n-am printre cunoscuți nici un general ! Cunosc un colonel pensionar, dar și acela ține o berărie ! Ce nenorocit sînt !“

¹ Prost-gust (fonetic, în limba franceză. Corect : *mauvais genre*) (n. trad.).

— Ascultă, Senecika, m-am adresat eu nevastei cu un glas plîngăreț, iartă-mă că te-am dus în grajdul acela. Mă gîndeam să-ți dau ocazia să rîzi un pic, să vezi niște tipuri de originali. Nu-i vina mea dacă totul s-a înfățișat atît de trivial, de scîrbos... Iartă-mă...

Îmi aruncai o privire sfioasă și ceea ce văzui întrecu așteptările mele, oricît de pesimiste erau. Ochii ei erau plini de lacrimi, pe obraji îi ardea o văpaie de rușine — sau de mînie — degetele i se jucau nervos cu ciucurii de la geamul cupeului... Simții că mă ia cu frig, înghețai...

„Începe calvarul!“ m-am gîndit eu, simțind cum brațele și picioarele mi se fac parcă de plumb.

— Dar nu-s vinovat, Sonia ! Îmi scăpă un strigăt. Zău că-i o prostie din partea ta ! Sînt niște porci, sînt de *move-ton*, dar nu mi-am ales eu rudele !

— Dacă ai tăi nu-ți plac, fiindcă-s oameni simpli, spuse Sonia într-un hohot de plîns, privindu-mă cu ochi rugători, ai mei n-au să-ți placă nici atît... Mi-e rușine și... nu știu cum să-ți mărturisesc... Scumpul meu, dragul meu... Baroneasa Scheppling o să-ți povestească îndată cum mama mea a fost la ea în serviciu ca menajeră, o să-ți spună că mama și cu mine sîntem niște ființe nerecunoscătoare, că acum, cînd a sărăcit, nu-i mulțumim pentru binefacerile ei din trecut... Dar să nu-i dai crezare, te rog ! E o obraznică, îi place să mintă... Îți jur că la fiecare sărbătoare îi trimitem o căpățîină de zahăr și un funt de ceai.

— Glumești, Sonia ! mă mirai eu, simțind cum plumbul începe să-mi părăsească măduarele și cum mi se revarsă prin tot trupul o plăcută senzație de înviorare. O căpățîină de zahăr și un funt de ceai baronesei !... Cum se poate ?

— ...Iar cînd ai s-o vezi pe generăleasa Jerebcikova, să nu rîzi de ea, dragul meu ! E atît de nenorocită ! Dacă se vaită mereu și spune cai verzi pe pereți, asta-i din pricina contelui Derzai-Certovșcinov, care a jefuit-o de tot ce avea. Are să se plîngă de soarta ei și o să te roage să-i împrumuți niște bani ; dar tu... să nu-i dai... Dacă i-ar cheltui pentru ea, ar mai merge, dar are să-i dea pe toți contelui !

— Păpușico !... Îngerașule ! Începui eu să strig, îmbrățișîndu-mi în culmea fericirii nevasta. Bombonica mea ! Ce surpriză plăcută ! Dacă mi-ai fi spus că baroneasa Scheppling a ta (cu doi „p”) se plimbă în pielea goală pe stradă, mi-ai fi făcut un serviciu și mai mare ! Dă-mi mînuța !

Și pe loc îmi păru rău că refuzasem tratația cu carne sărată la unchiul meu, că nu zdrăngănisem la pianul lui paralic, că nu băusem lichior de fructe... Dar îmi adusei aminte că la Plevkov se servea întotdeauna un coniac bun și purcel cu hrean.

— Hai la Plevkov ! strigai eu cît putui de tare vizitiului.

1885

Traducere de Anda Boldur

SICŢIALA...

Dascălul Otlukavin¹ stă în strană și ține între degetele lui groase o pană de gîscă, cu partea de sus roasă între dinți. Fruntea îngustă i s-a încrețit,

¹ Ot — de la ; *lucavii* — viclean ; Necuratul.

iar pe nas are pete de toate culorile, de la trandafiriu pînă la albastru-închis. În fața lui, pe scoarța roșcată a *Triodului Floriilor*, se află două sferturi de coală. Pe unul din ele e scris : *Pentru sănătatea celor vii*, iar pe celălalt : *Pentru odihnirea celor morți*, și sub ambele titluri se înșiră cîte o coloană de nume. Lîngă dascăl, în picioare, cu o legăturică pe umeri, stă o băbuță îngrijorată. E dusă pe gînduri.

— Și mai cine ? întreabă dascălul, scărpinîndu-se leneș după ureche. Hai, zi-i mai repede, că n-am vreme de pierdut. Trebuie să încep să citesc *Ceasurile împărătești*.

— Acușica, maică, acușica... Ia scrie mata : pentru sănătatea robilor lui Dumnezeu : Andrei și Daria, cu copiii lor... Mitri și iar Andrei, Antip, Maria...

— Ei stai, nici așa pe nerăsuflăte... că nu pleacă trenu... Ia-o mai domol...

— Pe Maria ai scris-o ? Apăi atunci zi-i înainte : Kirill, Gordei, Gherasim pruncul adormit întru Domnul, Pantelei... L-ai scris pe răposatul Pantelei ?

— Stai, stai nițel : Pantelei e mort ?

— Mort, Dumnezeu să-l ierte ! oftează bătrîna.

— Păi atunci de ce-mi spui să-l trec la „sănătate“ ? se burzuluiește dascălul, ștergîndu-l pe Pantelei și trecîndu-l pe lista cealaltă. Ei păcatele mele ! Vorbește limpede, cu judecată, nu le încurca. Cine mai este pentru „odihnirea sufletului“ ?

— Pentru „odihnire“ ? Stai puțin... Acușica maică... Hai scrie : Ivan, Avdotia, iarăși Daria, Egor... Așa... acum mai scrie : ostașul Zahar... Sînt patru ani de cînd l-au luat în armată și de atunci nu s-a mai auzit nimic de el.

— Care va să zică a murit ?

— Da' cine poate ști? O fi murit, n-o fi murit, mata scrie-l acolo.

— Păi unde să-l scriu, păcatele mele? Dacă-i mort, trebuie să-l trec la „odihnire“, dacă-i viu, trebuie să-l trec la „sănătate“. Cine să vă înțeleagă?

— Hm! Apăi eu așa zic, drăguță: mata scrie-l și colo și colo, și pe urmă om vedea. Lui totuma o să-i fie, ori că l-ai scris ici, ori că l-ai scris dincolo: era un om de nimic, un om pierdut. Ai scris? Așa... Ia mai scrie: pentru odihnirea sufletului lui Mark, Levonti, Arina... Așa, acum scrie: Kuzma cu Anna, Fedosia, care bolește...

— Fedosia, care bolește, la „odihnire“? Ptiu!

— Cum? Vrei să mă treci pe mine la „odihnire“? Ți-ai ieșit din minți?

— Ptiu, ptiu! Mă încurci, deșteapto! Dacă n-ai murit, apoi spune că n-ai murit, că n-ai de ce să te înghesui la morți. Atîta știi: să mă-ncurci! Poftim, acum trebuie s-o șterg de aici pe Fedosia și s-o scriu dincolo. Am stricat toată hîrtia... Ei, acum ascultă, am să-ți citesc și să-mi spui dacă e bine: Pentru sănătatea lui Andrei și Daria cu copiii, iarăși Andrei, Antip, Maria, Kirill, Gherasim pruncul adormit întru Domnul... Gher... Stai! Cum de a nimerit aici copilul Gherasim? Adormit întru Domnul și uite-l la „sănătate“! M-ai zăpăcit de tot, amărîto! Bată-te să te bată, că mare încurcătură mi-ai făcut!

Dascălul clatină din cap, îl șterge pe Gherasim și-l trece la morți.

— Ei, acum ascultă: pentru sănătatea Maric, lui Kirill, a ostașului Zahar... Și a mai cui?

— Pe Avdotia ai scris-o?

— Pe Avdotia? Hm! Avdotia... Avdotia... cercetează dascălul amîndouă listele. Așa parcă mi-aduc aminte că am scris-o, dar acum s-o ia naiba că n-o mai găsesc... A, uite-o: e trecută la morți...

— Avdotia la morți ? se miră băbuța. Păi cum așa, maică ? Nu s-a împlinit nici anul de cît s-a măritat și matale chemi moartea pe capul ei ? Ca o piază rea ? Dumneata le încurci, drăguță, și tot pe mine te superi. Cînd scrii, se cuvine să te rogi la Cel-de-sus. Dacă ai să scrii așa, cu năduf la inimă, apăi are să se bucure diavolul. El te-a zăpăcit așa !...

— Taci, că iar mă încurci !

Dascălul se încruntă și, după o matură gîndire, o șterse cu grijă pe Avdotia de pe lista morților. La litera „d“, pana se poticnește, scîrțîie și împroașcă cu stropi mari. Dascălul se tulbură și se scarpină la ceafă.

— Care va să zică, Avdotia trebuie scoasă de aici, bodogănește el stînjedit, și scrisă dincolo... Așa e ? Stai, stai ușurel, dacă o scriu acolo, se cheamă că e pentru „sănătate“. Dacă o trec aici, e pentru „odih-nirea sufletului“. M-a zăpăcit de tot baba. Uite că și ostașul Zahar s-a nimerit tot aici. Naiba l-a adus și pe ăsta ! Nu mai pricep nimic. Trebuie s-o luăm iar de la capăt.

Dascălul ia din dulăpior un sfert de coală albă.

— Apăi dacă-i așa, scoate-l pe Zahar, spune bă-buța. Lasă-l în plata Domnului, șterge-l !

— Mai taci din gură !

Dascălul înmoaie tacticos pana și copiază pe coala cea nouă, unul după altul, numele de pe cele două hîrtii.

— Am să-i scriu pe toți la un loc, grămadă, zice el. Mata să iei hîrtia și să te duci cu ea la părintele diacon. Să descurce el cine-i viu și cine-i mort. El trebuie să se priceapă. că a învățat la seminar. Pe mine poți să mă tai, și tot nu-nțeleg nimic din soco-telile astea...

Bătrîna ia hîrtia, întinde dascălului o monedă veche de o copeică și jumătate, apoi se îndreaptă cu pași mărunți spre altar.

1885

Traducere de Anda Boldur

ULTIMA MOHICANĂ

Într-o dimineată frumoasă de primăvară, eu și căpitanul de cavalerie în retragere Dokukin¹, care mă poftise la el la moșie, ședeam în niște jilțuri de pe vremea bunicii și ne uitam alene pe fereastră. Ne plictiseam cumplit.

— Măi, măi, măi! mormăia Dokukin. Mi-e atât de urît, că m-aș bucura și de venirea portărelului!
„Ce să fac? Să mă culc?“ mă gîndeam eu.

Mai stăturăm mult, foarte mult timp astfel, reflectînd la cauzele plictiselii, pînă cînd, prin geamurile de mult nespălate, ce băteau în toate culorile curcubeului, băgarăm de seamă că în orînduirile universului se petrecea o mică schimbare: cocoșul, cocoțat lîngă poartă pe un morman de frunze veștede și care ridica ba un picior, ba altul (ar fi vrut pesemne să le ridice pe amîndouă deodată), tresări pe neașteptate și sări cît colo, ca mușcat de șarpe.

— Vine o trăsură... zîmbi Dokukin. Măcar de ne-ar aduce dracului niște musafiri! Tot ar fi un pic mai vesel.

¹ *Docuciati* — a plictisi, a sîcîi.

Cocoșul nu se înșelase. În poartă se ivi mai întâi un cap de cal cu un arc mare verde pe hulube, apoi calul întreg și în cele din urmă, o brișcă greoaie de culoare închisă, cu aripi mari și urîte, ca ale unui cărăbuș gata să-și ia zborul. Brișca intră în curte, cârmi greoi la stînga și se îndreptă, hurducăind și hodorogind, spre grajd. În brișcă se aflau două făpturi omenești : una era o femeie, cealaltă, mai mărunta, un bărbat.

— La dracu... mormăi Dokukin, privindu-mă cu ochii speriați și scărpinîndu-se după ceafă. Uite cum îi pică omului beleaua pe cap. Nu degeaba am visat eu azi noapte o sobă.

— Dar ce-i ? Cine a venit ?

— Surioara mea cu bărbatu-său, lua-i-ar dracu !... Dokukin se sculă în picioare și făcu cîțiva pași nervoși prin odaie.

— Parcă mă ia cu frig, zău așa... mormăi el. E mare păcat să nu-ți iubești sora, dar — mă crezi ? Mi-ar fi mult mai ușor să mă pomenesc în plin codru față în față cu un tîlhar, decît să dau ochii cu ea. Ce-ar fi să ne ascundem ? Pun pe Timoșka să-i mintă și să le spună că m-am dus la o adunare.

Dokukin începu să-l strige în gura mare pe Timoșka. Dar era prea tîrziu. Peste cîteva clipe, în vestibul se și auziră șoapte : un glas femeiesc de bas și un glăscior bărbătesc de tenor își vorbeau pe înfundate.

— Potrivește-mi volanul de jos ! spunea glasul femeiesc de bas. Iar ți-ai pus alți pantaloni decît cei care trebuia.

— Pantalonii albaștrii i-ai dat unchiului Vasili Antipîci, iar pe cei pestriți mi-ai poruncit să-i ascund pînă la iarnă, se dezvinovătea glăsciorul de tenor. Dorești să-ți duc șalul, sau să-l las aci ?

În cele din urmă, ușa se deschise și în odaie intră o doamnă de vreo patruzeci de ani, înaltă, trupeșă, cam lăbărțată, cu o rochie de mătase albastră. Pe chipul ei ușor pistruiat, cu obraji rumeni, era întipărită atîta prostească înfumurare, încît am înțeles de ce îi era atît de puțin dragă lui Dokukin. În urma doamnei trupeșe, venea cu pași mărunți un omuleț pirpiriu, îngust în umeri, proaspăt ras, cu un năsuc roșu și o haină pestriță, pantaloni largi și o jiletcă de catifea. Pe jiletcă se bălăbănea un lăntișor de aur, semănînd mai mult a lanț de candelă. În îmbrăcămintea lui, în mișcări, în năsuc, în tot trupul lui stîngaci, se simțea teamă, umilință și slugărnicie... Doamna intră și, ca și cum nu ne-ar fi văzut, se îndreptă spre icoane și începu să se închine.

— Închină-te și tu! se întoarse ea către bărbatul ei.

Omulețul cu năsuc roșu tresări și începu să-și facă semnul crucii.

— Bună ziua, soro! spuse Dokukin oftînd, după ce doamna își isprăvi rugăciunea.

Doamna zîmbi cu gravitate și își întinse buzele spre Dokukin.

Omulețul se înghesui și el să-și sărute cumnatul.

— Dați-mi voie să vă prezint... Sora mea, Olimpiada Egorovna Hlîkina... Bărbatul ei, Dosifei Andreici. Dumnealui e un bun prieten al meu...

— Îmi pare bine, spuse prelung Olimpiada Egorovna, fără să-mi întindă mîna. Foarte bine...

Ne așezarăm și tăcurăm cîteva clipe.

— Cred că nu te așteptai la musafiri, frățioare? începu Olimpiada Egorovna, adresîndu-se lui Dokukin. Nici eu nu intenționez să vii să te văd, dar mă duc la mareșalul nobilimii, așa că m-am oprit în trecere pe la tine...

— Și de ce te duci la mareșal ? Întrebă Dokukin.

— De ce ? Să mă plîng de dumnealui ! spuse doamna, arătînd cu capul spre bărbatul ei.

Dosifei Andreici lăsă ochii în jos, strînse picioarele sub scaun și tuși rușinat în pumn.

— Și de ce vrei să te plîngi de el ?

Olimpiada Egorovna oftă.

— Ce să fac, frățioare ? Își uită rangul, spuse ea. M-am plîns și ție, și părinților lui, l-am dus la părintele Grigori să-i facă morală, am luat și eu fel de fel de măsuri, dar fără nici un rezultat. De voie, de nevoie, sînt silită să-l tulbur pe domnul mareșal...

— Dar ce a făcut ?

— N-a făcut nimic, dar își uită rangul ! E drept că de băut — nu bea, e smerit, respectuos, dar la ce bun toate astea, dacă își uită rangul ! Uită-te la el cum stă de gîrbovit pe scaun, de parcă ar fi un petiționar, sau vreun raznocineț¹. Așa șed boierii ? Stai frumos ! N-auzi ?

Dosifei Andreici lungi gîtul, ridică bărbia în sus, încercînd să stea cum se cuvine, și aruncă pe sub sprîncene o privire speriată nevastei sale, așa cum privesc copiii mici cînd se simt vinovați. Văzînd că discuția ia o întorsătură intimă, de familie, mă ridicai să ies din odaie. Doamna Hlîkina îmi pricepu însă gîndul.

— Nu-i nimic, rămîi ! mă opri ea. Tineretului îi este de folos să audă astfel de lucruri. Cu toate că nu sîntem cine știe ce mari învățați, am cunoscut viața mai bine ca voi. Să dea Dumnezeu să trăiți cum am trăit noi... O să rămînem la masă la tine, frățioare, de vreme ce lucrurile s-au brodit așa, se întoarse doamna Hlîkina spre fratele ei. Dar mă tem că aveți mîncăruri de frupt. Pot să jur că ai

¹ Intellectual din altă clasă decît cea a nobilimii.

uitat că azi e miercuri. Doamna oftă. Poruncește să se pregătească pentru noi o masă de post. Tu faci ce vrei, frățioare, dar noi de fruct nu mâncăm.

Dokukin îl strigă pe Timoșka și porunci un prînz de post.

— Luăm masa, apoi ne ducem la mareșal... continuă doamna Hlîkina. Am să-l rog din suflet să acorde toată atenția acestui caz. E datoria lui să ia seama ca boierii să nu uite ceea ce se cuvine și ceea ce nu se cuvine..

— Și Dosifei ce-a uitat ? Întrebă Dokukin.

— Parcă acum ai auzi asta întâia oară ! se încruntă doamna Hlîkina. La drept vorbind, ție puțin îți pasă... Fiindcă și tu îți cam uiți rangul... Dar ia să vedem ce spune și domnul acesta tînăr. Tînere, mi se adresează ea, găsești că-i bine ca un nobil să întrețină relații cu tot felul de neisprăviți ?

— Depinde cu cine... mă cam încurcai eu.

— Bunăoară cu negustorul Gusev. Pe acest Gusev nu-l las să se apropie nici măcar de pragul meu, iar Dosifei joacă „dame“ cu el și se duce să ia gustări la el acasă. Sau, se cade să meargă la vînătoare cu copistul ? Despre ce poate să stea de vorbă cu un copist ? Dacă vrei să știi, domnule, copistul nici n-ar trebui să îndrăznească să vorbească în prezența lui, dărmite să stea cu el la taifas !

— Sînt slab de caracter... șopti Dosifei Andreici.

— Am să-ți arăt eu ție caracter ! îl amenință nevasta, bătînd mînios cu inelul din deget în speteaza scaunului. N-am să te las să ne faci numele de rușine ! Cu toate că-mi ești bărbat, am să te fac de rîs ! Trebuie să înțelegi. Eu te-am făcut om ! Neamul Hlîkinilor e un neam scăpătat, domnule, și dacă eu, născută Dokukina, l-am luat de bărbat, trebuie să prețuiesc acest lucru, să-l simtă ! Și dacă vrei să știi, domnule, mă costă scump bărbatul ăsta al meu. Cît

m-a costat să-l bag într-o slujbă ! Ia întreabă-l ! Dacă vrei să știi, numai examenul lui pentru primul grad m-a costat trei sute de ruble ! Și pentru ce mă zbat ? Crezi că mă zbat pentru tine, prostănacule ? Nu, nu ! Lucrul la care țin este reputația neamului nostru ! Dacă n-ar fi această reputație, te-aș fi lăsat demult să putrezești la bucătărie, dacă vrei să știi !

Sărmanul Dosifei Andreici asculta, tăcea și nu făcea decît să se ghemuiască mai mult pe scaun, nu știu de ce, de frică sau de rușine. Nici în timpul mesei nu l-a lăsat în pace aspra sa nevastă. Nu l-a slăbit din ochi o clipă.

— Pune-ți sare în supă ! Cum ții lingura ? Dă salateria mai la o parte, că ai să-ți bagi mîneca în ea ! Nu clipi mereu din ochi !

Iar Dosifei Andreici mîncă grăbit și se făcea tot mai mic sub privirea ei, ca un iepure de casă sub privirea unui boă-constrictor. Ca și nevastă-sa, mîncă mîncăruri de post și arunca priviri pline de jînd spre pîrjoalele noastre.

— Fă-ți rugăciunea ! îi spuse nevastă-sa după prînz. Mulțumește frățiorului.

Cînd se sfîrși masa, doamna Hlîkina se duse în iatac să se odihnească. După plecarea ei, Dokukin se apucă de păr și începu să se plimbe prin odaie.

— Nenorocit om mai ești, frățioare ! îi spuse el lui Dosifei, suflînd din greu. N-am stat decît un ceas cu ea și mă simt istovit. Ce trebuie să fie pe capul tău, care stai cu ea zi și noapte... Of ! Ești un mucenic, un biet mucenic ! Un prunc de la Bethleem, omorît de Irod !

Dosifei începu să clipească și spuse :

— E aspră, asta-i adevărat, dar trebuie să mă rog Domnului zi și noapte pentru dumneaei, fiindcă din parte-i nu văd decît dragoste și binefaceri.

— Ești un om pierdut ! Și Dokukin făcu un gest de deznădejde cu mîna. Și cînd te gîndești că, pe timpuri, țineai cuvîntări pe la întruniri, ba chiar ai inventat un tip nou de semănătoare ! Te-a dat gata, scorpia ! O-o-f !

— Dosifei ! se auzi glasul femeiesc de bas. Unde ești ? Vino-ncoace, să mă aperi de muște..

Dosifei Andreici tresări și dădu fuga în vîrfurile picioarelor în iatac...

— Ptiu ! scuipă Dokukin în urma lui.

1885

Traducere de Anda Boldur

CAMERE MOBILATE

— Ia ascultă, frate dragă ! se năpusti asupra proprietarului, stacojie la față și împrôscînd cu salivă la fiecare vorbă, coloneleasa Nașatîrina¹, chiriașa camerei 47. Sau îmi dai altă odaie, sau plec din casa asta afurisită ! La dumneata e o adevărată speluncă ! Gîndește, fiicele mele sînt mari și, aici, zi și noapte, nu auzi decît porcării ! Se poate una ca asta ? Da, zi și noapte ! Cîteodată vecinul nostru trîntește cîte o vorbă, de-ți crapă obrazul de rușine ! Ca un birjar ! Noroc că bieteile mele fiice nu înțeleg nimic încă, altfel nu mi-ar rămîne decît să fug în stradă cu ele... Auzi-l ; și acum spune blestemății.

— A ! eu știu una și mai și, se auzi din camera vecină un glas răgușit de bas: Îți aduci aminte de

¹ Nașatîr — amoniac.

locotenentul Drujkov¹? Într-o zi a băgat cu un masseu² bila galbenă într-un colț și, după cum îi e obiceiul — îl știi tu — a ridicat piciorul cît a putut... Deodată s-a auzit — prrr! La început, am crezut că a rupt postavul biliardului, dar cînd ne-am uitat, frate dragă, ce să vezi, lui Drujkov îi plesniseră Statele Unite³! Ridicase piciorul atît de sus, bestia, încît n-a mai rămas nici o cusătură teafără... Ha... ha... ha... Erau de față și doamne, între altele nevasta molîului ăluia de Okurin⁴, știi tu, sublocotenentul... Okurin s-a înfuriat... Cum de îndrăznește Drujkov să se poarte necuviincios în prezența nevastei sale? Unul spune o vorbă, altul zece... îi cunoști doar pe ai noștri!... Pînă la urmă, Okurin i-a trimis lui Drujkov martori, dar Drujkov n-a fost prost și le-a zis... ha-ha... ha... : „Nu mie să-mi trimită martori, ci croitorului care mi-a făcut pantalonii. El e vinovat!” Ha... ha... ha... ha... ha... !

Lilea și Mila, fiicele colonelesei, care ședeau la fereastră cu obrajii bucălați proptiți în pumni, își plecară ochii mici, înecați în grăsime și roșiră.

— Ei, l-ai auzit? se întoarse doamna Nașatîrina către proprietar. Și dumneata socotești că asta nu-i nimic? Dar eu sînt nevastă de colonel, domnul meu! Bărbatul meu e comandantul cercului de recrutare! N-am să îngădui ca, aproape în fața mea, un nenorocit de birjar să povestească asemenea porcării!

— Dar dumnealui nu-i birjar, doamnă: e căpitanul Kikin... E nobil.

¹ *Drujca* — cavaler de onoare.

² Lovitură de biliard. (n. trad.).

³ Pantaloni (în glumă). Jos de cuvinte bazat pe sonoritate: *ștatî* — state, *ștanî* — pantaloni (n. trad.).

⁴ *Okuriti* — a afuma.

— Dacă și-a uitat pînă într-atîta rangul, încît vorbește ca un birjar, merită un dispreț cu atît mai mare ! Iar dumneata lasă vorba și binevoiește de ia măsuri !

— Ce pot eu să-i fac, doamnă ? Nu vă plîngeți numai dumneavoastră, toți se plîng ; dar parcă pot să-i fac ceva ? Mă duc cîteodată la el și-l dojenesc : „Hannibal Ivanîci ! N-aveți frică de Dumnezeu ? E rușine !“ Dar el îmi dă cu tifla și-mi spune fel de fel de vorbe : „Șterge-o“ și cîte altele. Curată neobrăzare ! Cîteodată, dimineața, se plimbă pe sală numai în cămașă și, iertați-mă, în izmene. Alteori, e beat, ia revolverul și începe să tragă în pereți. Ziua bea de stinge și nopțile și le pierde la cărți... Iar după cărți se încinge bătaia... Mi-e rușine și mie de ceilalți chiriași.

— De ce-l mai ții în casă pe acest nemernic ?

— Păi poți să scapi de unul ca el ? Mi-a rămas dator pe trei luni. Dar nici nu mai am pretenția să-mi plătească chiria din urmă, numai să facă bine să plece. M-am judecat cu el, a primit de la judecătorul de pace hîrtie cum că trebuie să libereze camera, dar a făcut apel, apoi recurs, și tot o lungește mereu... Mare pacoste pe capul meu ! Și păcat că e bărbat bine ! Tînăr, frumos, cu școală... Cînd nu-i beat e omul cel mai cumsecade... Deunăzi, cînd n-a fost beat, a stat toată ziua și le-a scris părinților.

— Bieții părinți ! oftă coloneleasa.

— Firește că sînt de plîns ! Doar nu-i plăcut să ai un fiu trîndav ca el ! Toată lumea se plînge de el, e dat afară din toate camerele mobilate și nu-i zi să nu se judece pentru vreun scandal. Mai mare rușinea !

— Biata nevastă-sa ! Nenorocita de ea ! oftă coloneleasa.

— Nu-i însurat, doamnă. Țasta-i om de însurătoare? Abia poate s-o scoată la capăt de unul singur...

Coloneleasa începu să se plimbe dintr-un colț într-altul al odăii.

— Spui că nu-i însurat? Întrebă ea.

— Nu, doamnă.

Coloneleasa se mai plimbă dintr-un colț într-altul, apoi rămase un timp pe gânduri.

— Hm!... Nu-i însurat.... spuse ea pe gânduri. Hm... Lilea și Mila, nu stați la fereastră, că trage! Ce păcat! Băiat tânăr să ajungă în halul ăsta! Și de ce? Fiindcă n-are lîngă el pe cineva care să-l îndrumeze. N-are mamă, care să... Nu-i însurat? Ei, da... asta-i... Te rog, fii atît de bun, continuă coloneleasa pe un ton mai blînd, după cîteva clipe de gîndire, du-te la el și roagă-l din partea mea să... să se mai abțină de la astfel de expresii... Spune-i că l-a rugat doamna colonel Nașatîrina... Spune-i că locuiesc cu fiicele mele în camera 47... că am venit de la moșie...

— Prea bine.

— Chiar așa să spui: „Doamna colonel cu fiicele ei”. Să vină măcar să-mi ceară scuze... După-prînz, sîntem totdeauna acasă. Uf, Mila, închide fereastra!

— Ce ți s-a năzărit cu bețivanul ăsta, mamă? Întreabă tărăgănat Lilea după plecarea proprietarului. Ai și găsit pe cine să inviți! Un bețiv, un scandalgiu, un golan!

— Ei, nu vorbi așa, *ma chère*... Veșnic spuneiți așa și de aceea... poftim, rămîneți nemăritate! Ei și? Oricum ar fi, tot nu trebuie pierdută ocazia... Poți să știi de unde sare iepurele? oftă doamna co-

lonel, privind grijuliu la fiicele ei. Poate că tocmai aci vă e ursita. Ia îmbrăcați-vă... Pentru orice eventualitate...

1885

Traducere de Anda Boldur

GHETELE

Acordorul de pian Murkin, un om ras, gălbejit, cu nasul mînjit de tutun și cu vată în urechi, ieși pe coridorul în care da camera sa mobilată și-l strigă, cu glas spart, pe servitorul de la etaj :

— Semion !

Văzîndu-i chipul speriat, ai fi zis că-i căzuse în cap tavanul sau că zărise o stafie.

— Pentru Dumnezeu, Semioane ! se răsti acordorul la servitorul care venea în fugă. Ce înseamnă asta ? Sînt om reumatic, bolnav, și tu mă faci să ies desculț ? De ce nu mi-ai adus nici pînă acum ghețele ? Unde sînt ?

Semion intră în camera acordurului, se uită la locul unde avea obiceiul să-i pună ghețele curățite și se scărpină după ceafă : ghețele nu erau acolo.

— Unde or fi, blestematele ? mormăi Semion. Eu parcă știu că le-am curățat aseară și le-am pus aici... Hm !... E drept că aseară eram cam băut... Se vede treaba că le-am pus în altă cameră. Să știi că așa-i, Afanasi Egorîci, le-am pus în altă cameră ! Vedeți dumneavoastră, ghețe-s multe și cum dracu să le mai cunoști cînd ești beat turtă și nu mai știi pe

ce lume ești... Pesemne că le-am pus la cucoana care stă alături... la actriță...

— Ei poftim ! Să mă duc acum să tulbur o doamnă din pricina ta ! Să scol din somn o femeie cinstită pentru niște fleacuri !

Oftînd și tușind, Murkin se apropie de ușa camerei vecine și bătut sfios.

— Cine-i ? se auzi peste cîteva clipe un glas de femeie.

— Eu sînt ! Începu plîngăreț Murkin, luînd atitudinea unui cavaler care ar vorbi cu o cucoană din lumea mare. Iertați-mă că vă tulbur, doamnă, dar sînt un om bolnav, reumatic... Medicii mi-au prescris să-mi țin picioarele la căldură, și afară de asta, trebuie să mă duc chiar acum să acordez pianul doamnei general Sevelițina. Și nu pot să mă prezint la domnia-sa desculț !...

— Nu-nțeleg ! Despre ce pian e vorba ?

— Nu-i vorba de nici un pian, doamnă, ci de ghetetele mele. Neisprăvitul de Semion mi-a curățit ghetetele și le-a pus, din greșeală, în camera dumneavoastră. Fiți atît de amabilă, doamnă, și dați-mi-le !

Se auzi un foșnet, un scîrțîit de pat, apoi un lipăit de papuci, după care ușa se întredeschise și o mînuță durdulie de femeie aruncă la picioarele lui Murkin o pereche de ghetete. Acordorul mulțumi și se întoarse în camera lui.

— Ciudat !... mormăi el, încălțînd o gheată. Parcă nu-i gheata dreaptă. Ehei, uite comedie, amîndouă ghetetele sînt de la piciorul stîng ! Da, amîndouă ! Ascultă, Semioane, astea nu-s ghetetele mele ! Ghetetele mele sînt cu urechi roșii și fără petice, iar astea-s rupte și fără urechi !

Semion ridică ghetetele, le întoarse de cîteva ori și se încruntă :

— Astea-s ghetetele lui Pavel Alexandrîci... mîrîi el, privind chiorîș.

Era sașiu de ochiul stîng.

— Care Pavel Alexandrîci ?

— Actorul acela care vine aici în fiecare marți... Care va să zică s-a încălțat cu ghetetele dumneavoastră în loc să-și pună ghetetele lui... Asta înseamnă că am pus în camera dumneaei amîndouă perechile ; și pe a lui, și pe a dumneavoastră. Mare comedie !

— Păi du-te și schimbă-le !

— Ușor de zis ! rînji Semion. Du-te și schimbă-le... Dar, de unde să-l iau ? E un ceas de cînd a plecat... Prinde orbu — scoate-i ochii !

— Dar unde stă ?

— Știu eu ? ! Vine aci în fiecare marți, dar unde-o fi stînd, habar n-am. Vine, stă toată noaptea și... pînă marțea următoare, tufă !

— Vezi ce pozna ai făcut, măgarule ? Ce mă fac eu acum ? Trebuie să mă duc la doamna general Sevelițina, afurisitul ! Mi-au înghețat picioarele !

— Ei, mare lucru dacă o să purtați și dumneavoastră o dată alte ghete. Încălțați-le și dumneavoastră pe astea, plimbați-vă cu ele pînă diseară, și diseară vă duceți la teatru... Întrebați acolo de actorul Blistanov¹ și... Dacă nu vreți să vă duceți la teatru, atunci o să trebuiască să așteptați pînă marțea cealaltă. Că numai marțea dă pe aici...

— Dar de ce-s amîndouă de la piciorul stîng ? Întrebă acordorul, apucînd cu scîrbă ghetetele.

• — Poartă și el de care are. E sărac... De unde vreți să ia un actor bani ?... De cîte ori nu-i spun : „Aveți și dumneavoastră niște ghete, Pavel Alexandrîci ! Mai mare rușinea !“ Dar el îmi zice : „Taci din gură, prostule ! Cu ghetetele astea am jucat roluri

¹ *Blistati* — a străluci.

de conți și de prinți !” Ciudați mai sînt ăștia de la teatru ! Ce vreți : artist ! Dacă aș fi guvernator, sau un șef oarecare, i-aș lua pe toți actorii ăștia și i-aș băga la pușcărie.

Văicărindu-se într-una și schimonosindu-se, Murkin își trase în picioare cele două ghetе stîngi și porni, șchiopătînd, la doamna general Sevelițina. Toată ziua umblă prin oraș, acordînd pianе și toată ziua i se păru că lumea nu se uită decît la picioarele lui încălțate cu ghetе peticite și scîlciate. Pe lîngă chinurile sufletești, fu nevoit să le îndure și pe cele trupești : făcu bătăaturi.

Seara se duse la teatru. Se juca *Barbă Albastră*. Abia în pauza ultimului act fu lăsat să pătrundă în culise, și aceasta numai datorită protecției unui flautist pe care-l cunoștea. Intrînd în cabina comună a bărbaților, îi găsi grămadă pe toți actorii. Unii își schimbau costumele, alții se grimau, alții, fumau. „Barbă Albastră” stătea lîngă „regele Bobèche” și îi arăta un revolver.

— Cumpără-l ! spunea „Barbă Albastră”. L-am luat la Kursk, de ocazie, cu opt ruble, și ți-l dau cu șase... Are o bătaie strașnică !

— Vezi, umblă mai cu băgare de seamă cu el... Zici că e încărcat !

— Aș putea să-l văd pe domnul Blistanov ? Întrebă acordorul intrînd.

— Eu sînt ! se întoarse spre el „Barbă Albastră”. Ce doriți ?

— Iertați-mă că vă tulbur, domnule, începui acordorul cu glas rugător, dar, vă rog să mă credeți, sînt... un om bolnav, reumatic... doctorii mi-au prescris să-mi țin picioarele la căldură...

— Și ce doriți ?

— Vedeți dumneavoastră... continuă acordorul. Să nu vă supărați dar... astă noapte ați fost în casa

cu camere mobilate a negustorului Buhteev... În camera 64...

— Ce vorbești, domnule? zîmbi ironic „regele Bobèche”. În camera 64 stă nevastă-mea!

— Soția dumneavoastră? Îmi pare bine... se bucură Murkin. La drept vorbind, chiar dumneaei, adică soția dumneavoastră personal, mi-a dat ghetetele dumnealui... Cînd dumnealui, și acordorul îi arată pe Blistanov, a plecat de la dumneaei, mi-am dat seama că-mi lipsesc ghetetele... l-am strigat pe servitorul de la etaj, care mi-a spus: „Păi, domnule, v-am pus ghetete în camera de alături!” Fiind în stare de beție, pusese din greșeală în camera 64 atît ghetetele dumneavoastră, cît și ghetetele mele, se întoarse Murkin către Blistanov, iar dumneavoastră, plecînd de la soția dumnealui, ați încălțat ghetetele mele...

— Ce înseamnă asta? spuse Blistanov încruntîndu-se. Ai venit aici să bagi intrigi?

— Nicidecum! Să mă ferească Dumnezeu de așa ceva! Nu m-ați înțeles... Am venit pentru ghetete! Nu-i așa că ați binevoit să petreceți noaptea în camera 64?

— Cînd?

— Astă noapte.

— M-ai văzut dumneata pe mine acolo?

— Nu, nu v-am văzut, răspunse Murkin foarte tulburat, așezîndu-se și scoțîndu-și repede ghetetele. Nu v-am văzut, dar soția dumnealui mi-a aruncat pe ușă ghetetele dumneavoastră... În locul alor mele...

— Cu ce drept afirmi atunci asemenea lucruri, domnul meu? Ca să nu mai vorbesc de mine, dumneata insultă o femeie, și încă în prezența soțului ei!

În culise izbucni o larmă îngrozitoare. „Regele Bobèche”, soțul insultat, se făcu deodată stacoiu la

față și lovi cu pumnul în masă cu atîta putere, încît în cabina vecină două actrițe leșinară.

— Și tu îl crezi ? îi strigă „Barbă Albastră“. Îl crezi pe acest nemernic ? O-o ! De vrei, am să-l ucid ca pe un cîine ! Vrei ? Îl fac piftie ! Îl desființez !

Lumea care se plimba în seara aceea prin grădina publică din apropiere povestește că, înainte de actul al patrulea, un om desculț, galben de spaimă și cu privirea rătăcită, a trecut în goană mare pe aleea principală, venind dinspre teatrul de vară. După el alerga un alt om în costumul lui Barbă Albastră, cu un revolver în mînă.

Nimeni n-a văzut ce s-a întîmplat mai departe. Se știe numai că după aceea, adică după întîlnirea lui cu Blistanov, Murkin a zăcut două săptămîni în pat și la cuvintele „sînt un om bolnav, reumatic“, a început să adauge și „sînt un om rănit...“

1885

Traducere de Anda Boldur

NERVI

Arhitectul Dmitri Osipovici Vaxin¹ se întoarce acasă, la vila sa din împrejurimile orașului, sub impresia proaspătă a ședinței de spiritism la care luase parte. Dezbrăcîndu-se și întinzîndu-se în culcușul în care avea să doarmă singur (doamna Vaxina se dusese la slujba de noapte din ajunul Rusaliilor), fără să vrea, Vaxin începu să se gîndească la toate cele

¹ Vaxa — cremă de ghete.

auzite și văzute în seara aceea. La drept vorbind, nu fusese o ședință ; dar toată seara nu se discutaseră decât lucruri înfricoșătoare. O domnișoară începuse nitam-nisam să vorbească despre ghicitul gândurilor, de la gânduri se trecuse pe nesimțite la spirite, de la spirite la moroi, de la moroi la cei înmormîntați de vii... Un domn citise o poveste de groază cu un mort care se răsucise în mormînt. Și chiar el, Vaxin, ceruse o farfurioară și le arătase domnișoarelor cum se poate sta de vorbă cu duhurile. Între altele, îl chemase pe unchiu-său, Klavdi Mironovici, și îl întrebase în gînd : „N-ar fi timpul să-mi trec casa pe numele nevastei ?“ La care unchiul răspunsese : „Fiecare lucru la timpul său“.

„Sînt multe lucruri tainice și... înfricoșătoare în natură... gîndi Vaxin, trăgîndu-și plapuma peste cap. Și nu moartea e înfricoșătoare, ci necunoscutul.“

Ceasornicul bătu ora 1 noaptea. Vaxin se întoarse pe partea cealaltă și se uită de sub plapumă la flacăra albăstruie a candeliei. Flacăra juca, luminînd slab icoanele și un portret mare al unchiului Klavdi Mironovici, atîrnat pe peretele din dreptul patului.

„Ce-ar fi dacă în semiîntunericul ăsta ar apărea dintr-o dată umbra unchiului ? Îi trecu lui Vaxin prin cap. Nu, asta nu-i cu putință !“

Stafiile sînt o superstiție, născocirea unor minți necoapte. Totuși, Vaxin își trase iar plapuma peste cap și strînse mai tare pleoapele. Prin minte i se perindară cadavrul ce se răsucise în mormînt, răposata soacră-sa, un coleg care se spînzurase, o fată ce se înecase... Vaxin încercă să-și alunge din minte gîndurile negre, dar cu cît era mai hotărît să le gonească, cu atît mai clare se făceau vedeniile și mai cumplite gîndurile. Îl cuprinse frica...

„Mai mare rușinea... sînt fricos ca un copil... Ce prostie !“

Tac... tac... tac... făcea ceasornicul din perete.

În marginea satului, la biserica din cimitir, paznicul trăgea clopotele. Sunetul era trist și-ți umplea sufletul de jale... Un fior rece i se prelinse lui Vaxin pe ceafă și pe șira spinării. I se păru că cineva răsuflă greu deasupra capului lui, ca și cum unchiul ar fi ieșit din cadru și s-ar fi aplecat asupra nepotului... Vaxin îngheță de frică. Încleștă dinții și își ținu răsuflarea. Rămase astfel câteva clipe, dar când un cărăbuș intră în zbor pe fereastra deschisă și începu să-i bîzîie gros deasupra patului, nu mai putu răbda și trase cu deznădejde de șnurul soneriei.

— *Wass wollen Sie*¹, Demetri Osipîci? se auzi peste câteva clipe de după ușă glasul guvernantei.

— A, dumneata ești, Rozalia Karlovna? se bucură Vaxin. De ce te-ai deranjat dumneata? Putea veni și Gavrila...

— Chiar tunneafoastră tat trum la Kavrila în oraș, iar Glafira plecat unteva te-cu-seară.. Nu este nimeni acas... *Was wollen Sie doch?*²

— Uite ce e, draga mea... Ce voiam să zic?... Dar intră, nu te sfii! La mine-i întuneric...

Rozalia Karlovna, trupeșă, cu obraji rumeni, intră în dormitor și se opri într-o atitudine de așteptare.

— Stai jos, te rog. Uite despre ce-i vorba. „Despre ce s-o întreb?” gîndea Vaxin, uitîndu-se cu coada ochiului la portretul unchiului și simțind cum treptat-treptat mintea lui tulburată revine la starea normală. La drept vorbind, uite ce voiam să te rog... Să nu uiți să-i dai ordin omului care o să se ducă mîine la oraș să... hm... să-mi cumpere tuburi pentru țigări... Dar stai jos!...

— Tuburi! Bine! *Was wollen Sie noch?*³

¹ Ce doriți (germ.) (n. trad.).

² Dar ce doriți? (germ.) (n. trad.).

³ Ce mai doriți? (germ.) (n. trad.).

— *Ich will*¹... Eu nu *will* nimic... dar stai te rog jos ! Mai era ceva și vreau să-mi aduc aminte...

— Nu se poate ca o fată să stea în otaie te bărbat... vată că sînteți un ștrecar... un clumeț... Eu înțeles... Nu trezește un om pentru tuburi... Eu înțeles...

Rozalia Karlovna îi întoarse spatele și ieși. Oarecum liniștit de conversația cu ea și rușinat de lipsa lui de curaj, Vaxin își trase plapuma peste cap și închise ochii. Vreo zece minute se simți relativ bine, dar curînd începură să-i umble prin cap aceleași prostii... Înciudat, dibui pe întuneric chibriturile și, fără să deschidă ochii, aprinse o lumînare. Dar nici lumina nu-l ajută cu nimic. Cu închipuirea lui speriată, i se părea că cineva îl privește din colț și că unchiul clipește din ochi.

„Am s-o sun din nou, dracu s-o ia... se hotărî el. Îi spun că sînt bolnav... o rog să-mi dea niște picături.”

Vaxin sună. Dar în casă nimic nu se clinti. Sună încă o dată și, parcă drept răspuns la soneria lui, în cimitir răsună iar dangătul clopotelor. Înnebunit de spaimă, simțindu-și trupul gheață, ieși într-o fugă bezmetică din iatac și, făcîndu-și într-una semnul crucii și ocărîndu-se pentru lipsa lui de curaj, se năpusti desculț, numai în cămașă și izmeme, spre odaia guvernantei.

— Rozalia Karlovna !... bîngui el bătînd în ușă. Rozalia Karlovna ! Dormi ? Sînt... cum să zic... bolnav. Dă-mi niște picături !

Nici un răspuns. În jur domnea liniște...

— Te rog... înțelegi ? Te rog ! Nu pricep ce rost au aceste... susceptibilități, mai ales cînd e vorba de un om... bolnav... Ce *țirlib-manirlib* ești, zău ! La vîrsta dumitale...

¹ Vreau... (germ.) (n. trad.).

— Am să spun la soția tunneafoastră... Nu tăi pace la fat cinstit... Când fost la baron Anzig și baron a frut vine la mine tupă chibrit, eu înțeles... eu înțeles întat ce chibrit vrea și spus la baroness... Sînt fat cinstit...

— Dă-o dracului de cinste ! Sînt bolnav... și îți cer picături. Înțelegi ? Sînt bolnav ?

— Soția tunneafoastră femeie cinstit, și tunneafoastră trebuie s-o iubiți. *Ja*¹ ! E femeie nobil ! Nu vreau fi tușman la ea !

— Ești o proastă, și atîta tot ! Înțelegi ? Proastă !

Vaxin se rezemă de ușor, își încrucișă brațele pe piept și începu să aștepte să-i treacă spaima. Nu se simțea în putere să se întoarcă în odaia lui, unde lumina candelai juca pe pereți și unde unchiul îl privea din ramă. Pe de altă parte, era cu totul necuviincios să rămînă la ușa guvernantei numai în cămașă și izmene. Ce era de făcut ? Ceasornicul bătura ora 2, dar spaima tot nu-i trecuse și nici nu se micșorase măcar. Pe coridor era întuneric, și din fiecare colț îl privea ceva amenințător. Vaxin se întoarce cu fața spre ușă, dar îndată i se păru că din spate cineva îl trage ușor de cămașă și îl atinge pe umăr...

— Drace !... Rozalia Karlovna !

Nu mai primi nici un răspuns. Vaxin deschise sfios ușa și aruncă o privire în odaie. Nemțoaica cea virtuoasă dormea dusă. O candelă lumina formele trupului ei dolofan, plesnind de sănătate. Vaxin intră și se așeză pe un cufăr de papură împletită, aflat lîngă ușă. Prezența unei făpturi omenești, chiar dormind buștean, îl liniști.

„N-are decît să doarmă, nemțoaica... își spuse el. Stau aici și tac chitic pînă s-o crăpa de ziuă... Acum se luminează devreme...”

¹ Dă (germ.) (n. trad.).

În așteptarea zorilor, Vaxin se ghemui pe cufăr, își puse o mână sub cap și căzu pe gânduri.

„Ce ți-e și cu nervii ăștia, dracu să-i ia ! Sînt un om cult, inteligent, și, cu toate astea... Mai mare rușinea !...”

Curînd după aceea, tot trăgînd cu urechea la răsuflarea ușoară, ritmică a Rozaliei Karlovna, se liniști cu totul...

La ora 6 dimineața, nevasta lui Vaxin se întoarse de la biserică. Negăsindu-și bărbatul în iatac, se duse la guvernantă, să-i ceară mărunțiș ca să plătească birjarul. Intrînd în odaia acesteia, rămase încremenită : Rozalia Karlovna dormea în pat, dezvelită din pricina căldurii, iar la trei pași de ea, bărbatul doamnei Vaxina sforăia senin, ghemuit covrig pe cufărul de papură împletită. Era desculț și numai în cămașă și izmene. Las pe seama altora să povestească ce-a făcut nevasta și să descrie mutra bărbatului cînd s-a trezit. În ce mă privește, depun armele, simțindu-mi neputința.

1885

Traducere de Anda Boldur

RATĂCITII

O stațiune de vară învăluită în întunericul nopții. Clopotnița satului bate ora unu. Avocații Kozeavkin¹ și Laev², veșeli, dar abia ținîndu-se pe picioare de oboseală, ies din pădure și se îndreaptă spre vile.

¹ *Kozeavka* — gîză, gînganie.

² *Lai* — lătrat.

— Am ajuns, slavă ție, Doamne... spune Kozeavkin oftînd ușurat. În starea în care ne aflăm, e un act de eroism să faci cinci verste pe jos. Abia îmi mai tîrăsc picioarele ! Și, ca un făcut, la haltă nu era nici o birjă...

— Petea dragă... nu mai pot ! Dacă în cinci minute nu sînt în pat, să știi că mor...

— În pa-at ! Glumești, frățioare ! Întîi mîncăm bine, bem o sticlă de vin negru și numai după aceea ne băgăm în pat. Verocika și cu mine nu te lăsăm să te culci mai înainte... Bine-i să fii însurat, frate dragă ! Tu nu poți înțelege asta, inimă de piatră ce ești ! Dar ai să vezi : Ajung acasă tracasat, obosit, frînt... mă întîmpină o soție iubitoare, îmi dă ceai, îmi dă de mîncare și, drept recunoștință pentru munca și pentru dragostea mea, mă privește cu ochisorii ei negri, atît de drăgăstos și de dezmiertător, încît uit și de oboseală, și de furturile cu efracție, și de curtea de apel, și de curtea de casație... Ah, ce bine e !

— O fi, dar eu parcă nu mai am picioare... Abia mă mai tîrăsc... Și mor de sete...

— Uite că am ajuns.

Prietenii se apropie de una din vile și se opresc sub fereastra dinspre uliță.

— Vilișoara e drăguță, spune Kozeavkin. Ai să vezi mîine ce privești avem de aci ! Ferestrele nu sînt luminate. Se vede că Verocika s-o fi culcat, n-a vrut să mai aștepte. S-a culcat ea, dar cu siguranță că se frămîntă că n-am venit pînă acum... (împinge cu bastonul fereastra, care se deschide). Ia te uită ce curajoasă e ! Se culcă și nici nu închide ca lumea geamurile. (Își scoate macferlanul și îl aruncă o dată cu servieta pe fereastră.) Phii, ce cald mi-e ! Hai să-i cîntăm o serenadă, s-o facem să rîdă (cîntă) : „Pe cer plutește lu-una... Iar vîntu-ncet adi-ie...”

Hai, cîntă, Alioşa ! Vrei să-ţi cîntăm serenada lui Schubert, Verocika ? (cîntă) : „Cîntecul me-eu... spre ti-ine zboară...” (Glasul i se frînge şi îl îneacă tu-sea.) Am feştelit-o ! Verocika, spune Axiniei să ne deschidă porţiţa ! (Pauză !) Verocika ! Lasă lenea, scoală-te, draga mea ! (Se urcă pe o piatră şi se uită înăuntru.) Veroncik, mămiţicule, îngerăşul meu dulce, nevestica mea fără pereche, scoală-te şi spune-i Axiniei să ne deschidă porţiţa ! Nu te mai prefăce că dormi ! Hai, mami dragă, zău, sîntem atît de obosiţi şi sleiţi de puteri, încît nu ne arde de glumă. Am venit pe jos tocmai de la gară ! Mă auzi sau nu ? Ei, drăcia dracului ! (Face o încercare de a se căţara pe fereastră, dar cade înapoi.) Poate că ~~musafirului~~ nostru nu-i plac astfel de glume ! Văd eu, Vera, că ai rămas aceeaşi fată de pension de totdeauna ; te ţii numai de şotii...

— Poate că Vera Stepanovna doarme ! spune Laev.

— Doarme ! Doar n-o fi vrînd să fac tărăboi şi să trezesc toţi vecinii ! Vera, să ştii că mă supăr ! Ei, drăcia dracului ! Ajută-mă să mă urc, Alioşa, am să sar pe fereastră ! Eşti o fetişcană, o şcolăriţă şi nimic altceva !... Hai, ajută-mă Alioşa !

Laev îl ajută gîfîind. Kozeavkin se caţără pe fereastră şi dispăre în întunericul odăii.

— Verka ! aude peste cîteva clipe Laev. Unde eşti ? Dra-ace... Ptîu, mi-am mînjit mîna cu ceva ! Ptîu !

Se aude un foşnet, o bătaie de aripi şi cotcodăcitul deznădăjduit al unei găini.

— Ei, poftim ! aude Laev. De unde avem noi găini, Vera ? La naiba, dar aci e un cîrd întreg ! Un coş cu o curcă... şi muşcă, ticăloasa !

Pe fereastră ies în zbor două găini, care o iau de-a lungul uliţei, cotcodăcind din răspunerî.

— Ei, comedie ! Am nimerit în altă parte, Alioşa ! spune Kozeavkin cu glas plîngăreţ. Aci sînt găini... Se vede că am greşit... Duceţi-vă dracului, uite cum zboară în toate părţile, blestematele !

— Ieşi odată afară ! Înţelege că mor de sete !

— Acuşi... Să-mi gădesc numai macferlanul şi servieta...

— Aprinde un chibrit !

— Chibriturile sînt în macferlan... Cine m-a pus să mă bag aci ? Toate vilele-s la fel, nici dracu nu le poate deosebi prin întuneric ! Aoleo, m-a pişcat curca de obraz ! Tîmpito !...

— Ieşi mai repede ! O să se creadă că furăm găini !

— Acuşi... Nu-mi gădesc nicăieri macferlanul. Aici e plin de boarfe şi nu pot să dibui unde a căzut. Aruncă-mi tu nişte chibrituri !

— N-am !

— Halal situaţie ! Ce să mă fac ? Fără macferlan şi servieta nu pot să plec. Trebuie să le gădesc !

— Nu înţeleg cum e cu putinţă să nu-ţi recunoşti propria vilă, se indignează Laev. Beţivule ! Dacă aş fi ştiut ce-o să păţesc, n-aş fi plecat pentru nimic în lume cu tine. Acum eram acasă, dormeam liniştit... pe cînd aşa, stau şi mă chinuiesc... Sînt frînt de oboseală, mor de sete, mi se învîrteşte capul...

— Acuşi, acuşi... las', că nu mori !...

Un cocoş mare zboară, ţipînd, peste capul lui Laev, care oftează adînc şi, resemnat, se aşază pe o piatră. Îi ard măruntaiele de sete, ochii i se împăienjenesc, capul îi cade pe piept... Trec cinci, zece, douăzeci de minute şi Kozeavkin tot se luptă cu găinile.

— Hei, Piotr, vii sau nu ?

— Acuşi. Găsisem servieta, dar am pierdut-o iar. Laev îşi propteşte capul în pumni şi închide ochii. Larma găinilor se face din ce în ce mai mare. Locui-

toarele vilei pustii ies în zbor pe fereastră și lui Laev i se pare că prin întuneric se învîrtesc ca bufnițele deasupra capului său. Urechile îi țiuie de cîrîitul lor, și îl cuprinde un fel de groază.

„Bestia !... gîndește el. M-a poftit la el, mi-a făgăduit să-mi dea vin și iaurt, și în loc de asta, mă poartă pe jos tocmai de la gară și mă lasă să-mi cîrîie găinile în cap...”

Mîniat, Laev își bagă bărbia în guler, își pune capul pe servietă și încet, încet, se liniștește. Oboseala își cere drepturile ei — și Laev ațipește !

— Am găsit servieta ! aude el strigătul triumfător al lui Kozeavkin. Acuși găsesc și macferlanul și gata, plecăm !

Dar iată că prin somn aude lătrat de cîine. La început un singur lătrat, apoi un altul, și încă unul... Lătrăturile și codcodăcelile se îmbină într-un concert straniu. Cineva se apropie de Laev și-l întrebă ceva. Avocatul simte, ca prin vis, cum mai mulți inși se cațără peste capul lui pe fereastră. Larmă, țipete... O femeie cu șorț roșu și cu un felinar în mînă, se oprește în fața lui și îi spune ceva nedeslușit.

— N-ai dreptul să spui asta ! aude el glasul lui Kozeavkin. Sînt avocatul Kozeavkin, licențiat în drept. Poftim cartea mea de vizită !

— Ce să fac cu cartea dumitale de vizită ! ? răspunde un glas răgușit de bas. Mi-ai speriat găinile, ai călcat pe ouă ! Uite ce ai făcut ! Azi-mîine trebuiau să iasă puii de curcă, și dumneata i-ai strivit. Ce să fac, domnule, cu cartea dumitale de vizită ?

— N-ai nici un drept să mă oprești ! Ai auzit ? ! Nu-ți permit !

„Mor de sete...” gîndește Laev, silindu-se să deschidă ochii și simțind că cineva sare peste el de pe fereastră.

— Sînt Kozeavkin ! Am o vilă aici, toată lumea mă cunoaște !

— N-am auzit de nici un Kozeavkin !

— Ce tot spui ? Chemăți-l pe primar ! El mă cunoaște !

— Las-o mai moale, că acuși vine uriadnicul... Noi îi cunoaștem pe toți orășenii veniți să petreacă vara aici, dar pe dumneata nu te-am văzut de cînd sînt.

— De cinci ani vin vara la Gniliie Vîselki¹ !

— Ei, na-ți-o bună ! Ce, aici e Vîselki ? Aci e Hilovo ! Gniliie Vîselki e mai la dreapta, dincolo de fabrica de chibrituri. La vreo patru verste de aci.

— Drace ! Va să zică am luat-o pe un drum greșit !

Răstelile și cotcodăceliile se amestecă cu lătratul cîinilor și din hărmălaia aceasta de nedescris se desprinde glasul lui Kozeavkin :

— N-aveți dreptul ! Voi plăti ! O să vedeți voi cu cine aveți de-a face !

În cele din urmă, glasurile se potolesc, și Laev simte că cineva îl zgîlție de umăr.

1885

Traducere de Anda Boldur

MUSAFIRUL

Scenetă

Avocatului Zelterski i se lipeau ochii de somn. Natura se cufundase în întuneric. Adierea vîntului se potolise, corul păsărelelor tăcuse și turmele se

¹ *Viselki* — cătune ; *gniliie* — putrede.

odîineau. Nevasta lui Zelterski se dusesese de mult la culcare, servitorii dormeau și ei, toate vietățile casei atîpiseră, numai Zelterski nu putea să se retragă în iatac, cu toate că de genele lui atîrna parcă o greutate de trei puduri. Avea un musafir, un vecin de vilă, colonelul în retragere Paregarin. Venise îndată după prînz, se așezase pe divan și acolo rămăsese; nu se ridicase de atunci nici măcar o singură dată, de parcă ar fi prins rădăcini. Șezînd, povestea cu un glas răgușit și cam fonf, cum în anul 1842 fusese mușcat de un cîine turbat la Kremenciug. După ce isprăvi povestea, o începu din nou. Lui Zelterski să-i vină nebulie, nu alta. Ce nu făcea, doar-doar o pleca musafirul! Se uita tot timpul la ceas, se plîngea că-l doare capul, ieșea mereu din odaie, dar toate astea fără nici un folos. Musafirul nu înțelegea și continua să povestească despre cîinele turbat.

„Hodorogul ăsta e în stare să rămînă pe capul meu pînă mîine dimineată! se înfurie Zelterski. Mare nesimțit! Dacă nu înțelege aluziile obișnuite, va trebui să recurg la procedee mai grosolane.“

— Ascultă, spuse el cu glas tare, știi dumneata ce-mi place mai mult în vilegiatură?

— Ce anume?

— Faptul că poți să-ți orînduiești viața cum vrei. La oraș e greu să te ții de un program bine stabilit, pe cînd aici, dimpotrivă. La ceasurile nouă ne sculăm, la trei luăm prînzul, la zece cinăm, la douăsprezece dormim. La douăsprezece sînt întotdeauna în pat. Ferească Dumnezeu să mă culc mai tîrziu, că a doua zi nu mă mai slăbește migrena!

— Ia te uită, domnule... Fiecare își are obiceiurile lui, asta-i adevărat. Am avut un cunoscut, un oarecare Kliușkin, era căpitan. Am făcut cunoștință cu el la Serpuhov. Ei bine, acest Kliușkin...

Și, gîngăvind, plescăind din limbă și gesticulînd cu degetele lui groase, colonelul începu să povestească despre Kliușkin. Bătu ora douăsprezece, acul cel mic al ceasornicului începu să tragă spre douăsprezece și jumătate, și el tot povestea. Zelterski simți că-l trec nădușelile.

„Nu înțelege ! E tîmpit ! se mînie el. Oare crede că vizita lui îmi face plăcere ? Cum să-l fac să plece ?“

— Ascultă, îl întrerupse el pe colonel, ce să mă fac ? Mă doare grozav gîtul ! Dracu m-a pus să trec azi dimineată pe la un cunoscut al cărui copil are difterie. Se vede că m-am molipsit. Da, simt că m-am molipsit. Sînt sigur că am difterie !

— Se întîmplă ! răspunse senin Paregarin cu glasul lui fonf.

— E o boală primejdioasă ! Nu numai că te îmbolnăvești tu, dar poți să-i molipsești și pe alții. E o boală cît se poate de contagioasă ! Să nu ți-o dau și dumatăle, Parfeni Savvici !

— Mie ? He-he ! Am stat prin spitale cu bolnavi de tifos și nu m-am molipsit, și o să mă molipsesc de la dumneata ? He-he... Pe un ciocălău bătrîn ca mine nu-l poate răzbi nici un fel de boală. Bătrînii au viață lungă. Am avut la noi în brigadă un moșneag tare bătrîn, locotenent-colonelul Trebien¹... era francez de origină. Ei bine, acest Trebien...

Și Peregarin începu să povestească ce rezistent era Trebien. Ceasornicul bătu douăsprezece și jumătate.

— Iartă-mă că te întrerup, Parfeni Savvici, gemu Zelterski. La ce oră te culci ?

— Cînd la două, cînd la trei, se întîmplă chiar să nu mă culc de loc dacă stau într-o companie plăcută sau dacă mă supără reumatismul. Astăzi, bună-

¹ Corect : *très bien* — foarte bine (fr.).

oară, am să mă culc pe la vreo patru, fiindcă am dormit înainte de prînz. Pot însă să nu dorm de loc. În război nu ne culcam săptămîni la rînd. Îmi aduc aminte de un caz. Ne găseam cu unitatea pe la Ahalîn...

— Iartă-mă, dar eu mă culc totdeauna la douăsprezece. Mă scol la ora nouă, așa că, vrînd-nevrînd, sînt nevoit să mă culc mai devreme.

— Firește. E și sănătos să te scoli mai devreme. Așa-a... va să zică, ne găseam pe la Ahalîn...

— Mi-e foarte rău. Mă trec fiori, mă ia cu frig... Totdeauna mi se întîmplă așa înainte de acces. Trebuie să-ți spun că am din cînd în cînd crize de nervi foarte ciudate. Cam pe la unu noaptea... ziua n-am accese... Mi se pornește deodată un fel de vîjîială prin cap: Vjjj... îmi pierd cunoștința, apoi sar în picioare și încep să arunc în cei din casă cu orice-mi cade în mînă. Dacă-i un cuțit, dau cu cuțitul, dacă-i un scaun, dau cu scaunul. Acum mă ia cu frig, se vede că se apropie accesul. Totdeauna începe cu o senzație de frig.

— Ia te uită... Ar trebui să urmezi vreun tratament !

— Am urmat, da' n-ajută... Mă mulțumesc să-i previn, puțin înainte de acces, pe cunoscuți și pe cei ai casei, ca să plece... Tratamentul l-am lăsat demult...

— Țțț... Ce de boli mai sînt și pe lumea asta ! Și ciuma, și holera, și fel de fel de accese...

Colonelul clătină din cap și căzu pe gînduri.

Se așternu tăcerea.

„Hai să-i citesc o operă de a mea, hotărî Zelterski. Am pe undeva un roman, scris de mine încă din liceu... Te pomenești că o să-mi fie de folos...”

— Ah, ce voiam să zic, întrerupse Zelterski cugetarea lui Peregarin, nu vrei să-ți citesc o operă de

a mea ? Am scris-o pe timpuri, în clipele de răgaz...
E un roman în cinci părți, cu prolog și epilog...

Și fără să aștepte răspunsul, Zelterski sări în picioare și scoase din sertarul mesei un manuscris vechi, gălbejit, pe care era scris cu litere de o șchioapă : *Furtună în adânc. Roman în cinci părți.*

„Acum pleacă sigur, se bucură Zelterski, răsfoindu-și păcatele tinereții. Am să-i citesc pînă va începe să urle...”

— Ei, ascultă-mă, Parfeni Savvici...

— Cu multă plăcere...

Zelterski începu. Colonelul, cu o expresie gravă întipărită pe față, puse un picior peste celălalt, se așeză cît mai comod și își compuse o mină serioasă ; era limpede că are de gînd să asculte cu atenție. Cînd ceasornicul bătu ora unu, natura cedă locul castelului în care trăia eroul romanului, contele Valentin Blenski.

— Ce bine ar fi să trăiești într-un asemenea castel ! oftă Peregarin. Și ce bine-i scris ! Aș sta o viață întregă să ascult !

„Las' că vezi tu îndată ! gîndi Zelterski. Acuși ai să începi să urli !”

La ora unu și jumătate, castelul cedă locul înfățișării plăcute a eroului... La ora două fix, Zelterski citea cu glas încet, sugrumat :

— „Mă întrebi ce vreau ? O, aș vrea ca acolo, departe, sub bolta cerului de miazăzi, mînuța dumitale să tremure sfios în mîna mea... Numai acolo, acolo inima mea va începe să bată mai tare sub bolțile edificiului meu sufletesc... Vreau dragoste, dragoste !” Nu, Parfeni Savvici... nu mai am putere... Sînt istovit !

— Atunci, lasă ! Ai să isprăvești mîine cu cititul, iar acum să mai stăm de vorbă... Nu ți-am povestit încă ce a fost la Ahaltîn...

Sleit de puteri, Zelterski se lăsă pe speteaza divanului și, închizînd ochii, se resemnă să asculte...

„Am încercat toate mijloacele, gîndi el. Nici una din săgețile mele nu l-a putut străpunge pe mastodontul ăsta. Acum are să stea aici pînă la ceasurile patru... Doamne, aș da o sută de ruble să mă pot trînti în clipa asta în pat și să adorm... Ehei ! Ia să-i cer să-mi împrumute niște bani ! Minunat mijloc...”

— Iartă-mă, Parfeni Savvici ! îl întrerupse el pe colonel, dar aș vrea să-ți cer un mic serviciu... În ultimul timp, de cînd stau aici în vilegiatură, am avut cheltuieli mari. Am rămas fără o copeică, dar pe la sfîrșitul lui august urmează să încasez o sumă mai importantă.

— Ei-i... mi se pare că stau cam de mult la dumneata... gîfîi Peregarin, căutîndu-și cu privirea șapca. A trecut de ora două... Ce spunea ai adineauri ?

— Aș vrea să mă împrumut cu două-trei sute de ruble... Nu cunoști dumneata pe cineva ?...

— De unde să cunosc ? De altfel... e timpul să faci nani... Te las cu bine... respectele mele doamnei...

Colonelul își luă șapca și făcu un pas spre ușă.

— Stai puțin ! triumfă Zelterski. Tocmai voiam să te rog... Cunoscîndu-ți bunătatea, speram că...

— Mîine, acum șterge-o la nevasta dumitale ! Desigur că-și așteaptă demult alesul inimii... He-he-he... Adio, scumpule... Somn ușor !

Peregarin strînse repede mîna lui Zelterski, își puse șapca pe cap și ieși. Gazda nu mai putea de bucurie.

1885

Traducere de Anda Boldur

UN CÂINE SCUMP

Locotenentul Dubov, care nu mai era la începutul carierei sale și tânărul cu termen redus, Knaps, ședeau și se desfătau cu băutura.

— Minunat câine ! spunea Dubov, arătându-i lui Knaps câinele său, Milka. Un câine excepțional ! Ia uită-te la botul lui ! Numai botul cât face ! Dacă nimerești un cunoscător, numai pentru bot îți dă două sute de ruble ! Cum, nu crezi ? În cazul acesta, nu te pricepi...

— Ba de priceput, mă pricep eu, dar...

— E un setter, un setter englezesc pur-sînge ! Are un aret uimitor, și un miros nemaipomenit ! Ce să mai vorbesc... Știi cât am dat pe el cînd nu era decît un cățel ? O sută de ruble ! Minunat câine ! Milka, ștregarule ! Milka, prostuțule ! Hai vino-ncoace... cuțu-cuțu, coteiul tatii...

Dubov trase câinele spre el și îl sărută în creștet. În ochi i se iviră lacrimi.

— N-am să te dau nimănui... frumosule... hoțule... Mă iubești, nu-i așa, Milka ? Mă iubești ?... Marș ! Cară-te ! strigă deodată locotenentul. Uite-l cum se urcă cu labele murdare pe uniformă mea ! Da, Knaps, am dat o sută cincizeci de ruble pentru cățel ! Dar aveam și pe ce ! De un singur lucru îmi pare rău : n-am timp să merg cu el la vînătoare ! Câinele ăsta se prăpădește din lipsă de activitate, n-are cum să-și întrețină talentul... De aceea îl și vînd. Cumpără-l, Knaps ! Toată viața ai să-mi mulțumești ! Dacă cumva stai prost cu banii, poftim, îți reduc prețul la jumătate... Ți-l las cu cincizeci de ruble ! De pomană !

— Nu, dragul meu... oftă Knaps. Dacă Milka a dumitale ar fi fost de sex masculin, poate aş fi cumpărat-o, dar așa...

— Milka nu e de sex masculin? se miră locotenentul. Glumești, Knaps? Auzi, Milka nu-i de sex... masculin! Ha-ha! Dar atunci ce-i după părerea dumitale? Cătea? Ha-ha-ha... Ce, ești copil? Nu știi să deosebești un cîine de o cătea?

— Îmi vorbești ca și cum aş fi orb, sau țînc... se supără Knaps. Firește că-i cătea!

— Atunci poate că și eu sînt cucoană? Of, Knaps! Și ai absolvit institutul politehnic! Nu, dragul meu, e cîine toată ziua, și încă... pur-sînge! Nu numai atît, dar taie de la mare distanță orice cîine. Și dumneata spui că nu-i... de sex masculin! Ha-ha...

— Iartă-mă, Mihail Ivanovici, dar... prea mă crezi prost... E chiar jignitor...

— Bine, lasă-l, dracu să te ia... Nu-l cumpăra și gata! Văd eu că oricît aş vorbi, tot nu vrei să-nțelegi! Acuși ai să spui și de coada lui că nu-i coadă, și așa mai departe... Nu-l lua, și gata! Am vrut să-ți fac un bine, dar... atîta pagubă. Vahrameev, mai adu coniac!

Ordonanța mai aduse coniac. Prietenii își turnară cîte un păhăruș și căzură pe gînduri. O jumătate de oră trecu în tăcere.

— Și chiar dacă ar fi de sex feminin... curmă tăcerea locotenentul, privind posomorît la sticlă... Mare lucru! E spre binele dumitale! O să ai și cătei, și fiecare cătel înseamnă douăzeci și cinci de ruble... Oricine o să vrea să ți-i cumpere. Nu știu de ce îți plac așa de mult cîinii! Cățelele-s de o sută de ori mai bune. Sexul feminin e mai recunoscător și mai credincios stăpînului... Dar dacă se teme atît de mult de sexul feminin, poftim, ia-o cu douăzeci și cinci de ruble...

— Nu, dragul meu... Nu dau nici o copeică. Întîi și întîi nu-mi trebuie cîine, apoi, n-am bani...

— De ce n-ai spus așa de la început ? Marș de-aici, Milka !

Ordonanța servi un scrob. Prietenii goliră în tăcere tigaia.

— Ești un băiat de treabă, Knaps, un băiat cinstit... spuse locotenentul ștergîndu-și buzele. Să fiu al dracului, dacă nu-mi pare rău să te las să pleci așa... Știi ce ? Ia cîinele pe degeaba !

— Cum vrei să-l iau, dragul meu ? spuse Knaps cu un oftat. Cine să vadă de el la mine acasă ?

— Bine, bine, lasă-l... dracu să te ia. Dacă nu vrei, lasă-l ! Dar unde te duci ? Stai jos.

Întinzîndu-și mădularele, Knaps se sculă în picioare și își luă șapca.

— La revedere, e tîrziu... spuse el, căscînd.

— Stai un pic, am să te petrec...

Dubov și Knaps se îmbrăcară și ieșiră în stradă. Făcură prima sută de pași în tăcere.

— Nu știi cui aș putea să dau cîinele ? Începu locotenentul. N-ai vreun cunoscut care l-ar lua ? Ai văzut că-i un cîine frumos, de rasă, dar... n-am ce face cu el !

— N-am, dragul meu... Ce fel de cunoscuți să am eu pe aici ?

Pînă la locuința lui Knaps, prietenii nu mai rostiră nici o vorbă. Numai cînd Knaps strînse mîna locotenentului și deschise porțile, Dubov tuși și spuse oarecum nehotărît :

— Nu știi dacă hingherii de aici primesc sau nu cîini ?

— Cred că primesc. Dar n-aș putea să-ți spun sigur.

— Am să-l trimit mîine pe Vahrameev... Dracu să-l ia, n-au decît să-l jupoeie de viu... E o potaie

scîrboasă, nesuferită ! Nu numai că face murdărie peste tot, dar ieri, a mîncat la bucătărie toată carnea, javra dracului !... Măcar dacă ar fi de rasă, dar naiba ştie ce fel de corcitură o fi ! De cîine obişnuit, cu porc, pesemne ! Noapte bună !

— La revedere ! spuse Knaps.

Portiţa clămpăni închizîndu-se şi locotenentul rămase singur.

1885

Traducere de Anda Boldur

SCRIITORUL

În odăiţa din spatele prăvălioarei sale, negustorul de ceai Erşakov, om tînăr, dar cam ofilit, îmbrăcat după ultima modă şi care se vedea că dusesese o viaţă furtunoasă, şedea cocoţat la un pupitru înalt. Judecînd după scrisul lui avîntat, cu înflorituri, după pieptănătura *à la Capoul*¹ şi după parfumul fin de ţigări de foi, Erşakov nu era străin de civilizaţia europeană. Impresia de cultură ce părea să se desprindă din întreaga lui înfăţişare se întări şi mai mult cînd băiatul de prăvălie intră şi anunţă :

— A venit scriitorul !

— Da ? Pofteşte-l încoace. Şi roagă-l să-şi lase galoşii în magazin.

După cîteva clipe, în odăiţă intră sfios un bătrîn cărunt, cu chelie, într-un palton uzat, jerpelit, cu

¹ Pieptănătură bărbătească, cu cărare la mijlocul capului şi două bucle pe frunte, aşa cum purta cîntăreţul francez J. A. V. Capoul (1839—1924) (n. trad.)

chipul îmbujorat de ger și cu expresia de slăbiciune și de nesiguranță pe care o au mai întotdeauna oamenii care beau regulat, fără să bea prea mult deodată.

— A-a, respectele mele... spuse Erșakov, fără a-și întoarce capul spre noul venit. Ce vești bune aduci, domnule Heiniu?

Erșakov contopea cuvintele „geniu“ și „Heine“, într-unul singur — „Heiniu“ — așa îi spunea el bătrînului.

— Am adus reclama pe care mi-ați comandat-o, răspunse Heiniu. E gata...

— Așa de repede?

— În trei zile poți ticlui nu numai o reclamă, ci chiar un roman întreg, Zahar Semionîci. Pentru o reclamă ajunge și un ceas.

— Numai atît? Atunci de ce te tocmești întotdeauna ca și cum ai avea de lucru un an întreg? Ia arată-mi ce-ai compus?

Heiniu scoase din buzunar mai multe hîrtiute mototolite scrise cu creionul și se apropie de birou.

— Am făcut deocamdată numai o ciornă, un text în linii generale... spuse el. Am să vi-l citesc, iar dumneavoastră să urmăriți cu băgare de seamă și să-mi spuneți dacă nu am încurcat ceva. Nu-i de loc greu să te încurci, Zahar Semionîci... Mă credeți? Am avut de compus reclame pentru trei magazine dintr-odată... Și Shakespeare ar fi scrîntit-o.

Heiniu își puse ochelarii, ridică sprîncenele, și începu să citească cu glas trist, declamînd parcă:

— „Sezonul 1885—86. Z. S. Erșakov, furnizorul de ceai chinezesc al tuturor orașelor din Rusia europeană și asiatică, precum și din străinătate. Firmă fondată în 1804.“ Toată introducerea asta va fi încadrată în ornamente și steme. Am compus unui negustor o reclamă în jurul căreia, după dorința lui,

i-am pus în chenar stemele mai multor orașe. Același lucru îl puteți face și dumneavoastră ; am găsit de altfel pentru dumneavoastră, Zahar Semionici, un ornament strașnic : un leu ținând între dinți o liră. Acum să vă citesc mai departe : „Două cuvinte către cumpărătorii noștri. Stimați domni ! Nici evenimentele politice din ultima vreme, nici indiferentismul rece, care pătrunde din ce în ce mai mult în toate straturile societății noastre, nici scăderea treptată a adâncimii apelor Volgăi, fenomen asupra căruia fracțiunea cea mai valoroasă a presei noastre a atras de curînd atenția — nimic nu ne poate tulbura. Existența atît de îndelungată a firmei noastre, precum și simpatiile pe care am reușit să ni le cîștigăm, ne dau posibilitatea de a ne menține ferm pe teren și de a nu ne modifica sistemul stabilit o dată pentru totdeauna, atît în ce privește relațiile noastre cu proprietarii plantațiilor de ceai, cît și în ceea ce privește executarea conștiincioasă a comenzilor primite. Deviza noastră e deajuns de cunoscută. Ea se exprimă în cuvinte puține, dar pline de adîncă semnificație : Ieftin, prompt și conștiincios !“

— Bravo ! Foarte bine ! — îl întrerupse Erșakov, foindu-se pe scaun. Nici nu mă așteptam să compui ceva atît de meșteșugit. Șmecher mai ești. Numai că... vezi dragul meu, mai departe trebuie să încurci puțin lucrurile, s-o aduci în așa fel din condei încît totul să fie mai nebulos... să faci o mică scamatorie, înțelegi dumneata... Noi anunțăm prin reclama aceasta că firma noastră a primit chiar acum o partidă de ceaiuri proaspete din recolta timpurie de primăvară a sezonului 1885... Așa-i ? Ei bine, în același timp trebuie să arătăm că aceste ceaiuri, abia primite, stau la noi în depozit de trei ani de zile, cu toate că nu ne-au venit din China decît săptămîna trecută.

— Înțeleg... Publicul nici nu va observa contradicția. La începutul anunțului vom scrie că ceaiurile s-au primit chiar acum, iar la sfârșit vom spune astfel: „Avînd o mare rezervă de ceai, plătit pe vechiul tarif vamal, sîntem în măsură de a-l pune în vînzare după lista de prețuri a anilor din urmă...” etc. Iar pe pagina următoare, va fi lista de prețuri. Pe marginea ei vom înșira din nou steme și ornamente... Iar sub ele vom scrie cu litere groase: „Lista prețurilor la ceaiurile aromatice selecționate din Fucian, Kiahta, și Bai-ho, din recolta de primăvară, so-site de la plantațiile achiziționate de curînd...” Și mai departe: „Atragem atenția adevăraților cunoscători asupra ceaiurilor din Lian-sin, dintre care *Emblema Chinei* sau *Zîmbetele concurenților*, trei ruble cincizeci de copeici, că se bucură de cea mai mare și mai bine-meritată favoare. Dintre ceaiurile aromate, recomandăm în mod deosebit *Trandafirul împăratului Chinei*, două ruble și *Ochii chinezoaicei*, o rublă optzeci de copeici.” După prețuri, vor urma cu litere mărunte lămuriri asupra cîntăririi și expedierii ceaiului. Apoi vom vorbi despre scăderile de prețuri și despre premii: „În dorința de a-i atrage pe cumpărători, majoritatea concurenților noștri îi momesc cu premii. În ceea ce ne privește, protestăm împotriva acestui procedeu revoltător și oferim clienților noștri, nu în chip de premii, ci gratuit, toate momelile cu care concurenții își ospătează victimile. Oricine va cumpăra de la noi o marfă în sumă de cel puțin cincizeci de ruble, va putea alege și va primi gratuit unul din următoarele cinci obiecte: un ceainic de metal englezesc, o sută de cărți de vizită, un plan al orașului Moscova, un borcan de ținut ceai, în formă de chinezoaică goală, sau cartea *Mirele nimit sau mireasa sub covată*, povestire de Mucalitul vesel.”

După ce isprăvi de citit și făcu cîteva corecturi, Heiniu copie repede reclama pe curat și-o înmînă lui Erșakov. Urmă o tăcere... Amîndoi se simțiră stînje-niți, ca și cum ar fi săvîrșit o faptă rușinoasă.

— Cînd porunciți să primesc banii pentru munca mea ? Acum sau mai tîrziu ? Întrebă Heiniu pe un ton nehotărît.

— Cînd vrei dumneata, fie și acum... răspunse nepăsător Erșakov. Du-te în magazin și ia-ți ce vrei pentru suma de cinci ruble și cincizeci.

— Aș prefera să primesc bani, Zahar Semionîci.

— N-am obiceiul să plătesc în bani. Plătesc pe toată lumea în ceai și zahăr : și pe dumneata, și pe cîntăreții cărora le sînt epitrop, și pe paznici. Așa mai pun frîu beției.

— Se poate asemui munca mea cu aceea a paznicilor sau cîntăreților ? Munca mea e intelectuală.

— Asta-i muncă ? Te-ai așezat la masă, ai înșirat cîteva rînduri și gata. Scrisul nu poți nici să-l mănînci, nici să-l bei... e un fleac de nimic ! Nu face nici o rublă.

— Hm... Frumos mai judecați dumneavoastră scrisul... se supără Heiniu, auzi că nu poți nici să-l mănînci, nici să-l bei ! Dar nu vă gîndiți că eu m-am chinuit, poate sufletește, ca să ticluiesc această reclamă. O scriam și simțeam cum înșel întreaga Rusie. Dați-mi bani, Zahar Semionîci !

— Ei, frate, ai început să mă plictisești ! Nu mai stăruie atîta !

— Bine. Atunci am să iau zahăr tos. Chiar băieții dumneavoastră o să mi-l răscumpere cu opt copeici funtul. E drept că pierd vreo patruzeci de copeici, da' n-am încotro ! Rămîneți cu bine !

Heiniu dădu să iasă dar se opri în ușa, oftă și spuse posomorît :

— Înşel Rusia ! Întreaga Rusie ! Îmi înşel patria pentru o bucată de pîine. Of ! Of !

Apoi ieşi. Erşakov îşi aprinse o havană şi odăiţa începu să miroasă şi mai tare a om cult.

1885

Traducere de Anda Boldur

CÎND TE ÎNTRECI CU GLUMA

Inginerul hotarnic Gleb Gavrilovici Smirnov coborî în gara Gniluşki. Pînă la moşia unde fusese chemat pentru a delimita nişte terenuri, mai avea de mers cu căruţa vreo treizeci-patruzeci de verste. (Dacă nu-i beat căruţaşul şi caii nu-s mîrtoage, nu sînt nici treizeci de verste, dar dacă afurisitul e cherschelit şi caii istoviţi, sînt şi cincizeci.)

— Spune-mi, te rog, unde pot să găsesc aici cai de poştă ? se adresează inginerul, jandarmului gării.

— Ce cai ? Ce poştă ? Aci, la o sută de verste împrejur, nu găseşti nici un cîine ca lumea, darîmite cai de poştă... Unde trebuie să mergeţi ?

— La Devkino, la moşia generalului Hohotov.

— Păi, căscă jandarmul, duceţi-vă în spatele gării ; cîteodată se mai întîmplă să fie vreun mujic care să-i ducă pe călători.

Inginerul oftă şi o porni într-o doară în spatele gării. După îndelungi căutări, discuţii şi şovăieli, găsi o namilă de ţaran posomorît, ciupit de vărsat, îmbrăcat într-un suman rupt şi încălţat cu opinci.

— Prăpădită căruță mai ai ! se încruntă inginerul, urcându-se. Nici nu te poți dumiri care-i fața și care-i spatele...

— Mare greutate ! Unde-i coada calului, acolo-i fața, iar unde stați dumneavoastră, acolo-i spatele...

Căluțul era tânăr, dar slab de-i puteai număra coastele, cu picioarele răschirate și urechile zdrelite. Când căruțașul se ridică puțin și îl croi cu biciul lui de frînghie împletită, calul scutură din cap, dar nici pomeneală să se miște. Iar când căruțașul îl înjură și îi trase al doilea bici, căruța scîrții și începu să tremure, ca scuturată de friguri. După a treia lovitură, căruța se clătină și, în sfîrșit, după a patra, se urni din loc.

— Așa o să fie tot drumul ? întrebă inginerul, simțind că i se zdruncină creierii și minunîndu-se cum de izbutesc căruțașii ruși să te ducă mai încet ca melcul și totuși să te hurduce de-ți iese sufletul.

— Las', că ajungem ! îl liniști căruțașul. Iepșoara e tînără, iute... Numai să se aștearnă drumului, că pe urmă nu mai e chip s-o oprești... He-ei, blestemat-o !

Cînd căruța ieși din gară, amurgise de-a binelea. La dreapta se întindea, parcă fără sfîrșit, o cîmpie întunecată, înghețată. Dacă ai fi mers de-a curmezișul ei, ai fi ajuns desigur la dracu-n praznic. În zare, acolo unde cîmpia se contopea cu cerul, un asfințit rece, de toamnă, își mistuia alene cele din urmă licăriri. La stînga drumului se deslușeau, în înnoptarea tot mai adîncă, un fel de mușuroaie, despre care n-ai fi putut spune dacă sînt căpițe rămase de anul trecut sau căsuțele unui sat. În față, inginerul nu putea vedea ce se află, din pricina spatelui lat, mătăhălos al căruțașului. Nu se simțea pic de vînt, dar era rece, chiar ger.

„Ce pustietate ! își spuse inginerul ridicându-și gulerul mantalei pînă peste urechi. Ce meleaguri păcătoase ! Dacă, ferească Dumnezeu, ești atacat și jefuit, nu te aude nimeni, chiar de-ai trage cu tunul... Și nici căruțașul ăsta nu-mi prea inspiră încredere. Ia te uită ce mai spinare ! Dacă acest copil al naturii te atinge cu degetul, te-ai dus pe copcă ! Și ce mutră fioroasă, suspectă are.”

— Ia spune, drăguță, îl întrebă inginerul, cum te cheamă ?

— Pe mine ? Klim !

— Ascultă, Klim, cum stau lucrurile pe aici, pe la voi ? Nu-i nici o primejdie ? Oamenii sînt de treabă ?

— Ne-a ferit Dumnezeu de oameni răi... Nici n-are cine să nu fie de treabă...

— Asta-i bine că oamenii sînt cumsecade. Dar eu tot am luat cu mine trei pistoale, minți inginerul. Știi, cînd ai pistol, nu mai ai de ce te teme, poți să vii de hac și la zece tîlhari...

Între timp se înnoptase de-a binelea. Deodată, căruța începu să scîrțîie, să pîrîie, apoi se cutremură și o apucă la stînga, parcă în silă.

„Unde mă duce ? se întrebă inginerul. O ținea drept înainte și deodată a luat-o la stînga. Te pomenești că mă duce prin niște coclauri, ticălosul și... și... S-au mai văzut din astea !”

— Ascultă Klim, se adresează el căruțașului. Spui că pe aici nu-i nici o primejdie ? Păcat... Mie îmi place să mă bat cu tîlharii. La înfățișare par eu slabuț, dar la trîntă sînt puternic ca un taur... Într-o zi au tăbărit asupra mea trei tîlhari... Și ce crezi ? Pe unul l-am izbit atît de tare încît... încît a dat ortul popii, iar pe ceilalți doi i-am trimis în Siberia, la ocnă. Nici eu nu știu de unde am atîta

putere... Cu o singură mînă dobor un munte de om, uite așa, cît tine.

Klim aruncă o privire înapoi, spre inginer, se încruntă și dădu bici calului.

— Așa, măi frate... continuă inginerul. Să nu dea Dumnezeu să se lege vreunul de mine. Nu numai că ar rămîne fără mîini și picioare, dar ar mai trebui să dea socoteală și în fața judecății... Eu mă am bine cu toți judecătorii și ispravnicii. Sînt un slujbaş al statului, folositor... Uite, de pildă acum, autoritățile știu că sînt pe drum și toate-s cu ochii în patru, să nu-mi facă cineva vreun rău. Pe tot drumul pe unde trebuie să trec, stau pitiți după tufe uriadnici și vătășei... Ei, ia stai! zbieră deodată inginerul. Unde ai intrat? Unde mă duci?

— Păi nu vedeți și dumneavoastră? Am intrat în pădure!

„Da, adevărat... e pădure... își spuse inginerul. M-am speriat degeaba. Oricum, nu trebuie să-mi arăt tulburarea... A și băgat de seamă că mi-e frică... De ce a început să se uite atît de des la mine? Sigur că și-a pus ceva în gînd... Pînă acum mîna încet, de-abia își tîra calul picioarele, iar acum ia te uită cum gonește!”

— Ascultă, Klim, de ce mîi așa de tare calul?

— Nu eu îl mîn. El trage. V-am spus eu: cînd se pornește, apăi nu mai e chip să-l oprești. Nici el nu-i mulțumit de-așa picioare.

— Minți, frate! Minți! Numai că eu te sfătuiesc să nu mîi așa de repede! Ia mai strunește calul... Auzi? Strunește-l!

— Păi de ce?

— Fiindcă... fiindcă patru tovarăși de-ai mei au rămas să plece de la gară după mine. Trebuie să ne ajungă din urmă... Mi-au făgăduit că or să facă în așa fel ca să ne ajungă chiar în pădurea asta... O

să ne fie mai vesel să mergem împreună... Toți sînt oameni zdraveni, vînjoși și fiecare are cîte un pistol... Dar de ce te tot întorci și te zgîiești la mine și te foiești, de parcă ai sta pe ace ? Ai ? Eu, frate... cum să zic... Nu te mai zgîi la mine, că n-ai nimic de văzut. Poate, doar, pistoalele... Dacă vrei, am să le scot, să ți le arăt... Poftim...

Inginerul se prefăcu că se caută prin buzunare, dar în clipa aceea se petrecu ceva la care nu s-ar fi așteptat de loc, cu toată frica lui. Klim sări deodată din căruță și porni, în patru labe, spre desiş.

— Ajutor ! Începu el să zbiere. Ajutor ! Ia-mi, blestematele, și calul, și căruța, numai lasă-mi sufletul ! Ajutor !

Se auzi un trosnet de vreascuri, pași pierzîndu-se în pădure, apoi totul amuți... Inginerul, care nu se aștepta la o asemenea întorsătură, opri calul, apoi se așeză cît mai bine în căruță și începu să se gîndească ce are de făcut.

„A fugit... s-a speriat, dobitocul... Ce mă fac acum ? Nu pot s-o iau singur înaintea, mai întîi fiindcă nu cunosc drumul și apoi s-ar putea crede că i-am furat calul... Ce-i de făcut ?“

— Klim ! Klim !

— Klim !... răspunse ecoul.

La gîndul că va fi silit să-și petreacă toată noaptea în pădurea aceea întunecoasă, în ger, să nu audă decît lupii, ecoul și sforăitul ieupoarei slăbănoage, inginerul simți că-l trece un fior de gheață, de parcă l-ar fi gîdilat cineva cu un fier rece de-a lungul șirei spinării.

— Klimușka ! Începu el să strige. Dragul meu ! Unde ești, Klimușka ?

Inginerul strigă astfel vreo două ceasuri ; după ce răguși și începu să se împace cu gîndul de a petrece

noaptea în pădure, o adiere slabă de vînt aduse pînă la el un geamăt.

— Klim ! Tu ești, dragul meu ? Hai să mergem !

— Unde să mergem, vrei să mă omori ? !

— Am glumit, dragul meu ! Să mă bată Dumnezeu dacă n-am glumit ! N-am nici un fel de pistol la mine. Am mințit doar, de frică ! Te rog, fii bun și hai să mergem ! Am degerat !

Chibzuind pesemne că un tâlhar adevărat s-ar fi făcut demult nevăzut cu calul și căruța, Klim ieși din pădure și se apropie cu pași șovăitori de mușteriu său.

— De ce te-ai speriat, mă prostule ? Eu... am glumit, și tu gata... te-ai speriat... Hai, urcă !

— Bată-te să te bată, boierule, mormăi Klim, urcîndu-se în căruță. Dacă știam, nu te duceam nici pentru o sută de ruble. Era să mor de frică...

Klim dădu bici căluțului. Căruța începu să tremure. Klim mai dădu un bici și căruța se clătină. După a patra lovitură, cînd căruța se urni din loc, inginerul își ridică gulerul pînă peste urechi și căzu pe gînduri. Acum nu-i mai părea primejdios nici drumul și nici Klim.

1885

Traducere de Anda Boldur

CĂSATORIA PESTE ZECE-CINCISPREZECE ANI

Totul se perfecționează pe lumea asta : chibriturile suedeze, operetele, locomotivele, vinurile „Deprés” și raporturile dintre oameni. Se perfec-

ționează și căsătoria. Știți cum a fost odinioară și cum este acum. Nu-i greu de ghicit cum va fi peste zece-cincisprezece ani, când copiii noștri vor fi mari. Iată o schemă pentru romanele acestui viitor apropiat :

Într-un salon se află o domnișoară de 20—25 de de ani. E îmbrăcată după ultima modă : stă pe trei scaune deodată, unul fiind ocupat de ea, iar celelalte două, de malacovul ei. În piept are o broșă cât o tigare. După cum se cade unei domnișoare culte, coafura îi e modestă ; două-trei puduri de păr ridicat în sus, de care stă rezemată o scăriță, pentru ca fata în casă s-o poată coafa. Pe pian se află pălăria domnișoarei, și pe pălărie, aranjată cu multă iscusință, o curcă de mărime naturală, care clocește.

Sonerie. Intră un tânăr în frac roșu, pantaloni strâmți și ghețe uriașe, care seamănă cu niște schiuri.

— Am onoarea să mă prezint, spune tânărul, înclinându-se în fața domnișoarei, ajutorul de avocat Balalaikin...

— Îmi pare foarte bine... Cu ce vă pot fi de folos ?

— M-a îndreptat la dumneavoastră „Societatea pentru încheierea de căsătorii fericite“.

— Îmi pare foarte bine... Luați loc !

Balalaikin ia loc și spune :

— Societatea mi-a indicat mai multe domnișoare doritoare să se mărite, dar cred că condițiile dumneavoastră îmi convin cel mai mult. Din această notiță, care mi-a fost dată de secretarul societății, reiese că aduceți viitorului dumneavoastră soț o casă pe strada Pliușciha, patruzeci de mii în numerar și de vreo cinci mii avere mobilă... Așa-i ?

— Nu... Nu aduc decât douăzeci de mii, cochetază fata.

— În cazul acesta, vă rog să mă scuzați... iertați-mă pentru deranj... am onoarea să vă salut...

— Nu, nu... am glumit! spune domnișoara rîzînd. Datele din notița dumneavoastră sînt exacte... Banii, casa și averea mobilă... Vi s-a spus, desigur, la societate că reparația casei se va face pe socoteala soțului... și... și... sînt o fire foarte timidă... și că soțul nu va primi toți banii deodată, ci în rate, în decurs de trei ani...

— Nu, duduie, oftează Balalaikin, în ziua de astăzi nimeni nu se însoară cu zestrea în rate! Dar dacă insistați atît de mult asupra achitării în rate, poftim, vă dau un an...

Domnișoara și Balalaikin încep să se tocmească. În cele din urmă fata cedează și se învoiește la un an.

— Acum dați-mi voie să aflu condițiile dumneavoastră! spune ea. Ce vîrstă aveți? Unde faceți serviciul?

— La drept vorbind, nu mă însor eu personal, ci intervin pentru un client al meu... Sînt mijlocitor...

— Dar am rugat societatea să nu-mi trimită mișiți! se ofensă domnișoara.

— Nu vă supărați, duduie... Clientul meu e un om în vîrstă, suferă de reumatism, și e foarte gras... N-are putere să viziteze domnișoare de măritat și să facă demersurile necesare, astfel că, *volens-nolens*¹, e obligat să acționeze printr-o terță persoană. Dar să nu vă speriați, n-am să vă cer scump...

— Condițiile clientului dumneavoastră?

— Clientul meu e un om de cincizeci și doi de ani... Cu toată vîrsta lui, mai există persoane care-i dau cu împrumut. Astfel, are doi croitori care îi lucrează pe credit. În prăvălii i se dă cont cît vrea.

¹ *Vrînd-nevrînd* (lat.) (n. trad.)

Nimeni nu se pricepe mai bine ca el să tragă pe sfoară birjarii, coborînd la casele cu două ieşiri, şi aşa mai departe. Ca să nu mai vorbim de spiritul lui de afaceri, e destul să vă spun, pentru a-l caracteriza pe deplin, că izbuteşte să capete credit chiar şi la farmacii.

— Nu trăieşte decît din împrumuturi ?

— Împrumuturile constituie îndeletnicirea lui principală. Dar fiind o fire largă, cîtuşi de puţin meschină, nu se mulţumeşte numai cu activitatea asta... Pot să spun fără exagerare că nimeni nu ştie mai bine ca el să scape de o bancnotă falsă... Afară de aceasta, e tutorele unei nepoate de a lui, care îi aduce aproape trei mii de ruble pe an... Apoi se dă drept cronicar la teatre şi în felul acesta e invitat la masă de actori, care pe deasupra îi mai dau şi bilete de favoare... A fost judecat de două ori pentru delapidare şi e şi astăzi dat în judecată pentru fals...

— Ce, mai sînt tribunale ?

— Da, rămăşiţe ale moralei medievale care nu a dispărut încă cu totul... Dar putem nădăjdui, duduie, că peste un an-doi, omul cult se va dezbăra de acest rit învechit... Ce răspuns pot să transmit clientului meu ?

— Spuneţi-i că mă voi gîndi...

— La ce să vă mai gîndiţi, duduie ? Nu îndrăznesc să vă dau sfaturi, dar dorindu-vă tot binele, nu pot să nu vă exprim mirarea mea... Un om cumsecade, strălucit în toate privinţele şi... totuşi nu vă învoiţi din capul locului, deşi ştiţi cît de funestă poate fi pentru dumneavoastră o tăgădare. În timp ce dumneavoastră vă veţi gîndi, dumnealui o să se înţeleagă cu altă domnişoară de măritat !

— Asta-i adevărat... În cazul acesta, sînt de acord...

— Trebuia s-o spuneți din capul locului. Îmi permiteți să vă cer un acot ?

Fata îi dă mijlocitorului zece-douăzeci de ruble. El le ia, se înclină și se îndreaptă spre ușă.

— Și chitanța ? îl oprește domnișoara.

— *Mille pardons*¹, duduie ! Uitasem cu totul ! He-he...

Balalaikin scrie chitanța, se mai înclină o dată și iese, iar domnișoara își acoperă chipul cu palmele și cade pe divan :

— Ce fericită sînt ! exclamă ea, cuprinsă de un simțămînt nou, neîncercat pînă atunci. Ce fericită sînt ! Iubesc... și sînt iubită !

Încheiere. Așa va fi căsătoria într-un viitor apropiat. Și oare-i de mult, cititorule, de cînd domnișoarele umblau în crinoline, iar cavalerii se fando-seau în pantaloni vărğați și în fracuri cu picățele ? Oare-i atît de mult de cînd un candidat la însurătoare trebuia, înainte de a se îndrăgosti de o fată, să vorbească cu tătucul și cu mămica ei ?

Privighetorile, trandafirii, noptile cu lună, bilețelele parfumate, romanțele... toate acestea au rămas în urmă, departe, departe de tot... În ziua de astăzi, e tot atît de demodat să schimbi vorbe în șoaptă prin alei întunecoase, să suferi, să dorești cu înfocare primul sărut etc., etc., cum ar fi să te îmbraci în armură și să răpești Sabine. Totul se perfecționează !

1885

Traducere de Anda Boldur

¹ Mii de scuze (fr.).

UN IMPRESAR SUB DIVAN

Intimplare din culise

Se juca un „vodevil cu schimbări de costume”. Klavdia Matveevna Dolskaia Kauciukova, o artistă tânără și simpatică, sincer devotată artei sacre, năvăli într-un suflet în cabina ei și începu să arunce de pe ea costumul de țigancă, ca să îmbrace, cât ai clipi din ochi, o uniformă de husar. Pentru ca uniforma să-i cadă cât mai bine și să nu facă nici o cută de prisos, talentata artistă hotărî să scoată totul de pe ea, și s-o îmbrace peste costumul Evei. Dar tocmai cînd se dezbrăca, și, zgribulită de frig începea să-și tragă pantalonii de husar, îi ajunse la ureche un oftat. Holbă ochii și își încordă auzul. Cineva oftă din nou, ba parcă și șopti :

— Păcatele mele... O-of...

Nedumerită, artista se uită de jur împrejur și, neobservînd nimic suspect hotărî să arunce, într-o doară, o privire sub singura mobilă din cabină : divanul. Și ce să vezi ! Sub divan, zări o umbră deșirată.

— Cine-i acolo ? ! țipă ea, făcînd îngrozită o săritură și acoperindu-se cu tunică.

— Eu sînt... eu... se auzi șoapta unui glas tremurat. Nu te speria, eu sînt... Sst !

Artistei nu-i fu greu să recunoască, după glasul fonfăit și dogit ca de tîgaie, pe impresarul *Indiukov*¹.

— Dumneata ? se îndignă ea, roșind ca un bujor... Cum... cum de ai îndrăznit ? Bătrîn nerușinat, asta înseamnă că ai stat aici tot timpul ? Frumos, n-am ce zice !

¹ *Indinc* — curcan,

— Fetițo... draga mea ! șuieră Indiukov, scoțându-și capul chel de sub divan. Nu te supăra, scumpa mea ! Ceartă-mă, omoară-mă, strivește-mă ca pe un șarpe, dar nu face gălăgie ! N-am văzut, nu văd și nici nu vreau să văd nimic. Așa că nu te mai os-teni degeaba să-ți acoperi goliciunea. Porumbița mea, frumusețea mea fără de pereche ! Dă ascultare unui moșneag cu un picior în groapă ! M-am strecurat aici în patru labe ca să mă salvez ! Sînt un om pierdut ! Uite : mi s-a făcut părul măciucă ! Prîndin¹, bărbatul Glașenkăi mele, a plecat de la Moscova. Acum umblă prin tot teatrul și vrea să mă ucidă. E îngrozitor ! Gîndește-te că, în afară de Glașenka, îi mai sînt dator acestui dușman cinci mii de ruble !

— Și ce-mi pasă mie ? Ieși imediat de aici, că de nu... nu știu ce-ți fac, ticălosule !

— Ssst ! Suflețelule, ssst ! Te rog, uite, mă tîrăsc în genunchi în fața dumitale ! Unde vrei să mă ascund de el dacă nu la dumneata ? Gîndește-te că oriunde m-aș ascunde, mă găsește ; numai aici nu va îndrăzni să intre ! Te implor ! Te rog din suflet ! L-am zărit acum vreo două ore ! Stăteam în culise în timpul actului întîi și cînd mă uit, îl văd năvălind spre scenă.

— Asta înseamnă că te aflai aici sub divan și în timpul dramei ? se încruntă artista. Și... că ai văzut totul !

Impresarul începu să plîngă :

— Tremur ! Mă ia cu frig ! Dîrdîi, maică ! O să mă ucidă, blestematul ! A mai tras o dată în mine la Nijni... S-a scris și în ziare !

— Bine... dar, la urma urmei, asta-i nemaipomenit ! Pleacă odată, nu-nțelegi ? Trebuie să mă îm-

¹ Prîndic — om ursuz, bosumflat.

brac și să ies pe scenă ! Ieși de-aici, că de nu... încep să țip, să plîng... arunc cu lampa în dumneata !

— Ssst ! Speranța mea... colacul meu de salvare ! Îți măresc leafa cu cincizeci de ruble, numai nu mă alunga ! Cincizeci !

Artista se acoperi cu un maldăr de rochii și alergă spre ușă ca să strige. Indiukov se tîrî în genunchi după ea și o apucă de picior, deasupra gleznei.

— Șaptezeci și cinci de ruble, numai nu mă alunga ! șuieră el, înăbușindu-se. Mai adaug și jumătate din încasările de astă seară !

— Minți !

— Să mă bată Dumnezeu ! Să n-am parte de fericire... Jumătate din încasări și șaptezeci și cinci de ruble mărire de salariu !

Dolskaia Kauciukova șovăi o clipă și se îndepărtă de ușă.

— Sînt sigură că minți... spuse ea cu glas plîngăreț.

— Să mă înghită pămîntul ! Să n-am parte de împărăția cerului ! Da' ce, mă crezi un ticălos ?

— Bine, dar să nu uiți... se învoi artista... Hai, bagă-te la loc sub divan.

Indiukov oftă din greu și se băgă gîfîind sub divan, iar Dolskaia Kauciukova începu să se îmbrace repede. Îi era rușine, încerca chiar un sentiment de neliniște știind că în cabina ei stătea întins sub divan un străin, dar gîndul că nu se îvoise decît în interesul artei sacre, o învioră într-atîta, încît, ceva mai tîrziu, dezbrăcîndu-și uniforma de husar, nu numai că nu mai ocări, dar i se făcu chiar milă de impresar :

— Ai să te murdărești acolo, dragă Kuzma Alexeici ! Cîte nu pun eu sub divan !

Vodevilul se isprăvi. Artista fu chemată de unsprezece ori la rampă și i se oferă un buchet de flori cu o panglică pe care era scris : „Rămâi cu noi“. Retrăgându-se, după ovații, în cabina ei, îl întâlnește în culise pe Indiukov. Prăfuit, boțit și ciufulit, impresarul părea radios și-și freca mâinile de bucurie.

— Ha-ha... Închipuiește-ți, draga mea ! Începu el, apropiindu-se de artistă. Să mori de râs nu alta ! Închipuiește-ți că nu era Prîndin ! Ha-ha... Dracu să-l ia de bărbos ! Barba lui lungă și roșcată mi-ă jucat toată festa ! Prîndin are și el o barbă la fel... Am greșit, mormoloc bătrîn ce sînt ! Ha-ha... Te-am supărat degeaba, frumusețea mea...

— Vezi numai să nu uiți ce mi-ai făgăduit, îi spuse Dolskaia Kauciukova.

— Sigur, sigur, scumpa mea, nu uit, numai că... omul cu barbă nu era Prîndin. Noi, porumbițo, ne-am învoit pentru Prîndin, așa că de ce să-mi țin făgăduiala, din moment ce nu era el ? Dacă ar fi fost Prîndin, ei, atunci, firește, era altă socoteală, dar m-am înșelat, după cum vezi și dumneata... L-am luat drept Prîndin pe cine știe ce caraghios !

— Ești josnic ! se indignă artista. Josnic și mîrșav !

— Dacă ar fi fost Prîndin aveai, firește, tot dreptul să-mi ceri să-mi îndeplinesc făgăduiala, dar așa... Dracu știe cine era ! O fi fost vreun cizmar sau, iartă-mă, vreun croitor. Și atunci tot eu să plătesc pentru el ? Sînt un om cinstit, maică... Înțelege...

Și se îndepărtă, dînd din mâini și spunînd :

— Dacă ar fi fost Prîndin, atunci, firește, aș fi dator, dar așa, e un necunoscut... un roșcovan oarecare, dracu să-l ia, nicidecum Prîndin...

1885

Traducere de Anda Boldur

SEMNUL MIRĂRII

Povestire de sărbători

În noaptea de ajun, secretarul de colegiu, Efim Fomici Perekladin, se culcă supărat, ba chiar jignit.

— Slăbește-mă, satano! zbieră el mîniat la nevastă-sa, cînd aceasta îl întrebă ce-i cu el.

Pricina era că la niște cunoscuți, de unde abia se întorsese, se spusese multe lucruri neplăcute și chiar jignitoare la adresa lui. La început se discutate despre folosul învățaturii în general, apoi se trecuse pe nesimțite la nivelul cultural al funcționarilor, cu care prilej se exprimară multe păreri de rău, se rostiseră învinuiri, ba chiar cuvinte de batjocură despre nivelul lor scăzut... Și, cum e obiceiul la toate sindrofiile rusești, de la general se trecuse la particular.

— Uite, bunăoară dumneata, Efim Fomici, l se adresase un tînăr lui Perekladin. Ocupi un post important... dar ce studii ai?

— Nici un fel de studii. De altfel, la noi nici nu se cer studii, răspunse blînd Perekladin. Să scrii corect, atîta tot...

— Și unde ai învățat să scrii corect ?

— M-am obișnuit... În patruzeci de ani de serviciu, prinzi meșteșugul... Bineînțeles că la început a fost greu, făceam greșeli, dar după aceea m-am deprins... și a mers...

— Dar semnele de punctuație ?

— Și cu semnele de punctuație merge... le întrebuițez corect.

— Hm !... făcuse tînărul. Dar obișnuința nu poate înlocui studiile. Nu-i de ajuns să pui corect semnele de punctuație... Sigur că nu-i de ajuns ! Trebuie să le pui în mod conștient ! Când pui o virgulă, trebuie să-ți dai seama pentru ce o pui... da ! Scrisul duminical corect, în mod inconștient sau reflex, nu face doi bani. Asta e lucru mecanic și nimic altceva.

Perekladin tăcuse, ba chiar zîmbise blînd (tînărul era fiul unui consilier de stat și avea și el drept la un grad de rangul al zecelea), dar acum, pregătindu-se de culcare, fierbea de indignare și de mînie.

„Patruzeci de ani mi-am făcut serviciul, gîndea el, și nimeni nu m-a făcut dobitoc, iar acolo, poftim ce critici s-au găsit ! Inconștient !... Reflex ! Lucru mecanic !... Măi, să fie al dracului ! Poate că mă pricep mai bine ca tine, cu toate că n-am umblat pe la universitățile tale !“

După ce-și cheltui, în gînd, la adresa criticului, toată rezerva lui de înjurături și după ce se încălzi sub plapumă, Perekladin începu să se liniștească.

„Știu... înțeleg... își spunea el gata să ațipească. N-am să pun niciodată două puncte unde se cere virgulă, prin urmare sînt conștient, înțeleg. Da... Așa-i, tinere... Mai întîi trebuie să trăiești cîțiva anișori, să faci serviciu, și abia după aceea să-i judeci pe bătrîni...“

Prin fața ochilor închiși ai lui Perekladin, care se lăsa încet, încet, furat de somn, zbură ca un me-

teor printr-o grămadă de nori negri, zîmbitori, o virgulă de foc. După ea alta, și încă una, și în curînd tot fondul întunecat, nemărginit, care se întindea înaintea închipuirii lui, se acoperi cu stoluri dese de virgule zburătoare...

„Să luăm, bunăoară, aceste virgule... se gîndi Perekladin, simțindu-și tot trupul legănat de-o dulce amorteală. Le înțeleg prea bine... Dacă ții, pot să-i găsesc fiecareia cîte un loc... și... și asta în mod conștient, nu anapoda... Pune-mă la încercare și ai să vezi... Virgulele se pun în diferite locuri unde trebuie și unde nu trebuie. Cu cît o adresă e mai încurcată, cu atît e nevoie de mai multe virgule. Se pun înaintea cuvintelor „care” și „ce” Dacă într-o adresă se enumără funcționarii, fiecare dintre ei trebuie separat printr-o virgulă... Știu eu asta!”

Virgulele aurii începură să se rotească și se retraseră deoparte. În locul lor sosiră în zbor niște puncte de foc...

„Iar punctul se pune la sfîrșitul adresei... Unde trebuie făcută o pauză mare și unde trebuie să te uiți la cel căruia i te adresezi, se pune de asemenea punct. După toate pasajele lungi trebuie pus un punct, pentru ca secretarului să nu-i sece apa din gură cînd le va citi cu glas tare. În altă parte nu se mai pune nicăieri punct...”

Virgulele sosiră din nou în zbor... Se amestecară cu punctele, se învîrtiră, și Perekladin văzu un sobor întreg de puncte și virgule și de două puncte...

„Și pe acestea le știu... se gîndi el. Unde o virgulă e prea puțin, iar un punct e prea mult, trebuie punct și virgulă. Înaintea cuvintelor «dar» și «prin urmare», pun întotdeauna punct și virgulă... Dar două puncte? Două puncte se pun după cuvintele «s-a stabilit», «s-a hotărît»...”

Punctele cu virgulă și numeroasele două puncte se stinseră. Veni rîndul semnelor de întrebare.

Acestea țîșniră din nori și începură să joace frenetic cancanul...

„Ei, mare lucru, semnul de întrebare ! Dă-mi și o mie, la toate am să le găsesc locul. Se pun întotdeauna cînd întrebi ceva sau cînd, bunăoară, ceri relații despre o adresă... «Unde a fost repartizat restul sumelor pe anul cutare?» Sau «Nu va găsi oare Direcția poliției cu cale să ia măsuri împotriva sus-numitei Ivanovna ? etc...»“

Semnele de întrebare dădură aprobator din cîr-ligele lor și deîndată, ca la comandă, se îndreptară, prefăcîndu-se în semne de mirare...

„Hm !... Semnul acesta de punctuație se pune deseori în scrisori : «Stimate domn !» Sau : «Excelență, părinte și binefăcător !...» Dar în adrese oficiale cînd se pune ?“

Semnele de mirare se îndreptară și mai mult și se opriră pe loc, așteptînd...

„În adrese se pune cînd... cum să zic ?... cînd... Hm !... Într-adevăr, cînd se pune oare în adrese ? Stai nițel... să-mi amintesc... Hm !...“

Perekladin deschise ochii, se întoarse pe partea cealaltă. Dar nici nu-i închise bine din nou, și pe fondul întunecat apărură iarăși semnele de mirare.

„Dracu să le ia... Cînd trebuie oare puse ? se frămînta el, silindu-se să-și alunge din minte acești musafiri nepoftiți. Se poate să fi uitat ? Sau am uitat, sau... nu le-am pus niciodată...“

Perekladin se sili să-și reamintească conținutul tuturor adreselor pe care le scrisese în răstimpul celor patruzeci de ani de serviciu ; dar oricît își ră-văși mintea, oricît își încreți fruntea, nu găsi în trecutul său nici un singur semn de mirare

„Mare belea ! Am scris timp de patruzeci de ani și n-am pus nici măcar o singură dată semnul mirării... Hm !... Dar oare cînd se pune acest păcătos de lungan ?“

De după șirul semnelor de mirare ce ardeau ca focul, se ivi mutra tînărului critic, zîmbind sarcastic. Semnele zîmbiră și ele și se contopiră toate într-unul singur, uriaș.

Perekladin scutură din cap și deschise ochii.

„Mare bazaconie... gîndi el. Mîine trebuie să mă scol devreme pentru utrenie și drăcoveniile astea nu-mi ies din cap... Ptiu ! Dar... cînd se pune oare ? Ei, poftim, asta ți-e experiența ! Asta ți-e învățarea meșteșugului din practică ! Timp de patruzeci de ani n-am pus nici un singur semn de mirare ! Hm !“

Perekladin își făcu cruce și închise ochii, dar în aceeași clipă îi deschise ; semnul cel mare era tot acolo, pe fondul întunecat.

„Ptiu ! În felul ăsta n-am să adorm toată noaptea.“

— Marfușă ! se adresă el nevestei sale, care se lăuda adesea că învățase într-un pension de domnișoare. Nu știi cumva, drăguță, cînd se pune în adrese semnul de mirare ?

— Cum să nu știu ! Doar nu degeaba am învățat șapte ani la pension. Știu toată gramatica pe de rost. Acest semn se pune cînd te adresezi cuiva, la exclamații și la exprimarea entuziasmului, revoltei, bucuriei, mîniei și a celorlalte sentimente.

„Așa-a... gîndi Perekladin. Entuziasmul, revolta, bucuria, mînia și celelalte sentimente...“

Secretarul de cîlegiu căzu pe gînduri... Timp de patruzeci de ani scrisese adrese, scrisese multe mii, zeci de mii, dar nu-și aducea aminte de nici un singur rînd care să fi exprimat entuziasm, revoltă sau ceva asemănător...

„Și celelalte sentimente... gîndi el. Dar oare în adrese e nevoie de sentimente ? Orice nesimțit poate să le scrie...”

Mutra tînărului critic îl privi 'din nou de după semnul de foc și îi zimbi sarcastic. Perekladin se așeză în capul oaselor. Îl durea capul, pe frunte i se iviseră broboane de sudoare rece... Candela de la icoane ardea slab, prietenos, în ungherul ei, mobila arăta ca de sărbătoare, totul răspîndea un simțănînt de căldură și dovedea prezența unei mîini de femeie, dar bietului funcționaraș îi era frig, nu se simțea în apele sale, ca și cum s-ar fi îmbolnăvit de tifos. Semnul de mirare nu-i mai apărea pe dinaintea ochilor închiși ci se afla chiar în fața lui, în odaie, lîngă toaleta nevastei, și îi făcea batjocoritor cu ochiul...

„Mașină de scris ! Ești o mașină ! îi șoptea arătarea, suflînd asupra funcționarului o răceală uscată. Butuc nesimțitor ce ești !“

Funcționarul își vîrî capul sub plapumă, dar și sub ea zări arătarea ; se lipi cu obrazul de umărul nevastei, dar de după umăr se arată aceeași vedenie... Bietul Perekladin se chinui astfel toată noaptea, dar nici a doua zi vedenia nu-l slăbi. O zărea peste tot : în ghetele pe care le încălța, în ceașca de ceai, în „Sfîntul Stanislav“...

„Și celelalte sentimente... se gîndi el. E adevărat că n-au fost nici un fel de sentimente... Trebuie să mă duc acum la șeful meu, să iscălesc în registru... Oare această iscălitură se pune cu sentiment ? Nu. Se pune așa, fără nici un rost... O mașină de fclicitări...”

Cînd Perekladin ieși în stradă și chemă un birjar, i se păru că în loc de birjar venea spre el un semn de mirare.

Intrînd în vestibulul șefului, în locul portarului zări același semn... Și toate aceste semne întruchipau entuziasm, revoltă și mînie... Tocul părea și el un semn al mirării. Perekladin îl apucă, muie penița în călimară și se iscăli :

„Secretarul de colegiu Efim Perekladin !!!“

Și, punînd aceste trei semne, se entuziasma, se revolta, se bucura și fierbea de mînie.

— Na ! Na ! mormăia el, apăsînd pe peniță.

Semnul de foc se declară mulțumit și se făcu nevăzut.

1885

Traducere de Anda Boldur

GHINION

Ilia Sergheici Peplov¹ și Cleopatra Petrovna, soția lui, ascultau la ușă cu înfrigurare. Dincolo, în salonaș, se spuneau, pe cît se pare, vorbe de dragoste. Acolo era fiica lor, Natașenka, și profesorul Șciupkin² de la școala județeană.

— Mi se pare că merge ! zicea Peplov în șoaptă, tremurînd și frecîndu-și mîinile de nerăbdare. Bagă de seamă, Petrovna : îndată ce încep a vorbi despre sentimente, grăbește-te și coboară icoana din perete, să mergem și să-i binecuvîntăm... Le punem icoana pe cap, și gata... Binecuvîntarea asta e sfîntă, nimeni n-o mai poate desface... Nu mai are omul încotro, chiar dacă ne-ar da și în judecată !

¹ *Pepel* — scrum.

² *Șciuplii* — plăpînd, subțirel.

Dincolo de uşă avea loc următoarea discuţie :

— Lasă năravul ăsta, zicea Şciupkin, aprinzînd un chibrit de pantalonii lui cu pătrăţele. Nu ţi-am scris nici o scrisoare !

— Ei, aş ! Parcă nu-ţi cunosc eu scrisul ? rîdea în hohote fata, alintîndu-se nefiresc şi trăgînd cu ochiul din cînd în cînd în oglindă. Ți l-am recunoscut imediat ! Ceea ce mi se pare curios la dumneata, e că ești profesor de caligrafie, și totuși ai un scris ca de găină ! Cum poți învăța pe alții să scrie, cînd dumneata singur scrii așa de urît ?

— Hm... Asta nu înseamnă nimic. La caligrafie, principalul nu e scrisul... Principalul e să nu se întreacă elevii cu gluma... Pe unul îl mai atingi cu linia peste cap, pe altul îl mai pui să stea în genunchi... Ce-are a-face scrisul ? Fleacuri ! Nekrasov era scriitor, dar scria de ți-e și rușine să te uiți la scrisul lui ! În *Culegerea de opere* e reprodus un facsimil.

— Una e Nekrasov și alta ești dumneata... (Of-tează.) Uite, cu un scriitor m-aș mărita cu plăcere. Toată viața mi-ar face poezii !

— Poezii pot să-ți fac și eu, dacă vrei.

— Și despre ce ai putea dumneata să scrii ?

— Despre dragoste... despre sentimente... despre ochii dumitale... O, cînd o să le citești, o să rămîi trăsniță ! Or să-ți dea lacrimile ! Însă... dacă îți voi scrie niște versuri poetice, îmi vei da voie să-ți sărut mînuța ?

— Ce mare lucru !... N-ai decît să mi-o săruți și acum !

Şciupkin sări în picioare și, holbînd ochii, își lipi buzele de mîna plinuță, care mirosea a săpun cu gălbenuș de ou.

— Coboară icoana ! se grăbi Peplov, ghiontind-o cu cotul pe nevastă-sa. Apoi, palid de emoție, începu să-și încheie nasturii de la haină. Haide, repede !

Și fără să piardă o clipă, dădu ușa de perete.

— Copii... începu el, ridicându-și mâinile și cli-pind din ochii plini de lacrimi, Domnul să vă binecuvânteze, copii... Să trăiți... să vă înmulțiți...

— Și... și eu vă binecuvântezez... șopti Petrovna, plângînd de fericire. Fiți fericiți, dragii mei ! O, dumneata îmi răpești singura mea comoară ! se întoarse ea spre Șciupkin. S-o iubești, să fii bun cu ea...

De uimire și de spaimă, Șciupkin rămase cu gura căscată. Asaltul părinților fusese atît de neașteptat și de îndrăzneț, încît el nu mai era în stare să îngaima un cuvînt.

„Hait, m-am prins ! Am căzut în laț ! Își zise simțînd cum i se moaie picioarele. Ai dat de dracu, frățioare, că din asta nu-i chip să mai scapi !“

Și Șciupkin își plecă resemnat capul, ca și cum ar fi vrut să spună : „Iată, luați-l, mă dau bătut !“

— Vă bi... vă binecuvântezez... urmă tatăl, izbucnind și el în plîns. Natașenka, fetița mea... așază-te coala, lîngă el... Petrovna, dă-mi icoana...

Dar deodată se opri din plîns și obrazul i se schimbă de mînie :

— Neroado ! strigă furios către nevastă-sa. Cap sec ce ești ! Icoană-i asta ?

— O, Doamne-Dumnezeule !

Ce se întîmplase ? Profesorul de caligrafie ridică ochii cu sfială și înțelese că era salvat : în grabă, mama coborîse din perete, în locul icoanei, portretul scriitorului Lajecnikov. Bătrînul Peplov și soția

lui, Cleopatra Petrovna, stăteau acum rușinați, cu portretul în mână, neștiind ce să mai facă și ce să mai spună. Iar profesorul de caligrafie profită de zăpăceală și o șterse.

1886

Traducere de Otilia Cazimir și Nicolae Gumă

LA TELEFON

— Ce doriți ? Întreabă un glas de femeie.

— Dați-mi „Bazarul slav“.

— Aveți legătura.

Peste vreo trei minute zbîrnîie telefonul... Duc pîlnia la ureche și aud zgomote ciudate, de parcă ar vîjîi vîntul, sau ar arunca cineva cu boabe de mazăre... Apoi un fel de gungurit.

— Aveți separeuri libere ? Întreb eu.

— Nu-i nimeni acasă, îmi răspunde un glăscior pripit de copil. Tata și mama s-au dus la Serafima Petrovna, iar Luiza Franțovna are gripă...

— Dumneata cine ești ? Ești cumva de la „Bazarul slav“ ?

— Eu sînt Serioja... Tăticul meu e doctor... Consultă dimineața...

— Dar nu de doctor am nevoie, îngerașule, ci de „Bazarul slav“...

— Ce bazar ? (Rîde.) Acum știu cine ești ! Pavel Andreici !... Știi că am primit o scrisoare de la Katia ? (Rîde.) Katia se însoară cu un ofițer... Cînd îmi cumperi culori ?

Închid telefonul, las să treacă vreo zece minute și telefonez din nou.

— Dă-mi, te rog, „Bazarul slav“, cer eu.

— În sfârșit ! Îmi răspunde un glas răgușit. Fuks e cu dumneata ?

— Ce Fuks ? Am cerut legătura cu „Bazarul slav“ !

— A, ești la „Bazarul slav“ ? Perfect. Vin acolo. Terminăm chiar azi afacerea !... Vin imediat... Te rog să-mi comanzi o porție de ciorbă de nisetru... n-am luat masa...

„Ptiu“ ! Naiba s-o ia de treabă ! Îmi zic și închid telefonul. Poate că nu știu eu să umblu cu aparatul și de aceea ies încurcături !... Ia stai ! Cum se face asta ? Se învîrte întîi de aici, pe urmă se ia drăcia asta și se pune la ureche... Pe urmă ?... Pe urmă asta de aici se anină de asta de dincoace, iar asta se învîrte de trei ori... Mi se pare că vine cam așa !“

Sun iar. Nici un răspuns. Sun cu deznădejde, gata-gata să smulg manivela. În pîlnie se aud zgomote de parcă ar alerga o turmă de șoareci pe hîrtie...

— Cu cine vorbesc ? țip eu. Mai tare ! Nu s-aude !

— Manufactura „Timofei Vaxin și fiii“...

— Mulțumesc, dar n-am nevoie de manufactura voastră...

— Ești Sîciiov ? Ți-am trimis șifonul acela...

Agăț receptorul în furcă și îmi fac un examen ; nu cumva încurc eu lucrurile ? Citesc „regulamentul de funcționare“, fumez o țigară și sun iar. Nici un răspuns.

„Se vede că «Bazarul slav» are telefonul defect, îmi zic eu. Hai să vorbesc cu «Ermitajul»...“

Mai citesc o dată instrucțiunile și... sun.

— Dă-mi te rog „Ermitajul“, strig eu. Da, da, „Ermitajul“ !

Trec cinci minute, trec zece... Simt că încetul cu încetul îmi pierd răbdarea, când, în sfârșit... ura ! se aude o zbîrnîială.

— Cu cine vorbesc ? întreb eu.

— Cu centrala...

— Ptiu ! Dă-mi „Ermitajul“. Dar dă-mi-l odată, pentru numele lui Dumnezeu !

— Ce să vă dau ? „Ferrein“ ?

— „Er-mi-ta-jul“ !

— Aveți legătura !

„Poate că s-au terminat chinurile mele... îmi zic eu. Uf ! M-au trecut toate nădușelile !“

Sună ! Apuc receptorul și chem.

— Aveți separeuri ?

— Tata și mama s-au dus la Serafima Petrovna, iar Luiza Franțovna are gripă... Nu-i nimeni acasă.

— Tu ești, Serioja ?

— Eu... Dar dumneata cine ești ? (Rîde.) Pavel Andreici ? De ce n-ai venit ieri ? (Rîde.) Tata a făcut umbre chinezești pe pereți... S-a gătit cu pălăria mămişii și a făcut-o pe Avdotia Nikolaevna...

Deodată glăsciorul lui Serioja se curmă și se lăasă liniște. Închid telefonul și învîrt manivela vreo trei minute, pînă mă dor degetele.

— Dați-mi „Ermitajul“ ! strig eu. Restaurantul din piața Trubnaia ! Mă auzi sau nu ?

— Aud perfect, numai că aici nu-i „Ermitajul“, ci „Bazarul slav“.

— „Bazarul slav“ ?

— Întocmai, „Bazarul slav“ !

— Vai de mine ! Nu mai înțeleg nimic ! Aveți separeuri libere ?

— Mă duc să întreb...

Trece un minut, trec două... În pîlnie se simte ca un fel de freamăt ușor de voci omenești... Ascult încordat, dar nu înțeleg nimic.

— Răspunde odată : aveți separeuri libere ?

— Ce dorești, domnule ? mă întreabă un glas de femeie.

— Sînteți de la „Bazarul slav“ ?

— Ba sînt centrala...

(Se poate continua pînă la *nec plus ultra*.¹)

1886

Traducere de Xenia Stroe

DESCOPERIRE

Tot scormonind prin bălegar,
Găsi cocoșul un mărgăritar...

KRILOV

Inginerul Bahromkin², consilier de stat, ședea acasă, la biroul lui și, neavînd ce face, se gîndea la lucruri triste. Chiar în seara aceea, întâlnise la balul dat de niște prieteni, o cuconiță pe care o cunoscuse cu vreo douăzeci-douăzeci și cinci de ani în urmă și de care fusese chiar îndrăgostit. Pe timpul acela femeia fusese nespuse de frumoasă și ți-ar fi fost tot atît de lesne să te îndrăgostești de ea ca, de pildă, să-ți calci vecinul pe bătaură. Îi rămăseseră mai cu seamă în minte lui Bahromkin ochii ei mari, albaștri, al căror fund părea așternut cu o catifea gingașă, de culoarea cerului, și

¹ Dincolo de orice limită (lat.) (n. trad.).

² *Babroma* — canaf, ciucure.

părul lung, castaniu-auriu, asemănător cu un lan de secară pîrguită, cînd se zbuciumă în ajun de furtună... Frumoasa era mîndră de nu te puteai apropia de dînsa, avea o privire rece și zîmbea rar, dar cînd zîmbea... „văpaia flăcărilor stinse o-nusflețea cu a ei zîmbire“... Acum însă... era o bătrînă flecară, uscată, cu privirea acră și dinții galbeni... Eh !!

„Ce revoltător ! gîndea Bahromkin, mîzgălind în neștire hîrtia cu creionul. Nimeni nu e în stare să-i facă atîta rău omului, cît îi poate face natura ! Dacă ar fi știut frumoasa de atunci că după un număr de ani o să se prefacă într-o astfel de pupază, fără îndoială că ar fi murit de groază...“

Bahromkin cugetă îndelung la tot soiul de lucruri asemănătoare, și deodată sări ca ars...

„Doamne, Isuse Hristoase ! se îngrozi dînsul. Ce-o mai fi și minunea asta ? Eu... știu să desenez ? !“

Pe foaia de hîrtie, mîzgălită de el în neștire, dintre linii și zigzaguri, privea un căpșor încîntător de femeie... aceea de care fusese odată îndrăgostit. Desenul în ansamblu avea defecte, nu-i vorbă, dar privirea languroasă și severă, trăsăturile gingașe și părul des într-o ușoară neorînduială, toate acestea erau redată întocmai...

„Ce minunăție ! nu mai contenea Bahromkin. Știu să desenez ! De 52 de ani trăiesc pe lume și n-am bănuیت nicicînd că port în mine vreun talent. Și deodată... acum la bătrînețe, poftim de vezi ! Am descoperit unul ! Da' nu, nu se poate !“

Și neputînd să-și creadă ochilor, Bahromkin apucă creionul și, alături de căpșorul drăgălaș, desenă un cap de bătrînă, pe care-l izbuti la fel de bine ca și pe cel dintîi...

„Uimitor ! făcu el dînd din umeri. Și nu-i rău de loc, naiba s-o ia de treabă ! Cum adică ? Inseamnă

că sînt pictor ! Am, va să zică, o chemare ! Cum de n-am bănuț-o înainte ? Mare minune !“

Dacă ar fi găsit în buzunarul jilecii sale vechi niște bani, sau dacă ar fi primit știrea că a fost ridicat în grad, Bahromkin n-ar fi simțit acea mirare plăcută care-l cuprinsese acum, cînd descoperise că are darul de a crea. Un ceas întreg rămase la masă, desenînd sîrguincios capete de oameni, copaci, vîlvă-tăi, cai...

„Strașnic ! Bravo mie ! Își zicea el încîntat. Dacă aș învăța puțină tehnică a desenului, ar ieși bine de tot.“

Feciorul, care aduse în birou măsuța cu cina, îl întrerupse de la desen și din încîntarea lui. După ce mîncă friptură de ieruncă și bău două pahare de „Bourgogne“, Bahromkin se muie de tot și căzu pe gînduri... Își aminti că vreme de cincizeci și doi de ani nu se întrebese măcar o dată dacă are cumva vreun talent. Drept e că toată viața se simțise atras de frumos. În tinerețe, activase pe tărîm dramatic, într-un cerc de amatori : jucase, cîntase, zugrăvisese decoruri... Apoi toată viața i-a plăcut să citească, să se ducă la teatru, să învețe pe de rost versuri bune, să le treacă într-un caiet... Știa să facă glume pline de duh, vorbea frumos și critica destul de ager. Se vede treaba că avusese în el o scînteie, pe care însă o înăbușise deșertăciunea vieții.

„Mai știi ? Cîte nu se întîmplă în viață... Își zicea Bahromkin, te pomenesci că mă pricep să fac versuri ori să scriu un roman ? Nu zău ! Dar ce ar fi fost dacă îmi descopeream un talent în tinerețe, cînd nu era încă prea tîrziu, și ajungeam pictor ori poet ? Hai ?“

Și numai decît închipuirea lui îi zugrăvi o viață cu totul deosebită de milioane de alte vieți. Nici n-ar fi

fost cu putință s-o asemuiești cu viețile muritorilor de rînd...

„Au dreptate oamenii că *nu* le conferă ordine și titluri... gîndi Bahromkin. *Ei* sînt în afară de toate rangurile și capitolele de regulament... Și apoi, făpturile lor pot fi prețuite numai de cei aleși...”

Și tot cu acest prilej, Bahromkin își aminti o întîmplare din trecutul îndepărtat... Măicuța lui, o femeie nervoasă și excentrică, coborînd într-o zi pe scară, împreună cu dînsul, întîlnise în cale un om beat, cu o înfățișare respingătoare și... îi sărutase mîna. „Pentru ce ai făcut asta, mamă?” se minunase dînsul. „Omul acesta este un poet!” îi răspunsese mama. Și el găsi că făcuse bine... Dacă ar fi sărutat mîna unui general sau a unui senior, ea, o doamnă, ar fi însemnat că se lingusește pe lîngă ei, se înjosește... Dar să sărute mîna unui poet, unui pictor sau a unui compozitor — asta i se părea firesc...

„O viață liberă, nu cenușie și obișnuită ca viața de toate zilele... gîndea Bahromkin, îndreptîndu-se spre patul lui. Glorie, renume! Oricît de repede aș înainta în slujba mea, oricîte trepte aș urca eu acolo, numele meu n-o să treacă de limitele furnicarului în care lucrez... Cu *ei* însă, este cu totul altceva!... Un poet sau un pictor doarme liniștit sau bea în neștire prin vreo cîrciumă, fără să-i pese de nimic, pe cînd prin orașe și sate, oamenii învață pe dinafară versurile scrise de el, ori se desfată privindu-i tablourile... Dacă nu cunoști numele lor, se cheamă că ești un incult, un ignorant... un necioplit...”

Întristat de-a binelea, Bahromkin se lăsă pe pat și îi făcu un semn feciorului... Acesta se apropie de dînsul și începu să-l dezbrace încet, cu băgare de seamă.

„Mdaa!... O viață cu totul neobișnuită... Căile ferate, de pildă, vor fi într-o zi date uitării, dar un

Phidias¹ și un Homer vor trăi veșnic... Pînă și un Trediakovski²... Oricît ar fi el de slab, dar oamenii nu-l uită... Brrr !... Mi-e frig !... Dar dacă eram pictor ? Oare cum m-aș fi simțit acum ?“

Și pînă să-i scoată feciorul cămașa de zi și să i-o pună pe cea de noapte, Bahromkin își închipui un tablou întreg... Iată-l pictor sau poet... Afară e noapte neagră și el se întoarce spre casă, anevoie, împleticindu-se... Talentele n-au de obicei trăsuri... Vrei, nu vrei, du-te pe jos... Și el merge, un biet nenorocit, cu paltonașul ros de atîta purtat și poate chiar fără galoși... La intrarea casei cu odăi mobilate, moșăie un portar. Bruta asta, lipsită de simțire, îi deschide ușa, fără să se uite măcar la dînsul... Poate acolo, undeva, în mulțime, numele lui de poet sau pictor se bucură de prețuire, dar asta nu-i ține nici de cald, nici de frig : portarul nu-l primește mai omeniește, feciorii nu-l servesc mai cu trageră de inimă, cei ai casei nu sînt mai îngăduitori... Numele se bucură de faimă, dar omul e lăsat în părăsire... Iată-l, în sfîrșit, obosit și flămînd, cum intră în odaia întunecoasă și lipsită de aer pe care o ține cu chirie... Ar vrea să mănînce ceva, dar ieruncă și vin de „Bourgogne“ ia-le de unde nu-s ! Este obosit mort, i se lipesc ochii de somn și capul îi cade pe piept, dar... patul e tare, rece, și miroase a hotel... Apa trebuie să și-o toarne singur, de dezbrăcat — se dezbracă tot singur... Umblă prin casă cu picioarele goale... Intr-un tîrziu adoarme pe podeaua rece, dîrdîind de frig, fără să uite o clipă că n-are țigări de foi, că n-are o trăsură a lui, iar în sertarul de mijloc

¹ Unul din cei mai mari sculptori din Grecia antică (sec. al V-lea î.e.n.).

² V. K. Trediakovski (1703—1769), poet, filolog și seoretician al literaturii ruse. Unul din primii reprezentanți ai clasicismului rus.

al mesei n-are ordinul „Sfînta Anna“ sau „Sfîntul Stanislav“, cum n-are nici în cel de jos, un carnet de cecuri...

Bahromkin scutură de cîteva ori din cap, se trînti pe patul moale cu arcuri și se înveli repede cu plapuma de puf.

„La dracu ! gîndi el, întinzîndu-se cu plăcere și gata-gata să adoarmă. La dra... cu... Foarte bine... că... asta... că... n-am descoperit-o în tinerețe...”

Feciorul îi stinse lampa și ieși în vîrfurile picioarelor.

1886

Traducere de Xenia Stroe

UN FRANȚUZ PROST

Clovnul cercului „Frații Ghinț“, pe nume Henry Pourquoi¹, intră într-o zi în biroul lui Testov², din Moscova, ca să ia masa.

— Adu-mi un consome³ ! îi porunci el chelnerului.

— Doriți cu pateuri sau fără ?

— Nu, cu pateuri ar fi prea sățios. Poate două-trei friganele și atît...

Așteptînd să i se aducă consomeul, Pourquoi se apucă să cerceteze localul. Primul om asupra căruia își opri ochii fu un domn gras, cu înfățișare plăcută, care ședea la o masă vecină și se pregătea să mănînce blinele.

¹ *Pourquoi* — pentru ce (fr.).

² *Teste* — cocă, aluat.

³ Corect : *consommé* — supă (fr.).

„Grozav de mult se mai mănîncă în restaurantele rusești ! gîndi franțuzul, cu ochii țintă la vecinul lui, care tocmai turna niște unt fierbinte peste blinele. Cinci blinele ! Să fie oare în stare un singur om să mănînce atîta cocă ?“

În vremea asta, vecinul își unse blinelele cu icre negre, le tăie pe fiecare în două și le înghiți cît ai zice pește.

— Chelner ! se întoarse el înspre omul care servea. Mai adu-mi o porție ! Și... ce fel de porții sînt astea, hai ? Mie să-mi aduci zece-cincisprezece bucăți dintr-o dată ! Să-mi dai și niște batog sau somon, ce-o fi !

„Ciudat ! gîndi Pourquoi, cercetîndu-și cu luare-aminte vecinul. A înghițit cinci boțuri de aluat, și tot mai vrea ! De altfel, fenomene dintr-astea se mai întîlnesc... Chiar eu, de pildă, am avut un unchi — François — în Bretania, care era în stare să mănînce două farfurii de supă și cinci cotlete de berbec, numai ca să cîştige o prinsoare. Se zice că există o boală care-l face pe om să mănînce mult...“

Între timp, chelnerul așeză în fața vecinului un munte întreg de blinele și două farfurii, una cu batog, alta cu somon. Domnul cu înfățișarea plăcută bău un păhărel de vodcă, mîncă puțin somon și se apucă de blinele. Spre marea mirare a lui Pourquoi, omul mîncă în grabă, aproape pe nemestecate, ca unul care-i flămînd de-a binelea...

„E limpede : este bolnav... își zise franțuzul. Și-o fi închipuind, caraghiosul, că o să poată da gata tot muntele ăsta ? N-o să înghită bine nici trei bucăți, că o să-și simtă stomacul încărcat, iar de plătit o să trebuiască să plătească pentru toată clăia !“

— Mai adu niște icre ! strigă vecinul, ștergîndu-și buzele grase cu șervetul. Și nu uita să pui și ceapă verde !

„Dar... ce-o mai fi și asta ? Aproape o jumătate de grămadă s-a topit ! Își zise clovnul cu spaimă. Dumnezeule mare ! A înghițit și tot peștele ! Bine, dar asta e împotriva firii !... Să fie oare stomacul unui om atât de elastic, ca să se întindă fără sfârșit ? Nu ! E cu neputință ! Oricât de elastic ar fi, nu poate depăși dimensiunile burții !... Dacă am fi în Franța, omul acesta ar fi arătat la panoramă... Vai de mine ! S-a topit muntele !“

— Dă-mi o sticlă de „Nuit“, spuse vecinul, luînd din mîna chelnerului icrele negre și ceapa. Dar vezi să-l încălzești mai întîi... Și mai ce ? Stai să văd ! Poate să mai fie o porție de blinele... Dar mai repede...

— Am înțeles... Și după blinele, ce să fie ?

— Ceva mai ușor... O ciorbă de nisetru *à la russe* și... și... Las', că mă mai gîndesc eu. Du-te !

„Nu cumva visez ? se minună clovnul, lăsîndu-se pe speteaza scaunului. Omul acesta și-a pus în gînd să moară ! Nu e cu putință să înghiți atîta amar de mîncare și să rămîi teafăr ! Da, da ! Vrea să moară ! De altfel, se și vede după fața lui tristă ! Să nu-și fi dat seama chelnerul că pofta asta a lui, nemăsurată, nu-i a bună ? Nu, nu se poate !...“

Pourquoi chemă chelnerul care servea la masa vecină și îl întrebă în șoaptă :

— Ia ascultă, de ce îi dai atîta mîncare ?

— Păi... ăă... dacă cere ! Cum să nu-i dau ? se minună chelnerul.

— Bine, bine, dar gîndește-te, el ar putea să stea pînă diseară aici și să tot ceară ! Dacă dumneata singur nu îndrăznești să-i spui că nu se mai poate, cheamă patronul, poștește poliția !

Chelnerul zîmbi, ridică din umeri și se depărtă.

„Niște sălbatici ! se revoltă franțuzul. Se mai și bucură că la masa lor stă un nebun, un sinucigaș,

care vrea să cheltuiască o rublă mai mult ! Ce le pasă că moare un om ? Bani să iasă !“

— Ce rînduială ! bombăni vecinul, vorbindu-i de data aceasta franțuzului. Mă scot din sărite pauzele astea lungi între mîncăruri ! De la o porție la alta trebuie să aștepti o jumătate de ceas ! Ți se duce dracului pofta de mîncare și mai și întîrzi !... Pof-tim ! E ora trei, iar la cinci trebuie să fii la un prînz, la o aniversare !

— *Pardon, monsieur !* făcu Pourquoi îngălbenin-du-se la față. Dar... dumneata acum ce faci ? Nu prînzești ?

— Nu-u !... Ce fel de prînz e ăsta ?... Iau și eu o gustare !... Niște blinele, acolo...

În clipa aceea i se aduse ciorba de pește. Omul își puse o farfurie plină, adăugă piper negru și începu să mănînce.

„Săracu !... nu mai contenea franțuzul speriat. Sau o fi bolnav și nu-și dă seama de primejdia ce-l pîndește, sau o face cu bună știință pentru că vrea să-și curme zilele... O, Doamne ! Dacă știam că o să dau aici de un asemenea spectacol, nu veneam pen-tru nimic în lume ! Nervii mei nu suportă asemenea priveliști !“

Și franțuzul începu iar să cerceteze cu milă fața vecinului, așteptînd dintr-o clipă într-alta să-l apuce convulsiile, cum se întîmpla întotdeauna cu unchiul François după prinsorile lui nesăbuite...

„Se vede după toate că e un om subțire, tînăr... voinic... își zicea el cu ochii pironiți asupra vecinu-lui. Poate că aduce foloase patriei sale... și fără îndoială că are o nevastă tînără și copii... Judecînd după îmbrăcăminte este bogat, duce un rai îndes-tulat... Ce l-o fi împins oare la pasul acesta dez-nădăjduit ?... Și... cum de nu și-a ales alt mijloc de sinucidere ? Dracu știe, ce puțin preț pun oamenii pe

viață ! Dar eu ! Ce josnic, ce lipsit de omenie sînt, că stau aici și nu-i vin în ajutor ! Poate că ar mai putea fi salvat !“

Pourquoi se ridică hotărît de pe locul său și se apropie de vecinul lui.

— Ascultați-mă, *monsieur* ! Îi vorbi dînsul cît se poate de blînd și liniștit. N-am cîntea să vă cunosc, dar... credeți-mă, vă sînt un prieten... N-aș putea oare să vă fiu de folos ? Gîndiți-vă, sînteți tînăr... aveți nevastă, copii...

— Nu vă înțeleg ! răspunse vecinul, scuturînd din cap și căscînd ochii mari.

— Ah, de ce vă prefaceți, *monsieur* ? Credeți că nu văd ? Mîncăți atît de mult că... că mi-ar fi cu neputință să nu bănuiesc...

— Mănînc mult ? se minună vecinul. Eu ? ! Vai de mine !... Cum să nu mănînc, domnule, dacă de dimineață și pînă acum n-am pus nimic în gură ?

— Bine, dar mîncăți din cale-afară de mult !

— Ei, și ? Plătești dumneata ? Atunci de ce te frămînti atîta ? Și apoi dacă vrei să șii, nici nu mănînc așa de mult ! Privește și dumneata ! Nu mănînc mai mult decît alții !

Pourquoi se uită în jur și se cruci ! Îmbrîncindu-se și încurcîndu-se între ei, chelnerii duceau pretutindeni munți de blinele... Iar la mese stăteau oameni care înfulecau acești munți, ba mai mîncau și pește, și icre... și toți cu aceeași poftă și același curaj pe care-l văzuse și la domnul cu înfățișare plăcută.

„O, țară a minunilor ! Își zise Pourquoi, ieșind din local. Nu numai clima, dar și burțile lor fac minuni ! O, țară, țară a minunilor !“

CIOROIUL

Pe deasupra ogoarelor proaspăt arate ale Rusiei se roteau stoluri de ciori de câmp, întoarse de curînd de pe meleaguri mai calde. Mi-am ales din mijlocul lor un cioroi mai arătos și am intrat în vorbă cu el. Din păcate am dat peste unul filozof și moralist, din care pricină convorbirea a ieșit plicticoasă. Și iată cam despre ce am vorbit.

Eu : Se zice că voi, ciorile, trăiți foarte mult. Sînteți date ca pildă de longevitate de către naturaliști — voi și știucile. Tu câți ani ai ?

Cioroiul : Trei sute șaptezeci și șase !

Eu : Oho ! Da' știu că ai trăit ceva ! Să fi fost eu în locul tău, bătrîne, dracu știe cîte articole aș fi trîntit la *Russkaia starina*¹ și la *Istoriceskii vestnik*² ! Dacă trăiam ca tine trei sute șaptezeci și șase de ani, ce de nuvele, scenete și alte fleacuri aș fi scris ! Ce de bani aș fi luat de pe la edituri !... Dar tu, cioroiule, ce ai făcut în tot acest timp ?

Cioroiul : Nimic, domnule om ! Am băut, am mîncat și m-am înmulțit...

Eu : Să-ți fie rușine ! Roșesc eu de rușinea ta și parcă îmi pare și rău pentru tine, pasăre fără minte ! Ai trăit pe lume trei sute șaptezeci și șase de ani și ai rămas la fel de prost ca acum trei sute de ani ! Nici un progres, nimic !

Cioroiul : Deșteptăciunea, domnule om, nu ți-o dau anii, ci educația și învățătura. Să luăm, de pildă, China... Ea dăinuie pe lume de mult mai multă vreme decît mine și totuși... a rămas la fel de proastă ca acum o mie de ani !

¹ *Rusia de altădată*, revistă lunară de istorie ; a apărut la Petersburg între 1870—1918.

² *Mesagerul istoric* (n. trad.).

Eu (mereu uimit) : Trei sute șaptezeci și șase de ani ! Dar îți dai tu seama ce-i asta ? O veșnicie ! Eu unul aș fi avut vreme să trec prin toate facultățile, să mă însor de douăzeci de ori, să încerc toate carierele și funcțiile, să ajung la... dracu știe ce grad și să mor un adevărat Rosschild ! Judecă și tu, pasăre fără minte, o singură rublă, pusă la bancă cu dobândă compusă de 5 %, dă în două sute optzeci și trei de ani un milion ! Și acum socoate : dacă ai fi pus la bancă — acum două sute optzeci și trei de ani — o rublă, aveai acum un milion ! Ei, nu ești prost ? Și nu te doare, nu te mîhneste prostia ta ?

Cioroiul : Nici un pic !... Om fi noi proști, dar avem mîngîierea că în cei patru sute de ani de viață facem mult mai puține prostii decît un om în cei patruzeci de ani ai lui ! Da, da, domnule om, așa să știi ! Trăiesc pe pămînt de trei sute șaptezeci și șase de ani, dar n-am văzut niciodată ca alde noi, ciorile, să ne războim între noi sau să ne ucidem, pe cînd voi, oamenii, cred că nu vă puteți aminti de un singur an fără războaie !... Noi nu ne jefuim unii pe alții și nici nu deschidem case de împrumut sau pensioane fără limbi clasice ; nu clevetim și nu șantajăm pe nimeni, nu compunem romane și versuri proaste, nu edităm gazete care să ponegrească pe cineva... Sînt de trei sute șaptezeci și șase de ani pe lume, și n-am văzut nici una din femeiuștile noastre să-și înșele ori să-și tiranizeze bărbatul. Pe cînd la voi, domnule om ?... Printre noi nu se află lachei, lingușitori, periute, iude...

În clipa asta, însă, cioroiul meu fu chemat de tovarășii lui și o luă în zbor, peste ogoarele proaspăt arate, fără să-și fi isprăvit tirada.

CUCOANELE

Feodor Petrovici, directorul învățământului primar din gubernia N., care se credea om drept și generos, primi în audiență, în cancelarie la el, pe învățătorul Vremenski.

— Nu, domnule Vremenski, îi zise el, e absolut necesar să-ți dai demisia. Cu un glas ca al dumitale nu se poate să-ți mai continui slujba de învățător. Dar cum de ți-ai pierdut glasul ?

— Eram înfierbîntat și am băut o bere rece... șuieră învățătorul.

— Păcat ! Să slujești paisprezece ani și deodată să dea peste dumneata o pacoste ca asta ! Dracu s-o ia de treabă ! Auzi, să-și prăpădească omul cariera pentru asemenea fleac ! Și ce ai de gînd să faci acum ?

Învățătorul nu-i răspunse.

— Ai familie ? îl întrebă directorul.

— Nevastă și doi copii, excelența-voastră... șuieră din nou învățătorul.

Tăcură. Directorul se ridică de la masă și, tulburat, începu să se plimbe prin birou.

— Nu mă duce capul ce să fac cu dumneata ! Începu el. Învățător nu poți să mai rămîi, anii de pensie nu ți i-ai împlinit... iar ca să te las în voia soartei, să te bată vînturile, nu mă rabdă inima. Ori ce s-ar spune, ești de al nostru, ai slujit paisprezece ani... înseamnă că e de datoria noastră să te ajutăm... Dar cum să te ajut ? Ce pot eu să fac pentru dumneata ? Pune-te în situația mea : ce pot să fac pentru dumneata ?

Se lăsă din nou tăcere. Directorul se plimba prin birou și se gîndea, iar Vremenski, doborît de-atîta ne-

norocire, stătea pe marginea scaunului și se gîndea și el. Deodată, directorul se luminează la față, ba chiar pocni din degete.

— Mă mir cum de nu mi-am adus aminte mai curînd ! începutu el repede. Ascultă, uite ce pot să-ți propun... Săptămîna viitoare iese la pensie secretarul azilului nostru. Dacă vrei, te numesc în locul lui ! Poftim !

Vremenski, care nu se aștepta la atîta bunăvoință, se luminează și el.

— Nici nu se poate ceva mai bun ! urmă directorul. Fă cerere imediat, astăzi chiar...

După ce plecă Vremenski, Feodor Petrovici se simți ușurat, ba chiar mulțumit și fericit : nu mai avea înaintea ochilor trupul încovoiat al învățătorului cu glas șuierător și se bucura la gîndul că, propunîndu-i un post liber, procedase drept și cînstit, ca un om bun și cu adevărat de treabă. Dar această bună dispoziție nu ținu mult. Îndată după ce se întoarse acasă și se așeză la masă, soția lui, Nastasia Ivanovna, păru a-și aminti deodată :

— Aha, da... era cît pe ce să uit ! Ieri a fost la mine Nina Sergheevna și m-a rugat să vorbesc cu tine pentru un tînăr. Zicea că la azilul nostru o să se facă un loc liber...

— Dar locul acesta l-am și promis altcuiva, zise directorul, încruntîndu-se. Și pe urmă, tu știi principiul meu : nu numesc pe nimeni prin protecție.

— Știu, dar cred că pentru Nina Sergheevna poți să faci o excepție... Ea ține la noi ca la familia ei, iar noi nu i-am făcut nici un bine pînă acum... Nici să nu-ți treacă prin minte, Fedea, s-o refuzi ! Cu mofturile tale ne superi pe amîndouă, și pe ea, și pe mine !

— Și pe cine îmi recomandă, mă rog ?

— Pe Polzuhin ¹ !

— Pe care Polzuhin ? Pe cel care a jucat de Anul Nou la reuniune rolul lui Ceadtîki ? Pe filfizonul acela ? Pentru nimic în lume !

Și directorul lăasă furculița jos.

— Dar de ce ?

— Înțelege odată, dragă, că un bărbat tânăr care nu-ți cere un serviciu direct, ci prin femei, e o secătură ! De ce nu vine singur la mine ?

După-masă, directorul se culcă pe divanul din birou și începu să-și citească ziarele și scrisorile pe care le primise.

„Iubite Feodor Petrovici, îi scria nevasta primarului. Pretindeai odată că aș cunoaște oamenii și sufletul lor. Iată, ai prilejul să te convingi de acest lucru. Zilele astea va veni la dumneata un oarecare K. N. Polzuhin, pe care îl cunosc ca pe un tânăr foarte, foarte cumsecade, să-ți solicite postul de secretar al azilului nostru. E un băiat cât se poate de simpatic. Dându-i concursul duminică, o să te încredințezi că...” și așa mai departe.

— Pentru nimic în lume ! bombăni Feodor Petrovici. Să mă ferească Dumnezeu !

După asta, nu trecea zi fără ca directorul să nu primească scrisori de recomandatie pentru Polzuhin. Într-o dimineață, i se prezentă Polzuhin însuși — un bărbat tânăr și gras, cu fața rasă, de jocheu, și îmbrăcat în haine negre...

— În chestiuni de serviciu primesc la cancelarie, nu aici, îi zise directorul, rece, după ce-i ascultă cererea.

— Iertați-mă, excelența-voastră, dar cunoștințele noastre comune m-au sfătuit să mă prezint aici.

¹ Polzati — a se țirî.

— Hm !... mîrîi directorul, uitîndu-se cu duşmănie la ghețele lui cu vîrful ascuțit. După cît știu, urmă el, tatăl dumitale e om cu stare și dumneata nu duci o viață de lipsuri, așa că nu înțeleg ce te face să ceri postul acesta. Doar salariul e o nimica toată !

— Nu-i vorba de salariu, ci numai așa... Oricum, e o slujbă la stat...

— Așa-a !... Eu cred că peste o lună ai să te saturi de slujbă și ai să te lași păgubaș... Pe cîtă vreme sînt candidați pentru care postul ăsta înseamnă o adevărată carieră. Da, sînt atîția oameni săraci, care...

— N-o să mă satur de slujbă, excelența-voastră !
îl întrerupse Polzuhin. Vă dau cuvîntul de onoare că o să-mi dau toată silința...

Directorul își ieși din fire.

— Ascultă domnule, de ce n-ai venit la mine de la început, întrebă el cu un zîmbet de dispreț, ci ai găsit de cuviință să deranjezi, în prealabil, atîtea cucoane ?

— N-am știut că asta o să vă supere, îi răspunse Polzuhin, rușinîndu-se. Dar dacă dumneavoastră, excelență, nu țineți seama de scrisorile de recomandatie, vă pot prezenta certificate...

Scoase din buzunar o hîrtie și i-o întinse. Certificatul, scris într-o limbă și cu o caligrafie de conțopist, purta semnătura guvernatorului, dar se vedea cît de colo că guvernatorul îl iscălise fără să-l citească, numai ca să scape, fără îndoială, de cine știe ce cucoană care-l sîcîia.

— Ce să fac, mă supun... mă rog... zise directorul, după ce citi certificatul. Apoi oftă. Adă-mi mîine o cerere... N-am ce să fac...

După ce plecă Polzuhin, directorul se simți cuprins de scîrbă.

— Ce secătură ! zicea furios, plimbându-se de la un capăt la celălalt al biroului. Cu toate astea, și-a ajuns ținta, licheaua, filfizonul, sluga muierilor ! Spurcăciunea ! Animalul !

Scuipă cu năduf spre ușa pe unde dispăruse Polzuhin, dar deodată se rușină : chiar în momentul acela intra în biroul lui o cucoană, soția administratorului financiar.

— Numai o clipă, numai o clipă... începu cucoana. Stai jos, prietene, și ascultă-mă cu atenție... Se vorbește că ai avea un loc vacant... O să vină la dumneata, astăzi sau mâine, un tînăr, un oarecare Polzuhin...

Cucoana ciripea înainte, în timp ce directorul se uita la ea cu ochi tulburi și prostiți, ca un om gata să leșine. Se uita și-i zîmbea politicos.

Iar a doua zi, cînd îl primi în cancelarie pe Vremenski, multă vreme directorul nu se putu hotărî să-i mărturisească adevărul. Se frămînta, se bîlbîia și nu știa cum să înceapă și ce să-i spună. Ar fi vrut să-i ceară iertare, să-i spună adevărul adevărat, dar limba i se împleticea ca la bețivi, urechile îi ardeau și simțea cum îl cuprinde ciuda că e nevoit să joace un rol atît de ridicol în propria lui cancelarie și încă în fața unui subaltern... Și pe neașteptate bătut cu pumnul în masă, sări în picioare și strigă, înfuriat :

— N-am nici un loc pentru dumneata, înțelegi ? N-am, n-am ! Lasă-mă în pace, nu mă chinui ! Intr-un cuvînt, nu mă mai plictisi, te rog !

Și ieși din cancelarie.

1886

Traducere de Xenia Stroe

Pensionul particular al doamnei Jevuzem¹. Orologiul sună ora 12. Elevele, palide, moleșite, se plimbă în ordine pe coridor, ținându-se de braț. Pedagogele, gălbejite și pistruiate, cu fețele grozav de preocupate, nu le slăbesc o clipă din ochi și cu toate că domnește o liniște exemplară, nu mai conținesc cu : „*Mesdames ! Silence !*”²

În cancelarie, această misterioasă „sfântă a sfințelor”, stau madame Jevuzem și profesorul de matematici Dîreavin³. Ora profesorului s-a isprăvit de mult și ar fi vremea să plece acasă, dar el a rămas anume, pentru a-i cere directoarei un spor de leafă. Știind însă cât e de zgîrcită „vulpea bătrînă”, Dîreavin nu ridică direct problema lefii, ci acționează cu diplomatie.

— Mă uit la dumneata, Bianka Ivanovna, începe ci oftînd, și îmi amintesc de vremea de demult !... Ce femei frumoase erau pe vremea noastră ! Doamne, ce frumoase ! Să-ți lingi degetele, nu altceva ! Dar acum ? Parcă s-a isprăvit cu frumusețea ! Nu vezi în jur o femeie adevărată, ci numai, Doamne iartă-mă, niște momii, niște scrumbii... Care de care mai slută !...

— Ba nu ! Sînt și acum femei frumoase ! răspunde Jevuzem, graseind.

— Unde ? Arată-mi-le și mie ! se înfierbîntă Dîreavin. Lasă, zău, Bianka Ivanovna ! Bună cum ești la suflet, ai fi în stare să spui și de o pocitanie că-i frumoasă ! Te cunosc eu ! Te rog să mă ierți pentru aceste „expressions”, dar îți vorbesc cu

¹ De la : *je vous aime* (fr.) — vă iubesc.

² Doamnelor ! Liniște ! (fr.).

³ Dîreavii — găurit.

toată sinceritatea ! Dinadins, ieri, în timpul concertului, m-am uitat mai atent la cucoane : una mai pocită decît alta ! Una mai strîmbă decît alta ! Și apoi, să luăm măcar și ultima clasă a pensionului nostru ! Cînd te gîndești, sînt niște flori abia îmbobocite, fete de măritat, crema, cum s-ar zice. Și cînd colo ? Optsprezece la număr, și măcar una de ar fi frumușică !

— Nu-i adevărat ! Poți să întrebi pe cine vrei, și are să-ți spună că în ultima clasă a pensionului meu sînt o mulțime de fete drăguțe ! Kocikina, de pildă ! Ori Ivanova doi, ori Palțeva... Cel puțin Palțeva e frumoasă ca o cadră ! Eu, că sînt femeie, și nu-mi pot lua ochii de la ea !...

— Curios !... bombăne Dîreavin. Nu găsesc nimic frumos la dînsa !...

— Are niște ochi negri... o minune ! se înfierbîntă Jevuzem. Negri ca tușul ! Uită-te bine la dînsa ! E desăvîrșită ! În antichitate, după una ca ea s-ar fi făcut statui de zeițe !

Dîreavin n-a văzut în viața lui femeie mai frumoasă decît Palțeva, dar setea de bani învinge simțul dreptății, și el continuă să-i demonstreze „vulpîi bătrîne“ că în ziua de azi nu mai sînt femei frumoase !...

— Numai cînd te uiți la o cucoană mai în vîrstă și se mai odihnesc ochii, zice el. Drept e că tinerețe și prospețime nu mai vezi, dar în schimb poți să admiri niște trăsături regulate. Pentru că aici e totul : să ai trăsături regulate ! Pe cînd Palțeva asta a dumitale are niște trăsături, o... amestecătură, o peltea !...

— Asta dovedește că nu te-ai uitat bine la ea ! Îi taie vorba Jevuzem ! Privește-o bine mai întîi, și numai după aceea stăm de vorbă !...

— N-are nimic frumos ! oftează posomorît Dîreavin.

Jevuzem sare de la locul ei, se apropie de uşă şi strigă :

— Să vină Palţeva la mine ! Să te uiţi atent la dînsa, îi spune apoi lui Dîreavin, depărtîndu-se de uşă. La ochi, la nas !... Un nas mai frumos nu găseşti în toată Rusia !

Peste cîteva clipe intră în cancelarie Palţeva, o fată de vreo 17 ani, oacheşă, mlădie, cu ochi mari negri şi cu un nas grecesc, nespus de frumos.

— Apropie-te !... îi spune Jevuzem aspru. *Monsieur* Dîreavin mi s-a plîns că dumneata... că dumneata nu eşti atentă la lecţiile de matematică ! Eşti în general cam distrată şi... şi...

— Şi nu prea înveţi la algebră... bolboroseşte Dîreavin, privind cu luare-aminte chipul fetei.

— Ruşine, Palţeva ! urmează Jevuzem. Nu-i frumos. Ori vrei cumva să te pedepsesc ca pe elevele din clasele inferioare ? Eşti mare, slavă Domnului, şi ar trebui să fii o pildă pentru ele. Iar dumneata... ce purtare !... Dar... vino mai aproape, te rog !

Jevuzem mai spune o mulţime de banalităţi, iar Palţeva o ascultă cu gîndul aiurea şi priveşte pe fereastră, peste capul lui Dîreavin... Nările îi freamătă uşor.

„Să dai tot ce ai pe lume, şi ar fi prea puţin, îşi zice profesorul de matematică, privind-o îndelung. O minune ! Şi cum îi mai freamătă nările, ştrengăriţa !... Simte că în iunie scapă de-aici, spre libertate !... Şi cum scapă, adio, tu, Jevuzemo, adio, caraghiosule de Dîreavin, adio, algebră !... Că multă nevoie are ea de algebră ! Ei îi trebuie libertate, strălucire... viaţă !“

Dîreavin oftează adînc și-și reia șirul gîndurilor :

„Ce nări !... Nu trece bine o lună, și toată algebra mea s-a dus la naiba !... Iar Dîreavin... din el va rămîne doar o amintire cenușie și plicticoasă... Dacă o fi să ne întîlnim vreodată, o să-și umfle o clipă nările și nici «bună ziua» n-o să-mi spună. Să zic *merci* dacă n-o să mă strivească sub roțile trăsurii ei !...“

— Poți s-ajungi departe numai dacă ești ascultătoare și sîrguincioasă, urmează Jevuzem. Iar duminică, cine știe pe unde-ți zboară gîndurile... Dacă o să mai primesc plîngerii, o să fiu nevoită să te pedepsesc... Rușine !

„Nu asculta, îngerașule, lămîia asta stoarsă ! gîndește Dîreavin. Și... nu-i nici o rușine !... Ești mai ceva decît noi, ăștia, toți laolaltă !“

— Acum du-te ! spune aspru Jevuzem.

Palțeva face o reverență și iese.

— Ei ? Te-ai uitat bine ? întrebă directoarea.

Dîreavin nu-i aude întrebarea. Nu s-a trezit încă din visare.

— Ei ? mai întrebă o dată directoarea. Tot mai spui că nu-i frumoasă ?

Dîreavin o privește buimac, apoi își vine în fire și, amintindu-și de leafă, se înviorează.

— Omoară-mă, da' nu găsesc nimic la dînsa... răspunde el. Dumneata ești acum femeie în vîrstă, dar ai nasul și ochii mult mai frumoși decît ai ei !... Pe cuvîntul meu !... Uită-te în oglindă !

În cele din urmă *madame* Jevuzem e de acord cu Dîreavin și îi aprobă un spor de salariu !

1886

Traducere de Xenia Stroe

IN VILEGIATURĂ

„Te iubesc ! Ești viața mea, bucuria mea, ești totul pentru mine ! Iartă-mă că ți-o spun, dar nu mai am putere să sufăr și să tac. Nu-ți cer să mă iubești. Îți cer să ai milă ! Vino astăzi, la 8 seara, în pavilionul cel vechi... Să mă iscălesc ? Găsesc că-i de prisos ! Dar nu te speria de anonimatul meu. Sînt tînără, frumoasă... ce mai vrei ?“

După ce isprăvi de citit scrisoarea, Pavel Ivanîci Vîhodțev, plecat din oraș în vilegiatură, familist și om serios, ridică din umeri și își scărpină gînditor fruntea.

„Ei, drăcia dracului ! gîndi el. Sînt înșurat și... na, poftim ! Ce scrisoare ciudată și... prostească ! Cine o fi scris-o ?“

Pavel Ivanîci răsuci scrisoarea între degete, o mai citi o dată și scuipă cu năduf.

— „Te iubesc“... îngîină el batjocoritor ! Ce-s eu, un tinerel fără minte ? Așteaptă tu mult și bine să alerg eu la tine în pavilion ! Cum de nu !... Eu, pușorule, am uitat de mult istorioarele astea romantice de amor !... Hm ! Trebuie să fie o aiurită... o zăpăcită !... Doamne, ce ți-e și cu femeile astea ! Ce flusturatică trebuie să fie, Doamne iartă-mă, ca să scrie o astfel de scrisoare unui necunoscut, care, pe deasupra, mai este și înșurat ! O adevărată... demoralizare, zău așa !

În cei opt ani de căsnicie, Pavel Ivanîci a uitat ce-i aceea simțire gingașă, iar cît despre scrisori, în afară de cele de felicitare, altele n-a mai primit. De aceea, oricît de mult ar fi vrut să se grozăvească față de el însuși, scrisoarea primită îl puse pe gînduri și-l răscoli.

La un ceas după primirea ei, Pavel Ivanîci stătea întins pe canapea și își spunea :

„Se înțelege că nu sînt un băiețandru și că n-o să alerg la întîlnirea asta prostescă, dar mult aș da să știu cine mi-a scris ? Hm... E scrisă de o femeie. În privința asta nu poate fi nici o îndoială... După sinceritate și căldură, n-aș crede că e o glumă... O fi vreo nebună sau... o văduvă... Văduvele sînt de obicei ușuratece și excentrice... Hm ! Cine-ar putea să fie ?”

Era cu atît mai greu de răspuns la această întrebare, cu cît, în toată localitatea de odihnă, Pavel Ivanîci nu cunoștea nici o femeie, afară de nevastă-sa.

„Ciudat ! nu se dумirea dînsul. «Te iubesc !»... Cînd oare o fi avut vreme să se îndrăgostească de mine ? Curioasă femeie ! S-a îndrăgostit așa... nitam-nisam, fără să mă cunoască, fără să știe ce fel de om sînt ?... Pesemne că este încă prea tînără și romantică, dacă a fost în stare să facă o pasiune din două-trei priviri !... Totuși, cine poate fi ?”

Deodată Pavel Ivanîci își aminti că în ajun și cu o zi înainte, pe cînd se plimba pe promenada din localitate, s-a întîlnit de vreo cîteva ori cu o blondă tinerică, într-o rochie azurie și cu un năsuc cîrn. Fata îi aruncase nenumărate ochiade, iar cînd Pavel Ivanîci se așezase pe bancă, se așezase și ea lîngă el.

„Ea să fie oare ? gîndi Vîhodțev. Nu se poate ! Cum să se îndrăgostească o ființă atît de vaporosă și gingașă, de un bursuc bătrîn și jigărit ca mine ? Nu ! E cu neputință !”

La masa de prînz, Pavel Ivanîci stătea cu ochii pironiți prosteste asupra nevastă-sa și se gîndea : „Scrie că e tînără și frumoasă... Va să zică bătrîna nu-i... Hm !... La drept vorbind, nici eu nu sînt așa de bătrîn și de urît ca să nu te poți îndrăgosti

de mine. Ce, nevasta nu mă iubește? Și apoi... dragostea-i oarbă !...“

— La ce te gîndești ? îl întrebă deodată nevasta.

— La nimic... așa... mă doare puțin capul... minți Pavel Ivanîci.

Apoi căută să-și bage în cap că e o prostie să te uiți la niște fleacuri cum ar fi bunăoară o scrisoare de dragoste, rîse de scrisoare și de autoarea ei, dar... vai !... dușmanul viclean al omului e tare ! După masă, Pavel Ivanîci stătea întins pe pat și în loc să doarmă, își zicea :

„Unde mai pui că dumneaei speră, poate, că o să vin ! Ce proastă ! Îmi închipui cum au s-o apuce pandaliile și cum o să dea din turnură cînd o să vadă că n-am venit !... Și chiar că n-o să mă duc !... Lua-o-ar relele !...“

Dar, repet, cel viclean e puternic !

„Ce-ar fi să mă duc doar așa, de curiozitate ?... se gîndea Pavel Ivanîci peste o jumătate de ceas. Să mă duc și s-o privesc mai de departe, ca să văd ce poamă e... Zău că m-ar distra s-o văd ! Așa, de haz ! Și de ce n-aș rîde puțin dacă am prilejul ?“

Pavel Ivanîci se ridică din pat și începu să se îmbrace.

— Unde te gătești așa ? îl întrebă nevasta, văzîndu-l că-și pune o cămașă curată și o cravată nouă.

— De !... Vreau să fac o plimbare... Mă cam doare capul... Hm ! Hm !...

Pavel Ivanîci se dichisi cu grijă și cînd trecu de 7, ieși din casă. Iar cînd zări pe fondul verde-strălucitor al ierbii siluete multicolore de bărbați și femei ieșiți la plimbare și scăldați în razele soarelui gata să asfințească, inima începu să-i bată mai repede.

„Care din ele o fi ? se întrebă el, aruncînd cu coada ochiului priviri sfioase asupra femeilor. Cea blondă nu se vede... Hm... Dacă dînsa mi-a trimis scrisoarea, înseamnă că acum aşteaptă în pavilion...”

În cele din urmă Vîhodţev ajunsese pe alea la capătul căreia se întrezărea, prin frunzişul tînăr al teilor, „pavilionul cel vechi“, şi-o porni încetîşor într-acolo.

„Am să arunc o privire mai de departe... îşi zise el înaintînd nehotărît. Şi de ce mă pierd aşa cu firea ? Că doar nu mă duc la *rendez-vous* ! Hai, curaj !... Totuşi... Ce-ar fi să intru în pavilion ? Nu ! La ce bun ?“

Inima îi bătea acum şi mai tare... Fără să vrea, îşi închipui lămurit amurgul din pavilion, apoi îi răsări o clipă în faţa ochilor fata blondă şi mlădie, cu năsucul cîrn... Şi-o închipui ruşinată de dragostea ei, o văzu înaintînd spre el, sfioasă şi tremurătoare, cu răsuflarea fierbinte şi... strîngîndu-l pătimaş în braţe.

„Mă rog, dacă nu eram însurat, mai mergea... gîndi el, căutînd să alunge din cap ispita păcătoasă. De altfel... o dată în viaţă n-ar strica să guşti şi din asta, că altfel mori şi nu ştii cam cum ar veni... Dar nevasta ?... Nevasta-i nevastă ! ce are să i se întîmple ? Slavă Domnului, de opt ani de zile mă ţin nedeslîpit de fustele ei ! Opt ani, cum s-ar zice, de serviciu credincios ! I-o ajunge... Mă apucă şi ciuda... Uite aşa, dinadins am s-o înşel !“

Înfiorat, abia stăpînindu-şi răsuflarea, Pavel Ivanîci se apropie de pavilionul îmbrăcat în iederă şi viţă sălbatică şi privi înăuntru... Un aer umed, cu miros de mucegai, îl izbi în faţă...

„Mi se pare că nu-i nimeni...” gîndi el, dar cînd păşi în pavilion, zări o siluetă...

Silueta era a unui bărbat. Iar cînd îl privi mai cu luare-aminte, Pavel Ivanîci recunoscî într-însul pe fratele nevastei sale, pe Mitea, studentul care-și petrecea vara la vila lor.

— A, tu erai?... făcu Viîhodțev nemulțumit, scoțîndu-și pălăria și așezîndu-se.

— Da, eu ! îi răspunse Mitea.

Cîtva timp tăcură amîndoi.

— Te rog să mă ierți, Pavel Ivanîci, începu Mitea, dar te-aș ruga să mă lași singur... Vreau să cuget asupra tezei mele de candidat și... într-un cuvînt, oricine ar vrea să stea aici, m-ar stîngheri...

— Du-te și tu pe o alee mai retrasă... îi răspunse blînd Pavel Ivanîci. La aer cugeți mai în voie. Și apoi... asta... eu aș vrea să trag un pui de somn aici, pe bancă... Parcă-i mai răcoare decît afară...

— Dumitale îți arde de somn, iar eu cuget la teză... bombăni Mitea. Cred că teza e mai importantă, nu ?

Tăcură iar... Pavel Ivanîci, care-și dăduse frîu liber închipuirii sale și căruia i se părea mereu că aude pași, sări deodată ca ars de pe locul lui, și vorbi cu glas plîngăreț :

— Bine, Mitea, dar eu te rog ! Ești mai tînăr decît mine și ar trebui să-mi împlinești dorința... Sînt bolnav... și... și vreau să dorm !... Pleacă !

— Ce egoism... De ce trebuie să rămîi neapărat dumneata aici, și nu eu ? Uite, nu plec ! Din principiu !

— Te rog, Mitea ! Las' să fiu egoist, despot, prost... dar te rog ! O dată în viață te rog și eu ceva ! Fă-o pentru mine, Mitea !

Dar Mitea clătină din cap...

„Ce bestie !... gîndi Pavel Ivanîci. Dacă o să rămîi aici, nici vorbă de întîlnire ! De față cu el nu merge !“

— Uite ce e, Mitea ! Te rog pentru ultima oară !... Dovedește-mi că ești un intelectual, un om deștept, înțeleghător !

— Nu pricep de ce insiști... ridică din umeri Mitea. Ți-am spus odată că nu plec și nu plec ! Rămân aici din principiu, uite-așa !

Chiar atunci, la intrarea în pavilion se arată o clipă un căpșor de femeie, cu năsuc cârn.

Văzându-i pe Mitea și pe Pavel Ivanîci, se posomorî și dispăru...

„S-a dus ! gîndi Pavel Ivanîci, uitîndu-se înciudat la Mitea. A dat cu ochii de nemernicul ăsta și s-a dus ! Totul s-a sfîrșit !“

După cîteva clipe Vîhodțev se ridică, își puse pălăria și zise :

— Ești o bestie, un derbedeu, un nemernic ! Da, da ! Bestie ! E josnic din partea ta și... stupid ! Între noi doi, totul s-a sfîrșit !

— Încîntat ! bombăni Mitea, ridicîndu-se și punîndu-și și el pălăria. Să știi că prin prezența dumitale mi-ai jucat acum o festă, pe care n-am să ți-o iert toată viața !

Pavel Ivanîci ieși din pavilion și, năucit de mînie, se îndreptă grăbit spre vila lui... Nu-l liniști nici măcar masa pusă pentru cină.

„O dată în viață am avut și eu prilejul... își zicea el tulburat, și dînsul mi-a pus bețe în roate. Acum ea trebuie să se simtă jignită... distrusă !“

În tot timpul cinei, Pavel Ivanîci și Mitea nu-și ridicară ochii din farfurie și tăcură încruntați... Amîndoi se urau din toată inima.

— Și tu, de ce rîzi ? se răsti Pavel Ivanîci la nevastă-sa. Numai proștii rîd fără pricină !

Nevasta privi chipul înfuriat al soțului și pufni iar...

— Ia, spune ! Ce scrisoare ai primit tu azi-dimineață ? îl întrebă ea.

— Eu ?... Nici una ! se fîstîci Pavel Ivanîci. Ce fantezie... Ți s-o fi părut !

— Haide, haide, că știu eu ! Mărturisește mai bine că ai primit o scrisoare ! Știi cine ți-a trimis-o ? Eu ! Ha-ha-ha !

Pavel Ivanîci se făcu stacojiu și se plecă și mai mult peste farfurie.

— Ce glume prostești ! mormăi el supărat.

— Ce era să fac ? Judecă și tu ! Trebuia să spălăm azi pe jos, iar pe voi doi, nu-i chip să vă scoată omul din casă ! Numai așa puteam să vă gonesc !... Dar nu fi supărat, prostuțule !... Ca să nu-ți fie urît în pavilion, i-am trimis și lui Mitea o scrisoare la fel. Mitea, ai fost și tu în pavilion ?

Mitea zîmbi și nu-și mai privi cu dușmănie rivalul.

1886

Traducere de Xenia Stroe

UN ROMAN CU UN CONTRABAS

Muzicantul Smîcikov¹ se ducea afară din oraș la vila prințului Bibulov, unde urma „să aibă loc“ o serată cu muzică și dans, cu prilejul unei logodne. Pe spatele lui se odihnea, într-o cutie de piele, un contrabas uriaș. Smîcikov mergea pe malul unui rîu, nu tocmai impunător, dar foarte poetic, care-și rostogolea la vale apa proaspătă.

¹ Smîcioc — arcuș.

„Ce-ar fi să mă scald?” își zise Smîcikov.

Fără să stea mult la gînduri, se dezbracă și-și afundă trupul în undele răcoroase. Era o seară ne-asemuit de frumoasă. Suflul poetic al lui Smîcikov începu a se acorda cu armonia lumii înconjurătoare. Dar cine ar putea să spună ce sentiment dulce îi umplu inima cînd, depărtîndu-se înot vreo sută de pași mai la vale, văzu o fată frumoasă stînd pe malul înalt și pescuind? Smîcikov simți că i se oprește răsufllarea și încremeni, năpădit de fel de fel de sentimente: amintiri din copilărie, nostalgia trecutului, iubirea care se trezea... Doamne, și el care credea că nu mai e în stare să iubească! După ce-și pierduse încrederea în oameni (scumpa lui soție fugise cu fagotistul Sobakin¹, care-i era prieten), își simțea sufletul pustiu și ajunsese mizantrop.

„Ce e viața? se întrebese, și nu numai o dată. Pentru ce trăim? Nu, viața nu e decît o poveste... un vis... o iluzie...”

Dar acum, în fața frumoasei adormite (nu era greu să-și dea seama că dormea), simți deodată în piept, fără voia lui, ceva ce semăna a dragoste. Și rămase mult timp acolo, sorbind-o pe fată din ochi...

„Ei, destul!... își zise el, oftînd adînc. Adio, în-cîntătoare vedenie! E timpul să mă duc la bal, la luminăția-sa...”

Mai aruncă o privire frumoasei lui și era gata să plece înot îndărăt, cînd îi veni o idee.

„Ce-ar fi să-i las o amintire? se gîndi. De pildă, să-i anin ceva în undiță. O surpriză de la un necunoscut...”

Și Smîcikov se apropie încet de mal, culese un buchet de flori de apă și de cîmp, îl legă cu un fir de lobodă și-l agăță de undiță.

¹ Sobaca — cîine.

Buchetul se duse la fund, trăgînd după el și pluta cea frumoasă.

Răsună, legile firii, ca și starea socială a eroului meu, ar cere ca romanul să se termine aci. Dar vai ! Destinul autorului e neînduplecat : datorită unor împrejurări străine de voința lui, romanul nu se termină cu buchetul. Împotriva rațiunii și a legilor firii, sărmanul umil contrabasist, fără nici un titlu de noblețe, va trebui să joace un rol de seamă în viața fetei celei nobile, bogate și frumoase.

Cînd se întoarse la mal, Smîcikov rămase încremenit : hainele lui nu mai erau acolo. I le furase nu se știe cine... În timp ce el admira pe frumoasa necunoscută, răufăcătorii îi luaseră tot, lăsîndu-i doar contrabasul și jobenul.

— Blestem ! strigă Smîcikov. O, oameni zămislîți din șarpe ! Nu mă revoltă atîta faptul că m-au lăsat fără haine (că doar hainele sînt pieritoare), cît gîndul că trebuie să umblu în pielea goală, încălcînd, în felul acesta, morala publică !

Se așază pe cutia contrabasului și începu să chibzuiască : oare cum ar putea să iasă din situația aceea îngrozitoare ?

„Că doar n-o să intru în pielea goală la prințul Bibulov ! se gîndea el. Acolo or să fie și cucoane... Și unde mai pui că hoții mi-au furat, o dată cu pantalonii, și sacîzul pe care-l aveam în buzunar !“

Atîta timp își frămîntă mintea și atît de mult se necăji, încît începură să-l doară tîmplele.

„Aha ! își aduse, în sfîrșit, aminte. Nu departe de mal, în tufăriș, e un podeț... Aș putea să stau sub podețul acela pînă se întunecă și pe urmă, la adăpostul întunericului, să mă strecoar pînă la cea dintîi casă...“

Smîcikov se opri asupra acestui gînd, își puse jobenul pe cap, făcu vînt contrabasului în spinare și o

tuă domol spre tufăriș. Așa cum era, gol și cu contrabasul în spate, ai fi zis că e un semizeu din mitologie.

Și acum, cititorule, în timp ce eroul meu stă amărît sub podeț, să-l lăsăm puțin și să ne întoarcem la fata care pescuia. Ce se întâmplase cu ea ? Frumoasa se trezi și, nevăzându-și pluta, se grăbi să tragă de undiță. Sfoara se întinse, dar cârligul și pluta nu ieșiră la suprafață. Se vede că buchetul lui Smîcikov se umflase de apă și se îngreuiase.

„Ori s-a prins un pește mare, ori s-a înțepenit cârligul“, îi trecu fetei prin gând.

Mai trase de cîteva ori, apoi ajunse la convingerea că se înțepenise cârligul.

„Mare păcat ! Își zise ea. Și ce bine trage peștele la undiță seara ! Ce-i de făcut ?“

Fără să stea mult la gînduri, fata cea frumoasă își aruncă de pe ea îmbrăcămintea diafană și-și vîrî în apă, pînă la umeri, trupul frumos, ca de marmoră. Nu era tocmai ușor să desprinzi cârligul din buchetul în care se prinsese. Pînă la urmă însă, răbdarea și stăruința învinseră. Peste vreun sfert de oră, frumoasa ieșea din apă, strălucitoare și fericită, cu cârligul în mînă.

Dar soarta necruțătoare stătea la pîndă. Ticăloșii care furaseră hainele lui Smîcikov i le șterpeliseră și pe ale ei, lăsîndu-i doar cutia cu viermi.

„Ce să mă fac acum ? Începu să plîngă fata. Oare o să fiu nevoită să umblu așa, în halul ăsta ?... Nu, niciodată ! Mai bine mor ! Aștept pînă s-o face noapte și atunci, pe întuneric, mă strecor pînă la mătușica Agafia și o trimit acasă după haine... Deocamdată însă, mă duc să mă ascund sub podeț.“

Și eroina noastră o luă la fugă într-acolo, aplecîndu-se și alegînd locurile pe unde iarba era mai înaltă. Dar cînd să intre sub podeț, dădu cu ochii de un

bărbat gol, cu plete de muzicant și cu pieptul păros. Atunci fata țipă și-și pierdu cunoștința.

Smîcikov se sperie și el. La început, o luă pe fată drept o naiadă.

„N-o fi cumva vreo undină din rîu, care vine să mă răpească ? se întrebă el, și această presupunere îl măguli, deoarece avusese totdeauna o părere cît se poate de bună despre înfățișarea lui. Dar dacă nu-i undină, ci femeie, atunci cum se explică transformarea asta ? Ce caută aici, sub podeț ? Și ce s-a întîmplat cu ea ?”

În timp ce încerca să afle răspuns la toate aceste întrebări, fata cea frumoasă își venea, încetul cu încetul, în fire.

— Nu mă ucide ! se rugă ea în șoaptă. Sînt principesa Bibulova. Te rog din tot sufletul ! Ai să capeți bani mulți... Adineauri, în timp ce-mi descurcam cîrligul în apă, hoții mi-au furat și rochia cea nouă, și pantofii, și tot, tot !

— Domniță ! zise Smîcikov, cu rugămintă în glas. Vedeți că și mie mi-au furat hainele... Ba, mai mult, mi-au șterpelit și sacîzul pe care-l aveam în buzunarul pantalonilor !

În mod obișnuit, contrabasiștii și tromboniștii nu sînt tocmai ageri la minte. Smîcikov însă era o excepție fericită.

— Domniță ! urmă el după aceea, după cum văd, aspectul meu vă intimidează. Dar gîndiți-vă că nici eu nu pot pleca de aici, din aceleași motive ca și ale dumneavoastră ! Iată ce m-am gîndit : n-ați binevoi să vă culcați în cutia contrabasului și să vă acoperiți cu capacul ? Asta m-ar feri și pe mine de ochii dumneavoastră...

Zicînd așa, Smîcikov scoase contrabasul din cutie. Cîteva clipe avu impresia că, cedînd cutia, își profanase însăși arta lui sfîntă. Dar impresia aceasta nu

ținu mult. Fata se culcă în cutie și se făcu ghem, iar el, strângînd curelele, se bucură că natura îl înzestrase cu o minte atît de ageră.

— Iată, acum nu mă mai vedeți, domniță, zise el. Stați culcată aolo și fiți liniștită. Cînd s-o întuneca, o să vă duc în casa părinților dumneavoastră. Cît despre contrabas, pot să vin să mi-l iau și mai tîrziu !

Cînd se făcu întuneric, Smîcikov luă pe umeri cutia cu fata cea frumoasă și se îndreptă spre vila Bibulov. Își făcuse un plan ; să ajungă pînă la cea dintîi casă, să-și facă rost de haine, iar după aceea să-și urmeze drumul...

„Tot răul e spre bine... Își zicea el, stîrnind praful drumului cu picioarele goale și încovoidindu-se sub povară. Nu mai încape îndoială că Bibulov o să mă recompenseze cu dărnicie pentru rîvna cu care am ajutat-o pe principesă în împrejurarea de față...”

— Stați bine, domniță ? o întreba el cu tonul unui *cavalier galant*¹ care face o invitație la cadril. Binevoii a nu vă sfii și a vă instala în cutia mea ca la dumneavoastră acasă !

Deodată, lui Smîcikov cel galant i se păru că înaintea lui, mergeau, învăluite în întuneric, două umbre omenești. Uitîndu-se mai bine, se încredință că nu era o simplă iluzie : cele două umbre mergeau cu adevărat, ba chiar duceau în brațe niște boocel...

„N-or fi cumva hoții ? îi fulgeră prin gînd. Parcă duc ceva cu ei. Fără îndoială că-s hainele noastre !”

Smîcikov lăsă cutia pe marginea drumului și plecă după umbre.

— Stai ! strigă el. Stai ! Puneți mîna pe ei !

Cele două umbre întoarseră capul și, văzînd că erau urmărite, o luară la picior... Principesa auzi

¹ Cavalier galant (fr.) (n. trad.).

încă mult timp tropot grăbit de pași și strigăte de : „Stai !” În cele din urmă, totul amuți.

Smîcikov se luă cu urmărirea hoșilor. Și fără îndoială că principesa ar fi rămas să zacă cine știe cât pe marginea drumului, dacă n-ar fi intervenit jocul fericit al întâmplării : tocmai atunci se nimeri să treacă pe drum prietenii lui Smîcikov, flautistul Jucikov¹ și clarinetistul Razmahaikin², care se duceau și ei tot la vila lui Bibulov. Găsind cutia, cei doi se uitară mirați unul la altul, desfăcându-și brațele a nedumerire.

— Ia te uită, un contrabas ! strigă Jucikov. Ei, dar ăsta e contrabasul lui Smîcikov al nostru ! Cum de-a ajuns aici ?...

— Fără îndoială că i s-a întâmplat ceva lui Smîcikov, zise Razmahaikin. Ori s-a îmbătat, ori l-au jefuit... În orice caz, nu putem lăsa contrabasul în drum. Trebuie să-l luăm cu noi.

Jucikov luă la spinare cutia și muzicanții își căutară de drum.

— E al dracului de greu ! bombănea tot timpul flautistul. Pentru nimic în lume nu m-aș prinde să cînt pe o matahală ca asta... Uf !

Ajungînd la vila prințului Bibulov, muzicanții lăsară cutia în locul rezervat pentru orchestră și se duseră la bufet.

În vremea asta, în vilă începuseră să se aprindă candelabrele și lămpile de perete. Logodnicul, consilierul Lakeici³, funcționar la departamentul căilor de comunicații, un bărbat frumos și simpatic, stătea în mijlocul salonului, cu mîinile în buzunare și

¹ Jucica — cățel de curte (sinonim cu Griver).

² Razmahivatsea — a da din mîini, a se bălăbăni într-una.

³ Lachei — lacheu.

discuta cu contele Șkalikov¹. Vorbeau despre muzică.

— Când eram la Neapole, zicea Lakeici, am cunoscut personal un muzicant care, literalmente, făcea minuni. Și, n-o să mă crezi, la contrabas... la cel mai banal contrabas ! Scotea din el niște triluri așa de îndrăcite, că rămâneau de-a dreptul trăsniți ! Cînta valsuri de Strauss !

— Asta-i prea din cale-afară ! Nu se poate... Își arăta îndoiala contele.

— Te rog să mă crezi ! Executa chiar și rapsodia lui Liszt. Am stat cu el în aceeași cameră de hotel și, neavînd ce face, am învățat și eu să cînt rapsodia lui Liszt la contrabas.

— Rapsodia lui Liszt ?... Hm ! Glumești...

— Nu mă crezi ? rîse Lakeici. Îți dovedesc imediat ! Hai cu mine la orchestră.

Logodnicul și contele se îndreptară spre orchestră. Ajungînd lîngă contrabas, începură să-i desfacă grăbiți curelele... și — grozăvie !

Iar acum, în timp ce cititorul, dînd frîu slobod imaginației, își închipuie care a fost urmarea acestei dispute muzicale, să ne întoarcem la Smîcikov... Neputînd să-i ajungă pe hoți, veni înapoi la locul unde-și lăsase cutia. Însă, bietul, nu-și mai găsi neprețuita povară. Nu știa ce să creadă. Trecu de cîteva ori înainte și îndărăt și, negăsind nimic, se gîndi că, fără îndoială, o luase pe alt drum...

„Dar asta-i îngrozitor ! Își zise el înghețat de spaimă, smulgîndu-și părul. O să se înăbușe în cutie ! Sînt un ucigaș !“

¹ Șcalic — măsură pentru vin, egală cu a suta parte dintr-o vadră (circa 100 de grame).

Și Șmîcikov umblă pe drumuri, căutîndu-și cutia, pînă tîrziu după miezul nopții. Pînă la urmă, istovît, se întoarce sub podeț.

— Am s-o caut mîine, în zori de zi, se hotărî el.

Dar nici în zori de zi nu găsi nimic, așa că trebui să aștepte sub pod căderea nopții...

— Am s-o găsesc ! bolborosea el, scoțîndu-și jobenul și luîndu-se cu mîinile de păr ! De-ar fi să caut un an, și tot am s-o găsesc !

Țăranii de prin partea locului mai povestesc și astăzi că uneori, noaptea, se vede umblînd în jurul podețului un om în pielea goală, cu părul lung, lung și cu joben pe cap. Iar de sub podeț se aude, din cînd în cînd, scîrțîit răgușit de contrabas...

1886

Traducere de Otilia Cazimir și Nicolae Gumă

RARA AVIS *

Un autor de romane polițiste stă de vorbă cu un detectiv.

— Te rog să fii bun să mă duci într-o speluncă de bandiți și haimanale.

— Cu plăcere !

— Prezintă-mi vreo două-trei tipuri de criminali.

— Și asta se poate.

— Vreau iarăși să mă duc neapărat pe la localuri dintre acelea... de desfrîu...

* Pasăre rară (lat.) (n. trad.).

Autorul apoi îl mai roagă pe detectiv să-i prezinte niște falsificatori de bani, șantajști, escroci, dame de consumație, pești — și la toate astea detectivul îi răspunde :

— Și asta se poate !... Cîți vreți...

— Și mai am o rugăminte ! îi spune la urmă autorul. Trebuie să arăt în romanul meu și vreo două-trei tipuri luminoase, curate, pentru contrast, știi ? Vrei să fii bun, așadar, să-mi prezinți și vreo doi-trei oameni de o cinste exemplară ?

Detectivul ridică ochii în tavan, rămîne o clipă pe gînduri, apoi mormăie încurcat :

— Hm !... Bine ! Să căutăm !

1886

Traducere de Xenia Stroe

PE ÎNTUNERIC

O muscă, nici mare nici mică, intră în nasul substitutului de procuror, consilierul de curte Gaghin. O fi mînat-o curiozitatea, o fi nimerit acolo din nechibzuință, sau datorită întunericului ? Ceea ce e sigur, e că nasul lui nu suferi prezența unui corp străin și, imediat, dădu semnalul de alarmă. Gaghin strănută, strănută din toată inima, cu un fel de șuierat asurzitor și atît de puternic, încît patul se cutremură și slobozi un zgomot de arc destins. Maria Mihailovna, soția lui Gaghin, o femeie blondă, voinică și grasă, tresări și ea și se trezi. Deschise ochii în întuneric, oftă și se întoarse pe cealaltă parte. Peste vreo cinci minute se întoarse din nou,

își strînse ochii mai tare, dar nu mai putu să adoarmă. După ce mai oftă o dată și se mai învîrți de pe o parte pe alta, se ridică, trecu peste bărbatul ei și, punîndu-și papucii, se duse la fereastră.

Afară era întuneric. Nu se vedeau decît siluetele copacilor și acoperișurile negre ale șoproanelor. La răsărit cerul abia începea să pălească, dar pînă și paloarea aceea era gata să fie cuprinsă de nori. Liniștea stăpînea văzduhul adormit și cufundat în întuneric. Tăcea și paznicul vilelor, deși era plătit anume ca să tulbure pacea nopții cu ciocăniturile lui, tăcea pînă și crîsteiul, singura sălbăticiune înaripată, căreia nu-i păsa de vecinătatea vilegiaturiştilor veniți din capitală.

Maria Mihailovna însă tulbură toată această liniște. Cum stătea la fereastră și se uita în curte, începu deodată să țipe : i se păruse că dinspre grădinița cu plopul firav și tuns, se strecura spre casă o umbră neagră. La început crezu că era vreo vacă sau vreun cal, însă, după ce se frecă la ochi, desluși bine umbra unei ființe omenești.

I se păru apoi că umbra aceea neagră se apropie de fereastra bucătăriei și, după ce rămase puțin locului, stînd pesemne la îndoială, puse un picior pe cornișă și... dispăru în întunericul ferestrei.

„Un hoț !“ îi trecu prin minte și se făcu palidă ca moartea.

Într-o clipă văzu înaintea ochilor tabloul de care se tem atît de mult vilegiaturistele : hoțul intră în bucătărie, din bucătărie trece în sufragerie... argintăria e în dulap... apoi în dormitor... un topor... o față înspăimîntătoare de bandit... bijuteriile... Genunchii i se îndoieră și simți cum îi trec fiori de-a lungul spinării.

— Vasea ! Îl zgâlțîi ea pe bărbatul ei. Basile ! Vasili Prokofici ! Doamne, parcă-i mort ! Basile, te implor, trezește-te !

— Ce este ? mîrîi substitutul de procuror, trăgînd aer în piept și scoțînd niște zgomote de parcă rumega.

— Trezește-te, pentru Dumnezeu ! A intrat un hoț în bucătărie ! Stăteam la fereastră și mă uitam afară, cînd, deodată, văd pe cineva sărînd pe geam în bucătărie ! De acolo o să se furișeze în sufragerie... și lingurile de argint sînt în dulap ! Basile ! Doar anul trecut tot așa au intrat la Mavra Egorovna...

— Ce ?... Ce vrei ?...

— Doamne, uite-l că n-aude ! Dar pricepe odată, zăpăciturile, că mai adineauri am văzut cum a intrat un om în bucătărie la noi ! Pelagheia o să se sperie și... și argintăria e în dulap !

— Fleacuri !

— Basile, dar ești nesuferit ! Eu îți spun că sîntem în primejdie și tu dormi și mîrîi ! Ce vrei ? Să ne prade și să ne căsăpească ?

Substitutul de procuror se ridică încet și se așază pe pat, căscînd de gîndea că sparge văzduhul.

— Dracu știe ce fel de oameni sînteți ! bombăni el. Să n-aibă omul parte de liniște nici măcar noaptea ! Mă treziți, așa, pentru toate fleacurile !

— Dar îți jur, Basile, că am văzut cu ochii mei cum a intrat un om pe fereastră !

— Ei, și ce-i cu asta ? N-are decît să intre... Nici vorbă că e pompierul care vine la Pelagheia.

— Cum ?... Ce-ai spus ?

— Am spus că trebuie să fie pompierul care vine la Pelagheia.

— Cu atît mai rău ! strigă Maria Mihailovna. Mult mai rău decît dacă era un hoț ! În casa mea, eu nu permit asemenea cinism !

— Ia te uită la ea ce virtuoaasă-i !... Nu permite cinism... Dar ce, asta înseamnă cinism ? De ce în-trebuințezi fără rost cuvinte străine ? Trebuie să știi, doamnă, că așa a fost de cînd lumea, că ăsta e un lucru consfințit prin tradiție. Că doar de aceea e pompier, ca să umble după bucătărese !

— Nu, Basile ! Înseamnă că nu mă cunoști ! Nici nu-mi trece prin minte să permit în casa mea... așa ceva ! Te rog să faci bine să te duci imediat la bu-cătărie să-i poruncești să se care ! Imediat !... Iar mîine o să-i spun Pelagheiei să nu-și mai permită în viitor asemenea lucruri ! Cînd o să mor eu, n-ai decît să îngădui cinism în casa dumitale. Acum însă, nu-ți dau voie ! Binevoiește deci și te du !

— Drrace !... mîrîi Gaghin cu necaz. Dar judecă și tu, cu creierul tău microscopic de muiere : ce să caut eu acolo ?...

— Basile, mă faci să leșin !

Gaghin scui-pă, își luă papucii, mai scui-pă o dată, apoi plecă spre bucătărie. Era întuneric, ca într-un butoi înfundat, și substitutul de procuror trebuia să meargă dibuind. În drum, nimeri ușa de la odaia copiilor și o trezi pe dădacă.

— Vasilisa, o întrebă el, mi-ai luat aseară halatul să-l cureți. Unde l-ai pus ?

— L-am dat Pelagheiei, boierule, să-l curățe ea.

— Ce înseamnă dezordinea asta ? Luați lucrurile, dar de pus la loc nu le mai puneți !... Poftim, acum sînt nevoit să umblu fără halat.

Intră în bucătărie, și se îndreaptă spre lada de sub polița cu cratițe, unde dormea bucătăreasa.

— Pelagheia ! Începu el, pipăindu-i umărul și zgîlțîind-o. Ascultă tu, Pelagheia ! De ce te prefaci ?

Că doar nu dormi ! Cine-a intrat mai adineauri la tine pe fereastră ?

— Iacă, asta-i bună ! A intrat pe fereastră ! Da' cine era să intre ?

— Ascultă... nu mai face pe proasta ! Mai bine spune-i puşlamalei tale să se care fără multă vorbă. 'Auzi ? N-are ce căuta aici !

— Sînteţi în toate minţile, boierule ? 'Asta-i bună !... Aţi găsit o proastă ca mine... că mă zbu-cium, alerg cît e ziua de mare, n-am nici cînd să-mi trag răsufletul... şi noaptea să am parte de asemenea vorbe !... Trăiesc din patru ruble pe lună... cu zahărul şi cu ceaiul meu... şi n-am de la nimeni oleacă de cinste, numai vorbe de ocară !... Am fost în serviciu şi pe la negustori, dar o ruşine ca asta nu mi-a fost dat să păţesc !

— Ei, lasă, lasă... n-o mai face pe mironosiţa ! Fă bine şi spune-i soldăţoiului tău să plece fără multă vorbă. M-ai auzit ?

— Faci mare păcat, boierule, urmă Pelagheia şi în glasul ei tremurau lacrimi. Sînteţi boier cu carte... sînteţi nobil, da' nu vreţi să înţelegeţi că poate şi noi... de, cu necazurile noastre... cu viaţa noastră păcătoasă... Şi femeia începu să plîngă. De obijduit ne poate obijdui oricine, da' de apărat nu ne apără nimeni...

— Ei, haide, haide... că mie prea puţin îmi pasă ! Cucoana m-a trimis. Din partea mea, n-ai decît să-l laşi şi pe Aghiuţă să-ţi intre pe fereastră ! Pe mine nu mă priveşte.

Substitutului de procuror nu-i rămînea altceva de făcut decît să recunoască că n-avea nici un drept să-i ia acest interogatoriu şi că era mai cuminte să se întoarcă la nevastă-sa.

— Ascultă, Pelagheia, zise el. Mi-ai luat să-mi cureţi halatul. Unde l-ai pus ?

— Vai, boierule, iertați-mă, am uitat să vi-l pun pe scaun ! L-am agățat într-un cui, lângă cuptor... Pe pipăite, Gaghin își găsi halatul, îl îmbracă și o luă, încet, îndărăt spre dormitor.

După plecarea bărbatului ei, Maria Mihailovna se culcă în pat și începu să aștepte. Rămase câteva clipe liniștită, pe urmă o cuprinse neliniștea.

„Oare de ce întârzie atât de mult ? se gândi ea. Bine-ar fi să fie cinicul acela... Dar dacă-i vreun hoț ?“

Și închipuirea îi aduse înaintea ochilor alt tablou : substitutul intră în bucătăria întunecoasă... o lovitură de măciucă... o baltă de sânge... și bărbatul ei moare, fără să aibă măcar când scoate un strigăt !...

Trecură așa cinci minute, cinci și jumătate, șase... Pe fruntea femeii începură să se adune broboane reci.

— Basile ! strigă ea. Basile !

— De ce strigi ? Sînt aici... auzi atunci glasul și pașii bărbatului. Ce, te taie cineva ?

Și substitutul de procuror se apropie și se așază pe marginea patului.

— N-am găsit pe nimeni, zise el. Ți s-a părut, femeie anapoda ce ești !... Poți să fii liniștită, tîmpita de Pelagheia e tot atât de virtuoasă ca și stăpîină-sa. Grozav mai ești de fricoasă ! Grozav mai ești de...

Și substitutul de procuror începu să-și tachineze nevasta. I se speriasse somnul și nu mai avea chef de dormit.

— Strașnic mai ești de fricoasă ! rîdea el. Du-te mîine la doctor să-ți prescrie un tratament împotriva halucinațiilor. Ești psihopată, asta-i !

— Miroase a catran... făcu deodată nevastă-sa. A catran, sau parcă a... a ceapă, sau... a ciorbă !

— Mda... Se simte ceva în aer... Știi, nu-mi mai este somn ! Să aprind lumînarea... Unde-s chibritu-

rile? Să-ți arăt și fotografia procurorului de la curtea de apel. Ieri și-a luat rămas bun de la noi și ne-a dat la fiecare câte o fotografie. Cu autograf...

Gaghin trase un chibrit pe perete și aprinse lumânarea. Dar n-apucă să se depărteze un pas de lângă pat, ca să aducă fotografia, când auzi la spatele lui un țipăt ascuțit, sfîșietor. Întorcîndu-și capul, văzu ochii larg deschiși ai nevastei îndreptați asupra lui cu nedumerire, cu spaimă și cu indignare.

— Te-ai dezbrăcat de halat la bucătărie? Îl întrebă ea păbind.

— Dar ce este?

— Uită-te la tine!

Substitutul de procuror se uită — și scoase un strigăt de mirare: în loc de halat, pe umerii lui se legăna o manta de pompier. Cum de ajunsese la el?... Și în timp ce substitutul căuta un răspuns la această întrebare, nevasta lui își imagina alt tablou — înspăimîntător, imposibil: întuneric, liniște, șoaapte... și celelalte, și celelalte...

1886

Traducere de Otilia Cazimir și Nicolae Gumă

LIMBĂ LUNGĂ

Natalia Mihailovna, o cuconiță tînăra care sosise chiar în dimineața aceea de la Ialta, stătea la masă și vorbea fără încetare, povestindu-i bărbatului ei minunățiile pe care le văzuse în Crimeea. Fericit, bărbatul se uita cu duioșie la fața ei aprinsă, o asculta și, din cînd în cînd, îi puneă câte o întrebare...

— Dar se zice că viața e foarte scumpă acolo, se interesă el printre altele.

— Cum să-ți spun, tăicuțule ? Cred că în privința asta se mai și exagerează... Nu e dracul chiar așa de negru cum îl zugrăvesc oamenii ! De pildă, odaia de la hotel în care am stat împreună cu Iulia Petrovna, o odăiță foarte drăguță și convenabilă, nu ne costa decît douăzeci de ruble pe zi. Pentru că vezi, dragul meu, totul depinde de felul cum știi să-ți organizezi viața. Bineînțeles că dacă vrei să faci plimbări în munți... pe Ai-Petri, de exemplu... unde trebuie să angajezi și cal și însoțitor — atunci desigur că viața e scumpă. Ba chiar grozav de scumpă ! Dar știi, Vasicika, ce frumusețe de munți sînt pe-acolo ? Închipuiește-ți niște munți înalți, înalți... de o mie de ori mai înalți decît o biserică !... Sus, ceață, ceață, ceață... Jos, pietroaie mari, mari, mari... Și pini... pini-umbrele, știi... O, mă apucă amețea numai cît îmi aduc aminte !

— Fiindcă veni vorba... În lipsa ta, am citit într-o revistă despre însoțitorii tătari de acolo... Ce porcării se mai petrec ! Mă rog, sînt ei într-adevăr niște bărbați așa de bine ?

Natalia Mihailovna făcu o strîmbătură de dispreț și scutură din cap :

— Da' de unde ! Niște tătari ca toți tătarii... răspunse. De altfel, eu nu i-am văzut decît de departe și numai așa, în treacăt... Mi i-a arătat nu știu cine, dar nu le-am dat nici o atenție. Eu, tăicuțule, am avut totdeauna idei preconceptuate în ce privește pe toți cerkezii, grecii și... maurii ăștia !...

— Da, dar se spune că ar fi niște donjuani teribili !

— Se prea poate ! Că doar se găsesc și ticăloase din acelea care...

Deodată, Natalia Mihailovna sări în sus, ca și cum și-ar fi adus aminte de un lucru înspăimântător, se uită câteva clipe cu ochi speriați la bărbatul ei și zise, lungind cuvintele :

— O, Vasicika, știi ce i-mo-ra-le sînt unele femei ? Nici nu-ți închipui ! Și nu femeile de jos sau din pătura mijlocie, ci din aristocrație, din cele îngîmfate, de *bon-ton* ! E îngrozitor, nu-mi venea să-mi cred ochilor ! O să mor și n-o să uit ! Cum se poate să-și piardă cineva capul pînă într-atît, încît... o, Vasicika, nici nu pot să-ți spun ! Și nu mai departe, chiar prietena mea, Iulia Petrovna... Are un bărbat așa de cumsecade, doi copii... e din lumea bună, totdeauna face pe sfînta... Și deodată, închipuiește-ți !... Numai, tăicuțule, asta rămîne *entre nous*¹... Îmi dai cuvîntul că n-ai să spui nimănui nimic ?

— Ei Doamne, ce-ți trece prin minte ! Desigur că n-o să spun.

— Pe cuvîntul tău ? Bagă de seamă ! Eu am încredere în tine...

Cuconița își lăsa furculița pe masă, își luă un aer misterios și începî, în șoaptă :

— Închipuiește-ți ce istorie... Pleacă Iulia Petrovna asta în munți... Era o vreme splendidă ! Ea cu însoțitorul ei înainte, eu ceva mai în urmă. Făcusem așa vreo trei sau patru verste — cînd, deodată, înțelegi, Iulia scoate un țipăt și-și duce mîinile la piept. Tătarul ei o apucă de mijloc, că altfel ar fi căzut de pe cal... Atunci însoțitorul meu și cu mine ne apropiem de ea. Ce e ? Ce s-a întîmplat ? „O, strigă ea, mor ! Mi-e rău ! Nu pot să merg mai departe !“ Închipuiește-ți cum m-am speriat ! „Să ne întoarcem“, zic eu. „Nu,

¹ Între noi (fr.) (n. trad.).

Natalie, zice, nu pot nici să mă întorc. Dacă mai fac un pas, mor de durere ! Am palpitații !” Și ne roagă de toți dumnezeii, pe mine și pe Suleiman al meu, să ne întoarcem în oraș și să-i aducem picături. Bestujev, că-i fac bine.

— Stai puțin... Nu te înțeleg bine... mormăi bărbatul, scărpinându-și fruntea. La început ziceai că nu i-ai văzut pe tătari decît de departe, iar acum vorbești de nu știu care Suleiman...

— Iar te legi de fiecare vorbă ! se încruntă cuconița, fără să se tulbure cîtuși de puțin. Nu pot să sufăr să mă bănuiască cineva ! Nu pot să sufăr ! Asta-i curată prostie !

— Nu mă leg, însă... de ce să nu spui drept ? Haide, te-ai plimbat cu tătarii, să-ți fie de bine... Dar de ce să-mi umblii cu ascunzișuri ?

— Hm... cît ești de sucit ! se indignă cuconița. Ești gelos pe Suleiman ! Tare aș fi vrut să văd cum te-ai fi dus în munți fără însoțitor ? Aș fi vrut să te văd ! Dacă nu știi cum se trăiește acolo, dacă nu înțelegi, atunci mai bine taci. Taci și basta ! Acolo e imposibil să faci un pas fără însoțitor !

— Auzi dumneata-? !

— Te rog, fără zîmbetele astea idioate ! Eu nu sînt o Iulie oarecare... Nu că o acuz, dar eu... Cu toate că nu fac pe sfînta, nu mi-am pierdut capul pînă într-atîta. Cu mine, Suleiman nu-și lua nasul la purtare... Doamne ferește ! Mametkul, tătarul Iuliei, stătea tot timpul la ea... Cu al meu însă, era cu totul altceva. Cum bătea ora unsprezece, îi spuneam : „Marș, Suleiman ! Șterge-o !” Și prostuțul de tatar pleca. Eu, tăicuțule, îl țineam din scurt, nu așa !... Dacă se întîmpla să-i mîrîie cînd era vorba de bani sau mai știu eu de ce, îndată mă răsteam la el : „Cu-m ? Ce-e ? Ce-e-e ?” de-l tre-

ceau toate nădușelile... Ha-ha-ha !... Și avea niște ochi negri ca tăciunele, Vasicika, și o mutrișoară prostuță de tătar, caraghioasă, caraghioasă... Uite-așa mi-l struneam ! Uite-așa !

— Îmi închipui... bombăni bărbatul, făcând coloși din miez de pîine.

— Prostii, Vasicika ! Văd eu ce-ți trece prin minte ! Știu la ce te gîndești... Dar te asigur că nici măcar în timpul plimbărilor Suleiman nu întrecea măsura. De pildă, dacă plecam în munți, sau la cascada Ucean-Su, totdeauna îi spuneam : „Suleiman, tu să mergi în urmă ! Hai !” Și el, săracul, mergea tot timpul în urmă... Chiar și atunci cînd... chiar și în locurile cele mai impresionante, eu tot îi spuneam : „Vezi, nu uita că tu nu ești decît un tătar, iar eu nevastă de consilier de stat !” Ha-ha !...

Cuconița izbucni în hohote de rîs, apoi întoarse repede capul și, cu un aer speriat, șopti :

— Dar Iulia ? O, Iulia asta ! Înțeleg, Vasicika : de ce nu te-ai distra, de ce nu te-ai odihni după viața asta deșartă, mondenă ! Nimeni nu te oprește... distrează-te cît poțtești, cine-o să te țină de rău ? Însă ca să iei lucrurile în serios, să faci scene... nu, oricum, așa ceva nu înțeleg ! Închipuiește-ți că era geloasă ! Spune și tu dacă asta nu-i curată prostie ? Să vezi, vine o dată la ea Mametkul... slăbiciunea ei... Iulia nu era acasă... Atunci l-am chemat în odaie și ne-am pus la vorbă, ba despre una, ba despre alta... N-ai idee cît sînt de amuzanți tătarii ăștia ! Seara a trecut pe nesimțite... Deodată intră Iulia, ca o furtună... Se repede la mine, la Mametkul... și ne face o scenă de gelozie... ptiu ! Așa ceva nu înțeleg, Vasicika...

Vasicika icni, se încruntă și începu să se plimbe prin odaie.

— Bine-ați mai petrecut acolo, n-am ce zice ! bombăni el zîmbind disprețuitor.

— Ce prostie ! se ofensă Natalia Mihailovna. Știu eu la ce te gîndești ! Totdeauna îți vin în minte idei de astea scîrboase ! Uite, să știi, nu-ți mai spun nimic. Nimic !

Și cuconița se bosumflă și tăcu.

1886

Traducere de Otilia Cazimir și Nicolae Gumă

AH, MĂSEAUA !.

Pe Serghei Alexeici Dîbkin, amator de artă scenică, îl dor dinții.

După părerea cucoanelor pricepute și a dentiștilor din Moscova, durerile de dinți pot fi de trei feluri : reumatice, nervoase și cele pricinuite de carii. Dar priviți, vă rog, fața nenorocitului Dîbkin și o să vedeți limpede că durerea lui nu intră în nici una din categoriile de mai sus ! S-ar părea că dracul însuși s-a cuibărit în măseaua lui cu toți drăcușorii săi și lucrează acolo cu ghearele, cu dinții și cu cornițele ! Nenorocitul de el simte că-i crapă capul, că un sfredel îi străpunge urechea... Înaintea ochilor vede stele verzi ! Îl ustură nasul ! Dîbkin se ține cu amîndouă mîinile de obrazul drept, aleargă dintr-un colț într-altul al odăii și urlă ca din gură de șarpe...

— Ajutați-mă ! strigă el, bătînd din picior. Mă împușc ! Mă spînzur !

Bucătăreasa îl sfătuiește să-și clătească gura cu rachiu, mamaia zice să țină la obraz hrean ras cu gaz, sora îi recomandă apă de colonie amestecată cu cerneală, iar tușica i-a uns gingiile cu iod... Dar de pe urma tuturor acestor leacuri Dîbkin trăsnește la doctorii, s-a tîmpit și urlă ca un apucat... Nu mai rămîne decît un singur mijloc neîncercat încă : să-și repeadă un glonte în creier sau să golească pe nerăsuflăte, una după alta, trei sticle de coniac, să se îmbete turtă și să adoarmă buștean... Dar iată că, în sfîrșit, se găsește și un om deștept care îl sfătuiește pe Dîbkin să se ducă pe strada Tverskaia, în casa lui Zagvozdkin și să-l caute acolo pe dentistul Karkman care scoate măsele cît ai bate din palme, fără durere și ieftin — preț „special”. Dîbkin se agață de ideea asta cum se agață un negustor beat de parmaclicul scării, își îmbracă paltonul, se urcă într-o birjă și zboară la adresa ce i s-a dat. Iată-l pe Sadovaia și, în sfîrșit, pe Tverskaia... În fața ochilor lui se perindă : Sin, Filippov, Ail, Gabai și... la urmă firma dorită : „I. A. Karkman, dentist!” Stop! Dîbkin sare din trăsură și urcă într-un suflet scările de piatră, văicărîndu-se mereu. Apasă butonul soneriei cu atîta deznădejde, că-și rupe frumoasa lui unghie.

— E acasă? Primește? o întreabă el pe servitoare.

— Primește, poștiți...

— Uf! Scoate-mi paltonul! Mai rrrepede!

Încă o clipă, și capul nenorocitului o să crape în mii de bucăți de atîta durere. Ca un nebun, ori mai curînd ca un soț a cărui nevastă iubitoare l-a blagoslovit cu apă clocotită, Dîbkin intră năvalnic în sala de așteptare și... o, grozăvie! Sala e ticsită de lume. Dîbkin se repede drept spre ușa ca-

binetului, dar ceilalți îl apucă de poalele hainei și îi spun că este dator să-și aștepte rîndul...

— Bine, dar eu sufăr ! se înfierbîntă el. Trăiesc niște clipe groaznice, naiba s-o ia de treabă !...

— Tot ce se poate ! îi răspund ceilalți cu ne-păsare. Nici nouă nu ne vine ușor !

Eroul nostru cade istovit într-un fotoliu, își duce palmele la obraji și așteaptă !... Arată de parcă l-ar fi muiat cineva în oțet și are ochii plîmi de lacrimi...

— E îngrozitor ! geme dînsul. Of, mo-o-or !

— Ce rău îmi pare de dumneata, tinere ! of-tează cucoana de alături. Nici eu nu sufăr mai puțin ; pe mine m-au scos din casa mea propriii mei copii !

Nici un articol de fond privitor la finanțe și nici un spectacol dat în scop de binefacere nu e atît de revoltător de plicticos, cît e de plicticoasă așteptarea într-o anticameră ! Trece o oră, trec două, trei, și bietul Dîbkin tot mai stă în fotoliu și geme. Cei de-acasă au sfîrșit demult cu masa de prînz și se pregătesc pesemne să-și ia ceaiul de seară, iar el stă și stă ! Și durerea sporește pe fiecare clipă...

Dar iată că după ce trece acea veșnicie chinuitoare, îi vine rîndul și lui Dîbkin, care sare ca ars din fotoliu și se repede glonț în cabinet.

— Pentru Dumnezeu, geme el odată ajuns, apoi se trîntește în fotoliu și deschide gura. Vă implor !

— Dar... ce doriți ? îl întreabă stăpînul cabinetului, un blond cu plete și ochelari.

— Scoateți-mi-o ! Scoateți-mi-o ! gîfîie Dîbkin.

— Pe cine ?

— O, Doamne ! Măseaua !

— Ciudat ! face blondul, ridicînd din umeri. Eu, dom'le n-am timp de glume. Vă mai rog o dată să-mi spuneți ce doriți ?

Dîbkin deschide gura ca un rechin și geme :

— Scoateți-mi-o, dacă vă spun ! Unui om gata să moară nu-i arde de glume ! Scoateți-mi-o, pentru numele lui Dumnezeu !

— Hm !... Dacă într-adevăr vă doare măseaua, duceți-vă la dentist !

Dîbkin se ridică și se uită aiurit la blondul din fața lui, ținînd mereu gura căscată.

— Da !... Eu sînt avocat !... urmează omul. Dacă aveți nevoie de dentist, duceți-vă la Karkman, cu un etaj mai jos.

— Cu un e-taj mai-i j-o-s ? se minunează Dîbkin. Dracu să mă ia ! Ce dobitoc sînt ! Ce idiot !

Cred că sînteți de aceeași părere cu mine, că după o asemenea pățanie nu-i rămîne decît un singur lucru : să-și repeadă un glonte în tîmplă, iar dacă n-are revolver la îndemînă... să bea pe nerăsuflăte trei sticle de coniac și așa mai departe...

1886

Traducere de Xenia Stroe

RĂZBUNARE

Lev Savvici Turmanov, un burghez ca toți burghezii, cu capital, cu nevastă tinerică și cu chelie respectabilă, juca odată vînt¹ la ziua onomastică a

¹ Joc de cărți.

unui prieten de-al lui. După un „minus“ serios, care făcu să-l treacă toate nădușelile, își aminti deodată că nu mai băuse de mult votcă. Se ridică și, legănându-se greoi, se strecură în vârful picioarelor printre mese, traversă salonul unde dansa tineretul (acolo, bătu părintește pe umăr și-i zîmbi cu îngăduință farmacistului celui tânăr și firav), apoi se furișă în grabă pe o ușă mică, spre bufet, unde pe o măsuță rotundă stăteau înșirate tot felul de sticle, carafe cu votcă și alte băuturi... Lîngă ele, printre felurite gustări, era și o farfurioară cu o jumătate de scrumbie, garnisită cu ceapă și cu pătrunjel verde. Lev Savvici își turnă un păhăruț de votcă, își flutură degetele prin aer, de parcă se pregătea să țină un discurs, bău, se strîmbă ca de durere, apoi își înfipse furculița în scrumbie și... Dar chiar în clipa aceea auzi vorbă dincolo de perete...

— Te pomenești, te pomenești... zicea un glas vioi de femeie. Numai, cînd o să se întîmple asta ?

„Nevastă-mea ! o recunosc Lev Savvici. Cu cine-o fi vorbind ?...”

— Cînd vrei, draga mea... răspunse dincolo de perete un glas plin și adînc de bas. Astăzi nu e tocmai potrivit, mîine sînt ocupat toată ziua...

„Ăsta-i Degteariov¹, își zise Turmanov, recunoscînd pe unul din prietenii lui. Și tu, Brutus ?²... Oare să-l fi agățat și pe el ? Ce muiere nesătulă și fără astîmpăr ! O zi nu poate să trăiască fără aventuri !”

¹ *Degtearnîi* — de catran.

² Fiul vitreg al lui Cezar, care a participat la asasinarea acestuia. Cuvintele de mai sus au fost rostite de Cezar în clipa în care l-a zărit pe fiul său printre complotiști.

— Da, mîine sînt ocupat, urmă basul. Dacă vrei, scrie-mi cîteva cuvinte... O să mă simt încîntat și fericit... Dar să știi că e timpul să ne organizăm mai bine corespondența. Trebuie să născocim ceva, numaidecît... Prin poștă nu e tocmai prudent. Dacă îți scriu eu, curcanul tău ar putea să intercepteze scrisoarea de la poștaş. Dacă îmi scrii tu, jumătatea mea poate s-o primească cît nu sînt eu acasă și nu mă îndoiesc că o deschide...

— Atunci ce-i de făcut ?

— Trebuie să născocim vreo șmecherie, ceva. Prim servitori nu ne putem scrie, pentru că, fără îndoială, Sobakevici¹ al tău ține din scurt și servitoarea, și lacheul... Ce face el acum, joacă vint ?

— Da, și pierde ca totdeauna, blegul !

— Asta înseamnă că are noroc în dragoste ! rîse Degteariov. Uite ce mă gîndesc, mămicule... Mîine trebuie să plec de la birou așa fel încît la ora șase fix să fiu în grădina publică, unde am întîlnire cu supraveghetorul. Așa că, sufletele, fă tot posibilul și pînă la ora șase, nu mai tîrziu, pune un bilețel în vaza de marmoră — știi, cea din stînga chioșcului îmbrăcat cu viță de vie...

— Știu, știu...

— O să fie și poetic, și misterios, și nou... Și n-o să aștepte nici burtosul tău, nici credincioasa mea soție. Înțelegi ?

Lev Savvici mai bău un păhăruț de votcă, apoi se întoarse la masa de joc. Descoperirea pe care o făcuse puțin mai înainte nu-l surprinsese, nu-l mirase

¹ Figură tipică din romanul *Suflete moarte* de Gogol, întrucît pînă pe omul grosolan, egoist, meschin, lacom, prădător și cinic.

și nici nu-l indignase. Trecuse de mult timpul când se indigna, când făcea scandal, când își certa și chiar își bătea nevasta. Acum se lăsase păgubaș și privea cu nepăsare aventurile ușuraticiei lui nevaste. Totuși, descoperirea nu-i făcuse plăcere. Expresii ca „Sobakevici“, „curcan“, „burtosul“ și altele îi atinseseră amorul-propriu.

„Ia te uită ce canalie e Degteariov ! Își zicea el, înscriindu-și „minusurile“. Când mă întâlnește pe stradă ai zice că mi-i cine știe ce prieten, rânjește la mine și mă lingusește — iar acum, auzi ce bazaconii spune ! În față îmi zice „amice dragă“, iar pe la spate „curcan“, „burtos“...”

Și, cu cât se cufunda mai mult în „minusurile“ lui nenorocite, cu atât se simțea mai nedreptățit...

„Mucosul !... își zicea, rupînd creta de necaz. Tîngăul... Nu vreau să-mi bat capul cu tine, că altfel ți-aș arăta eu cine-i Sobakevici !“

În timpul mesei i-a fost peste putință să se uite liniștit la mutra lui Degteariov. Iar acesta, parcă înadins, îl asalta mereu cu întrebări : dacă a cîștigat la cărți, de ce e așa de încruntat și așa mai departe. A avut chiar neobrazarea, chipurile ca un bun prieten ce-i era, s-o dojenească pe nevastă-sa că n-are destulă grijă de sănătatea lui ! Iar ea, ca și cum nu se întîmplase nimic, se uita la soțul ei cu ochi galeși, rîdea veselă și ciripea cu nevinovăție, în așa fel că nici dracu n-ar fi putut-o bănuî de necredință !

După ce se întoarse acasă, Lev Savvici se simți furios și cătrănit, de parcă la masă nu mîncase friptură de vițel, ci un galoș vechi. Poate că s-ar

fi stăpînit și ar fi uitat, dar flecăreala și zîmbetele femeii îi aminteau în fiecare clipă vorbele acelea de ocară: curcan, gînsac, burtos...

„N-ar strica să-l plesnec peste bot, ticălosul !... îi trecu prin minte. Sau să-l fac de rîs în public...”

Își zicea că n-ar fi rău să-l bată, ori să-l ucidă în duel, ca pe o vrabie... ori să-l dea afară din slujbă, ori să pună în vaza de marmoră vreo porcărie puturoasă, un șobolan mort, de pildă... N-ar fi rău, de asemenea, să fure din vază scrisoarea nevestei și să lase în locul ei niște versuri scabroase, semnate „a ta Akula”¹, sau așa ceva...

Turmanov se plimbă mult timp prin dormitor, desfătîndu-se cu aceste gînduri. Deodată, se opri și se plesni cu palma peste frunte.

— Am găsit ! Bravo ! strigă el, ba chiar se luminează la față de bucurie. Strașnic o să fie ! Strașnic !

După ce adormi nevastă-sa, Turmanov se așeză la masă și, chibzuind îndelung, prefăcîndu-și scrisul și făcînd înadins greșeli de gramatică, închipui următoarea scrisoare : „*Către negustorul Dulinov* ². *stimate domnule, dacă azi 12 septembrie nai să pui pînă la șase două sute de rubli în oala de marmură din grădina publică de lîngă chioșcu cu viță de vie, atunci să ști că ai să fi ucis și dugheana dumitale are să fie aruncată în aer.*” Cînd termină de scris, Lev Savvici sări în sus de bucurie.

„Strașnică idee ! repetă, frecîndu-și mîinile. Minunață ! O răzbanare mai bună nici Scaraoțchi n-ar fi putut inventa ! Nu mai încape vorba că negustorul o să se sperie și o să aducă imediat ca-

¹ Joc de cuvinte : în loc de Aculka — diminutivul de la Aculina, autorul a scris Akula, care înseamnă rechin.

² Dulea — tîflă.

zul la cunoștința poliției. La ora șase polițiștii or să se ascundă prin tufișuri și... când porumbelul o să vină să-și ia scrisoarea — gata, or să și pună mîna pe el!... Ce-o să se mai sperie! Și pînă s-o lămuri afacerea, canalia o să stea la răcoare de-o să se sature... Bravo!”

Lev Savvici lipi o marcă pe scrisoare și se duse s-o pună la cutie cu mîna lui. Adormi apoi cu un zîmbet fericit pe buze și dormi atît de dulce cum nu mai dormise de mult. Cînd se trezi dimineața și-și aduse amînte de ceea ce pusese la cale, începu să fredoneze vesel, ba chiar o apucă pe necredincioasă de bărbie. În drum spre slujbă și mai tîrziu, în cancelarie, nu încetă să zîmbească, imaginîndu-și spaima lui Degteariov cînd o să se vadă căzut în cursă...

Aproape de ora șase nu se mai putu stăpîni și alergă spre grădina publică, să se convingă cu ochii lui de situația jalnică a dușmanului.

„Aha!...” făcu el, întîlnind un sergent de stradă.

Ajungînd la chioșcul cu viță de vie, se ascunse după un tufiș, apoi, ațintindu-și privirile lacome spre vază, începu să aștepte. Nu mai putea de nerăbdare.

La șase fix sosi și Degteariov. După toate aparențele junele era într-o dispoziție excelentă. Își pusese jobenul ștrengărește, pe ceafă, și parcă însuși sufletul lui zîmbea de după poalele paltonului și din vesta deschiată. Fluiera nu știu ce, fumînd o țigară de foi...

„Lasă că ai să vezi tu acuși cine-i «curcan» și «Sobakevici»! Își zise Turmanov, cuprins de o bucurie răutăcioasă. Așteaptă puțin!”

Degteariov se apropie de vază și-și vîră mîna înăuntru, fără grabă... Lev Savvici întinse gîtul și-și aținti ochii la el... Din vază tînărul scoase la iveală un plic nu prea mare, îl cercetă pe amîndouă părțile și ridică din umeri. Apoi, tot fără grabă, desfăcu plicul, mai ridică o dată din umeri și pe față i se așternu un aer de adîncă nedumerire : în plic erau două bacnote de cîte o sută de ruble.

Degteariov cercetă îndelung cele două hîrtii. Pînă la urmă, ridicînd mereu din umeri, le îndesă în buzunar, zicînd : *Merci*.

Nenorocitul de Lev Savvici auzi acel *merci*. Rămase apoi toată seara în fața prăvăliei lui Dulinov, amenințînd firma cu pumnii și bombănind indignat :

— Lașule ! Negustor păcătos ! Dobitoc scîrbos ! Iepure burduhos ! Lașule !...

1886

Traducere de Otilia Cazimir și Nicolae Gumă

O PROPUNERE

Povestire pentru domnișoare

Valentin Petrovici Perediorkin¹, un tînăr cu înfățișarea plăcută, își puse fracul și pantofii de lac cu vîrfuri ascuțite ca niște săgeți, se înarmă cu un

¹ *Peredeornut* — a trișa.

joben și abia stăpînindu-și tulburarea, se duse la prințesa Vera Zapiskina ¹...

Ah, ce păcat că n-o cunoașteți pe prințesa Vera ! Este o făptură drăgălașă și încîntătoare, cu ochii albaștri de culoarea cerului, cu o privire blîndă și niște zulufi mătăsoși și unduioși.

Valurile mării se sparg de stîncă ! Dar de valurile părului ei se sparge, se face praf, orice piatră... Trebuie să fii o stană, lipsită de orice simțire, ca să rămîi nepăsător la zîmbetul ei, la voluptatea pe care o răspîndește bustul ei delicat, sculptat parcă de o mînă măiastră ! Ce brută, ce butuc trebuie să fii ca să nu te simți în culmea încîntării cînd prințesa Vera vorbește sau rîde, dezvelindu-și dînișorii albi ca neaua.

Perediorkin este primit...

El se așază în fața prințesei și începe, copleșit de emoție :

— Vreți să mă ascultați, prințesă ?

— O, da !

— Prințesă !... Iertați-mă... Nu știu cu ce să încep... Pentru dumneavoastră o să fie atît de... neașteptat... Atît de... surprinzător... Poate o să vă supărați...

Și în timp ce se scotocește prin buzunare după batistă, ca să-și șteargă fruntea asudată, prințesa zîmbește drăgălaș și îl privește întrebător.

— Prințesă ! urmează tînărul. Din clipa cînd v-am văzut, s-a strecurat în sufletul meu... o dorință irezistibilă... Această dorință nu-mi dă pace nici zi, nici noapte și... dacă nu se va împlini eu... eu o să fiu nefericit.

¹ *Zapiska* — notiță, bilețel.

Prințesa își lasă ochii în jos și rămîne pe gînduri. Perediorkin tace o vreme, apoi vorbește iar :

— Fără îndoială că o să vă mirați... Sînteți mai presus de cele pămîntești, dar... pentru mine sînteți cea mai potrivită...

Și iar se lasă tăcere.

— Cu atît mai mult, oftează Perediorkin, cu cît moșia mea e vecină cu a dumneavoastră... Sînt bogat...

— Dar... ce anume doriți ? Întreabă încet prințesa.

— Ce vreau ? Prințesă ! Începe Perediorkin cu foc, ridicîndu-se în picioare. Vă implor... nu spuneți „nu“ !... Nu-mi stricați planurile cu refuzul dumneavoastră. Dați-mi voie, draga mea, să vă cer...

Valentin Petrovici se așază repede la locul lui, se apleacă spre prințesă și-i șoptește :

— ...să vă cer un lucru cît se poate de interesant pentru dumneavoastră ! Într-un singur an am putea vinde un milion de puduri de untură ! Vreți să clădim pe terenul care leagă moșiile noastre o fabrică de topit slănină, și să punem pentru asta banii juma-juma ?

Prințesa rămîne o vreme pe gînduri, apoi răspunde :

— Cu plăcere !...

Iar cititoarea care se aștepta la un sfîrșit melo-dramatic, poate să se liniștească...

1886

Traducere de Xenia Stroe

ORATORUL

Într-o dimineată frumoasă avea loc înmormîntarea lui Kirill Ivanovici Vavilonov¹, asesor de colegiu², decedat din pricina celor două boli atît de răspîndite în țară la noi : nevasta rea și alcoolismul. Cînd cortegiul funebru plecă de la biserică spre cimitir unul dintre colegii răposatului, un oarecare Poplavski³, se urcă într-o birjă și plecă în goana mare la prietenul său Grigori Petrovici Zapoikin⁴, un bărbat încă tînăr și totuși destul de cunoscut. Zapoikin, după cum știu mulți dintre cititori, avea talentul rar de a improviza cuvîntări la nunți, la aniversări și la înmormîntări. Era în stare să vorbească oricînd : și cînd se scula din somn, pe stomacul gol, și cînd era beat mort, și cînd îl scuturau frigurile. Discursurile lui curgeau ușor și fără poticneli, așa cum curge apa de ploaie pe burlan, dar în același timp erau și bogate : în vocabularul lui de orator găseai mai multe vorbe duioase decît gîndaci de bucătărie într-o cîrciumă ! Vorbea totdeauna cu căldură, și atît de mult, încît uneori, mai cu seamă la nunțile de pe la negustori, era nevoie să se recurgă la ajutorul poliției ca să-l facă să se oprească !

— Poplavski îl găsi acasă.

— La tine am venit, frățioare ! începu el. Îmbracă-te repede și hai cu mine. A murit unul dintr-ai noștri și-l petrecem chiar acum în drumul lui

¹ *Vavilon* — Babilon.

² Grad în ierarhia civilă, corespunzînd gradului de căpitan în armată (conform tabelii de ranguri a funcționarilor de stat din Rusia țaristă).

³ *Poplavoc* — pluta de la undiță.

⁴ *Zapoi* — patima beției.

spre lumea cealaltă. Și, vezi bine, trebuie să-i spunem cîteva baliverne, așa, de adio... În tine ne-am pus toată nădejdea ! Dacă ar fi murit vreunul mai măruntel, nu te-am fi necăjit, dar e vorba de un secretar... de un stîlp de cancelarie, cum se zice. Și, oricum, parcă nu face să-l îngropăm așa, fără discurs, pe un moșat ca el !

— Aha, secretarul ! căscă somnoros Zapoikin. Bețivanul acela, nu ?

— Da, bețivanul. Or să ne dea și blinele, și gustări... or să-ți plătească și birja... Haide, sufletele ! Trage-i și tu un discurs, coala, cît mai ciceronian, că n-o să-ți pară rău !

Zapoikin primi bucuros. Își zburli părul, își luă un aer melancolic și ieși în stradă cu Poplavski.

— L-am cunoscut pe secretarul vostru, zise el, urcîndu-se în birjă. Era o pușlama și o bestie, Dumnezeu să-l ierte, cum nu sînt mulți !

— Nu-i frumos să vorbești așa despre răposați, Grișa.

— Adevărat, ai dreptate : *aut mortuis, nihil bene*¹ ! Totuși, mare pehlivan era !

Prietenii ajunseră din urmă cortegiul funebru și se amestecară în mulțime. Răposatul era purtat încet, așa că pînă la cimitir cei doi prieteni avură tot timpul să intre în vreo trei cîrciumi și să dea pe gît cîte un păhăruț pentru odihna sufletului celui trecut în veșnicie.

La cimitir s-a oficiat prohodul. Soacra, nevasta și cumnata răposatului au plîns mult, după datină. Văduva chiar a strigat, în timp ce coborau sicriul

¹ Expresie latinească stîlcită ; corect : *de mortuis aut bene, aut nihil* — despre morți ori vorbești de bine, ori de loc.

în mormînt : „Lăsați-mă la el !“ Dar nu și-a urmat soțul în groapă, amintindu-și, fără îndoială, de pensie. După ce așteptă să se facă liniște, Zapoikin făcu un pas înainte, îi învăluie pe toți cei de față într-o privire și începu :

— Să dăm crezare ochilor și urechilor ? N-o fi oare un vis rău sicriul acesta, fețele acestea plînsse, bocetele și suspinele ? Dar vai, nu e vis și văzul nu ne înșală ! Acela pe care pînă mai ieri-alaltăieri îl vedeam atît de plin de viață, atît de tinerește proaspăt și nevinovat, acela care pînă mai ieri-alaltăieri, sub ochii noștri, își căra mierea ca o albină neobosită în stupul obștesc, pentru binele statului, acela care... o, da, chiar el, s-a prefăcut acum în pulbere, în miraj... Moartea neînduplecată și-a lăsat asupra-i mîna ei rigidă, tocmai atunci cînd, cu toată vîrsta lui înaintată, era în plinătatea puterilor și a nădejdlor celor mai strălucitoare... Da, e o pierdere ireparabilă ! Cine o să-l poată înlocui ? Avem mulți slujbași de valoare, însă Prokofi Osipîci era unic ! Devotat pînă în adîncul sufletului datoriei lui cinstite, el nu-și cruța puterile, nu dormea nopțile, era dezinteresat și incoruptibil... O, cît îi disprețuia el pe cei care încercau să-l corupă în detrimentul intereselor obștești, pe cei care, prin tot soiul de bunuri pămîntești ispititoare, încercau a-l îndupleca să-și uite datoria ! Cine nu știe că Prokofi Osipîci își împărțea modestul lui salar colegilor mai săraci, și ați auzit singuri, mai adineauri, bocetele văduvelor și ale orfanilor care trăiau din binefacerile lui ! Devotat datoriei și faptelor bune, el n-a știut în viață ce e bucuria. Ba, mai mult, a renunțat pînă și la fericirea unui cămin ! Doar știți cu toții că a rămas holtei pînă la sfîrșitul zilelor sale ! Dar ca prieten, cine o să ni-l poată înlocui ?

Parcă-i văd fața rasă și plină de duiosie îndreptată spre noi cu zîmbetul acela blajin, parcă-i aud glasul blînd, potolit și prietenos... Fie-ți țărîna ușoară, Prokofi Osipîci ! Odihnește în pace, nobil și cinstit muncitor !

Zapoikin vorbea înainte, însă ascultătorii începuseră să şușotească. Discursul lui le plăcuse tuturor, storsese chiar și cîteva lacrimi. Totuși, pe ici pe colo, li se păruse ciudat. În primul rînd, nimeni nu înțelegea de ce oratorul îi spunea răposatului Prokofi Osipîci, cînd îl chema Kirill Ivanovici. În al doilea rînd, știau cu toții că răposatul se războise toată viața cu nevasta lui legitimă — prin urmare nu putea să fie holtei. Iar în al treilea rînd, Kirill Ivanovici avea o barbă deasă și roșcată pe care n-o răsesse în viața lui, așa că nimeni nu înțelegea de ce spusese oratorul că se purta ras... Ascultătorii se uitau unul la altul, nedumeriți și ridicau din umeri.

— Prokofi Osipîci ! striga oratorul inspirat, uitîndu-se în groapă deschisă. Chipul tău nu era frumos, ba era chiar urît, erai ursuz și aspru din fire, dar știam cu toții că sub învelișul acela înșelător bătea o inimă cinstită de prieten !

Curînd, ascultătorii începură să observe și la orator un lucru ciudat : își ațintise privirea într-un anumit punct, frămîntîndu-se pe loc cu neliniște, și începuse să ridice și el din umeri. Deodată tăcu, deschise gura uluit și se întoarse către Poplavski :

— Ascultă, dar... trăiește ! îi șopti, privindu-l îngrozit.

— Cine trăiește ?

— Prokofi Osipîci, cine altul ? Uite-l colo, lîngă monumentul cela !

— Apoi, nici n-a murit ! A murit Kirill Ivanovici !

— Bine, dar chiar tu mi-ai spus că a murit secretarul nostru !

— Așa și este, Kirill Ivanovici era secretarul nostru. Numai că tu, zăpăcit cum ești, ai încurcat lucrurile. E drept că și Prokofi Osipîci a fost secretar la noi, dar sînt doi ani de cînd a trecut ca șef de birou la secția a doua.

— Dracu să vă mai înțeleagă !

— De ce te-ai oprit ? Dă-i înainte, că ne facem de rîs !

Zapoikin se întoarse spre mormînt și, cu aceeași elocvență, își urmă cuvîntarea întreruptă. Într-adevăr, lîngă un monument stătea Prokofi Osipîci, un funcționar bătrîn și cu fața rasă, uitîndu-se încruntat și furios la orator.

— Ce ți-a venit ? rîdeau funcționarii, în timp ce se întorceau cu Zapoikin de la înmormîntare. Ai îngropat omul de viu !...

— Nu-i frumos, tinere ! bombăni Prokofi Osipîci. Discursul dumitale poate că s-ar potrivi unui mort, dar pentru un om încă în viață e curată bătaie de joc ! Gîndește-te numai la toate cîte le-ai spus ! „Dezinteresat, incoruptibil, nu primește mită...” Asemenea lucruri nu se pot spune decît în batjocură despre un om care trăiește ! Și pe urmă, domnule, nimeni nu te-a rugat să înșiri verzi și uscate despre figura mea. Nu-s frumos, sînt urît și-s așa cum sînt ! Dar ce nevoie aveai dumneata să-mi expui mutra în văzul tuturor ?... Ei nu, să știi că m-am supărat !

1886

Traducere de Otilia Cazimir și Nicolae Gumă

O OPERĂ DE ARTĂ

Ținând sub braț un pachet învelit în *Buletinul bursei* numărul 223, Șașa Smirnov, unicul fiu al unei mame văduve, intră, făcând o mutră acră, în cabinetul doctorului Koșelkov ¹.

— Aha, tînărul nostru cel simpatic ! îl întîmpină doctorul. Ei, cum ne mai simțim ? Ce mai e nou ?

Sașa începu să clipească des, își duse mîna la inimă și zise, cu emoție în glas :

— Maică-mea vă trimite multe plecăciuni și mi-a dat în grijă să vă mulțumesc, Ivan Nikolaevici... Sînt singurul fiu al maică-mi și dumneavoastră mi-ați salvat viața... m-ați vindecat de o boală grea și... și nu știm amîndoi cum să vă mulțumim !

— Lasă asta, tinere ! îl întrerupse doctorul, topindu-se de plăcere. N-am făcut decît ceea ce ar fi făcut oricare altul în locul meu.

— Sînt singurul fiu al maică-mi... Sîntem săraci și, bineînțeles, nu putem să vă răsplătim pentru munca dumneavoastră și... ne simțim așa de rușinați, domnule doctor, cu toate că, de altfel atît maică-mea cît și eu... singurul fiu al maică-mi, vă rugăm stăruior să primiți, în semn de recunoștință... obiectul acesta, care... E un lucru de preț un bronz vechi... o operă de artă rară.

— Dar nu trebuia ! Și doctorul își încreți fruntea. Pentru ce ?

— Nu, vă rog să nu ne refuzați, bîgăuia înainte Șașa, desfăcînd pachetul. Dacă ne refuzați, ne su-

¹ *Coșeleoc* — pungă.

părați și pe mine, și pe maică-mea... E un obiect foarte frumos... un bronz vechi... Ne-a rămas de la răposatul meu tată și l-am păstrat ca pe o amintire scumpă... Tatăl meu cumpăra bronzuri vechi și le vindea apoi pe la amatori... Acum, maică-mea și cu mine ne ocupăm cu asta...

Sașa despachetă obiectul și-l așează, solemn, pe masă. Era un candelabru, nu prea mare, un bronz vechi lucrat artistic. Înfațișa un grup: două femei, în costumul Evei, stînd pe un pedestal într-o poziție pentru descrierea căreia nu am nici destul curaj și nici temperamentul necesar. Figurinele zîmbeau cu cochetărie și, în general, îți făceau impresia că dacă n-ar fi fost nevoite să susțină fiecare cîte unul din brațele candelabrului, ar fi sărit de pe pedestal și s-ar fi dedat la o orgie atît de înspăimîntătoare, că ți-ar fi rușine să te și gîndești, cititorule !

După ce se uită la dar, doctorul se scărpină încet după ureche, icni și-și șterse nasul, nehotărît.

— Da, într-adevăr, e o piesă admirabilă, mormăi el. Însă cum să-ți spun... e prea din cale-afară de indecentă... Țsta nu mai e nud, ci dracu știe ce...

— Cum adică :

— Nici șarpele care duce în ispită n-ar fi născocit ceva mai scîrbos ! A așeza pe birou o fantasmagorie ca asta, ar însemna să-mi spurc toată casa !

— O, dar ce ciudat priviți dumneavoastră arta, domnule doctor ! se supără Sașa. Uitați-vă, e un obiect de artă ! Are în el atîta frumusețe și atîta grație, încît fără să vrei ți se umple sufletul de evlavie și ți se umezesc ochii ! În fața unei asemenea perfecțiuni, faci abstracție de tot ce e pă-

mîntesc... Uitați-vă numai cîtă mișcare, cît aer, ce expresie !

— Toate astea le înțeleg foarte bine, dragul meu, îl întrerupse doctorul. Dar eu am familie, în birou la mine intră și copiii mei, mai vin și cucoane...

— Fără îndoială că dacă privim lucrurile din punctul de vedere al vulgului, zise Sașa, obiectul acesta de înaltă măiestrie artistică se prezintă în altă lumină... Dar, domnule doctor, ridicați-vă deasupra vulgului, mai ales că refuzul dumneavoastră ne-ar îndurera adînc, și pe mine și pe maică-mea. Sînt singurul fiu al maică-mi... mi-ați salvat viața... Vă oferim obiectul la care ținem noi mai mult. Însă numai de un lucru îmi pare rău : că n-aveți și perechea acestui candelabru...

— Îți mulțumesc drăguță și vă rămîn foarte recunoscător... Spune-i mamei dumitale multe plăcări din partea mea... Însă, gîndiți-vă și dumneavoastră, aici intră și copiii mei, vin și cucoane... În sfîrșit, lasă-l să rămînă ! Oricum, tot n-o să vă pot face să înțelegeți...

— Nici n-aveți ce... se bucură Sașa. Așezați candelabru l'coalea, lîngă vaza asta... Dar ce păcat că n-aveți și perechea lui ! Mare păcat... Și acum, rămîneți cu bine, domnule doctor.

După plecarea tînărului, doctorul se uită mult timp la candelabru, scărpinîndu-se după ureche și chibzuind.

„Piesa e admirabilă, fără discuție, se gîndea el, și ar fi păcat s-o arunc... Pe de altă parte, e cu neputință s-o păstrez... Hm ! Ia te uită ce dilemă ! Cui aș putea să i-o dau, cui aș putea să i-o fac cadou ?...”

După o lungă chibzuință, își aduse aminte de bunul său prieten, avocatul Uhov¹, căruia îi rămăsese îndatorat pentru că-i pledase un proces.

¹ *Uho* — ureche.

— Minunat ! decretă doctorul. Ca prieten, îi vine greu să primească bani de la mine, așa că e cât se poate de nimerit să-i fac un dar. Ia să-i duc lui drăcia asta ! Unde mai pui că e și holtei, și cam ușuratic...

Și fără să stea mult la gânduri, doctorul se îmbracă, împachetă candelabrul și se duse la avocatul Uhov.

Îl găsi acasă.

— Salutare, prietene ! îi zise el. Am venit la tine... Am venit, frățioare, să-ți mulțumesc pentru oste-neala pe care ți-ai dat-o... Bani, știu că nu vrei să primești. Primește atunci măcar fleacul ăsta... ia te uită colea, frățioare... uite ce flecușteț minunat !

Cînd văzu „flecustețul“, avocatul se simți cuprins de un entuziasm de nedescris.

— Într-adevăr, strașnică piesă ! și izbucni în hohote de rîs. Măi drăcia dracului, cui i-a venit în minte să născocească asemenea bazaconie ? E admirabilă, e încîntătoare. Unde ai găsit bijuteria asta ?...

După ce i se mai potoli entuziasmul, avocatul se uită speriat spre ușă și zise :

— Numai că, știi una, frățioare ? Ia-ți cadoul înapoi. Nu pot să-l primesc...

— De ce ? se sperie doctorul.

— Pentru că, vezi... la mine vine cîteodată și mama, vin clienți... și pe urmă, chiar și de servitori mi-ar fi rușine !

— Nu, nu, nu !... Nu se poate să mă refuzi ! și doctorul se apără cu mîinile. Asta ar fi curată porcărie din partea ta ! E o piesă unică... uite ce mișcare, ce expresie... Nici nu vreau să aud ! M-aș supăra grozav !

— Măcar să fi fost, cît de cît, îmbrăcate... sau să le fi pus măcar cîte o frunză de viță...

Dar doctorul se apără și mai tare cu mîinile, ieși grăbit de la Uhov și, încîntat că reușise să scape de candelabru, se urcă într-o birjă și se întoarce acasă...

După plecarea lui, avocatul cercetă candelabru, îl pipăi cu degetele peste tot și, ca și doctorul, își frămîntă mult timp mintea întrebîndu-se ce să facă cu el.

„Obiectul e strașnic, își zicea, și-ar fi păcat să-l arunc. Iar ca să-l țin la mine, e prea indecent. Cel mai bun lucru ar fi să-l dăruiesc și eu cuiva... Uite, am să i-l ofer chiar în seara asta comicului Sașkin. Îi plac, canaliei, asemenea drăcovenii. Și unde mai pui că spectacolul de astăzi se dă în beneficiul lui...”

Zis și făcut. În aceeași seară, împachetat cu grijă, candelabru i-a fost oferit comicului Sașkin. Toată seara cabina artistului a fost luată cu asalt de bărbații veniți să-i admire darul. Toată seara cabina a răsunat de strigăte de entuziasm și de rîsete care semănau a nechezat de cai. Dacă se apropia de ușă vreo actriță și întreba : „Pot să intru ?” imediat se auzea glasul răgușit al comicului :

— Nu, nu, măicuță ! Sînt dezbrăcat !

După ce se termină spectacolul, comicul ridică din umeri, își înălță brațele și strigă :

— Ce să mă fac cu porcăria asta ? Că eu stau într-o casă particulară. La mine vin actrițe... Și, de ! Asta nu e o fotografie s-o poți ascunde în sertar !

— Eu aș zice s-o vindeți, domnule, îl sfătuie coaforul, în timp ce-l ajută să se dezbrace. Aproape de aici, în mahala, stă o bătrînă care se ocupă cu asta, cumpără bronzuri vechi... Luați un birjar și întrebați de Smirnova... toată lumea o cunoaște.

Comicul îi ascultă sfatul... Două zile mai târziu, doctorul Koşelkov stătea în cabinetul lui şi, cu un deget la frunte, se gîndea la acizii fierei. Deodată uşa se deschise şi Saşa Smirnov dădu buzna în odaie. Zîmbea, şi toată făptura lui strălucea de bucurie... Tinea sub braţ un pachet învelit într-un ziar.

— Domnule doctor, începu el gîfîind. Închipui-ţi-vă ce fericire ! Spre norocul dumneavoastră, am reuşit să găsim perechea candelabrului !... Maică-mea e aşa de încîntată... Ştiţi, sînt singurul fiu al mamei... iar dumneavoastră mi-aţi salvat viaţa...

Şi tremurînd de recunoştinţă, Saşa aşeză candelabrul în faţa lui Koşelkov. Doctorul deschise gura, încercă să zică ceva, dar nu zise nimic : îi pierise glasul.

1886

Traducere de Otilia Cazimir şi Nicolae Gumă

CINE-I DE VINĂ ?

Unchiul meu, Piotr Demianîci, consilier de colegiu, uscat şi galben, semănînd foarte bine cu un peşte afumat învechit şi în care s-a înfipt un băţ, pregătindu-se într-o zi să se ducă la liceu unde era profesor de latină, văzu deodată că scoarţele sintaxei lui erau roase de şoareci.

— Ia ascultă, Praskovia ! îi spuse el bucătăresei, intrînd la dînsa. De unde avem şoareci ? Se poate ? Ieri mi-au răs pălăria tare, azi mi-au pocit sintaxa... Mîine-poimîine o să-mi roadă hainele !

— Și eu ce să fac ? Nu i-am adus eu ! îi răspunse Praskovia.

— Bine, dar trebuie să facem ceva ! Ar trebui să ieși o pisică !

— Am pisică, da' nu-i bună la nimic.

Și Praskovia îi arătă în colț, un pisoiaș alb, slab scovergă, ce dormea ghemuit lângă mătură :

— Și de ce zici că nu-i bun ? Întrebă Piotr Demianîci.

— E prea mititel și prost ! N-are nici două luni.

— Hm... Păi trebuie învățat ! Decît să doarmă așa în neștire, mai bine ar învăța.

Și zicînd așa, Piotr Demianîci oftă preocupat și ieși din bucătărie. Pisoiașul înălță capul, privi leneș în urma lui și închise iar ochii.

Dar nu dormea : se gîdea. La ce ? Neavînd cunoștință despre viața reală și nici un fel de bagaj de impresii, putea să gîndească doar instinctiv și să-și închipuie viața după acele reprezentări pe care le moștenise o dată cu carnea și sîngele, de la stră-strămoșii lui — tigrii (vezi Darwin). Gîndurile lui aduceau mai mult cu lucrurile pe care le vezi în somn. Închipuirea lui de pisoai îi înfățișa ceva în genul pustiului Arabiei, prin care zburau umbre foarte asemănătoare cu Praskovia, soba și mătura de lângă el. Printre umbre se ivea deodată o farfurioară cu lapte ; apoi, farfurioara făcea lăbuțe, începea să umble și vroia parcă să fugă ; pisoiașul făcea o săritură și cutremurat de dorinți sîngeroase, își înfigea ghearele în ea... Pe urmă farfurioara pierdea într-un fel de negură și în locul ei apărea o bucată de carne, scăpată de Praskovia. Carnea scotea un chirăit plin de spaimă și o zbughea înlături, dar pisoiașul făcea și de data asta o săritură și-și înfigea

ghearele în ea... În general, tot ce i se năzărea micului visător, avea un singur sfârșit : sărituri, gheare și dinți !... Mă rog, se spune că în sufletul omului e o beznă de nepătruns, darămite în al unui pisoi ! Dar cât sînt de aproape de adevăr toate cele descrise aici, se vede din cele ce urmează : cuprins cum era de vraja dulcilor visări, pisoiașul sări deodată ca ars, o privi pe Praskovia cu ochi scînteietori, se zbîrli îngrozitor și, făcînd un salt, își înfipse ghearele în poala bucătăresei. Se vedea după toate că-i născut pentru a prinde șoareci și că-i urmaș vrednic al sîngeroșilor săi strămoși. Soarta îl menise să fie spaima subsolurilor, a cămărilor și a hambarelor și dacă n-ar fi fost educația... Dar să nu anticipăm ! S-o luăm binișor de la-nceput !

Întorcîndu-se de la liceu, Piotr Demianîci intră într-o prăvălie de mărunțișuri și cumpără o capcană de 15 parale, iar la prînz agăță de cîrligul ei o bucatică de chiftea și așează capcana sub divanul unde se puneau caietele cu exerciții de latină ale școlarilor, pe care Praskovia la întrebuinta la tot felul de nevoi gospodărești. La ora 6 seara punct, cînd onoratul latinist ședea la masa lui de lucru și corecta caietele băieților se auzi deodată de sub divan un pocnet scurt, dar atît de răsunător, că unchiul meu tresări și scăpă condeiul din mînă... Apoi, fără să piardă o clipă, se apropie de divan și scoase de sub el capcana. Un șoricel curățel și mic cît un degetar, mirosea de zor plasa de sîrmă, tremurînd de spaimă.

— Aha-haa ! făcu Piotr Demianîci și privi șoricelul cu o bucurie atît de răutăcioasă, de parcă s-ar fi pregătit să-i pună un „unu”. Te-am pri-ins, afurisitu-le ! Stai că-ți arăt eu ție cum se ronțăie sintaxa !

După ce-și admiră în voie jertfa, Piotr Demianîci puse capcana jos și strigă :

— Praskovia, s-a prins un șoarece ! Adu pisoii !

— Acu-ușica-a ! Răspunse Praskovia și peste o clipă apăru ducînd în brațe pe urmașul tigrilor.

— Minunat ! zise Piotr Demianîci, frecîndu-și palmele. O să-l învățăm noi numaidecît să prindă șoareci... Pune-l în fața capcanei... Așa ! Acum lasă-l să miroasă și să privească... Bu-un !...

Pisoiul privi uluit la unchiul meu, la fotoliile din odaie, mirosi capcana, dar pe urmă, speriat pesemne de lumina prea vie a lămpii și de luarea-aminte cu care era privit, se smuci speriat și fugi spre ușă.

— Stai ! strigă unchiul, apucîndu-l de coadă. Stai, blestematule ! Te-ai speriat de un șoarece, prostule ! Uită-te la el : e șoarece ! Hai, uită-te ! Uită-te, dacă-ți spun !

Piotr Demianîci apucă pisoiul de ceafă și îl împinse cu botul în capcană.

— Privește aici, secătură ! Ia ține-l puțin, Praskovia ! Ține-l în fața ușitei... Iar cînd o să las șoarecele să iasă, dă-i și tu drumul !... M-auzi ?... Chiar în clipa aceea !

Și luînd o înfățișare tainică, unchiul ridică ușița capcanei... Șoricelul păși sfios înainte, adulmecă aerul, apoi se năpusti glonț sub pat... Iar pisoiașul, slobozit de Praskovia, ridică coada și o zbughi sub masă.

— A fugit ! A fugit ! strigă Piotr Demianîci, furios. Unde-î ticălosul ? Sub masă ? Stai, că te învăț eu minte !...

Și, scoțînd pisicul de sub masă, unchiul meu îl zgîlții cu putere în aer...

— Canălie !... mormăi dînsul, trăgîndu-l de urechi. Na, na, na ! Ai să mai caști gura altă dată ? Canălie !...

A doua zi, Praskovia îl auzi iar strigînd :

— Praskovia ! Iar s-a prins un șoarece ! Adu-ncoa' pîsoiul !...

Dar, după jîgnirea din ajun, pîsoiul se ghemuise sub cuptor și rămăsese acolo toată noaptea. Praskovia îl scoase, îl aduse de ceafă în birou și îl puse în fața capcanei, iar pîsoiul începu să tremure din toate măduarele și să miaune jalnic.

— Lasă-l mai întîi să-și vină în fire ! comandă Piotr Demianîci. Să se uite și să miroasă ! Hai, privește și învață ! Stai 'locului, fir-ai tu afurisit să fii ! strigă el, văzînd că pîsoiul pleacă de-a-ndaratelea de la capcană. O să te bat măr ! Trage-l de urechi, Praskovia ! Așa !... Acum pune-l în fața ușiței...

Și unchiul ridică încet închizătoarea. Șoricelul luncă chiar lîngă nasul pîsoiului, se izbi de mîna Praskoviei și intră sub dulap. Iar pîsoiul, simțîndu-se în libertate, făcu o săritură disperată și se ghemui sub divan.

— Alt șoarece scăpat ! urlă Piotr Demianîci. Ce fel de pîsoi o mai fi și ăsta ? E un nemernic, o lepădătură ! Bătaie ! Să fie bătut chiar aici lîngă capcană.

Cînd se prinse cel de-al treilea șoarece, pîsoiul, decum dădu cu ochii de capcană și de locatarul ei, fu cuprins de un tremurici grozav și îi zgîrie mîinile Praskoviei... După cel de-al patrulea șoarece, unchiu-meu își ieși din fire de-a binelea, îi dădu un pîcior pîsoiului și zise :

— Ia de aici pocitania asta ! Să n-o mai prind în casa mea ! Aruncă-l unde știi ! Nu face doi bani.

Trecu un an... PISOIUL slab și jigărit se prefăcuse într-un motan mare și înțelept. Într-o zi, strecurându-se prin curțile din dos la o întâlnire de dragoste și fiind la doi pași de țintă, motanul auzi deodată un foșnet slab și îndată după aceea văzu un șoricel care fugea de la igheabul de adăpat vite, spre grajd... Eroul meu se zbîrli, făcu spatele arc, scuiță și zguduit de un tremur nestăpînit, o luă la sănătoasa, ca un laș.

Vai! Mi se-ntîmplă și mie uneori să mă aflu în situația caraghioasă a pISOIULUI care a fugit de șoricuț. Ca și pISOIUL pomenit, am avut și eu cinstea altădată, să învăț latina cu unchiu-meu. Și acum, cînd mi se-ntîmplă să văd o operă a antichității, în loc să mă bucur de ea cu toată lăcomia cuvenită, îmi vin numaidecît în minte *ut consecutivum*¹, verbele neregulate, fața pămîntiu-gălbuie a unchiului, *ablativus absolutus*²... și simt că pălesc, că părul mi se face măciucă și, aidoma pISOIULUI, fug și eu mîncînd pămîntul.

1886

Traducere de Xenia Stroe

EA ERA

— Povestiți-ne ceva, Piotr Ivanovici! îl rugau domnișoarele.

Colonelul își răsuci mustața cărunță, își dresе glasul și începu :

¹, ² Forme gramaticale latinești (n. trad.).

— Asta s-a întâmplat prin 1843, în timp ce regimentul nostru se afla cantonat în apropiere de Censtohovo. Și trebuie să vă spun, domnițele mele, că în anul acela era o iarnă cumplită și că nu trecea o zi fără să înghețe nasul santinelor și fără ca viscolul să nu înzăpezească drumurile. Gerul năprasnic, un ger de crăpau pietrele, începu spre sfârșitul lui octombrie și ținu fără întrerupere până în aprilie. Și să mai știți că pe vremea aceea eu nu arătam ca un moșneag, ca o lulea afumată, cum arăt acum : închipuiți-vă un tânăr voinic cu bujori în obraji... Ce să vă spun, o frumusețe de bărbat ! Umblam totdeauna gătit ca un păun, aruncam banii în dreapta și-n stînga, și aveam o pereche de mustăți răsucite, cum nu mai avea nici un pra-porșcik ¹ în toată lumea asta ! Era de ajuns să fac cu ochiul, să-mi zăngănesc dintenii și să-mi răsucesc mustața, pentru ca cea mai mîndră dintre frumoase să se prefacă în cel mai blînd mieluşel ! Eram hămesit de femei ca păianjenul de muște. Și dacă m-aș apuca acum să număr toate polonezele și toate ovreicuțele care se agătau de gîtul meu pe vremea aceea, vă asigur, domnițele mele, că nu mi-ar ajunge toate numerele cîte sînt în aritmetică... Adăugați la toate acestea că pe atunci eram adjutant de regiment, că dansam ca nimeni altul mazurca și că mă însurasem cu o femeie fermecătoare, Dumnezeu s-o ierte. Și eram un ștregar și un zurbagiu, cum nu vă puteți închipui ! Dacă se întâmpla vreun scandal amoros în județ, dacă smulgea cineva perciunii vreunui ovrei sau zdrobea mutra vreunui nobil polonez, apoi se știa că asta era isprava pra-porșcikului Vîvertov !

¹ Cel mai mic grad ofițeresc în armata țaristă.

În calitate mea de adjutant, eram nevoit de multe ori să cutreier județul. Când plecam să cumpăr ovăz sau fîn, când să vînd caii reformați panilor polonezi și ovreilor. Dar de cele mai multe ori, domnițele mele, sub pretextul trebuilor, alergam în galopul calului la vreo întîlnire cu cine știe ce poloneză, sau la vreun moșier bogat, la joc de cărți... În noaptea din ajunul Crăciunului, țin minte ca acum, am plecat din Censtohovo spre satul Șeviolki, unde fusesem trimis în interes de serviciu. Și era o vreme, ce să vă spun, îngrozitoare... Gerul se făcuse așa de aspru, că pînă și caii icneau, iar vizitiul meu și cu mine ne transformasem în turturi de gheață. Și asta numai în vreo jumătate de ceas, nu mai mult... Dar cu gerul tot te mai poți împăca, tot mai merge. Însă închipuiți-vă că abia ajunseseam la jumătatea drumului, când s-a pornit deodată să viscolească! Giulgiul alb a început a se învîrți și a se răsuci, ca dracul înainte de liturghie! Iar vîntul s-a pornit să urle, de parcă-i furase cineva nevasta. Drumul nu se mai vedea... În mai puțin de zece minute, și vizitiul, și eu, și caii, eram acoperiți cu zăpadă.

— Înălțimea voastră, am rătăcit drumul! Îmi spune atunci vizitiul.

— Ptiu, drace! Unde ți-au fost ochii, dobitocele! Hai, mîna drept înainte, poate că dăm de vreo casă de oameni!

Și așa, mergem ce mergem, ne învîrtim ce ne învîrtim, și pe la miezul nopții caii se opresc drept în poarta de la conacul contelui Bojadlowski — țin minte ca acum — un polonez bogat. Pentru mine, polonezii și ovreii sînt ca hreanul după masă. Dar trebuie să

recunosc că leșii sînt oameni primitivi și că nu există femei mai înfocate ca polonezele...

Ne-au lăsat să intrăm... Contele Bojadłowski stătea pe vremea aceea la Paris, așa că ne-a primit administratorul lui, un oarecare Kazimir Hapczinski, polonez și el. Țin minte că nici nu trecuse un ceas de la sosirea noastră, și eu mă și găseam în aripa conacului unde locuia administratorul, îi făceam curte nevستی-si, beam vin și jucam cărți! După ce am cîștigat cinci galbeni și m-am îmbătat tun, am cerut îngăduința să mă duc la culcare. Neavînd loc la el, administratorul mi-a pus la dispoziție o odaie în palatul contelui.

— Nu vă temeți de stafii? m-a întrebat el intrînd cu mine într-o încăpere nu prea mare, dar care se învecina cu un salon imens și pustiu, plin de frig și de întuneric.

— Adică, cum vine asta? Aveți stafii pe aici? l-am întrebat eu, ascultînd cum ecoul înăbușit îmi repeta vorbele și pașii.

— Nu știu, a rîs polonezul. Dar cred că locuul e cum nu se poate mai nimerit pentru stafii și duhuri necurate.

Trăsesem zdravăn la măsea și eram beat mort. Totuși, mărturisesc că la auzul acestor vorbe m-au cam trecut răcorile. La naiba, prefer o sută de cerkezi decît o singură stafie! Dar ce era să fac? M-am dezbrăcat și m-am culcat... Lumînarea abia lumina pereții, pe care, după cum vă închipuiți și dumneavoastră, atîrnau portrete de străbuni, unul mai fioros decît altul, arme străvechi, cornuri de vînătoare și alte fantasmagorii de felul ăsta... Era o liniște ca de mormînt, numai în salonul de alături foșneau șoarecii și trosnea mobila din căle-

afară de uscată. Iar dincolo de fereastră, era iadul pe pământ... Vîntul cînta prohodul nu ştiu cui, copacii se plecau pînă la pământ gemînd şi suspirînd, iar o drăcie oarecare, cred că vreun oblon, scîrţîia jalnic şi se izbea de tocul ferestrei. La toate acestea, adăugaţi că mi se cam învîrtea capul şi, o dată cu el, întreg universul... Cînd închideam ochii, mi se părea că patul meu era purtat prin toată casa aceea pustie, jucînd capra cu duhurile necurate. Ca să-mi mai potolesc spaima, am stins lumînarea : se ştie doar că odăile pustii sînt mult mai fioroase pe lumină decît pe întuneric...

Cele trei fete care-l ascultau pe colonel se apropiară şi mai mult de el, atîntindu-şi asupra lui ochii încremeniţi.

— Şi cum vă spun, urmă colonelul, cu toate că nu mai ştiam ce să fac ca să adorm, somnul nu se lîpea de mine cu nici un preţ. Ba mi se părea că intră hoţii pe fereastră, ba că aud şoşotind, ba că mă atinge cineva pe umăr... Într-un cuvînt, mi se năzăreau tot soiul de năzdrăvenii, cum i s-ar fi în-tîmplat oricui într-o asemenea încordare nervoasă. Şi imaginaţi-vă că, în mijlocul tuturor acestor drăcovenii şi în învălmăşeala aceea de zgomote, desluşesc limpede ceva care semăna cu lipăitul unor papuci. Întind urechea şi, ce credeţi ? Aud cum se apropie cineva de uşa mea, cum tuşeşte şi o deschide...

— Cine-i acolo ? am întrebat, sărind din pat.

— Eu sînt... nu te speria ! mi-a răspuns un glas de femeie.

M-am repezit la uşă... Au trecut cîteva clipe, şi deodată am simţit două mînuţe de femeie, delicate ca puful de raţă sălbatică, lăsîndu-se pe umerii mei.

— Te iubesc... îmi ești mai scump ca viața ! șoptea un glas dulce și melodios.

O respirație fierbinte mi-a atins obrazul... Am uitat și de viscol, și de duhuri, și de toate câte sînt pe lume și am cuprins-o de mijloc... Și ce mijloc ! Un mijlocel ca acela natura nu poate să-l creeze decît o dată la zece ani — și atunci numai la comandă specială !... Subțire ca tras printr-un inel, fierbinte, efemer ca răsuflarea unui prunc ! Nu m-am putut stăpîni și am strîns-o cu putere în brațe... Buzele ni s-au unit într-un sărut prelung și... mă jur pe toate femeile din lume că n-am să uit pînă la moarte sărutul acela !

Colonelul tăcu, bău o jumătate de pahar cu apă și, coborînd glasul, urmă :

— Cînd m-am uitat pe fereastră a doua zi dimineată, am văzut că viscolul se întetise și mai al dracului... Nici vorbă să plecăm la drum. Am fost nevoit să rămîn toată ziua la administrator, să beau și să joc cărți. Iar seara eram iarăși în casa cea pustie și, exact la miezul nopții, strîngeam din nou în brațe mijlocelul cunoscut... Da, domnișoarelor, dacă n-ar fi fost dragostea, mă lua naiba de plictiseală ! Sau, cine știe, poate că ajungeam un bețiv incorijibil.

Colonelul oftă, se ridică și începu să se plimbe în tăcere prin salon.

— Ei... și pe urmă ? îl întrebă una din domnișoare, cu răsuflarea tăiată de curiozitate.

— Pe urmă, nimic. A doua zi mi-am căutat de drum.

— Bine... dar cine era femeia aceea ? întrebă celelalte domnișoare, cu sfială.

— E ușor de înțeles !

— Ba nu e ușor de loc...

— Era nevastă-mea!!

Cele trei domnișoare săriră ca arse:

— Adică... adică cum vine asta? se mirară ele.

— Ei, doamne, dar ce vi se pare așa de greu de înțeles, făcu înclădat colonelul, ridicând din umeri. După câte știu, v-am povestit destul de limpede. Plecasem la Șeviolki cu nevastă-mea... Fusesse găzduită și ea tot în casa cea pustie, într-o odaie de alături... E foarte clar!

— Hm... făcură domnișoarele dezamăgite, lăsându-și brațele în jos. Ați început-o frumos, dar ați sfârșit... nici nu știm cum să vă spunem... Auzi? Nevastă... Nu, iertați-ne, dar așa ceva nu e nici interesant și nici măcar inteligent.

— Curios! Prin urmare, ați fi vrut să nu fi fost soția mea legitimă, ci o femeie străină? Ei, domnișoarelor, domnișoarelor! Dacă judecați așa de pe acum, ce-o să mai ziceți când o să fiți măritate?...

Domnișoarele se rușinară și tăcură. Apoi, bătându-și capul în pământ, începură să caște... La cină nu luară nimic în gură. Stăteau, făcându-și cocoloși de pâine și tăceau.

— Nu, asta-i culmea nerușinării! nu se mai putea stăpîni una din ele. De ce ne-ați spus povestea dacă știți că se sfârșește așa?... Nu, n-are nici un haz... Ba chiar e stupidă!!

— Ați început așa de frumos... și deodată v-ați dat în petic... adăugă altă domnișoară. Asta e curată bătaie de joc!

— Ei, haide, haide!... am glumit... zise colonelul. Nu vă supărați, domnișoarelor, am glumit. Nu era nevastă-mea, era nevasta administratorului...

— Aşa ? !

Şi dintr-o dată domnişoarele se însenină şi ochisorii începură să le sclipească... Se apropiară de colonel şi, turnându-i mereu vin în pahar, îl ameţiră cu întrebările. Plictiseala dispăru, şi curînd dispăru şi mîncarea de pe masă, deoarece domnişoarele începură să mănînce cu cea mai mare poftă. s

1886

Traducere de Otilia Cazimir şi Nicolae Guma

SUPLICIU DE ANUL NOU

Schiţă despre inchiiziţia modernă

Te îmbraci în frac, îţi atîrni la gît ordinul „Sfîntul Stanislav“, dacă-l ai, îţi stropeşti batista cu parfum, îţi răsuceşti mustaţa în tirbuşon, şi toate le faci cu mişcări repezite şi furioase, de parcă ai găti pe cel mai aprig duşman al dumitale, nu pe dumneata însuţi.

— Fire-ar al drrracului ! mormăi printre dinţi. Nu-i chip să ai linişte nici în zi de lucru, nici în zi de sărbătoare ! Să alergi la bătrîneţe, ca un cîine ! Poştăşii, că-s poştăşi, şi tot au o viaţă mai tihnită !

Lîngă dumneata stă Verocika, tovarăşa dumitale de viaţă, ca să zic aşa, şi turuie din gură :

— Ia te uită la el, ce l-a apucat ! Auzi, să nu se ducă în vizită ! Şi eu sînt de părere că totul e o prostie, o prejudecată, şi n-are nici un rost să faci vizite... dar dacă îndrăzneşti cumva să rămîi acasă, îţi jur că plec... că plec pentru totdeauna ! O să

mor ! N-avem decît un unchi, și tu... Ți-e lene și nu ești în stare să te duci și să-l firitisești de Anul Nou ? Verișoara noastră, Lenocika, ține așa de mult la noi, și tu, nerușinatule, nu vrei să-i faci această onoare ? Feodor Nikolaici ți-a dat bani cu împrumut, fratele meu Petea îi iubește așa de mult pe toți ai noștri, Ivan Andreici ți-a găsit slujbă, și tu !... te porți ca un nesimțit ! Doamne, cît sînt de nenorocită ! Nu, nici vorbă că ești un dobitoac ! Trebuia să iei de nevastă o scorpie, care să te sîcîie în fiecare clipă, nu o femeie blîndă ca mine ! Da, da ! Om lipsit de obraz ce ești ! Nu pot să te sufăr ! Te disprețuiesc ! Haide, pleacă odată, pleacă chiar în clipa asta ! Ține lista...Să te duci la toți care-s trecuți aici ! Dacă sari vreunul, nici să nu te mai întorci acasă !

Verocika nu sare la bătaie și nici nu-ți scoate ochii. Dumneata însă nu ești pătruns de această mărînimie și bombănești înainte... Cînd ești gata îmbrăcat și ți-ai luat și șuba, consoarta te petrece pînă la ieșire și mai aruncă o dată în urma dumitale :

— Tirranule ! Călăule ! Monstrule !

După ce ieși din casă (bulevardul Zubovski, casa Fufocikin), chemi un birjar și-i spui, cu glasul actorului Solonin, muribund, din *Samson și Dalila*¹ :

— La Lefortovo, spre Căzărțile roșii !

Birjarii din Moscova au acum pături la sîinii, dar dumneata nu apreciezi această generozitate și tremuri de frig... Logica nevestei, înghesuiala de la balul mascat din ajun, de la Teatrul Mare², mah-

¹ Operă aparținînd compozitorului francez *Saint-Saëns*.

² *Teatrul mare* din Moscova, cel mai de seamă teatru de operă și balet din U.R.S.S., centru al culturii muzicale și teatrale. Înființat în 1776, a jucat un rol important în dezvoltarea artei ruse

mureala, dorința irezistibilă să te vîri în așternut și să tragi un somn bun, arsurile de la stomac, ca urmare a meselor de sărbătorile Crăciunului — toate se amestecă într-un talmeș-balmeș, care parcă fermentează în dumneata și îți fac greață... Îți vine amețală și, ca un făcut, birjarul mîna așa de încet, de parcă se duce la moarte...

La Lefortovo stă unchiul nevestei, Semion Stepanîci. E un om minunat. Te adoră și pe dumneata, și pe Verocika dumatăle, o să-ți lase după moarte toată averea, dar... dracu să-l ia cu dragostea și cu averea lui cu tot! Spre ghinionul dumatăle, îl găsești tocmai cînd era mai adîncit în tainele politicii.

— Ai auzit, dragul meu, ce planuri are Battenberg¹? te întîmpină el de la ușă. Ce zici de individul ăsta? Dar ce zici de Germania!?

Semion Stepanîci e nebun după Battenberg. Ca orice cetățean rus, are părerea lui personală în ce privește problema bulgară și, dacă ar fi în puterea lui, ar rezolva-o cum nu se poate mai bine.

— Nu, frate, nu-i de vină nici Mutkurka, nici Stambulka²! urmează el, făcînd cu ochiul. Aici și-a băgat codița Anglia! Să fiu afurisit, să fiu de trei ori blestemat dacă nu și-a băgat-o!

Îl asculți de un sfert de oră și ai vrea să-ți iei rămas bun, dar el te prinde de mîneacă și te roagă să-l asculți pînă la capăt. Și începe să strige, și se înfierbîntă, și te împrășcă cu scuipat, îți vîră degetele în nas, îți înșiră citate întregi din articole de fond, sare în sus, se așază iar... Dumneata îl asculți, vezi cum trec clipele nesfîrșite și, de frică să

¹ Battenberg Alexandru (1857—1893), conducător al principatului bulgar.

² Stambulov Stevo Nicola (1855—1895) — om politic bulgar.

nu adormi, îți zgâiești ochii... Ești așa de buimăcit încât parcă te gîdila ceva în creier... Battenberg, Mutkurov, Stambulov, Anglia, Egiptul... toate îți joacă pe dinaintea ochilor, ca niște drăcușori...

Mai trece încă o jumătate de oră... o oră... Uf !

— În sfîrșit, a dat Dumnezeu ! oftezi, urcîndu-te în sanie, peste o oră și jumătate. M-a ucis, ticălosul ! Birjar, du-mă în Hamovniki ! Ptiu, afurisitul, m-a dat gata cu politica lui !

În Hamovniki dai peste colonelul Feodor Nikolaici, de la care ai împrumutat șase sute de ruble încă de anul trecut.

— Îți mulțumesc, îți mulțumesc, dragul meu, îți răspunde el la felicitări, uitîndu-ți-se în ochi cu bunătate. Același lucru îți urez și eu duminică... Sînt foarte, foarte bucuros... De mult te așteptam... Mi se pare că mai avem încă de anul trecut niște socoteli... Nu mai țin mine cît anume... Dar nu-i nimic, am spus și eu, așa... în treacăt... Nu-iei un păhăruț ? Nu strică după drum.

Dar cînd dumneata, bîlbîindu-te și cu ochii în pămînt te juri că n-ai acum bani disponibili și-l rogi de toți dumnezeii să te mai aștepte o lună, colonelul își aruncă brațele în sus și își ia o mutră jalnică.

— Apoi bine, dragă, mi i-ai cerut numai pentru șase luni ! șoptește el. Crede-mă că nu te-aș necăji, dacă n-aș fi și eu la ananghie ! Dumneata vrei să mă omori, pe cîntea mea... După Bobotează trebuie să achit o poliță, iar dumneata... Dumnezeule milostive ! Iartă-mă, dar asta-i curată nerușinare...

Și te ține așa, tot într-o morală, pînă nu mai poți. În sfîrșit, roșu și asudat, ieși de la colonel, te urci în sanie și strigi birjarului :

— La gara Nijegorodski, dobitocule !

Pe verișoara Lenocika o găsești rău dispusă. Stă întinsă pe canapea, în salonul ei albastru, își ține la nas o batistă îmbibată cu nu știu ce porcărie și se plînge de migrenă.

— Ah, dumneata erai, *Michel* ? suspină ea, abia deschizîndu-și ochii și întinzîndu-ți mîna. Dumneata erai ? Așază-te lîngă mine...

Rămîne cîteva minute cu ochii închiși, apoi își ridică pleoapele, te privește lung și te întrebă, cu glasul unui om care trage să moară :

— Michel, ești... ești fericit ?

Pungile de sub ochi i se umflă, iar în vîrfurile genelor i se ivesc lacrimi... Se ridică între perne, își duce mîna la pieptul care i se zbate de emoție și zice :

— E cu puțință oare, Michel... e cu puțință să se fi sfîrșit totul ? E cu puțință ca trecutul să nu se mai întoarcă niciodată ? O, nu !

Dumneata îngăimi ceva pe sub mustăți și te uiți neputincios în toate părțile, ca și cum ai căuta o portiță de scăpare. Dar mîinile ei grăsuțe îți încolăcesc gîtul ca doi șerpi, și pe reverul fracului ți se așterne un strat gros de pudră. Bietul frac, care îndură atîtea, care iartă atîtea !...

— Michel, oare clipa aceea dulce n-o să se mai repete niciodată ? geme verișoara, udîndu-ți pieptul cu lacrimi. Verișorule, unde-s jurămintele tale de dragoste veșnică, unde-s promisiunile tale ?

Brrr !... Încă o clipă și, în culmea deznădejdi, ești gata să te arunci în focul din cămin, de-a dreptul cu capul în jăratic... Dar spre norocul dumitale, se aud pași și în salon intră un domn cu clac și ghetă cu vîrfuri ascuțite... Dumneata sari ca un nebun,

săruți mîna verișoarei și alergi în stradă, binecuvîntîndu-ți slavatorul...

— Birjar, la bariera Krestovskaia !

Petea, fratele soției dumitale, e împotriva vizitelor ; de aceea îl găsești totdeauna acasă în zilele de sărbătoare.

— Ura !... strigă el, cînd te vede. Ia te uită pe cine-mi vād ochii ! Ai picat cum nu se poate mai bine !

Te sărută de trei ori, îți servește un coniac, îți prezintă două domnișoare care stau și chicotesc după un paravan, pe urmă sare în sus și, în sfîrșit, luîndu-și un aer grav, te trage într-un colț și-ți spune în șoaptă :

— Slută treabă, frățioare... Mi-am mîncat toți banii înainte de sărbători, înțelegi, și acum n-am o lețcaie în buzunar... Sînt într-o situație mizerabilă... Nădejdea mi-e numai la tine... Dacă nu-mi dai douăzeci și cinci de ruble pînă vineri, m-ai înjunghiat fără cușit...

— Și buzunarele mele-s goale, Petea, zău, te juri dumneata...

— Dă-o dracului de treabă ! Asta-i curată porcărie !

— Dar crede-mă...

— Lasă, lasă... Am înțeles ! Mai bine spune că nu vrei să-mi dai, și gata...

Petea se supără, începe să te acuze că ești nerecunoscător, te amenință că o să te pîrască de nu știu ce Verocikăi... Dumneata îi dai cinci ruble, dar el nu se mulțumește cu atît... Îi mai dai cinci și-ți dă drumul să pleci, dar cu condiția să-i mai trimiți mîine încă cincisprezece ruble.

— Birjar, la Porțile Kalujskie !

La Porțile Kalujskie stă cumătrul dumitale Deatlov, manufacturist și consilier municipal. Deatlov te îmbrățișează și te duce de-a dreptul la masa pusă.

— Nu-nu-nu ! urlă el, umplându-ți un pahar mare cu rachiu de scorușe. Să nu care cumva să nu-l bei ! Mă superi de moarte ! Dacă nu-l bei nu te las să pleci ! Seriojka, încuie ușa cu cheia !

N-ai încotro, îți iei inima în dinți și dai de dușcă paharul. Cumătrul nu mai poate de bucurie.

— Îți mulțumesc ! zice el. Și acum, fiindcă ești un băiat așa de cumsecade, ia să mai luăm câte unul... Nu-nu-nu... nu ! Mă supăr ! Și nu-ți dau drumul !

Vrînd-nevrînd, îl bei și pe cel de-al doilea.

— Îți mulțumesc, prietene ! strigă cumătrul în culmea fericirii. Pentru că nu m-ai uitat, trebuie să mai bem câte unul !

Și așa mai departe... Cantitatea de rachiu pe care ai băut-o la cumătru are asupra dumitale un efect atît de înviorător, încît la vizita următoare (Dumbrava Sokolnițkaia, casa Kurdiukova) o iei pe gazdă drept servitoare, iar servitoarei îi strîngi mîna lung și cu căldură.

Spre seară te întorci acasă distrus, mototolit, pe două cărări... Îți iese înainte, scuzați expresia, tovarășa dumitale de viață...

— Ei, ai fost pe la toți ? te întreabă dumneaei. De ce nu-mi răspunzi ? Hai ? Ce ? Cum ?... Tacă-ți gura ! Cît ai cheltuit cu birjarul ?

— Ci... cinci ruble și optzeci de copeici...

— Cum ?... Ce, ai înnebunit ? Ești milionar să cheltuiești atît bănet cu birjarii ?... Doamne, Dumnezeu, ai să ne aduci la sapă de lemn !

Urmează apoi o săpuneală pentru că miroși a vin, alta pentru că nu știi să povestești ca lumea ce

rochie avea Lenocika, alta pentru că ești călău, monstru și asasin... La urmă, tocmai când crezi că a venit vremea să te trîntești pe pat și să te odihnești, consoarta dumitale începe deodată să te miroasă, face ochi speriați și țipă :

— Ascultă, domnule, zice, să nu crezi că o să mă tragi pe sfoară ! Unde mi-ai fost, după ce ți-ai sfîrșit vizitele ?

— Ni...nicăieri...

— Minți, minți ! Când ai plecat, miroseai a violete de Parma, iar acum duhnești a opoponax ! Am înțeles tot, nenorocitul ! Te poftesc să-mi spui adevărul ! Scoală-te ! Cum îndrăznești să dormi, când îți vorbesc ? Cine-i ea ? La cine-ai fost ?

Dumneata holbezi ochii, icnești și dai din cap, buimăcit...

— Aha, taci ? Nu vrei să-mi răspunzi ? urmează consoarta. Nu ? Oh, mo...or ! Să vină un do...doctor ! M-ai dat gata ! Mo-mor !

Și acum, iubite domnule, îmbracă-te și aleargă după doctor. Anul Nou cu bine !

1887

Traducere de Otilia Cazimir și Nicolae Gună

NEAMȚUL CEL CUMSECADE

Ivan Karlovici Schweih, contramaistru la oțelăria „Funk et C-ie“, fusese trimis de patronul lui la Tver, să execute o lucrare chiar la fața locului. Se chinuise cu lucrarea aceea vreo patru luni, și în vre-

mea asta i se făcuse așa de dor de tinăra lui soție, încât îi pierise pînă și pofta de mîncare, iar de vreo două ori îl pālise plînsul. În timp ce se întorcea la Moscova, închidea mereu ochii, imaginîndu-și scena întoarcerii acasă: cum o să-i deschidă ușa Maria, bucătăreasa, și cum soția lui, Natașa, o să strige și o să i se arunce de gît...

„Ea nu știe că mă întorc, se gîndea. Cu atît mai bine. Bucuria neașteptată e și mai dulce...”

Ajunse la Moscova cu trenul de seară. Pînă să-i scoată trezherul bagajul, intră la bufet și bău două sticle cu bere... Berea îl făcu și mai bun, și mai blăjin și, în timp ce birjarul îl ducea de la gară în cartierul Presnea, îi mergea gura într-una:

— Tu birjar, bun birjar... Eu iubesc oamenii rus!... Tū rus, soție la mine rus, eu tot rus... Tata neamț, dar eu rus... Eu vreau să lupt cu Ghermania...

După cum își închipuise, îi deschise ușa Maria, bucătăreasa.

— Și tu rus, și eu rus... mormăia el, dîndu-i în primire bagajul. Toți ruși și vorbim limbă rusește... Unde-i Natașa?

— Doarme...

— Bine, nu trezi... Sst... lasă că trezesc eu la ea... Vrem s-o sperii, să facem surpriz... Sst!

Somnoroasă, Maria luă bagajul și se duse la bucatărie.

Zîbind, frecîndu-și mîinile și făcînd cu ochiul, Ivan Karlovici se apropie în vîrfurile picioarelor de ușa care dădea în odaia de dormit, și o deschise cu băgare de seamă, să nu scîrțîie...

În odaie era întuneric și liniște...

„Eu acuși sperii la ea!” își zise Ivan Karlovici și aprinse un chibrit...

Dar, bietul neamț ! În timp ce sulful de pe gă-mălia chibritului se aprindea, împrăștiind o lumină albăstruie, înaintea ochilor i se înfățișă următorul tablou : pe patul de lângă perete dormea o femeie cu plapuma trasă pînă peste cap, de nu i se vedeau decît călcîiele goale, iar pe celălalt pat un bărbat uriaș, roșcovan, cu capul mare și cu mustați lungi.

Lui Ivan Karlovici nu-i veni să-și creadă ochilor și mai scăpără un chibrit... Aprinse așa, unul după altul, cinci chibrituri, dar tabloul rămînea același : de neînchipuit, groaznic, revoltător. Simți cum i se taie picioarele, iar spinarea îi înțepeni de frig. Mahmureala de după bere i se risipi într-o clipă. Avea acum senzația că sufletul i se întorsese cu josul în sus. Cel dintîi gând care îi trecu prin minte, cea dintîi pornire, a fost să pună mîna pe un scaun și să-i facă vînt cu toată puterea în capul cel roșcovan, apoi s-o apuce pe necredincioasa lui consoartă de picioarele goale și s-o arunce pe fereastră, să zboare pe caldarîm cu cercevele cu tot.

„Nu, asta nu destul ! hotărî el, după ce se mai gîndi puțin. Întîi să-i fac de rîs la ei, chemăm poliție, chemăm neamuri și tocmai pe urmă le ucid !...”

Își încheie șuba și peste cîteva clipe era în stradă. Dar pe neașteptate izbucni în lacrimi amare. Plîngea, gîndindu-se la ingratitudea omenească. Femeia cea cu călcîiele goale fusese o biată croitoreasă, și el o fericise, făcînd-o soția unui maistru cu carte, pe care „Funk et C-ie” îl plătea cu șapte sute cincizeci de ruble pe an ! Înainte nu dădea doi bani pe ea, purta rochiile de stambă ca o slujnică, iar acum, mulțumită lui, poartă pălărie și mănuși, și pînă și „Funk et C-ie” îi spune „dumneavoastră”.

Ce prefăcute și ce viclene sînt femeile ! se gîndea Ivan Karlovici. Va să zică Natașa se prefăcea cînd

îi spunea că-l luase din dragoste nebună, se prefăcea când îi scria în fiecare săptămână, acolo, la Tver, scrisorile acelea fierbinți...

„Asta viperă, își zicea Schweih mergînd pe stradă. De ce luat eu un om rus? Rusul om rău! El barbar, el bătăran! Eu vreau să lupt cu Rosia, dracu să mă ia!”

Puțin mai târziu, își zicea :

„Ce miră mai mult, e că ea schimbat la mine cu un ticălos roșcovan! Aș fi iertat la ea, dacă ea ar fi îndrăgostit de „Funk et C-ie“, dar de așa un diavol fără șfanț la buzunar! Sînt om cel mai nenorocit!”

Schweih își șterse ochii și intră într-o cîrciumă :

— Dai la mine hîrtie și cerneală! Îi ceru el chelnerului. Vreau facem scrisoare!

Și cu mîna tremurătoare, începu să le scrie părinților soției lui, care locuiau la Serpuhov. În scrisoare le spunea că el, maestru cinstit și cu învățătură, nu mai vrea să trăiască cu o femeie dezvătată, că părinții ei sînt niște porci, fetele lor niște scroafe și că el, Schweih, nu mai vrea să știe nici de unii nici de alții... La urmă, le cerea bătrînilor să vină să-și ia acasă fata și pe ticălosul ei cel roșcovan, pe care nu l-a ucis numai pentru că n-a vrut să-și murdărească mîinile.

Ieși apoi din cîrciumă și puse scrisoarea la cutie. Pîna la patru dimineața rătăci prin oraș, gîndindu-se la nenorocirea lui. Slăbise, bietul, și se trăsese la obraz. Pîna la urmă, ajunsese la încheierea că viața nu-i decît o amară ironie a soartei și că ar fi o prostie și nici n-ar fi de demnitatea unui neamț cumsecade să mai trăiască. Și se hotărî să nu se mai

răzbune nici pe soție, nici pe roșcovan. Cel mai bun lucru pe care putea să-l facă era să-și pedepsească femeia cu mărînimia lui.

„Eu spun la ea totul, își zicea îndreptîndu-se spre casă, și pe urmă gata, sinucid la mine... Lasă, ea fie fericită cu roșcovan acela, eu nu împiedic...”

Și se închipui pe el mort și pe soția lui chinuită de remușcări.

— Las la ea avere de la mine, bombănea el, trăgînd de sîrma clopoțelului. Să poștește roșcovan să cîștige șapte sute cincizeci de ruble pe an, dacă el mai breaz ca mine !

Și de data asta îi deschise tot Maria bucătăreasa, care rămase trăsniță cînd îl văzu.

— Chemi tu Natalia Petrovna, îi porunci el, fără să-și scoată șuba. Vrem vorbește cu ea.

Peste cîteva clipe, în fața lui Ivan Karlovici stătea nedumerită o femeie tînără, numai în cămașă și cu picioarele goale. Cu lacrimi în ochi și rîdîndu-și mîinile în sus, soțul înșelat strigă :

— Eu știe tot ! Tu nu înșeli la mine ! Eu văzut cu ochii de la mine dobitoc roșcovan cel mustăcios.

— Ți-ai ieșit din minți ? se miră femeia. Ce urli așa ? Ai să trezești chiriașii !

— Pungaș acel roșcovan !

— Ți-am spus odată să nu urli ! Te-ai îmbătat și faci scandal. Du-te și te culcă !

— Nu face plăcere la mine să dorm în pat cu roșcovan ! Adio !

— Ei, nu, că ți-ai ieșit din minți și pace ! se înfurie femeia. Nu ți-am spus că avem chiriași ? În odaia în care era dormitorul nostru, stă un lăcătuș cu nevastă-sa...

— Cu... cum ? Lacatuș ? Care lacatuș ?

— Un lăcătuș, unul roșcovan, cu nevastă-sa. L-am luat în gazdă cu patru ruble pe lună... Nu mai urla așa, că-i trezești !

Neamțul holbă ochii și se uită încremenit la femeie. Apoi își lăsă capul în piept, fluierând prelung...

— Acum înțeles... zise el.

Puțin după aceea, sufletul neamțului își reluă poziția de mai înainte și omul se simți iarăși cum nu se poate mai bine.

— Tu rus, mormăia el, și bucătăreasă rus, și eu rus... Toți vorbim limbă rusește... Lacatuș, acela, lacatuș de treabă și eu vreau îmbrățișez la el... Și „Funk et Cie“ este „Funk et Cie“ de treabă... Rosia este pământ minunat... Vreau să lupt cu Germania !...

1887

Traducere de Otilia Cazimir și Nicolae Gună

DIN NEBĂGARE DE SEAMĂ

Piotr Petrovici Strișin, nepotul colonelesei Ivanova, acela căruia anul trecut i s-au furat galoșii noi-nouți, s-a întors de la botez la ora două noaptea. Ca să nu-i mai scoale pe cei ai casei, și-a scos încetișor haina în antret și, în vârful picioarelor, ținându-și răsuflarea, s-a strecurat în odaia lui de dormit, unde a început să se pregătească de culcare, fără să mai aprindă lumina.

Strijin duce îndeobște o viață exemplară : nu bea, are o înfățișare preacucernică și citește numai cărți bune pentru mîntuirea sufletului ; la botez însă, de bucurie că Liubov Spiridonovna a scăpat cu bine din „greaua încercare“, și-a îngăduit să dea de dușcă patru păhărele de rachiu și un pahar de vin, care aducea cu ceva între oțet și unt de ricină. Dar băuturile tari sînt aidoma apei de mare ori gloriei : cu cît le sorbi mai mult, cu atît le dorești mai vîrtos... Și acum, pregătindu-se de culcare, Strijin simțea o dorință nepotolită de a bea un păhărel.

„Dașenka are, după cîte știu, niște rachiu în dulap ; la dreapta, în colțișor, își zise dînsul. Dacă o să beau un păhărel n-o să-și dea seama...”

După ce stătu puțin în cumpănă, Strijin birui teama de care se simțea cuprins și se îndreptă spre dulap. Deschise ușa binișor, dibui cu grijă în colțul din dreapta după sticlă și păhărel, umplu păhărelul, puse sticla înapoi, își făcu cruce și... dădu păhărelul de dușcă. În aceeași clipă se întîmplă un fel de minune. Strijin fu azvîrlit ca de o explozie, de la dulap spre ladă. În fața ochilor văzu stele verzi. Răsufierea i se opri și simți în tot trupul niște furnicături, de parcă ar fi căzut într-o baltă plină cu lipitori. I se păru că în loc de rachiu înghițise o bucată de dinamită care l-a făcut praf pe el, casa și toată ulicioara... Capul, mîinile, picioarele, totul parcă-i fusese smuls cu putere din trup și-și luase zborul la dracu, în nemărginire.

Timpe de vreo trei minute rămase pe cufăr nemișcat, fără să răsufle, apoi se ridică și se întrebă :
— Unde sînt ?

Cel dintîi lucru de care-și dădu seama foarte limpede, după ce își veni de-a binelea în fire, fu mirosul pătrunzător de gaz.

— Măiculiță ! Ce-am făcut ! Am băut gaz în loc de rachiu ! Își zise el cu spaimă. Sfinți părinți !...

Și numai la gândul că s-a otrăvit îl luă întâi cu frig și apoi îl trecură toate nădușelile. Cît despre otravă, nici vorbă că o băuse ! Mărturie acestui fapt, în afară de mirosul ce domnea în odaie, erau arsurile din gură, stelele verzi din ochi, dangătul de clopot din urechi și înțepăturile din stomac. Simțind că i se apropie sfârșitul, Strijin, care nu se lăsa înșelat de nădejdi vane, vru să-și ia rămas bun de la cei dragi și se duse în iatacul Dașenkăi. (Fiind văduv, ținea în casă, în loc de gospodină, pe cumnată-sa Dașenka, o fată bătrână.)

— Dașenka ! făcu el cu glas plîngăreț, intrînd în iatac. Dașenka dragă !

În întunecimea odăii se auzi întâi o moșmoneală, apoi un oftat adînc.

— Dașenka !

— A ? Cum ? turui repede un glas de femeie. Dumneata ești, Piotr Petrovici ? Te-ai și întors ? Ei, cum a fost ? Ce nume i-au pus fetei ? Și cine a fost nașă ?

— Nașă a fost Natalia Andreevna Velikosvetkaia ¹, iar naș, Pavel Ivanîci Bessonniîn ²... Eu... mi se pare... că mor, Dașenka dragă !... Fetei i-au dat numele Olimpiada, în cinstea binefăcătoarei lor... Eu, eu, Dașenka... am băut gaz...

— Ce tot spui ? Ce, v-au cinstit acolo cu gaz ?

— Să-ți spun drept... am vrut să beau niște rachiu fără să te întreb pe dumneata și... m-a pedepsit Dumnezeu ! Din nebăgare de seamă, am băut pe întuneric, gaz... Ce-i de făcut ?

¹ *Velichi svet* — lumea bună.

² *Bessonița* — insomnie.

De cum auzi, că cineva a umblat la dulap, fără știrea ei, Dașenka se învioră... Aprinse pe loc lumânarea, sări jos din pat, numai în cămașă de noapte și, pistruiată, osoasă, cu moațe în cap, lipăi cu picioarele goale spre dulap.

— Cine ți-a dat voie, hai? Întrebă ea aspru, cercetînd dulapul pe dinăuntru. Crezi poate că țin rachiul pentru dumneata?

— Eu... eu; Dașenka, n-am băut rachiul, ci gaz... bolborosi Strijin, ștergîndu-și fruntea acoperită cu broboane de sudoare rece.

— Da' pe gaz de ce pui mîna? Ce treabă ai cu gazul? Crezi că l-am pus acolo ca să umblî la el? Sau poate îți închipui că nu costă bani? Hai? Știi cît face acum o sticlă de gaz? Știi?

— Dașenka dragă! gemu Strijin. Aici e vorba de viață și de moarte, iar dumneata îi dai zor cu banii!

— Te-ai îmbătat ca un neom și-ți vîri nasul în dulapul meu! strigă Dașenka, trîntind cu năduf ușița dulapului. O, ucigași, călăi! Nici zi, nici noapte n-am odihnă, nenorocita de mine! Vipere veninoase, tâlhari afurisiți! Dar-ar Domnul să aveți în viața de apoi liniștea pe care o am eu aici! Chiar mîine plec din casa asta! Sînt fată și nu-ți dau voie să stai în fața mea în izmene! Și, cum de-ndrăznești să te zgîiești la mine cînd sînd dezbrăcată?

Și dă-i, și dă-i... Strijin știa că pe Dașenka, dacă o apucă năbădăile, poți tu să te rogi, poți să te juri, poți să tragi cu tunul chiar, că tot n-o domolești; de aceea dădu din mîna a pagubă, se îmbracă și se hotărî să se ducă la doctor. Doctorii însă sînt ușor

de găsit numai atunci când n-ai nevoie de ei. După ce colindă în zadar trei străzi și sună de cinci ori la doctorul Cepharianț și de șapte ori la doctorul Bultîhin, Strișin dădu fuga la o spițerie: „Poate mi-o ajuta și spițerul“, își zise el. După o lungă așteptare ieși, în sfârșit, un spițer mărunțel, negricios, cu părul creț și ochii cîrpiți de somn, în halat, și cu o înfățișare atît de impunătoare și de plină de deșteptăciune, că pe Strișin îl apucă groaza.

— Ce doriți? Întrebă spițerul cu glasul cu care pot întreba numai cei mai serioși și deștepți farmaciști de religie mozaică.

— Vă rog... pentru numele lui Dumnezeu...! rosti Strișin, înecîndu-se aproape. Dați-mi ceva... Chiar adineauri, am băut, din nebagare de seamă, niște gaz! Mor!

— Vă rog să vă liniștiți și să-mi răspundeți la întrebări... Simplul fapt că sînteți atît de tulburat mă împiedică să vă înțeleg. Ați băut gaz? Da-a?

— Da, gaz! Scăpați-mă, vă rog, de la moarte!

Spițerul se apropie liniștit și serios de masă, luă o carte, o deschise și se cufundă în ea. După ce citi două pagini, ridică mai întîi un umăr, apoi altul, făcu o strîmbătură disprețuitoare, căzu pe gânduri, apoi trecu în odaia vecină. Ceasul din perete bătu ora patru. La patru și zece spițerul se întoarse cu o altă carte și se cufundă iar în citit.

— Hm! făcu el cu oarecare nedumerire. Simplul fapt că nu vă simțiți bine, mă face să cred că ar fi trebuit să vă duceți la un doctor, nu să veniți la farmacie.

— Dar... eu am fost la doctor. Am sunat, am sunat și degeaba!

— Hm ! Dumneavoastră credeți că noi, farmacistii, nu sîntem oameni ! Pînă și cîinele și pisica au dreptul la odihnă... Dar dumneavoastră nu vreți să înțelegeți asta ! Vă închipuiți, pesemne, că noi nu sîntem oameni, că avem nervi de oțel !

Strijin îl ascultă pe spițer pînă la capăt, apoi oftă și se duse acasă.

„Se vede că mi-e scris să mor !“ gîndi el. Gura îi ardea, duhnea a gaz, în stomac simțea înțepături, iar urechile îi bubuiau : bum, bum, bum ! Și în fiecare clipă i se părea că se sfîrșește, că inima nu-i mai bate...

De îndată ce se întoarse acasă, se grăbi să scrie : „Rog să nu învinuiți pe nimeni de moartea mea !“ Apoi își făcu rugăciunea, se culcă în pat și-și trase plapuma peste cap. Pînă-n ziuă, însă, nu putu să aștească, tot așteptîndu-și moartea, și în tot acest timp i se năzări că mormîntul i se acoperise de verdeață tînă, iar deasupra lui ciripesc păsărele...

A doua zi dimineța, Strijin, stînd pe marginea patului, îi spunea zîmbind, Dașenkăi :

— Cine duce o viață ordonată și cumpătată, surioară dragă, nici o otravă din lume nu-l poate răpune ! Uite eu, de pildă. Am fost pe marginea prăpastiei, am luptat cu moartea, m-am chinuit și acum... iată-mă, sînt teafăr, sănătos. Mi-e cam arsă gura, mă înțeapă nițel în gît, altminteri sînt sănătos tun, slavă Domnului !... Și de ce ? Pentru că duc o viață cumpătată !

— Ba nu ! Pentru că-i prost gazul ! oftă Dașenka, tot gîndindu-se la cheltuieli cu ochii țintă într-un punct. Asta-nseamnă că băcanul nu mi l-a dat pe cel bun, ci pe acela de o copeică și cincizeci funtul ! Biata, nenorocita de mine ! Călăi

afurisiți ! Dar-ar domnul să duceți pe lumea cealaltă
traicul pe care-l duc eu aici... tâlhari blestemați.

Și dă-i, și dă-i...

1887

Traducere de Xenia Stroe

LOZUL CÎȘTIGATOR

Ivan Dmitrici, om cu venituri mijlocii, care cheltuiește pe an — împreună cu familia — o mie două sute de ruble și se simte foarte fericit de soarta lui, se așeză într-o seară, după cină, pe canapea și despături ziarul.

— Nu știu ce-am făcut de nu m-am uitat și eu azi în gazetă, spuse nevastă-sa strîngînd masa. Vezi, te rog, au apărut rezultatele tragerilor ?

— Da, au apărut, răspunse Ivan Dmitrici. Dar biletul tău nu s-a pierdut de cînd cu amanetarea ?

— Nu ! Am plătit marți dobînda.

— Ce număr avea ?

— Seria 9499, numărul 26.

— Bu-un !... Să vedem ! Va să zică 9499 și 26.

Ivan Dmitrici nu prea credea în loterie și altă dată nu și-ar fi bătut capul pentru nimic în lume cu rezultatele tragerilor, dar în seara aceea n-avea altă treabă și, cum gazeta tot era în fața lui, începu să urmărească cu degetul, de sus în jos, numerele seriilor. Și chiar de la început, de parcă cineva ar fi vrut să-și bată joc de necredința lui, în al doilea rînd

de sus, îi sări în ochi cifra 9499. Fără să mai urmărească numărul biletului și fără să controleze încă o dată seria, lăsă repede ziarul pe genunchi, simțindu-se așa de parcă i-ar fi turnat cineva o cană de apă rece pe burtă; îl încerca un fel de răcoare plăcută la lingurea, o gîdilare și o teamă, dar și o dulce înfiorare!

— Mașa, 9499... este! făcu el cu voce surdă.

Nevasta privi o clipă fața lui uimită și înspăimîntată, și înțelese numaidecît că nu glumea.

— 9499? întrebă ea pîlînd și lăsă să-i scape fața de masă pe care o ținuse împăturită în mînă.

— Da... da!... N-am glumit! Este!

— Dar numărul biletului?

— Aha, da! A mai rămas numărul! Dar... stai puțin, așteaptă! Ce zici? Oricum ar fi, dar seria este! Îți dai seama?...

Ivan Dmitrici se uita la nevastă-sa și zîmbea larg, prostește, ca un copilăș căruia îi arată cineva o jucărie strălucitoare. Nevasta zîmbea și ea. Ca și soțul ei, femeia era bucuroasă că Ivan Dmitrici a controlat numai seria și că nu se grăbește să afle numărul biletului norocos. Să te joci cu speranța că poate ți-a suris norocul, ce poate fi mai plăcut, mai tulburător?

— Seria noastră a ieșit! făcu Ivan Dmitrici după o lungă tăcere. Va să zică s-ar putea să fi cîștigat. „S-ar putea“ zic... și asta-i ceva!

— Haide, uită-te acum!

— Stai! Las' că avem toată vremea să ne pierdem iluziile! Seria noastră e în rîndul al doilea de sus. Așadar cîștigul ar fi de 75.000 ruble. Ce de bani! Forță, capital, nu bani! Ce ar fi să mă uit acum în tabelul numerelor și să-l văd acolo pe 26! Ei? Nu, zău! Spune, ce-ar fi să fi cîștigat cu adevărat?

Soții izbucniră în rîs și se uitară multă vreme, în tăcere, unul la celălalt. Posibilitatea unui asemenea noroc îi zăpăci într-atît, încît nici nu-și puteau închipui ce-ar face cu cele 75.000 ruble, ce-ar putea cumpăra cu ele, unde s-ar duce! Amîndoi aveau în cap numai cifrele: 9499 și 75.000, care le jucau prin fața ochilor! Dar la fericirea care poate că era la doi pași de ei, nici nu se gîndeau!

Ivan Dmitrici se plimbă de cîteva ori dintr-un colț într-altul al odăii, fără să lase ziarul din mînă, și numai după ce se liniști puțin după prima tulburare, începu să viseze:

— Ce-ar fi să fi cîștigat? zise el. Asta ar însemna o viață nouă, o adevărată catastrofă! Lozul, bineînțeles că-i al tău! Dar dacă ar fi al meu, mi-aș cumpăra mai întîi și întîi, pentru vreo douăzeci și cinci de mii, o avere imobilă. Să zicem o moșioară. Alți zece mii i-aș cheltui, să zicem, pe mobilă nouă... călătorii, plata datoriilor și altele. Iar restul de patruzeci de mii — la bancă cu dobîndă...

— Da, o moșie n-ar fi rău! spuse femeia, așezîndu-se și lăsîndu-și mîinile pe genunchi.

— Pe undeva prin gubernia Tula sau Orel... În primul rînd nu ne-ar mai trebui vilă vara, iar în al doilea rînd, orice ai spune, e un venit.

Și în mîntea lui prinseră a se-nghesui tablouri, unul mai îmbietor și mai poetic decît altul, și în toate Ivan Dmitrici se vedea sătul, liniștit, mulțumit, și-i era cald, foarte cald! Iată-l de pildă, după ce s-a ospătat cu ciorba rece ca gheața, așa-numita „okroška“, cum stă întins cu burtă-n sus pe nisipul fierbinte de pe malul unui rîu, sau în livadă, sub un tei rotat... Ziua e dogorîtor de caldă... Băiețelul și

fetița lui umblă de-a bușilea în jur, se joacă în nisip sau prind gîze prin iarbă, iar el se lasă furat de o dulce toropeală, fără gînduri, dar simte cu tot trupul, că nu trebuie să meargă la slujbă nici azi, nici mîine, nici poimîine. Dacă i se urăște să stea tolănit, se duce să vadă cum se cosește fînul, ori să culeagă ciuperci în pădure, ori să privească oamenii ce pescuiesc că năvodul. La asfințit, ia un cearșaf și săpun și se duce agale la cabina de scăldat ; aici se dezbracă pe-ndelete și-și netezește îndelung cu palmele pieptul gol. Apoi se bagă în apă. În jurul lui plutesc rotogoale albicioase de săpun, se zbat peștișori sprinteni și unduiesc ierburi de rîu. După scaldă, un ceai cu frișcă și cornulețe din aluat de cozonac... Iar seara, o plimbare, sau un joc de cărți cu vecinii.

— Da ! N-ar fi rău să cumpărăm o moșie, spune femeia, furată și ea de vise. După fața ei se vede că e încîntată de cele ce-i trec prin minte.

Apoi Ivan Dmitrici vede în închipuirea lui, toamna cu ploi, cu seri reci și zile însorite, cu funigei. E vremea prielnică plimbărilor cît de lungi prin livadă, prin grădinile de zarzavat sau pe malul rîului... După ce-ți intră bine frigul în oase, dai de dușcă un păhărel respectabil de rachiu, după care mănînci o ciupercă-n oțet, sau un castraveci murat și mai dai de dușcă un păhăruș... Dinspre grădină vin fuga plozii cu brațele pline de morcovi ori de ridiche neagră, cu miros de pămînt reavăn... Apoi te trîntești frumușel pe o canapea și răsfoiești fără grabă vreo revistă ilustrată, iar cînd te saturi, o pui peste față, deschei jiletca și te lași pradă moșăielii...

După zile cu soare și funigei, începe și vremea urîtă, cu cer mohorît. Zi și nopte plouă. Copacii desfrunziți gem în bătaia vîntului umed și recc. Cîinii, caii și găinile umblă muiiați, triști, sfioși. Nu

mai e rost de plimbare ! Nici nasul nu-ți vine să-l scoți afară. Toată ziua nu faci altceva decât să te plimbi dintr-un colț într-altul al odăii și să te uiți trist la geamurile mohorâte. Ce plictiseală !

Ivan Dmitrici se opri și se uită la nevastă.

— Știi, Mașa, eu m-aș duce în străinătate, zise el.

Și se gindi ce bine e s-o ștergi toamna târziu, în țări străine, undeva în sudul Franței, în Italia... ori chiar în India !

— Și eu m-aș duce neapărat în străinătate, răspunse femeia. Hai, uită-te odată la număr !

— Stai ! Stai nițel !

Și Ivan Dmitrici își reluă plimbarea, tot gândindu-se într-una. Deodată îi veni în minte : ce ar fi ca nevasta lui să plece într-adevăr și ea în străinătate ? O călătorie e bine s-o faci singur, sau însoțit de femei ușoare, fără griji, care trăiesc numai clipa de față, și nicidecum de una care în tot timpul drumului s-ar gândi numai la copii, ar ofta și ar tremura pentru orice ban cheltuit. Ivan Dmitrici și-o închipui pe nevastă-sa în vagon, cu mii de boccele, bocceluțe și coșulețe ; oftează într-una și se plînge că o doare capul și că a cheltuit prea mulți bani, iar dînsul trebuie mai la fiecare oprire să se dea jos ca să-i aducă apă clocotită pentru ceai, sandviciuri și apă de băut... La ora mesei dumneaei nu poate să prînzească la restaurant pentru că... asta costă prea scump !

„Să știi că mi-ar ține socoteală de fiecare ban cheltuit, își zise el și-i aruncă o privire. Lozul e al ei, nu-i al meu ! Și la ce bun ar pleca în străinătate ? Ce-a pierdut acolo ? O să stea toată ziua la hotel și o să mă țină și pe mine legat de fusta ei !... Las'că știu eu !“

Și pentru prima oară în viață își dădu seama că nevasta lui a îmbătrânit, s-a urîțit și miroașe toată a bucătărie, pe cînd el e încă tînăr, sprinten, sănătos, bun de-nsurat a doua oară !

„Se-nțelege că toate astea-s fleacuri, prostii, se gîndi el, dar... la ce bun să plece și ea în străinătate ? Multe ar mai pricepe ! Și totuși ține morțiș să meargă ! Cred și eu !... La drept vorbind însă, pentru ea ori Neapole ori Klin, tot aia e ! Numai așa, ca să-mi strice mie rosturile ! Ca să fiu legat de mîini și de picioare ! Cred că de îndată ce ar pune mîna pe bani, i-ar și închide cu șase lacăte, ca orice muiere... I-ar ascunde de mine... Și-ar ajuta rubedeniile, iar mie mi-ar seoaie pe nas orice bănuț !“

Și Ivan Dmitrici își aminti de neamurile nevastei, de toți acei frățiori, surioare, tușici, nenici, care de-cum o să afle de cîștig, o să se și înființeze, o să cerșească, o să zîmbească mieros, o să se prefacă... Ce oameni mici și scîrboși ! Dacă le dai, o să mai ceară. Dacă nu le dai, o să te afurisească, o să te bîrfească și o să-ți dorească toate relele din lume !

Acum, cînd își amintea de rudele astea și de fețele lor, care înainte vreme îl lăsau nepăsător, i se părea că toți sînt scîrboși și nesuferiți.

„Niște scorpui !“ își zise el.

Și chipul nevastei i se păru deodată la fel de scîrbos și de nesuferit ca și celelalte. Simțea cum în suflet îi clocotește ura împotriva ei și-și zicea cu o bucurie răutăcioasă :

„Habbar n-are cum să umble cu banii, de aceea-i zgîrcită !“ Dacă a cîștigat într-adevăr, o să-mi dea o sută de ruble, iar restul, sub cheie !“

Și nu cu zîmbet, ci cu ură se uită acum la nevastă. Dar și ea la rîndul ei îi aruncă o căutătură

plină de ură și răutate. Avea și ea visele ei trandafirii, planurile și socotelile ei, dar își dădea foarte bine seama ce se petrece în capul soțului. Știa ea, pasămite, cine și-ar întinde primul laba spre câștigul ei.

„Tare bine-i să visezi pe socoteala altuia ! i se citea în ochi. Dar nu ! Nu-ți merge !“

Și bărbatul îi înțelese privirea. Ura, ca un șarpe se răsuci în pieptul lui, și ca să-i facă în ciudă nevestei, se uită cât putu mai repede pe pagina a patra a ziarului și strigă triumfător :

— Seria 9499, numărul 46, nu 26 !

Speranța și ura pieriră ca prin farmec, iar lui Ivan Dmitrici și nevestei lui li se păru deodată că odăile lor sînt întunecoase, mici și joase, că cina de adineauri în loc să-i sature le-a căzut ca un plumb în stomac și că serile sînt lungi și plicticoase...

— Dracu s-o ia de treabă ! făcu Ivan Dmitrici morocănos. N-ai unde pune piciorul în casa asta de atîtea hîrtiute, fărîmițe.... Ba uite și o coajă de ou ! Nu se mătură cu zilele ! O să plec cu totul de acasă, naiba să mă ia ! O să plec și... o să mă spînzur de primul plop ce mi-o ieși în cale !

Ivan Dmitrici se uită la soția lui și zîmbi.

Sfîrșitul nuvelii.

„Naiba să mă ia ! O să plec și... o să mă spînzur de primul plop ce mi-o ieși în cale“ — lipsește în versiunea din gazetă.

ȘARPELE BOA ȘI IEPURELE DE CASA

Piotr Semionîci, un individ veștejit și chel, îmbrăcat într-un halat de catifea cu ciucuri zmeurii, își netezi favoriții înfoiați și urmă :

— Dacă vrei, iată încă o metodă, *mon cher*. E cea mai subtilă, cea mai inteligentă și mai perfidă, și în același timp cea mai primejdioasă pentru bărbatului însurați. N-o pot înțelege decît psihologii și cei care cunosc inima femeii. *Conditio sine gua non*¹ a acestei metode e răbdare, răbdare și iarăși răbdare. Pentru cel care nu știe să aștepte și să rabde, nu face doi bani. Cu această metodă poți să cucerești nevasta altuia, numai ținându-te cît mai departe de ea. Îndată ce simți o pasiune, ca un fel de boală, pentru obiectul cuceririi dumitale, trebuie să-ți întrerupi vizitele, să cauți s-o întîlnești cît mai rar și numai în treacăt, dar nici atunci să nu-ți îngădui plăcerea de a sta de vorbă cu ea. În cadrul acestei metode se acționează de la distanță. Totul se reduce la un fel de hipnoză. *Ea* nu trebuie să te vadă, dar trebuie să te simtă, așa cum simte iepurele de casă privirea șarpelui boa. O hipnotizezi, dar nu cu ochii, ci cu veninul limbii dumitale. Și trebuie să-ți spun că cel mai bun fir de transmisiune e însuși soțul aleasei... Să zicem, de pildă, că m-am îndrăgostit de doamna N.N. și vreau s-o cuceresc. Mă întîlnesc, la club, sau la teatru, cu soțul ei. „Ce mai face soția dumitale? îl întreb. Între altele. Foarte drăguță femeie! Mie, unuia, îmi place grozav. Adică, ce mai încoace-încolo, îmi place la nebunie !“

¹ Condiție obligatorie (lat.) (n. trad.).

„Hm... Dar prin ce ți-a câștigat simpatia?“ te întreabă soțul încântat.

„E o creatură poetică, fermecătoare, în stare să scoată din minți și o piatră ! Dar dumneavoastră, bărbații însurați, sînteți prozaici și nu vă înțelegeți soțiile decît în prima lună după nuntă... Înțelege odată că soția dumitale e o femeie ideală ! Înțelege și bucură-te că soarta te-a fericit cu o soție ca asta ! De asemenea femei avem nevoie în zilele noastre... da, de femei ca ea !“

„Bine, dar ce ai găsit așa de grozav la nevestă-mea?“ te întreabă soțul, nedumerit.

„Pentru Dumnezeu, dar nu vezi că e o frumusețe plină de grație, de viață și de adevăr, că e poetică, sinceră și în același timp enigmatică ? Cînd o femeie ca asta se îndrăgostește, iubește cu patimă, cu înfrigurare...“

Și tot așa înainte. Pe soț nu-l rabdă inima să nu-i spună soției lui, chiar în aceeași seară, înainte de culcare :

„L-am văzut azi pe Piotr Semionîci. Strașnic te mai lauda ! E pur și simplu entuziasmat !... Ba că ești o frumusețe rară, ba că ești grațioasă și enigmatică... Ba că ești în stare să iubești nu știu cum mai altfel... Mă rog, mi-a înșirat cîte în lună și în stele... Ha-ha...“

După aceea, fără să mă întîlnesc cu ea, caut să-l văd iarăși pe soțul ei.

„Apropo, dragă... îi spun. A fost ieri la mine un pictor. Mi-a povestit că a primit o comandă de la nu știu ce conte, pentru un cap de femeie de o frumusețe tipic rusească. Îi dă două mii de ruble. Mă ruga să-i caut un model. Am vrut să-l trimit la soția dumitale, dar m-am sfiit... Și grozav de potrivită

ar fi fost ! Are un căpușor minunat ! Îmi pare al dracului de rău, că un model așa de frumos nu ajunge sub ochii unui pictor ! Al dracului de rău îmi pare...”

Trebuie să fii un soț din cale-afară de nepoliticos, ca să nu i le povestești toate acestea soției dumitale. A doua zi dimineața, ea stă multă vreme în fața oglinzii și se întreabă :

„De unde o fi scos-o, că am o față tipic rusească ?”

După aceea, de câte ori se uită în oglindă, se gândește la mine. În vremea asta, întâlnirile mele întîmplătoare cu soțul ei continuă. După una din aceste întâlniri, soțul vine acasă și începe să se uite atent la fața soției lui.

„Ce te uiți așa la mine ?” îl întreabă ea.

„Mă uit, pentru că sucitul acela de Piotr Semionîci pretinde că ai avea un ochi mai întunecat decît celălalt. Dar poți să mă omori, și nu văd nici o deosebire !”

Soția lui se repetă iarăși la oglindă. Se cercetează în fel și chip și se gîndește :

„Mi se pare că ochiul stîng e mai întunecat... Ba nu, parcă mai mult dreptul decît stîngul... Dar poate că numai i s-a părut !”

După cea de a opta sau a noua întîlnire, soțul îi spune soției :

„L-am văzut la teatru pe Piotr Semionîci. Și-a cerut iertare că nu poate veni să te vadă. Zice că n-are cînd, că e foarte ocupat. Dacă nu mă înșel, sînt patru luni de cînd n-a mai stat pe la noi... Chiar l-am certat, dar el a început să se scuze, spunîndu-mi că n-o să vină pînă nu și-o termina nu știu ce lucrare.”

„Și cînd o termină ?” întreabă ea.

„În orice caz, nu mai curînd de un an, poate chiar de doi... Cel puțin așa zice el. Dar la ce anume lucrează acest fluieră-vînt, dracu știe ! Ce să-ți spun, e un om ciudat. Nu m-a slăbit o clipă, s-a ținut scai de mine : «De ce nu face teatru soția dumitale ? zicea. Cu un fizic așa de distins, cu inteligența și cu priceperea ei în a reda sentimentele, e păcat să stea acasă. Trebuie să lase totul, zicea, și să-și îndrepte pașii într-acolo unde o cheamă îndemnul ei lăuntric... Ea nu e făcută pentru o viață într-un cadru banal. Ființe ca ea, zicea, trebuie să trăiască în afară de timp și spațiu...»”

Firește, soția nu prea înțelege felul acesta bombastic de a vorbi, totuși nu mai poate de încîntare.

„Ce bazaconii ! răspunde, încercînd să pară indiferentă. Și... ce mai spunea ?”

„Dacă n-aș fi atît de ocupat, zicea, ți-aș sufla-o !» «N-ai decît, i-am răspuns, că n-o să te provoc la duel !» «Dumneata n-o înțelegi, a început atunci să strige. Mai întîi trebuie s-o înțelegi ! E o ființă puternică, excepțională, care caută să evadeze ! Îmi pare foarte rău, zicea, că nu sînt un Turgheniev, de mult aș fi luat-o de model...» Ha-ha !... L-ai dat gata ! Eu însă mă gîndeam : ia să fi trăit cu ea vreo doi-trei anișori, atunci să te văd ce ai mai spune... Nu, e de-a dreptul sucit !”

Și biata femeie e cuprinsă cu încetul de o dorință pătimașă de a mă vedea. Sînt singurul om care a înțeles-o, și numai mie mi-ar putea destăinui tot ce are pe suflet ! Eu însă mă încăpățînez : nu mă duc la ea și mă feresc să-i ies în cale. Nu m-a văzut de mult, dar veninul meu chinuitor de dulce a și otrăvit-o. Soțul i-a transmis, căscînd, vorbele mele și ei

i se pare că-mi aude glasul și că-mi vede ochii strălucind...

În sfârșit, sosește clipa când trebuie să-mi exploatez succesul. Într-o seară, soțul vine acasă și-i spune : „M-am întâlnit mai adineauri cu Piotr Semionîci. E trist, abătut, nu-i de loc în apele lui.“

„Cum așa ? Ce are ?“

„Nu pot să-mi dau seama. Se plîngea că l-a dat gata plictiseala. «Sînt singur, îmi spunea, n-am pe nimeni ; nici rude, nici prieteni, și n-am măcar un suflet care să mă înțeleagă, care să se apropie de al meu. Pe mine, zice, nimeni nu mă înțelege, și nu mai doresc decît un singur lucru : să mor !»

„Ce prostii ! spune femeia, dar în gînd își zice : «Bietul om ! Îl înțeleg așa de bine ! Și eu sînt singură, nici pe mine nu mă înțelege nimeni afară de el... Și atunci cine, dacă nu eu, ar putea să-i înțeleagă starea sufletească ?»“

„Da, e un om așa de ciudat... urmează soțul. «Mi-e așa de urît, zicea, încît nici nu mai dau pe acasă, mă plimb toată noaptea pe bulevardul N.»“

Soția lui arde de nerăbdare. Grozav ar vrea să se ducă pînă în bulevardul N., să se uite măcar cu coada ochiului la cel care a știut s-o înțeleagă și care în clipa aceea e doborît de tristețe. Cine știe ? Poate că dacă i-ar spune o vorbă de mîngîiere, omul s-ar simți mai ușurat. Poate că dacă i-ar mărturisi că nu e singur, că are în ea un prieten care-l înțelege și-l prețuiește, i-ar învia sufletul.

„O, dar e cu neputință... ar fi absurd, își zice ea. Nici n-ar trebui să mă gîndesc la așa ceva ! S-ar putea să mă îndrăgostesc și ar fi o mare... o mare prostie !“

Dar după ce soțul adoarme, își scoate capul înfierbîntat de sub plapumă, își duce degetul la buze și-i zice :

„Adică, ce-ar fi dacă aş risca şi aş ieşi chiar acum?” După aceea ar putea spune o minciună, că a fost la farmacie, sau la dentist...

„Mă duc!” se hotărăşte.

Şi-a şi făcut planul: o să coboare pe scara din dos, şi o să ia o birjă pînă în bulevard, o să treacă pe lîngă el, o să-i arunce o singură privire şi... îndărăt acasă! În felul acesta, nu poate să compromită pe nimeni, nici pe soţul ei, nici pe ea.

Zis şi făcut: se îmbracă, iese încetişor din casă şi se îndreaptă, grăbită, spre bulevard. Acolo e întuneric şi pustiu. Copacii desfrunziţi dorm. Nu e nimeni. Dar iată, se zăreşte o umbră. Trebuie să fie el. Tremurînd din tot trupul, fără să-şi dea seama ce face, se apropie încet de mine... Mă îndrept spre ea. O clipă stăm tăcuţi şi ne privim în ochi. Mai trec cîteva clipe de tăcere şi... fără cea mai mică împotrivire, iepuraşul de casă dispăre în gura sarpelui boa.

1887

Traducere de Otilia Cazimir şi Nicolae Gumă

DRAMA

— Pavel Vasilievici! a venit o doamnă şi întreabă de dumneavoastră, spuse Luka, feciorul. Să tot fie un ceas de cînd aşteaptă...

Pavel Vasilievici abia îşi isprăvisese gustarea de dimineaţă. Cînd auzi de doamnă, se strîmbă şi zise:

— S-o ia dracu ! Spune-i că am treabă !

— E a cincea oară de cînd vine, Pavel Vasilievici ! Zice că trebuie neapărat să vă vadă !... E gata să plîngă.

— Hm !... Bine ! Poftește-o în birou.

Pavel Vasilievici își puse fără grabă haina, luă într-o mîină o pană, iar în alta o carte și se îndreptă spre birou, prefăcîndu-se foarte ocupat. Acolo îl aștepta vizitatoarea, o femeie voinică, grasă, cu fața plină și roșie, cu ochelari pe nas, destul de impunătoare ca înfățișare și îmbrăcată mai mult decît corect (avea o rochie cu turnură, în patru clini, și o pălărie înaltă cu o pană roșcovană pe ea). Cînd văzu că intră stăpînul casei, dădu ochii peste cap și își împreună mîinile ca la rugăciune :

— Fără îndoială că nu vă mai aduceți aminte de mine, începu ea cu un glas gros, ca de bărbat ; se vedea bine că era tulburată. Eu... eu... Am avut plăcerea să vă cunosc în familia Hruțki... Numele meu e Murașkina¹.

— A-a-a !... Mmm... Stați jos. Cu ce vă pot fi de folos ?

— Să vedeți eu... eu... urmă doamna așezîndu-se, din ce în ce mai tulburată. Știu că nu vă amintiți de mine... Mă numesc Murașkina... Sînt o mare admiratoare a talentului dumneavoastră și citesc cu mare plăcere articolele pe care le publicați... Să nu credeți cumva că vă măgulesc !... Doamne ferește ! Nu fac decît să vă aduc laudele ce vi se cuvin !... Da, citesc regulat tot ce scrieți... Într-o măsură oarecare nu sînt nici eu străină de această meserie... adică bîncînteles nu vreau să spun că sînt scriitoare, dar... trebuie să recunosc că în stupul creației se află și picătura mea de miere... Am publicat, la date dife-

¹ *Muraška* — fior, furtună.

rite, trei povestiri pentru copii, nu le-ați citit, bineînțeles, am făcut numeroase traduceri și... și răposatul frate-meu a colaborat la *Delo*¹.

— Așa-a !... Aăă... cu ce vă pot fi de folos ?

— Vedeți... (Murașkina își lăsa sfioasă ochii în pământ și roși) eu vă cunosc talentul... felul dumneavoastră de a privi lucrurile, Pavel Vasilievici, și aş vrea să-mi spunți părerea dumneavoastră, adică mai bine zis să-mi dați un sfat. Trebuie să vă mărturisesc că eu... *pardon pour l'expression*², m-am produs cu o dramă, și aş vrea ca înainte de a o trimite la redacție, să știu ce părere aveți dumneavoastră despre ea.

Murașkina, nervoasă, cu o înfățișare de pasăre prinsă în colivie, se scotoci prin buzunarele fustei și scoase la lumină un caiet gros și mare cât toate zilele.

Lui Pavel Vasilievici îi plăceau însă numai articolele scrise de el ; cele străine, pe care era nevoit să le citească sau să le asculte, i se păreau ca un fel de gură de tun îndreptată spre fața lui. De aceea, când zări caietul cu pricina se îngrozi și spuse repede :

— Bine, lăsați-o aici... Am s-o citesc !

— Pavel Vasilievici ! spuse Murașkina languros, ridicându-se și împreunându-și mâinile a rugă. Știu că sînteți ocupat... știu că orice clipă vă e prețioasă, și mai știu că în fundul sufletului mă trimiteți la dracu, dar... fiți bun și îngăduiți-mi să vă citesc chiar acum drama mea... Fiți mărinimos !

— Bucuros, dar... începu să dea din colț în colț Pavel Vasilievici, dar... eu... eu sînt ocupat, du-duie !... Tocmai mă pregăteam să plec.

¹ *Fapta* — revistă lunară științifico-literară, organul intelectualității radical-democrate din Rusia. Apărea la Petersburg între 1867—1888.

² Iertați-mi expresia (fr.) (n. trad.).

— Pavel Vasilievici ! gemu doamna, și ochii i se umplură de lacrimi. Vă cer un sacrificiu ! Sînt obraznică, vă bat la cap... dar fiți mărinimos ! Mîine plec la Kazan și aș vrea să aflu astăzi părearea dumneavoastră. Dăruiți-mi timp de o jumătate de ceas atenția dumneavoastră... Numai o jumătate de ceas. Vă implor !

Pavel Vasilievici era de felul lui moale ca o cîrpă și nu știa să refuze. Cînd i se păru că doamna e gata să bocească și să-i cadă în genunchi, se fîstîci și bolborosi descumpănit :

— Bine... mă rog... ascult !... Jumătate de ceas, nu mai mult !

Murașkina scoase un țipăt de bucurie, își puse pălărioara pe masă, se așeză și începu să citească. La început era vorba despre un fecior și o fată în casă care mătură un salon luxos și vorbesc, la nesfîrșit, despre domnișoara Anna Sergheevna, prin grija căreia a fost construit un spital și o școală la țară. După ieșirea feciorului, fata din casă rostește un monolog despre foloasele învățăturii : „Ai carte, ai parte !” Apoi Murașkina îl aduse din nou pe fecior în salon și-l făcu să rostească un monolog lung despre boierul-general care nu vrea să audă de convingerile fiicei sale și se pregătește s-o mărite cu un *kammerjunker* bogat și care mai crede pe deasupra că salvarea norodului constă într-o totală neștiință de carte. După plecarea slugilor, apăru domnișoara, care le povesti spectatorilor că n-a dormit toată noaptea și s-a gîndit la Valentin Ivanovici, fiu de învățător sărac, care își ajută părintele bolnav. Valentin a învățat tot ce se poate învăța, dar nu crede nici în prietenie, nici în dragoste, nu vede nici un scop în viață și dorește din răspuțeri

moartea ! Iată de ce dînsa, adică domnișoara, trebuie să-l salveze.

Pavel Vasilievici asculta piesa și se gîndea cu dîr la canapeaua lui. El o privea cu ură pe Murașkina, simțea că vocea ei de bărbat îi lovește timpanele ca un ciocan, nu pricepea o iotă și gîndea :

„Naiba te-a adus !... Numai prostiile tale îmi lipseau !... Cu ce-s eu vinovat că ai scris o dramă ? Doamne și ce caiet gros are ! Un adevărat canon !“

Pavel Vasilievici lunecă cu privirea pe peretele unde, între două geamuri, atîrna portretul soției lui și își aminti că soția i-a spus să cumpere cinci arșini de șiret, un funt de cașcaval și praf de dinți și să i le aducă la țară.

„De n-aș fi pierdut bucățica de șiret de model ! își zicea el. Unde am băgat-o ? Mi se pare că în haina albastră... Afurisitele astea de muște au umplut cu... puncte de suspensie, portretul nevastei mele ! Ar trebui să-i spun Olgăi să spele geamul... A ajuns la scena a XII-a, va să zică se apropie de finalul actului întâi. Oare pe un zăduf ca ăsta și la o grăsime de bivoliță ca a ei, mai poate fi vorba de inspirație ? Decît să scrie drame, mai bine ar mînca ciorbă rece de pește cu bucățele de gheață în ea și ar dormi în pivniță !...“

— Nu găsiți că monologul acesta e cam lung ? întrebă deodată Murașkina, ridicînd ochii de pe caiet.

Pavel Vasilievici nu auzise monologul. De aceea se rușină și răspunse cu un aer atît de vinovat, de parcă el și nu cucoana ar fi scris monologul cu pricina :

— Ba nu, de loc... Foarte drăguț...

Murașkina se luminează de bucurie și citi mai departe :

— *Anna* : Te omoară autoanaliza ! Ai încetat prea devreme să trăiești cu inima și te-ai lăsat în voia rațiunii. *Valentin* : Dar ce este inima ? Un organ anatomic și nu recunosc sub acest termen convențional acel ceva pe care noi îl denumim „sentiment“. *Anna* (tulburată) : Dar dragostea ? Crezi oare că dragostea e un produs al asociației de idei ? Spune drept, ai fost vreodată îndrăgostit ? *Valentin* (cu amărăciune) : Să nu atingem rănila vechi, nevîndecate încă. (Pauză.) De ce ai căzut pe gânduri ? *Anna* : Mi se pare că ești nefericit !

La scena a XVI-a Pavel Vasilevici căscă și, fără să vrea, clănțani din dinți ca un cîine care prinde muște. Speriat de acest zgomot necuviincios și cău-tînd să îndrepte lucrurile, se prefăcu a fi numai ochi și urechi.

Scena a XVII-a... „Dar nu se mai isprăvește odată ? se întrebă el. Doamne, Dumnezeu ! Dacă se prelungește încă zece minute chinul ăsta, o să strig după ajutor !... Nu mai pot îndura !“

Deodată însă, cucoana începu să citească mai repede și mai tare, ridică vocea și rosti :

— „Cortina !“

Pavel Vasilevici oftă ușurat și se pregăti să se scoale, dar Murașkina întoarse numaidecît pagina și citi înainte :

— Actul doi. Scena reprezintă ulița satului. La dreapta — școala, la stînga — spitalul. Pe treptele spitalului — săteni și sătence.

— Dați-mi voie ! o întrerupse Pavel Vasilevici. Cîte acte sînt cu totul ?

— Cinci ! răspunse Murașkina și urmă să citească atît de repede, de parcă s-ar fi temut că Pavel Vasilevici o să plece. Prin fereastra deschisă a școlii privește Valentin. În fundul scenei se văd săteni care-și cară avutul la cîrciumă...

Ca un condamnat la moarte care nu așteaptă grație, Pavel Vasilievici nu mai aștepta nici el sfârșitul piesei, nu mai avea nici o speranță în general și se străduia doar să-și țină ochii deschiși și să păstreze o înfățișare de om care ascultă... Clipa când cucoana o să sfârșească de citit drama și o să plece, i se părea atât de îndepărtată, încât nici nu mai visa la ea.

„Tu-tu-tu-tu... îi răsuna în urechi glasul Murașkinei. Tu-tu-tu... Vjjj !...“

„Am uitat să iau puțin bicarbonat, se gîndea el. Ce ziceam ? A, da, despre bicarbonat !... Nici vorbă că am un catar al stomacului... Și de unde ? Smirnovski bea votcă cît îi ziulica de mare și n-are nici un catar... Uite, o păsărică s-a așezat pe prichiciul ferestrei ! O vrăbiuță !“

Pavel Vasilievici se strădui din răsuputeri să-și deschidă ochii care se lipeau de somn, căscă pe înfundate și o privi pe Murașkina. Și deodată femeia se-nvălui ca într-o ceață, se lungi, căpătă o formă triunghiulară și ajunse cu capul pînă în tavan...

— *Valentin* : Ba nu ! Te rog să mă lași să plec...
Anna (speriată) : De ce ? *Valentin* (aparte) : S-a îngălbenit la față ! (Ei :) Nu mă sili să-ți dezvălui motivul ! *Anna* (după o pauză) : Nu poți pleca !...

Murașkina începu să se umfle, ajunse cît un munte și se făcu una cu pîcla cenușie din birou. Nu i se vedea decît gura, care se mișca mereu ; apoi dintr-odată se făcu mică, mică, cît carafa, și prinse a pluti, legănîndu-se, împreună cu masa, spre fundul odăii...

— *Valentin* (strîngînd-o pe Anna la piept) : M-ai înviat ! Mi-ai arătat scopul vieții ! M-ai întinerit cum întinerește ploaia de primăvară pămîntul trezit din amorțire ! Dar... e prea tîrziu ! O boală nemi-loasă îmi macină trupul.

Pavel Vasilievici tresări și își pironi asupra Murașkinei ochii tulburi, pe jumătate buimăciți de somn ; o clipă privi țintă, neînțelegînd nimic.

— Scena a XI-a. Aceiași, baronul și polițaiul cu martorii. *Valentin* : Luați-mă ! *Anna* : Sînt a lui. Luați-mă și pe mine ! Da, luați-mă și pe mine ! Îl iubesc mai presus de orice ! *Baronul* : Anna Sergheevna ! Uîți că-l nenorocești pe tatăl dumitale prin purtarea asta...

Murașkina începu iar să se umfle... Aruncînd în jur căutături sălbatice, Pavel Vasilievici se ridică, scoase un țipăt înăbușit, nefiresc, apucă tamponul greu de pe masă și, fără să se poată stăpîni, o pocni în cap pe Murașkina...

— Legați-mă, am ucis-o ! spuse el slugilor, care năvăliră peste cîteva clipe în odaie.

... Jurații l-au achitat...

1887

Traducere de Otilia Cazimir și Nicolae Gumă

O AVENTURĂ NEPLĂCUTĂ

— Inima ta, birjarule, e unsă cu catran ! N-ai fost niciodată îndrăgostit, frățioare, de aceea nu poți să mă înțelegi. Ploaia asta n-ar putea să stingă focul din sufletul meu, așa cum n-ar putea să stingă pompierii pălălăile soarelui. Ce poetic mă exprim, lua-m-ar dracu ! Dar tu nu ești poet, birjarule, nu-i așa ?

— Nu-s.

— Apoi, vezi ?...

În sfârșit, Jirkov își găsi portofelul în buzunar și începu să numere banii.

— Ne-am înțeles, prietene, să-ți dau o rublă și douăzeci și cinci. Ține-ți plata. Ai aici o rublă treizeci. Cinci copeici pe deasupra. Mergi sănătos și nu mă uita. Adică stai, du-mi coșul pînă-n cerdac. Dar mai cu băgare de seamă, te rog, că înăuntru e rochia de bal a femeii pe care o iubesc mai mult decît viața.

Birjarul oftă și coborî de pe capră fără tragere de inimă. Poticnindu-se pe întuneric și călcînd prin bălți, duse coșul pînă la cerdac și-l lăsă pe o treaptă.

— Eh, ce vreme! bombăni el, oftînd cu năduf, apoi icni și, slobozînd pe nas un zgomot care aducea a suspin, se urcă în silă pe capră.

Plescăi din buze și căluțul o luă prin noroi, nehotărît.

— Mi se pare că am făcut toate comisioanele pe care trebuia să le fac, își zise Jirkov, bîjbîind cu mîna pe ușorul ușii în căutarea soneriei. Nadea m-a rugat să trec pe la croitoreasă și să-i scot rochia — i-am scos-o; să-i cumpăr bomboane și brînză — i-am cumpărat; flori — i-am luat... *Te salut, cuib sacru...* Începu să fredoneze. Dar unde-o fi soneria, arz-o focul s-o arză?

Jirkov era bine dispus, ca un om care a mîncat și a băut zdravăn și care știe foarte bine că nu trebuie să se scoale devreme a doua zi. Afară de asta, după drumul de o oră și jumătate din oraș pînă aici, pe ploaie și noroi, îl așteptau o casă caldă și o femeie tînără... E plăcut să te pătrundă frigul și umezeala, cînd ești sigur că te încălzești curînd.

Jirkov nimeri pe întuneric mînerul soneriei și trase de două ori. De după ușă se auziră pași:

— Dumneavoastră sînteți, Dmitri Grigorigi? Întrebă în șoaptă un glas de femeie.

— Eu, încântătoare Duneașă ! îi răspunse Jirkov. Deschide repede, că mă udă ploaia pînă la piele.

— Doamne, Dumnezeu ! făcu Duneașă îngrijorată, tot în șoaptă. Verbiți mai încet și nu mai bocăniți așa din picioare. S-a întors domnul de la Paris. A sosit aseară.

La cuvîntul „domnul“, Jirkov făcu un pas înapoi și, o clipă, se simți cuprins de o frică lașă, într-adevăr copilărească, frica aceea pe care o simt pînă și oamenii foarte curajoși, cînd sînt puși în situația de a da ochii pe neașteptate cu soțul.

„Ia te uită ce bucluc ! se gîndi el, ascultînd cu cîtă băgare de seamă încuie ușa Duneașă, depărtîndu-se pe coridor. Adică, cum vine asta ? Cu alte cuvinte, întoarce băiete căruța înapoi ! Merçi, la așa ceva nu mă așteptam !“

Deodată se înveseli și începu să rîdă. Drumul în plină noapte, pe ploaia aceea torențială, din oraș și pînă la ea, la vilă, i se păruse o aventură destul de amuzantă. Dar acum, cînd dăduse peste soțul iubitei, aventura i se părea și mai amuzantă încă.

— Nostimă întîmplare, pe Dumnezeul meu ! zise el tare. Unde să mă duc acum ? S-o iau îndărăt ?

Ploua, vîntul bătea cu putere, copacii foșneau, dar prin bezna nopții nu se vedea nimic, nici ploaia, nici copacii. Se auzea doar apa clipocind în rigole și în burlane, de parcă voia să-l ațîțe cu perfidie și să-și bată joc de el. Cerdacul pe care stătea Jirkov nu era acoperit și ploaia începuse să-l pătrundă.

„Și pe deasupra, s-a mai nimerit și o vreme ca asta ! își zicea el rîzînd. Dracul să-i ia pe toți soții !“

Aventura lui cu Nadejda Osipovna începuse cu o lună în urmă, dar pe soțul ei nu-l cunoștea. Știa doar că e francez de felul lui, că-l cheamă Boiseau și că e comis-voiajor. Judicînd după fotografia pe care o văzuse, era un *bourgeois* de duzină, de vreo

patruzeci de ani, cu o mutră mustăcioasă, de soldat francez. Când te uitați la el, îți venea, Dumnezeu știe de ce, să-l tragi de mustățile mari și de bărbuța *à la Napoleon* și să-l întrebi : „Ei, ce mai nou, domnule sergent ?”

Plescăind cu picioarele prin noroi și poticnindu-se, Jirkov se duse ceva mai departe și strigă :

— Birjar !... Birjar ! !...

Dar nu-i răspunse nimeni.

— Nici un glas, nici un suspin, bombăni el, întorcându-se pe dibuite spre cerdac. Cine dracu m-a pus să dau drumul birjarului, aici, unde nici ziua nu găsești o trăsură ? Ce situație ! Trebuie să stau și să aștept pînă mîine dimineață. Dracul s-o ia de treabă : coșul o să se ude, rochia o să se strice... Și costă două sute de ruble... Ce situație !

Tot gîndindu-se unde ar putea să se adăpostească de ploaie, Jirkov își aduse aminte că la marginea stațiunii de odihnă, lîngă platforma de dans, era chioșcul muzicii.

„Ce-ar fi să mă duc pînă la chioșc ? se întrebă. Strașnică idee ! Dar oare o să pot căra și coșul ? E mare, afurisitul !... Cît despre brînză și buchet, pot să le dau dracului !”

Luă coșul în brațe, dar își aduse aminte că plouă și se gîndi că pînă o să ajungă la chioșc, coșul o să fie learcă.

„Măi drăcie ! Începu să rîdă. Ia te uită că mi se strecoară apa pe după ceafă ! Brrr... Ud, înfrigorat, beat, trăsură n-am... nu mai rămîne decît să iasă bărbatul ei în stradă și să-mi ardă cîteva bastoane ! Totuși, ce-i de făcut ? Nici să stau aici pînă dimineața nu-i o afacere. Și pe urmă, se strică și rochia... Uite ce-o să fac : mai sun o dată, îi dau Duneășei pachetele și pe urmă mă duc în chioșc.”

Jirkov trase încetișor de mîner. Peste cîteva clipe se auziră îndărătul ușii pași și o luminiță licări prin gaura cheii.

— Cine acol' ? întrebă un glas răgușit de bărbat cu accent străin.

„Dumnezeule, ăsta-i soțul ! se gîndi Jirkov. Să-i torn o minciună...”

— Vă rog, întrebă el, asta e vila Zliucikin ?

— Dhacu te ia, nu-i nici un Zliușkin aiși. Du-te dhacului cu Zliușkin a tău cu tot !

Jirkov se rușină fără să înțeleagă de ce, tuși sfios și se depărtă. Călcă într-o băltoacă, își umplu galoșii cu apă și scui pă cu necaz, dar în aceeași clipă izbucni din nou în rîs. Cu cît trecea timpul, cu atît aventura lui începea să fie mai amuzantă. Se gîndea cu deosebită plăcere cum o să-și povestească mîine pățania prietenilor și chiar Nadiei, cum o să imite glasul bărbatului și plescăitul apei în galoși... Nici vorbă că prietenii or să se tăvălească de rîs !

„Un singur lucru e prost, că se udă coșul, își zicea el. Să nu fi fost rochia, demult dormeam în chioșc.”

Se așeză pe coș, să-l apere de ploaie, dar de pe pălăria și pelerina lui curgea și mai multă apă decît din nori.

„Ptiu ! drăcia' dracului !”

De la o vreme — trecuse cam jumătate de oră de cînd stătea în ploaie — Jirkov începu să se gîndească la sănătatea lui.

„Te pomenești că mă mai pricopsesc și cu vreo răceală, își zise. Afurisită situație ! Ce-ar fi să mai sun o dată ? Pe cîntea mea că sun... Dacă-mi deschide tot bărbatul, îi trîntesc o altă minciună și-i dau rochia... Doar n-o să rămîn aici pînă s-o face ziuă ! Eh ! fie ce-o fi ! Sună, băiete !”

Și cu un entuziasm de școlar, scoțînd limba — ușii și întunericului — Jirkov trase de mînerul soneriei. Trecură cîteva clipe de tăcere. Mai trase o dată.

— Cine acol' ? întrebă mînios același glas cu accent străin.

— Aici stă *m-me* Boiseau ? întrebă Jirkov politicos.

— Ha ?... Pe cine dhacu caute ?

— *M-me* Katiș, croitoreasa, a trimis rochia doamnei Boiseau. Iertați-mă că am venit așa de tîrziu, dar doamna Boiseau a cerut să i se trimită rochia cît mai repede... s-o aibă numai decît mîine dimineața... Am plecat din oraș pe seară, dar... timpul acesta mizerabil... abia am putut să răzbesc... Nu v-aș fi...

Jirkov nu termină vorba, deoarece ușa se deschise și, la lumina șovăitoare a unei lămpi, se ivi în prag *m-r* Boiseau. Semăna leit cu cel din fotografie : aceeași mutră de soldat cu mustăți lungi, cu singura deosebire că în fotografie era dichisit, pe cînd acum n-avea pe el decît o cămașă de noapte.

— Nu v-aș fi supărat, urmă Jirkov, dar *m-me* Boiseau a cerut să i se trimită rochia cît mai repede... Eu sînt fratele doamnei Katiș... și... și pe urmă timpul acesta mizerabil...

— Karioșo ¹, răspunse Boiseau încruntînd posomorît din sprîncene și luîndu-i coșul din mîini. *Merçi* la soha vosthu. Soția mea așteptat hochia pînă la oha un. Spus că aduce un *monsieur*.

— Vă mai rog să-i dați și brînza și buchetul de flori, pe care le-a uitat la *m-me* Katiș.

Boiseau luă brînza și florile, le mirosi pe rînd și, fără să închidă ușa rămase într-o poziție de așteptare. Se uita la Jirkov și Jirkov se uita la el. Trecură

¹ Corect : horoșo — bine (rus.).

aşa cîteva minute. Tăceau. Jirkov se gîndea cum o să le povestească el mîine prietenilor pătania asta, şi-i veni gust să născocească ceva şi mai nostim, ca să-i pună vîrf. Dar nu-i venea nimic în minte, iar franţuzul stătea şi aştepta să-l vadă plecat.

— Păcătoasă vreme, bombăni Jirkov. Întuneric, noroi, umezeală... Îs ud tot.

— Da, *monsieur*, este ud.

— Şi, colac peste pupăză, mi-a plecat şi birjarul ! Nu ştiu unde să mă adăpostesc. Aţi fi foarte draguţ dacă mi-aţi permite să stau aici, în săliţă, pînă trece ploaia...

— Aa !... *Bien, monsieur*. Lăsaţi caloş şi pofteşte. Asta posibil.

Franţuzul încuie uşa şi-l pofti pe Jirkov în salonaşul mic şi bine cunoscut. Acolo toate lucrurile erau la locul lor, ca şi înainte, doar că pe masă era o sticlă cu vin roşu, iar pe cîteva scaune puse unul lîngă altul în mijlocul odăii, era întinsă o saltea îngustă şi subţire.

— Fhig, zise Boiseau aşezînd lampa pe masă. Abia ieri sosit de la Pahis. Peste tot karioşo, calt, numai în Raseia — fhig şi ţonţ... ţonţah, asta... *les cousins*¹. O, pişc afuhisit !

Boiseau îşi turnă o jumătate de pahar cu vin, îşi luă un aer foarte supărat şi bău.

— Nu putut închis ochi tot noptele, urmă el aşezîndu-se. *Les cousins*... şi pe uhmă un topitoc sunat şi înthebat de Zliuşkin...

Franţuzul tăcu şi-şi lăsă capul în piept, aşteptînd, pesemne, să înceteze ploaia. Politicos, Jirkov se simţi dator să-l întreţină.

¹ Țîntării (fr.).

— Ați fost la Paris într-o perioadă foarte interesantă, zise el. Erați acolo când și-a dat demisia Boulanger¹.

După aceea îi vorbi despre Grévy², Déroulède³ și Zola, și se putu convinge că Boiseau auzea pentru prima oară de numele lor. Nu cunoștea la Paris decât vreo câteva firme comerciale și pe mătușa lui, *m-me* Blesser. Discuția lor despre politică și literatură încheindu-se, Boiseau își luă iarăși un aer furios, mai bău încă un pahar cu vin și se întinse pe salteluța cea subțire.

„Se vede că drepturile acestui soț nu sînt chiar atît de nelimitate, își zise Jirkov. Că saltea păcătoasă !”

Franțuzul închise ochii și rămase ca un sfert de oră liniștit. Dar deodată sări în picioare, ca și cum ar fi căzut din lună, se uită prost la Jirkov cu ochii lui de plumb, apoi își luă iarăși aerul acela furios și mai bău câteva înghițituri de vin.

— Afuhisit țonțah ! bombăni el și, scărpinîndu-și picioarele zgrunțuroase unul de altul, trecu în odaia de alături.

Jirkov îl auzi cum o trezea pe nevastă-sa și-i spunea :

— *Il y a là un monsieur roux, qui t'a apporté une robe.*⁴

Curînd se întoarce și mai bău un pic de vin:

— 'Midiat, îi spuse, căscînd. Înțelege eu, thebuie bani !

¹ Georges Boulanger (1837—1891), general francez și ministru de război.

² Jules Grévy (1807—1891), avocat și om politic francez, președinte al republicii între 1879—1887.

³ Paul Déroulède (1846—1891), poet și om politic francez.

⁴ Este acolo un domn roșcat, care și-a adus o rochie. (fr.) (n. trad.).

„Se încurcă treaba, își zise Jirkov. Nici nu se poate mai nostim ! Acuși o să între Nadejda Osipovna. Bineînțeles, mă fac că n-o cunosc...”

Se auzi foșnet de rochii, ușa se deschise ușor și Jirkov văzu căpșorul buclat, bine cunoscut, cu obraji și cu ochii somnoroși.

— A venit cineva din partea lui *m-me* Katiș ? întrebă Nadejda Osipovna. Dar recunoscându-l pe Jirkov, țipă ușurel, apoi începu să rîdă și intră în salonaș. Tu erai ? se miră ea. Ce e comedia asta ? Și cum de ești așa plin de noroi ?

Jirkov se înroși, se încruntă și, neștiind ce figură să facă, se uită cu coada ochiului la Boiseau.

— Aha, înțeleg ! se dumiri cuconița. Te-ai speriat de Jacques, nu-i așa ? E vina mea, am uitat să-i spun Duneașei... Nu vă cunoașteți ? Bărbatul meu, Jacques... și Stepan Andreici... Mi-ai adus rochia ? Merți, dragă prietene... Ei, hai să mergem, cad de somn ! Iar tu, Jacques, culcă-te și dormi... se întoarse ea spre bărbatul ei. Ești obosit după atîta drum...

Jacques se uită mirat la Jirkov, ridică din umeri, se încruntă și întinse mîna spre sticla cu vin. Jirkov ridică și el din umeri și plecă după Nadejda Osipovna.

Jirkov se uita la cerul tulbure, la drumul plin de noroi și se gîndea :

„Ce noroi ! Unde nu aruncă dracul un biet intelectual !”

Și începu să se gîndească ce e moral și ce-i imoral, ce e neprihănit și ce e pîngărit... Și, cum li se întîmplă uneori oamenilor care nimeresc în locuri vrednice de dispreț, își aminti cu melancolie de odaia lui de lucru, cu masa plină de hîrtii, și simți nevoia să se vadă mai repede acasă.

Ieși încetișor, strecurându-se prin salonaș pe lângă Jacques, care dormea dus.

Tăcu tot drumul. Caută să nu se mai gândească la Jacques, care, Dumnezeu știe de ce, îi venea mereu în minte, și nu mai schimbă nici o vorbă cu birjarul. Își simțea sufletul întors pe dos, ca și stomacul.

1887

Traducere de Otilia Cazimir și Nicolae Gumă

PACATUL

Făcându-și obișnuita lui plimbare de scară, asesorul de colegiu Miguev se opri lângă un stîlp de telegraf și oftă amar. Cu o săptămînă în urmă pe cînd se întorcea seara de la plimbare, îl ajunsese din urmă chiar în acest loc, fosta lor fată-n casă, Agnia, și-i spusese cu ură :

— Așteaptă tu ! O să-ți fac una de-o să te-nvăț eu minte cum să-ți mai bați joc de fete nevinovate ! O să-ți aduc și pruncul, o să mă plîng și la judecătorie, o să-i spun și nevستی-ti !...

Și îi ceru să pună la bancă, pe numele ei, cinci mii de ruble. Miguev își aminti de toate astea, oftă din greu, plin de căință, și se dojeni amarnic pentru nebunia lui de o clipă, ce-i adusese atîtea neazuri și amărăciuni !

Cînd ajunse la vila lor, Miguev se așeză pe prag ca să-și mai tragă sufletul. Era zece seara ; de după nori, ieșea un colțișor de lună. Nici pe uliță și nici în preajma caselor nu se zărea țipenie de om ; bătrî-

nii, veniți la odihnă, se pregăteau de culcare, iar tineretul se plimba în crîng. Dînd să caute prin buzunare un chibrit ca să-și aprindă țigara, Miguev împinse cu cotul ceva moale ; neavînd ce face, asesorul se uită cam ce ar putea fi în dreptul cotului său și deodată fața i se schimonosi de o spaimă atît de cumplită, de parcă ar fi zărit lîngă el o viperă. Pe prag, chiar lîngă ușa, se afla o legăturică. Ceva lunguiet înfășurat în altceva, care la pipăit părea a fi o plăpumioară vătuită. Unul din capetele legăturii era deschis ; asesorul pipăi cu mîna și dădu de ceva cald și umed. Atunci sări în picioare, plin de spaimă, și se uită în jur, ca un tîlhar gata să fugă de sub pază...

— Mi l-a adus ! strecură el cu ură, printre dinți, strîngîndu-și pumnii. Iată-l aici... aici în fața mea, rodul păcatului ! O, Dumnezeuule mare !

De teamă, ură și rușine, simți că întepenește !... Ce-i de făcut ? Ce o să spună soția, dacă o să afle ? Dar colegii ? Excelența-sa o să-l bată, probabil, prietenește pe burtă și o să-i spună : „Felicitările mele... Ha-ha-ha !... Ai cărunțit, da' nu te lași de isprăvi, ștregarule !” Toată lumea asta, venită să-și petreacă vara aici, în sat, o să afle taina lui și n-ar fi de mirare ca respectabilele mame de familie să-i închidă acum ușa în nas. Și apoi, despre copiii găsiți pomenesc de obicei toate gazetele, astfel că pașnicul nume al lui Miguev o să ajungă acum bine cunoscut în toată Rusia...

Fereastra din mijloc a casei era deschisă și printr-însa se auzea limpede cum Anna Filippovna, soția lui Miguev, pune masa ; în curte, chiar lîngă poartă, Ermolai paznicul, zdrăngănea jalnic la balalaică... Era de ajuns să se deștepte pruncul și să scoată un scîncet, ca taina să fie descoperită. Și deodată Miguev simți că trebuie neapărat să se grăbească.

— Mai repede, mai repede... bolborosi el, chiar acum, pînă n-a văzut nimeni.... Să-l duc undeva, să-l pun pe un alt prag..

Miguev luă legătura cu o mînă și se îndreptă încet, cu pași măsurați, pe uliță, ca să nu trezească bănuiala nimănui.

„Ce situație afurisită! gîndi el, căutînd să-și dea un aer de nepăsare. Ditai asesor de colegiu, merge pe uliță cu un prunc în brațe! O, Doamne, dacă mă vede cineva și-și dă seama de ce se întîmplă, sînt pierdut!... Ia să-l pun mai bine aici, pe pragul ăsta! Ba nu! Aici sînt ferestrele deschise. Dacă se uită cineva? Unde să-l duc? Aha, da! La vila negustorului Melkin... Negustorii sînt de obicei bogați și miloși. Poate o să le pară și bine și o să-l crească în casa lor!“

Și Miguev luă hotărîrea să ducă pruncul neapărat la Melkin, deși vila acestuia se afla tocmai la capătul celălalt al satului, pe malul rîului...

„Numai să nu înceapă să țipe și să-mi cadă din legătură, își zise asesorul. Ei, poftim, ce năpastă pe capul meu! Duc sub braț un suflet de om de parcă aș duce o servietă! Un om viu, cu inimă și simțiri, la fel cu toți ceilalți.... Dacă Melkin o să-l crească în casa lui, poate să iasă într-o zi din copilașul ăsta un... hai să zicem un profesor, sau un comandant de oști, sau un scriitor!... Se întîmplă și de astea pe lume! Acum îl port sub braț ca pe te miri ce și mai nimic, dar peste vreo treizeci-patruzeci de ani, mai știi, o să stau smirna în fața lui!“...

Cînd trecu printr-o hudiță îngustă și tăcută, pe lîngă un șir de garduri lungi, pe sub umbra deasă și neagră a teilor, i se păru deodată că săvîrșește o faptă cît se poate de crudă și chiar o fărădelege.

„Dacă stăm să judecăm bine, e o mișelie! își spuse el. O mișelie mai mare, nici nu-și poate închipui

cineva !... Pentru ce să arunci un biet prunc de pe un prag pe altul ? Ce vină are el că a venit pe lume ? Ce rău ne-a făcut ? Niște nemernici, asta sîntem !... Ne place să ne desfătăm, dar ponoasele le trag copilașii fără vină... Nu zău, dacă stai să te gîndești bine la toată povestea asta, eu sînt acela care mi-am făcut de cap, iar pe pruncul ăsta îl așteaptă poate o soartă amară... O să-l las pe furiș la Melkin, Melkin o să-l trimită la un azil... Acolo-s numai străini, totul e ca la cazarmă... Nu tu mîngîieri, nu tu dragoste, nu tu răsfaț. De acolo o să-l dea calfă la vreun cizmar... O să înceapă să bea, o să suduie, o să fie muritor de foame... Cizmar ! Auzi vorbă ! El, fiu de asesor, odraslă de neam bun... Sînge din sîngele meu !..."

Miguev ieși din umbra teilor pe drumul scaldat de raze de lună, desfăcu plăpumioara și privi pruncul.

„Doarme ! șopti dînsul. Ia te uită ! Are năsucul coroiat năzgîmbul ăsta, curat taică-su !... Doarme și nu știe că-l privește părintele lui !... Ce dramă, frățioare !... Dar ce să-i faci ? Iartă și tu !... Iartă-mă, frate !... Se vede că așa ți-a fost scris..."

Asesorul de colegiu clipi des și simți deodată pe obraji ca o furnicare de gîze... Înveli la loc pruncul, îl luă sub braț și merse înainte... În tot lungul drumului, pînă la vila lui Melkin, în capul lui se îngămădeau fel de fel de probleme sociale și-l rodeau muștrările de conștiință.

„Dacă aș fi un om cinstit și de treabă, se gîndi el, puțin mi-ar păsa de cei din jur ! Aș lua copilașul în brațe, m-aș duce cu dînsul la Anna Filippovna, aș cădea în genunchi înaintea ei și i-aș spune : «Iartă-mă ! Am greșit ! Canonește-mă cum vrei, dar să cruțăm sufletelul ăsta nevinovat ! Noi doi n-avem copilași ! Nu vrei să-l creștem ?» Și ea, care-i bună

la suflet, ar primi... Și copilașul meu ar crește pe lângă mine... Eh !“

Miguev se apropie de vila lui Melkin și se opri cuprins de șovăială... Se vedea în gând stînd în salon cu gazeta în mînă, iar lângă dînsul un băiețaș cu năsucul coroiat se joacă cu ciucurii halatului său... Dar în același timp îi veniră în cap colegii care-și fac cu ochiul pe socoteala lui și excelența-sa care-l bate pe burtă, pufnind în rîs... Iar în suflet, alături de remușcările usturătoare, era ceva nespus de cald și duios...

Asesorul puse cu multă băgare de seamă pruncul pe treptele terasei și dădu din mînă a lehamite ! Și iar simți pe obraji, de sus în jos, furnicări de gîze... „Iartă-mă pe mine, ticălosul ! bolborosi dînsul. Și... nu mi-o lua în nume de rău !“

Apoi făcu un pas îndărăt, dar numai decît scoase un „hm !“ plin de hotărîre și spuse :

„Fie ce-o fi ! Puțin îmi pasă de ce-or zice alții ! Îl iau cu mine și zică lumea ce-o vrea !“

Miguev luă pruncul și porni repede spre casă.

„Zică ce-or vrea ! gîndi el. O să cad chiar acum în genunchi în fața Annei Filippovna și o să-i spun : „Anna Filippovna... !“ Iar dînsa, bună cum e, o să înțeleagă totul... Și o să creștem copilașul ! Dacă-i băiețel, o să-i spunem «Vladimir». Iar dacă-i fetiță — «Anna». Cel puțin om avea și noi mîngîiere la bătrînețe...”

...Și făcu întocmai ! Plîngînd, cu sufletul plin de teamă și rușine, dar și de nădejdi și de bucurie nelămurită, intră în casă, se duse drept la soție și-i căzu în genunchi...

— Anna Filippovna ! spuse el sughițînd de plîns și punînd copilașul jos. Nu mă osîndi, ascultă-mă ! Am păcătuit ! Copilașul ăsta e al meu !... Ți-o mai

amintești pe Agniuşka?... Ei... asta e! Mi-a luat necuratul mințile!...

Și copleșit de rușine și teamă, sări în picioare, ca un copil bătut, fără să mai aștepte răspunsul soției și ieși într-un suflet afară, la aer liber...

„O să stau aici, pînă mă cheamă! Își zise el. S-o las să-și vină în fire și să chibzuiască...”

Ermolai, paznicul, trecu pe lângă dînsul cu bala-
laica, îi aruncă o căutătură și ridică din umeri...
Peste cîtăva vreme trecu înapoi și strînse iar din umeri.

— Ca să vezi ce-ntîmplare! bombăni el, rîzînd înfundat. A venit pe la noi acum, Semion Erastîci, muierea ceea, spălătoreasa Aximia, și toanta de ea și-a pus pruncul pe prag, în uliță, și cît a stat cu mine, i-a luat careva plodul... Ce întîmplare!

— Cum! Ce-ai spus? strigă cît îl ținu gura, Miguev.

Ermolai, care tălmăcise în felul lui mînia boierului, se scărpină la ceafă și oftă:

— S-avem iertare, Semion Erastîci! zise el. Dar știți și dumneavoastră... acum îi vreme de vară și... nu se poate fără asta... fără muiere, adicătelea!...

Și văzînd ochii holbați, uluiți și mînioși ai boierului, tuși vinovat și urmă:

— De păcat, se-nțelege că-i păcat! Dar ce să-i faci... Ați dat poruncă, ce e drept, să nu calce picior de muiere străină în curte, da' de unde să le luăm, dacă noi n-avem? Înainte vreme cînd ședea aci Agniuşka, nu intrau muieri străine, pentru că o aveam pe a noastră! Dar acum... vedeți și dumneavoastră, fără străine nu-i chip. Cînd era Agniuşka, toate erau în mare rînduială, pentru că...

— Piei din fața mea, ticălosuke! strigă Miguev, bătînd din picior și intrînd repede în casă.

Anna Filippovna, mirată și mînioasă, ședea așa cum o lăsase el, cu ochii plînși, ațintiți asupra copilului.

— Haide, haide... băgui Miguev, palid, străduindu-se să zîmbească. Am glunit. Nu-i al meu... e al spălătoresei Axinia... Am glumit... Du-l afară, portarului...

1887

Traducere de Otilia Cazimir și Nicolae Gumă

VREME URÎTĂ

În ferestrele întunecate băteau picuri mari de ploaie... Era una din acele ploi urîcioase de vară, care te plictisesc, de obicei, în timpul vilegiaturii și care, odată începute, țin mult, săptămîni întregi, pînă cînd omul venit la odihnă se pătrunde pînă în măduva oaselor de frig și începe să se obișnuiască cu ele, adică se cufundă într-o totală apatie. Era frig, pretutindeni se simțea o umezeală pătrunzătoare, neplăcută. Soacra avocatului Kvașin și soția acestuia, Nadejda Filippovna, îmbrăcate în mantale de ploaie și încotoșmănite cu șaluri, ședeau la masă, în sufragerie. Pe fața bătrînei se putea citi că e — slava Domnului! — sătulă, bine îmbrăcată, sănătoasă, că și-a măritat singura fată după un om bun și că acum poate să-și vadă de pasiențe, cu cugetul împăcat. Fiica ei, o blondină plinuță, mică de statură, ca de vreo douăzeci de ani, cu o față blîndă și palidă, citea cu coatele sprijinite de masă; judecînd după ochi, era preocupată nu atît de citit, cît

mai mult de gândurile ei, nescrise în nici o carte. Amîndouă tăceau... În odaie pătrundea zgomotul ploii de afară și căscatul prelung al bucătăresei.

Kvașin nu era cu ele. În zilele ploioase el nu venea la țară; rămînea în oraș. Aerul umed îi făcea rău din pricina bronșitei de care suferea și-l stînjea în muncă. El era de părere că cerul plumburiu și lacrimile de ploaie pe geam omoară energia și aduc gânduri negre. Pe cînd în oraș, unde ai la îndemîna tot ce-ți trebuie, aproape că nu bagi de seamă vremea urîță de afară!

După ce făcu două pasiente, bătrîna amestecă cărțile și se uită la fata ei.

— Am zis că dacă iese, o să avem mîine vreme frumoasă și o să vină și Alexei Stepanîci al nostru, începu ea. E a cincea zi de cînd n-a mai dat pe-aici... Ce ploaie! Adevărată pedeapsă de la Dumnezeu!...

Nadejda Filippovna o privi cu nepăsare, se ridică și începu să se plimbe prin odaie.

— Ieri barometrul era în urcare, zise ea gînditoare, dar azi, am auzit că iarăși a început să coboare.

Bătrîna așeză din nou cărțile în trei șiruri lungi și clătină din cap.

— Ți-e dor de el? Își întrebă ea fiica, aruncîndu-i o privire în treacăt.

— Se-nțelege!

— Așa ziceam și eu. Cum să nu-ți fie dor, dacă e a cincea zi de cînd n-a venit? În mai se-ntîmpla să nu vină cel mult două, hai să zicem trei zile, dar acum e a cincea! Nu-i glumă! Eu nu-i sînt soție, dar parcă și mie mi-e dor de el! Ieri cînd am aflat că barometrul e în urcare, am poruncit să se taie niște pui, anume pentru Alexei Stepanîci al nostru, și să se curețe carași. Știu că-i plac. Răposatul taică-tău

nu putea să sufere peștele, dar dumnealui îi place. Îl mănîncă cu multă poftă !

— Mă doare inima pentru el, zise fata. Dacă nouă ne e urît, ce urît trebuie să-i fie lui !

— Cum de nu ! Toată ziua pe la procese, iar noaptea, singur ca un huhurez în casa pustie !

— Și ce-i mai rău, mamă, e că n-are nici servitoarea să-i pună samovarul sau să-i dea un pahar cu apă ! De ce nu vrea să-și ia un fecior pe timp de vară ? Și, în sfîrșit, la ce bun vila asta de la țară, dacă lui nu-i place ? Îi spuneam că nu trebuie, dar el, nimic ! Pentru „sănătatea ta“, zicea. Sănătatea mea ! Eu sînt bolnavă mai mult din pricina chinurilor pe care le îndură el pentru mine !

Privind peste umărul mamei, fiica văzu o greșală în pasiență și se apucă s-o îndrepte. Tăceau. Fiecare din ele se uita în cărți și își închipuia cum stă Alexei Stepanîci singur-singurel în oraș, în biroul lui mohorît și pustiu și lucrează flămînd și obosit, cu gîndul la cei dragi...

— Știi ceva, mamă ? spuse deodată Nadejda Filippovna cu ochii luminați. Dacă mîine o să fie vremea la fel de urîță, iau trenul de dimineață și mă duc la dînsul, la oraș. Cel puțin o să aflu dacă-i sănătos, o să-l văd, o să-i fac un ceai !

Și amîndouă se minunară cum de nu le-a venit pînă acum în minte un lucru atît de simplu și ușor de înfăptuit. Pînă la oraș nu era decît o jumătate de ceas cu trenul și vreo douăzeci de minute cu trăsura. Cele două femei mai vorbiră o vreme și apoi se culcară, mulțumite, în aceeași odaie.

— Of-of-of... Doamne, iartă-ne pe noi, păcătoșii ! oftă bătrîna cînd ceasul din saloan bătuse două. Nu pot să dorm și pace !

— Nu dormi, mamă ? întrebă fata în șoaptă. Eu tot la Aleoșa mă gîndesc într-una. Mi-e teamă să

nu-și prăpădească sănătatea în oraș. Cine știe unde mănâncă la prînz și seara, prin ce restaurante și cîrciumi !

— M-am gîndit și eu la asta ! oftă bătrîna. Apără-ne și ne mîntuiește, Maică preacurată ! Și acum mai toarnă, cum toarnă !

Dimineața, ploaia nu mai bătea în geam, dar cerul era la fel de plumburiu ca în ajun. Copacii stăteau triști și, la fiecare smucitură de vînt, împroșcau stropi. Urmele de pași de pe cărările noroioase, ca și șanțulețele și făgașul drumului, erau pline de apă. Nadejda Filippovna se hotărî să plece.

— Vezi să-i spui închinăciuni din partea mea, o dăscălea bătrîna, înfofolind-o. Mai spune-i să nu se ostenească prea mult cu procesele lui... Trebuie să se mai și odihnească omul. Cînd iese afară, să-și înfășoare bine gîtul, că vremea asta... să te ferească Dumnezeu ! Să-i iei și un pui fript ! Mîncarea făcută-n casă, chiar dacă-i rece, e mai bună decît la orice cîrciumă.

Și fata plecă, spunînd că o să se întoarcă seara, sau cu trenul de a doua zi dimineața.

Dar se întoarse mult mai devreme, înainte de masă, tocmai cînd bătrîna ședea moțîind pe sipetul din odaia ei și se gîndea ce ar putea să pregătească la cină, în cinstea ginerelei.

Fata intră la dînsa, palidă, tulburată și, fără să spună o vorbă, fără să-și scoată pălăria, se așeză pe pat și își sprijini fruntea de pernă.

— Ce-i cu tine ? se minună bătrîna. De ce te-ai întors atît de repede ? Unde-i Alexei Stepanîci ?

Nadejda Filippovna înălță capul și o privi cu ochi arzători, plini de rugă.

— El ne înșală, mamă ! rosti ea, în sfârșit.

— Ce tot spui, Doamne ferește ! se sperie bătrîna așa de tare că-i lunecă și boneta de pe cap. Cum să ne înșele, Doamne iartă-mă !

— Ne înșală, mamă ! repetă fata și bărbia începu să-i tremure.

— Ce ți-a venit ? țipă bătrîna, îngălbenindu-se.

— Casa noastră e închisă. Portarul mi-a spus că în aceste cinci zile Aleoșa n-a dat o singură dată pe acolo. Nu stă acasă ! Nu stă acasă, nu stă acasă !

Și izbucni în plîns dînd din mîini cu deznădejde și repetînd într-una :

— Nu stă acasă, nu stă acasă !

Plînsul se schimbă într-o adevărată criză de isterie.

— Ce-o mai fi și asta ? bolborosi bătrîna speriată. A scris alaltăieri că nici nu iese din casă ! Unde o fi dormind, Dumnezeuule mare ?

Nadejda Filippovna se simțea atît de sleită de puteri, că nu putea nici măcar să-și scoată pălăria. Parcă băuse cucută ; își rotea ochii în toate părțile, fără să înțeleagă nimic, și se agăța cu deznădejde de mîinile mamei.

— Ți-ai găsit și tu cui să dai crezare ! Portarului ! spunea bătrîna, învîrtindu-se pe lîngă fie-sa și plîngînd. Te-a apucat gelozia ! Cum să te înșele ?... Și-apoi, nici n-ar îndrăzni ! Ce, sîntem dintr-acelea... de pe drumuri ? Om fi noi neam de negustori, dar n-are dreptul, că-i ești nevastă cu cununie ! O să ne plîngem ! I-am dat douăzeci de mii de ruble ! Nu te-a luat fără zestre !

Pînă la urmă, bătrîna începu și ea să bocească și să dea din mîini, apoi, sleită de puteri se culcă pe sipetul ei. Nici una nici cealaltă nu văzură că afară se înseninează, că norii se risipesc, că pe iarba udă din grădină lunecă cea dintîi rază de soare și

că vrăbiile, deodată înveselite, țopăie în jurul băltoacelor în care se oglindesc norii trecători.

Pe seară veni Kvașin. Înainte de a pleca din oraș, dăduse pe acasă și aflase de la portar că în lipsa lui l-a căutat soția.

— Iată-mă ! spuse el vesel, intrînd în odaia soacrei și prefăcîndu-se că nu vede fețele plîse și aspre ale celor două femei. Iată-mă ! De cinci zile nu ne-am văzut !

Apoi sărută grăbit mîna nevestei și a soacrei și se trînti în fotoliu cu aerul unui om mulțumit că a sîrșit o muncă istovitoare.

— Uf ! făcu el, golindu-și plămîinii de aer ! Sînt atît de istovit, că abia mă mai țin puterile ! De cinci zile și cinci nopți trăiesc ca pe picior de război ! Nici n-am dat pe acasă, puteți să vă închipuiți ! Mi-am bătut capul cu pricina lui Șipunov și al lui Ivancikov ! A trebuit să lucrez la biroul lui Galdeev, de la magazinul lui... Nici n-am mîncat, nici n-am băut ca lumea, am dormit pe o bancă, am tremurat de frig... N-am avut o clipă liberă ca să mă duc pe-acasă... Da, Nadiușa, nici n-am fost pe-acasă !...

Și ținîndu-se de șale, de parcă l-ar fi durut spațele de atîta muncă, Kvașin aruncă o uitătură fugară pe sub sprîncene, nevestei și soacrei, ca să vadă ce efect a avut asupra lor minciuna sau, cum îi zicea el, diplomația lui. Iar nevasta și soacra se uitau una la alta cu o uimire plină de bucurie, ca niște oameni care au regăsit o bijuterie pierdută... Fețele lor străluceau, ochii le ardeau...

— Drăguțul de el ! spuse deodată soacra, sărind ca arsă, și eu care stau cu mîinile în sîn ! Ceai ! Dați-i repede un ceai ! Ori poate ești flămînd ?

— Bineînțeles că-i flămînd ! spuse soția, smulgîndu-și de pe frunte cîrpa muiată în oțet. Mamă,

adu iute vin și gustări ! Natalia, pune masa ! Doamne, Doamne, nimic nu-i gata !

Și amîndouă femeile începură să alerge vesele, făcîndu-și de lucru prin odăi. Pe bătrînă o pufnea acum rîsul de cîte ori se uita la fiică-sa, care ponegrise un om cu totul nevinovat, iar fata se simțea rușinată...

Curînd, masa fu gata. Kvașin, care mirosea a maderă și licheoruri și care abia răsuflea de sătul ce era, se plîngea că a răbdad de foame, mesteca în silă și vorbea într-una despre pricina lui Șipunov și a lui Ivancikov, iar soția și soacra îl mînceau din ochi și își ziceau :

„Ce deștept și simpatic e ! Și ce frumos !“

„Strașnic ! gîndea la rîndul său Kvașin, trîntindu-se după cină pe salteaua mare de puf. Cu toate că dumnealor sînt neam de negustori și cam necio-plite, au un anumit farmec al lor, și o zi-două pe săptămîină se poate petrece aici destul de drăguț...”

Apoi se înveli bine, se încălzi și, gata să adoarmă, mai spuse o dată :

„Strașnic !“

1887

Traducere de Xenia Stroe

UN SFÎRȘIT FERICIT

Șeful de tren Stîcikin¹ stătea de vorbă, într-una din zilele lui libere, cu Liubov Grigorievna, o cu-coană voinică, dolofană, ca de vreo patruzeci de

¹ Stîcica — ciocnire, încăierare.

ani, pețitoare de meserie și care mai mijlocea și multe alte trebșoare, despre care se vorbește de obicei numai în șoaptă. Stîcikin, puțin cam tulburat, dar ca întotdeauna serios, așezat și cumpătat, umbla de colo pînă colo prin odaie, fumîndu-și țigara de foi și spunea :

— Îmi pare foarte bine de cunoștință. Semion Ivanovici mî-a vorbit de dumneata ca de cineva care poate să mă ajute într-o chestiune delicată și foarte însemnată, de care atîrnă fericirea vieții mele. Eu, Liubov Grigorievna, am 52 de ani, adică sînt la o vîrstă la care mulți alții au copii mari. Slujba mea e o slujbă bună. Avere mare n-am, e drept, dar pot să țin și să hrănesc pe lîngă mine o ființă iubită și niște copilași. Între noi fie zis, în afară de leafă, mai am ceva părăluțe la bancă, pe care le-am strîns datorită vieții mele cumpătate. Sînt om cu scaun la cap, nu beau, duc o viață tihnită și chibzuită și pot sluji drept pildă multora. Singurul lucru care-mi lipsește e un cămin cald și o tovarășă de viață ; că așa, trăiesc fără nici o plăcere de parcă aș fi cine știe ce ungur nomad, care rătăcește din loc în loc. N-am cu cine schimba o vorbă, cînd mă îmbolnăvesc, n-are cine să-mi dea un pahar cu apă și așa mai departe. În afară de aceasta, Liubov Grigorievna, omul însurat se bucură de mai multă cinstită în societate, decît un holtei... Sînt om cu carte, banii nu-mi lipsesc, dar dacă stai să te uiți la mine dintr-un anume punct de vedere, cine sînt eu ? Un burlac ! Parc-aș fi preot catolic. Iaca pentru ce doresc nespuse de mult să-mi pun, cum s-ar zice, pirostriile pe cap, adică să mă unesc printr-o căsătorie legitimă cu o persoană vrednică.

— Ți-ai pus în gînd un lucru bun ! răspunse pețitoarea și oftă.

— Sînt singur pe lume și nu cunosc pe nimeni în orașul ăsta. Unde să mă duc și la cine să caut sprijin, dacă toți cei din jur îmi sînt străini? Tocmai de aceea Semion Ivanovici m-a sfătuit să cer ajutorul unei persoane care se pricepe la treaba asta și care și-a făcut chiar o meserie din făurirea fericirii oamenilor. Te rog, deci din suflet, Liubov Grigorievna, să mă rostuiеști și pe mine. Cunoști doar toate fetele de măritat din oraș și cred că nu ți-ar fi greu să mă căpătuiești...

— Asta se poate...

— Cîstește-te, te rog frumos !...

Cu un gest ce trăda obișnuință, pețitoarea duse păhărelul la gură, îl goli pe nerăsuflăte și nici măcar nu clipi.

— Asta se poate, repetă ea. Să cam ce fel de mireasă ți-ai dori mata, Nikolai Nikolaici ?

— Eu ? Care o vrea soarta !

— Se-nțelege de la sine că aici hotărăște soarta, dar totuși fiecare are un gust al lui : unuia îi plac negruțe, altuia bălăioarele...

— Vezi matale, Liubov Grigorievna, spuse Stîcikin, ofînd cu demnitate, sînt om cu scaun la cap și am caracter. Pentru mine frumusețea și, în general, înfățișarea, vin în al doilea rînd. Pentru că știi și dumneata că nu tot ce străluce e aur ! Iar cu o nevastă frumoasă ai de obicei multă bătaie de cap. După mine, la o femeie, lucrul cel mai de seamă nu e ceea ce se vede, ci dîmpotrivă, ceea ce-i ascuns în ea, adică trebuie să aibă suflet și alte multe însușiri. Cîstește-te, rogu-te !... Fără îndoială că-i tare bine dacă nevasta e rotunjoară, dar ăsta nu e lucrul cel mai de seamă pentru fericirea căminului conjugal. Mai mult decît toate prețuiește mintea. Dar... dacă stai să te socotești mai bine, o femeie nu prea are nevoie nici de multă minte, pentru că

atunci începe să-și ia nasul la purtare și să stea să viseze la cine știe ce idealuri. Fără carte, iarăși nu se poate în zilele noastre ; dar și în privința asta există învățătură și învățătură. Îți face plăcere dacă nevasta o rupe pe franțuzește și pe nemțește, se descurcă cum s-ar zice, pe diferite glasuri ; e foarte plăcut, nu zic ba ! Dar ce folos dacă nu știe, de pildă, să-ți coasă un bumb ? Eu unul sînt om umblat prin școli și pot spune că-s prieten la cataramă cu prințul Kanitelin¹ cu care vorbesc, uite-așa, cum vorbesc acum cu dumneata, dar nu sînt sclifosit din fire. Mie-mi trebuie o fată mai simplă. Știi la ce țin mai mult decît la orice ? Să mă stimeze și să simtă că eu am făcut-o fericită.

— Se-nțelege !

— Buuun ! Acum să vorbim despre lucruri ceva mai materiale... Una bogată nu-mi trebuie. N-o să fiu într-atîta de mișel ca să mă însor cu banii ei. Nu vreau să mănînc din pîinea nevestei. Vreau mai degrabă să mănînce ea dintr-a mea și să simtă acest lucru. Dar nici una săracă nu-mi trebuie. Pentru că eu, deși am bani, și nu mă însor din interes, ci din dragoste, una săracă nu pot lua, pentru că știi și dumneata cît de scumpe sînt toate astăzi și apoi... o să vină și copiii.

— Putem face rost și de una cu zestre, răspunse pețitoarea.

— Cinstește-te, rogu-te !

Vreo cinci minute rămaseră tăcuți. Apoi pețitoarea oftă din nou, îl privi cu coada ochiului pe șeful de tren și-l întrebă :

— Ei, dar asta, cum să zic... pînă una alta, pentru sufletețul matale de holtei, nu ți-ar fi cu trebuință ?... Mă rog... Avem marfă bună. Una e fran-

¹ Kanitel — trăgăneală.

țuzaică, iar cealaltă e grecoaică. Și una și alta fac toate paralele !

Șeful de tren se gîndi o clipă și răspunse :

— Nu, foarte mulțumesc ! Și acum, după ce am văzut din partea dumitale atîta bunăvoință, dă-mi voie să te-ntreb cît mi-ai lua pentru osteneala în privința miresei ?

— Nu iau mult. Îmi dai douăzeci și cinci de ruble și o stofă de rochie, după cum e obiceiul, și gata, sînt mulțumită... Pentru zestre însă, îmi dai separat. Zestrea-i altă socoteală.

Stîcikin își încrucișă brațele pe piept și se adînci în gînduri. După ce cugetă așa o vreme, oftă și zise :

— E scump !

— Cum să fie scump, Nikolai Nikolaici ? Înainte vreme, cînd se făceau nunți multe, luam și noi mai ieftin ; dar acum, care-i cîștigul nostru ? Dacă punem mîna în lunile de fruct pe cîte două hîrtii de douăzeci și cinci, spunem bogdaproste ! La drept vorbind, cîștigul nostru cel adevărat nu de la nunți ne vine.

Stîcikin privi uluit la pețitoare și ridică din umeri.

— Hmm ! Cum adică ? Cincizeci de ruble e puțin ?

— Vezi bine ! Înainte, se întîmpla uneori să cîștigăm și peste o sută.

— Hmm !... Nu m-aș fi așteptat de fel ca dintr-o treabă ca asta să poți cîștiga o sumă atît de frumușică : cincizeci de ruble ! Sînt bărbați care nu scot atîția bani pe lună ! Cîstește-te, rogu-te !

Pețitoarea dădu iar de dușcă păhărelul fără să clipească. Stîcikin o măsură tăcut din cap pînă-n picioare și zise :

— Cincizeci de ruble... Asta face șase sute de ruble pe an... Cîstește-te, rogu-te !... Păi cu ase-

menea venituri nu ți-ar fi de loc greu, Liubov Grigorievna, să-ți găsești o partidă nimerită...

— Eu ? Întrebă pețitoarea rîzînd. Eu îs bătrînă...

— Ba nicidecum... Și la stat ești așa, cum să zic... Și fața ți-e albă și plină... și celelalte...

Pețitoarea se fîstîci. Stîcikin se fîstîci și el puțin, dar se așează alături de ea.

— Îți spun eu că poți să mai fii încă mult și bine pe placul unui bărbat, îi spuse el — și dacă ai să-ți găsești un soț liniștit, cumpătat și strîngător, apoi cu leafa lui și cu ce cîștigi dumneata, i-ai putea fi tare pe plac și ați trăi toată viața ca doi porumbei...

— Doamne ferește ! Ce tot spui acolo, Nikolai Nikolaici ?

— Ce să spun ? Nu spun nimic !...

Cîteva clipe rămaseră tăcuți. Stîcikin își suflă zgomotos nasul, iar pețitoarea, cu obrajiîi îmbujurați, îi aruncă o privire sfioasă și-l întrebă :

— Dar marta cît ai pe lună, Nikolai Nikolaici ?

— Eu ? Șaptezeci și cinci de ruble ! Bașca gratificațiile... În afară de asta, îmi mai pică ceva bani de la lumînările de stearină și... de la iepuri.

— Vînezi, care va să zică ?

— Nu ! Noi le zicem „ieपुरi“ la călătorii care merg fără bilete.

Și iar tăcură. Apoi Stîcikin se ridică și, tulburat, începu să umble prin odaie.

— Eu nu caut nevastă tînără, zise el. Sînt om în vîrstă și mi-ar trebui o soție așa... cum ai fi dumneata, de pildă... așezată, serioasă... și cam tot așa de durdulie...

— Doamne ferește ! Ce-ți trece prin minte !... chicoti pețitoarea, ascunzîndu-și în batistă fața stacojie.

— La ce-am mai sta pe gînduri ? Dumneata îmi ești pe plac și însușirile dumitale mi se par foarte

potrivite. Iar eu sînt om cu scaun la cap, nu beau... și dacă-ți sînt și eu pe plac, ce ne trebuie mai mult? Dă-mi voie să-ți cer mîna!

Peșitoarea lăcrimă puțin, apoi izbucni în rîs și, ca semn că îi primește cererea, ciocni cu el un păhărel.

— Și acum, spuse fericitul șef de tren, acum dă-mi voie să-ți spun pe larg cum aș vrea eu să te porți și ce viață aș vrea să duci alături de mine... Sînt un om serios, cumpătat, cu greutate. Am despre toate lucrurile păreri mele, bine cumpănite și doresc ca și nevasta mea să fie serioasă și să-i intre bine în cap că eu am făcut-o fericită și că sînt pentru ea cel mai de seamă dintre oameni.

Stîcikin trase adînc aerul în piept, se așeză și începu să-i înșire cu de-amănuntul logodnicei sale păreri lui asupra vieții de familie și asupra îndatoririlor unei soții.

118817

Traducere de Xenia Stroe

RĂZBUNĂTORUL

Curînd, după ce-și surprinsese nevasta în flagrant delict de adulter, Fedor Fedorovici Sigaev se găsea în magazinul de arme „Schmucks et Comp.” unde își alegea un revolver. Fața lui arăta și mînie, și durere, dar și o nestrămutată hotărîre.

„Știu ce am de făcut... se gîndea el. Temelia familiei a fost pîngărită, onoarea tîrîită în noroi, viciul a triumfat. De aceea, atît ca cetățean, cît și ca om

cinstit, datoria mea e să-mi asum rolul de răzbunător. O ucid întâi pe ea, apoi pe amantul ei și la urmă pe mine...”

Deși încă nici nu-și alesese revolverul și nu ucisese încă pe nimeni, vedea de pe acum în minte trei cadavre însîngerate, țeste sfărîmate, creieri împrăștiați, zarvă mare, o mulțime de gură-cască, autopsia... Cu bucuria răutăcioasă a omului ofensat, își imagina groaza rudelor și a publicului, agonia necredincioasei, și i se părea că citește articolele de fond ale ziarelor cu privire la descompunerea familiei.

Vînzătorul, un omuleț vioi care aducea a franțuz, cu burtică și cu vestă albă, îi înșira dinainte tot felul de revolve și, zîmbind politicos și bătînd din călcîie, îi dădea cu gura :

— V-aș sfătui, *monsieur*, să luați acest admirabil revolver. Marca „Smith și Vasson”. Ultimul cuvînt al balisticii. Cu triplu efect, cu extractor, trage la șase sute de pași, bătaie centrală. Vă atrag atenția, *monsieur*, asupra perfecțiunii fabricației lui. Cel mai nou model, *monsieur*... Vindem zilnic cîte zece bucăți, pentru hoți, pentru lupi și pentru îndrăgostiți. Are bătaia extrem de precisă și puternică, trage la mare distanță și, cu un singur foc, culcă la pămînt și nevasta și amantul. Cît privește pe sinucigași, *monsieur*, nu cunosc marcă mai bună...

Vînzătorul ridica și lăsa cocoșele, sufla pe țeavă, ochea și se făcea că se îneacă de admirație. Uitîndu-se la fața lui entuziasmată, ai fi crezut că el însuși ar fi în stare să-și sloboadă un glonț în cap, dacă ar avea fericirea să fie posesorul unei arme atît de minunate ca revolverul marca „Smith și Vasson”.

— Și ce preț are ? întrebă Sigaev.

— Patruzeci și cinci de ruble, *monsieur*.

— Hm !... Cam scump pentru mine !

— în cazul acesta, *monsieur*, vă propun altă marcă, mai ieftină. Iată, binevoiti a vă uita. Avem un sortiment bogat, la diferite prețuri... De pildă, revolverul acesta, marca „Lefauchaux”, costă numai optsprezece ruble, însă... (și vânzătorul făcu o strîmbătură disprețuitoare) însă... *monsieur*, marca aceasta s-a învechit. O cer, de obicei, numai proletarii, intelectualii și psihopatele. A te sinucide sau a-ți împușca nevasta cu un „Lefauchaux” e, astăzi, o dovadă de prost gust. *Bon-tonul* nu-l recunoaște decît pe „Smith și Vasson”.

— Eu n-am de gînd nici să mă sinucid și nici să împușc pe cineva, minți Sigaev, posomorît. Îl cumpăr pentru vila mea de la țară... să sperii hoții...

— Pe noi nu ne interesează pentru ce îl cumpărați, zîmbi vânzătorul, lăsîndu-și ochii în pămînt, cu modestie. Dacă de cîte ori vindem un revolver am căuta să aflăm motivele, fiți sigur, *monsieur*, că de mult ar fi trebuit să închidem magazinul! „Lefauchaux” nu e bun pentru speriat hoții, *monsieur*, că nu face decît un zgomot slab și înăbușit. De aceea v-aș propune un pistol obișnuit cu capse, un „Mortimer”, așa-zis de duel...

„Ce-ar fi să-l provoc la duel? îi trecu prin minte lui Sigaev. Adică nu, ar fi prea mare cinste pentru el... Ticăloșii de soiul lui merită să fie uciși ca niște cîini...”

Răsucindu-se grațios și călcînd cu pași mărunței, vânzătorul înșiră în fața lui Sigaev o colecție întreagă de revolve, fără să înceteze de a zîmbi și de a-i da înainte cu gura. Dar cel mai atrăgător și mai impunător dintre toate rămînea „Smith și Vasson”. Sigaev luă în mînă un revolver de această marcă, aținti asupra lui o privire lipsită de expresie și se adînci în gînduri. Își închipuia cum le sfărîmă țestele, cum curg șiroaiele de sînge pe covor și pe parchet, cum

îi zvîcnește un picior necredincioasei, care trage să moară. Dar pentru sufletul lui plin de revoltă, toate acestea nu erau de ajuns. Imaginile sîngeroase, vaiele și groaza nu-l satisfăceau... Trebuia să născocască ceva și mai înspăimîntător...

„Nu, o să-l împușc pe el și apoi pe mine, îi trecu prin minte, iar pe ea o lăsa să trăiască. Să se ofilească în remușcări, disprețuită de oameni. Pentru o fire nervoasă ca a ei, o pedeapsă ca asta ar fi mult mai completă decît moartea...”

Și, cu ochii închipuirii, văzu propria lui înmormîntare: el, cel jignit, zace în sicriu cu un zîmbet blăjin pe buze, în timp ce ea, palidă, torturată de remușcări, merge în urma sicriului, ca Niobe¹ și nu știe unde să se ascundă de privirile ucigătoare și disprețuitoare cu care o sâgetează mulțimea indignată...

— Văd, *monsieur*, că vă place „Smith și Vasson”, îi întrerupse visarea vînzătorul. Dacă vi se pare prea scump, atunci poftim, vi-l las cu cinci ruble mai ieftin... De altfel, avem și alte mărci, mai convenabile.

Și omulețul care aducea la franțuz se întoarce cu grație și luă de pe raft încă o duzină de cutii cu revolve.

— Poftiți, *monsieur*, pe acesta îl aveți la prețul de treizeci de ruble. Nu-i de loc scump, mai ales că rubla a scăzut grozav, iar taxele vamale se urcă din ceas în ceas. Eu sînt conservator, *monsieur*, vă jur pe Dumnezeu, și totuși încep să protestez! Gîndiți-vă că astăzi, datorită cursului și taxelor vamale, numai bogarii mai sînt în stare să-și procure o armă cum se cade! Celor săraci nu le rămîn decît pistoalele de Tula și chibriturile cu fosfor. Și e știut că

¹ Fiică a lui Tantal (în mitologia greacă) ai cărei copii au fost uciși de Apollo și Diana.

pistoalele de Tula sînt o adevărată nenorocire : tragi cu un pistol de asta în nevastă, și nimerești în propriul dumatăle omoplat...

Deodată lui Sigaev începu să-i pară rău că o să zacă mort și n-o să poată vedea chinurile necretin-cioasei. Răzbunarea e dulce numai atunci cînd ai puțința să-i vezi și să-i guști roadele. Dar ce o să folosească el, dacă o să zacă în sicriu și n-o să vadă nimic ?

„N-ar fi mai bine să procedeze altfel ? chîlbui Sigaev. Să-l împușc pe el, să asist la înmormîntarea lui, să casc și eu gura, iar după înmormîntare să mă sinucid... Adică nu, că m-ar aresta înainte de înmormîntare și mi-ar lua revolverul... Atunci așa : să-l ucid pe el, s-o las pe ea în viață, iar eu, deocamdată, să nu mă sinucid, să intru în pușcărie. O să am destulă vreme pentru sinucidere. E bine să mă aresteze, pentru că la cercetările preliminare o să am prilejul să dezvălui în fața autorităților și a societății toată josnicia purtării ei. Dacă m-aș sinucide, te pomenesci că ea, nerușinată și mincinoasă cum e, ar arunca toată vina asupra mea și lumea i-ar ierta fapta, ba, poate chiar ar rîde de mine. În timp ce, dacă rămîn în viață...”

Peste cîteva clipe își zicea :

„Da, dacă mă sinucid, s-ar putea ca tot pe mine să mă bănuiască și să mă acuze de josnicie... Și apoi, ce rost are să mă sinucid ? Una la mîină. În al doilea rînd, împușcîndu-mă, înseamnă că dau dovadă de lașitate. Prin urmare, îl curăț pe el, pe ea o las în viață și eu mă dau pe mîna justiției. O să fiu judecat, iar pe ea o s-o cheme ca martoră... Numai îmi închipui cît o să se tulbure și o să se rușineze atunci cînd apărătorul meu o să-i pună întrebări ! Simpatia Curtii, a publicului și a presei o să fie, nici vorbă, de partea mea...”

Sigaev cmbzuia înainte, în vreme ce vânzătorul îi întindea marfa în față, socotind în același timp că e de datoria lui să întrețină conversația.

— Astea sînt englezești, o marcă nouă, le-am primit de curînd, trîncănea el înainte. Dar vă previn, *monsieur*, că toate aceste mărci pălesc în fața lui „Smith și Vasson“. Mai zilele trecute, cred că ați citit, un ofițer a cumpărat de la noi un revolver „Smith și Vasson“. A tras în amant și... ce credeți? Glonțul a trecut prin amant, prin lampa de bronz și prin pian, de unde a ricoșat, ucigînd o cățelușă și rănind soția ofițerului. Un rezultat strălucit, care face cinste firmei noastre! Ofițerul e arestat... Fără îndoială că or să-l judece și or să-l condamne la muncă silnică! Ce vreți? Legislația noastră e învechită... Și apoi, *monsieur*, justiția e totdeauna de partea amantului. De ce? Foarte simplu, *monsieur*! Și judecătorii, și jurații, și procurorul, și apărătorul, toți trăiesc cu nevestele altora și s-ar simți mai liniștiți dacă în Rusia ar fi un soț mai puțin. Ba ar fi bucură ca guvernul să deporteze pe toți soții la Sahalin! O, *monsieur*, nu vă puteți închipui cît mă revoltă corupția moravurilor din zilele noastre! Să te îndrăgostești de nevestele altora, e tot atît de obișnuit astăzi ca, de pildă, să fumezi țigările altuia sau să-i citești cărțile! Din an în an afacerile noastre merg tot mai prost, dar asta nu înseamnă că numărul amantilor scade, ci dovedește doar, că, de frica justiției și a muncii silnice, soții se împacă cu situația...

Vînzătorul se uită cu băgare de seamă împrejur și adăugă în șoaptă :

— Și cine e vinovat de toate astea, *monsieur*? Guvernul!

„Să iei calea Sahalinului din pricina unui porc oarecare, nici asta nu-i o treabă, își zicea Sigaev. Dacă or să mă trimită la muncă silnică, nevestă-mea

o să fie liberă să se mărite a doua oară și o să-l înșele și pe cel de-al doilea bărbat. N-o să mai poată de bucurie !... Prin urmare : o las să trăiască, nu mă împușc nici *eu* și.. nu-l împușc nici pe *el*. Trebuie să născocesc ceva mai inteligent, mai impresionant. O să-l ucid cu disprețul meu și o să intentez și un proces de divorț scandalos...”

— Poftiți, *monsieur*, altă marcă, tot nouă, urmă vînzătorul, coborînd din raft altă duzină de cutii. Vă atrag atenția asupra mecanismului original al închizătorului...

După hotărîrea pe care o luase, Sigaev nu mai avea nevoie de revolver, însă vînzătorul, tot mai înfierbîntat, continua să înșire marfa în fața lui. Soțul ultragiât se simți rușinat că, din pricina lui, vînzătorul se obosise, se entuziasmase și zîmbise în zadar, pierzîndu-și atîta amar de vreme.

— Bine, în cazul acesta... Începu el, o să trec mai târziu. Sau... o să trimit pe cineva.

Sigaev nu văzu expresia de pe fața vînzătorului, totuși, ca să nu fie chiar atît de stînjedit, se simți obligat să cumpere ceva. Dar ce să cumpere ? Își plimbă privirea pe pereții magazinului, căutînd un lucru mai ieftin și se opri la o plasă verde, atîrnată lîngă ușă.

— Ce e... ce e asta ? Întrebă el.

— O plasă de prins pitpalaci.

— Și cît costă ?

— Opt ruble, *monsieur*.

— Împachetează-mi-o...

Soțul ofensat plăti opt ruble, luă plasa și, simțindu-se și mai ofensat, ieși din magazin.

În veacul al V-lea, întocmai ca și astăzi, soarele se scula în fiecare dimineață și se culca în fiecare seară. Dimineața, când cele dintâi raze se sărutau cu roua, pământul învia, văzduhul se umplea de zgomote de fericire, de încântare și de nădejde, iar seara același pământ amuțea și se cufundă în întunericul morții. Ziua semăna cu ziua, noaptea cu noaptea. Doar din când în când se abătea câte un nor și tunetul bubuia furios, sau cădea din cer câte-o stea care-și pierduse echilibrul căscând gura cine știe la ce, sau venea în goană câte-un călugăr galben la față și le povestea fraților că văzuse în apropierea mînăstirii un tigru — și atîta tot. După aceea, ziua semăna iarăși cu ziua și noaptea cu noaptea.

Călugării munceau și se rugau lui Dumnezeu, iar bătrînul lor stareț cînta la orgă, ticluia stihuri latiniști și scria note pentru cîntări. Acel minunat bătrîn avea un dar dumnezeiesc. Cînta la orgă cu atîta măiestrie, încît pînă și călugării cei mai înaintați în vîrstă, al căror auz se tocise spre sfîrșitul vieții, cînd auzeau venind din chilă starețului cîntecul de orgă, nu-și putea stăpîni lacrimile. Cînd vorbea, fie și despre lucrurile cele mai obișnuite, bunăoară despre copaci, sălbăticiuni sau despre mare, nu-l puteai asculta fără zîmbet pe buze sau fără lacrimi în ochi, de ai fi zis că în sufletul lui răsunau strune asemenea celor ale orgii. Dacă i se întîmpla să se mînie, sau să aibă o bucurie mare, sau dacă povestea despre fapte înspăimîntătoare și mărețe, îl cuprindea o înflăcărare pătimașă, ochii scînteietori i se umpleau de lacrimi, fața i se aprindea, glasul îi răsuna ca tunetul și, ascultîndu-l, călugării simțeau cum înflăcărarea lui le încătușează sufletele. În cli-

pele acelea înalte și pline de încântare, puterea stărețului nu mai avea margini, și dacă le-ar fi poruncit discipolilor să se arunce în mare, totuși pînă la unul s-ar fi grăbit, înflăcărați, să-i împlinească voia.

Cîntecul lui, glasul și stihurile în care slăvea pe Dumnezeu, cerul și pămîntul, erau pentru călugări izvorul unei veșnice bucurii. Uneori li se ura cu viața lor mereu aceeași, se săturau de copaci și de flori, de primăvară și de toamnă, vuietul mării începea să le obosească urechea și pînă și cîntecul păsărelor ajungea să le fie nesuferit. Dar de darurile bătrînului lor stareț aveau nevoie, ca de pîinea cea de toate zilele.

Și așa treceau ani după ani, și ziua semăna cu ziua și noaptea cu noaptea. Prin apropierea mînăstirii nu se arăta nici țișenie de om, numai păsări și fiare sălbatice. Cea mai apropiată așezare omenească era departe, și ca să răzbați de la mînăstire pînă acolo, sau de acolo pînă la mînăstire, trebuia să mergi cale de vreo sută de verște printr-un pustiu. Numai oamenii care disprețuiau viața și se lepădau de ea, ca să intre în mînăstire ca într-un mormînt, se încumetau să străbata pustiuul acela.

De aceea, mare a fost uimirea călugărilor cînd, într-o noapte, bătuseră la poarta lor un om. Era un tîrgoveț, un păcătos ca toți păcătoșii, căruiu-i plăcea să trăiască. În loc să ceară întîi binecuvîntarea starețului și să spună o rugăciune, străinul ceru de mînă care și vin. Întrebat cum de ajunsese din oraș în pustiu, omul răspunse cu o lungă poveste vîntorească : cum că plecase la vîntoare, că trăsese la măsea mai mult decît s-ar fi cuvenit și că se rătăcise. Cînd i se propuse să se călugărească spre mîntuirea sufletului, el răspunse zîmbind : „Nu, n-ai găsit în mine un tovarăș!”

După ce bău și mîncă pînă se sătură, se uită cu luare-aminte la călugării care-l slujeau, dădu din cap a dojană și le zise :

— După cîte văd, voi nu faceți nimic. Numai mîncăți și beți. Apoi, așa se mîntuiește sufletul ? Gîndiți-vă că în timp ce voi stați aici în pace, beți, mîncăți și visați la fericirea cea veșnică, semenii voștri pier și se duc în iad. Ei, să vedeți voi ce se petrece în oraș ! Unii mor de foame, în timp ce alții, neștiind ce să mai facă cu aurul, se lasă în voia desfrîului și pier ca muștele înțeleite în miere. Nu mai poți afla la oameni nici credință, nici adevăr ! Și cine-i dator să-i mîntuiască ? Cine-i dator să le propovăduiască ? Că doar nu eu, care umblu beat de dimineața pînă seara ! De asta v-a dat Dumnezeu suflet blajin, inimă iubitoare și credință, ca să stați aici, între patru pereți, și să nu faceți nimic ?

Aceste vorbe de om beat ale tîrgovețului erau îndrăznețe și lipsite de cuviință, dar, ciudat, ele avură mare trecere la stareț. Bătrînul păli, schimbă priviri cu călugării lui și zise :

— Fraților, adevăr a grăit omul acesta ! De bună seamă, bieții oameni pier în desfrîu și în necredință din pricina nesocotinței și a slăbiciunilor, iar noi nu ne urnim din loc, ca și cum lucrul acesta nu ne-ar privi. Ce ar fi să mă duc la dînșii și să le amintesc de Hristos, pe care l-au dat uitării ?

Vorbele tîrgovețului îl zgîndăriseră pe bătrîn. Chiar a doua zi își luă rămas bun de la frați și, cu toiagul în mînă, porni spre oraș. Iar călugării rămaseră fără cîntecele, fără stihurile și povețele lui.

I-au dus dorul o lună, două, dar bătrînul nu se întorcea. În sfîrșit, după cea de a treia lună, auziră bocănitul cunoscut al toiagului său. Călugării se repeziră să-l întîmpine și îl năpădiră cu întrebările, dar bătrînul, în loc să se bucure că-i vede, începu să

plîngă cu lacrimi amare, fără să le răspundă o vorbă. Călugării băgară de seamă că starețul îmbătrînise și slăbise mult. Fața lui era obosită și arăta o durere adîncă, iar atunci cînd izbucnise în plîns, avea înfățișarea unui om care fusese ofensat.

Călugării începură și ei să lăcrimeze și să-l întrebe, plini de compătimire, de ce plîngea și de ce era atît de întunecat la chip. Dar nici de data aceasta el nu le răspunse, ci se închise în chilia lui. Șapte zile stătu așa, fără să bea, fără să mănînce, fără să cînte la orgă ; plîngea într-una. Cînd îi băteau călugării la ușă, rugîndu-l să iasă și să le împărtășească și lor mîhnirea lui, starețul le răspundea printr-o tăcere adîncă.

În sfîrșit, bătrînul ieși din chilie. După ce adună pe toți călugării în jurul lui, începu să le povestească, cu ochii plînși și cu durerea și mînia întipărite pe față, prin cîte trecuse în cele din urmă trei luni. Glasul îi rămase liniștit și ochii zîmbitori cît timp le vorbi despre drumul de la mînăstire pînă la oraș. În calea lui, zicea, păsărelele cîntau, izvoarele șopteau și nădejdi dulci și tinerești îi tulburau sufletul. În timp ce mergea, se simțea ca un soldat care pleca la luptă și care nu se îndoia de victorie. Tot drumul ticluise stihuri și imnuri, și nici nu băgase de seamă cînd i se sfîrșise calea.

Dar glasul începu să-i tremure, ochii să-i scapere și pieptul să i se aprindă de mînie, cînd ajunse să vorbească despre oraș și despre oamenii de acolo. Niciodată în viața lui nu văzuse, și nici măcar nu îndrăznise să-și închipuie, ceea ce-i fusese dat să vadă după intrarea în oraș. Abia acolo, pentru întîia oară în viață, acum la bătrînețe, descoperise și înțeleșese cît de puternic e necuratul, ce minunat e răul și cît de neputincioși, de lași și josnici sînt oamenii. Printr-o întîmplare nenorocită, prima casă în care

intrase se nimerise să fie un cîntec de desfrîu. Vreod cincizeci de bărbați, cu pungile dolora de bani, mînceau și beau fără măsură. Amețiți de vin, cîntau cîntece și strigau cu îndrăzneală vorbe înspăimîntătoare și nerușinate, pe care un om cu frica lui Dumnezeu nu s-ar încumeta să le rostească. Liberi cu desăvîrșire, veseli și fericiți, nu se temeau nici de Dumnezeu, nici de Savana, nici de moarte. Vorbeau și făceau tot ce le dorea inima și se duceau oriunde mînau poștele trupești. Iar vinul, lîmpede ca chihlimbarul și cu scînteieri aurii, trebuie să fi fost dulce și aromat, deoarece cei care-l sorbeau zîmbeau fericiți și doreau să mai bea. La zîmbetul omului, vinul răspundea și el tot cu zîmbet, iar cînd era sorbit, scînteia vesel, de parcă știa ce vrajă diavolească ascunde dulceața lui.

Înfierbîntîndu-se tot mai tare și plîngînd de mînie, bătrînul povestea înainte tot ce văzuse. Pe masa ospățului, urmă el, stătea în picioare o femeie pierdută, pe jumătate goală. E greu să-ți închipui că s-ar putea afla pe lume ceva mai frumos și mai fermecător! Spurcăciunea aceea nerușinată și goală, tînără, oacheșă, cu părul lung, cu ochii negri și buzele pline, își arăta dinții albi ca zăpada, zîmbind mereu, de parcă voia să spună: „Priviți-mă cît sînt de nerușinată și de frumoasă!” De pe umeri îi atîrnau în falduri bogate mătăsurii și brocarturi, dar frumusețea ei nu se lăsa ascunsă sub veșminte, ci răzbătea prin ele, pătimașă, așa cum răzbate iarba tînără prin seva primăvărată a pămîntului. Femeia goală sorbea vin, cînta cîntări și se lăsa iubită de oricine o dorea.

După aceea, ridicînd pumnii cu mînie, bătrînul le povestea despre alergările de cai, despre luptele de tauri, despre teatre și despre atelierele pietorilor și ale sculptorilor, unde artiștii zugrăvesc și modelează din lut femei goale. Vorbea cu patimă, vorbea frumos

și cu glas atât de melodios, de parcă cânta pe strune nevăzute. În vremea asta, încremeniți, călugării ascultau lacomii vorbele lui, cu răsuflarea tăiată de încântare. După ce arătă toate minunățiile necuratului, frumusețea păcatului și grația ademenitoare a trupului respingător de femeie, bătrînul blestemă pe cel ce e stăpînul răului, se întoarce și se face nevăzut în spatele ușii lui...

A doua zi dimineata, cînd ieși din chilie, nu mai găsi în toată mînăstirea nici un călugăr : fugiseră cu toții la oraș.

1888

Traducere de: Otilia Cazimir și Nicolae Gumă

POVEȘTEA UNEI ÎNȚEPRINDERI COMERCIALE

Andrei Andreevici Sidorov moștenise de la maică sa patru mii de ruble și cu acești bani se hotărî să deschidă o librărie. Se simțea mare nevoie de o librărie. Orașul era cufundat în ignoranță și în prejudecăți. Bătrînii se duceau numai la baie, funcționarii jucau cărți și beau votcă, cucoanele se țineau de bîrfeli, tineretul ducea o viață lipsită de orice ideal, fetele se gîndeau cît era zina de mare la mărițiș și mîncău hrișcă, bărbații își băteau nevestele, iar pe străzi hălăduiau porcii.

„Idei, cît mai multe idei ! Își zicea Andrei Andreevici. Da, idei !”

După ce a închiriat un local pentru librărie, Andrei Andreevici s-a dus la Mîscova și s-a întors de acolo cu o mulțime de manuale și de cărți din autorii vechi

și noi. Apoi, a rînduit toată bogăția aceea în raf-turi. În primele trei săptămîni, nu i-a venit nici un cumpărător. Andrei Andreevici stătea în fața teighelei, citea din Mihailovski¹ și făcea efor-turi mari ca să cugete cîstit. Cînd i se întîmpla, de plidă, să se surprindă gîndind că n-ar fi rău să aibă în fața lui o plătică cu hrișcă, imediat se indigna: „O, ce gînduri banale!“ În fiecare dimi-neată, dădea năvală în prăvălie o fată rebegită de frig, legată la cap cu basma și cu picioarele goale în galoși de piele, și-i cerea:

— Dă-mi de două copeici oțet!

Iar Andrei Andreevici îi răspundea cu dispreț:

— Ai greșit ușa, domnișoară!

Cînd îi venea vreun prieten, Andrei Andreevici își lua un aer grav și misterios, cobora de pe polița cea mai de sus volumul al treilea din operele lui Pisarev², sufla praful de pe el și, cu o expresie care parcă voia să spună că mai avea și alte lucruri în prăvălie, dar se temea să le scoată la iveală, zicea:

— Da, nenisorule... Ce să-ți spun, cărticica asta, ehei!... Da... Asta, nenisorule... Într-un cuvînt, sînt dator să-ți atrag atenția, că, înțelegi, dacă ai s-o citești, ce să-ți mai spun, ai să te crucești! Da...

— Bagă de seamă, frate, să n-o pățești cumva!

După trei săptămîni, îi intră în prăvălie primul cumpărător. Era un domn cărunt și gras, cu favoriți, și purta pe cap o șapcă cu bandă roșie. După toate aparențele un moșier. Îi ceru partea a doua din *Rodnoe Slovo*³.

¹ Nikolai Konstantinovici Mihailovski (1842—1904), scriitor și publicist rus.

² Dmitri Ivanovici Pisarev (1840—1868), proeminent repre-zentant al criticii și publicisticii ruse din secolul trecut.

³ Cuvîntul patriei — ziar al vremii.

- Aveți creioane de ardezie ? îl întrebă apoi.
- Nu țin așa ceva.
- Păcat... îmi vine greu să mă duc pînă la piață pentru asemenea fleacuri...

„Într-adevăr, ar trebui să țin și creioane de ardezie, își zise Andrei Andreevici după plecarea cumpărătorului. În provincie nu merge să te mărginești la o singură specialitate, trebuie să ai tot ce ține de instrucție și contribuie, într-un fel sau într-altul, la dezvoltarea ei.“

Andrei Andreevici scrisese la Moscova. Nu trecu o lună și în vitrina magazinului apărură penițe, creioane, condeie, caiete, tăblițe de ardezie și alte rechizite școlare. Din cînd în cînd începeau acum să intre în prăvălie băieți și fete, ba a fost o zi cînd a făcut vînzare de o rublă și patruzeci de copeici ! Într-o dimineață, năvăli în prăvălie fata cea cu galoși de piele. Andrei Andreevici tocmai deschisese gura să-i spună, cu dispreț, că greșise ușa, cînd fata îi strigă :

— Dă-mi hîrtie de-o copeică și o marcă de șapte copeici !

După întîmplarea asta, Andrei Andreevici începu să țină mărci poștale și fiscale, ba chiar și polițe. Peste vreo opt luni (socotite din ziua cînd deschisese prăvălia) intră o doamnă să cumpere penițe.

— Nu cumva aveți și ghiozdane ? întrebă ea.

— Nu, doamnă, nu țin.

— Îmi pare rău. În cazul acesta, arată-mi niște păpuși, din cele mai ieftine.

— Nu avem nici păpuși, doamnă, îi răspunse Andrei Andreevici cu părere de rău.

Fără să mai stea mult la gînduri, Andrei Andreevici scrisese la Moscova, și curînd prăvălia i se îmbogăți cu ghiozdane, păpuși, tobe, săbii, armonici, mingi și alte jucării.

— Astea-s fleacuri ! le spunea el prietenilor săi. N-o să treacă mult și o să aduc și manuale școlare, și jocuri instructive. Trebuie să știți că doresc să organizez sectorul educativ, ținând seama de cele mai subtile cerințe ale științei... Într-un cuvânt...

Și într-adevăr, a comandat greutăți, jocuri de crochet, table, un biliard pentru copii, unelte de grădină tot pentru copii și vreo douăzeci de jocuri ingenioase și foarte instructive. Ceva mai târziu, trecând prin fața magazinului, cetățenii au putut vedea, spre marea lor satisfacție, două biciclete, una mare și alta mai mică. Și comerțul începu să meargă strună. Un dever minunat s-a realizat în zilele dinaintea Crăciunului, mai ales când Andrei Andreevici a pus în vitrină un anunț cum că are de vânzare jucării pentru pomul de Crăciun.

— Și încă stați să vedeți cum o să-i ating cu articolele de igienă ! le spunea Andrei Andreevici prietenilor, frecându-și mâinile. Numai să am timp să mă reped pînă la Moscova ! O să aduc și filtre, și tot soiul de alte articole științifice perfecționate... Într-un cuvânt, când o să le vedeți, o să rămîneți cu gura căscată ! Știința, nenișorilor, nu trebuie disprețuită. Nu, nu !

Realizînd o mare sumă de bani din vânzări, Andrei Andreevici plecă la Moscova și cumpără mărfuri în valoare de vreo cinci mii de ruble, parte pe bani gheață, parte pe credit. Luă filtre, lămpi frumoase de birou, ghitare, pantalonași igienici pentru copii, biberoane, portofele, ba pînă și cîteva colecții zoologice. În același timp, cumpără de cinci sute de ruble servicii de masă, de calitate superioară, și era încîntat de ele, deoarece lucrurile frumoase cultivă simțul estetic și îmblînzesc instințele... Întorcîndu-se acasă, începu să așeze mărfurile pe polițe și etajere. Și nu știu cum se întîmplă, dar când se urcă să rînduiască

raftul de sus, din pricina trepidației pesemne, cele zece tomuri ale lui Mihailovski alunecară, unul după altul. Unul îi lovi în cap, iar celelalte căzură peste lămpi, spărgînd două globuri.

— Doamne, că mult se mai scrie!... bombăni Andrei Andreevici, frecîndu-și locul vătămat.

Adună apoi toate cărțile, le legă zdravăn cu sfoară și le îndesă sub tejghea. La vreo două zile după asta, află că vecinul lui, bacatul, fusese condamnat la pușcărie pentru că-și schilodise nepotul în bătai și că băcănia era de închiriat. Încîntat de ocazie, Andrei Andreevici stăruie să i se treacă băcănia pe numele lui. În zidul despărțitor amenajă în curînd o ușă și cele două prăvălii, făcînd acum una singură, se umplură de mărfuri. Dar cum clienții care intrau în despărțitura a doua a prăvăliei cereau, în puterea obișnuinței ceai, zahăr sau petrol lampant, fără să mai stea la gînduri, Andrei Andreevici se aprovizionă și cu mărfuri de băcănie.

În momentul de față, Andrei Andreevici e considerat drept unul din cei mai mari negustori din orașul nostru. În prăvălia lui găsești: servicii de masă, tutun, dohot, săpun, covrigi, pînzeturi și stămburi, articole de băcănie și de drogherie, puști de vînătoare, piei dubite și șuncă. De curînd a închiriat în piață o dîugheană pentru desfăcerea vinurilor, și se zice că ar avea de gînd să deschidă și o baie de aburi, cu cabine separate. Iar cărțile, care stătuseră cîndva frumos rînduite pe polițe și printre care se afla și volumul al treilea al lui Pisarev, fuseseră de mult vîndute cu o rublă și cinci copeici pudul...

Cînd foștie lui prieteni, pe care Andrei Andreevici îi întîlnește doar la zile onomastice și la nunți și cărora astăzi le zice în bătaie de joc „americani“, aduc vorba despre progres, despre literatură sau despre alte lucruri înălțătoare și-l întrebă: „Andrei

Andreevici, ai citit ultima carte apărută în editura *Vestnik Evropei*¹? Andrei Andreevici le răspunde, închizându-și ochii pe jumătate și jucându-se cu lanțul gros de aur de la ceas :

— Nu, n-am citit-o... Așa ceva nu mă privește. Eu mă ocup cu lucruri mult mai pozitive.

1892

Traducere de Otilia Cazimir și Nicolae Gumă

CARASUL ÎNDRĂGOSTIT

Oricât ar părea de ciudat, singurul caras care trăia încă în iazul din apropierea vilei generalului Pantalîkin, se îndrăgostise lulea de Sonia Mamocikina, care venise acolo în vacanță. Dar, la urma urmei, de ce vi s-ar părea ciudat? Demonul lui Lermontov nu se îndrăgostise de Tamara, lebedoiul de Leda, și nu se văd și astăzi pisari care se îndrăgostesc de fetele nacealnicilor²? În fiecare dimineață, Sonia Mamocikina venea cu mătușa ei la scăldat. Carasul cel îndrăgostit înota pe lângă mal și le urmărea cu privirea. Din pricina uzinei metalurgice „Krendel și fiii“, care se afla în imediata vecinătate a iazului, apa era de mult cafenie, însă carasul nostru vedea totul foarte lămurit. Vedea păsările și nourașii spumoși plutind pe cerul azuriu, vedea cum se dezbrăcau vilegiaturistele, vedea cum le urmăreau cu ochii câțiva tineri ascunși în tufă-

¹ *Mesagerul Europei* (rus.).

² Șef, conducător al unei instituții (rus.).

rișul de pe mal și cum mătușa, mare și groasă, se așeza pe o piatră înainte de a intra în apă și își mîngîia cîteva minute trupul, minunîndu-se singură : „Oare cui naiba îi seamăn ? Parcă-s un elefant. M-apucă groaza numai cînd mă uit !” Sonia însă își scotea repede îmbrăcămintea vaporosă, se arunca țipînd în apă și, zgribulindu-se de frig, începea să înoate. Atunci, carasul se apropia pe furiș și se repezea să-i sărute cu lăcomie piciorușele, umerii, gîtul...

După ce se termina scăldatul, vilegiaturistele plecau acasă, să bea ceai cu cornulețe, iar carasul rămînea să rătăcească singuratic în iazul întins, gîndindu-se :

„Bineînțeles că nici nu poate fi vorba de o dragoste reciprocă ! Cum ar putea să se îndrăgostească o fată așa de frumoasă de un biet caras ca mine ? Nu, de o mie de ori nu ! Nu-ți face iluzii, pește vrednic de dispreț ! Soarta ta e numai una : să mori ! Dar cum să mor ? Pistoale și chibrituri cu fosfor nu se găsesc în iaz. Noi, carașii, n-avem parte decît de o singură moarte : botul știucii. Dar unde să găsesc eu o știucă ? A fost una pe vremuri în iazul nostru, dar a luat-o dracul de plictiseală... O, nenorocitul de mine !”

Și cu gîndul numai la moarte, tînărul pesimist se afunda în mîl, scriindu-și acolo jurnalul...

Într-o zi, spre seară, Sonia și mătușa ei stăteau cu undițele pe mal și pescuiau. Carasul se învîrtea pe lîngă plute și nu-și mai lua ochii de la ființa iubită. Deodată îi fulgeră un gînd :

„Da, să mor de mîna ei ! Își zise el și, înveselit, începu să bată din aripioare. O să fie cea mai dulce și mai minunată moarte !”

Și cu hotărîre, doar îngălbenindu-se puțin, se apropie de cîrligul Soniei și-l luă în gură.

— Sonia, la tine mușcă ! strigă mătușa. Mușcă, dragă, mușcă !

— Ah ! Ah !

Sonia sări în picioare, smucind undița cu toată puterea. Ceva auriu sclipi o clipă în aer, apoi căzu la loc în apă, făcând cercuri pe fața ei netedă.

— A scăpat ! strigară amândouă, îngălbenindu-se. A scăpat ! O, draga mea !

Se uitară apoi la cârligul în care rămăsese doar o buză de pește.

— Vai, draga mea, o certă mătușa. Nu trebuia să smucești așa de tare. A rămas bietul peștișor fără buză...

Scăpat din cârlig, eroul meu rămase mult timp fără să înțeleagă ce se întâmplase cu el, atât era de amețit. Mai târziu, când își veni în fire, oftă din adânc :

— Va să zică trebuie să trăiesc, să trăiesc înainte... O, crudă ironie a soartei !

Iar când mai descoperi că-i lipsea și falca de jos, carasul se îngălbeni și izbucni într-un hohot de râs sălbatic : înnebunise...

Mă gândesc acum cu frică, dacă cititorului grav n-o să i se pară ciudat faptul că încerc să-i rețin atenția vorbindu-i despre soarta unei ființe atât de umile și de lipsite de orice interes cum e carasul. Dar la urma urmei ce poate fi ciudat în asta ? Câte cucuane scriitoare nu se ocupă prin reviste groase de viața melcilor și a porcușorilor de mare, care nu interesează pe nimeni ? Imit și eu cucuanele... Dar, cine știe, poate că și eu sînt cucuană și nu-mai mă ascund sub un nume de bărbat !

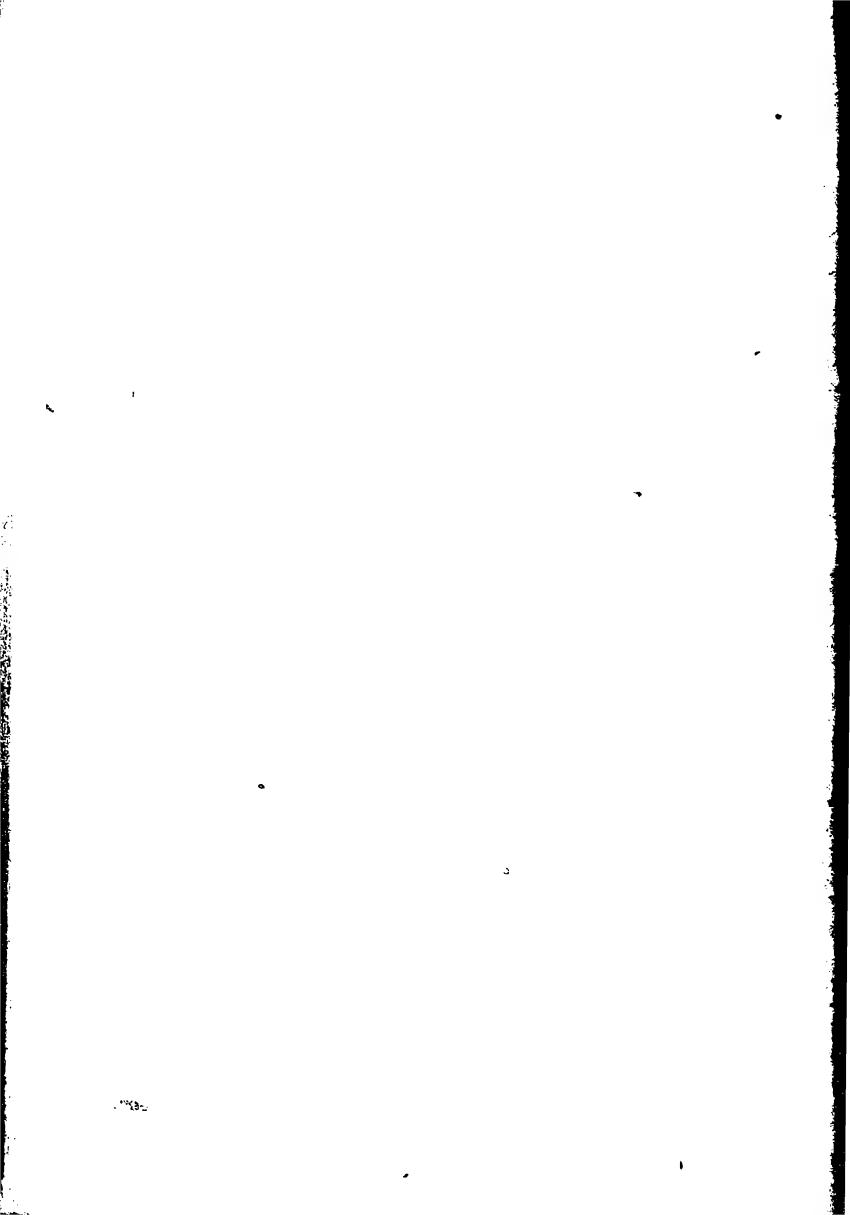
Cum spuneam, carasul și-a pierdut mințile. Trăiește și astăzi, bietul de el... E lucru știut că majoritatea carasilor preferă să fie prăjiți în smîntînă, însă eroului meu i-ar plăcea orice moarte. Sonia

Mamocikina s-a căsătorit cu un droghist, iar mătușa ei a plecat la Lipețk, la o soră măritată. Lucrul acesta însă nu trebuie să mire pe nimeni, deoarece sora ei avea șase copii, care-și iubeau mătușa...

Dar să mergem înainte cu povestea. Director la uzina „Krendel și fiii” e inginerul Krisin. Krisin are un nepot Ivan, care, după cum știți, face versuri și le publică prin toate revistele și ziarele, fără alegere. Într-o zi înăbușitoare, pe la amiază, tînărul poet trecea pe lîngă iaz, cînd deodată îi veni gust să se scalde. Se dezbracă și intră în apă. Carasul cel nebun îl luă drept Sonia Mamocikina. Fără să stea mult la gînduri, se apropie și-l sărută cu duioșie pe spinare... Ei bine, sărutul acela a avut urmări dezastruoase : poetul nostru se molipsi de pesimism ! Nebănuind nimic, ieși din apă și, izbucnind într-un hohot de rîs sălbatic, se îndreptă spre casă. Peste cîteva zile, plecă la Petersburg. Vizitînd mai multe edituri, molipsi de pesimism pe toți poeții de acolo. Și de atunci, poeții noștri nu mai scriu decît versuri pline de jale și de amar.

1892

Traducere de Otilia Cazimir și Nicolae Gumă

CUPRINS

<i>Prefață</i>	III
<i>Tabel cronologic</i>	XXXV
Ce se întâlnește de cele mai multe ori în romane, nu- vele etc. !	1
Tăticul	2
Judecata	11
„Întâlnirea a avut loc, dar...”	16
Esculapi rurali	23
Urită pășanie !	30
O vizită ratată	43
Răzbunarea	44
Coțcari de nevoie	52
Oglinda care arăta strîmb	56
Bucurie	60
Spovedanie	62
O ședință de hipnotism	67
A plecat	71
Cuiul	73
O femeie fără prejudecăți	75
Sfatul	80
Un om recunoscător	82
Colecția	86
În secolul nostru practic, cînd... ș.a.m.d.	87
O povestire căreia e greu să-i găsești un titlu	89

Un caz din practica judiciară	92
O fire enigmatică	95
Gustarea	98
Soacra-avocat	101
Delegatul sau cum s-a pomenit Desdemonov fără 25 de ruble	104
Cum m-am însurat	109
Fiiica Albionului	113
Informația	118
În landou	121
Grasul și slabul	124
Tutorele	127
Șeful de gară	131
Calomnia	135
Decorația	141
Condica de reclamații	145
Albumul	147
S-a certat cu nevasta	150
Spiritele sînt în mare fierbere	152
Vodevilul	157
Examen de înaintare în grad	161
Chirurgia	166
Dureri neștiute	171
Din lac în puț	178
Eclipsa de lună	187
Masca	189
Despre dramă	196
Chibritul suedez	199
O noapte de groază	225
Prost dispus	234
Ordin scris	237
La mareșăleasa nobilimii	238
Cronologie vie	243
Care mai de care	247
Șicșiala...	253
Ultima mohicană.	257

Camere mobilate	263
Ghetele	267
Nervi	272
Rătăcii	277
Musafirul	282
Un câine scump	288
Scriitorul	291
Cînd te întreci cu gluma	296
Căsătoria peste 10—15 ani	301
Un impresar sub divan	306
Semnul mirării	310
Ghinion	316
La telefon	319
Descoperire	322
Un franțuz prost	327
Cioroiul	332
Cucoanele	331
La pension	339
În vilegiatură	343
Un roman cu un contrabas	349
Rara avis	357
Pe întuneric	358
Limbă lungă	364
Ah, măseaua !	369
Răzbunare	372
O propunere	378
Oratorul	381
O operă de artă	386
Cine-i de vină ?	391
Ea era	396
Supliciu de Anul Nou	403
Neamțul cel cumsecade	410
Din nebăgare de seamă	415
Lozul cîștigător	421
Șarpele boa și iepurele de casă	428
Drama	433

O aventură neplăcută	440
Păcatul	449
Vreme urâtă	455
Un sfârșit fericit	461
Răzbunătorul	467
Poveste fără titlu	474
Povestea unei întreprinderi comerciale	479
Carasul îndrăgostit	484

Redactor responsabil: Teodora Popa
Tehnoredactor: Vasile Teodorescu

*Dat la cules 01.06.1963. Bun de tipar 02.08.1963.
Apărut 1963. Tiraj 60.140 ex. broșate. Hirtie tipar
de 50 g/m². Format 700×920/32 Coli ed. 24,05. Coli
tipar 17. Planșe tieldruck 1. A. nr. 20/1963. C.Z.
pentru bibliotecile mari 8S. C.Z. pentru bibliote-
cile mici 8S—32=R.*

Tiparul executat sub comanda nr. 30.481 la Com-
binatul Poligrafic „Casa Scintei”, Piața Scintei
nr. 1, București — R.P.R.

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2025

